RVPERTI
ABBATIS MONASTE-
RII TVITIENSIS, E REGIONE COLONIÆ
AGRIPPINÆ, ORDINIS SANCTI BENEDICTI,

viri & vitæ ſanctimonia, & ſacrarum literarum pe-
ritia præclari, de Diuinis
Officijs.

LIBRI DVODECIM.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud hæredes Arnoldi Birckmanni.
Anno Salutis *1566.*

INSIGNIORVM SENTENTIARVM ELEGANTIORVMQVE DICTORVM

COMPENDIOSVS INDEX; CVIVS

primus numerus paginas, A litera primam paginæ columnam, B alteram, numerus verò ſecundus columnæ verſum demonſtrabit.

ABigeil ad Dauid orando præueniens, typũ geſſit eccleſiæ in ſacrificio altaris 51.b.25.
abrahã primus, Ioſeph nouiſſim. in linea Chriſti 37.b.18
abraham abſque baptiſmo Chriſti cœlum ingredi non potuit 94.b.23.
accidentia in deum non cadunt 161.b.15
adam incidit in latrones, deſcendens de Hieruſalem in Hiericho 94.b.36.
adã genuit filios & filias ad imaginẽ ſuã 95.a.47.
adæ filij iuſte damnati & exules 95.b.20.
aduentus domini quat. cõplectẽs dominicas 25.a.41.
aduentus dominica prima primum Chriſti aduentum celebrat 26 a.8.
aduẽtus Chriſti ſecũdus, ſicut fur in nocte 104.b.19
aduentus ille tremefaciet terrenos, ſicut angelus milites circa ſepulchrum 105.a.1.9.
ægypti rex diaboli typum geſſit 34.b.43.
ætas prima eccleſiæ in adam, qui reparationis ſuæ oraculum accepit 45.a.29.
ætas Chriſti in myſterium trinitatis eſt annorum 33. 103. b.40.
anaſtaſiæ ſanctæ et nobilis matronæ Rom. paſſio 39. a.40
agon & paſſio domini pendentis in cruce, ſpirat in miſſa 18.a.22.
agnus dei in miſſa, memoria eſt accẽſionis dominicæ 19.a.30.
agnus Chriſtus diabolum vicit, non lex aut decem præcepta decalogi 66.b 21.
allegoria de ſeruo abrahæ, quærente ſponſam filio domini ſui 96.b.28
allegoria de exploratoribus terræ, botrũ portantibus 114.a.31.
allegoria de oſculo inter ſpõſum et ſpõſam 145.a.25.
alleluia eſt quod iam gaudij ſtillicidium de ſupernæ Hieruſalem diuitijs 10.a.7.
alleluia ſignificat æternum angelorum & electorum conuiuium 10.a.11.
alleluia cur tẽpore paſchali magis frequen. 10.a.24
alleluia poſt graduale canitur, quia iubileus quidam eſt conſolationis futuræ 10.a.29.
alleluia non omnis laus dei dicitur, ſed Chriſtus, deinde etiam eccleſia 44.a.21.
alba, veſtis longa & ſtricta, longè aliud quàm tunicæ pelliceæ primorum parentum ſignificat 5.b.30.
albæ affixa ſurſum lingua, cæleſtem Chriſti doctrinã ſignificat ibidem
altare ſacrificij miſſæ, ſacrariũ eſt ꝓpiciationis 4 b.2
altare ſignum viſibile fidei 22.a.39.
altare præminet in templo, ſicut Chriſtus in corpore eccleſiæ 78.a.12.
altaria cur vino & aqua lauantur tempore paſſionis domini 78.b.30.
aman affectans adorari, diaboli typũ geſſit 53.b.9. & 69.a.12
amictus caput ſacerdotis obnubens, carnem Chriſti ſignificat 6.b 31.
amor diuinus in ſeipſo ſubſtantia eſt, in hominibus accidentale donum 163.a.39.
angeli in ſcala Iacob deſcendentes & aſcendentes quid ſignificant 36.b.24.
angeli etiam habent cauſam vt gratulentur ſuper incarnatione verbi 136.b.21.
angeli an in aductu iudicis tremẽt an nõ 139.a.11.
angeli dicuntur ſancti prædicatores verbi dei, & hi trement ibidem
animalis vita in corpore domini conſecrato nõ adeſt, nec prodeſt 16.b.30.
animalia in circuitu ſedes dei ſunt catholici doctores 171.b.33.
animæ ſanctorũ in cœlo iam nũc cõſolantur 50.b.17.
anima fidelis non ſolum per verbum, ſed & per ſpiritum ſanctũ concipit & impregnatur 145.a.30.
anima tãquam ſponſi, quomodo allicitur in amorem dei 147.a.10.
anima arreptitij hominis non ſubſtantialiter recipit in ſe dæmonem 148.b.29.
anima iuſti, & angelus bonus tria habent in ſe, quæ ſunt effigies trinitatis diuinæ 166.a.11
antiphona ad introitum miſſæ, antiquorum patrum expectationem ſignificat 8.a.17
annulum duas ob cauſas portat Epiſcopus 7.a.7.
apoſtolorũ metus & ſilẽtium à paſcha vſque ad pentecoſt. 5.a.25.
apoſtoli ſunt cœli enarrantes gloriam dei 39.b.8.
apoſtoli poſt ablatum ſponſum ſemper in fletu & ieiunio erant 48.b.23.
apoſtolorum fuga & ſilentium ſignificatur ſilentio campanarum & horarum regularium 79.a.13.
apoſtoli quomodo dicuntur filij excuſſorum 9.a.22.
apoſtoli octauo die paſchæ fuerũt iterũ ſimul, nõ quidem in Hieruſalem, ſed in Galileæ in monte Nazareth 108.a.20.
apoſtoli exploratores fidi & veraces 115.a.8.
apoſtoli quoq; ianuis clauſis exierũt carcere 117 b 21
apoſtoli quomodo dicti ſunt os lampadis 124.a.29.
apoſtoli viderunt Chriſtum poſt reſurrectionem eius die octauo in Nazareth in domo Mariæ 125. b.21.
apoſtoli poſt paſſionẽ Chriſti ſeparati & eiecti erant 128.a.28

apoſtoli baptizati ſunt in morte Chriſti, confirmati vero ſpiritu ſancto de cœlo 141.b.7.
apoſtoli verè diuerſis linguis & ſcripſerunt & loquuti ſunt 152.a.22.
apoſtoli longè aliter quàm Babylonij turrim ædificauerunt 152.b.25.
aqua, populus Chriſtanus, frumento Chriſtus in azymis denotatur 22.a.35
aqua ex latere Chriſti profluxa, prima fuit origo baptiſmatis 78.b.37.& 84.b.29.
aqua illa cur ſanguini ſociari debuit 85.a.18
aquæ amaræ per lignum crucis potabiles factæ ſunt 87.a.21
aquæ baptiſmi, fluuius dei, lætificans ciuitatem 100 a.16
aqua benedicta cur diebus dominicis ſuper populum aſpergitur 106.b.28.
aqua de templo egrediens à latere dextro, quomodo intelligitur ibidem
arca teſtamenti & eccleſiam & corpus Chriſti deſignat 125.a.24.
archiepiſcoporum origo et patriarcharum differentia 7.a.41
archiepiſcopus Remen. in Francia cur primatum obtinuit 7.b.34.
arrius fatuè contumelioſus deo, negans ei generare ſibi ſimile, quòd deus creaturæ conceſſit 164 b.44.
arrius animalis homo, defluxionem ex carnali generatione fingens ibidem
ars humana poteſt ſine defluxione ſui communicari, quanto magis ars & ſapientia dei ſine paterne ſubſtantiæ defluxione nata eſt ibid.
arundo in manu domini quid myſticè deſignat 84. a.16
aſina ſeu pullus aſinæ genus humanum ſignificat 26.a.1
auditores verbi & non factores cui aſſimulantur 133.b.48
auguſt. à Gregorio miſſus, primus Anglorum Archiepiſcopus Cantuarienſis 7.b.57
auguſtinus de miraculo quod Petroniæ contigit 115. b.43
auguſt. de 7. gradibus cognitionis dei per 7 ſpiritus domini 117.b.6
aurum & argentum in templis quomodo gratum deo eſt 22.b.16
azyma tam ex euangelio, quàm ex legali autoritate profecta ſunt 21.b.8
azyma non ſunt abolenda, quia optimam habent ſignificationem ibidem

B

Balſami & oleæ prærogatiua 72.a.40
baptiſmus ſolennis in die paſchæ, non Epiphaniæ fieri debet 41.a.7
baptiſmus Iohannis lõge minoris virtutis fuit quàm Chriſti ibidem
baptiſmus ſeptiformi ſpiritu præfiguratus in 7. lotionibus Naaman 54.b.8
baptizandorum præparatio ad baptiſmum per 15 dies ieiunij 57.a.50
baptiſmo paſſionis baptizatus eſt Chriſtus 84. b. 31.
baptiſmi ſacramentum in mari rubro præfiguratum 85. a.46
baptiſmus lucroſam facit commutationem duplicis mortis noſtræ 92.a.30
baptiſmus liberat à morte animæ, non corporis ibidem
baptiſmus noſter riuus eſt, fons in cruce è latere Chriſti profluens, totam eccleſiam ſimul tunc baptizauit 93.a.56
baptizati paſſione Chriſti ſunt omnes apoſtoli aliiq; tunc credentes 94.a.9
baptizati ſtant ſuper mare vitreum 100 a.38
baptizatis cur dantur calceamenta & veſtis candida 101.a.33
baptizari ſpiritu ſancto, & accipere ſpiritum paracletum idem ſunt 130.b.1
baptiſmus ſolennis in die pentecoſtes ad exemplum ſancti Petri 142.b.28
baptiſmi effectus à ſpiritu ſancto eſt ibidem
baptiſmus Chriſti etiam à puero celebratus reiterari non debet 144.a.57
baptiſmus Iohannis non fuit in ſpiritu ſancto ſicut baptiſmus Chriſti 144.b.2
baptiſmus extra eccleſiam baptiſmus quidem eſt, ſed ſine gratia 156.a.44
benedicam domino in miſſa quomodo differt ab Ite miſſa eſt 19.b.17
benedictus pater monachorum, ſpiritu omnium iuſtorum plenus 113.b.17
berengerus Abbas ſancti Laurentij Leodien. ſub quo monachus erat Rupertus 115.b.20
bethania domus obedientiæ, gentium populum ſignificat 52.a.31
bethania à Hieruſalem ſolùm quindecim ſtadijs diſtat 62.a.16
bethleem typus eccleſiæ in qua natus eſt homo Chriſtus 39.a.34
botrus, quem duo in vecte portabant, Chriſtum ſignificat 114.b.47

C

Cæcus ſecùs viam clamans ad Ieſum, genus humanum repræſentabat 47.a.28
cæcus à natiuitate itidem genus humanum ſignificat 57.b.47
cærei flammantes gaudium in ortu ſaluatoris ſignificant 8.a.23
cærei ad locum euangelij ſimul cum thuribulo cur portantur 10.b.20
cærei paſchalis benedictio à Zozimo papa inſtituta 20.a.

90.a.30
cæreus ille Chriſti typum gerit ibidem
cærei laudes propter Chriſtum fiunt ibidem
cæremoniarum inſtitutio in obſequium & myſteria Chriſti ibidem
cæremoniarum cauſas noſſe expedit ibidem
cæremoniarum operarij non ſine fructu ſunt, etiam ſi cauſas ignorent ibidem
calicem Chriſto dedit pater amore, non ira, gratia, non vindicta 6 a.11
calumnia in euangeliſtas tanquam contrarios adinuicem 105 b.17
campanæ nunc populum conuocant, ſicut olim tubæ 43.b.54
campanæ prædicatores deſignant 4.a.15
campanarum claſſicum triuum in diebus feſtis 4. b.12
campanæ cur non ſonant tempore paſſionis domini 77.b.30
candelæ accenſæ, quæ portantur in feſto purificationis, quid ſignificant 42.b.8
candelæ multæ in matutinis trium dierum cur extinguuntur 76.b.53
canonis ſacri myſteria nullis verbis ſufficienter explicari poſſunt 15.b.50
cantus Tetradi garrulitate concinnus, ſicut à laude matutina 109.b.15.
cappæ ſuperindutæ futuram corporum immortalitatem ſignificant 24.a.15
carnalium tumultus in eccleſia 173. a.33.
caro Chriſti, ſicut granum frumenti, creſcit in altari, fructificat in mentibus, ac mundum vniuerſum impleuit 17. b.55
caſula, veſtis integra & vndique clauſa, eccleſiam ſignificat 6.a.47
charitas eſt oculus cordis, quo qui caret cæcus eſt 47.b.1
charitas facit homines venire ad dei ſimilitudinem 170.b.22
charitas fratrum, bonum maximum 179.b.43
chriſmate vnguendum primus Moyſes inſtituit 71. b.44
chriſmate nunc omnes Chriſtiani, olim reges tantum & Pontifices vngebantur ibidem
chriſmate conſignare epiſcopis proprium 72 a.9.
chriſmate inungere baptizatos non in fronte, ſed in vertice, presbyteris conceſſit Beatus Syluester 72 a.15
chriſmate non ſignantur frontes in die cœnæ domini 72.b.23
chriſtus in miſſa præſentialiter exhibetur non in vmbra, ſed in veritate, non in figura, ſed in re 4.b.34
chriſti vita continua pro nobis & perpes oratio fuit 19.b.20
chriſtus abiturus hinc in ſacrarium cœli, ſacrificij ritum inſtituit 15.b.54.
chriſti cur vltra ſcripturam aliam nobis ſui memoriam reliquit 17.a.35
chriſtus vt homo, nos reconciliat, vt deus, abſoluit 19.b.13
chriſtus feria prima, id eſt, dominica die natus eſt 35.b.43
chriſtus cur nocte natus eſt ibidem
chriſtus repromiſſus eſt ad Abraham homo, ad Dauid, rex, ad Ioſeph, deus 37.b.40
chriſtus cur die dominica naſci, ſed feria ſexta concipi ac pati voluit 38.a.29
chriſtus dicitur primogenitus varia ratione 38.b.35.
chriſtus rex, cui humanitas eſt corona gloriæ, diadema pietatis 39.a.16
chriſti nomen eſt accelera, ſpolia detrahe 40. a 3
chriſtus per baptiſmum non quærebat renaſci, ſicut nos 41.a 43
chriſtus à baptiſmo per annum ſine diſcipulis fuit 41.b.36
chriſtus in baptiſmo nos ſanans præfiguratus eſt per angelum piſcinæ 52.b.19
chriſtus vt rex & ſacerdos tuba clangorem dedit 62.a.6
chriſti paſſio magno eſt exemplo iuſtis, ne moueantur, dum proſperantur mali 68.a.17
chriſtus venit tinctus veſtibus de Boſra 69.b. 53
chriſtus propter nos factus pauper, pro nobis orauit 70.a.43
chriſtus non gratis redemit gratis venditos 70. b.55
chriſtus in vltima cœna primùm ſui ſacerdotij officio functus eſt 71.a.53
chriſtus in die cœnæ immutauit vultum ſuum, id eſt, ſacrificandi ritum 74.a.22
chriſtus quomodo nobis in cœna miniſtrat 74. b.53
chriſtus eſt altare de terra, quod tempore paſſionis nudatum eſt 78 a.10
chriſtus cum guſtaſſet, noluit bibere propter myſterium 83.b.34
chriſtus bis immolatus eſt, primo ſuis manibus in cœna, deinde ab inimicis in cruce 87.b.24
chriſtus in cruce hyſſopo aſperſit, & lauit omnes retro fideles eo tempore credentes, & emiſit vinctos de lacu 93.b.50
chriſtus ſol verus animas in limbo, velut ſpecularia illuminauit 104.a.25
chriſtus matri ſuæ ante omnes apparuit reſurgens 110.a.4
chriſtus cur non ſtatim poſt reſurrectionem aſcendit 114 a.2
chriſtus myſticè piſcis eſt aſſus, hic quidem igne paſſionis, in cœlo autem igne amoris in conuiuio beatorum 122.a.9
chriſtus eſt paſtor bonus ſubſtantialiter, non ex accidentali dono 129.a.11
chriſtus per mortem abijt rogaturus patrem vt det paracletum 130.b.55
chriſtus in terris rogauit patrem pro nobis, in cœlo non rogat ſed dat 132.a.7
chriſtus quomodo in cœlis interpellat pro nobis ibidē
chriſtus & ſpiritus ſanctus non locuti ſunt à ſe-

metipſis 132.b.51
chriſto mox ab initio concepto, ſui data eſt omnis poteſtas 135.a.42
chriſtus quomodo petijt clarificari clarite quam habuit ab initio 135.b.57
chriſtus vinculum ſocietatis inter creatorem & creaturam 136.b.7
chriſtus ſecundum humanitatem ſedet à dexteris patris 139.b.7
chriſtus aſcendit ſuper cœlum cæli ad orientem ibidem
chriſtus duo, id eſt, duas naturas habet, ſed non duos, id eſt. duas perſonas 166 b.21
chriſtus ſicut ſedens in equo, non duæ perſonæ ſunt 167.a.12
chriſti filij dei, maxima dignatio, qua pro inimicis ſuis mortuus eſt 170.b.5
chriſtus humilitatem & charitatem nos docet præcipuè ibidem
chriſtus boni regis officium geßit, dum prior ipſe adimpleuit mandata ibidem
chriſtus reſtituit nos in antiquum ſtatum, ſalua iuſtitia 171.b.3
chriſtiani dei paſsionis domini cur gaudere non debent 80 b.4
chriſtianorum triplex vnctio, prima in baptiſmo, ſecunda in confirmatione, tertia in die iudicij 141.a.48
cineris cur ſuper capita ſpargimus 48.b.42
circuncíſio non aperuit ianuam regni cœlorum, ſicut baptiſmus 93.b.18
circuncíſio ſpiritualis baptizatis neceſſaria 127.b.4
coccinea chlamys deſignat geminam dilectionem dei & proximi 83.b.57
codices euangelici cur auro argentoq; & gemmis ornantur 23.b.29
cognitio dei eſt per amorem, qui eſt ſpiritus ſanctus 145.a.55
cognitio patris & filij per ſpiritum ſactum, vera eſt conſolatio ibidem
collectæ ſecuudum orationes Chriſti dicuntur 8.b.33
columnæ ignis, quam cereus præ ſe fert, myſteria 90.b.24
communicantes vnum ſunt corpus eccleſiæ, ſicut ex multis granis vnus panis 15.a.45
confidendum non eſt in hominum, ſed in ſolius dei teſtimonio 53.b.26
conſecratio panis & vini in corpus & ſanguinem chriſti 15.a.6
conſecrationis verba ſunt vox verbi incarnati, vox æterni principij 16.a.36
conſecratio olei pro infirmis aliter fit, quàm chriſmatis 73.a.11
conſilium trinitatis magnum & profundum in creatione hominis 154.b.15
conſolatio eccleſiæ ſuper abſente patre 26.b.50
conſolatio ſupernæ Hieruſalem, in dominica lætare 51.a.23
conuiuium diuinæ cognitionis in ſcripturis, quinque panibus præfiguratum 50.b.49
corpus chriſti vnum idemq; in cœlo & in altari 15.a.31
corpus vnum Chrſti, vnumq; ſacrificium in omnibus miſsis ibidem
corporale altaris, cur lineum potiùs quàm ſericum eſſe debet 23.a.52
corrigiam calceamenti Chriſti ſoluere, nullus ſactorum potuit 31.b.37
credere in Criſtum plus eſt, quàm credere Chriſto aut Chriſtum 147.b.48
creſcens diſcipulus Pauli, Moguntiæ & Coloniæ primus Chriſtum prædicauit 7.b.47
crucis ſignum in locum veteris laminæ aureæ ſucceſsit 7.a.20
crucis ſanctæ pulchra præconia 7.a.22. 83.b.8. 87.a.27
cruce frontes ſignare, Epiſcopis proprium eſt 7.a.46
crucis ſignacula ſuper ſacrificium altaris non uanè fiunt 18.b.43
cruces duæ, quæ pinguntur ad latus calicis, quid ſignificant ibidem
crucis pulchra myſteria 83.b.12
crucem portantibus in paraſceue cur reſpondetur latinè & Græcè, non autem Hebraicè 86.a.20
crura Chriſti non fracta ſed integra quid ſignificant 84.b.10
curioſa quæſtio, vbi & quomodo ſit in cœlo corpus Chriſti 129.b.

D

DAnielis exaltatio per humilem orationem 177.b.50
dauid coram Achis ſpumans, velut inſaniens, Chriſti typum Miſſam inſtituentis gerebat 4.b.36. & 74.b.23
dauid in typum Chriſti, ſacerdotis agebat officium 74.b.20
dauid primus regnum præcipuus prophetarum Chriſtum præfigurabat 48.a.10
dauid in perſecutione Saul geßit typum Chriſti in multis 135.a.51
dauid in peccato ſuo grande præfigurauit myſterium 160.a.13
decendentes in pace quamlibet virtuoſi venturum iudicem timere debent 138.b.40
depoſuit potentes de ſede, ſcilicet ſcribas & phariſæos. Et exaltauit humiles, ſcilicet apoſtolos 29.b.14
deſcenſus in ægyptum, figura eſt lapſus Adæ 34.b.47
deo cuncta creata ad nutum obediunt 117.b.14
deus ex beneficijs ſuis glorificandus 146.b.25
deus ſolus inmutabilis & ſine materia 136.a.17
diabolus auctiorem damnationem habet ex lapſu hominis 34.b.52
diabolus per ora impiorum magicæ arti aſcripſit, quæ in baptiſmo

in baptiſmo geruntur 96.a.29
diaboli inuidia homini plus profuit per Chriſtum quàm nocuit 137.b.44
diaconus & ſubdiaconus cur non procedunt ſimul, ſed vnus poſt alium 8.a.29
diacono euangelium lecturo cur datur benedictio 10.b.11
diaconi ſtola atque Dalmatica quid ſignificant ibidem
diaconus euangelium lecturus, cur ab auſtro vadit verſus aquilonem 40.a.32
dies cœnæ domini, miſſam in lætitia, horas in triſtitia peragit 73.a.20
die cœnæ domini cur omnes ianuæ eccleſiæ patent 74.a.35
dies reſurrectionis dominicæ duplici munere ſolennitas eſt inenarrabilis, inæſtimabilis ac infinitæ dignitatis 81.b.39
dies, in quo eximus de terra Aegypti, Chriſtus eſt 123.b.55
dies rogationum à Sancto Mamerto inſtituti 134.a.46
dij plures eſſe non poſſunt 161.b.13
dominicæ diei præconia 30.b.6
dominica die & mundus creatus eſt, & Chriſtus natus 35.b.48
dominica die propter gaudium reſurrectionis non ieiunatur 48.b.4
dominica palmarum duas habet proceſſiones 67.a.1
dona & munera quomodo differunt 15.a.37
duo miniſtri altaris, duo denotant teſtamenta, legem & euangelium 8.a.30
duo cherubin, reſpicientes in propiciatorium, duo teſtamenta ſunt 35.b.3
duæ miſſæ in nocte natalis Chriſti, propter duas eius natiuitates 37.a.37.
duæ meretrices de puero contendentes, ſynagoga & eccleſia 56a.35
duæ tabulæ legis, priores Iudæorum lapidea corda, poſteriores gentium in Chriſtum credentium integritatem ſignificabant 58.a.51
duo teſtes ſunt pater & filius, ſed non duo dij 61.a.9
duo animalia, lex & prophetæ, per Moyſen & Heliam ſignificata 60.a.1
duo cæci à Chriſto ſanati, duos populos gentes & Iudæos ſignificant 158.a.51
duplex in bonis prælatis ſpiritus, vt ſint nunc zelo feruidi, nunc mites, nunc in virga, nunc in manſuetudine veniant 134.a.33

E

Eccleſia concinent ſuo Dauid in miſſa 5.a.36
eccleſia quicquid canit, Chriſto præcentore dicit ibidem
eccleſia offert verbum dei, filium dei, nouum & verum immolans ſacrificium 12.b.49
eccleſia eſt illa mulier magna amicta ſole &c. ibid.
eccleſia eſt vnum corpus Chriſti, maiorem habens plenitudinem gratiæ quàm habent ſinguli 13.b.12
eccleſia & Chriſtus vnum corpus, ſicut vir & mulier vna caro ſunt, 17.b.44
eccleſia in exteriori ornatu res inuiſibiles imitatur 23.a.40
eccleſia regina eſt, quæ amicta varietatibus aſſiſtit regi 23.b.28
eccleſiæ rectores maiori egent conſolatione quàm alij 28.b.11
eccleſia ex Iudæis dicitur filia Sion & filia Hieruſalem 39.a.40
eccleſiæ ætates ab Adam vſque ad Chriſtum 45.a.39
eccleſia comparatur mulieri parturienti 81.b.5
eccleſia de gentibus per Mariam Magdalenam foris ſtantem ſignificata 22.b.49
eccleſia de gentibus etiam per Eunuchum Æthiopem præfigurata 123.b.4
eccleſia ſicut luna, ſemper indiget lumine ſolis, id eſt, gratia ſpiritus ſancti 148 a.21
ego & pater vnum ſumus, hoc dicto Arrius & Sabel. conuincitur 64.b.83
eleemoſynarum odor, præfiguratus in vnguento Mariæ magdalenæ 66.a.15
emitte ſpiritum tuum & creabuntur &c. 145.b.48
epiphaniæ celebritas tres habet cauſas 40.b.41
epiſtola, vox legis eſt, apoſtolicas quoque literas complectens 9.a.27
epiſtola ſupererogatio eſt proferens duos denarios, ſcilicet legem & prophetas ibidem
epiſtola ſedendo, euangelium ſtando auditur 9.b.2.
error eſt negare corpus & ſanguinem Chriſti in ſacrificio altaris 12.a.53
error Heluidij contra virginitatem perpetuam Mariæ 38.b.13
eſaias nobilis propheta, magnus et verus euangeliſta 32.a.1
eſdras iuſtitiæ priuilegium in verbis habet & factis 181.b.6
euangelij maieſtas legem & prophetas literasq; apoſtolicas præcellit .a.50
euangelium cur in ſublimiori locu legi ſolet 10.b.30
10.b.30
euangelium cur ſumma reuerentia audiendum eſt 11.a.4
euangelium eſt omnium quæ in miſſa dicuntur principale 11.b.7
euangeliſtæ in reſurrectione Chriſti cur tacent de eius matre 110.a.8
euangelium ſecundum Marcum cur in die paſchæ legitur 111.b.49
eucharistiam ſine fide ſumens, Chriſtum laniat & occidit 16.b.19
eucharistiam propter duas cauſas inſtituit dominus poſt cœnam 163.a.4
exequiæ mortis domini in nocturnis vigilijs trium dierum 76.b.4
extendens mortis cælum ſicut pellem 146.a.16

F

FAcere manſionem apud pios,patri quoque & filio,ſicut ſpiritui ſancto aſcribitur 154.a.7
Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram 168.b.17.& 167.a.56
feneſtra in latere Arcæ quid deſignat 125.a.18
feria quarta & ſexta ac ſabbatum cur magis quàm alij dies ieiunio deſtinantur 28.b.42
fides ſine operibus mortua 127.b.20
fides ſola non ſufficit nobis ad ſalutem 128.b 20
fides apoſtolorum ante aduentum ſpiritusſancti erat infirma 155.a.39
fides apoſtolica eſt ianua ad ouile Chriſti 156.b.5
figuræ morales non abolentur,ſicut figuræ promiſſionum 23.a.28
filij prodigi ornamenta in ſacerdotibus quæ à Chriſto accepit 7.a.44
filij quomodo portant iniquitatem patrum 95.b.27
filius dei cum humana natura aſcendens ad patrem, non facit quaternarium 167.a.18
fimbriæ,ſtolæ & manipuli bonorum operum perſeuerantiam ſignificant 9.b.26
flumen aquæ viuæ quid eſt 149.a.3
forma verborum in baptiſmo, maximæ virtutis eſt 144.a.8
frater iunior in parabola,populus gentilis,ſenior populus Iudaicus 101.b.13

G

GAlilæa dicitur etiam locus in templo vbi ſuprema ſtatio proceſſionis terminatur 67.a.27
galilæa tranſmigrationem denotat 108.a.2
galilæa & prima & vltima Chriſti prædicationem habuit 109.a.10
genua cur non flectimus tempore Paſchali 113.b.32
gregorius antiphonarium centonizauit & canonem auxit 20.a.16
gregorius ſtationũ vrbis ordinator 28.b.19.26.a.57
gregorij ſcripta digito dei dictante concepta ſunt 28.b.35
gregorius diuinorum officiorum ordinator 43.b.39
gregorij deuotio erga S. Andræam 114.b.5
gregorij atauus,Fælix quartus Pontifex Romanus ibidem
gregorius ex monacho factus Pontifex Romanus 113.b.9
gloria in excelſis deo,hymnus angelorum,à Theleſphoro miſſæ additus 20.a.30
gloria patri cur tacetur tempore paſſionis domini 62.b.13
graduale,pœnitentiæ lamentum,cantus aſper et grauis 10.b.35
graduale infra penteceſten cur non canitur ibidem
graduale à gradibus humilitatis dicitur in conualle plorationis ibidem
graduale propter baptizatos prima hebdomada paſchæ cantatur 112.a.16
græci de Azymis Romanæ eccleſiæ nimis pertinaciter reſiſtunt 20.b.48
græcia hæreſibus fermentata ibidem
græcorum inepta ratio pro fermentato,tumidus Mariæ vterus 21.a.13
gratia ſpiritus ſancti non datur in Euchariſtia niſi lotis 75.b.24

H

HÆreditas in teſtamento Chriſti eſt paracletus in remiſſionem peccatorum 73.a.26
hæreticos erroris ſtercora fœtore paſcunt 14.a.56
hæretici inſtar Achis,ſemper dicunt. Quomodo eſt 16.a.7
hæretici, vulpeculæ, vineam domini demolientes 115.a.44
hæretici dicentes corpus Chriſti reſurgentis phantaſticum ibidem
hæreticorum per miracula confutatio 117.a.44
hæretici loquuntur à ſemetipſis,ideo loquuntur bella & ſcandala 133.b.3
hæretici ſuã,catholici dei gloriã quærunt 156.b.46
hæretici lupi rapaces 174.a.12
hebdomadæ paſsiõis domini breuis decurſus 14. b.25
helias Chriſti,Helizæus apoſtolorum typum geſſit 134.a.13
helizæus bene petijt, ideo duplex factus eſt in eo ſpiritus ibidem
heſter temperantiæ ſpeculum 181.a.46
hieremias & dictis & factis paſſ. Chriſti præfigurauit 62.b.38
hieroboam,typus hæreticorum 180.b.44
hieruſalẽ cœleſtis,in qua plenitudo eſt gratiæ,torrẽs voluptatis & caminus ignis plenus & indeficiens 141.b.22
hodie genui te. In æternitate enim ſemper hodie, id eſt,præſens eſt 38.a.49
hominem cur deus permiſit per ſerpentem decipi 81.a.34 & 34.b.39
homo feria ſexta conditus eſt & redemptus 80.a.11
homo ad imaginẽ et ſimilitudinẽ dei creatus 97.b.20
homo ad loquendum tardus eſſe debet,ne ſcilicet loquatur à ſemetipſo 132.b.41
homo cum omni creatura participans dicitur minor mundus 136.b.26.& 140.b.26
homo Chriſtus in communionem trinitatis ſine perſonarum augmento admiſſus 137.a.15
homo Chriſtus quomodo habet omnia cum trinitate ſibi communia 137.b.19
homo poſt lapſum per Chriſtum maior factus eſt, quàm antea fuit ibidem
homo in ſolis naturalibus miſer & egenus 145.a.4
homines nimis ingrati,traduntur in reprobrum ſenſum 146.b.40
hominis eſt præparare animum,domini autem, gubernare linguam 147.b.14
homo nõ potuiſſet melius cõdi q̃ conditus eſt 168.a 25
horæ canonicæ non omittuntur niſi à vacuis & ingratis 1.a.3.
horæ canonicæ pro beneficijs dei vectigales ſunt gratiarum actiones ibidem
horæ canonicæ initium & finem in deum referunt 2.b.27
horæ canonicæ cur per triduum paſſionis carent initio & fine ibidem
hoſtia altaris plenitudinem diuinitatis & gratiæ conti-

continet 13.a.54
humaniformij, hæretici deo humana membra tribuentes 139.b.7
humaniformiorum ridiculum figmentum 165.a.31
humana natura in Chriſto exaltata & immutata maximè 139.b.47
humana natura in Chriſto ante paſſionem vt aqua, poſt, vt cryſtallus ibidem
hymnus angelorum, gloria in excelſis, propter pacem à Chriſto factam 8.b.22
hymnus trium puerorum cur ſabbatis quatuor temporum cantatur 30.b.43

I

IAcob, ſeruiens pro Lia & Rachel, Chriſtum præfigurabat 6.a.14
Ieiunium quadrageſimale, decima totius anni 48.b.7
ieiunium primitiuæ eccleſiæ multò prolixius fuit quàm nunc eſt ibidem
ieiuniū æſtatu in hebdomada pentecoſtes 157.a.20
ieiunium non contriſtat ſolennitatem ſpiritus ſancti ibidem
ieſus filius Naue Chriſti typum & nomine & opere geſſit 99.b.35
ignis per triduum ex lapide aut cryſtallo quid ſignificat 77.a.4
ignis, quem Chriſtus venit mittere in terram, ſpiritus ſanctus eſt 150.b.41
ignis multiplex effectus & commoditas ibidem
ignis inuiſibilis, quomodo differt à viſibili 151.b.5
imago dei ſemper manſit in homine, ſed non ſimilitudo 97.b.15
imber matutinus & ſerotinus, doctrina eſt euang. 158.a.21
incarnationis myſterium diabolo fuit occultatum 135.b.30
incenſum altaris ſignificat corpus Chriſti in igne ſpiritus ſancti repletum 8.b.3
incenſum, quod imponitur cereo paſchali quid ſignificat 91.a.55
inſignia paſſionis Chriſti, omnia in ſcripturis prædicta 62.a.51
inſpiratione diaboli appetiuerunt Adam & Eua eſſe ſicut dij 170.a.27
inſtructio noſtra ex figuralibus veterum hiſtorijs 114.b.3
intentio Chriſti ſacramentum corporis & ſanguinis ſui inſtituentis 17.a.5
intētio euangeliſtæ in texēda linea Chriſti 37.a.40
iob demonſtrat, ſcientiam eſſe cauſam effectiuam luctus pœnitentiæ 121.a.52
iohannis euangelium de paſſione domini legitur in die paraſceues propter duas cauſas 82.b.51
ionas putatur filius Sareptanæ fuiſſe, quem ſuſcitauit Helias 60.b.10
ionas Chriſti typum geſſit quando fluctibus maris ſe tradidit 64.a.28
ioſaphat regis hiſtoria, cur in vigilia natiuitatis legitur 32.b.14
ioſeph cur p̄miſſus eſt venūdari in Ægyptū 34 b.29
ioſeph nutricius Chriſti, ſupremus ſcalæ gradus, cui innixus eſt dominus 36.a.37
ioſeph venundatus à fratribus ſuis, typum Chriſti geſſit 54.a.1
irriguum ſuperius, amoris inferius, timoris eſt fletus 119.a.41
iudæi cur dicūtur Aſſyrij. i. ſeipſos dirigentes 33.a.1
iudæi per Iſraël, gentes per Ioſeph ſignificātur ibid.
iudæi in fine ſeculi in Chriſtū credituri ſunt 40.a.51
iudæorum ſanctificatio ante Paſcha 61.a.51
iudæi ſalices ſunt illæ, ad quas ſuſpenſa ſunt organa cantionum 65.a.4.
iudæi coniuncti filijs Edom contra Chriſtum ibidem
iudæi dum timerent pruinam, irruit ſuper eos nix 65.b.30
iudæi promiſſiones & ritus ſuos ad terrena conuertebant 106.b.1
iudæi iræ & rixæ filij gētib. inuidēt ſalutē 126.a.31
iudæi p̄ Thomā incredulū p̄figurati ſunt 128.b.41
iudæi deſertum dicuntur, quia deſerentes deum, deſerti ſunt 129.a.56
iudæi recuſant venire ad nuptias 179.a.4
iudith fortitudinis ſpecimen 11.a.31
iuſtitia dei ſumma, qua propter Adæ culpam omnibus claudebatur regnum cœlorum 96.a.8
iuſtus in principio eſt accuſator ſui 135.a.2
Kyrie eleeſon omnes vniuerſalis eccleſiæ preces ſignificat 8.b.7

L

LApis Iacob erectus in titulum, figura Chriſti lapis angularis 37.a.19
Lateranenſis eccleſia in nomine ſaluatoris & honore Iohan. Baptiſtæ à Conſtantino imp. conſtructa 48.a.42. & 127.a.43
Lateranen. eccleſia cur ad Lateranas dicta eſt ibid.
Latus Chriſti in cruce apertum præfiguratum latere Adæ dormientis 85.b.2
Latro in cruce, de latere Chriſti profluente aqua baptizatus eſt ſicut omnis, quæ tūc ſuper terram vel ſubtus terram erat, eccleſia 94.a.46
Laurentij mors precioſa, ſicut ſanguis Abel, clamauit in cœlum 45.a.7
laurentius piſcis magnus & aſſus 122.b.15
lazarus pauper, gentilis populi typū geſſit 172.a.10
lazarus amicus Chriſti mortuus, qualem peccatorem præfigurabat 60.a.34
lazarus prima die nonæ lunæ ante paſſionem Chriſti ſuſcitatus 61.b.43
lectionibus præmittenda oratio, atque petenda benedictio 3.a.43
lectionibus cur ſubditur, Tu autem domine, & deo gratias 3.b.1.
lectionem epiſtolæ ſemper ſequitur graduale, exceptis paucis diebus 70.b.50
lectiones matutinales noui teſtamenti à paſcha vſque ad pentecoſten 141.b.50
lectio libri Regum poſt pentecoſten 180.b.27
legati victoris Chriſti, ſacerdotes ſunt in baptizando 92.a.7
leo primus addidit in Canone, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam &c. 20.a.44
lex quomodo ſe habet ad Euangelium & quomodo

præcedit 9.a.17.
lex victoriæ, quando fortis armatus debellatur 91.b.40
lex, ſicut puer medici 177.a.8
libri Salomonis præſignant doctores eccleſiæ in pace 180.b.51
liber Iob contra tentationes legitur 181.a.6
liber Machabæorum, virtutum contra vitia pugnas refert 181.b.22
libri prophetarum deinde vſque in aduentum domini leguntur ibidem
lignum ſcientæ boni & mali quid eſt 35.a.25. & 107.a.39
ligneus malleolus in tabula ſonans, Chriſtum in cruce ſignificat 78.a.3
linea Chriſti in Matthæo ſecundum deſcenſum, in Luca ſecundum aſcenſum 36.b.54
linea Chriſti, velut linea piſcatoris 38.a.8
linguarum diuerſitas apoſtolis neceſſaria fuit 152.b.15
loqui à ſemetipſo, & non loqui à ſemetipſo, quomodo differunt 133.a.3
lucas, vitulus diſertus, ſanguinem Chriſti ſudorem ſolus deſcribit 69.b.12
luctus duplex, vnus mortuorum, alter pœnitentiæ 120.b.6

M

Macedonius hæreticus, æterni delicti reus 148.b.7
Magi, gentium primitiæ. 41.b.6
mala deus præſciuit, ſed non prædeſtinauit 35.a.6 & 80.b.34
mandatum in cœna domini duplex, lotionis pedum, & refectionis pauperum 75.b.55
manipulus dignos pœnitentiæ fructus ſignificat 9.b.22
manna typus verbi dei, ros, ſpiritus ſancti 32.b.11. & 33.a.41
manna cur ſabbato nō computruit, ſicut alijs diebus 33.b.2
manſio ſpiritus ſancti per ſubſtantiam, non eſt ſtabilis in mortalibus, ſicut manſio per ſidem 154.a.11
manus ſacerdotis oleo ſancto pro clauis paſſionis Chriſti ſignatæ 15.a.10
marcus cur aſſimilatur leoni 111.b.12
mare vitreum in circuitu ſedis dei, baptiſmi figura eſt 171.b.17
maria templum domini, ſacrarium ſpiritus ſancti 29.a.21
maria thalamus ſanctitatis, triclinium diuini conſilij 31.b.12
maria porta cœli maxima 33.a.23.36.b.2
maria dicitur Hieruſalem, dicitur etiam mons myrrhæ & thuris 110.a.44
maria regina angelorum, mater fidei noſtræ ibidem
maria ſpeculum humilitatis 11.8.b.35
martyrij baptiſmus maioris gratiæ eſt, quàm baptiſmus aquæ 98.a.22
materia ſacrificij duplex ſubſtantia eſt, diuina ſcilicet & terrena 16.a.29
matutinarum ratio & myſterium 1.b.25
matutinæ in triduo paſſionis cur non dicantur in ſilentio ſicut horæ 79.b.6
mediæ noctis vigiliæ multa habent 2.a.43
mel de petra oleumq́ de ſaxo duriſſimo, quid eſt 99.b.50
miniſtri altaris cur in aduentu non vtuntur conſueto veſtibus 26.b.16
miracula duo, in teſtimonium Chriſti clauſo prodeuntis ſepulchro 117.a.13
miracula non contra naturam, ſed ſupra naturam 117.a.51
miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi 96.a.10
miſſa ablata refrigeſceret mox memoria Chriſti & vniuerſa charitas, mutila fieret fides, ſpes claudicans 17.b.7
miſſæ decor cum tempore per Romanum pontificem variè adauctus eſt 19.b.42
miſſa dicitur, quia ad placandum deum valens & idonea mittitur legatio 22.b.8
monachi cur feſtis diebus ſtant in albis 23.b.42
monachorum mons antiquus in mandato pauperum 76.a.21
mors & ſepultura Chriſti, hora nona cum planctu recolitur 82.a.40
mors animæ ex vindicta, mors corporis ex miſericordia eſt 92.b.30
mors corporis potius optanda quam fugienda 93.a.5
mortem corporis intulit homini pater miſericordiarum in bonum eius 169.a.15
moyſi interceſſio profuit Iudæis vſque ad occiſionem Chriſti 56.b.15
moyſi exemplo rectores eccleſiarum debent ſe opponere pro peccatis ſubditorum 176.b.18
mos antiquus circa baptizandos 56.b.42
mos ille rationabiliter mutatus ibidem
mulier Sareptana gentium populum præfigurabat 53.a.37
mulier ſamaritana, eccleſiam de gentibus præſignauit 55.b.22
mulieres per noctem ambulabant è Bethania ad ſepulchrum 105.a.38
multitudinis credentium cor vnum & anima vna 137.a.6
muſcæ morientes hæretici 14.a.54
myſterium incarnationis verbi dei nullus ſanctorum comprehendit 31.b.37
myſterium in tribus muneribus magorum 37.b.50. 37.b.50. & 14.b.16
myſterium reditus Chriſti ex ægypto in Iudæam 40.b.10
myſterium refectionis quinque milium de quinque panibus 50.b.51
myſterium in Moyſe virga bis petram percutiente 56.b.35
myſterium ſcrutiniorum in quarta feria poſt Lætare 57.a.23
myſterium in reſuſcitatione pueri per Heliſæum 59.b.47
myſterium agni paſchalis, quo victus eſt Pharao 66.a.42.

myſterium in duabus ampullis ad altare deportatis 73.a.47
myſterium lotionis pedum, ne ſordidi peccatis eamus ad altare 76.a.23.
myſteria ſcripturarum per paſſionem Chriſti nobis reuelata 86.b.31
myſterium paſchæ in plenilunio 89. b. 158. 6. b.3.
myſterium cærei paſchalis accenſi 91.a.17
myſterium vocationis diſcipulorum in Galilæã poſt reſurrectionem domini 107.b.31
myſterium in ſtatione proceſſionis dominicalis 109. b.19
myſterium veteris hiſtoriæ de Eſau & Iacob 155. b.50
myſterium hiſtoriæ Dauid, Ioab, & Vriæ 160. a.14.

N

NAtatoria Syloe, lauacrum ſpiritus ſancti, ſcilicet miſſi 58.a.22.
nemo intrat cœlum, niſi baptizatus 94. b.21.
nemo præter Chriſtum pro prima culpa Adæ ſatisfacere potuit 96.a.15
nemo filiorum Adæ ſine peccato excepto Chriſto ibidem
neumæ plures ad vnam ſyllabam in iubilo alleluia 10.a.49
niger habitus monachorum, ſalubris triſtitiæ, humilisq́ conſcientiæ ſignum 23.b.54
noctis paſchalis mira præconia 89.a.12
noë inebriatus typum Chriſti geſſit 78.b.19
noë in arca Chriſtum præfigurauit & nomine & facto 124.b.41
noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem 123.a.28
nomen ſanctæ trinitatis quando cœpit innoteſcere mundo 159.a.50
nomen trinitatis à Chriſto primum poſt reſurrectionem expreſſum 160.b.36.
nomen dei viui ſignatum in frontibus noſtris ibidem
nomen trinitatis ſciunt etiam hæretici & carnales, ſed non ſignificatum ibidem
nouem leproſi hæreticos myſticè deſignant 177.a.41.
nouum paſcha in azymis ſynceritatis & veritatis 111.a.11
numerus lectionum in nocturnis non idem apud omnes 2.b.52
nuptias ne quis viſitet abſque veſte nuptiali 169.a.29

O

OBLAtio altaris publicæ ſalutis eſt legatio 15.b.3
oblatio benedicta aſcripta, rata cur dicitur ibidem
octaua ſcilicet reſurrectionis dominicæ ſolennitas ſolennitatum eſt 102.b.48
octauæ ſanctorum cur celebrantur 117.a.27
octaua beatitudo eadem quæ prima ibidem
octaua paſchalis cur celebratur ibidem
octaua chorda in muſicis eadem eſt quæ prima 107 b.13
octo animæ in arca quid præfigurabant 125.a.13
odium diaboli contra filium dei ab initio 170.a.3
offerenda ſignificat ſalubrem parturientis mulieris cruciatum 13.a.7
offerre debemus primo noſipſos, & ſpiritualiter arietes bonos & hircos 18.b.2
officium cuiuſque pontificis in die cœnæ domini 73. b.24
officium paſchale tranſitum ad patriam & gaudia ſupernæ Hieruſalem inſinuat 111.a.15
omnia quæ habet pater, mea ſunt 133.a.41
omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt 137.b.11
omnis ſubſtantia creata ſubiacet accidentibus, quia non eſt id quod eſt 161.b.51
operatio dei duplex, alia per filium, alia per ſpiritum ſanctum 148.a.12.& 106.b.23
opera trinitatis circa hominem perſonis appropriata 167.a.44
operis profectus ex diligentia, quæ in diuinis eſt ſpirituſſanctus 168.b 2
opera trinitatis in reparatione hominis perſonis appropriata 169.a.29
orationes noſtræ cur concluduntur ita? per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum 8.b.55
oratio dominica in miſſa dicenda, à Gregorio primo eſt inſtituta 19.a.5
orationes pro omni ſtatu eccleſiæ cur fiunt in die paraſceues 85.b.39
orando pro Iudæis cur non flectimus genua 86.a.7
ordinationes ſacræ in die dominica, aut veſpere ſabbati fieri debent 30.a.7
ordinationes à ieiunij ieiunantibus conferri debent ibidem
ordo conſecrationis epiſcopalis pius ac venerabilis 73.b.29
organum precioſum humanitatis Chriſti à Iudæis confractum 65.a.9
organa ſcripturarum Iudæis ſuſpẽſa, nobis dulciter canunt ibidem
oſculo Iudæ infamatum eſt collegium apoſtolorum 102.b.37
oſſa Chriſti cur frangi non debuerunt ſicut oſſa latronum 85.a.23 & 84.b.11

P

PAllium Archiepiſcoporum humilitatis & ſapientiæ torques eſt 7.b.3
Pallij largitio, eſt miſſio epiſcopi à ſede apoſtolica ad Metropolim ibidem
pallia in templi parietibus appenſa ſignificant gloriam eccleſiæ in regno Chriſti 23.b.13
panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti transferuntur 13.a.13
panis non Mariam impregnatam, ſed eccleſiam ſignificat 22.a.50

panis

panis conſecratus non ſignificat,ſed eſt corpus domini ibidem
panis vini,qui Chriſtꝰ eſt,vtilitas longè maior quàm mannæ 34.b.4
panis ſubcinericius,panis eſt pœnitentiæ 53.a.49
panis verus quomodo ad nos venit per portas cœli 112.b.4
parabola de rege cum decem milibus occurrente regi, qui habet viginti millia 138.b.27
parabola de diuite ſtulto, dicente deſtruam horrea mea 177.b.35
paralyticus myſticè homo diſſolutus alſque operibus bonis 178.b.19
paralyticum offerentes domino,prælati ſunt ibidem
paraſceue quid ſit 80.a.15
paraſceue ſabbatum requiei ibidem
paraſceue latinè cœna pura ibidem
paſchalis ſolennitatis tres præcipuæ cauſæ 89.a.1
paſchale gaudium etiam ex præcedenti ieiunio amplіatur 90.a.13
paſſio domini variè commemoratur in miſſa ſub actione 18.b.50
paſſionis dominicæ breuis & pulchra commemoratio 78.b.28.78.a.22
paſſio Chriſti cur non celebratur cum gaudio,ſicut paſſiones martyrum 80.a.52.
paſtores animarum quomodo vigilare & annuntiare debent 39.a.1
pater meus vſque modo operatur 59.b.13
pater in angelis & hominibus alia per filium, alia per ſpiritum ſanctum operatur 144.b.41.
pater in diuinis ſubſtantialiter eſt vita 163.b.20
pater in diuinis non ſterilis eſt in ſe, qui omnia fœcundat 164.b.21.
pater generando filium,nihil de ſubſtantia ſua diminuit 165.a.13.
paulus dux verbi præcipuus & ſeminator verborum 46.a.32
paulus magnus & mirabilis catechizator orbis terrarum 52.a.32
paulus miniſtrorum primus atque fidiſſimus 101.b.40
pauperibus rectè datur ,ſed ob id non minùs exornandus eſt cultus dei 22.b.44
pauperes præfigurantur in pedibus domini,vnguento Mariæ vnctis 66.a.14
pauli maximè aperuit deus ſcripturas 121.a.17
paulus luxit non lugentes, & per ſcientiam lugere docuit ibidem
pax domini in miſſa,nuncium reſurrectionis Chriſti eſt 19.a.31
pacis oſculum in miſſa ſignificat reconciliationem noſtram per mortem Chriſti ibidem
peccatori occulto oleum miſericordiæ, publico pœnitentiæ cauterium adhibetur 55.a.4
pedum pontificis ornatus quid myſticè deſignat 6.b.49
pedum lotio exemplum humilitatis 74.b.8
pedes quotidiè lauare oportet ibidem
pentecoſtes,id eſt, quinquaginta dierum vera computatio 149.b.23
pentecoſtes ſolennitas duas habet cauſas 150.a.46.
peregrinantium in hac vita non plenum eſt gaudium 102.a.44
permiſſio diuina irreprehenſibilis 34.a.36
petentes à deo vt exaudiantur,ſimiles eſſe debent apoſtolis 133.b.38
petrus & paulus Romam Chriſto ſubiugarunt 26.b 5
petrus rectorum eccleſiæ & præcipuus 28.b.8
petrus poſt Chriſtum primus & princeps ordinationes ſacras celebrauit 30 b 19
petrus primus vidit & confeſſus eſt ſalutare dei noſtri 80.a.21
petrus in magno corpore cæci illuminati princeps 47.b.42
petrus mitibus,ſicut Maria humilibus ponitur exemplum 120.a.1
petrus traxit rete piſcium ad terram, quia ei commiſſa eſt eccleſia 122 a.24
petri pietas,Pauli ſcientia alijs communicata 137.a.56
phariſæorum arrogantia humiliata, & vindicta dei 53.a.53
phariſæorum traditiones doloſæ,per auaritiam excogitatæ 55.a16
phariſæi in ſanctificationibus primi,quia clerici Iudæorum 62.a.29
piſcis aſſus ſuper prunas poſitus myſticè Chriſtus eſt 122 a.9
plaudere manibus myſticè quid eſt 138.a.10
pœnitentia priuata laborioſa eſt,non ſic ſecura de venia ſicut baptiſmus 52.b.44
pœnitentium in die cœnæ domini reconciliatio 73.b.54
portæ mortis, vitia:portæ iuſtitiæ, virtutes 32.b.42
præcepta cur homini à deo data ſunt 35.a.11
præcepta primum Noë data ſunt,in pueritia mundi 46.a.24
præcepta cur deus minora antiquis, maiora nobis dedit 117.a.11
prædeſtinatio & præſcientia dei quomodo differunt 35.a.3.80 b.33
prædicatores campanis in pleriſque aſſimilantur 4.a.15
prædicare euangelium omni creaturæ, id eſt, omni homini 140.b.31
prædicatores verbi dei excellentiùs afflantur quàm alij 149.a.33
præfatio miſſæ & ſacer hymnus ter ſanctus,quid ſignificant 14.b.11
prælati vectigales ſeruitij in lotione pedum ſubditorum 75.a.45
prælati vitioſe viuentibus,tanquam beſtijs dominari debent 76.b.6
prima ſabbati ſanctior eſt quàm ſabbatum 106.a.7

prima

prima ſabbati maiorem deſignat requiem quàm ſabbatum ibidem
primus dies paſchæ refert ſpiritum timoris dei 118.a.50
primus gradus aſcendendi ad deum eſt humilitas 118.b.9
proceſſio dominicalis reſurrectionem Chriſti repræſentat 67.a.10
proceſſio cum crucibus & vexillis quid deſignat 107.a.41
proceſſio in die aſcenſionis domini quid deſignat 140.a.48
proceſſio dominicalis ante tertiam fit, reliquæ verò poſt 140.b.46
procedit aliter filius in diuinis, aliter ſpiritus ſanctus 148.a.45
proſapia eorum, ad quos ſermo dei factus eſt in linea Chriſti 37.a.31
pſalmos in miſſa inſtituit Cæleſtinus papa, è quibus ſumuntur introitus, gradualia, offertoria & communiones 20.a.7
pſalmus 112. Laudate pueri dominum, ad gentes baptizatus dicitur 112.b.13

Q

Quacunque die ingemuerit peccator ſaluus erit, quo modo intelligitur 52.b.41
quadrageſima dies dominicos in ieiunio non computat 48.b.7
quales inueniri debemus in ſecundo Chriſti aduentu 105.a.1. & 105.b.28
quarta ætas mundi ſub regibus & prophetis 4.a.4
quarta feria caput eccleſiæ Chriſtus venditus eſt, ideo luctuoſa eſt 69.a.32
quarta die ſol corpor. creatus eſt, ſol iuſtitiæ venditus 70.b.48
quatuor virtutes, ſecundum quatuor dimenſiones crucis 83.b.13
qui ſtat, videat ne cadat 174.b.5
qui ſe humiliat, exaltabitur 178.b.33
quinque vulnera Chriſti, quinque foramina petræ viuentis 18.a.23

R

Raab & Ruth, mulieres alienigenæ in linea Chriſti 36.b.12
ramuſculi, quibus lauantur altaria, ſignificant flagella quibus cæſus eſt dominus 79.a.2
raſura verticis cur nullo ornamento tegitur 24.a.36
raſura deſignat nos filios eſſe veri Heliſæi, decaluati propter nos in monte Caluariæ 24.b.5
raſura verticis cur corona vocatur ibidem
redemptio hominis diabolo erat abſcondita 140.a.15
relatiuis nominibus magis exprimitur diuinæ naturæ arcanum, quam ſubſtantialibus 161.a.33
relatiua non in omnibus conuertuntur ibidem
relatiuis nominibus maximè glorificatur deus ibidem
relatiua in deo non ſunt accidentia nec ex tempore aduenerunt 163.a.42
reſponſoria debitè aptanda lectionibus 3.b.32
reſurrectio Chriſti cur per mulieres nunciari debuit 91.a.34
reſurrectio corporum cum immutatione & immortalitate 92.b.2
reus corporis & ſanguinis domini qui dicitur 46.b.19
rogationes Mamerti centum annis antiquiores ſunt lætania Gregorij 134.b.17
rogo te, habe me excuſatum, humilitas in voce, ſuperbia in actione 172.a.55
romanæ ſedis epiſcopus propter excellentiam principis apoſtolorum dicitur apoſtolicus 7.b.15
romanorum pontificum diuerſa & multa additamenta in miſſa 20.a.1
romanæ eccleſiæ ſynceritas in fide 20.b.57
romana eccleſia excelſum fidei tribunal ibidem
romana eccleſia ſuper Petram ædificata, contra omnes hæreſes murus perſtat inexpugnabilis 22.a.57
romana eccleſia mille clypeos omnemque armaturam fortium habet 22.b.2
roma caput aſinæ, ſuper quam ſedit Chriſtus 26.b.6
romanus pontifex quando maximè fungitur vice Chriſti & S. Petri 30.b.20
romanæ eccleſiæ fides verè apoſtolica 36.a.2
romana ſpiritualiter babylon dicta eſt 64.b.14
romanæ eccleſiæ miranda diligentia in ordinatione diuinorum officiorum 110. b. 15. & 109. b.58

S

Sabbatum quatuor temporum cur ſex habet lectiones 29.b.56
ſabbatum ante palmas vacat propter eleemoſynas papæ 66.a.3
ſabbati ſancti præconia 88.a.55. & 88.b.4
ſabbato ſancto cur lectionibus non præfigitur titulus 100.b.25
ſabbato ſancto redditur gaudium, canitur hymnus angelicus 101.b.6
ſabbato ſancto cur in miſſa ſolennia quædam deſunt ibidem
ſabbato ſancto redditur nobis alleluia 102.a.12
ſabbatum Iudæorum memoria creationis mundi prima ſabba-

ma ſabbati reparationis eſt. 106.a.53
ſabbatiſmus iure in octauã trãslatus eſt 106.b.16.
ſabellius confuſor perſonarum in diuinis 165.b.26.
ſabelliani cur patripaſſiani ſunt dicti ibidem
ſacerdotales veſtes neque in vetere neque in nouo teſtamento carent ratione 5.b.2.
ſacerdos ſedens prope altare, Chriſti victoriam de tentatore ſignificat 10.a.57.
ſacerdotũ et miniſtrorũ Chriſti officiũ quale 52.b.52
ſacerdotes, qui propter decimas & oblationes præcipue miniſtrant, reprobi ſunt 55.a.46.
ſacerdotij veteris deſerendi, nouiq́ inſtituendi ſignũ fuit myſticum, quod Ieſus abſcondit ſe & exiuit de templo 63.a.26
ſacerdotes ad deum legatione funguntur pro populo 73.b.23.
ſacerdos in altari perſonam vicemq́ue Chriſti gerit 74.b.46
ſacerdos & Leuita prætereuntes vulneratum quid deſignant 177.a.6
ſacramenta maiora ſequũtur in miſſa poſt euangeliũ 12.a.6
ſacrificium altaris ipſe Chriſtus, beſtia vociferationis dicitur 12.b.5.
ſacrificium illud verum dei verbum, verum dei filium continet ibidem
ſacrificium noui teſtamenti longe melius & ſanctius quàm veteris teſtamenti ibidem
ſacrificium per legem præfiguratum, per euangelium ad altare peruenit 13.b.30.
ſacrificium altaris non animalem ſed ſpiritualem in ſe vitam habet 16.b.53
ſacrificium noſtrum acceptum ſicut munera abel ſacrificium abrahæ 18.a.40
ſacrificij noui ritum per primos apoſtolos accepit Romana eccleſia 19.b.55.
ſacrificiũ verũ in vltima cœna Chriſt⁹ tradit 73.b.13
ſacrificium miſſæ cur in die paraſceues non celebratur 76.b.13. & 80.a.39
ſacrificium veſpertinum & matutinum in die paſchæ 91.b.14
ſamaritanus vulneratum à latronibus curans, Chriſtus eſt 176.b.33
ſanguis Chriſti quomodo clamat de terra 88.a.35.
ſapiẽtia dei patris fons vitæ, lumẽ de lumine 61.b.10
ſapientia dei accidens quidem eſt homini, ſed in ſeipſa vere ſubſtantia eſt 163.a.8
ſapientia dei naturaliter eſt filius dei ibidem
ſapiẽtia deo patri coæterna, ſicut & amor 163.b.23
ſapientia ludens coram deo omni tempore, quali ludit ludo 164.a.25
ſandalia pontificis ſignificant dominicæ incarnationis calceamentum 6.b.28.
ſandaliorum corrigiæ ſignificant copulam carnis cum diuinitate in Chriſto ibidem
ſcœnopegia Iudæorũ .i. feſta tabernaculorũ 145.a.45
ſcœnopegiorum myſtica & vera celebratio 146.b.3
ſcientia multiplex in eccleſia Chriſti 157.a.57.
ſcriptura ſacra dicitur myſtice firmamentũ 98.b.18
ſcripturarum ſcientia eſt cauſa effectiua luctus pœnitentiarum 120.b.5.
ſcrutinia circa baptizandos 57.a.30.
ſcrutinia olim ſeptem fiebant 57.b.14.
ſecunda dies tum creationis rerum, tum paßionis domini minor eſt q̃ reliqui dies hebdomadæ 68.a.55
ſedere à dextris dei, quid eſt 139.b.5
ſedes apoſtolica temporibus Ruperti in eccleſia Lateranenſi 127.a.49.
ſeptuageſima non à 70. diebus ſed à 7. dominicis ita vocatur 43.a.51.
ſeptem ætates mundi 43.b.12
ſeptuaginta ſeptem generationes Luc.3. ab adam vſque ad Chriſtum 45.a.39
ſeptima ætas eccleſiæ in æterna beatitudine 50.b.16
ſeptem dominicæ, præcedentes dominicam paßionis ſunt velut pompa funeris 62.a.48
ſeptẽ mulieres apprehẽdẽtes virũ vnũ, id eſt ſeptẽ dona ſpiritus ſancti apprehẽdentia Chriſtũ 99.b.4.
ſeptem duntaxat vocũ diſcrimina in muſica 117.b.5
ſeptem ſpiritus dei tanquam ſeptem gradus ad cognitionem dei ibidem
ſeptem officia pentecoſtes ſecundum ſeptem dona ſpiritusſancti 143.b.20. & 158.b.48
ſermo diuinus frumentum eſt, litera, palleo, ſpiritus, medulla 156.a.23.
ſibilus auræ tenuis quid eſt 154.a.23.
ſilẽtiũ miſſæ poſt offerẽdũ myſterio nõ caret 13.b.42
ſordida veſtimenta Chriſti quid ſunt 85.b.1.
ſpinea corona noſtrorũ portatio eſt peccat 84.a.39.
ſpiritusſanctus datur in confirmatione, tanquam tutor pupillis 72.a.31.
ſpiritusſanctus ante paſsionem Chriſti nunquam dictus eſt paracletus 73.a.34
ſpiritusſanctus datur nobis per Chriſtum, ſicut ignis per lapidem 77.b.5
ſpiritus dei ferebatur ſuper aquas 98.a.2.
ſpiritus ſancti præconia 101.a.5
ſpiritu pietatis beati ſunt mites 119.b.19
ſpiritus ſcientiæ facit hominem lugere & ſeipſum & alios peccatores 120.b.2.6
ſpirit⁹ fortitudinis dat eſuriẽ ſitimq́ iuſtitiæ 121.b.12
ſpiritus conſilij miſericordes facit 123.a.50
ſpiritus intellectus oculum purgat cordis, vt deum videat 124.b.4
ſpiritus ſapientiæ pacificos facit 126.a.38
ſpiritus ſanctus datur vt paracletus, quando datur in remiſsionem peccatorum 131.a.27
ſpiritus ſanctus eſt donum optimum atq́ perfectũ, ſine quo & angeli & homines miſeri ſunt 132.a.39
ſpiritus ſanctus dupliciter donatur nobis ibidem
ſpiritus ſanctus de meo accipiet, cur non ait mea accipiet 133.a.42
ſpiritus ſanctus nobis neceſſarius multipliciter tanquam tutor hæreditatis noſtræ 142.a.30
ſpiritus ſanctus eſt benedictio, qua benedicuntur omnes gentes in ſemine abrahæ 143.a.44
ſpiritus ſanctus non eſt deus recens 143.b.30
ſpiritus ſancti potẽtia et gratia in eccleſia primitiua ibidem
ſpiritus ſancti diuitiarũ æternarũ cumul⁹ 147.b.4
ſpiritus ſanctus vere deus eſt, quia animæ humanæ capabilis eſt 148.b.5

ſpiritus

ſpiritus ſancti illapſus quomodo fit 149.a.47

ſpiritus ſanctus cur cum ſono repente aduenit in apoſtolos 150.b.17

ſpiritus ſanctus eſt ignis, quem Chriſtus venit mittere in terram ibidem

ſpiritus ſanctus amor eſt, ideo & ignis dicitur 151.a.33. & 163.b.19

ſpiritus ſanctus, cur in linguarum ſpecie apparuit apoſtolis 151.b.20

ſpiritus ſanctus eſt lingua & calamus ſcribæ velociter ſcribentis ibidem

ſpiritus ſanctus quanta dulcedine repleuit apoſtolos 153.a.46

ſpiritus ſanctus manet in hominibus duobus modis, vno per ſubſtantiam altero per fidem 154.a.10

ſpiritus ſanctus aliter in Chriſto, quàm in iuſtis alijs manet 154.a.47

ſpiritus ſanctus repleuit orbem terrarum 154 b.22

ſpirit⁹ ſanct⁹ quomodo ſciētiā habet in nobis 155.a.7

ſpiritus ſanctus non datur extra eccleſiam catholicam 156.a.48

ſtatio in medio eccleſiæ in die paſchæ 109.b.1

ſtatio prima proceſsionis ad oratorium ſanctæ Mariæ 109.b.48

ſtatio Romæ ad S. Mariam in die paſchæ 110.a.38

ſtola collo circumpoſita, Chriſti obedientiam ſignificat 6.a.3

ſubdiacono cur nō datur benedictio, ſicut diacono lectuто 10.b.11

ſubdiaconus cur librū ante euangeliū lectū clauſum portat 12.a.36

ſubſtātia dei ſimplex eſt, nō formata, ſed fo. 163.a.18

ſuperliminare tēpli in paſsione fractū dicitur in euangelio Hebræorum 86.b.37

ſuſcitatio mortuorum duplex 59.b.23

ſymbolū fidei alacriter à catholicis cantādū 12.a.14

ſynagoga per filiam archiſynagogi in euangelio deſignata 157.b.55

TEmpla et altaria rectè ornātur rebus precioſis 22.b.12

templi virtutes præſides dixerūt, Tranſeamus ex his ſedibus 63.a.34

tēplū Iudæorū poſt paſsionē Chriſti deſtrui expediebat ibidem

templi, quod Criſtus eſt, duo ſunt latera, dextrum diuinitas, ſiniſtrum humanitas 107.a.19

tētatio quadruplex, à qua ſuos liberat dn̄s 120.b.51

tentatio iuſti & proficientis 179.b.1

ternarij numeri excellētia præſertim apud Chriſtianos 103.b.4

terra tremet & quieſcet, id eſt, impij terrebuntur et nocere deſinent 112.a.7

terra fluens lacte et melle cœleſtis patria 124.a.4

terror in aduentu iudicis in die nouiſsimo 139.a.11

teſtimonia trinitatis in veteri teſtamēto præcipuè in Geneſi 164.b.51

thamar de Iuda concipiens, eccleſia de gentibus eſt myſtice 130.a.7

tobias typus prudentiæ 181.a.27

tractus cāt⁹ triſtitiæ, Alleluia iubil⁹ lætitiæ 45.b.8

tractus lugentium, Graduale pœnitentium lamentum eſt 70.b.9

traditiones hominum præferrebant phariſæi traditionibus dei 55.a.27

tranſitus per mare rubrū, figura baptiſmi 99.a.9

tranſitus patrū ex limbo in paradyſum ibidem

tres pueri in fornace, martyrū victorias præfigurauerunt 66.b.12

tres lectiōes in nocturnis vigilijs tēpore paſ. 113.a.52

triduū Chriſti in ſepulchro, tribus temporibus mundi datum eſt 103.b.54

trinitatis cōmemoratio in principio Geneſeos 98.b.5

trinitatis opera perſonis appropriata quidem, ſed indiuiſa ſunt 100.b.41

trinitatis ſacramenta, tū in vita, tum in morte Chriſti 103. b.15

trium perſonarum appropriata nomina pater, vita, filius, ſapientia, ſpiritus ſanctus, amor 151.a.49

trinitas vnus deus, & ſolus, ſolus quidem, ſed non ſolitarius 161.a.27

trinitas lōge ſupra dialectico. intellectū eſt 163.b.42

trinitatis effigies in creatura rationali 165.b.54

trinitatis fides in antiquis patribus 167.b.25

tunica veſtis epiſcopi, non preſbyteri, rationem ſublimium ſignificat 6.b.8

tunica inconſutilis innuit, ne ſcriptura hæreſibus ſcindatur ibidem

VBi corpus, illuc congregantur aquilæ 138.a.33

Vela cur ante altaria dependent in quadrageſima 48.a.22

Velata facies Chriſti à Iudæis, ne videāt eā 84.a.46

velox curſus victoriæ Chriſti 103.b.53

venditi fuimus miſerabili venditione, redempti gratis à Chriſto 70.b.56

veris iucunditas poſt hyemis triſtitiam in paſchate 89.b.38

verni temporis prærogatiua 98.b.37

veſperarum magna & multa myſteria 1.b.38

veſperæ et matutinæ habent octo partes, reliqua ſolum ſeptem 2.a.2

veſperæ & matutinæ ordine hymnorū à cæteris differunt ibidem

vidit deus, quod eſſet bonū: Hoc dictū in operib. ſex dierū vbiq; reperitur, excepto opere ſecundæ diei 168.a.57

vidua mortuum plangens filium, eccleſia eſt & ordo prælatorum 178.a.26

vigiliæ nocturnæ cur in tres nocturnos diſpertiūtur 2.b.40

virgine⁹ part⁹ Mariæ p cereolos deſignatur 41.b 27

vita animalis quinq; ſenſibus fungitur, ſed hæc in ſacrificio non eſt 16.b.32

vita diuina omnibus ſubtilior & ſimplicior eſt, ideo nullius capax 163.b.42

vita diuina rationabili creaturæ capabilis eſt ibid.

vnguentū eſt ſpiritus ſanctus, caput Chriſtus, barba apoſtoli, veſtimentum eccleſia 6.a.34

vnguentum Mariæ Magdalenæ myſticum 14.a.46

vnicornes ſingularis ſupbiæ, dicūtur Iudæi 67.b.36

vrias, id eſt, lux mea dei, ſuperbum populum Iudæorum præſignauit 160.a.32

vtilitas ſumma eucharistiæ, quod per eam poſſumus in cœlum aſcendere 17.b.24

FINIS INDICIS.

AD VENERABILEM ECCLESIAE RATISPONENSIS EPISCOPVM CVNONEM, EPISTOLA RVperti Abbatis,pro libro de diuinis Officiis.

PRimitias frugum terræ, quam dominus dedit *Deut.26.*
mihi, nunc offero ſecundum præceptum ſanctæ ac myſticæ legis,dum præſens opuſculum,
quod de diuinis ſcripſeram officiis,diu expetitũ mitto tibi, Cuno pater mi, hactenus Abbas
cœnobii Segebergenſis, nunc autem, adaucta ſuper te domini gratia,pontifex eccleſiæ Ratiſponenſis. Primitiæ nanq; ſunt iſtæ cunctorum
operum,quæ mihi à domino prouenisse gaui- *Primitiæ cũctorum operũ Ruperti ſunt hi XII. libri.*
ſus es,& libenter legiſti,nõ dubitans ea commendare,& teſtificari,quòd
veraciter ſint fruges terræ,quam dominus dedit,id eſt,veri ſenſus ſanctę
ſcripturæ,quam ſpiritus ſanctus condidit. Multa eorundem operũ tuo *2.Pet.1.*
nomine attitulaui,nonnulla nomine domini Colonienſis Archiepiſcopi Frederici. Hoc autem,quod primum erat,& alia pauca ſine ſplendore cuiuſquam tituli dimiſeram,vt ipſe noſti. Itaq; primitias quidem frugum obtuleram,& dimiſeram eas in conſpectu domini Dei, & adorato Domino, epulabar in ſcripturis, iuxta quod ibidem protinus lex ſancta
dicit. ¶Et adorato Domino Deo tuo,epulaberis in omnib⁹ bonis, quæ *Deut.26.*
Dominus Deus tuus dederit tibi. Sed primitias iſtas ſub nullius obtulerã pręſentia ſacerdotis,cùm lex hoc modo fieri decreuerit.Tolles de cunctis frugibus tuis primitias,&pones in cartallo,pergeſq; ad locũ,quẽ Do *Ritus offerẽdi primitias.*
minus Deus tuus elegerit,vt ibi inuocetur nomen eius, accedeſq; ad ſacerdotem,qui fuerit in diebus illis,& dices ad eum: Profiteor hodie corã
Domino Deo tuo,quòd ingreſſus ſim terram, pro qua iurauit patribus
noſtris,vt daret eam nobis: ſuſcipiẽſq; ſacerdos cartallum de manu eius, *Num.34. Pſal.77.*
ponet ante altare Domini Dei tui. Cur non ſecundum ritum hunc myſticũ ad ſacerdotem acceſſerim, dicam. Nondum alicui notus Põtifici,
& ſacerdos qui erat in diebus illis nõ curaret,neq; admitteret me ad profeſsionẽ huiuſmodi,neq; crederet ſaltem, quod mihi exiguo ſorte diuiſum fuiſſet quicquã de terra iſta intra tribus Iſraël, in funiculo diſtributiõis. Ego aũt ſciebã,quòd neq; Moyſes neq; ſacerdotes, ſed ſolus Ieſus *Ioſue 15.*
ſorte diuiſiſſet terram trans Iordanem tribus Iſraël,& proinde de ſacerdotum patrocinio non multum curans,tenebam cartallum, & primitias frugum huiuſmodi congerebam,& ponebã ante altare domini Dei,
habebam enim intentionem hanc,& deſiderium hoc,vt placeret oblatio mea in cõſpectu Domini. ¶Audiebam intereà tale quippiam,quod
me recordare faceret illius ex hiſtoria veteri,quòd cũ locutus fuiſſet Do- *Calumnioſa detra-*
minus ad Moyſen dicens,Loquere filiis Iſraël, vt tollant mihi primitias

 ab om-

Ctio in auctorem. ab omni homine,qui offert vltroneus,accipietis eas, & illi certatim of-
Exod.25. ferrent,venerūt artifices & dixerūt Moyſi:Plus offert populus quàm ne-
Exod.35.36. ceſſarium eſt,oblata ſufficiunt & ſuperabundāt. Simile huic audiebam,
quia dicebatur aduerſum me:Iſte ſcribit quod neceſſarium non eſt.San-
cti ſcripſerunt,ſanctorum ſcripta ſufficiunt & ſuperabundant,non ſuffi
cimus legere quæ ſancti ſcripſerunt,nedum hæc quæ iſti ignoti ſine au-
thoritate de corde ſuo ſcribunt. Hæc & alia multò grauiora ſurda aure
præteriens,vt totus eram poſſeſſus ab ea,quæ me tacere non ſinebat, di-
lectione verbi Dei,& primitias iſtas & alia nonnulla in cartallo meo cō-
geſsi, donec venires tu amicus & patronus fidelis, per quē ego innoteſ-
cerem ſacerdoti Domini eccleſiæ Agrippinenſi. ¶ Ecce autem tu ſacer-
Cunonis benignitas. dos gratuita vocatione domini, tu pontifex factus ex ſpontanea electio
ne cleri & populi,ad quem cum primitiis, imo & cum cunctis frugibus
Deut.26. huiuſmodi fidutialiter accedam & dicam:Profiteor hodie coram Domi
no Deo tuo, quòd ingreſſus ſim terrā,pró qua iurauit patribus noſtris,
vt daret eam nobis. Scio enim quòd profeſsionem iſtam libenter acci-
pias,vt dicam,quia Dominus Ieſus, qui populo ſuo traducto per aquas
Iordanis,ſorte diuiſit terram in funiculo diſtributionis,id eſt,qui credē-
Tit.3. tibus & iuſtificatis gratia ipſius per lauacrum regenerationis & renoua-
1.Cor.12. tionis Spiritus ſancti diuiſiones gratiarum diſtribuit,meam quoq; parui
tatem in eadem diſtributione cognouit ſecundum funiculū hunc, quē
exprimens Euangeliſta: Tunc (inquit) aperuit illis ſenſum,vt intellige-
Luc.24. rent ſcripturas.¶Parū dixi,quòd libenter accipias profeſsionem huiuſ-
modi,immo & hoc veraciter dicere poſſum,quia nimis,&plus q̄ vellem
inſiſtens,etiā me adiuraſti,vt non contentus dixiſſe tibi, ſcriberē quoq;,
Alibi fatetur ipſe auctor ex diuina reuelatione ſe in ſcripturis uerſatū eſſe. qualiter in hāc terræ optimæ partem ingreſſus ſim,cui adiuramento cur
obedire necdum auſus ſim, Deus ſcit,& tu mihi cōſcius,ex parte noſti.
Suſcipies ergo ô ſacerdos domini cartallū de manu mea, & pones ante
altare domini;maiori cum auctoritate quàm hactenus feceris,& ego lo-
quar in conſpectu domini, quoties vel tu, vel aliquis exemplo tuo, ſcri-
pta noſtra relegere dignatus fuerit,tāquam fruges terræ,quam dominus
dedit,cui dominns benedixit. ¶Sunt autem pręſentium primitiarū li-
Catalogus operum Ruperti. belli XII.& deinde cęterorū,quæcunq; obtuli,numerum ſubſcribere cu
raui.Commentariolum in Iob librorum X.abbreuiatum ex abundantia
ſenſuum atq; dictorum B.Gregorii.Tractatus in Euangelium Iohannis
librorum XIIII. Opus de operibus ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis li
brorum XLII. Opus in apocalypſin Iohannis librorum XII.Opus in
XII.minores prophetas librorum XXX.Opuſculum de victoria verbi
*XIII. Dei (quod penè tuum proprium eſt)librorum *XII. Et opus de gloria
& honore filii hominis ſecundum Euangeliū Matthęi,in quod tu more
tuo me impuliſti. Et opus ex libris Regum, de glorioſo rege Dauid, in
quod me dominus meus Colonienſis Archipræſul vehemēter impulit,
quorum in altero vſq; ad octauum,in altero vſq; ad vndecimum librū
procesſi

pro ceſsi, in quibus nũc teneor, quę cùm, vita comite, perfecero, dimittã
& iſta per manum tuam in conſpectu domini, & adorato domino epu- *Cõpleuit autem poſtea in*
labor in omnibus bonis, quæ dederit mihi. Opuſculum quoq; in Canti *Matthæũ ſane libros XII*
cis canticorum VII. libellis explicui, quod tu tanto libentius legiſti, quã *in Dauid XV.*
to fidelius ac deuotius beatam virginem Mariam, dilecti filii Dei genitri
cem diligis, cuius honori idem opus totum dedicari ſtudui. ¶Hæc com
memorans plurimùm congratulor tibi, quòd aliquem iam fructum per
ceperis magnæ dilectionis, qua verbum Dei te ſemper dilexiſſe & dilige *Commendatio Cunonis.*
re optimè noui. Hoc verbum flamma tua eſt, lux tua eſt, & hoc habens
in corde & in ore tuo, lucerna tu es, quam Deus, qui accendit, non ſolũ
abſconditam eſſe noluit, verumetiam maiore quàm eras in domo ma-
ius ſuper candelabrum, quàm ſteterat, poni ac lucere voluit. Nec dubito,
quin omnis ſimplex oculus te videns, congaudeat propter lucem verbi, *Matth. 5.*
quæ ex ore tuo radiat, credo tantò abundantius, quantò plures in domo
ſunt, in qua lucem huiuſmodi miniſtrare debes. Ego præcipuè exultare
debeo in lumine tuo. Nec verò ad horã exultare volo, aut debeo in hoc
lumine tuo, ſed in exultationem ſempiternam tendo, quò & te tendere *Iohan. 5.*
ſcio. In hoc eſt enim vera exultatio, non quia ditior, aut glorioſior factus
es in hoc ſeculo, ſed quia diuitiarum præſentium & huius gloriæ cumũ *Matth. 6.*
lus atq; perfectio manet in cœlo, dum diuitiæ pręſentes manum implẽt
ad faciendã eleemoſynam, cupienti theſaurizare in cœlo. Et gloria prę-
ſens, quoniam ſecundum Deum eſt, materia fit amplioris dilectionis, &
gratiarum actionis, quia miſericordiam hãc ſocia roborat veritatis ſpes,
iuxta illud: Miſericordia & veritas pręcedent faciem tuam Domine. Mi-
ſericordia te hic exaltauit. Veritas illic te beatum faciet, ſcien-
tem nunc, & perfectius ſciturum tunc ſanctorum iu-
bilationem, de quibus ita dictũ eſt: Domi- *Pſalm. 88.*
ne in lumine vultus tui ambulabũt,
& in nomine tuo exul- *Ibidem.*
tabũt tota die, & in
iuſtitia tua ex-
altabũtur.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFIciis per anni circulum, Prologus.

EA quæ per anni circulum, ordine conſtituto in diuinis aguntur officiis, & attentum auditorem, & eruditum, vt benè exponantur, expetunt venerabilium ſcripturarum didaſcalum atque ſymmyſten. Altiſsimarum namque ſigna ſunt rerum, & maxima quæque continent Ephe.1. cœleſtium ſacramenta ſecretorum : quorum ad maieſtatem contemplandam, non niſi eruditus & religioſus quiſpiam aſpirare idoneus eſt. ¶Siquidem ab his viris ordinata hæc, atque in obſequium Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt caput Eccleſiæ, inſtituta ſunt: qui ſacramenta incarnationis, natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, & aſcenſionis eius, & ſublimiter intellexerunt, & prædicare voce, literis atq; huiuſmodi ſignis Gene.9. fideliter & ſapienter curauerunt. Videlicet imitati ſunt hoc pacto benedictos filios Noë, Sem & Iaphet, qui nuditatem patris ridēte maledicto Cham, aſſumpto pallio poſt dorſum ſuum, reuerenti diligentia contexerunt. ¶Nam quid aliud Noë de vinea ſua, quam plantauit, ipſe inebriatus dormienſque & in tabernaculo ſuo nudatus, niſi dominum Ieſum Chriſtum pręfigurauit, qui à vinea ſua, quam de Aegypto tranſtulit & plantauit, inebriatus aceto pœnarum, ſopitus ſomno mortis, id eſt, habitu inuentus vt homo, palàm quòd paſsibilis mortaliſq; eſſet, ap- Pſalm.79. Iohan.19. paruit? ¶Sed exeat & foris nunciet, eumq; infirmitatis arguat Cham, quod interpretatur calidus, ſcilicet omnis hæreticus calens ad rixam, cō- Philip.2. tentioſus & impatiens. Nam inclytus Sem, & dilatatus Iaphet, videlicet Catholici atque apoſtolici patres, honeſto ſacramentorum pallio, propter nos aſſumptam ornant & venerātur infirmitatem, & hoc poſt dorſum ſuum, quia ſanè infirma illa tranſierunt, nec ea præſentes ipſi viderunt. ¶Hæc verò ſacramenta celebrare, & cauſas eorum non intelligere, quaſi lingua loqui eſt, & interpretationem neſcire. Qui autem lingua loquitur, inquit Apoſtolus, oret vt interpretetur. Hoc inter ſpiritualia chariſmatum dona, quibus eccleſiam ſuam Spiritus ſanctus exornat, 1.Corint.14. magis æmulari nos hortatur, vt prophetemus, id eſt, vt ea, quæ ſpiritu oramus aut pſallimus, mentis quoq; intelligentia capiamus. ¶Sed non omninò, quemadmodum ſi orem lingua, ſpiritus quidem meus orat, mens autem ſine fructu eſt, ita de his quoque ſentiendum eſt. Nam qui myſteria vel ſigna eccleſiæ fideliter & piè frequentant, quamuis cauſas

eorum

corũ ſcire non potuerint,non tamen ſine fructu ſunt. Ideo quippe hæc inſtituta ſunt,vt miro modo ſecreta Dei,quæ à paucis poſſunt intelligi, penè ab omnibus poſsint agi. Nunquid quia in operando ſoli vident oculi, cætera membra, quæ non vident & tamen operantur, ſine fructu ſunt? Sed vnumquodq; membrum ſuam dignitatem habet. Præminent autem oculi,qui cætera ducunt & dirigunt. ¶Igitur ſacramẽtorum omnium opificem inuoco Spiritum ſanctum, vt qua per ſanctos Patres hæc ordinauit, eadem mihi ſecundum ſenſum & authoritatem ſcripturarum,aperire dignetur gratia. ¶Viſum eſt autem hoc opuſculum ſic ordinari,vt primum ea,quæ penè quotidiana ſunt,deinde quæ certis temporibus & cauſis variantur, digeram ipſo adiuuante Chriſto, cuius pio ſanguine vniuerſa terra purpurata eſt,cuius victoriis cœlum floret, cuius myſteriis tempora inſignita ſunt,cuius memoria dies & horæ ornatę ſunt. ¶Illud à bonis omnibus huiuſce ſtudii meritum vel dignitas impetrare debebit, vt quàmuis vetus cum ſuauitate vinum bibere aſſueti ſint,noſtra tamen muſta deſpuenda non iudicent. Neq; enim authoritati veterum quicquam detrahimus,Ammalarii ſcilicet & aliorũ; ſi qui fortè ſcripſerunt de huiuſmodi,ſed licuit, ſemperq́; licebit cuique dicere ſalua fide,quod ſenſerit. Primùm quidem quotidianum noſtræ ſeruitutis penſum,videlicet ſeptem diei horæ,quas Canonicas, id eſt,regulares dicimus,vnde cauſas inſtitutionis acceperint,iam dicendum eſt.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER PRIMVS.

De horis Canonicis. Cap. I.

SEptẽ Canonicas horas diei non licet à quoquam, qui in conſpectu Dei vacuus & ingratus apparere nolit, negligenter præteriri. Hæ ſiquidẽ creatori noſtro deferunt laudes, & pro certis ac magnis ei⁹ beneficiis quaſi vectigales ſunt gratiarum actiones. Sol (Iohan.11.) namq; verus & dies ęternus Chriſtus, duodecim habens horas ſpirituales, & ſempiternè ſecum ſtantes, has ſeptem horas temporaliter currentes, clariſsimis miſericordiæ ſuæ radijs illuſtrauit atque dedicauit. Singularum rationes de theſauro ſcripturarum proferemus.

De Prima. Cap. II.

PRima hora creatori noſtro laudes referre debemus, (Matth.27.) ante omnem curam corporis, qua ſcilicet hora Dominus noſter iã cõſputus & illuſus, atq; alapis cęſus, & adhuc obprobriis ſaturandus, (Iohan.21.) Pilato propter nos ligatus aſtitit: itemq; rediuiuus ſtãs in littore, cùm in captura piſcium, à quibus retia rupta non ſunt, ſignificaſſet eccleſiam, qualis futura eſt in reſurrectione mortuorum, mellitũ cum ſeptem diſcipulis celebrauit cõuiuium. Quia ergo primùm quærendum eſt regnum (matth.6.) Dei, & cętera adiicientur nobis, & in lege iubet Dñs omne ſibi primitiuum offerri, (Exod.13.23.) primam offeramus horam diei noſtro redemptori, & quęramus regnum eius, qui paſſus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter (Rom.4.) iuſtificationem noſtram.

De Tertia. Cap. III.

HOra tertia duplici ratione ſplendet inſignis. Nanq; hac hora Dominus Ieſus ſpinis coronatus, & linguis Iudæorum crucifixus eſt. (matth.27. marc.15. Pſal.56. Pſal.93.) Iuxta illud: Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus: videlicet quia Pilato iudicante illum dimitti, firmauerunt ſibi ſermonem nequam, (Iohan.19.7.) pertinaciter clamando, crucifige, crucifige. Et Spiritus ſanct⁹, qui in remiſsionem peccatorum non fuerat datus, antequàm Ieſus eſſet glorificatus, ſuper naſcentem eccleſiam in igneis linguis effuſus eſt, & eſt impletum diſcipulis promiſſum domini dicentis: (Actor.1.) Vos aũt baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.

De Sexta. Cap. IIII.

HOra ſexta Chriſtus Dominus propter nos in cruce exaltatus eſt, vt ad ſe omnia traheret, & extincto modico lumine Iudęorũ, de quo ipſa lux vera dixerat: (Iohan.12. Ibidem) Adhuc modicum lumen in vobis eſt, currite dũ lumen vitæ habetis, vt nõ tenebræ vos comprehendãt. Corporalibus quoq; ſuper terrã irruentibus tenebris, lumen verum tranſiuit ad illuminationem gentium.

De Nona. Cap. V.

NOna quoq; hora, iure in laudẽ Dei clamamus, quãdo clamãs Dominus Ieſus voce magna emiſit ſpiritũ, (Matth.27. Luc.23. Marc.15.) latrone admiſſo in paradiſum, & venia quamuis ſerò, veraciter pœnitentibus & confitentibus dedicata, & reſciſſo velo legis & prophetarũ, cœpimus reuelata facie contemplari gloriã Domini. (Ioh.19. 2.Cor.3.) Tunc etiam latere eius perforato formandæ eccleſiæ profluxerunt * elemẽta, (*alias ſacr.) ſanguis, quo redimimur, aqua, qua abluimur.

De Matutina & Veſpertina Synaxi. Cap. VI.

VEſpertinæ atq; Matutinæ laudis ſacrificium, magnis eſt nobis ſacramentis dedicatum. Omitto quod in vmbra veteris inſtrumẽti, mane & veſpere iugiter offerebatur holocauſtum, de quo dicit lex: (Exod.29.) Sacrificium eſt domino in odorem ſuauitatis oblatione perpetua in generationes veſtras. Ad Euangelicam enim propero gratiam. Inde harum ſplendida clareſcit horarum dignitas. Veſpere dominus panem & vinum aſ- (Matth.26.) ſumens, & veritatẽ ſui corporis & ſanguinis (Luc.22.) repræſentans, ſuis portatus in manibus, teſtamẽtum ſcribit ſuis hæredibus: (Heb.9. Ioh.13. Matth.27.) humilitatem ſcilicet & charitatem, lauando pedes diſcipulorum, maximè commendans, iterumq; recũbens, longi ſolennitate ſermonis, amicis & filiolis iam moriturus vltimũ vale dixit. (Luc.24.) Item in veſpera ſepelitur, in veſpera nihilò minus apparens viuus in habitu peregrini, cognoſcitur in fractione panis, & hoſpitalia diſcipulorum corda iniecto ſuę charitatis igne (Matth.26.) ſuccendit. In matutino Petrum, qui ter negauerat, galli cantus redarguit. Dominus reſpicit, & negator pœnitens ad lachrymas confugit. Item diluculo ſanctis mulieribus reſurrectione domini à dealbatis angelis annunciata, (Marc.16. Luc.24.) triſtitia fideliũ iam incipit conuerti in gaudium. Quæritur viuens cũ mortuis, & viuũ ſe oſtẽ-

Matth.ultim. oſtendit, tāgi quoq; dignatur & adorari. No-
Marc.ult. tandum, quod cùm cæterarum ſeptenæ ſint
Luc.ultim. partes horarum, id eſt, verſus, Deus in adiu-
Iohan.20. toriū meum intende, cū Gloria Patri, Hymnus, Pſalmi, Lectio, Reſpōſorium vel verſus, ſupplicatio Letaniæ, & oratio cōpletiua. His horis octauum additur canticum de Euangelio, quia ſcilicet canuntur pro octaua: ſpectāt enim in beatitudinē reſurrectionis, qua maximè inſignitæ ſunt, iuxta ſenſum illius Euāgelici capituli, Veſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati,

De Completorio. Cap. VII.

Matth.28. HOra completorij nobis illud commemorat de paſsiōe domini, quòd iam e-
Matth.14. greſſo Iuda, pauere cœpit & tædere, factuſq; in Agonia, prolixius orauit, & ſangui-
Luc.22. neas guttas proſtrato corpore ſudauit, torcu-
Eſa.63. lar tunc ſolus calcans, & in futuro ſanguinē martyrum pro poſſe fundēdum præſignans: itemq; illud de reſurrectione eius, quòd pri-
Ephe.2. us quàm fecerat pacem inter deum & homines, legatus fidelis rediens euangelizauit no-
Iohan.20. bis, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, & dicens eis: Pax vobis.

De Vigilijs nocturnis.
Cap. VIII.

VIgilias nocturnas, de quibus & Propheta, media, inquit, nocte ſurgebā ad cō-
Pſal.118. fitendum tibi. Item euangelicæ nobis gratiæ claritas magnificētius inſtituit. Nam dominus noſter media nocte de virgine na-
Luc.2. tus, itidem, vt Samſon quondam obſeſſus ab
Iudic.16. Allophylis, media nocte, confractis portis inferi, ſurrexit à mortuis. Media nihilominus nocte venturus aſſeritur in ſimilitudinē
Matth. ulti. Aegyptij temporis, quando paſcha cele-
Matth.25. bratum eſt, & exterminator venit, & domi-
Exod.12. nus ſuper tabernacula tranſiit, & in typum
Apoc.7. noſtrarum frontiū ſanguine agni poſtes conſecrati ſunt. Vnde reor (inquit beatus Hieronymus) traditionem Apoſtolicam permanſiſſe, vt die vigiliarum paſchæ ante noctis medium dimittere non liceat populos expectātes aduentum chriſti, & poſtquàm aduenerit illud tempus, ſecuritate præſumpta feſtum cunctos agere diem.

Cur veſperę vel matutini, ordine à cæteris differunt horis. Cap. IX.

CVm autem, exceptis nocturnis vigilijs, hæ ſeptem ſint horæ diei, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera, Completorium: Matutini & veſperæ à cæteris horis & numero pſalmorum & ordine hymnorum, non immeritò differunt. ¶Nam ex veteri quoque teſtamento, antiquam (vt dictum eſt) authoritatem trahunt. Nec enim nihil momenti habere debuit in his antiquitas illa matutini & veſpertini ſacrificij, & vt ſupra repetam, immolatio paſchalis agni, Exod.12.
quæ fiebat in veſpera, & illud quod fiebat in vigilia matutina, quia reſpexit dominus ſupra caſtra Aegyptiorum, & interfecit exercitum eorum, & ſubuertit rotas curruum, fe- Deuter.16.
rebāturq; in profundum. Itemq; illud quod Exod.14.
in mundi creatiōe, alijs horis tacitis commemorantur veſpere & mane, in ſenaria diuinorum operum diſtinctione. ¶Iure ergo hymnum, qui eſt Euangelicæ lętitiæ, exemplo domini, qui hymno dicto exiuit in montem Matth.26.
oliuarum, his duntaxat horis pſalmi vetuſtæ authoritatis antecedūt, & quia ex Euāgelio Marc.14.
maxima ſacramenta commemorāt, & ob hoc Euangelicis decorati ſunt canticis, hymnos eiſdem pene coniunctos habent. Completorium quoq;, quia apud quoſdam canticū de Euangelio habet, cum eodem cantico poſt pſalmos hymnum habet contiguum. Nec mi- Pſalm.29.
rum, cùm in pſalmorum quoq; titulis, nunc Pſal.65.
pſalmus cantici, nunc canticum pſalmi inuenias, & ipſa commutatio ratione non careat. ¶Omnium in commune horarum dignitatē reuerendam & hoc indicat, quòd earum initium, & finem pariter referimus ad Deum. Nam initio Deum in adiutorium inuocamus, in fine Deo gratias referimus.

De Ordine horarum in feſtiuitatibus. Cap. X.

QVoties de tempore gratiæ, materiam laudis ſumptam habemus, verbi gratia, diebus dominicis & ſanctorum natalitijs, genua in ipſis horis non flectimus, Galat.4.
ſtando proferentes libertatem, & gratiā, quę Ephe.2.
colli noſtri, qui eramus curui, iugum ferreū Hierem.28.
confregit, vt incederemus recti. ¶Tunc & vi- Eſai.45.
gilias in tribus diſpartimur nocturnis, vt nō ſolum verbo ſed etiā facto tres vigilias prædicemus, de quibus ait dominus: Beati ſerui illi, quos cū venerit dominus, inuenerit vigilātes: & ſi venerit in ſecūda vigilia, & ſi in ter- Luc.12.
tia vigilia, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi. ¶Tunc legendi atq; canēdi officia, quæ ad ædificandam eccleſiam inſtituta ſunt, numeroſius concrepant, vt nos præparemus ad aperiendum domino, quacunq; hora pulſaue- Apoc.3.
rit, ad modum duarū veteris teſtamenti tuba- Numer.10.
rū, quæ ad mouendū caſtra crebrius atq; cōciſius clangere iuſſæ ſunt. Ipſa autē lectionū pluralitas non eadem in omni ordine eſt. Nā clerici nouem, monachi duodecim legunt. Illis nouenaius eſt tetragonus, id eſt, æquis vndiq; quadrus lateribus, hoc innuit, quòd verbum & opus prædicatorum æqualia ſemper eſſe debent, his verò duodenarius inæ-

qualibus cõſtans lateribus. Nam ter quatuor
Gene.32. vel quater tria, duodecim faciũt. Hoc inſinu-
at, vt in vno magis extendantur, & exẽplo Ia
cob, cũ domino luctantes claudicent, ſcilicet
minus operantes, vt amplius meditari queãt
hi, qui fidẽ trinitatis mundo quadrifido præ
dicant. Nã in vtroq; ordine pluralitas lectio-
num, pluralitatem ſignificat prędicatorũ, qui
ex tempore gratiæ plures in mundum miſsi
ſunt. ¶ Sic enim profunda nocte gallus rario
res atq; productiores cantus edere ſolet, vici
na verò die crebriores atq; citatiores: ſic ante
incarnationem dominicam pauci & rari, poſt
verò multi & crebri pręcones vitę miſsi ſunt.
Paucitatem anteriorũ, in tribus priuatarũ no
ctium lectiõibus, multitudinem poſteriorũ,
in natalibus Domini vel ſanctorum noui te-
ſtamenti ſignificamus. ¶ Adeo autẽ cauſa hęc
vim ratiõis obtinuit, vt Romanus ordo (qui
diuinarum rerũ cauſas ſecundũ Apoſtolicam
fidem laudabiliter executus eſt) in ipſa nocte
paſchali nõ plus, quàm tres lectiones habere
decreuerit. Illa nanque nocte prædicatores
ſancti, ſcilicet Apoſtoli, & numero pauci, &
metu Iudæorum muti, & de morte Domini
mœſti, videri fugiebant, audiri metuebãt. Nã
in ipſo crepuſculo, referẽtibus ſanctis mulie
ribus, ꝙ reſurrexiſſet Dñs, & quòd viſus eſ-
Luc.24. ſet ab eis, nõ crediderũt, & viſa ſunt corã eis
quaſi deliramenta verba hæc. Nec ſolum illa
nocte, ſed exinde quoq; vſq; Pẽtecoſten, cau
ſam eandem in paucitate lectionũ cõſiderat:
quãdo prędicatores ſancti & numero plures,
& feruore ſancti Spiritus facũdi ſunt. ¶ Non
tamẽ minus rationi appropinquãt, qui maie-
ſtatẽ ſolennitatis attẽdentes, integrũ & ſolen
nem lectionum obſeruãt numerum: quia &
Matth.28. ſi Apoſtoli muti fuerũt, angelorũ alloquia, &
Ioh.20.21. ipſiꝰ Domini frequẽs viſitatio, valde celebris
& ſequenda prædicatio eſt.

Cur lectiones oratione præueni-
mus. Cap. XI.

PRædictas lectiones ideo oratione præ-
uenimus, quia rogare debemus domi-
Matth.9. num meſsis, vt mittat operarios in meſ-
2.Mach.1. ſem, & vt aperiat cor noſtrum in lege ſua &
Matth.13. in præceptis ſuis, ne ſemen verbi Dei, quod
Luc.8. audituri ſimus, aut volucres comedant, aut
ſpinæ ſuffocẽt, aut duritia petræ fruſtrata ra-
dice ſupplantet.

De Iube domine. Cap. XII.

LEcturus verò, benedictionẽ petens, hoc
ſignificat, quòd nemo niſi miſſus aut
permiſſus, officium prædicandi vſurpã-
re debeat. Quomodo enim prædicabunt, in-
Rom.10. quit Apoſtolus, niſi mittantur?

De Tu autem domine. Cap. XIII.

QVodq́ue in fine dicit: Tu autem domi
ne miſerere noſtri, hoc innuit, ne ip- Matth.10.
ſum quidem bonum officium prædi
candi ſine alicuius vel leuis culpæ puluere
poſſe peragi. Nã (vt ait beatus Auguſtinus) ver
bum prædicationis ſecurius auditur quàm
dicitur. ¶ Prædicator quippe cùm benedice-
re ſe ſentit, difficile nimis eſt, vt non quantu
lumcunq; ſpiritu elationis tangatur. Et quia
quaſi per terram ambulat, & pedes eius ali
quo puluere ſordidantur, idcirco miſericor-
dia Dei indiget, vt in hac parte lauetur, etiãſi
mundus ſit totus.

De Deo gratias. Cap. XIIII.

QVòd vero Deo gratias ſuccinit chorꝰ,
nõ ad vltimam precem lectoris, ſed ad
totam lectionem reſpicit. Gratias nan
que agimus Deo, quòd doctrinæ ſuæ panem
nobis frangere dignatur, ne fame audiendi Eſai.38.
verbum Dei pereamus. Nam & ad lectiones, Luc.15.
quarum in fine, tu autem Domine, non dici- Deut.8.
tur, ſcilicet ad capitula horarum regularium, Matth.4.
quia verbum Dei eſt, in quo viuit omnis ho-
mo, Deo gratias ſucclamamus.

De Reſponſorijs. Cap. XV.

REſponſoria, quæ poſt lectiones cani-
mus, nobis innuũt, ſanctis monitis Dei Matth.11.
factis nos reſpõdere debere, ne ſimus
ſimiles pueris ſedentibus in foro, ludẽtibus
ac dicentibus: Cantauimus vobis, & non ſal-
taſtis, lamentauimus vobis, & non ploraſtis.
¶ Dicuntur enim à reſpondendo. Triſtia nan
que triſtibus, & læta lætis debemus ſuccine-
re lectionibus. Siquidem neq; moris eſt, ne-
que decoris, vt cùm lector triſtia dixerit, ver
bi gratia, quæ ſunt pœnitentiæ, ſiue lamen-
tum aliquod dominicæ paſsionis, chorus in
reſponſorio ſaltet de gaudio regni, & gloria
reſurrectionis. Sed dum lector, velut Iohan-
nes non manducans neq; bibẽs, prædicat pœ
nitentiam, nos itidem in reſponſorio plo-
ramus: dum ille, velut filius hominis mandu
cans & bibens, cãtat nobis de gaudio regni,
ſuccinentes eidem, aptè ſaltamus. Quodq́;
vno præcinente, tam in his, quàm in cæteris
eiuſmodi, chorus concorditer ſequitur, il-
lud aſtruit, quod Apoſtolus obſecrat, vt id- 1.Corin.1.
ipſum dicamus omnes, & non ſint in nobis
ſchiſmata.

De Campanis. Cap. XVI.

SOnora eſſe inſtrumenta in Eccleſia, qui-
bus ad laudem Dei populus excitetur,
diuinæ authoritatis & antiquæ conſue-
tudinis eſt. Nã olim tubæ, aut cãpanæ, diuer
ſa quidem ſpecie, ſed eadem habentur rati
one. Legimus in Leuitico tubas ex iuſſu Do Leuit.23.25.
mini factas, quarum vſus eſſet in Iubilæo,
tantæ

Num.10. tantæ virtutis,vt ad crepitum earũ corrueret
Ioſue 7. Hiericho.Et Paralipomenon inter cantores,
1.Para.15. nablis arcana cantantes, & inter Leuitas pro
octaua canentes,cõcinente & ſubſiliente Da
uid,ſeptem tubarum clangorem perſonante
corã arca fœderis Domini. ¶At nunc ad con
Pſal.91. fitendũ domino,& ad annũciandũ mane mi-
ſericordiam eius,& veritatem eius per noctẽ
& ænea ſigna perſonant, & ad omnem horã
diuini officij,tanquam in exordio præclaræ
orationis,has partes tenent,vt attentos doci
leſq; ac beneuolos diuinæ laudis auditores
efficiãt. ¶Hæc igitur eccleſiæ ſigna,atq; illæ
legales tubæ,vnum atq; idem ſignificant, ſci
licet ſanctos Eccleſiæ prædicatores, qui ad
Sion monte & ciuitatem ſanctam,cœleſtem
Hieruſalem, & multorum milium angelorũ
frequentiã,& ad futurum Dei iudicium po-
pulum inuitãt & præparant, magnitudinem
rei magnitudine dicendi,qua poſſunt,expri-
mere contendũt:vt repoſitas intrinſecus au-
res cordis percellere, ſenſumq; ſurdi audito
ris ad audiendum flectere & vincere conten-
dant. ¶Quamuis ad potiora feſtinet oratio,
prætereundum non eſt, quomodo prædica-
tor perfectus,huiuſce ſigni quadam ſimilitu
dine formetur. Duritiam metalli, fortitudi-
ne mentis,plectrumq; ferreũ,quo ſonus eli-
ditur,conſtantia ſermonis imitetur. Ecce de
Ezech.3. di,ait dominus,faciem tuam valentiorem fa-
ciebus eorum,& frõtem tuam durioré fron-
tibus eorum,& vt adamantem & ſilicem fa-
ciem tuam. ¶Fugiens quoq; terrenã habita-
Philip.3. tionem,& dicens: noſtra autem conuerſatio
Pſal.60. in cœlis eſt, ſurſum cor ſuſpendat, pendẽſq;
Ezech.3. de turri fortitudinis, quæ ſtat contra faciem
inimici,ſpeculatorem ſe meminerit poſitum
eſſe domui Iſraël. Geſtet autem lignũ crucis
in capite, id eſt,in principali ſuo, quod eſt
mens,funemq; exinde colligatum,id eſt,vin
culum charitatis, vſque ad infirmos fratres,
quaſi vſq; ad terram porrigat,quo commoni
tus,perſonare,& os ſuum dilatare nunquàm
2.Corin.5. deſiſtat,dicens: Charitas enim Chriſti vrget
nos. Ita cuſtos ſuper muros Hieruſalem con
ſtitutus,nõ taceat,ſed quodcunq; viderit vel
Eſai.62. audierit,annunciet,iuxta illud:Qui reminiſ-
cimini Domini,ne taceatis, & ne detis ſilẽtiũ
2.Tim.4. ei,& tota die & tota nocte, inſtans oportu-
nè,importunè,his qui dormiunt in lectis e-
Amos 6. burneis,& laſciuiunt in ſtratis ſuis, nõ taceat
laudare nomẽ dñi,ne vſq; ad matutinum, id
eſt,vſq; ad tremendum Dei iudiciũ malè pa
cato conſepulti ſomno pereant.¶Ad poſtre-
mum illud notãdum, quòd quemadmodum
ex tempore gratiæ plures prædicatores miſ-
ſi,crebrius theologicis cõcrepant ſymbolis,
habentes donationes ſecũdum gratiam,quæ
data eſt eis,differentes:ita ſigna prędicta quã
titate & ſono differentia, quoties aliqua do
nationis Euangelicæ feſtiua commemoratio
fit,tumultuoſius tinniunt,& pertonant cre-
brius,& productius reboant, vt dormientes
in nocte & ebrios (qui enim dormiũt, nocte Rom.13.
dormiunt,& qui enim ebrii ſunt,nocte ebrii 1.Theſſ.5.
ſunt)ad laudem Dei quaſi violenter excitẽt,
& ſi non euincunt ſic, vt eos exurgere cogãt
ad orandum,ne intrent in tentationem,ſaltẽ
ſecurè dormire non permittant. ¶Trinum
itaq; ſolẽnis diei claſsicum, id eſt, matutinũ,
veſpertinum,& quod ad miſſæ pulſatur ini-
tium,ſic imitetur Euãgelicus prædicatorum
chorus,vt ſemper prædicet lamẽtationes pr
ſentis vitæ,carmen futuræ,vę gehennæ.

De miniſterio altaris.Cap.XVII.

IAm nunc ad theſaurum ſummi ſacramen-
ti, ſcilicet ad miſſæ ſacretarium accedere,
quotidiani curſus ordo ſitus expoſcit.Quòd
ſi mihi peruiũ fecerit theſaurari⁹ ſalutis atq;
ordinator charitatis, ſi aperuerit clauis Da-
uid qui aperit,& nemo claudit,claudit & ne-
mo aperit,gratulari & cantare licebit animæ Apocal.3. Cant.2.
meæ,quòd eam rex in cellam vinariam intro
duxerit. ¶Hoc enim ſacrariũ propitiationis Exod.25.
eſt:hoc illud propitiatorium, in quod verſis
vultibus duo Cherubin,id eſt,duo teſtamen
ta mutuò ſe aſpiciunt. Nam quod in veteri Heb.9.10.
teſtamento promiſſum,præſignatum & à lõ-
gè ſalutatum,in nouo aũt datum, reuelatum
& palàm eſt factum,hic præſentaliter exhi-
betur, non in vmbra ſed in veritate, non in
figura ſed in re.¶Hic illud agitur, in quo no
ſter Dauid inſanire videbatur regi Achis,quã 1.Reg.21.
do tympanizabat pendens in cruce,& impin
gebat ad oſtia ciuitatis,id eſt,ad cõcluſa cor-
da non credentia ſibi: quando ferebatur in Matt.26.
manibus ſuis tenens,panem & vinum, & di- Lucæ 22.
cẽs,hoc eſt corpus meũ,hic eſt ſanguis meus
nouum teſtamentũ: quando defluebant ſa-
liuæ in barba,id eſt,videbatur loqui infanti-
lia dicens, niſi manducaueritis carnem meã
& biberitis meum ſanguinem, non habebi-
tis vitam in vobis.¶Fugit quippe ab illo po-
pulo ſuo,quem nunc vocat Achis,id eſt,quo
modo eſt? eò quod dixerit, Quomodo po- 1.Reg.21.
teſt hic nobis carnem ſuam dare ad mandu- Iohan.6.
candum? Vocabat autem eum priùs Abime- 1.Para.15.
lech,id eſt,patris mei regnum,& accepto reg
no ſuper verum Iudam,verumq; Iſraël,nunc
myſticum ſenſum Paralipomenon, indutus
ſtola byſſina,veſtitus Ephod lineo, præcen- 1.Para.16.
tor inclytus,choros ducit ſacrificans,& ſub-
ſilit coram arca fœderis domini. O regem,ô
ſacrorum principem.Quid ſibi vult tantum,

nam

tam clari capitis tripudiũ,dũ tendit arcæ Dei
Pſal.77. tabernaculũ,& indutus Ephod offert holo-
Matth.22. cauſtũ,& in nomine Domini benedicit popu
lũ:ad quẽ cùm eſſet de tribu Iuda,nõ pertine
bat ſacerdotiũ?Sed repulit Dominus taberna
culũ Sylo,& occiſis ſacerdotibus Sylo,elegit
tribũ Iuda,elegit Dauid ſeruũ ſuũ.Ecce præ-
geſtit rex de tribu Iuda confidenter agere in
his, quæ deberi ſciebat filio ſuo dño ſuo, in
quem hæc dicebat: Iurauit Dominus & non
Pſal.109. pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternũ ſe-
1.Para.15. cundum ordinem Melchizedech.Ecce impe
rat ſacerdotibus, mandat Leuitis, vt ſancti-
ficentur,cantores conſtituit, eligit qui can-
tent arcana,qui canant pro octaua, qui clan-
gant tubis,qui perſonent buccinis, qui con-
crepẽt lyris,cymbalis,nablis,organis. In his
Pſal.67. omnibus ad filium reſpicit.Aſcendens enim
Ephe.4. in altum captiuam duxit captiuitatem,dedit
dona hominibus. ¶Sciendum nàq;, arcã do
mini(quæ interdum pro quouis rectore ec-
cleſiæ accipi conſueuit)multò magis conue-
niẽter deſignare humanitatẽ ſaluatoris Chri
ſti,quæ in latere feneſtram habet,id eſt, vul-
nus lanceæ, quo fluxerunt aqua & ſanguis:
intus continens manna,id eſt, vnitũ ſibi ver
bum Dei: & tabulas teſtamenti, quia in ipſo
Iohan.19. ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ab
Heb.9. ſcõditi, & virga ſacerdotalis & regiæ poteſta
Coloſ.2. tis.Arcã ergo Dei noſter Dauid,mortis impe
2.Reg.6. rio, quaſi regno Saul deſtructo, deducit in
1.Para.15. Hieruſalem,& collocat in tabernaculo cœli,
quod ipſe tetendit. ¶Quod reſpiciens eccle
ſia diebus proximis ſanctæ reſurrectionis,
exemplo prioris populi ſe excitat ad conci-
nendum ſuo Dauid,dum hoc reſponſorium
cantat.Decantabat populus in Iſraël alleluia.
Canit ergo vniuerſa multitudo Iacob legiti-
mè,& ipſe Dauid cum cãtoribus citharã per-
cutit in domo domini. Quicquid enĩ Iſraël
canit,hoc magiſtro,hoc præcentore,citharas
cordium digito Dei percutiente,didicit. Ab
hoc cõcitatus iubilus cordis in voces corpo-
reas choriq; concentum,nunc grauiter, nũc
acutè aut excellenter erumpit, & magni cor-
poris eccleſiæ per omnes gẽtes diffuſæ, quia
vna fide reſonat,cãtus pariter,& in ſimul vbi
que & vndiq; multiplex & vnus ab ipſo ſua-
uiter auditur.¶Igitur ordinem altaris,ordi-
nẽ magnæ et interminatę rationis iam libet
attingere,et eorum quæ præceſſerunt in ca-
pite, ſcilicet Chriſto, ſacrorum principe ſa-
cerdotibus,qui ſunt membra corporis, imi-
tationem,ipſo aperiẽte, vel ex parte cognoſ-
cere. Et primùm de ſacerdotalibus veſtibus
dicendum.

De Habitu ſacerdotis. Cap.XVIII.

IN habitu ſacerdotali nihil eſſe,quod va-
cet à ratione,apud veteres quoq; cõſtitit,
ſicut beatus Hieronymus ſcribens ad Fa-
biolam teſtis eſt. Apud nos ergo quantò ſa-
cerdotium Chriſti veteri ſacerdotio dignius
eſt,tantò in habitu ſacerdotali,cauſas habere
probatur digniores. ¶Illi enim ſacras veſtes
ſecundum colorem,materiam, poſitiõemq;
cuiuſq; ad quatuor elementa mundi, ad duo
hemiſphæria cœli,parteſq; Zodiaci, ipſumq;
cœlum referẽtes,ad vltimum in auri lamina,
quæ in fronte pontificis erat,inſcriptum ha-
bens ineffabile Dei nomẽ: hoc ſignificari vo
lẽtes,quòd omnia quæ ſubter ſunt, Dei arbi
trio gubernentur,iuſtum eſſe commemora-
bant, vt pontifex * creatoris non ſolum pro Exod.28. *creatorem
Iſraël,ſed & pro vniuerſo mundo rogaret: li
cet noſtri & beatus Hieronymus,iuxta morẽ
ſuum, in his quoq; ſpiritualis intelligentiæ
vela pandere ſoleãt.Quoniam ergo nec vete
ra ratiõe caruerint,nos exemplaria cœleſtiũ
ſupergreſsi, ipſa potius in vero ſacerdotio
cœleſtia contemplemur.

De Amictu. Cap.XIX.

SAcerdos in officio altaris,capitis ſui, ſci-
licet Chriſti,cuius membrum eſt, perſo-
nam gerit. Quidam amictu caput ſuum
obnubit,donec ſuper os caſulæ illum reuol-
uat, & velut caput aut coronam illi coaptet.
Illud eſt quod in Apocalypſi legimus, ange- Apoc.10.
lum fortem deſcendiſſe de cœlo,amictũ nu- Pſal.10.
be,& in Eſaia:Ecce dominus aſcendit ſuper Eſa.19.
nubem candidam.¶Veniens enim ad ſalua-
tionem mundi,Dei filius,angelus magni cõ-
ſilij,nube amictus eſt:dum diuinitatem ſuã,
quę eſt caput & principiũ,in noſtra carne ab-
ſcondit. Hoc ergo carnis latibulũ prima ve-
ſtis ſacerdotis,id eſt,amictus ſignificat.

De Alba. Cap.XX.

ALba lineum veſtimentum & ſtrictum,
quæ (vt Hieronymus ait) Hebraicè di
citur Ephobad,& eſt ab antiquo ſacer
dotalis ac Leuitici generis, longiſsimè diſtãs
à tunicis pelliceis, quæ de mortuis animali-
bus fiũt,quibus poſt peccatũ veſtitus eſt Adã:
vtpote nihil mortis habẽs, ſed tota candida,
nouã vitã ſacerdotii eius deſignat,quã docu-
it,& in baptiſmo dedit,vt de baptiſmo ſurgẽ Gene.3.
tes,cingamus lũbos in veritate,& tota priſti- Apoc.1.9. Luc.12.
norũ peccatorũ turpitudo celetur. Vnde & Ephe.6.
& Dauid:Beati quorum remiſſæ ſunt iniqui- Pſal.31.
tates,& quorũ tecta ſunt peccata. Lingua e-
iuſdẽ veſtimẽti ſurſum affixa,cœleſtẽ eius do
ctrinam inſinuat.Vnde Iohannes, qui de cœ Iohan.3.
lo venit,inquit,ſuper omnes eſt,cuius teſti-
monium qui accipit, ſignauit, quia Deus
verax eſt.

De Stola. Cap. XXI.

STola, quæ ſuper amictum collo ſacerdotis incumbit, obedientiam ſignificat filij Dei, & ſeruitutem, quam dominus omnium propter ſeculorum ſalutem obijt. *Galat.4.* Nā quod cum magna reuerentia cogitandū eſt, obedienter paſſus & mortuus eſt filius Dei. *Philip.2.* cauſam quippe mortalitatis, ſcilicet peccatū, nec origine contraxit, nec actu admiſit, & idcirco morti nil debuit. Sed dedit illi calicē pater, non iudex: amore, non ira: voluntate, non neceſsitate: gratia, non vindicta. *Gen.28.29.* ¶Et ſicut Iacob liber & ingenuus, præcepto patris Iſaac, & matris conſilio Rebeccæ parens, ſeruiuit Laban, vt Rachēl & Lyam in coniugium duceret: ſic filius Dei præcepto patris, & conſilio Spiritus ſancti obediēs, ſeruiuit mūdo, ſubiectis humeris eius peccata portando, vt ſynagogam de Iudæis & Eccleſiam de gentibus aſſumeret. Cùm ergo ſacerdos ſtolam accipit, meminiſſe debet & ſcire, quia grande iugum, licet ſuaue: grande, licet leue, ſuper ſe tollit. *Matth.11.*

De Caſula. Cap. XXII.

CAſula magni ſacerdotis noſtri, Chriſti veſtimentum, ſignificat illud veſtimentum veri Aaron, cuius in oram deſcendit vnguentum, quod eſt in capite. *Pſal.132.* Primū deſcendens in barbā ipſius Aaron. Quod eſt illud veſtimentum? Sancta Eccleſia catholica. ¶Nam barba Aaron, quod interpretatur mons fortitudinis, barba (inquā) Aaron, id eſt, Chriſti Apoſtoli ſunt, atq; Apoſtolici viri, fortes & perfecti. ¶Vnguentum autem regale & ſacerdotale, Spiritus ſanctus eſt, cuius tota plenitudo eſt in capite, ſcilicet Chriſto, atq; inde primùm in Apoſtolos quaſi in barbam, deinde in totam Eccleſiam, & vſq; in extrema membra Eccleſiæ, quaſi in oram *Coloſſ.2.* veſtimenti deſcendit. ¶Caſula ergo, veſtimētum Chriſti, quod eſt Eccleſia, ſignificat. Eſt autem integra & vndiq; clauſa, vt vnitatē vel integritatem veræ fidei demonſtret. *Sup.c.19. Epheſ.1. 1.Corint.11.* Huic autem ſuperducitur, & ori eius aptè circumponitur amictus, quo ante caput ſacerdotis tegebatur. Quem, nubem humanitatis eius, in qua latuit diuinitas, ſignificare, iam diximus: quia videlicet, caput, corona & decus eccleſiæ ſuæ humanitas Chriſti eſt: caput autē humanitatis Deus. ¶In eo verò quòd caſula, cū ſit vna & tota integra, aptatione manuum, quæ extenſionem manuum crucifixi domini aptè depingit, in anteriorem & poſteriorem partem quodammodo diuiditur, antiquæ Eccleſiæ, quæ paſsionē domini præceſſit, & nouæ quæ ſubſequitur, ſignum eſt.

De Tunica. Cap. XXIII.

QVæ hactenus dicta ſunt, presbyteris & Epiſcopis ſunt communia: quæ verò ſequuntur, Epiſcoporum propria. *Exod.28.* Tunicam quam ſubter caſulam habet pontifex, in veteri ſacerdotio coloris erat hyacinthini, tintinnabulis, & malis punicis in inferiori parte pendentibus, vt totus vocalis incederet pontifex, ne moreretur. ¶Significat autem (vt Hieronymus ait) rationem ſublimium, quæ non patet omnibus, ſed maioribus & perfectis. Hanc habuerunt Moyſes & Aaron & prophetę, omnesq; quibus dicitur: in montē excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion. *Eſa.40.* ¶Præcipuè verò hanc habuit tunicam Euangelicæ textrix doctrinæ, ſapientia Dei, Chriſtus dominus, & dedit illam Apoſtolis ſuis. *Iohan.15.* Omnia enim quæcunq; audiui à patre meo, inquit, nota feci vobis, ſed non niſi Spiritu ſancto ſuperueniente, induere vel portare potuerunt. *Iohan.19.* ¶Hāc quoq; ſignauit illa tunica domini, quam ſcindere milites noluerunt, eò quòd eſſet inconſutilis, deſuper cōtexta per totum: damnum fore maximum ſignificantes his, qui Chriſtianæ fidei ſcripturam hæreſibus ſcindere conarētur.

De Sandalijs. Cap. XXIIII.

SAndalia pontificis illud ſignificant dominicæ incarnationis calceamentum, de quo ipſe in Pſalmo: in Idumæam, inquit, *Pſal.59.* extendam calceamentum meum, id eſt, gentibus notam faciam incarnationem meā. Vt enim ſacerdotio fungeretur pro nobis filius Dei, noſtra carne quaſi calceatus in hunc mūdum venit. Sandalia ergo pontificis, incarnationem (vt dictum eſt) ſignificant filij Dei. ¶Et pulchrè quod in amictu capitis idem in calceamento pedū ſignatur, nam & in carne diuinitas latuit, & per carnē eius notitia vniuerſum mundū percurrit. ¶Per lingulas, quibus ipſa pedibus ſandalia conſtringuntur, idipſum accipimus, quod Iohannes Baptiſta per corrigiam calceamēti ſignaſſe probatur, cū de ſponſo Chriſto loquens, cuius, inquit, *Marc.1. Luc.3.* non ſum dignus corigiam calceamenti eius ſoluere. Copulam ergo illam ineffabilē, charitatem inæſtimabilem, vincula ſancti Spiritus inſolubilia, quibus diuinitas verbi noſtræ carni ſe coniunxit, per ſandaliorū corrigias deſignari accipimus. ¶Prætereà dū tam ſacrum, tamq; myſticum pontifex pedis ſui ſpectat ornatum, meminiſſe debet & ſcire, ſe quoq; pedem eſſe ſpecioſum, iuxta illud: Quàm pulchri ſupra montem pedes annunciantis & prædicantis pacem, &c. *Eſa.52.*

De Anulo. Cap. XXV.

ANulus digiti, donum ſignificat Spiritus ſancti, quo diues & ornatus ad Eccleſiam

cleſiam ſuam deſcēdit filius Dei, quodq; credentibus in ſe permultas & differentes donationes ſecundum beneplacitum ſuum diſtribuit, alij dans ſermonem ſapientiæ, alii ſermonem ſcientię, &c. Rom. 12. 1. Corint. 12. ¶ Harum diuiſiones gratiarum inuiſibiles imitatur viſibiliter, vtpote Chriſti vicarius, catholicus pontifex, per ſacrorum diuiſiones ordinum, ponēs quoſdam in Eccleſia ſacerdotes, alios diaconos, & cæteros ſacri altaris officiales. ¶ Latius autē ſignificatio prædicti extenditur anuli, quia dum omni Eccleſiæ ſanam doctrinam, & fidem integram prædicat, velut oppignoratā anulo ſponſam Chriſto ſubarrat. Non ergo ab re in eius digito gemmatus ſulget anulus, per cuius miniſteriū Chriſtus Dominus tam fulgida diſtribuit dona ſancti Spiritus.

Quòd ſigno crucis aurea lamina ceſsit. Cap. XXVI.

Exod. 28. Signo crucis Chriſti aurea lamina veterū pontificū ceſsit, quod olim erat in fronte micās octauum decus pontificum: Inſcripta nunc eſt penè eadem ineffabilis maieſtas nominis. Illic enim erat ineffabile nomē Dei, hic eſt inæſtimabile myſterium crucis. ¶ Crux nanq; inęſtimabile ſignum eſt, admirabilis virtus eſt. Crux ſpes Chriſtianorum, reſurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, deſtructio ſuperborum, conſolatio pauperum, ſuſtentatio inopum, ſpes deſperatorum. Crux regum magnificentia, ſacerdotum gloria. Crux igitur aurea lamina ſacratius ornamentum. ¶ Nec ſtatim occurrat, decus hoc ideo non eſſe pontificis, quia cum illo toti quoq; commune eſt plebi. Nā illa dignitas habet in hoc aliquid, quod nec inferioris ordinis ſacerdotibus commune ſit. Sic enim in fronte ſua chriſticolarum ſignifer hoc vexillū baiulat, vt in ſubiectæ plebis frontibus ſoli ſibi ſacro chriſmate pingere liceat. Sicut Apoſtolorum erat, baptizatis imponere manus, vt acciperent Spiritū ſanctum: ſic & hoc ad diem valens, proprium eſt Epiſcoporum. ¶ Ecce quale quantumq; ornamentum accepit in ſuis ſacerdotibus filius ille prodigus, cui reuertenti de longinqua regione, vbi porcos pauerat, benignus pater occurrens vitulum ſaginatum fecit occidi. Applaudit ſibi tota familia patris in gloria pœnitentis filij, frater autē eius maior ille agrarius, foris ſtans inuidia torquetur, & fraternæ ſalutis conuiuio participari noluit. Luc. 15.

De pallio Archiepiſcopi. Cap. XXVII.

EST tamen octauum Archiepiſcopis indumētum pro aurea lamina, quod dicitur pallium, ab Apoſtolica ſede datū: quod à collo circa pectus dependens, ſitu ſuo illam (quæ valde condecet Epiſcoporum patrem, & eorum concilij principem) patenter deſignat humilitatis vel ſapientiæ torquem. Quā hoc illorum priuilegium habeat rationem, nō videtur prætereūdum. ¶ Poſtquàm duodecim Apoſtoli per vniuerſum mūdum diſperſi, ſingulis ciuitatibus præſiderent, tā ipſi quàm ſucceſſores eorum, miſere per contiguas ſuis ſedibus prouincias prædicatores, quos & Epiſcopos ordinauerunt, vt vbi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis ſacramenta, velut ipſi Apoſtoli peragerēt, vt per vrbes comprouinciales Epiſcopos ordinarent. Et aliorum quidem Apoſtolorū ſucceſſores Patriarchę ſunt dicti. Petri autem ſucceſſor pro excellentia principis Apoſtolorum, apoſtolicus nominatur. Qui autem ab eis per prouincias miſsi ſunt, tam ipſi quàm ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi vocantur, & qui ab his per vrbes comprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſq; hodie ſimpliciter Epiſcopi nominantur. Initium ergo fidei habētes ab Apoſtolica ſede, regulam hanc metropolitanæ obſeruant Eccleſiæ, vt neminē habeant pontificem, niſi ab eadē ſede miſſum, à qua primus illis prędicator fidei miſſus eſt. Illa autē miſsio, ſupradicti pallij largitio eſt, quod (vt dictum eſt) à collo dependens, humilitatem Domini ſignificat, dicentis: Sicut Iohan. 20. miſit me pater, & ego mitto vos. ¶ Inter cæteros vero Galliarum Archipræſules, meritò Remenſis authoritate præminet, quia videlicet antiqua metropolis cùm eſſet, acceſſit & hoc, quòd eius pontifex beatus Remigius (quod magnum eſt) ab ipſo Deo miſſus, & antequàm naſcerēt, magnificè promiſſus, gentem Francorum ſimul cum rege primus perduxit ad fidē catholicā. Quam eius miſſionem *Ormiſda pontifex Romanus, à beato Petro quinquageſimus tertius, vt debuit, approbās, eidē Remenſi pontifici vices ſuas delegauit per omne regnum Ludouici, & Remenſis Eccleſię primatum adaugens, ſumma authoritate cōfirmauit. ¶ Treuirenſi autem Eccleſiæ Maternus à beato Petro Apoſtolo miſſus, hæreditatem pallii ſuis ſucceſſoribus dereliquit. ¶ Moguntinæ Creſcens, Apoſtoli Pauli diſcipulus, prædicauit. Traiecti ſanctus Vuillibrordus, à Sergio Papa miſſus. ¶ Sed primatum Colonia metropolis obtinuit, ea maximè cauſa, quia Creſcens prædictus coloniæ quoq; Apoſtolicam verbi Dei viſitationem primus intulit. ¶ Cantuariæ verò, nobili Anglorum metropoli, Auguſtinus à beato Gregorio miſſus eſt pōtifex primus, qui toti Anglorum genti, vt Chriſtum cognoſceret, ſtrenua prędicationis adminiſtratione

tione ſubuenit. Et de veſtibus quidem ſa-
cris, quantum ad præſens attinet, pro poſſe
ſatis dictum.

De Ante introitum. Cap.XXVIII.

SAcerdote tãdem ad ſanctũ altare ingreſ-
ſuro, debet tã ipſe ſacerdos, quàm & to-
ta præſens eccleſia, dilatare animam ſuã,
& amplo fidei ſinu tenere memoriam incar-
natiõis, paſsionis, reſurrectiõis & aſcẽſionis
Domini noſtri Ieſu Chriſti, & memoriã om-
nium ſanctorum, qui tum ab initio mundi
votis expectauerunt, geſtis præfigurauerũt,
dictiſq; aut ſcriptis prophetauerunt, & in eo
rum contemplatione in voces erumpere, prę
cinendo antiphonam, quæ dicitur ad introi-
tum. Nam ſicut introitus ſacerdotis ingreſſũ
filii Dei in hunc mundum, ſic antiphona, quę
dicitur ad introitum, voces & expectationẽ
præferunt patriarcharum & prophetarũ. In-
greditur ergo antiphona prædicta, non mi-
nus quàm ſemel decantata, cũ eiuſmodi põ-
pa, quæ ſignificatæ rei aptiſsimè congruit.
¶Procedũt flammantes cereoli, videlicet in
ſignum gaudii, quod in ortu ſaluatoris om-
Luc.2. ni mũdo effulſit, de quo angelus ad paſtores:
Annuntio vobis gaudium magnũ, &c. ¶Prę-
cedunt ſacerdotem miniſtri duo, non pari-
ter, neq; à latere incedentes, ſed ante ſubdia-
conos. Signant enim hi duo vetus & nouum
teſtamentum, id eſt, legem & Euangeliũ, quo
rum lex tempore prior, Euangelium verò di
gnitate maius eſt. Hæc nanq; ſalutis miniſte
ria ſaluator inuexit, qui Euangelium quidẽ
Matth.5. attulit, legem verò non ſoluere, ſed adimple
re venit. Iſti ſunt duo pedes angeli, qui (vt ſu
Apoc.10. prà dictum eſt) deſcẽdit de cœlo amictus nu
be, & poſuit pedem ſuum dextrum ſupra ma
re, ſiniſtrum ſuper terram. Legalis enim mo-
ralitas, Iohanne Baptiſta vel ipſo domino do
Luc.3. cente, tranquillius audita eſt, contra Euan-
gelicam verò dignitatem, id eſt, manifeſtam
fidei doctrinam, verbi gratia, cũ diceret, ego
Matt.12.23. & pater vnũ ſumus, & antequàm Abrahã fie-
ret ego ſum, veluti mirabiles elatiões maris
Pſalm.92. fluxa & ſalſa corda tumuerũt. ¶Subdiaconus
quoq; præfert textum Euãgelii, quia profe-
ctò lex teſtimonia cõtinet Chri, ſicut ipſe di
Ioh.5. cit Iudæis: Si crederetis Moyſi, crederetis for
ſitan & mihi. De me enĩ ille ſcripſit. Portat ve
rò clauſum, quia videlicet anteq̃ agnus occi-
Apoc.5. ſus aperuiſſet ſignacula ſeptẽ, clauſum erat
in libro legis ſacramentum eius paſsionis.

De Incenſo. Cap.XXIX.

INgreſſus ergo ſacerdos, vbi ſancto altari
aſsiſtit, thuribulum ei qui incenſum ado-
leat, datur in manu. Nam prædictus angelus,
Apoc.8. ſicut in alia periocha Apocalypſeos legimus,
ſtetit iuxta aram, habens thuribulum aureũ
in manu ſua, dũ in conſpectu Eccleſiæ ſe oſtẽ
dit Dei filius, habens immaculatum corpus, Coloſſ.2.
ꝙ & impleuit igne, quia corporaliter in ip-
ſo ſeptiformis Spiritus ſancti gratia requie-
uit. ¶Interim chorus concinit Kyrie eley-
ſon, quod ſignificat omnes vniuerſales Ec-
cleſiæ preces, quæ ſunt incenſa vera, de qui-
bus ibidem dicitur: Data ſunt ei incenſa mul
ta, vt daret de orationibus ſanctorum omni- Apoc.8.
um ſuper altare aureum, quod eſt ante thro-
num Dei.

De Gloria in excelſis. Cap.XXX.

MOx ſequitur hymnus, gloria in excel
ſis, quem ab ore angelorum Eccleſia
ſancta rapuit. Hic hymnus & angelo-
rum eſt & hominũ. ¶Primùm autem ange-
lorũ congratulantiũ, ꝙ nato Domino accen
ſa iã eſſet lucerna clariſsima, cũ qua ſine du-
bio perditã drachmã inuẽtura eſſet ęterna ſa
piẽtia. Inde eſt, quòd iã præoccupãtes dicũt,
& in terra pax hominibus bonæ voluntatis, Luc.2.14.
quia pacem nemo omnium, qui ſunt in cœ-
lo, vel qui ſubtus terram, poterat facere in-
ter Deum & homines, hic factor omniũ De- Apoc.5.
us, propter homines homo factus, iamiam fa Epheſ.2.
cturus eſſet in carne ſua, ſoluto pariete inimi
citiarum.

De Collecta. Cap.XXXI.

QVæ poſt hæc ſequuntur orationes, à ſa
cerdote ſalutatione præmiſſa, per quã
attenti fiant auditores, ſecundum ora-
tiones dicuntur ipſius Domini, cuius tota vi
ta continua pro nobis & perpes oratio fuit,
quę & deſignat in Apocalypſi per ſumũ aro-
matũ, qui aſcendit in conſpectu Dei de ma- Apoc.8.
nu angeli. Homo nanq; verus, paſsioni pro-
pter nos deſtinatus (cuius illa vox eſt: Holo-
cauſtum & pro peccato nõ poſtulaſti, tunc di Pſal.39.
xi: Ecce venio) ſemper vnitum ſibi pro nobis
orabat verbum Domini, patremq; & ſpiritũ
ſanctum, & (vt ait Apoſtolus) in diebus car-
nis ſuæ preces ſupplicationeſq; ad Dominũ, Heb.5.
qui ſaluum illum poſſet facere à morte, cum
clamore valido & lachrymis offerens, exau-
ditus eſt pro ſua reuerentia. ¶Quàm eius o-
rationẽ benè pſalmus ſeptimus innuit, cuius
titulus inſcribitur, Pſalmus ipſe Dauid, quẽ
cantauit Domino pro verbis Cuſi, id eſt, Ae-
thyopis, ſcilicet malitioſi populi, qui iam cũ
Herode vel poſt Herodẽ illũ perſecuti ſunt,
& maximè phariſæorum, qui vt mali agrico-
læ vineæ domini, dixerunt: Hic eſt hæres, ve Luc.14.
nite occidamus eũ, & noſtra erit hæreditas. Matt.21.
¶Quod autem in fine orationis ſubiũgitur:
Per dominũ noſtrum, eo reſpectu fit, quòd
dominus noſter Ieſus Chriſtus mediator eſt

Dei & hominũ,& impoſsibile eſt æterna Dei beneficia per aliam viam decurrere ad nos, quàm per ipſum. Per ipſum ergo petimus & impetramus, ſicut ſæpe per mediantem criſtalli lapidem ſubiectam eſcam,à longinquo ſole cœleſtem mutuamus ignem. ¶Huc vſq; miſſæ initium quod dicitur Introitus, commemorans nobis introitũ ſaluatoris in hunc mundum,id eſt, à natiuitate eius vſq; ad Iohannis prædicationem: quando baptizatus ipſe & orans,quadraginta dierum ieiunium celebrauit.

De Epiſtola. Cap.XXXII.

EPiſtola perſonã gerens legis & prophetarum,præcurſionis debitum agit officium ante ſanctum Chriſti Euangelium. Lex enim per manum Moyſi infantem Dei populum, velut pædagogus, cuſtodiendum ſuſcipiens,futurum Chriſti aduentum expectare docuit, & per os digitumq; Iohannis, iam pręſentem chriſtum eidem alumno ſuo iam adulto,vt eũ ſequeretur,indicauit. Præceſsit nanq; lex euangelium, ſicut virga Spiritum manſuetudinis, ſicut timor charitatẽ, ſicut initium perfectionem, ſicut dominãtis præceptum præcedit amantis conſiliũ. ¶Epiſtola verò vox legis eſt,ſuam in Iohanne imperfectionem profitentis, & ad perfectionẽ Euangelicam ſuos auditores tranſmittentis. Matth.3. Iohan.3. Quamuis autẽ ſæpe de Apoſtolicis ſumatur literis, tamen in eo gradu eſt, ac ſi ſemper de lege ſit & prophetis. Semper enim moralitatem vitamq; actiuam magis,quàm contemplatiuæ ſublimitatem,quæ in Euangelio radiat,Apoſtolica quoq; lectio inſtruit & diſpẽſat.¶Epiſtola verò Græcè, latinè dicitur ſupermiſsio,vel ſupererogatio.quod nomẽ benè congruit literis Apoſtolicis, quia videlicet Euangelio Chriſti ſupererogatæ ſunt. Si quidẽ ordo Apoſtolicus, ſtabularius ille eſt, cui noſter Samaritanus,id eſt,cuſtos, dñs noſter Ieſus Chriſtus, hominẽ illũ, quẽ latronibus deſpoliatum,vulneratum,& ſemiuiuũ relictũ inuenerat,commiſit.Proferens duos denarios,id eſt,legem & prophetas,& dicens ei,Curam illius habe,& quodcũq; ſupererogaueris,ego,cùm rediero,reddam tibi. Luc.10. Benè ergo literæ,quas Apoſtoli Euangelio Chriſti ſupererogauerũt,Epiſtolę appellatę ſunt. ¶Differunt autẽ penè pariter vt lex aut prophetæ,à maieſtate ſancti Euãgelij, quia videlicet pariter de moribus tractant. Et euangelij ſacramenta illi ventura denuntiãt, hi iam præterita commemorant.Igitur(vt ſuprà dictum eſt) morale legis officium agit Epiſtola,tantum diſtans ab eo,quod in officio miſſæ pręcedit ſancto Euangelio:quantũ ſeruus à domino, præco à iudice, legatus ab eo, qui miſit illum.Quapropter cum legitur,non iniuria ſedemus,cum autem ſanctum Euangeliũ audimus,demiſsis reuerenter aſpectibus, ſicut domino noſtro aſsiſtimus. In eo,quod ſanctum præuenit Euangelium,Baptiſtæ Iohannis imitatur officium, qui præuaricatores legis corrigens, & mores eorum Euangelicæ fidei ſuſcipiendæ præparans, implebat quod de illo dixerat angelus: Ipſe præibit ante Dominũ in ſpiritu & virtute Heliæ,parare domino plebem perfectam. Luc.3. Matth.3. Luc.1.

De Manipulo. Cap.XXXIII.

MAnipulus, quẽ in brachio ſiniſtro geſtat ſubdiaconus,dextro vacãte,vt expeditũ ſit ad adminiſtrandũ: illud nobis innuit, quòd ſi timentes ſecurim iudicij æterni (quæ iam ad radices arborum poſita eſt,vt omnis arbor quæ non facit fructũ bonum,excidatur,& in ignem mittatur)prædictam pœnitentiam ſuſceperimus, & dignos pœnitentiæ fructus fecerimus, manipulos iuſtitiæ reportabimus,iuxta illud: Euntes ibant & flebant,mittentes ſemina ſua:Veniẽtes autem venient cum exultatione,portantes manipulos ſuos. Matth.3. Pſal.125. ¶Fimbriæ verò manipuli,vel ſtolæ,vel cuiuſlibet ſacræ veſtis perſeuerantiam ſignificãt eorundem bonorum operum,vel completionem morũ, quia fimbria eſt vlterior pars veſtis. His fimbrijs glorioſa in pſalmo circũamicta eſt filia regis, ſicut talari tunica filius accreſcens,& decorus erat inter fratres ſuos Ioſeph. Pſal.44. Gene.37.

De Graduali. Cap.XXXIIII.

GRaduale ad pœnitentię reſpicit lamentum,cantus aſper & grauis adeo, vt illud excellentibus efferre vocibus nec vſus nec decus ſit. Significat enim non iam requiem remuneratorum,ſed laborem operantium.¶Propter quod diebus poſt Pentecoſten de officio tollitur, quia videlicet dies illi futurum in regno Dei felicem ſanctæ Eccleſiæ ſtatum ſignificant: quando iam area Chriſti vẽtilabro(quod eſt in manu eius)purgata erit,nullumq; ex reſiduis granis iam timebit,quòd ab horreo dominico debeat in ignem palearum inextinguibilẽ proijci. Matth.3. Luc.3. Attamen in prima paſchæ hebdomada cantari conſueuit,cuius cõſuetudinis cauſa ſuo melius loco reddetur. ¶Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis. vtpote illi cõuueniens,qui necdum aſcendit de virtute in virtutem,ſed in conualle plorationis poſitus,iam tamẽ aſcẽſiones in corde ſuo diſpoſuit. Pſalm.83. Quarũ ratio cũ in multis inueniatur locis,in myſticis maximè quindecim graduum canticis diſtincta eſt. Eiuſmodi aſcẽſoris initium & imper-

imperfectionem cantor innuens, ad gradum ſæpius conſiſtit, & inferior eo ſtare conſueuit, qui ſubſequens alleluia concinit.

De Alleluia. Cap. XXXV.

ALleluia Latinæ linguę peregrinum nomen eſt, cuius myſterium, velut quoddam gaudij ſtillicidium, de diuitijs ſupernæ Hieruſalem, primũ in mentẽ patriarcharum & prophetarum, pòſt in Apoſtolorũ ora plenius per ſpiritum ſanctum delapſum eſt. Significat enim ęternum angelorũ, & beatarum animarũ conuiuium, quod eſt ſemper laudare dominum, & pręſentis ſemperq́; vidẽdi vultus Dei, nouum ſine fine cantare miraculum. ¶ Ad hoc vitæ præſentis inopia nullatenus aſpirare meretur, ſcire autem vbi ſit & prægustare illud gaudio ſpei, ſitire & eſurire quod guſtaueris, hæc illa, quæ dicitur, ſanctorum in hac vita perfectio eſt. Quapropter interpretatum hoc Hebraicum nomen remãſit, vt peregrinum ab hac vita gaudium, peregrinum nihilominus ſignaret, potius quàm exprimeret vocabulũ. ¶ Quoniam igitur futuræ beatitudinis, quaſi propriũ eſt vocabulũ, iure eo tempore magis frequẽtatur, quo reſurgens Dominus, eiuſdẽ beatitudinis ſpẽ nobis propinauit & promiſſum. Vt autẽ alijs quoq; temporib' ad miſſam caneretur, olim Romanæ Eccleſiæ conſuetudo non erat, ſed à beato Gregorio inſtitutum, imo reſtitutũ eſt. Nanq; à tempore Damaſi papæ, cũ prius fuiſſet eadem conſuetudo, defecerat. ¶ Denique cùm de hoc & de alijs nonnullis quoſdã murmurare ſentiret, tanquam conſtanter Eccleſiæ conſuetudines ſequeretur, non dedignatus eſt rationẽ reddere, dicens. Nos in nullo horum aliam Eccleſiam ſecuti ſumus. Nã vt alleluia hic diceretur, de Hieroſolymorũ Eccleſia, ex beati Hieronymi traditione, tẽpore beatæ memoriæ Damaſi papæ traditur tractum. Et ideo in hac magis ſede alleluia cõſuetudinem amputauimus, quæ hic à Græcis fuerat tradita. ¶ Canitur ergo alleluia poſt graduale, canticum lætitiæ, poſt luctum, pœnitentiæ: & ſummoperè nitentes exprimere magnitudinem conſolationis, quæ repoſita eſt illis, qui nunc lugent, iubilamus magis quàm canimus, vnamq́; breuẽ digni ſermonis ſyllabam in plures neumas, vel neumarũ diſtinctiones protrahimus, vt iucundo auditu mens attonita repleatur, & rapiatur illuc, vbi ſancti exultabunt in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis.

Rom. 8. Philip. 3. Pſal. 149.

De Euangelio. Cap. XXXVI.

HActenus ſeorſum ſedebat ſacerdos, malarum victor cogitationum, dominiq́; victoriã ſedendo ſignificans, cui victo tentatore, ſedenti & imperanti miniſtrabant angeli, ſicut ſcriptum eſt: Reliquit eum tentator, & acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Matth. 4. Surgit tandem ad altare accedens, ita vt opportunè veniat nobis in mentẽ dominus Ieſus, præparata ſibi per Iohannem via ad corda hominum, de deſerto rediens, vt doceat ipſe, & diſcipulos ſuos eligens, mittat ad prædicandum. ¶ Mittit nanq; ſacerdos diaconũ ad legendum ſanctum Euangelium, petitam dãdo benedictionẽ, quod ſubdiacono prius Epiſtolam lecturo non fecerat. Legem enim & prophetas inuiſibilis inuiſibiliter miſit. Apoſtolos autem & Euangeliſtas, quorum diaconus perſonam gerit, viſibilis factus, & ſanctam Eccleſiam, ſponſam videlicet ſuam oſculans oſculo oris ſui, viſibiliter miſit & docuit. Cant. 4. ¶ Accipit diaconus textum ſancti Euangelij, quod baiulans ad lectricium, efficitur pes Chriſti. Præcedunt ceroferarij cũ thuribulo, per quę ſignificantur gaudium & bona opinio. Gaudiũ enim ſemper eſt in bono nũtio. Bonæ quoq; opinionis ſe eſſe nouerunt, qui hoc bonũ portant nũtiũ, qui & confidenter dicunt, Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. 2. Corinth. 2. Quapropter incenſum bonæ opinionis ſignum, locum ipſum aſpergit in quo legendum eſt Euangelium. ¶ Qui locus ſi ſit dies feſtiuus, quãdo ſolet cõuenire populus, eminentior eſt, vt ex ipſo ſtatu cõmoneatur diaconus, quòd is, qui ſurſum ad dominum deſidem inuitat populũ, ſtare debeat in monte virtutum, iuxta illud: Supra montẽ excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion: Eſa. 40. Exalta in fortitudine vocem tuam, qui Euangelizas Hieruſalem. ¶ Quam eius fortitudinẽ & ſtola prædicat, quæ ſuper humerum poſita, inde vſq; ad ſuccinctionem lumborũ deducitur, quòd fortitudinem ad vocem exaltandam tunc habeat, ſi fortis ſit ad operandum, & ſuccinctus cõtra pugnas libidinum. Euangelica nãq; prædicatio, quę eſt fons hortorum, puteus aquarum viuẽtium, non fluit impetu aliundè, niſi de Libano, id eſt, de corde caſto & de ore candido, quia ſordes vitiorum, dum conſcientiam coartant, os quoq; anguſtant, ne aquæ viuæ cum impetu fluant. Cant. 4. ¶ Quòd Dalmaticã nõ niſi feſtis dieb' induit, hoc ſignificat, quòd rationẽ ſublimium ſacramentorum, non niſi poſtquàm glorificatus eſt dominus Ieſus, & Spiritus ſanctus aduenit, diſcipuli portare potuerunt. Nam tunicam eiuſmodi, ex authoritate beati Hieronymi, rationem ſignificare ſublimium, ſuprà diximus. Eſt autem clauſa circa collum, vt pectus ſit opertum: quia (ſicut ait Apoſtolus) Euangelium in his qui pereunt eſt opertũ. Pręcedit

cedit ſubdiaconus diaconum, portans quem Euangelio ſubſternat puluillum, quia videlicet ad omne, quod loquitur Euangeliũ, lex competens ſuggerit teſtimonium. ¶ Summa verò reuerentia debetur ad audiendum Euangelium, quod maximè eſt verbum Dei: quam diaconus prima voce, quam emittit, ſatis venerabiliter exigit, dicendo: Dominus vobiſcum. Cuius enim melius quàm domini præſentia, reuerentes & religioſi auditores petitum debent præſtare ſilentium? Attenti ergo & beneuoli ſunt ilicò, & eò cordibus conuerſi & vultibus, reſpondent: Et cum ſpiritu tuo. ¶ Statim dociles quoq; reddit, dicendo: Sequentia ſancti Euangelij. Hoc autem dicimus, non quòd maieſtas Euangelii dignata ſit vnquam regulis oratorum ſubiici, ſed quia quod in hominibus facere nititur ſtudium eloquentiæ, hoc in Eccleſia ſua melius perficit ſumma natura ſapientiæ. Nam, vt ait beatus Auguſtinus, eloquentia ſapientiæ comes eſt, & quocunque domina hęc progreditur, illa vt eius ancilla ſubſequitur. Reſpondemus, gloria tibi Domine, glorificantes Dominum, quòd miſit nobis verbum ſalutis, iuxta illud quod in actibus Apoſtolorum legimus: Et glorificauerunt dominum, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit.

1. Corint. 4.

Act. 11.

Item de Euangelio.
Cap. XXXVII.

SAnctum Euangelium principale eſt omnium, quæ dicuntur ad miſſæ officium. Sicut enim caput præminęt corpori, & illi cætera membra ſubſeruiunt, ſic Euangeliũ toti officio pręminet, & omnia quæ ibi leguntur, vel canuntur, intellectuali ratione illi conſentiunt. Exempli gratia: Dominica prima aduentus domini hoc Euangelium legitur: Cum appropinquaſſet Dominus Ieſus Hieroſolymam, &c. Vt intelligamus, quomodo huic Euangelicę lectioni cætera membra conſonent officii, quæramus primò, in quo eadem lectio congruat tempori. Ad hoc breui argumentatione hoc modo reſpondendum eſt. Idcirco aduenit Dei filius, vt genus humanum à diabolo peccatorum vinculis colligatum miſeratus abſolueret, & in cœleſtem Hieruſalem, vnde homo captiuus abductus fuerat vias ſuas docendo, placidus aſſeſſor cordium reduceret. Hoc autem proculdubiò myſticus Euangelii eiuſdem continet intellectus. Matth. 21.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SECVNDVS.

De Symbolo, Credo in vnum deum. Cap.I.

LEcto Euágelio, maiore quæ ſequũtur egent intentione: quia videlicet maiora continent ſalutis noſtræ ſacramẽta. Sicut enim poſt paſsionẽ domini maiora, quàm ante, chariſmatũ dona gratia largiente effuſa ſunt: ſic poſt Euangelij lectionem maiora ſacramẽta ordinata ſunt. ¶Tunc ergo, ſi ſit dies dominica, vel aliqua condigna feſtiuitate decorata, cantatur ſymbolum, quod eſt, Credo in vnum deum: Maximè enim dominicæ reſurrectionis, vel pentecoſtes ſacramentum reſpicit hoc fidei tripudium: quãdo noua ſoboles Eccleſiæ vitalis fontis ingreſſura lauacrum, reddebat eius, quam catechizata didicerat, *ſymbolũ. ¶Hoc igitur cõcentu benè & conſonè chorus catholicus doctrinæ reſpondet Euangelicę, & ne dicat ei puer electus, cœleſtis cãtilenæ doctor, iucundus muſicus: Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, cantando & alacri mente ſaltãdo oſtendit, quàm benè ſuauem cãtilenæ eius modum retinuerit. ¶Interim ſubdiaconus apertum circumfert Euangelij librum, omnibus religioſo oſculo ſalutandum, quem ad introitum portauerat clauſum, quia poſt prædicationẽ Chriſti cœpit lex credentibus, quam antea geſtabat clauſam, apertam oſtendere fidem Euangelicam.

*adde, fidei
Matth.11.

De offerenda. Cap.II.

POſt ſymbolum cantatur offerenda. Offerenda cantus eſt Eccleſiæ, nomen hoc habens ab offerendo tractum, eò quod tunc canitur, quando omnipotenti creatori noſtro incorruptũ laudis offerimus vel præparamus ſacrificium. ¶Hic magis ac magis aperiendum fidei oſtiũ, & animæ triclinia ponẽda ſunt, vt ingrediatur veritatis opus, quo panis & vinum in verũ corpus & ſanguinẽ domini transferũtur: ne efficiamur ſicut Achis ille, de quo ſuprà dictum eſt. ¶Multi nanq; fidei oculos non habentes, & in ſancto ſacrificio præter panẽ & vinum nihil amplius intuentes, cùm diceretur eis, corpus & ſanguis domini eſt, murmurauerunt dicentes, quomodo eſt? Latuit enim eos, quas voces ſuas ſeptem tonitrua locuta ſint, cùm clamaſſet angelus ille fortis voce magna, quemadmodũ cùm leo rugit, & quòd illæ voces quicquam attineant ad myſterium ſacrificij iuxta Pſalmiſtam dicentem: Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiã vociferatiõis. ¶Nos autem credimus propter quod & loquimur, quia quicquid angelus ille clamauit magno clamore Euangelij æterni, quicquid poſt clamorem eius, Eccleſię ſuę locutus eſt Spiritus ſanctus, donorum ſuorum ſeptiformi tonitru, verum Dei verbum, verum Dei filiũ, ſancta Eccleſia catholica offert creatori ſuo, credens corde & ore confitens, pariterq; manibus panem & vinũ, ſicut ſibi tradidit ipſe ſaluator, offerens. Nàm pro quota ſuorum parte beneficiorũ gratias ageret Eccleſia creatori, ſaluatori, & illuminatori ſuo, ſi nihil aliud ei, quàm panem & vinum offerret? Solum deniq; terrenum corpus huiuſmodi fructibus alitur & ſuſtentatur? ¶Etiam antequàm creuiſset Eccleſia, tempuſq; nuptiarum attigiſſet, antequàm coniũcta viro ſuo filium ex eo ſuſcepiſſet, quem in acceptabile ſacrificium offerre poſſet, non erat ſacrificium eius adeo vacuum, vt nihil præter id quod videbatur, in ſe contineret. Habebat nanq; cauſas inuiſibibes, propter quas inuiſibiles hoſtias offerret, videlicet opera Dei memoria digna, verbi gratia, manum quam extendit dominus ſuper primogenita Aegypti, tranſiens ſuper tabernacula Iſraël ſignata ſanguine agni, trãſiens & ſaluans, protegens & liberans, trãſitumq; Iſraël per mare rubrum, & ſubmerſionẽ Pharaonis & exercitus eius & curruũ, cæteraq; Dei magnalia. Hæc autẽ omnia vmbrę futurorum erant, quę in figura contingebant illis. ¶Igitur & ipſa ſacrificia, quæ propter has fiebãt cauſas, ſancta quidem, ſed ſanctiorum vmbræ: bona quidem, ſed meliorũ erant figuræ. Quales cauſæ tales & cauſarum memorię. Non ergo ſolũ panem & vinũ, quæ corporaliter videntur, ſed & quod non niſi fidei oculis aſpicitur, verbum Dei, filium Dei offert ſancta Eccleſia, nouum & verũ immolans ſacrificium, quia iam concipit, corde credendo ad iuſtitiam, iãq; parit, ore cõfitendo ad ſalutem. ¶Ipſa enim eſt mulier illa magna, quæ in Apocalypſi viſa eſt amicta ſole, ſcilicet Chriſto, quem induit in baptiſmo, lunam habẽs ſub pedibus, videlicet omnia mutabilia calcans. Luna enim mutabilis eſt, atq;

Pſal.94. Sup.lib.1. c.7. 1.Reg.21. Apoc.10. Pſal.26. 2.Cor.4. Apoc.14. Rom.10. Matth.26. Luc.22. Apoc.12. Exod.12. Coloſ.2. 1.Cor.10. Rom.10. Apoc.12. Eccl.27.

ideo mutabilem mundum deſignat, & in capite ſuo geſtans coronam ſtellarum duodecim, id eſt, chorum duodecim Apoſtolorum, qui in eius initio pręfulſerunt, & in vtero habens, & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. ¶ Huius in vtero habentis, clamantis & parturientis ſalubrem cruciatum, Offerĕdæ, de qua loquimur, grauis & grandiſonus imitatur cantus: quæ neumis diſtenta frequẽtibus, & ſuis fœcunda verſibus, quantumuis longa iubilatione non valet ſatis exprimere quod ſignificat.
Deut. 30. ¶ Ne ergo dicas in corde tuo, quis aſcẽdit in cœlum, hoc eſt, chriſtum inde deducere: vt is qui in ſe reſurgens ex
Rom. 10. 6. mortuis iam non moritur, adhuc per ſacri altaris hoſtiam in ſuo myſterio pro nobis iterum immoletur.
Deut. 6. ¶ Propè eſt enim verbum in ore tuo & in corde tuo, hoc eſt, verbum fi
Rom. 10. dei quod prædicamus, inquit Apoſtolus.

¶ Quoniam ergo propè eſt in ore tuo, & in corde tuo verbum Dei, verbum crucis, Chriſtus dominus, ſi huius verbi flumen ſuper panem & vinum effuderis, & ordine (qui ab ipſo ſtatutus eſt) veritatem huius verbi protuleris, ſtatim de ſancto altari panem ipſum & vinum, in corpus & ſanguinem ſuum transferendo ſuſcipit, eadem virtute, eadem potentia vel gratia, qua noſtram de Maria virgine carnem ſuſcipere potuit, quomodo voluit. ¶ Nec duo corpora dicuntur aut ſunt, hoc quod de altari, & illud quod acceptum eſt de vtero virginis, quia videlicet vnum idemq; verbum, vnus idemq; Deus, ſurſum eſt in carne, hic in pane: Alioquin & ille panis, quẽ heri ſacrificauimus, & ille quẽ hodie vel cras ſacrificabimus, plura ſunt corpora, nec rectè dicimus offerri ab eccleſia corpus domini, meliuſq; diceremꝰ corpora, quia quotidie penè tot offeruntur panes, quot habẽtur in Eccleſia ſacerdotes, ſed hoc prohibet cauſa, cõuincit ratio, religio reſpuit. Vnitas enim verbi vnitatem efficit ſacrificii. Similiter enim vnũ verbum, & olim carnẽ de Maria virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit, igitur vnum corpus eſt, & quod de Maria genitum in cruce pependit, & in ſancto altari oblatum, quotidie nobis ipſam innouat paſsionem Domini. ¶ Cùm autem Eccleſia quoq; corpus ſit Chriſti, propter eiuſdẽ verbi vel ſpiritus vnitatem, nã eundem ſpiritum Chriſti idemque in ſe manens habet verbum Dei quod vniuit ſeſe carni de carne Mariæ virginis, ſciendum eſt, quòd non tantum de verbo Dei, ſacræ hoſtiæ accedit, quantam habet gratiam eiuſdem verbi vnus quilibet ſacerdos, qui ad ſacrificandum aſsiſtit. Vnuſquiſque enim ſuam diuiſiuam habet gratiam vel donationem verbi aut Spiritus ſancti. In ſacram autem hoſtiam tanta ſe plenitudo diuinitatis infundit, quanta in Mariæ virginis vterum deſcendit, quanta in corpus Eccleſiæ per gratiarum diuiſiones ſeſe diſtribuit. Nam quomodo deifer panis ille non de vno, ſed de multis conficitur granis, & vinum illud ſacroſanctum non de vno, ſed de multis confluxit acinis: Sic nimirùm non tantum habet verbi Dei, quanta eſt gratia vnius hominis, ſed quanta eſt plenitudo to-
tius corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, quæ Ephes. 1.
de multis hominibus conſiſtit, quæque per vnum quemlibet Catholicæ fidei hominem vniuerſa ad ſanctum altare in loco vel tempore quolibet aſsiſtit. ¶ Sed iam cœptum ordinem proſequamur, & qualiter hæc fiant, nõ ſicut ſupradictus Achis, qui ſemper dicit
quomodo eſt, ſed ſicut verus Abimelech, id 1. Reg. 22.
eſt, patris mei regnum, cui verè dicitur: Reg-
num Dei intra vos eſt, quantũ poſſumus ad- Luc. 17.
mota fide ſpeculemur.

Item de oblatione. Cap. III.

CVm concentu memorato, ſuſcepta ſacra panis & vini oblatio, ſic ad ſanctũ altare peruenit, vt ſubdiaconus ad diaconũ, diaconus ad manus perferat ſacerdotis: Vel quod apud diligentiores fit, in ipſo cõponat altari. Lex enim, quam per ſubdia-
conum ſignificari iam diximus, ſacrificium Psal. 109.
noſtræ ſalutis tantum præfigurauit in Mel- Heb. 7.
chizedech, ſed per Euangelicam traditionem ad altare, hoc eſt, ad ſolennem ritum Eccleſiæ peruenit.

De Silentio poſt Offerendam.
Cap. IIII.

POſt hæc iam ſacerdos ſilentij ſolitudinem expetit, inſtante memoria Dominicæ paſsionis, conuerſus ad altare concentu chori finito, & omni Eccleſia cõticeſcente. Hoc autem ſignificat illud, quòd Dominus noſter iam nõ palàm ambulabat apud Iudæos, cùm cogitarẽt eum interficere, ſed
abijt in regionem iuxta deſertum in ciuita- Iohan. 1.
tem, quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur Iohan. 11.
cum diſcipulis ſuis. Collegerunt ergo pontifices & phariſæi conſilium, dicentes: Quid
facimus? videtis quia nihil proficimus, ec- Iohan. 11.
ce mundus totus poſt illum abijt. Et prophetauit vnus ex illis, nomine Caiphas, pontifex anni illius, quòd expedit, vt vnus homo moriatur pro gente, & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. ¶ Hoc ipſum autem à myſterio non vacat. Non enim timore paſsionis ſe abſcondit, qui ad hoc venit, vt pateretur, ſed hoc prætendebat foris, quod intus agebatur in illorum cordibus.

Nam

Nam verè abiturus erat in regionem gentiũ pedibus euangelizantium, quæ erant iuxta
matth.23. deſertum illorum, quibus iam tunc dicebat: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, non in ipſum deſertum, quod erat illi incredulitas Iudæorum. ¶Sacerdos ergo in ſilentio ſtans, & ſilenter ſuper oblata dicens orationem, ſanctum præparat ſacrificium,
iohan.11. quia Dominus noſter, etiam cùm ſe abſconderet, nec palàm apud Iudæos ambularet, ſalutare nobis paſsionis ſuæ meditabatur ſacramentum. ¶Quia verò proximo iam paſ-
iohan.12. cha, cùm multi aſcendiſſent in Hieroſolymam, vt ſanctificarent ſeipſos ante Paſcha, & requirerent eũ, dicẽtes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum? Dederant autem pontifices & phariſæi mandatũ, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendãt eũ. Venit dominus Ieſus Bethaniã ante ſex dies Paſchæ, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, quia tunc iterũ ambulabat palã, ita vt Lazarus eſſet vnus ex diſcumbentibus cum eo. Leuat iterum ſacerdos vocem ſuam dicendo: Per omnia ſecula ſeculorum. ¶Dicturuſq; rem attentione dignam, præmittit ſalutationem, optans nos quoque tales eſſe, cum quibus manere Dominus, & apud quos conuiuiũ facere dignetur. In mẽte enim tũc habere debet Eccleſia mulierem illã formoſam, quæ attulit ad conuiuium illud alabaſtrum vnguenti nardi piſtici pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbẽtis: & audire, quod dicere incipit ſacerdos, Surſum corda, habemus ad Dominum, vt & ipſa, ſicut verè mulier vnguentaria, ſurſum ad ipſam diuinitatem filii Dei leuet cor ſuum, & illud caput ęquale Deo patri fide contingens, vnguento perungat Catholicę confeſsionis, quam ſacerdos ſubſequendo canit. ¶Gratias eñ agere debem⁹ omnipotẽti Deo noſtro per Chriſtum dominũ noſtrum, credendo & cõfitendo, quòd per ipſum maieſtatem eius laudant angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates, &c. Nimirũ hoc eſt, diuinitatis eius arcanum contingere principiũ, & odoriferũ ſuper caput eius effundere pietatis vnguentũ. ¶Hoc vnguentũ ex medulla pigmenti cõfectum eſt Euangelici, ſcilicet ex eo, quod Iohannes ait de verbo, quod in principio erat Deus apud Deũ. Omnia per ipſum facta ſunt & ſine ipſo factum eſt nihil. ¶Huius nunc odore domus Eccleſiæ repleta eſt, ſed muſcæ
Eccl.10. morientes perdiderunt eius ſuauitatem, videlicet omnes hæretici ſordibus obuoluti, quos erroris ſtercora fœtore paſcunt, & verba veritatis bono odore interficiũt. ¶Igitur ſacerdos poſt interiectum (vt dictũ eſt) ſilentium, quaſi poſt domini latibulum, vocem leuãs, ipſum palàm venientem in Bethaniam, palàm cõuiuantem, & vnguento delibutum quodãmodo repreſentat. ¶Et illã ſacræ confeſsionis vnctionẽ ſic determinat mulier illa magna, quæ eſt ſancta Eccleſia, vt cum angelis & pueris, qui in craſtinum obuiauerunt domino canentes, ramoſq; Palmarum ſubleuantes, decantet hunc deuoti pectoris hym- matth.21.
num: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus Deus Eſa.6.
Sabaoth, &c. Vbi enim dicitur, Oſanna in excelſis. Benedictus qui venit in nomine Domini, prædictum piæ confeſsionis vnguentum demittit, vt nõ ſolum caput, ſed & pedes vngat domini, paſsionem mortalis hominis fideliter reſpiciens, ad quam cum prædictis turbæ multæ laudibus benedictus aduenit.

De Secreta. Cap. V.

POſt lętam populi acclamationem ſequitur hiſtoria ſecreti mœroris, & profundi cauſa ſilentii. Secreta nanq; memoria dominicæ paſsionis eſt, quàm diu choro ſilentium indicit, quæ per hebdomadam ante Paſchalem ordine hoc cucurrit. ¶Eadẽ die, qua laudes acclamatę ſunt ipſi filio Dauid, decima luna, quãdo inferebatur in domos Iudęo- Exod.12.
rũ typicus ille Paſchalis agnus, ingreſſus eſt hic agnus Dei ciuitatẽ Hieruſalẽ, & à nequiſſimis laniſtis obſeſſus, multis inſidiis quęrebatur ad mortẽ, traditus à Deo patre, qui pro- Rom.8.
prio filio ſuo nõ pepercit, ſed pro nobis om- Ephe.5.
nibus tradidit illum, traditus nihilominus à ſemetipſo, quia dilexit nos, & tradidit ſemet ipſum pro nobis. ¶Secunda feria & tertia nihil proficiunt, dum eum contingere non audent populi metu, qui circa illum multus adq; audiendum illũ totus erat. ¶Quarta fe- Luc.22.
ria Iudas, vnus ex duodecim, à diabolo ſupplantatus, vendidit illum Phariſęis & tradere Matth.26.
ſpopondit, vt caperent eum ſine turbis. ¶Feria quinta iam agone propinquo, teſtamen- Marc.14.
tum ſuum ſcribit hæredibus ſuis, conſignãs eis theſaurum corporis & ſanguinis ſui. Ea- Luc.22.
dem nocte capitur, ligatur, & illuditur. ¶Feria ſexta crucifigitur, primo linguis Iudæo- Marc.15.
rum, poſt manibus gentilium, tandem hora nona facto terrę motu tradidit ſpiritũ. ¶Sab- Matth.27.
bato quieuit in ſepulchro. ¶Prima ſabbati reſurgens à mortuis, pacem diſcipulis, pacẽ Luc.24.
omni mũdo annunciauit. ¶Horum omniũ forma facieſq; vera, ita ſecreto repręſentatur Matth.28.
in Canone, eorumq; procurſu, & verè viuo flumine ſuper panem & vinum confluente, Iohan.20.
tam veram diuinitatem veramq; humanitatem Chriſti in cœlo ſedẽtis & regnantis exci

pimus: quam veram ſubſtantiam ignis à ſole, ſuppoſita cryſtalli ſphæra exiguâ, fere quotidie mutuare poſſumus. Hoc ſolæ operantur manus Chriſti, tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis, eius, qui dixit: Sine me nihil poteſtis facere. ¶ Manus, inquã, Chriſti hoc operantur per manus ſacerdotis, quæ manibus ſuis confortatæ ſunt, maximè: quia vt hoc operari cum ipſo & per ipſum & in ipſo poſsint, oleo ſancto pro clauis paſsionis eius ſignatæ ſunt. Igitur ſingula eorum quæ ſupra digeſta ſunt, quibus in locis commemorentur in Canone, laborioſum non eſt inueſtigare, prȩſertim cùm quædam ex ipſis per ſe ſatis euidenter appareant. Cant.5. Iohan.15.

Te igitur. Cap. VI.

AB initio Canonis, quod eſt: Te igitur clemẽtiſsime pater, vſq; ad eum locũ, qui pridie quàm pateret, quatuor dierum rationes adnotantur, quorum in primo verus agnus, à Deo patre vel à ſeipſo (vt dictũ eſt) traditus, illatus eſt in domos Iſraël, veniens in ciuitatem Hieruſalem. Quæ illatio vel traditio trina crucis figura ſignatur, dicẽdo, vti accepta habeas hæc dona, hæc munera, hȩc ſancta ſacrificia illibata. In quarto autẽ à Iuda traditus & venditus eſt: quȩ vẽditio vel traditio item tribus crucibus inſignitur, dicẽdo, benedictam, aſſcriptam, ratam. ¶ Illic eccleſia, quæ prius præ nimia paupertate nõ habens hoſtiam, quã offerret dicebat: Quid retribuã domino pro omnibus quæ retribuit mihi, gratias agit ſanctæ trinitati, quòd meruit calicem ſalutaris accipere, & nomen eius inuocare. Hȩc dona, inquit, hæc munera. Eadem ſacrificia dona ſunt, munera ſunt. Dona quia nobis ab ipſo data. Munera, quia à nobis illi oblata: Donum enim eſt, quod à ſuperiore datur. Munus quod ab inferiore. ¶ Illic inquam, iam in prima actione commemoratio omnium fit, quorum idem ſacrificiũ, qui que illi vera ſimilitudine conueniunt, in eo quòd cùm ſint multi, ſic per vnam fidem vnumq; ſpiritum, in vnũ corpus Eccleſiȩ ſunt coniuncti, quomodo panis ille de multis cõfectus eſt granis, & vinum illud de multis cõ fluxit acinis. Hi autem ſunt, non ſolum Apoſtoli & martyres, ſed & omnes fideles, illorũ meritis ſperantes, hoc ſibi proficere ad ſalutẽ, quibus iã proficit ad honorẽ. Igitur* quo modo & ſcriptũ eſt, alienigena non veſcetur ex eis, quoniã ſancta ſunt: ſolũ illum aſſumimus ad eſum huius agni, qui noſtræ coniunctus eſt domui, ſcilicet omnem domeſticum fidei à principe vſq; ad plebeium, ab Apoſtolo vſque ad publicanum. Roma. 8. Ephes. 5. Psal. 115. *quoniã Exod. 12. Leuit. 22. Galat. 6.

Hanc igitur oblationem. Cap. VII.

IN orationis tomo ſequenti, ſic ſacram oblationem, quomodo diligentem publicæ ſalutis legationem, benedictam, aſſcriptã, ratam rationabilemq; fore depoſcimus. Legatio nanq; eſt regis eius, qui cũ decem millibus non valens occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe, mittens rogat ea quæ pacis ſunt. Nam quia de ſolis factis iuſtificari non valemus coram illo, qui non ſolum de factis, ſed & de cogitationibus rationem exacturus, quaſi cum duplici venit exercitu: præſentis ſacrificij legationem mittentes, rogamus ea quæ pacis ſunt. ¶ Magnæ autẽ laudis eſt, ſic legationẽ hanc peragere, vt ab illo, cui mittitur, mereatur benedici eloquium Eccleſiæ, ſicut benedixit Dauid ſapiẽti Abigail, dicẽs: Benedictus dominus Deus Iſraël, & benedictum eloquiũ tuũ, & benedicta tu quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer de manu mea. Abigail nãq; (quod interpretatur patris mei exultatio) ſcilicet ſancta Eccleſia, quondã vxor Nabal, id eſt, ſtulti, videlicet diaboli, legatione præſentis ſacrificii, præuenit verum Dauid, id eſt, manu fortẽ vel deſiderabilem Chriſtum, perferentẽ perſecutiones Saul, id eſt, in paſsione mortis agonizantem, rogatq; pacem, ne ſe vlciſcatur manu ſua propter ſtultum Nabal, ita vt ipſa quoq; cum illo æterna damnatione pereat. ¶ Quæ quoniam abſq; conſilio vel conſcientia ſtulti illius feſtinat, & prȩmiſſa munera oratione ſubſequitur, & adorans loquitur ſapienter quæ pacis ſunt, oblationem perficit benedictam, dum benedicitur eloquium eius: & aſſcriptam, dum nulla obliuione deletur: & ratam, dum data remiſsio peccatorũ, nulla vlterius ſententiæ mutatione conuellitur. Luc. 14. Rom. 8.

Qui pridie quàm pateretur, vſque, in mei memoriam facite. Cap. VIII.

MIraculum tantȩ nouitatis integreſcit, & quicquid dicere conamur, collatus cum re ſermo, vix vllius apparet eſſe momenti. Nam maximè, cùm ad ſummi ſacramenti verticem, cùm ad ipſam peruẽtum eſt ſancti ſacrificij mentem, diſparet ſermo, lingua deficit, & incircunciſa labia mentem nihilominus incircunciſam in ſuis cœptis, temeritatis, impudentiæ, coarguũt. Quis enim nouit ordinem cœli, aut ponet rationes eius in terra? Ordo nanq; cœli præſenti ex capitulo nobis effulſit, cuius claritatem ferre nõ valuit ſæpe nominatus & nominãdus Achis. ¶ Abiturus hinc in ſacrarium cœli pontifex ſummus per viam paſsionis, ſacrificat modo mirabili ſecundum ordinem ſuum, ſecundũ cœleſtis ſacrificij ritum, accipiens panem in Iob. 38. 1. Reg. 21.

ſanctas

ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & dicens:
Matth.26. Hoc eſt corpus meũ,accipiẽs præclarum cali
cẽ vini, & dicens:Hic eſt calix ſanguinis mei.
¶Quid ergo?ſilebimus,& ſilẽtio noſtro vide
bimur cõſentiẽtes eſſe his, quorũ polluta la-
Eſa.6. bia nõ tetigit Seraphim rubenti calculo,quẽ
attulit de altari,& dicũt ſemper: Quomodo
eſt?quomodo eſt?Imo clamemus. ¶Et ne de
ſit quid clamemus, pulſemus & oſtiũ amici,
Luc.11. qui tres panes cõmodare conſueuit,id eſt,fi-
dem,ſpẽ,charitatẽ,quæ in hoc maximè nego
cio neceſſaria ſunt.Patitur enĩ nos,non cõtra
dicẽtes, ſed noſſe cupiẽtes.¶Igiĩ ne omninò
neſciamus,quomodo eſt, libet nunc intueri
in ordine tã admirabilis ſacrficij tria, quæ in
opere cuiuſlibet autoris egregij requirere cõ
ſueuimus,id eſt,materiam,intẽtionem, cau-
ſamq; finalem ſiue vtilitatẽ.Quæ cùm ſingu-
la nobis,fidei manu pulſantibus,gratiæ claui
cula ſecretarius veritatis aperuit, & ſi nondũ
1.Cor.13. facie ad faciem,ſaltem per ſpeculũ & in ęnig-
mate videbimus,quomodo eſt.

Materia. Cap.IX.

MAteria vel ſubſtantia ſacrificij, quod
erat tunc,& nunc eſt in manibus pon
tificis noſtri,non ſimpla eſt, ſicut nec
pontifex ipſe ſolius diuinæ vel ſolius huma-
næ ſubſtantiæ eſt. Eſt enim tam in Pontifi-
ce,quàm in ſacrificio diuina ſubſtantia, eſt &
terrena. Terrena in vtroq; eſt, id quod cor-
poraliter vel localiter videri poteſt: diuina,
in vtroq;,verbum inuiſibile eſt,quod in prin
cipio erat Deus apud Deum. ¶Nam cùm di-
ceret idem magnus Pontifex panem & vinũ
tenens,hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis
meus, vox erat verbi incarnati, vox æterni
principij,verbũ antiqui conſilij.Verbũ quod
humanã acceperat naturã,id eſt, in carne ma
nens,panis & vini accipiebat ſubſtantiam.Vi
ta media, panem cũ ſua carne, vinũ cum ſuo
iũgebat ſanguine. ¶Quemadmodum in cor-
poreis ſenſibus menti & corpulento aëri me
dia lingua interuenit, & vtrunq; coniungẽs
vnum ſermõem efficit,quo in aures dimiſſo,
id quod audibile eſt,cito abſumitur & tran-
ſit: ſenſus autem ſermonis & in dicente & in
eo,qui audit, integer permanet & inconſum
ptus.Sic verbum patris,carni & ſanguini,quẽ
de vtero vtginis aſſumpſerat,& pani ac vino,
quod de altari aſſumpſit,mediũ interueniẽs,
vnum ſacrificium efficit,quod cùm in ora fi-
deliũ ſacerdos diſtribuit,panis & vinũ abſu-
mitur & tranſit. Partus autem virginis cum
vnito ſibi verbo patris,& in cœlo & in homi
nibus integer permanet & incõſumptus.Sed
in illum,in quo fides non eſt,prẽter viſibiles
ſpecies panis & vini,nihil de ſacrificio perue
nit. Quemadmodum aſinus ad lyram, cùm
irrationales aures arrigit,ſonum quidem au-
dit,ſed modum cantilenæ non percipit. Ta-
les comparantur Iudęis,vel patribus eorum,
de quibus Dominus:Patres,inquit,veſtri mã Iohan.6.
ducauerunt manna & mortui ſunt. Qui autẽ
cum fide accipiunt, illis comparãtur,de qui-
bus Apoſtolus: Patres noſtri,inquit, omnes 1.Corint.10.
eandem eſcam ſpiritualem manducauerũt,
& omnes eundem potum ſpiritualẽ biberũt.
Nam alij per incredulitatem patres ſunt Iudę
orum & hæreticorũ, alii per fidem patres A-
poſtolorum atq; credẽtium. ¶Panis ergo in-
uiſibilis, qui de cœlo deſcẽdit,vita eſt. Panis
viſibilis,qui de terra creuit,vnus tamẽ panis
eſt,quomodo qui de cœlo deſcẽdit,& qui cõ
ceptus & natus eſt de vtero virginis,chriſtus
vnus eſt. ¶Quapropter qui viſibilẽ panẽ ſa-
crificij comedit,& inuiſibilẽ à corde ſuo non
credendo repellit,Chriſtum occidit,quia vi- 1.Cor.11.
tam à viuificato ſeiungit,& dẽtibus ſuis mor
tuũ laniat corpus ſacrificii, atq; per hoc reus
eſt corporis & ſanguinis domini. ¶Sed dicit
aduerſarius. Viuens & ſenſibilis in corpore
ſuo mobiliſque eſt Deus & homo Chriſtus.
Corpus autem ſacrificii vitam nõ habet,ſen-
ſum non habet,mobile non eſt. Hoc aſſum-
pto concludit ſic. Corpus igitur domini nõ
eſt,Chriſtus non eſt. ¶Ad hæc,inquam,obſe
cro te, quàm in corpore domini vitam requi
ris? Eſt enim vita animalis,eſt & vita ſpiritua
lis. Animalis vita quinq; ſenſibus fungitur,
viſu,auditu,guſtu,odoratu,& tactu. Hæc vi-
ta animalis eſt,carnalis eſt,caro eſt:dominus
autẽ dicit,quia caro non prodeſt quicquam. Iohan.6.
¶Si enim Iudæi carnem, quam crucifixerũt,
concidere & deuorare ſicut carnem agni ma
luiſſent, aut potuiſſent integram viuãq; ab-
ſorbere,ſicut cetus maris viuẽtem abſorbuit
Ionam,nihil illis profuiſſet,imo maiori ſacri Ionæ 2.
legio conſcientias ſuas polluiſſent. Anima-
lis igitur vita,quia caro eſt,ſi in corpore do-
mini adeſſet,nihil nobis prodeſſet, ac prop-
ter hoc illam requirere ſuperfluum eſt. Nam
quid cœleſtis homo per ſacrificium cœleſte
hoc adminiſtraret, quod nobis non deerat?
Non enim prudentiæ eius eſt,curioſitatẽ no
ſtrã non neceſſariis paſcere miraculis.¶Quæ
rebat hoc curioſus Herodes,quando erat ex Luc.23.
multo tẽpore cupiens Ieſum videre,quia ſpe
rabat ſignum aliquod ab eo fieri.Quod quia
nõ fecit,ſpreuit illum,& remiſit indutum ve
ſte alba. ¶Solam ergo vitam ſpiritualẽ in ſa-
crificio nobis adminiſtrare ſapientiã eius de
cebat.Et noſtræ neceſsitati expediebat, quæ
eſt ſanctificatio & benedictio, miſericordia
& veritas,triſtitia & pax.Hęc autem eius vita
ſpiri-

ſpiritualis ſic eſt in corpore ſacrificii,abſque
vita eius animali,quomodo lux ſolis abſque
calore eius in corpore lunę nobis repręſen-
tatur. ¶Igitur his pariter ex rebus ſacrificiū
nobis conſtruit pontifex ſummus,quibus to
Deut.8. tus homo vegetat,id eſt,ex verbo Dei,in quo
viuit homo, & ex terræ fructibus, quibus ſo
lum viuit corpus, his duntaxat qui omnium
primi ſunt. Panis enim eorum quæ ad eſum,
vinum eorum,quæ ad potum pertinent, pri-
mum eſt.

Intentio. Cap.X.

INtentionem tanti operis, puriſsimum o-
culum tam lucidi corporis dū quærimus,
noſter quoq; ſimplex oculus, & lucidū de
bet eſſe noſtrū corpus,id eſt,vt ducamur diſ-
cēdi voto, non cōtradicēdi propoſito. ¶Vbi
ergo inueniemus admirabilē huius pulchri-
tudinis oculum,ſcilicet quò tendat tātum tā
pulchri operis ſacramentum. In capite ipſo
in eodē,quod ſonuit nobis, verbo veritatis.
Ait enim:Hæc quotieſcunq; feceritis,in mei
Matth.26. memoriam facietis.Qui habet aures audien-
di,ſic accipit hoc dictum, ſicut lachrymabilē
morientis pro filiis patris affectum,ſicut ger
manæ pietatis eloquium,ſicut præacutū vul-
nificæ charitatis ſpiculū. Quia venerat eius
Iohan.13. hora,vt tranſiret ex hoc mūdo ad patrē,quia
ibidem verum erat quod dicebat diſcipulis, quò e-
go vado,vos non poteſtis venire.Et Petro di
centi: Dñe,quò vadis? quò ego vado,inquit,
non potes me ſequi:quia inquam non pote-
rat eum tunc ſequi,hæreditatem illis compe
tentem ſcribens,viſibilem ſui memoriam cō
mendabat. ¶Non enim ſcripturarum ſolam
commonitionem ad hoc ſufficere iudicabat.
Obliuioſum nanq; & ex magna parte indoci
lem,ægrotum ſcilicet genus humanum curā
dum ſuſceperat.Ecce videmus eius,quę in ſa
cris ſcripturis eſt,medicinalis diſciplinæ diſ-
ficultatem. Quota enim pars noſtri capit il-
lam, quæ in ſancto Euangelio fragrat tam o-
ptimis vnguentis, antidotum illud quod in
principio erat verbum,Deus apud Deum,per
Iohan.1. quod omnia facta ſunt,quodq́; caro factum
eſt? Nam illud quidem ruminare, medela eſt
probatiſsima,& dulcis faucibus amantis ani-
mæ,ſed tantus cibus valde paucorum eſt.Prę
tereà meditatio hæc ſolius mentis pabulum
eſt,ſolius animæ ſanctificatio eſt.At ille vtrū
que noſtrum corpus & animam ſibi aſtringe
re ardebat,vtrūq; infirmū,imo vtrunq; mor
tuū, immortalitatis medicamēto ſanare pro
perabat. Magna igitur charitatis arte pig-
menta ſua Dei ſapientia compoſuit, quibus
lethargicam magni ægroti mentem , renoua
ta quotidie ſuæ ſalutis cōmemoratione,per-
celleret,& infantilium edentulam plebem a-
nimarum,quæ verbi antiqui & æterni princi
pii ſolidum non poterat terere & ruminare
cibum,dulciſsimo hoc liquamine cōfecto,
verbi eiuſdem diuinitatē,in panis & vini ſa-
cramento ſorbillare conſueſaceret. ¶Aufer
à cœtu Eccleſiæ quotidianas Saluatoris no-
ſtri huiuſmodi exequias,& vide quàm meri-
tò dicat ipſe Saluator,quæ vtilitas in ſangui-
ne meo? Refrigeſcente enim ea,quæ hoc mo
do nunc vbiq; calet eius memoria, refrigeſ-
cet vniuerſa charitas,muta erit fides, claudi-
cabit ſpes,cōticeſcet magnus ille clamor ſan
guinis iuſti Abel, qui per traditū tāti ſacrifi-
cii ritum quotidie reparat vocē, quotidie la-
xat os bibētis,& vociferātis terræ,ſcilicet ec Pſal.29.
cleſiæ,maledictum coarguens Cain, & matu
ram indignè fuſi ſanguinis vindictam repoſ- Gene.4.
cens. Calente ergo memoria tam celebri, Matth.24.
charitas Chriſti cōcaleſcit,perſtat ſuper fun-
damentum ſuum ædificium fidei, ſpes quo-
tidiana peccatorum remiſsione reuiuiſcit.

Vtilitas. Cap.XI.

VTilitas hæc eſt in virtute huius ſacra-
menti,quod eius ope fit poſsibile his,
qui in terra ſunt,in cœlum aſcendere.
Aliter nanq; illud poſsibile non eſt,ait enim
Saluator:Nemo aſcendit in cœlum,niſi filius
hominis qui eſt in cœlo.Vni & ſoli,qui deſ- Iohan.3.
cendit de cœlo,filio hominis,quia vna perſo
na eſt cum filio Dei,cum verbo patris, quod
de cœlo deſcendit,& de corde patris in vte-
rum venit virginis , vni,inquam, & ſoli filio
Dei filioq; hominis tanquàm ſuo capiti cun-
cta mēbra corporis annectuntur,omnes qui Coloſſ.2.
in fide huius ſacramēti,in plenitudine huius
charitatis ſunt recepti,& ſic vnū corpus, vna
perſona,vnus chriſtus , caput cū ſuis mēbris
in cœlum aſcendit, dicitq; gratulabūdus glo Ephe.5.
rioſam Deo aſsignans Eccleſiam : Hoc nunc
os ex oſsibus meis & caro de carne mea. Et Gen.2.
oſtendens ſe atq; illam in perſonę conueniſ-
ſe vnitatem,& erunt,inquit,duo in carne v-
na. Magnum hoc ſacramentum eſt. ¶Caro Ephe.5.
Chriſti,quæ ante paſsionem ſolius erat caro
verbi Dei,per paſsionem ita creuit,adeo dila
tata eſt,ita mundum vniuerſum impleuit,vt
omnes electos, qui fuerunt ab initio mūdi, 1.Cor.5.
vel futuri ſunt, vſq; ad vltimum electum in
fine ſeculi,noua cōſperſione huius ſacramē-
ti,in vnam Eccleſiam faciat Deum & homi- Iohan.12.
nes æternaliter copulari. Caro illa vnū erat
granum frumenti, quod antequàm cadēs in
terrā mortuum fuiſſet: nunc poſtquàm mor
tuum eſt,creſcit in altari,fructificat in mani
bus & corporibus noſtris,& aſcendēte ma-
gno & diuite domino meſsis,terram fructife-
ram,

ram,in qua creuit, ſecū vehit in horrea cœli.

Vnde & memores domine:vſque,& calicem ſalutis perpetuæ.

Caput XII.

QVoniam ergo tanta eſt commendatæ vtilitas memoriæ,tria ſibi beata Eccleſia deinceps eiuſdē memoriæ proponit inſignia, ſcilicet tam beatam paſsionem, nec non & ab inferis reſurrectionem , ſed & in cœlos glorioſam aſcenſionem. Quorum primum Eccleſiæ vulnerat charitatem , alterum confortat fidem,tertium lętificat ſpem. ¶Vbi enim dicēs, hoſtiam puram, hoſtiā ſanctam , hoſtiam immaculatam , panem ſanctū vitæ ęternæ,& calicem ſalutis perpetuæ,quinarium crucis ſignaculum panis & vini imprimit ſubſtantiæ,Chriſto ſedenti ad dextrā patris veraciter(vt dictū eſt)concorporatę,eruditū contemplatorem rerum, ad illam beatā paſsiōem mittit.Nā ab hinc vſq; dum corporale deſuper auferat,pendētis in cruce ſpirat agon,& paſsio Domini. Hæc ergo ſunt illa viuētis petræ foramina, in quibus formoſa eſt & immaculata colūba , ſcilicet Eccleſia: in quibus tunc certius nidificat,cū intra verba prædicta,vel quinq; crucis ſignacula quinque dilecti ſui plagas,videlicet duas manuū totidemq; pedum,& vnam lateris,fida tenet & contemplatur memoria.

Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel,& reliqua.Cap.XIII.

SIcut ſimilitudinis eſt,nō quātitatis.Multò enim acceptius hoc ſacrificiū eſt Deo, quàm quod obtulit Abel, quod obtulit Abraham,quod obtulit Melchizedech. Valet nanq; amplius res quàm vmbra: veritas,q̄ figura. Ipſam ergo ſimilitudinem deſideremus magis quàm acceptionis quantitatem.

Gene.4. ¶Similes offerēdo ſumus Abel,ſi rectè offerentes , nihilominus rectè diuidimus, quod quia Cain non fecit,peccauit.Sua nāq; cui debebat,Deo rectè obtulit:ſed ſeipſum ſibi retinens,& cor ſuum Deo auferens,malè diuiſit. Abel verò intus in corde ſuo ſacrificium iuſtitiæ obtulit,quia nō ſeipſum ſibi retinuit,ſed Deo ſubdidit,ac propter hoc ad exteriora eius munera Dominus placidè reſpexit.

Gen.22. ¶Similiter Abrahā,egregia fide totū ſe prius offerebat,& propter hoc cū offerret ſua,placidas offerebat hoſtias. Quod vt ſciremus & imitaremur nos, patrios ab illo Deus affectus exegit,& * immolari ſibi iuſsit,ſtatimq; promptum eius animum inuenit, imo nobis oſtēdit. ¶Melchizedech quoq; niſi ſeipſum prius obtuliſſet , & in ſublime altare Dei cor ſuum depoſuiſſet , non potuiſſet præuidere cauſas , quarum intuitu panis & vini ſacrificium ſine exēplo,primus obtulit. ¶Itaq; & nos,ſi aſsiſtentes ad offerendum rectè(vt dictum eſt)diuidimus,id eſt,prius noſipſos offerentes,arietinam ſpiritus proteruiam,taurinamq; feritatem, hyrcinamq; libidinem iugulātes, morificam⁹,iuxta illud quod in pſalmo canimus:Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum , offerā tibi boues cū hyrcis,rectè diuiſimus,& iccirco,ſicut munera Abel,ſicut ſacrificiū Abrahæ, ſicut Melchizedec immaculatam hoſtiam, noſtra ſacrificia dominus accepta habere dignatur. ¶Et iuxta conſequentem orationem , iubet hæc per manus ſancti angeli ſui perferri in ſublime altare ſuum,& in conſpectu diuinæ maieſtatis ſuæ inlocaliter atq; inuiſibiliter. Vbiq; enim eſt maieſtas inlocalis & inuiſibilis,vbique ſublime altare eius , quod eſt Eccleſiæ Catholicæ fides.

Addé filium | Gene.14. | Pſal.65.

Nobis quoq; peccatoribus.Cap.XIIII.

MOris eſt pleriſq; Eccleſiis, cùm ad id vētum eſt:Nobis quoq; peccatoribus famulis tuis,paulula exprefſa voce ſilentiū rumpere. Nāq; in illo dominicæ paſſionis articulo ſubuenire nobis debet in mētem latronis cōfeſsio,ſimulq; reſponſio Domini de tribunali crucis,illum paradiſo adiudicantis. Luc.23.

Per quem hæc omnia domine ſemper bona creas.Cap.XV.

TAndem cū tribus illis crucibus, quibus edicit ſacerdos, per quē hæc omnia Domine ſemper bona creas,ſanctificas,viuificas,benedicis,paſsio domini conſummatur,& illud nobis commemoratur,quod clamans voce magna emiſit ſpiritum. Matth.27. ¶Quapropter ſtatim corporale aufertur, quia velū tēpli ſciſſum eſt ,imo quia quæ de illo ſcripta erant , hactenus clauſa & operta fuerant , & erat verbum abſconditum ab eis , quicquid ipſe de paſsione ſua prædixerat,nunc autem vbi conſummatum,etiā reuelatū eſt. Luc.18. Quodque diſcooperto calice trinum de hoſtia ſuper calice pingitur crucis ſignaculum, dicendo,per ipſum,& cum ipſo,& in ipſo, confeſſionem exprimit cum voce Centurionis,qui viſo terræmotu,& his quæ fiebant, clamauit voce magna: Verè filius Dei erat iſte. Matth.27. ¶Duæ verò cruces,quæ pinguntur in latere calicis, dicēdo,omnis honor & gloria,ſacramēta nobis ſanguinis & aquæ repręſentant,quæ patefacto latere Domnini lancea militis,in redēptionem ſalutis noſtræ profluxerunt. ¶Tūc accedit diaconus,& exaltatum parumper ſacrificium de altari reuerenter,tam ipſe quàm ſacerdos iterum deponit, quia venit Ioſeph ab Arimathęa cū Centurione, & Nicodemus

quoq;

quoq; & impetratum à Pilato corpus Ieſu de ponentes ſepelierunt. Sepelierunt,inquam, quod nobis in eo ſignificatur, quòd calix ite rum corporali cooperitur. ¶Ibi competenter B. Gregorius dominicam orationem dici conſtituit,incongruum eſſe aſtruens,vt cùm ſuper Eucharistiam oratio diceretur, quam ſcholaſticus compoſuit,ipſa oratio non dice retur,quam per ſe ipſe dominus noſter dicti tauit. Quod cũ à Græcis accepiſſe videretur, in hoc tamen differre voluit,vt cũ apud Græ cos ab omni populo dicatur,apud nos à ſolo ſacerdote cantetur. ¶Tunc ergo quia Ieſus (vt dictum eſt) clamans voce magna tradidit ſpiritum,Centurio clamauit dicens:Verè filius Dei erat iſte, & mulieres lamentabãtur flentes dominum,leuat ſacerdos vocem, dicendo:Per omnia ſecula ſeculorum, & domi nicam orationem. ¶Similiter chorus reſpõdendo,imitantes paucos fideles, qui contrito & confracto corde lugebãt dominum,veluti quondã occiſum Abel inuidi furore fra tris maligno,pauci parentes impatienti dolo re & incõſueto cordis dolore lamẽtati ſunt. ¶Poſt hoc iterum breue ſilentium fit,ſabbatum reſpiciens, quo dominus in ſepulchro quieuit.

Pax domini ſit ſemper vobiſcum. Cap.XVI.

TVnc rurſus eleuatio vocis bonum ſignificat nuntium dominicæ reſurrectionis, dicente ſacerdote: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Quod nobis illud commẽ dat,quia dominus noſter ſtans in medio diſ- Iohan.19. cipulorum ſuorum,dixit eis:Pax vobis.¶In- Luc.24. terim tenens corpus domini, quia cognitus eſt in fractione panis, tripartita fractura ſuã ſanctæ trinitati aſsignat hoſtiã,particulamq; vnam,quæ perſonam inſinuat filij,ſacro ſanguini demiſſam immergit.

Agnus Dei qui tollis. Cap.XVII.

STatim ad gloriam aſcenſionis memoria gaudentis Eccleſiæ tranſcurrit,dicendo: Agnus Dei,qui tollis peccata mundi, mi Heb.10. ſerere nobis. Qui ſedes ad dexteram Dei pa- Act.5. tris miſererè nobis. Ad dandam enim pœnitentiam,& remiſsionem peccatorum Deus il lum ſuſcitauit, & principem & ſaluatorẽ exaltauit.

De Communione. Cap.XVIII.

TVnc religioſa cõſuetudine legatum no bis à ſacerdote damus & accipimus inuicem pacis oſculum,gaudẽtes atq; hoc Rom.5. cõmemorantes,quia reconciliati ſumus Deo Eph.4. per mortem filij eius,noſq; colligari debere Coloſ.3. ſignantes oſculo pacis,quod eſt vinculũ perfectionis.¶Cantus,quem communionem di cimus,quem poſt cibum ſalutarem canimus, gratiarum actio eſt,iuxta illud: Edent paupe res & ſaturabũtur, & laudabunt Dominum, Pſal.21. qui requirunt eum.

De Collecta. Cap.XIX.

COllectæ,quæ dicuntur ad complendũ, orationes ſedentis in cœlo capitis noſtri Ieſu Chriſti ſignant, qui mortuus eſt, inquit Apoſtolus, imo qui & reſurrexit, Rom.8. qui eſt in dextra Dei,qui etiã interpellat pro nobis. Interpellat enim pro nobis Pontifex ſummus,quia nos per id, quòd noſtri eſt ſimilis,reconciliat, & per id, quòd patri eſt æqualis,abſoluit.

De Benedicamus domino. Cap.XX.

VLtimam particulam diaconus adijcit, id eſt, Benedicamus domino,& hoc di cto populum excitat ad agendas Deo gratias pro acceptis beneficijs,quia profectò redemptore ad dextram patris ſedente & interpellante pro nobis,perſeuerant eius Apo Eph.5. ſtoli,dicẽtes nobis,ſemper gratias agite,ſine 1.Theſ.5. intermiſsione orate.¶Si autem ſolennitas aliqua ſit,in illud tempus reſpiciens, quo noſtræ ſalutis miſsio celebrata eſt, & diaconus Dalmatica indutus,perfectiõem deſignat futuræ beatitudinis, tunc dicit: Ite Miſſa eſt. Hæc enim populi ſolennis dimiſsio eſt,reue renda modulantis enuntiatione nitens rei dignitatem exprimere, & quaſi extrema manu in abeuntis populi cordibus memoriam eius ſtabilire.¶Hoc autem ſacroſanctum altaris myſterium iccirco Miſſa dicitur,quia ad placationem, & ſolutionem inimicitiarum, Eph.2. quæ erant inter Deum & homines,ſola valẽs & idonea miſsio eſt.

Quomodo vel à quibus Miſſæ officium ordinatum ſit. Cap.XXI.

OLim non tanto exterioris apparatu de coris miſſarũ ſolennia celebrabantur, nec ab vnoquolibet hæc omnis religioſi obſequij gloria conſummata & perpolita eſt. ¶Pontificis quippe ſacri, ſplendida Romanæ ſedis luminaria,ſicut diuerſis tempori bus affulſerunt,ita paulatim ſtudij ſui clarita te,venuſtatem huius ſalutaris officij perfece runt. ¶Et ſicut traditum à domino per Moy 3.Reg.7. ſen ſacrificii veteris ordinẽ, præcipuè Dauid 1.Paral.15. & Salomon,ſacerdotum & Leuitarum miniſterio cantorum multiplici numero, pſalmo rum diuinorũ tripudio,templi vel altaris illuſtri gloria, ſacrorumq; multitudine vaſorum,ſplendidius amplificauerunt. ¶Sic traditum à domino mirabilem noui ſacrificii ritũ, per primos Apoſtolos ſancta Romana ec cleſia ſuſcipiens,religioſa fide amplexata eſt, fideli cura cõſeruauit,diligẽti apparatu exor nauit.

nauit. Quæ ergo quiq; eorum contulerint, iam dicemus, magis ſecũdum ordinem illorum, quæ ordinata ſunt, quàm eorum, qui ordinauerunt.

INSTITVTIO COELESTINI PAPAE.

COeleſtinus, Papa quadrageſimus primus conſtituerat, vt pſalmi Dauid centũ quinquaginta ante ſacrificium canerẽtur antiphonatim ex omnibus, quod ante nõ fiebat, ſed tantùm Epiſtola & Euangelium recitabantur. Ex hoc inſtituto excerpti de pſalmis introitus, gradualia, offertoria, communiones cum modulatione ad Miſſam in Eccleſia Romana cantari cœperunt.

GREGORII.

Gregorius, LXI. Antiphonarium regulariter centonizauit & compilauit, Kyrie eleeſon à clero ad Miſſas cantari præcepit, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur. Alleluia extra Pentecoſten ad Miſſas dici fecit. In Canone tria verba hoſtiæ ſuperaddit, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. Orationem quoq; dominicam poſt Canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari.

SYMMACHI.

Symmachus, XLIX. conſtituit omni die dominico, vel natalitijs martyrum Gloria in excelſis ad Miſſas cantari: quem hymnũ Theleſphorus papa, à beato Petro VII. nocte tantum natalis Domini ad Miſſas, à ſe in ipſa nocte conſtitutas, cãtari inſtituit, & in eo, ad angelorum verba, quæ ſequuntur, adiecit.

GELASII.

Gelaſius, XLVII. tractus & hymnos compoſuit, & ſacramentorum præfationes cauto & elimato ſermone dictauit.

INNOCENTII.

Innocentius, XXXVIII. pacis oſculum ante communionem dari decreuit.

LEONIS.

Leo, XLIII. qui in homiliis declamandis multum valuit, addidit in Canone ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam.

DAMASI.

Damaſus, XXXV. Credo in vnum Deum, cãtari inſtituit, ex decreto ſanctæ vniuerſalis Synodi, à CL. Epiſcopis Conſtantinopoli celebratæ.

ALEXANDRI.

Alexander, VI. ad conſecrationem Euchariſtiæ inſtituit, quod ſicut de latere crucifixi Dñi effluxit ſanguis & aqua, ita aqua vino miſceatur in ipſa conſecratione: nec vinũ ſine aqua, nec aquam ſine vino deberi offerri, decernens. *Iohan. 19.*

SIXTI.

Sixti, VII. hymnum, Sanctus, Sanctus, Sãctus cantari inſtituit.

SERGII.

Sergius, LXXX. vltimum hoc inſtituit, vt inter communicandum, agnus Dei à clero cantetur. ¶ Sic ſtudioſa diuinę legis Eccleſia Romana paulatim protulit de theſauro ſuo noua pietatis monumenta, & quoddam velut ex auro lapidibuſq; pretioſis religioſi officii ſancto ſacrificio fabrefecit diadema. ¶ Non quidẽ ſanctius hinc eſt, quàm erat prius * ad ſola verba domini ſolamq; dominicam orationem cõſecrabatur, ſed maxime decuit, vt fides, quæ adhuc erat illo tempore rudis, & (vt ait quidam, tam doctus quàm fidelis) agreſti turbida cultu, nuda humeros, intonſa comas, exerta lacertos. Vbi ornari potuit, maximè in hac parte, tanquam in capite ſuo, deauraretur, & earum rerum, quæ ſuperiùs dictæ ſunt, veneranda ſimilitudine fulgeret. **Adde quãdo*

De Azymo. Cap. XXII.

CVr ſancta Romana Eccleſia nunquam in ſacrificio fermentum admiſerit, nõ otioſe quæritur, nec inutiliter ſcitur, maximè quia conſuetudini huic tota hactenus Græcia refragatur. Nam de fermentato Græci immolant, & neſcio qua authoritate ſuffragante (quę proculdubiò de authenticis nunquam profecta eſt ſcripturis) tam legalẽ, quàm euangelicam Romanæ Eccleſiæ cõſuetudinem nimis pertinaciter abhorrẽt. Veris perſępe rationibus ſuperati ſunt, ſed Conſtãtinopolitanæ ſedis arrogantia multarũ hæreſium genitrix, cedere dedignata eſt. Leo, IX. hui⁹ nominis papa, à B. Petro, CXLVIII. per epiſtolam ad imperatorem Conſtantinũ ſcriptam, animum eius concilians, apocriſiarios ſuos Hunibertum Syluæ candidæ Epiſcopum, & Petrum Amalitanorum Archiepiſcopũ, Fredericum quoque VII. Leuitã & Cãcellarium, conſtantinopolim dirigens, multas Græcorum confutauit hæreſes, qui inter cætera Latinos vocabant Azymitas, & eos nimis perſequentes, eorum Eccleſias claudebant, & Michaëlẽ patriarcham, à gratia & palatio imperatoris remotum, excommunicationis gladio percuſsit. ¶ Tantis autem hæreſibus fermentata eſt Græcia, vt mirum videri non debeat hoc, quod de fermento immolat. Tantæ econtrà ſynceritatis ſemper fuit ſancta Romana Eccleſia, vt cui deeſt ſcripturarum notitia, vel argumentandi facultas, ſola illi de azymo contra Gręcos ſufficere debeat eius autoritas. Nam conſtantinopolitana non ſolum hęreticos, ſed & Hæreſiarchãs protulit multos. ¶ Romana verò Eccleſia, ſu

per Apoſtolicæ fidei petrã altius fundata, firmiter ſtetit, & tam Gręcię quàm totius orbis hæreticos ſemper confutauit, & de excelſo ſi dei tribunali data ſententia iudicauit. Scripturarum tamen ſuffragia deeſſe non debent, ne vllam tam ſyncera autoritas videatur paſſa eſſe iacturam. Quæ certius atq; commodius peterentur, ſi vel ſcripto vel autore certo conſtaret, quid rationis ſuper fermentato ſibi videantur habere Græci. Nam Romanæ Eccleſiæ conſuetudo legalibus, propheticis, Euangelicis atq; Apoſtolicis rationibus conſona eſt. ¶ Ferunt tamen quidam, hanc à Græcis fermentati ſe audiuiſſe ratiõem, eò quod Maria prægnans de Spiritu ſancto facta fuerit, atq; ideo per fermentatum ſignari rectè dominicam incarnationem, & manifeſtũ virginei vẽtris tumorem. Quicunq; ex eis huic innitunrur rationi, longius à ſanæ doctrinæ regula abſunt, quàm ſi nullas omninò ſupradictæ rei cauſas redderent. Quid enim ideo fermentatum offerunt, vt imprægnatũ & tumidum Mariæ ſignificent vterum? Nempe hoc reſpectu panem ſacrificij Mariam, vitiũ autem panis, id eſt, fermentum, Chriſtum eius filium eſſe volunt. ¶ Hec ratio duabus ex cauſis euidẽtibus infirmata cõtemnitur. Primò, quia nõ Mariæ, ſed Chriſti ſolius, qui ſolus pro nobis crucifixus eſt, corpus offerre debemus. Secundò, quia fermẽto, vt aliquid boni ſignificari mereatur, nulla omninò ſacrę ſcripturæ de veteri aut nouo teſtamento autoritas ſuffragatur. ¶ Pulchrius atq; rationabilius memoriam dominicę incarnationis ex ſancto euãgelio recognoſcimus. Nã quod dixit dominus de pane, quẽ accepit, hoc eſt corpus meum, quoties illa ſacroſancta actione iteramus, incarnationem eius ita nobis reparamus, vt ad hoc non vterum B. Marię, ſed ſolam eius fidem, per quam concepit, neceſſariam habeamus. ¶ Eſt autem eius fidei ſignũ altare viſibile, ſicut rectè placet doctoribus Eccleſiæ. Igitur cùm dei verbum per fidẽ Eccleſiæ deſcendens, panem accipit de ſigno fidei, quod eſt altare, renouatur nobis illud, quod idem verbum Dei, per fidem virginis deſcendens in vterum eius, carnem aſſumpſit. ¶ Atq; ita incarnationem dominicam nobis reparamus, non ſicut fermentum in pane ſignificante Mariam, ſed ſicut Dei verbum in pane Catholicam ſignificante Eccleſiam, in eo, quod ſicut vnus ille panis de multis confectus eſt granis, ſic eccleſia de multis hominibus vna conſiſtit per fidei vnitatem. Significari autem pane illo dixi eccleſiam, non in eo, quod offertur & conſecratur, ſed in eo quod de multis (vt dictũ eſt) granis cõficitur.

Matth.26.

Nam in eo quod conſecratur, nec ipſum indiuiduũ corpus domini ſignificat, ſed eſt trãſfuſio in ſe Dei verbo per fidem paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſiõis domini. Dominus enim non, hoc ſignificat, ſed, hoc eſt corpus meum, inquit. Infirma ergo & meritò contẽptibilis eſt ſupradicta fermenti ratio. ¶ At verò azyma tam ex Euangelica, quàm ex legali autoritate profecta ſunt. Nam dominus & in lege, vbi typicum paſchæ ſacrificium mandauit, fermentum abijci iuſſit, & in Euangelio, vbi nouũ ſacrificium primus celebrauit, azyma nihilominus ipſe conſecrauit. Et ne fortè aliter ſuſpiceris, fermentum in domibus Iſraël tunc non inueniebatur, lege enim domini ſancitum erat: dum ergo à vetere ad nouum ſacrificium proficiſcens, azyma non reliquit, ſed azyma benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis dicens, hoc facite in meam cõmemorationẽ, nũquid de fermento quicquàm dixit, aut queſtus eſt, quod cogente conſuetudine legis fermentũ ſibi defuerit? Imo qui in lege de azymis iuſſit, in gratia quod cõtrarium erat, ſtatuere non debuit. ¶ Notandum quippe eſt, & animo memori retinendũ, nullas antiquæ legis conſuetudines, cõtrarijs ſũ peruenietibus ex Euangelio decretis, eſſe deſtructas. Sed quę abolitæ ſunt vel deſtructæ, melioribus nõ contrariis ceſſerũt, vt circuncíſio baptiſmo. Nam circunciſio bona quidẽ, ſed baptiſmus melior. Nec mutabilitate vſus eſt Deus, dum bono prætulit melius, præſertim cùm bonum illud irritum feciſſet ille populus, ſicut ipſe De⁹ improperat illis per prophetam dicentem: Et irritum feciſtis pactum meum, &c. Magis autem præputium oppoſitum videtur circuncíſioni, ſcilicet vt habitus priuationi. Sed dominus de præputio nihil dixit, imo de vtroq; tacuit, quia circũciſio nihil eſt, præputium nihil eſt, ait Apoſtolus, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. ¶ At verò azymum & fermentum manifeſtè oppoſita ſunt, vt contraria immediata. Igitur nõ decebat deum, vt tanquàm ſibimet cõtraria, abiecto azymo de fermẽto, pręciperet, de quo ante prohibuerat, dicens: Non immolabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ tuæ. Approbat verò Deus azymum, non propter ipſum, ſed propter id, cui⁹ eſt ſignũ. Significat quippe ſacrificantibus nobis, vt epulemur paſchali conuiuio, non in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. ¶ Nec ideo rei tã neceſſariæ ſignificatio hæc reiicienda eſt, quia de legis antiquæ cæremoniis illam conſtat eſſe profectam. Non enim cunctas legis antiquæ ſignificatiuas conſuetudines abiecimus. Adhuc quippe plenariã

Exod.12. *Deut.16.* *Apoc.19.* *Marc.14.* *Luc.22.* *Malach.2.* *Galat.5.* *Exod.23.* *1.Cor.5.*

lunæ

Exod.12. Leuit.2. lunæ faciem conſideramus, nec vnquam in
Exod.10. defectu eius paſcha celebramus, & cotidie
Numer.10. thus ſacrũ domino in odorẽ ſuauitatis adolemus, & oleum vnctiõis ſanctum apud nos eſt, & pro tubis campanas habemus, & multa eiuſmodi. Nam illa quæ ſignificantur, quoniam bona ſunt moralia, ſignificationes ipſas omnes quidem lectione, quaſdam verò actu quoq; celebramus, vt ſignificata ipſa noſtris ſenſibus, opportunè, importunè ingerãtur. Quis hoc improbare audeat? ¶De gentibus
Deut.21. quoque, exemplo Apoſtolorum atq; doctorum, ſolemus auferre, ſi qua ab illis probè dicta vel facta ſunt, & tanquam captiuæ mulieris vngues piloſq; ſuperfluos amputare, vt ab alienigena falſitate mundata ſentẽtia, thalamum veritatis digna ſit introire. Nónne ergo familiarius aut iuſtius antiquitatum ſuarũ reminiſcitur Eccleſia? quæ in Canticis Cã
Cant.7. ticorum gloriatur & dicit: Omnia poma noua & vetera dilecte mi ſeruaui tibi. ¶Igitur azyma non propter hoc abijcienda erant, quia ſignificatiõis gratia in antiqua lege tradita fuerant, quin potius ideo retinẽda, quia quod ſignificant, optimum, & huic tempori gratiæ magis congruum eſt. Significãt enim id, quod Apoſtolica tuba probabiliter ſenti
1.Cor.5. endum perſonãt, videlicet vt inter Chriſtũ, qui de maſſa peccatrice carnẽ ſine peccato, tã quàm azymum aſſumpſit de fermentato, & Chriſtianum populum, ita nequitiæ & malitię nihil interſit, quomodo in azymo pane cum fermẽto, & aqua nihil veteris maſſæ aut alienæ confectionis interuenit. ¶Aqua nanque populum ſignificat, iuxta illud: Beati qui ſeminatis ſuper aquas. Frumẽto autem ſignificari chriſtũ, nullo melius q̃ ipſo autore probamus, qui ſeipſum mortificãdũ infidelitate Iudęorum, multiplicandũ fide populorum, fi
Eſai 32. guratè prædicans: Niſi, inquit, granum fru
Ioh.12. menti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Aqua frumento mixta ſine fermento, ſimplices debere eſſe ſignificat populos, chriſto per fidem coniunctos. ¶Cùm ergo monimentum ſit ſynceritatis & veritatis eius, in cuiꝰ azymis nos epulari hor
1.Cor.5. tãtur Apoſtolus expurgato veteri fermẽto, vt ſimus noua cõſperſio, iure inter vtilia legis antiquæ ſigna, reſeruata ſunt azyma, autore magno põtifice Chriſto, & per ſuccedentẽ ſibi beatum Petrum, Romanæ Eccleſiæ fideliter delegata. Quæ beatã, quòd in fundamen
Matth.16. tõ ſuo petram illam excepit, quam in ſuo veritas ore laudauit & beatificauit, tali ſtructura ſuper illam ædificata eſt, vt contra omnes hęreſes perſtaret murus inexpugnabilis. ¶Et quacunq; mũdi ex parte periclitata fides ad illam confugit, mille clypeos ex ea, omnemque armaturam fortium, quã ſe defenderet, Cant.4.
pendentem & pręparatam inuenit.

De Ornatu altaris vel templi.
cap. XXIII.

SAcroſanctum altaris miniſterium idcirco (vt dictũ eſt) Miſſa dicitur: quia ad placationem inimicitiarum, quę erant inter Deum & homines, ſola valens & idonea mittitur legatio. cuius diuina ratio, quamuis aſſidui ſplendoris ſit, cultus tamen exterior in vaſis ſacris, in apparatu altaris & miniſtrorum eius, ſemper quidem ſancta, ſed pro dierum vel temporum diuerſa ratione interdũ ſplendidior eſt. ¶Auro & argento, lapidibus precioſis, pro poſſe fidelium ſingulis in locis ſplendet feſtiua deuotio, quæ cùm in ſecularibus ambitionis inſignia ſint, in Eccleſiaſticis & diuinis rebus pietatis officia ſunt: non quia Deum, qui ſpiritus eſt, plus aurea, quàm lutea, plus gemmata, quàm nuda delectẽt corpora: ſed quia homines quod diligunt, cùm Deo libenter offerunt, dilectione Dei, qua illud à ſe ſeparant, quicquid illud ſit, deo precioſum efficiunt. Diligunt enim aurũ, quod 1. Iohan 2.
maximè concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum. cùm ergo illud offerũt non indigenti Deo, ſicut Dauid concupitam libauit aquam domino, proculdubiò ſanctũ 2. Reg.23.
& Deo placitum eſt quod offerunt. ¶Nimis reprehenſibiliter ſic vngerẽtur pedes luxurioſorum & nequam hominũ, quomodo ſuper pedes domini vnguentum effuſum eſt, quod potuit venundari multo, & dari paupe Matth 26.
ribus. Sed hoc ideo laudabiliter fecit domi Iohan.12.
no deuota mulier, quia dominus, cui non indigenti hoc factum eſt, in libra vnguenti piſtici librã appendit potius pietatis & fidei, & ideo pro odore, qui reſperſus eſt in vna domo, memoriam prędicandæ mulieris ſpirare fecit in toto mundo. ¶Igitur dum auro & lapidibus, ac ſericis veſtibus honoratur chriſtꝰ in altaris apparatu, poterat & hoc dari pauperibus, ſed non ideo iure ornatus mẽſę domini reprehenditur, cuius habitus, dum eſt incultus, non ſine culpa eorũ deſpicitur, qui illam ornare poſſe videntur. ¶Nam quod dominus per prophetam arguit populum, dicẽ Malach.1.
tem: Menſa domini contaminata eſt, ideo facere videtur, quia ſine culpa tũc erat, quę putabatur contaminatio eſſe altaris, nuda paupertas. Reuerſus nanque de Babylone populus, altare tantum fecerat fortuitis (vt ait Hieronymus) & impolitis lapidibus, abſq; tem Exod.25.26. & 27.
plo, abſq; vrbis ędificiis, abſq; extructiõe murorum, & putabant minorem eſſe cultum re-

 ligionis,

ligionis, quia templi ornatus deerat, nec intelligebant, omnipotentem Deum non aurum gemmaſq; & hoſtiarum multitudinem quærere, ſed offerentium voluntatem. Cęterum vbi opportunitas & opes non deerant, Dominus ipſe aurea ſibi & argentea fieri mādauit opera, ſumma artificum induſtria. Nec ſtatim nobis illud obiiciatur ex dictis B. Hieronymi: Quòd ſi hæc ex veteri teſtamento ſuſcipimus, conſequenter & victimarum ritum, & legem ſabbati, & his ſimilia ſuſcipere deberemus. Pugnat enim hæc eius ſentētia, ne aurea vel gemmata diuini cultus ornamenta, velut neceſſaria requirantur. Nam ſcribens aduerſus Vigilantium, itemque ad Demetriadem virginem, eleemoſynam quidem pauperum præfert, ſed de huiuſmodi vnuſquiſque, inquit, in ſuo ſenſu abundat, non damno, nō reprehendo. ¶ Sed & manifeſta ratione colligimus, figuras eiuſmodi, quales de conſtructione trabernaculi B. Gregorius moraliter exponit, præſentia veritatis non ita diſsipari, vt non debeant etiam nunc in exteriori cultu Eccleſiæ ſimili vel eadē ratione proponi: vt in illo nobis eluceat, qualis interioris domus Dei, quod ſumus nos, ornatus eſſe debeat. ¶ Quamuis enim auctor veterum & nouorum figuratarum promiſſionum ſacramenta mutauerit, quia promiſſa perfecit, & denuntiationibus (vt ait magnus Leo) ceſſationem impoſuit, quoniam denunciatus aduenit, in præceptis tamen vel figuris moralibus, nulla prioris teſtamēti reprobata decreta, ſed euangelico magiſterio multa ſunt aucta. ¶ Dictis, factis, pulchrius euangelium quàm lex, frequentius Chriſtus quàm prophetæ, parabolas vel allegoricas proponit ſimilitudines, cuius magiſterium ſequens Eccleſia, rerum habitu viſibiliū, res imitatur inuiſibiles, non ſolum in eorum (de quibus ſuprà dictum eſt) miniſtrorum ſacro cultu, ſed in cæterorum quoq; templi vel altaris ornatu. Nam ſi nulla ſignificātur in hoc quoq; ſpiritualia, cur pretioſa pallia, & holoſerica dorſalia parietibus appenduntur, & ſacroſanctum domini corpus lineo corporali ſuperpoſitum obtegitur? Nam iuxta dignitatem eius, quod precioſiſsimum habere poſſemus, meritò illi circumponeremus. Arcana ergo aliqua, quæſitu & intellectu digna, cum hac diſcretione animaduerſa ſunt. ¶ Nā corporale lineum, in quo Dominicæ paſsionis celebramus memoriam, tribulationem eius, & ſingularem deſignat in eo carnis munditiam. Linum quippe de terra natum, multis attritum preſſuris, ad niuei candoris honorem & leuem ſubtilitatem peruenit. Groſſum & inglorium è terra conſurgit, ſed inter manus præmentium opificum ſubtiliatur, & candeſcit. Tribulationem ergo domini in lineo corporali aduertimus. Aſcendit enim ſicut virgultum & ſicut radix de terra ſitienti, non habens ſpeciem neque decorem: ſed propter munditiam animæ ſuæ, quam pro peccato noſtro poſuit, videbit ſemen longæuum, & voluntas domini in manu eius directa. ¶ Quod diligentiores obſeruant, vt duplex corporale ſit, linteamina ſignificant capitis domini, quibus corpus eius aromatibus conditum inuoluit Ioſeph. Pallia verò, quæ (vt dictum eſt) ſolenniter appenduntur templi parietibus, futuram ſanctæ Eccleſiæ gloriam ſignificant in regno Chriſti, quod nobis præſentes ſolennitates cōmemorant, vbi exhibebit ſibi Chriſtus glorioſam ſponſam, non habentem maculam vel rugam. ¶ Codices quoq; euangelici auro & argento, lapidibuſque precioſis non immeritò decorantur, in quibus rutilat aurum cœleſtis ſapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum precioſi lapides, quæ manus Chriſti tornatiles aureæ plenæ hyacinthis operatę ſunt. ¶ His atque aliis huiuſmodi ornatibus loquitur quodammodo regina, quæ aſsiſtit à dextris ſpecioſi ac potentiſsimi regis, vt veſtitum deauratum, & varietates, quibus ipſa circumamicta eſt, omnemq; gloriam eius, quæ eſt ab intus in fimbrijs aureis, id eſt, in perſeuerātia bonorum operum, recogitemus & ad memoriam reuocemus, & admoniti de viſibilibus, inuiſibiles ornatus & repoſitam in cœlis eius gloriam auida mente ſpeculemur. ¶ Tūc ſolenne eſt cantoribus, ſed & omni choro pſallentium, precioſum de ſacrario capere veſtitum, & magnis vocibus atq; amplificatis cantibus iucundum ſacri ſacrificii celebrare conuiuium. ¶ Cauſa poſtulat quiddam noſtri ordinis, id eſt, monachorum, non præterire proprium. Solemus enim in huiuſmodi feſtis omnes in albis ſtare vel procedere: qua veſte nouam ſanctorum vitam deſignari ſuperius expoſitum eſt. Tunc nanq; in contemplatione eius nouitatis poſiti ſumus, de qua nos hortatur Apoſtolus, dicēs: Vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. ¶ Itaque cùm ſimus comæ illæ, de quibus ſcriptū eſt: Comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus, quia ſcilicet capiti noſtro adhærentes, humili conſcientia nigri eſſe, & victo mundo ſurſum tendere debemus: tunc tamen quando commemoratur eius ſeculi ſtatus, quo cum filiis ſemper eſt ſponſus,

conueni-

Rom. 14. 2. Corint. 3. Iſa. 53. Matth. 27. Luc. 23. Eph. 5. Pſalm. 44. Roma. 6. Cant. 5.

conuenienter lætitiam præferẽtes, quotidianam ſalubris triſtitiæ nigredinem læto candore obducimus, iuxta illud: Non poſſunt filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus. Conuenienter ergo in albis procedẽtes, ſimul etiam omnes à ſenibus vſq; ad infantes, manipulos portamus, quia videlicet in illa vita, quæ per albas ſignificatur, propriam vnuſquiſque mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem, & venientes venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

Matth.5.
1.Cor.3.
Pſal.125.

De Cappis. Cap. XXIIII.

Cappas quoq; in maioribus feſtis ſuperinduimus, vt amplius in Deo gloriemur, aſpiciẽtes in futuram reſurrectionem, quando omnes electi, (quibus nunc poſt depoſitionem carnis in anima tantum remuneratis, ſingulæ ſtolæ albæ datæ ſunt) binas accipient ſtolas, ſcilicet requiem animarum, & reſuſcitatorum glorioſam immortalitatem corporum. Quæ cappæ benè ab interiori parte patulæ ſunt, & omninò præter ſolam neceſſariã fibulam inconſutæ, quia profectò immutata iam & immortalia corpora nullis animam obcludent anguſtijs, corda non contegent, nec obſiſtent internæ ſanctæ trinitatis contemplationi. ¶ Fimbriis quoq; ſubterornatæ ſunt, quia nil noſtrę tũc deerit perfectioni, ſed quod nunc ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cognoſcemus ſicut & cogniti ſumus, quia facie ad faciem videbimus.

Apoc.6.
1.Cor.15.
1.Cor.13.

De Raſura capitum. Cap. XXV.

Veruntamẽ ſic ſubornat, caput intactũ pręferimus, & raſuram, quam coronã nominamus, nullo ornamento contegimus. Non eſt enim plenum gaudium noſtrum, quia non in repræſentium, ſed in ſpe gaudemus futurorum. ¶ Idcirco autem raſi ſumus, quia filij ſumus Chore, id eſt, calui, ſcilicet Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui in caluariæ loco crucifixus eſt, dictumq; eſt ei, videlicet vero Heliſęo, à ſtultis & inſenſatis pueris cum illuſione: Aſcende calue, Aſcende calue. Raſis ergo capitibus, antiquam Nazaræorum legem immutauimus. Olim nanque Nazaręi capillos nutriebãt, nos econtrà capillos decidimus, quia Nazaręorum princeps dominus Chriſtus decaluatus, id eſt, in loco caluariæ, vbi damnatorũ capita abſcindebantur, crucifixus eſt. ¶ Dalila, id eſt, paupercula & mẽtis inops ſynagoga raſit caput fortiſſimi Samſon, id eſt, ſolis noſtri, & tradidit in manus Philiſtinorum. At ille captus, quaſi victus, eos qui ſe ceperant vicit, pluresq; hoſtium occidit mortuus, quàm occiderat viuus. Mortuus enim dominus infernum cõfregit, mortem vicit, vitam reddidit. Nos quàmuis in ſupradictis ornatibus de victoria eius gaudeamus, tamen in raſura capitum decaluationem eius per compaſsionem lugemus. ¶ Hoc autẽ humilitatis inſigne vocamus coronam, id eſt, victoriam, quia fidelis illa Domini decaluatio, cuius hæc raſura ſignum eſt, proculdubiò victoria eſt, triumphus eſt, honor & gloria noſtra eſt. Mihi autẽ abſit gloriari, ait vas electionis, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed nondum apparuit, hęc gloria quid erit, habetq; adhuc triſtitię ſpeciem, donec triſtitia conuertatur in gaudium, & gaudium noſtrum plenum ſit.

2. Reg. 4.
Num. 6.
Iudic.13.
Iudic.2.
Galat.6.
Iohan.16.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER TERTIVS.

De ordine Eccleſiaſtico ab aduentu domini, Prologus.

ANguſtioribus atq; profundioribꝰ enauigauit oratio, dũ ſuperius ſacramẽtum domini corporis & ſanguinis pertentans potius quàm perluſtrãs, nullũ fidei paſſa eſt periculum, latiſque confidit in Deo iam adulta vel exercitata fide, quia quotieſcũq; per hoc profundum fuerit nauigandum, nullum alicuius obice ſaxi incurrit naufragium. Nunc iuxta propoſitum noſtrum, ad ordinem anni, qui circa ipſum agitur ſacramentum, ingredientes, ipſum, quo regimur, ſanctũ poſcimus Spiritũ, vt placida ſui fauoris aura noſtrum implere velum nõ dẽſinat, donec propoſitum opus adoptatæ cõſummationis portum perducat. Quod ab aduentu domini inchoantes, primùm cur illud tempus ſic nuncupetur, vel quid hoc ſignificetur vocabulo, conſulta cauſarum ratione noſſe debemus.

De Aduentu. Cap. I.

TEmpus, quod dominicæ natiuitatis memoriam antecedit, ideò aduentus nuncupatur, quia totus eius Eccleſiaſticus ordo iuxta contemplationem aduentus domini diſpoſitus eſt. Aduenire aũt Dominus rectè dicitur, qui vbiq; eſt inuiſibili præſentia maieſtatis, dum aſſumpto eo quod viſibile eſt noſtrum, viſibus carnis viſibilẽ ſe oſtẽdit. Quod tunc factum eſt, quando verbum,
Iohan.1. per quod omnia facta ſunt, quod erat in mũdo, & mundus per ipſum factus eſt, ſed mundus eum non cognouit, caro factum eſt, vt viſibiliter habitaret in nobis: itemq; futurum eſt, quando is, qui nunc à dextris dei ſedet, & licet nobiſcum ſit vſq; ad conſummationem ſeculi, non aliud aſſumendo, ſed quod ſemel aſſumpſit nobis repræſentando, & ſicut ipſe dixit. Videbimus filium hominis venientem
Matth.ult. Matth.24. Luc.21. in nubibus cœli, cum poteſtate magna & maieſtate. Illud igitur tempus, quod dominicæ natiuitatis memoriã antecedit, idcirco aduẽtus nũcupatur, quia hæc, quæ dicta ſunt partim præterita, partim futura commemorantur. ¶ Nam prima dominica, primus aduentus iam præteritus quaſi futurus, in perſona antiquæ commemoratur eccleſiæ. ¶ Secunda & tertia dominica, ſecundus aduentus expectantibus & deſiderantibus iamiam inſtare, propheticis atq; apoſtolicis tubis denuntiatur. Ideo verò ſecundus aduentus duabus dominicis declamatur, quia primum aduentum ſola, quæ præceſsit incarnationẽ domini eccleſia promiſſum expectauit, ſecundum autem tam præcedens quàm ſubſequens audiuit, illa propheticis tantum, hęc autem propheticis pariter atq; Apoſtolicis edocta præconiis. Quapropter in ſecunda ex ipſis dominicis propheticum perſonat officium, quod eſt populus Syon. In tertio verò Apoſtolicũ: Gaudete in domino ſemper. ¶ Quarta dominica, quæ ſemper dominici natalis diem nouiſsima reſpicit, tempus illud commemorat, Matth.3. Luc.3.
quo impræg nato iam & tumido vtero virginis propè erat dominus, & calcians ſe diuinitas corrigiam illam ſuæ ligabat incarnatiõis, quam in Euangelio eiuſdem dominicę Iohãnes ſe non eſſe dignum ſoluere profitetur.

De Prima dominica aduentus domini. Cap. II.

QVod hæc ita ſint, ex ipſis earundẽ dominicarum patenter cognoſci poteſt officiis. Nam prima dominica non iam retributionem, ſed initium iuſtitiæ poſtulat humanum genus. Nec iã patriam attingit, ſed viam ſibi poſtulat oſtendi. ¶ Ait enim: Vias tuas domine dẽmonſtra mihi, & ſemitas tuas Pſal.24.
edoce me. Vox hæc veteris hominis eſt, originalis peccati vinculis alligati, & in ſuam cœleſtem patriam neſcientis redire, nec valentis. ¶ Propter quod illa tunc Euangelij lectio recitatur, in qua vel maximè commendãtur illæ domini viæ, per quas illuc, vnde corruit homo, debeat & poſsit redire, ſcilicet obedientia, manſuetudo & humilitas charitaſque ſumma. ¶ Obediens nanq; patri, vt pateretur pro nobis, vltrò ad paſsionis locum venit manſuetus & humilis, ſicut propheta de illo prædixit: Dicite filiæ Syon, ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper pullum aſinæ. Charitas autem erat illa, qua maior non Zach.9.
eſt, ſicut ipſe dixit: Maiorem hac dilectione nemo habet, &c. Prætereà tota primi aduentus cauſa, in illa ſancti Euangelii lectione typicè continetur. Sed de hoc ſuperius dictum eſt, vbi ad comprobandum quod Euangelio cohæreant, & conſentiant cætera membra officii, quemadmodum corpus capiti, huius dominicæ officium exempli gratia propoſitum Iohan.15.

tum eſt. ¶Aſinam nanq; alligatam vel pullum eius, humanum genus ſignificare nouimus, ad cuius ſolutionem dominum aduenisse manifeſtum eſt, vt ſeſſor & poſſeſſor noſtri factus, in cæleſtem Hieruſalem per vias ſuas equitatu ſalutis nos reduceret. ¶Igitur ex officio conſtat, primam dominicam primum domini ſpectare aduentum. Cuius officij conſtat hanc eſſe intentionem, vt his, quibus necdum venit dominus (illis enim necdum aduenit, qui fidem incarnationis eius nondum receperunt, illis, inquam, qui necdum in aduentu eius crediderunt) adueniat tanta ſalus per fidem, vt confidentes in domino non erubeſcant, neq; irrideant inimici, id eſt, dæmones diutius aſinam
Pſal.14. illam, quam alligauerũt vinculis peccatorũ, ſed ſolutæ vias dominus demonſtret illi, & ſemitas ſuas doceat. Hoc in introitu, in graduali, & in alleluia manifeſtè conclamatur.
¶Interuenit Apoſtolus Paulus, & in lectione Epiſtolæ demonſtrat aſinæ vias, quas ambulare, vel quas non ambulare debeat. Qua-
Rom.13. rum demonſtrationem ſic inchoat: Scientes quia hora eſt iã nos de ſomno ſurgere. Nimirũ hæc & reliqua dicẽs, quaſi fidus auriga, aſcenſuro domino, vt dietam ſuam perficiat. Aſinam infrenat, quò rectas vias teneat, ad ſummum dicens, ſed induimini dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quod idem eſt, ac ſi dicat eidem aſinæ: Aſcenſorem ſuſcipe regem Syon. ¶Quod autem poſt Euangelium idẽ clamat offerenda, quod antiphona ad introitum, hoc innuit, quòd aſina illa, etiam cũ acceperit ſeſſorem ſuum dominũ, ſecura eſſe non debet, priuſquam perueniat cum equite ſuo in ſupernam ciuitatem Hieruſalem. Poteſt enim fieri, vt offenſus eques ſuum velit mutare vehiculum, quod prius probaſſe viſus eſt, ideo perſeuerat in offertorio dicere Eccleſia, quod in introitu dixerat, addendo: Dirige me in veritate tua, &c. ¶Communio
Pſal.84. quoq;: Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Manifeſtè vox eſt antiquæ eccleſiæ, primum domini expectantis aduentũ: quando de benignitate ſpiritus ſancti terra noſtra, id eſt, vterus virginis concipiens, dedit fructum ſuum, Deũ & hominem proferens, benedicta in æternum. ¶Ea quæ dicta eſt ad introitũ collecta, quæque ſuper oblata, quæq; ad complendam, manifeſtè ad idẽ, ſcilicet ad primũ domini reſpiciunt aduentum.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrũ fiat.

Notandũ quoq;, quia ſtatio dominica hac iuxta ſacratiſsimã ordinationẽ vigilãtiſsimi Papæ Gregorii, iure ad ſanctum Petrũ fit: Ipſẽ eſt vnus, imo primus diſcipulorum, qui ad ſoluendam illam magnam aſinam miſsi ſunt. ¶Siquidẽ & in apoſtolatu circuncisionis Deus illi operatus eſt, & inter gentes cũ conſorte ſuo beato Paulo eadẽ le- Galat.2.
gatione functus, pro Chriſto Romã ingreſſus eſt, vt imperium orbis tanquam prædictę caput aſinæ ſolueret, ita vt pulchrè nobis illi duo, qui à monte oliuarum miſsi ſunt, ad ſoluendam illam animalem aſinam, in typũ omnium prędicatorum, in his duobus, videlicet Petro & Paulo repræſentari videtur, qui caput mundi Romam domini Chriſti regis æterni vehiculum & habitaculum, currum atque thronum effecerunt.

Cur in aduentu non vtuntur conſuetis veſtibus ſacris Diaconus & Subdiaconus.

Ex tunc vſq; ad ſacram dominici natalis noctem, diaconus & ſubdiaconus immi nuti procedunt. Nam neq; diaconus dalmaticã, neq; ſubdiaconus induit tunicã. Subdiaconus tanquam lex, quæ ante incarnationem domini carebat ornatu Euangelii: diaconus tanquam ipſum Euangeliũ, cuius claritas, quanta ſit, nondum apparuerat ante ſacramenta natiuitatis, paſsionis, reſurrectiõis & aſcenſionis domini. Horum enim non pręſentiam, ſed expectationẽ ſignificat tempus illud: propter quod & aduentus domini (vt dictũ eſt) nũcupatur. ¶Vtuntur aũt interdũ caſulis, quam veſtẽ ſacerdotis eſſe diximus, cũ de habitu ei⁹ loqueremur. Quod neminẽ mouere debet. Non enim ſic vtuntur caſulis ſubdiaconus aut diaconus, vt in ipſis legant vel miniſtrẽt, ſed lecturi aut miniſtraturi illas exuunt, manifeſtè profitentes, illã ſuã nõ eſſe veſtẽ, nec propter ſuũ ordinem ſibi debitam, ſed propter dominicæ vel alicuius feſti reuerentiam ſe accipere accommodatã, vt inopem atq; indecentẽ cõſolentur expoliationẽ. ¶Eadẽ ob cauſam, Gloria in excelſis deo, tunc non dicitur, & Ite miſſa eſt intermittitur, quia videlicet illud tẽpus ſignat (vt dictũ eſt) quo adhuc expectabatur gaudiũ pacis, & illud, quo nunc vſq; ſoliciti præſtolamur cõſummationem noſtræ ſalutis.

De dominica ſecunda. Cap. III.

Dominica ſecunda ſtatio ad ſanctã Hieruſalẽ. Totũ ẽm officiũ eiuſdẽ dominicæ ad lætificandũ cor illius decãtatur, quæ primum filii Dei recepit aduentũ, quęq; per fidem iuſtificata, & pacẽ habens ad Deũ, deſiderat in ſecundo aduentu videre glorioſum regẽ ſuũ. Mulier quippe caſta eſt, quæ viri ſui abſentiam plorat, præſentiam deſide- Roma.5.
rat: & ſic vnici ſponſi ſui ſuſpirat thalamum, Pſal.41.
quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes

 aqua-

aquarū. Huic ergo deſiderāti,feſtinanti,atque anhelanti,præſens officiū lętitiā prænūciat,ſpē inculcat,patientiam prædicat. ¶ Primū Euāgelij ſententiam contemplemur, cui cæteræ officii partes,plenæ gaudii, plenæ cōſolationis & pacis, cōſonare probētur, præmiſsis ſignis, quæ glorioſum illū aduentum

Luc.21. pręceſſura ſunt. His ergo,inquit dn̄s,fieri incipiētibus,leuate capita veſtra,quoniā appropinquabit redemptio veſtra. Leuate capita veſtra, ait beatus Gregorius, id eſt, exhilarate corda. ¶ Iuxta huius veridici promiſsi cōſolationem,præcinit ad introitū tuba prophetica

Eſa.30. populo Syon. Ecce,inquiēs,dn̄s veniet ad ſaluandas gentes, & auditam faciet dominus gloriā vocis ſuæ in lætitia cordis veſtri. Paruulus enim & pupillus eſt in hoc exilio natus populus Syon,peregrina matre,& illo,quem nunquàm vidit, genitus patre:patrē abſentē gemitibus quærens, & aſsiduis cœlū pulſans vagitibus,quo patrem ſuū abiſſe, matre narrāte,audiuit,& vix infantulus intellexit. Cui flenti & in orationibus vagiēti cōmiſerēs mater,totū hoc officiū canit,iāiā imminere cōteſtans deſideranti reditū patris, & audiendā eſſe gloriā vocis eius, quādo dicet:Venite be-

Actor.1. nedicti patris mei, percipite regnū in lętitia,

Matt.25. inqt, cordis veſtri,quę tota erit,vt ſignis eius fieri incipiētibus,iuxta domini dictū,debeam' leuare capita noſtra,id eſt,exhilarare corda. ¶ Quod quia per nos fieri non poteſt,niſi nos ipſe gaudio ſpiritus ſui lætificet,rectè in collecta deprecamur,dicentes:Excita domine corda noſtra,id eſt, leua atq; exhilara ad præparandas vnigeniti tui vias,ſcilicet, vt parata ſint occurrere illi: nō per timorē fugiēdo,ſed cū amore aduentum eius excipiendo. ¶ Ad hæc opportunè nobis hęc apoſtolica le-

Rom.15. ctio recitatur. Quæcunq; ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinā ſcripta ſunt, vt per patiētiā & conſolationem ſcripturarū ſpē habeamus,& reliqua. Valet enim ad correptionē impatien-

Philip.1. tis animę,nimis ęgrę,cupiētis diſſolui,& eſſe cum Chriſto,dū abundantiam ſpei nobis optando, moras vēturi dn̄i noſtri ferre ſuadet, cū pace & gaudio. ¶ Graduale manifeſtè vētu-

Pſal.49. rum eū canēs, cuius ſpecies decoris ex Syon

Iohan.4. eſt,iuxta illud,quia ſalus ex Iudęis eſt,eandē

Pſal.49. lętitiam ſanctis eis prædicat,qui congregandi ſunt ad dextrā eius,eò quòd ordinauerint teſtamentū eius nouū ſuper vetera ſacrificia. ¶ Alleluia duobus fœcundū verſibus, primo

Pſal.121. verſu gaudiū ſpei prędicat eius,cui dictū eſt, in domū dn̄i ibimus,lætitiāq; ex re futuram, vbi ſtabūt pedes eius in atriis Hieruſalē. ¶ Lecto aūt ſupradicto Euāgelio pręcentore gaudii,& cōfirmata promiſsiōe veritatis, vbi dicit:Cœlū & terra tranſibūt,verba aūt mea nō

trāſibūt,iā velut cōſolatiōe recepta,gratula- Luc.21.

tur populus Syon,& dicit credēs veritati:De- Pſal.84.

us tu cōuertēs viuificabis nos,& plebs tua lætabitur in te. Viuificabis nos,inquit, ſcilicet per reſurrectionē,cōuertens nūc per fidē, & plebs tua lætabitur in te. Lętabūtur filii ſpō-

ſi reddita ſibi eius præſentia,& priſtina triſti- Iohan.16.

tia in gaudium cōuerſa,pleno gaudebūt gaudio. ¶ Longū nimis eſt,neq; à nobis propoſitū exponētis more omnia perſequi. Solā em̄ concordiā cuiuſq; officii,velut compagē cuiuſq; corporis perquirere propoſitū eſt. ¶ Sūma igitur huius officii eſt, vt peregrina Hie-

ruſalē,id eſt,Eccleſia pręſens,huius vitæ exi- Baruch 5.

liū ſpe patientiſsima perferat, & cū ſecūdum Euangelii iā dicti præmōſtrationem, mundi ruinā imminere cognouerit,leuet caput ſuū, & iuxta communionis cohortationē ſurgat, & ſtet in excelſo,terrena reſpuēs & amās cœleſtia,ſicut petit collecta,quæ dicitur ad complendum,& videat iucunditatem,quę veniet ſibi à Deo ſuo, ac velut propinquante æſtate

mœroris ſui nubila diſcutiat, quia vitæ dies Apoc.21.

æterni ſolis claritate fulgeſcunt.

De Dominicæ tertiæ officio. Cap. IIII.

DOminicæ tertiæ totū officiū conſolationē decantat, maximè rectoribus eccleſiarum:quorum ſtatus quantò eminentior,tantò vita iudiciis hominū ſubiectior,& tantò magis perſæpè apud homines laceratur opinio, quantò eorū meritū in diuino fulget iudicio. Venturum nanq; illis annūciat,qui harū illuminet abſcōdita tenebrarū:quia ipſe iudex eorū eſt & cōſcius,qui omninò errare nō nouit iudicio. ¶ Vt ergo tāto teſte vel iudice vēturo gaudeāt,vel quid de illo ſperēt vt ſciāt, opportunè recitatur illud pręclarū atq; famoſum,quod de Iohāne Baptiſta perhibuit, teſtimoniū,dicens:Amē dico

vobis,inter natos mulierū nō ſurrexit maior Matth.11.

Iohanne Baptiſta. Magnū teſtimoniū,grande præconiū. Negauit Deus homminē eſſe illū mollibus veſtitum,negauit harundinem eſſe vento agitatam, enunciauit officio vel meritis eſſe angelū. Oſtendit in vno,quod in omnibus facturus eſt, quoniā veniēs ad iudiciū in conſpectu patris & ſanctorū angelorū,cōgrua ſingulis teſtimonia reddet. ¶ Quis ergo non erubeſcet flere,eò quod competens ſuis meritis non habeat ex hominibus teſtimoniū,tanto ſibi repoſito in cœlis pręcone meritorum? Gaudete potius in dn̄o ſemper,ite-

rū dico gaudete,inquit Apoſtolus,(quod cā- Philip.4.

tans in introitu) modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. Quòd ſi oculos ſuos compreſſerint,& lucem veſtrā coram eis lucentē videre

videre noluerint,nihil ſoliciti ſitis,dominus
propè eſt, qui lucem veſtrã videre nolẽtibus
ingeret,tantũmodo petitiões veſtrę innoteſ-
cant apud Deũ.Vnus eñ ille teſtis contra om
nes criminatores prępualebit.¶Promiſſam cõ
ſolationem hãc ſubſequens cõpleri collecta
poſtulat, dicens: Aurẽ tuã domine precibus
noſtris accõmoda,& mentis noſtræ tenebras
gratia tuæ viſitationis illuſtra. Tenebras e-
nim,quas patimur,in eo,quod errantes falſo
iudicamur & iudicamus, illuſtrabit eius ad-
uentus, quem non tardari poſcimus, ſicut in
ſubſequenti lectione epiſtolæ ait idem Apo
1.Cor.4. ſtolus.¶Nolite ante tempus iudicare,quoad-
Matth.11. uſq; veniat dominus, qui & illuminabit ab-
ſcondita tenebrarum,& manifeſtabit cõſilia
cordium.Tota enim hæc lectio tẽdit in hoc,
vt nobis pro minimo ſit iudicari ab huma-
no die,ſicut fuit Iohanni,qui (vt ſuprà dictũ
eſt)in Euangelio prædicatur à domino harũ
do vento agitata non eſſe.¶De eadem re do-
minus flebiliter poſtulatur in graduali, præ-
miſſa laude cõpetenti:Qui ſedes domine ſu-
Pſal.79. per Cherubim,&c. Nam in eo quod ſedet ſu
per Cherubim,id eſt,ſuper plenitudinẽ ſciẽ-
tiæ, nouit & poteſt occultã cordiũ noſtrorũ
abiſſũ penetrare,& quæcũq; ibi latẽt,vero te
ſtimonio in publicũ proferre. ¶Ad hoc iux-
ta vocẽ Pſalmi,quæ in alleluia perſonat, exci
tabit potentiã ſuã,& veniet.¶Et ſicut in offe
renda,quaſi iã factũ,quia proculdubiò futu-
rũ eſt,prǽſumimus dicẽdo:Benedixiſti domi
ne terrã tuam,auertiſti captiuitatẽ Iacob,gau
Pſal.84. debunt electi ſtantes à dextris, teſtimonio ſi
Rom.8. bi reddito à vero iudice,& libertatẽ accipiẽt
filiorum dei, iuxta quod in alio loco ſcriptũ
Pſal.13. eſt: Cũ auerterit dominus captiuitatẽ plebis
ſuæ,exultabit Iacob,& lætabitur Iſraël. ¶Cu
ius libertatis ſpe cõfortat puſillanimes tuba
Pſal.35. prophetica in communione:Dicite puſillani
mes,confortamini,& nolite timere, qui ſępe
dũ humana contra ſe audiuit præiudicia, q̃-
uis de repoſito in cõſciẽtia theſauro debeãt
conſolari,tamẽ valde trepidant, quia necdũ
ſciũt,quales in illo tremendo Dei iudicio in-
ueniendi ſunt. Vnde beatus Gregorius, qui
multis hominum præiudiciis fatigatus, ſatis
& plus aliis multis erat expertus,quid paterẽ
tur, vel quanta intra hæc cõſolatione indige
rent rectores Eccleſiæ,& iccirco hoc illis cele
bri ſtatione officium dedicauit, ſcribens ad
Mauricium imperatorem,inter cætera dicit:
Quod autem dominorum pietas illud mihi
pauendum, & terribile omnipotentis Dei iu
dicium intentat, rogo per eundem omnipo-
tentem dominum,ne hoc vlterius faciat. Nã
adhuc neſcimus,quis ibi qualis ſit.Et Paulus
egregius prædicator admonet, dicẽs: Nolite
ante tẽpus iudicare, donec veniat dominus, 1.Cor.4.
qui & illuminabit abſcõdita tenebrarum, &
manifeſtabit cogitationes cordium.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

SCiendũ verò eſt,præſentis dominicæ of-
ficio ſtationẽ congruè fieri ad ſanctũ Pe-
trum,quia videlicet ille rectorũ Eccleſię
primus & pręcipuus eſt:quibus idẽ officium
prædicat gaudiũ & patientiã in tribulatione,
longanimitatem in ſpe,quorũ in animo quã
ta preſſura ſit,& præter illa,quæ extrinſecus
ſunt,quanta inſtantia quotidiana,quanta ſo-
licitudo commiſſarum ſibi animarum, nulli 2.Cor.13.
præter ipſos,qui experti ſunt, perfectè & li-
quidò nouerunt,quàmuis frequenti lectio-
ne,maximè ex libris beati Gregorii nonnul
la ex parte à ſtudioſis & cordatis lectoribus
queãt cognoſci.¶Ipſe aũt beatus Gregorius
egregium Romanæ ſedis poſt Petrum Apo-
ſtolum decus,qui optimè(vt dictũ eſt)ango-
ris eius conſcius extitit,hoc ſeſe cũ illis offi-
cio conſolatus eſt:quippe qui(vt in libro vi-
tæ ipſius legimus) ſtationes per baſilicas vel
beatorum martyrum cœmiteria (ſecundum
quod hactenus plebs Romana,quaſi eo viuẽ
te,certatim diſcurrit)ſolicitus ordinauit:per
quas & ipſe ſimul diſcurrens,dum adhuc lo-
qui præualuit,viginti homilias Euangelii di-
uerſo tempore declamauit,reliquas verò e-
iuſdem numeri dictitauit quidẽ,ſed laſſeſcẽ-
te ſtomacho,languore continuo aliis pronũ
tiandas cõmiſit. Qui ſicut verè dulciſſimum
ſancti ſpiritus organum, quicquid ſcripſit,di
gito Dei dictante concepit: ſic eaſdem ſta-
tiones non ſine eodem ſpiritu depoſuit,& tã
hæc,quàm cætera eius opera, tanquàm aurũ
rutilant in Chriſti Eccleſia.

De Quatuor temporum ieiuniis.
Caput V.

INter cæteras hebdomadæ ferias,quarta &
ſexta feria maximè ieiuniis ideo deputan
tur, quia Dominicæ paſsionis memoria præ
aliis inſignitę ſunt. Quarta nanq; feria domi
nus à Iuda traditore vẽditus,& ſexta à Iudęis Matth.26.
crucifixus eſt.Itaq; & per ſingulas dominicas
proprias Euangeliorũ & Epiſtolarũ lectiões
habent, & ieiuniis, lætaniis atq; abſtinentijs
pœnitentium magis idoneę iudicatæ ſunt:vt
quibus diebus innocẽs dominus vẽditus, &
pro ſeruis ſuis paſſus eſt, ſeru9 peccator fleat
& ieiunet, & lectionẽ ſanctã (quę eſt animæ
pabulũ)ſolennius audiat. ¶Quapropter qua
tuor tẽporũ ieiunia per eaſdẽ ferias celebra-
ri inſtituta ſunt,addita dominicæ ſepulturæ
die,ſcilicet ſabbato, vt tres dies ieiunii ſint,
quatenus trium menſium cuiuſq; temporis
tempo-

temperiem bonam,trium dierum, quibus ieiunamus, ſalubri commercio impetremus,& pro menſe diem vnum domino offerentes, tranquillā & quietam hanc vitā ſub elemētis
Ephe.6. mundi, à ſpiritualibus nequitijs, & ab aëriarum malignitate tempeſtatum peragamus.

De Ieiunio in aduentu domini.
Caput VI.

TErtia igitur dominici aduentus hebdomada, quarta feria brumalis temporis ieiunium præfixum eſt: quod propter aduentum domini aliorum temporum ieiunijs celebrius eſt, & officium tam diurnum quàm nocturnum magis plenariū habet, ad ipſum domini pertinens aduentum, vt dum caro ieiunijs affligitur, anima redemptionis ſuæ teſtimoniis, ex lectione ſacra, vel concentu Eccleſiæ, copioſius lętetur. ¶Prima ieiunij die, ſcilicet quarta feria ſtatio ad ſanctam Mariam conuenienter ordinata eſt. Ad illud em̄
Luc.1. templum domini, ad illud ſacrarium ſpiritus ſancti, in quo totus Deus nouē menſibus habitans, dignatus eſt homo fieri, totum eius diei officium propriè pertinere manifeſtum eſt. Nam ex Euāgelio dominica recitatur, annunciatio vel incarnatio, propheticis tubis antè declamata, per angelū præſentialiter allata, per fidem beatę virginis ſuſcepta, per incorruptum eius vterum completa & reddita.
Eſa.45. ¶Quæ omnia propheticus clangor in introitu breuiter præcinēs: Rorate cœli, inquit, & cętera. Dicendo rorate cœli deſuper, miniſteriū angelicæ expreſſit allocutionis, qua verbum Deus in interiorem aurem credulæ virginis, ſicut pluuia in vellus, deſcendit, & per
Iudic.16. hoc quod ait, & nubes pluant iuſtum, ſe atq; cæteros prophetas, qui vt nubes iuſtum, ſcilicet Chriſtum & fideles eius in terra cordis noſtri cœleſti doctrina depluunt. Aperiatur,
Eſai.2. inquit, terra ſuſcipiēdo verbum, & dicendo,
Luc.1. ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum, & germinet ſaluatorem, benedicta in ęternum, Deum nobis proferens & hominem. Quæ poſt hæc ſequūtur, omnia ſimi
Daniel 2. liter Euangelico ſenſui conſonant. ¶Epiſtolaris lectio ieiunantiū animas dupliciter reficiens. Primò montem illum prędicat, qui ſecundum conſonum Euangelium, ſedem ſuſ
Pſal.65. cipiens Dauid patris ſui, & de lapide paruo creſcens in montem, & implens orbem terrarum, regnabit in domo Iacob in æternum.
Pſal.23. ¶Cui lectioni pulchrè ſuccinit verſus ſubſequens gradualis, quis aſcendit in montē domini, &c. Quia videlicet non niſi innocēs manibus & mundo corde, & cuius vita concordat cum fide, partem habebit in illa domini incarnatione. ¶Reliqua officij membra patēter ad eundem Euangelij ſenſum pertinent, nec ad hoc probandū immorari opus eſt, quoniam manifeſtum eſt. Igitur hac die ſecundū huiuſmodi officium ſtatio ad ſanctam Mariā conuenienter ordinata eſt.

De Feria ſexta Ieiunij. Cap. VII.

SExta verò feria ſtatio ad ſanctos Apoſtolos pręſcripta eſt. Ratiò quidem occultior eſt, ſed quęrentibus parua ex ſcintilla citius elucet. Nam in Euangelio diei præſen- Luc.1.
tis, in cantico beatæ virginis dignū illud memoria dictum eſt, quod patenter ad ipſos Apoſtolos attinet: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. ¶Nā de ſede ſpiritualis magiſterij, de cathedra Moyſi, depoſuit potētes de ſede, id eſt, ſuperbos, ſcribas & phariſæos, & exaltauit in eandem ſedem humiles Apoſtolos. Sicut aliàs ipſe dominus: cōfiteor tibi, inquit, pater domine cœli & terræ, quia Matth.11.
abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. ¶Quod quia in veritate iudicii factum eſt, & cùm hæc diceret beata virgo, propè erat dominus, ſcilicet in vtero eius, benè cōgruit hic introitus: Propè eſto Domine, & Pſal.118.
omnes vię tuæ veritas. ¶Et quia florente tūc virga de radice Ieſſe, iam requieſcebat ſuper florem eius ſpiritus domini, vt de plenitudine eius accipiens Iohannes, exultaret in vte- Iohan.1.
ro Elizabet: aptè concinit Euangelio hæc E- Luc.1.
piſtola: Egredietur virga de radice Ieſſe, &c. Singula percurrere nimis longum eſt, & quia Eſa.11.
per ſe patent, quòd ad eandem rem pertineant, faſtidioſum eſt. ¶Cōmunio tādem, ecce dominus veniet, & omnes ſancti eius cū eo, Zach.14.
ad eorundem perſpicuè ſpectat glorificationem Apoſtolorum, qui cum eo venturi ſunt in ſecundo aduentu eius ad iudicium.

Cur vna tantum lectio legatur ad Miſſam. Cap. VIII.

QVęri autem poteſt, cur quarta feria prima ſcilicet diei ieiunii, duæ ſint lectiones, duoq; aſſcripta gradualia, ſexta feria vna tantum lectio, ſequenti verò ſabbato legantur ſex? ¶Ad quod reſpondendū, quia cùm quarta feria duas legerimus, ſexta ſecundum profectum ieiunii tres legere deberemus, ſabbato autē quatuor. Verùm quia ſabbato ſolent ordinationes fieri, tranſlatæ à feria ſexta duæ, quatuor ſabbati lectiōibus appoſitæ ſunt, vt his maximè ſacri officii proferenda reſeruetur opulētia, qua & ieiunātes, & ſacrorum ordinū tyrones deſcripti ſunt.

Cur ſabbato ieiunii duodecim lectiones titulentur, cùm ſex tantùm legantur.

SCiendum quoque, quòd cū ſabbato ſex tātum legendę ſint, duodecim in titulis lectiones ea de cauſa prænotantur, quia

cùm

cùm Romana Eccleſia de Latinis & Græcis eſſet permixta, ſingulæ lectiões in vtraq; lingua recitabátur. Nam in vna lingua recitatæ, ab vtriuſq; linguæ populis intelligi non poterant. Itaq; dũ vnaquæq; bis legitur, duplicato ſenario lectionũ numero, duodecim cõputantur. ¶Prætereà notandum eſt, ordinationum ſacramenta dominicæ diei deputari, cuius in veſpera fiũt, & tam veſpera ſabbati, quàm mane prima ſabbati poſſe & licere ieiunis à ieiunátibus celebrari.

Sententia Leonis Papæ, quòd ordinationes cùm ſabbati veſpere fiant, ad dié dominicam pertineant. Cap. IX.

DIcit enim magnus Leo, ſcribẽs ad Dioſcorum Alexandrinæ ciuitatis Epiſcopũ. Quod à patribus noſtris propenſiore cura ſeruatum eſſe nouimus, à vobis quoq; volumus cuſtodiri: vt non paſsim diebus omnibus ſacerdotalis vel Leuitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati, hoc eſt, noctis eius, quę in prima ſabbati luceſcit, exordio, ſub lege diuini officii ſubſtituatur, in quibus his, qui conſecrandi ſunt, ieiunis à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur, quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi mane ipſo die dominico continuato ſabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem reſurrectionis (ſicut etiam in paſcha domini declaratur) pertinere non dubium eſt. Nam propter authoritatem conſuetudinis, quã ex Apoſtolica nouimus venire doctrina, etiam ſacra ſcriptura manifeſtat, quòd cùm Apoſtoli Paulum & Barnabam ex præcepto ſancti Spiritus ad Euangelizandũ gentibus mitterent, ieiunantes & orãtes, impoſuerũt eis manus, vt intelligamus, quanta & dantiũ & accipientium deuotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis ſacramentum negligenter videatur impletũ. ¶Et ideo piè & laudabiliter Apoſtolicis mores geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum ſacerdotum formam per eccleſias, quibus dominus pręeſſe te voluit, etiam ipſe ſeruaueris, vt his, qui conſecrandi ſunt, nunquàm benedictio, niſi in die reſurrectionis dominicæ tribuatur, cui à veſpere ſabbati initiũ conſtat adſcribi, & quę tantis diuinarũ diſpenſationũ myſterijs eſt cõſecrata, vt quicquid à Domino eſt inſignius cõſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium, in hac per reſurrectionem Chriſti, & mors interitum, & vita ſumpſit initium. In hac Apoſtoli à domino prædicandi omnibus gẽtibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendum vniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt. In hac (ſicut beatus Euangeliſta Iohánes teſtatur) cùm cõgregatis in vnum diſcipulis, clauſis ianuis, ad eos dominus introiſſet, inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erũt. In hac deniq; promiſſus à domino Apoſtolis Spiritus ſanctus aduenit, ita cœleſti quadam regula inſinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium, in qua collecta ſunt omnium dona gratiarũ.

Act. 13. *Iohan. 20.* *Actor. 2.*

Item de Sabbato, & cur ſtatio ad ſanctum Petrum. Cap. X.

HOc ſabbato, & omnibus horum quatuor temporum ſabbatis, ſtatio ad ſanctum Petrum congruè celebratur. Cui enim primo poſt Chriſtum Eccleſiæ ſummũ collatum eſt pontificiũ, quiq; primus & princeps ſacras in eccleſia celebrauit ordinationes, cuius vice maximè fungitur Romanus pontifex, cũ eccleſiæ ſanctæ miniſtros & oui bus Chriſti paſtores ordinat neceſſarios, congruè, vt tanquam ad ſummum recurratur, apud ipſum ſtatio celebratur. Conuenientes igitur ad beatum Petrum ieiunos mater Eccleſia filios, velut ex ore ipſius Petri multiplicatis in anima reficit ſacramentis, & ex ipſius authoritate ſpiritualium diuiſiones miniſtrationum diſtribuit. ¶Vbi notandum, quintã ſemper lectionem, quæ ſuperadditæ doctrinæ nouiſsima eſt, nõ mutari, ſemperq́; illam eſſe, qua legitur angelus domini cum Azaria & ſociis eius in fornacem ignis deſcendiſſe. *Daniel. 3.* Quod magna & myſtica non vacat ratione. Nam quemadmodum pueris ab Babylonio rege miſsis in fornacẽ ignis, cœleſtis gratia ſubuenit, & fecit medium fornacis quaſi vẽtum roris flantem: ſic nos à confuſionis rege diabolo, libidinum flammis appetitos ieiuniorum & orationum inſtantia liberat. Hoc deniq; genus non eiicitur, niſi in oratione & ieiunio. *Matth. 17.* ¶Hac ergo lectione prælecta, ſequitur & hymnus eorundem puerorum, quo ad benedicendum creatorẽ omnis creatura cõmonetur, priuſquàm ſacerdotes ordinentur, vt animaduertamus, illorum ora manusq́; ad benedictiones dandas, & quod maximũ eſt, conficiendum corpus & ſanguinem domini, iure admitti, qui à confuſionis rege ſuccenſam fornacem vitiorum potenti fide ſuperauerunt. Iam quæ ſequuntur, manifeſtè ſecundum domini prædicant aduentũ, & voci conſonant clamantis in deſerto, parate viam domino, &c. *Eſa. 40.* *Matth. 3.* Hoc enim euãgelium eius diei eſt, principium ſcilicet prædicationis, qua Iohãnes peccatorum corda percutit, & ad pœnitẽtiam inuitat, genimina viperarum, ſecurim

dicens

dicens iam eſſe poſitam ad radices arboris,&
ventilabrum in manu iudicis, vt purgans are
am ſuam,triticum congreget in horreum,pa
leas autem conburat igne inextinguibili.
¶Hoc Euangelium eodem Epiſtola ſenſu
præcurrit ſcilicet ſecundum prædicando
aduentum Domini, quo reuelatum prius
hominem peccati, filium perditionis inter-
2.Theſ.2. ficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratio-
ne aduẽtus ſui. ¶Sed & antiphona ad introi-
Pſal.76. tum:Veni & oſtende nobis faciem tuam do-
mine,qui ſedes ſuper Cherubim,& ſalui eri-
mus, manifeſtè tẽpus illud reſpicit, quo(ſi-
cut in offerẽda quoq; canimus) exultãti filiæ
Zach 9. Syon:Veniet rex ſuus ſanctus & ſaluator mũ
di:& ſicut in tractu præmiſſum eſt: Excitans
Pſal.79. potentiam ſuam veniet, & eum quem dedu-
cit,velut ouem Ioſeph,ſegregatum ab hœdis
Matt.25. qui à ſiniſtris eius erunt,ad dextram ſuam cõ
ſtituet. ¶Interim tamen plorandum eſt an-
Pſal.94. te eum qui fecit nos, ne fortis & terribilis,
Pſal.81. qui iuxta communionem exultauit vt gygas
ad currendam viam, nemine aduerſantium
paruulorum valente ſibi reſiſtere, de quibus
Pſal.63. ſcriptum eſt: Sagittæ paruulorum factæ ſunt
plagæ eorum,cùm venerit,item gygas nobis
ſit,& multa fortitudine ſua nobiſcum in iu-
dicio contendat, & magnitudinis ſuæ mole
premat nos.

Cur dominica quarta vacat. Cap.XI.

DOminicæ quartæ officio præſcriptum
eſt,Vacat: videlicet,quia nulli ſancto-
rũ Apoſtolica cautiõe ſtatiõi deputatũ
eſt.Quod quàm rectè cautum ſit, cõſiderata
eiuſdem officii ratione perpendere licebit.
¶In euangelio dominicæ huius,agitante vẽ-
to phariſaicæ interrogationis, hæc ſcintilla
ſplendidæ veritatis emicat de flamma ignis
diuini, qui calebat ardens & lucens in ſancta
mente Iohannis. Ipſe eſt inquit,qui poſt me
Iohan.5. vẽturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego
Iohan.1. non ſum dignus,vt ſoluam eius corrigiã cal-
ceamenti. Ab hac probabilis teſtimonii ſen-
tentia graui & digna corde & ore tãti pręcur
ſoris, omnia pendent membra concrepan-
tis officii. ¶Stat Idumæa illa, quæ viſitatiõis
Pſal.59. ſuæ propheticum illud audierat promiſſum,
107. In Idumęam extendam calceamentum meũ,
& reſpiciens in illud tempus,quo de accubi-
tu ſuo,ſcilicet de ſinu patris,egreſſus rex ille
qui hoc promiſerat,iam in vtero virginis cal
ceabatur,mirabilem illam atq; inſolubilem
incarnationis corrigiã ſuis circundans greſ-
ſibus. ¶Illud,inquam, reſpiciens. Idumæa
ſcilicet alienigena gẽtilitas,clamat in introi-
Pſal.105. tu: Memento noſtri domine in beneplacito
populi tui, videlicet in filio tuo, in quo tibi
beneplacuiſti ſolo ex millibus populi, qui-
cunque tuus fuit ab initio mundi,viſita nos Matth.3.17.
in eodem ſalutari tuo,ad modum medici ia-
centem ægrotum dignatione gratuita viſitã-
tis. ¶Quæ deinde ſequuntur,id eſt,collecta,
epiſtola,graduale,alleluia,cuncta pariter iux
ta cõſiderationem imprægnati vteri virgina-
lis, propè eſſe dominum, & celerem eius ad-
uentum conſonant.¶In offerenda verò palã
eſt, nos exemplo angeli ,ſalutare illud tem-
plum domini,ſacrarium ſpiritus ſancti,thala
mum ſanctitatis,triclinium diuini cõſilii: in
quo,vt dictũ eſt, diuinitas veniens ad noſtrã
ſalutem,noſtra carne calceata eſt.¶Hoc tan-
tum regis Chriſti myſterium, cui ſanctorũ,
qui omnes officiales eius ſunt,ita fuit credi-
tum,vt meritò decantetur hoc officium præ
ſcripta ſtatione apud quemlibet illorum?Nã
quæ apud ſingulos eorum officia ſolẽnibus
deputata ſunt ſtationibus, ſi ritè conſideren
tur,ſingulorum virtutibus vel meritis con-
ſonare probantur.Sic apud beatum Petrum,
qui principaliter ius obtinet ligandi atq; ſol
uendi,ſtatio fit, quãdo,vt dictum eſt,in typũ
eccleſię nobis euãgelizatur ſolutio aſinæ: ſic
quando agimus ſcrutinia, & cathechumeni
præſignãtur,ad cathechizatorem gentiũ Pau
lum ſtatio celebratur. Hanc autem ligatu- Matth.16.
rã corrigiæ ſoluere,id eſt,ſanctæ incarnatio-
nis Chriſti myſterium denudare, ipſe Ioan- Matth.21.
nes ſe indignum aſſerit, quo maior inter na-
tos mulierum nemo ſurrexit. ¶Inueſtigare
enim quis poteſt,quomodo corporatur ver-
bum,quomodo ſummus & viuificator Spiri- Iohan.1.
tus intra vterum matris animatur, quomo-
do is,qui initiũ non habet, & extitit & con-
cipitur? Nulli ergo ſanctorum hoc myſteriũ Matth.11.
ita fuit creditum,vt apud illum propria ſtati
one hoc aſsignari debeat officium. Proinde
vacat,non quod (vt nõnullis videtur) minus
ſit authenticum, ſed quod de ordinatiſsima
ſtationum diſpoſitione,rationabiliter ſit ex-
ceptum,vtpote materiam habens totius ſalu
tis & ſanctitatis effectricẽ,ſed nulli ſanctorũ
inueſtigabilẽ: omnibus impẽſam, ſed per ſo
lũ Spiritum ſanctũ adminiſtratam, qui in tri
clinio virginalis vteri ſolus medius,ſolus cõ
ſcius,& vnus cœleſtiũ fuit architriclinus nu-
ptiarum.¶Nocturnalia,ſtudio vitandę proli Luc.2.
xitatis,pręterimus officia, maximè quia per
ſe ſatis patent, quòd à diurnalibus non diſ-
crepent. ¶Notandum verò,quod antiqua &
vniuerſali ſanctæ Eccleſiæ cõſuetudine per
hoc tempus rationabiliter legitur Eſaias pro
pheta, qui tam primum,quàm ſecundum do
mini aduentum eloquenter euidens, & eui-
denter eloquẽs,nobilis propheta,imo mag-

nus & verus nunciat Euangeliſta. Nam per totum annum iuxta rationes cauſarum vel tẽporũ,ſacræ lectiones probabiliter(ſicut in ſequẽtibus locis ſuis liquebit)ordinatæ ſunt.

De Officio in vigilia natalis domini. Cap.XII.

IN vigilia natalis domini, frequens ac celeberrimum eſt in ore Eccleſiæ pulchrum illud diuinæ conſolationis oraculum : Hodie ſcietis,quia veniet dominus, & mane videbitis gloriam eius.Iudæa & Hieruſalem,nolite timere,&c. ¶Per hoc mittit quenquam noſtrûm ad hiſtoriã libri Paralipomenon, quãdo regnante Ioſaphat, congregati ſunt filij Ammon & Moab, cum habitatoribus mõtis Seir aduerſus Iudam. Cõuenitq; omnis Iuda in Hieruſalem & in templum domini,ad deprecandam faciem eius. Et ſtantibus illis coram domino cum vxoribus & paruulis aut liberis,& vociferantibus ad dominum, exclamauit Hiaziel,filius Zachariæ,filij Barachiæ, Leuites de medio multitudinis,facto ſuper ſe ſpiritu domini: O Iuda & Hieruſalem nolite timere,cras egrediemini,& dominus erit vobiſcũ,&c.¶Illuc(vt dictum eſt)mittit quẽquã noſtrûm eccleſia, ſumma cura nitens excitare corda noſtra,vt vigilanter aduertamus per hãc ſimilitudinem,quàm opportunè ſubuenit nobis natiuitas filij Dei ſecundum carnem. Non enim parua ſimilitudo eſt. Nam quemadmodum tunc viſibiliter congregati fuerant viſibiles hoſtes aduerſus Iudam, ſcilicet filii Ammon & Moab,& habitatores mõtis Seir,qui ſæpè in ſcriptura ſacra pro peccatis & vitijs & malignis ſpiritibus ponũtur,nominibus quoq; ad hoc ipſum cõgruentibus. Ammon enim interpretatur populus turbidus:Moab ex patre ſcilicet diabolo:Seir piloſus vel hiſpidus:ſic ad interitum noſtrum cõgregabantur peccata & vitia noſtra, nec erat qui adiuuaret.

Exod.16. *2.Para.20.* *Deute.23.* *Hier.48.* *Ezech.35.* *Gen.19.*

De Officio eiuſdem diei. Cap.XIII.

IPſum nomen,quod dicitur vigilia,nos excitare debet, vt vigilanter aduertamus ea, quæ in officio diei huius cõgeſta ſunt. Quæ cùm perſpexerimus,quibus ex ſcripturarum locis cõquiſita ſint,mirãda nobis ſignificatio potius,quàm expreſsio ſeſe offeret profundæ intentionis, qua cõpoſitor officij noſtras in meditatiõe diuina mẽtes occupare per huiuſmodi officium intendit.¶Primùm itaque de introitu dicendum.Hodie ſcietis,quia veniet dominus.Hoc de Exodo parua mutatione ſumptum eſt. Nam cùm dixiſſet dominus filijs Iſraël,Ecce ego pluã vobis panes de cœlo,dixerũt Moyſes & Aaron ad illos:Veſpere ſcietis,quòd eduxerit vos dominus de terra

Exod.10.

Aegypti,& mane videbitis gloriã eius. Cùm ergo nobis,in expectatione dominicæ natiuitatis mente vigilantibus, hoc in introitu canitur,quod dictum eſt,tunc panem de cœlo,id eſt,manna ſuſcipiẽtibus,& facilè perſentit chorus eruditus, quid innuat piæ calidus intentionis oculus, id eſt, quò tendat,vel ad quid ſenſus noſtros inuitet officij compoſitor verè ſapiens, & ſcriba doctus magni ſibi theſauri conſcius. ¶Deniq; ad hoc inuitat nos,vt recogitemus,manna illud(quod datũ eſt filijs Iſraël,de Aegypto egreſsis,& tendẽtibus ad terrã repromiſsionis) figurã fuiſſe verbi Dei, quod per virginẽ carnẽ aſſumens, nos in ſe credẽtes paſcere venit, qui eramus à Deo ieiuni,ſolis carnis vitijs,tanquàm carnibus Aegypti diſtenti atq; crapulati. Huius interpres ſimilitudinis,non quiuis hominũ, ſed ipſe eſt,qui dixit:Ego ſum panis vitæ,patres veſtri manducauerũt manna in deſerto, & mortui ſunt: Hic eſt panis de cœlo deſcẽdens,vt ſi quis ex illo mãducauerit,nõ moriatur:Ego ſum panis viuus,qui de cœlo deſcendi. ¶Hoc igitur intelligentes, & magnificè exultãtes, amplius ex ſubiunctiõe pſalmi dilatamur in intellectu gaudio ſpirituali, dicẽtes:Domini eſt terra & plenitudo eius.Quod de pſalmo, ſumpta eſt offerenda quoq; cum verſibus ſuis. Cõuenit nanq; diei vel rei pſalmus hic per omnia,quia totius hodierni officij pſalmiq; huius vna ferè intentio eſt. Nam & in vigilia præſenti contẽplari iubemur,nõ ſolũ ꝙ natus ſit,ſed & cur natus, vel quando natus ſit Chriſtus,ſicut & cantamus:Intuemini, quãtus ſit glorioſus iſte.Et in pſalmo iuxta titulũ,qui talis eſt:Pſalmus Dauid in prima ſabbati. Agit Propheta de victoria Chriſti, quæ facta eſt in reſurrectiõe,in prima ſabbati, exhortãs fideles, vt tanto regi ſemetipſos (ſicut decet)præparent aduenienti, tollẽtes, ſicut in offertorio cantamus,portas ſuas,portas mortis,id eſt,vitia,vel eleuãtes portas iuſtitiæ,virtutes,vt introeat rex gloriæ, dominus virtutum, ad debellandum fortem armatum, cuius eſt orbis terrarũ, quia ipſe ſuper maria fundauit eum,dũ ſicut olim diuiſit mare rubrum in diuiſiones, ita & nunc orbẽ, id eſt, populum Chriſtianũ,educẽs inter diſſenſiones amaricantium populorum, fundauit in fide,& ſuper flumina præparauit,id eſt,ſuper principes ſeculi ſtabiliuit eum.¶Nihilominus & hoc, quod eidẽ introitui,in graduale transformato, verſus iſte ſubiũgitur: Qui regis Iſraël,intende,ſenſum vigilantem ædificat.Nam pſalmus ille oratio eſt pro Iudæis, & Gentibus, qui cito apparente domino Ieſu commutandi erãt in eum. Et pro perfidis

Matth.13. *Iohan.6.* *Pſal.23.* *Heb.7.* *Luc.11.* *Pſal.135.* *Pſal.79.*

quoq; Iudæis, qui in titulo appellantur Aſſyrij, id eſt, ſeipſos dirigentes ſecundum reputationem ſuam, qui iuſtitiam ſuá ſtatuere volentes, iuſtitię Dei non ſunt ſubiecti: pro perfidis, inquam, Iudæis orant in illo pſalmo fideles, vt tandem conuertantur, quod ipſi tandem futurum præuident. ¶ Et in ſupradicto verſu ſub nomine Iſraël Iudaicus populus, ſub nomine Ioſeph, quod interpretatur accreſcens, gétium deſignatur multitudo, quæ illis addita eſt, iuxta illud: Alias oues habeo, quæ nó ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, &c. ¶ De Euágelio vel epiſtola palàm eſt, quòd eis introitus ſupradictus cóueniat, videlicet quia ſenſus vtriuſq; hoc maximè intédit atteſtari, qualé per portá cœli ſupradictum manna nobis dominus pluerit, ſcilicet per virginem, dicente angelo in Euágelio: Quod enim ex ea natú eſt, de ſpiritu ſancto eſt, pariet autem filium, &c. Pauli autem in Epiſtola: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid. ¶ Maxima nanq; portarum cœli, quas dominus, vt hoc manna plueret, nobis aperuit, Maria extitit, per quam ad nos verbum Dei, caro factum, de cœlo deſcédit. Siquidem aliæ portæ, id eſt, omnes ſanctorú animæ, quæ ab initio verbum illud in gremio fidei meruerunt ſuſcipere, ore ſuo verbum ſalutis pepererút, id eſt, prædicauerunt, ſanctamq; ſcripturá cópoſuerunt, dicentes: A timore tuo domine concepimus & peperimus. Spiritú ſalutis tuæ fecimus ſuper terram. Hæc autem verbum illud ita plena gratia concepit, vt viſibilem hominem factum pareret, in veritate carnis, eodem Spiritu ſancto, & per ora prophetarum verbum hoc eloquente, & cóceptionem eius in vtero virginis operante. ¶ Quod & ipſum cælitus ſignificatum eſt, in eo quod de ſupradicto manna ſcriptum eſt: Cumq; deſcenderet mane ros ſupra caſtra, deſcédebat pariter & manna. Ros enim Spiritum ſanctú, de quo nunc dictum eſt, quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt: Manna verò (vt ſæpè dictum eſt) verbum Dei ſignificabat, quod per operationem eius humanæ naturæ vnitú eſt. ¶ Et quod populus inobediens, de eo quod collegerat, reſeruauit, nec totú vt iuſsú erat, comedit, hoc illud eſt, quod nó totum, quod accepit à ſanctis prophetis de verbo Dei, credere voluit. Quod autem de manna reſeruatum eſt, quale fuit? Computruit, inquit, & ſcatere cœpit vermibus. Nimirú, hoc eſt, quod vſq; hodie Iudęa de manna comedere, id eſt, de verbo Dei credere refugit: Quòd videlicet putredinem, id eſt, carné noſtram aſſumpſerit, & verè ſit vermis, quod purum manna fuerat, id eſt, homo verè mortalis ſit factus, qui Deus, imo verbú Dei erat. ¶ Quòd autem die ſabbati non computruit, neq; vermis eſt inuentus in eo, quia pulchrè illud ſignificat, quòd, vt ait Apoſtolus, Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà nó dominabitur. ¶ Rectè igitur in introitu cantamus: Hodie ſcietis quia veniet dominus, & mane videbitis, &c. quia hodie, id eſt, in præſenti vita ſcimus & credimus, quia de cœlo deſcędit panis viuus, mane, id eſt, in reſurrectionis gloria, videbimus non ſolam humanam, ſed glorioſam diuinitatis eius formam, & (vt in communione canimus) Reuelabitur gloria domini, & videbit omnis caro ſalutare Dei noſtri.

Rom.10. — Iohan.10. — Matth.1. — Roma.1. — Eſa.26. — Exod.15. — Rom.6. — Eſa.40.

De eo quod ſolet quæri, cur Deus lapſum hominis euenire permiſerit, pro quo incarnatio eius neceſſaria fuit. Cap. XIIII.

Importuna plerunq; à nónullis hæc nobis impingitur quæſtio. Cur Deus lapſum hominis euenire permiſerit, cùm vtique, vt omnipotés, impedire potuerit, ſaltem ipſum tentatoré ab ingreſſu paradiſi procul arcédo, maluerítq; ſuam incarnationem humano generi neceſſariam exiſtere, quàm compendio ſerpentem ab hominis collocutióe abigere. ¶ Hoc Apoſtolus Iudæis ſcandalum, gétibus autem ait eſſe ſtultitiam, nos autem, ſi ſpiritu pietatis regimur, vt mites ſimus, & ideo quęrimus vt inueniamus, ſcienter profitebimur hoc ſtultum Dei ſapientius eſſe hominibus. ¶ Quod vt probari poſſit facilius, libet prius rei tantæ maieſtatis aliquam apponere ſimilitudinem, vt quia diuinam iuſtitiam vel ſapiétiam in ſemetipſa radiantem, infirmi perſpicere non queunt oculi, tanquàm in ſubiecto ſpeculo contemplantes, ſpecioſam illam eſſe intelligant per ipſius imaginem. Nunc ergo ab eo, quod ſcriptum eſt, & vocauit famem ſuper terram, & omne firmamétum panis cótriuit, & paulò pòſt: Et intrauit Iſraël in Aegyptú, &c. cópetentem licet capere ſimilitudinem. ¶ Quærimus nunc ab eis, qui ſupradicta quæſtione moueri ſolent. Cùr Deus voluerit, vt Iſraël in Aegyptú intraret, vnde poſtea ſignis, atq; portentis, cum ipſorum grandi labore, per Moyſen & Aaron educerétur. Nam teſtamentum ſuum, quod diſpoſuit ad Abraham, quod iurauit ad Iſaac, quod ſtatuit Iacob in præceptum, dicens: Tibi dabo terrá Chanaan, cùm eſſent incolæ eius, ſcilicet terræ Chanaan, illud, inquam, teſtamentum ſic poterat ratum facere, vt non vocaret famem ſuper terrá, neq; intraret Iſraël in Aegyptú, & ibidem, id eſt, intra Chanaan, augere poterat populum ſuum veheméter, & firmare eú ſuper

1.Cor.1. — Pſal.104. — Exod.7.8. — Pſal.204.

ſuper inimicos eius, nó relinqués hominem nocere eis,& corripiens pro eis reges:ſed maluit (vt dictum eſt) cauſam euenire, propter quam intraret Iſraël in Aegyptú,& illuc mittere Moyſen ſeruum ſuum & Aaron,ponens in eis verba ſignorum ſuorú & increpare mare rubrum,vt exiccaretur,& ſubuerſis hoſtibus deduceret eos per deſertum quadraginta annos,&portaret mores eorum,& interim pluit illis manna ad manducandú,& pané cœli dedit eis. Hoc ergo reſpondeat qui altiora quærit,cur tantis morarum vel operú diſpendiis reducédos,illuc intrare permiſerit. ¶ Dicet fortaſsis quod in promptu eſt,& quod verum eſt,quia vt notá faceret in gentibus virtuté ſuam, vt eſſent quæ vtiliter annunciari poſſent inter gentes opera eius, vt ſciremus, quia ipſe dominus Deus noſter, & experiméto probarem⁹, quia in vniuerſa terra iudicia eius:vt, inquá, notus fieret Deus,ſine cui⁹ notitia nó viuit omnis homo, iccirco quod ſupradictú eſt fieri permiſit. Et rectè,benè,irreprehenſibiliter. Si enim homo nó debet oblata occaſione omittere,quin proferat quod in ſe vtile habet,pro eo quod ſcriptú eſt: Sapiétia abſcódita & theſaurus occultus, quæ vtilitas in vtriſq;?quátò magis beneuolentia Dei oblatá ſibimet occaſioné debuit amplecti.i. mittere in ſeruum venundari Ioſeph, vt ſapiétiæ ſuæ theſauros vtiles oſtéderet, qa videlicet illa venditio captiuitatis illorú cauſa vel initiú fuit. Nó enim Deo imputandum eſt illius captiuitatis initium,quia vocauit famé ſuper terrá,ſed eis,à quibus in ſeruum venundatus eſt Ioſeph. ¶Non ergo dubiú eſt, quin irreprehéſibile ſit, quicquid illic à Deo permiſſum eſt vel actú. Quapropter cú deſcéderét in Aegyptú,ſolus pater Iacob, qui culpæ illius fuerat expers, ſpe promiſsionis recreatus eſt. Audiuit enim Deum ſibi dicenté: Noli timere,deſcende in Aegyptú, ego deſcendam illuc tecum,& ego inde adducam te. ¶At verò illius diuinæ iuſtitiæ, de qua ſupra propoſitú eſt, hæc imago eſt, atq; ad exéplar cœleſtium hæc in terrenis acta ſunt. Eadem ſimplicitate oculi,id eſt,intétióe vtilia faciédi,permiſit Adam volenté deſcendere in hác Aegyptum,id eſt,in tenebras peccati,cùm poſuiſſet eum in amœnitate paradiſi, cuius illa terra typum geſsit, in qua Abraham & Iſaac & Iacob peregrinari iuſsit, repromittens eá illis. Et cuncta vtilitas, quæ prouenit ex eo, quod Iſraël in Aegyptum intrare permiſit, tantò minor eſt illa,quæ de peccato Adę prouenit,quátò minor eſt figura veritate,ſimilitudo re,vmbra corpore.¶Ná vt cætera nunc omittam,quorum latiſsimæ quidé ſignificationes ſunt, ſed aliis temporibus vel locis adhibédæ ſunt,illud quod pluit illis manna ad manducandú,& pané cœli dedit is,verè magnú &mirificum bonú,quantò minus eſt iſto, quem ſignificabat,pane angelorú,qui eſt Dei verbum,verbú Deus,verbum caro factú. Siquidem illud manna, verbi huius incarnati fuiſſe ſignum, non ſolus in Euangelio teſtatur dominus,vbi ait:Ego ſum panis viu⁹,qui de cœlo deſcendit:ſed & Moyſes in Deuteronomio præſcribit.Qui cú dixiſſet:Et dedit tibi cibú manna,qué ignorabas tu &patres tui, ſtatim addidit,vt oſtéderet tibi, qa nó in ſolo pane viuit homo, ſed in omi verbo, quod egreditur de ore Dei. ¶Et vt ſupradictá diuini oculi ſimplicitatem,id eſt,intentionis puritatem vtrobiq; planius perpendas,promptú eſt perſpicuis probare teſtimoniis,quo ad erudiendam creaturá,non ſolum humanam, ſed & angelicá,hæc vel illa fieri oportuit. Ná de manna cùm dixiſſet Moyſes, quod ſuprà poſitú eſt,paulò pòſt adiecit, vtiq; hominib⁹ loquens:Quia ſicut erudit homo filiú ſuum, ſic dominus Deus tuus erudiuit te. De ſacramento auté verbi incarnati Paulus ad Epheſios ſcribens,vt innoteſcat(inquit) principibus & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiá multiformis ſapiétia Dei. ¶Igitur quéadmodum in ſpeculo patet,ſubiectæ ſimilitudinis clariſsimus & ab omni,quod repreheſióe vel nota ſtultitię(vt gétibus viſum eſt)dignú ſit, puriſsim⁹ iuſtitię ſol,in diſpéſatióe ſuę incarnatióis incedit,quia modorú omniú,quibus omnipotés malitiam diaboli peruertere vel caſſare potuiſſe vel debuiſſe aſſeritur,à múdi huius ſapientia,quá ſtultá fecit Deus,omniú, inquá, modorú optimus hic modus eſt, qui Deo complacitus eſt,vt diabolus ad ſuæ damnationis cumulú hominé decipere permitteretur, & ſuæ fraudis effectu potitus tú demú per hominé ad iudiciú traheretur.¶ Et ſedés in ſuperbiæ principatu Aegypti rex,id eſt,tenebrarú princeps,primú decem plagis,id eſt, decem legis pręceptorum flagris contúderetur, deinde nobis ad manducandum hoc má na per baptiſma concurrentibus,ipſe inſectator fluctibus eiuſdem enecaretur, nobiſq́ue hoc in manna verbi incarnati refectis atq; cófortatis, terramq́; eius,id eſt, cœleſté patriá, quam ille ſuperbiendo perdidit, inuadentibus,ipſe cum ſatellitibus ſuis, videlicet ſpiritualibus Chananæis trucidaretur, quod in die iudicii futurum eſt, quando mirabili & pulcherrima ordinatione hic Deus & homo puniet,& quod in Deum,& quod in hominé actú eſt,id eſt, & ſuperbiá,qua cótra Deú tumuit, & inuidiá,qua hominé decepit. ¶Hęc

Pſal.105. Pſal.77. Pſal.76. Pſal.104. Eccl.10. Pſal.104. Gen.39. Gen.46. Iohan.6. Deut.8. Eph.3. 1.Cor.1.

omnia Deus, priuſquàm hominem cōderet, præſciuit & prædeſtinauit:ipſum autē hominis lapſum præſciuit quidem, ſed non prædeſtinauit, neq; voluit, quinimò ſub intermina tione mortis vetuit. Nā bona ſola Deus pręſciuit & prędeſtinauit, mala autem præſciuit tantū, non etiam prædeſtinauit, ſed cōdigna eis loca iuſtè deputauit. ¶ Addit adhuc quærere aliquis: Cùm pręuaricatio nulla ſit, ſi pręceptum aut lex non fuerit, cur Deus homini præceptū dedit, quod non ſeruandū præſciuit? Videlicet quia creator erat ille, iſte creatura, & à creatore creaturam erudiri oportuerat, quippe quæ ita creari non potuerat, vt ſuapte natura perfecta eſſet, quod ſolius diuinæ naturæ eſt: neq; ſciri poſſet, quia Deus mitis & humilis corde eſt, niſi eruditione proficeret. At verò præceptum in omni diſciplina eruditionis initium eſt. Igitur præceptū dari oportuerat, illud præſertim, quo ad humilitatem creaturam diſponeret, videlicet prohibēdo ne plus vellet ſapere, quàm oporteret ſapere, quam ob culpam ceciderat diabolus, & ideo in Ezechiele cum improperio & ironia appellatur Cherub, id eſt, plenitudo ſcientiæ. At ille, vt ſciētiam boni & mali, id eſt, omnium ſcientiam, ſicut Deus haberet, comedit lignum, quod exinde ita appellatur ſcientiæ boni & mali, non quòd verè ita fuerit, ſed quòd de illo diabolo fallente mulier credidit. ¶ His ergo breuiter præmiſsis, propter eos duntaxat, qui nobiſcū Dei ſcientiam inclinato corde expetunt, non propter eos, qui inſidioſe agūt, qualibus dicit Apoſtolus: O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo, nūquid poteſt figmētū dicere ei, qui ſe finxit, quare me feciſti ſic? quorū inſidioſis reſpōdere quęſtiūculis, nec noſtræ facultatis, nec pręſentis propoſiti eſt. ¶ His, inquam, pręmiſsis, gloriam prædicamus eiuſdē dominicæ incarnationis, Deū patrē laudantes, qui per illā nobis faciē ſuā oſtēdit, glorificantes filiū ſalutare noſtrū, qui carnē noſtrā aſſumpſit: gratias agentes ſancto Spiritui, cuius propriū opus, illa noui hominis mirabilis cōceptio fuit.

Gen. 2.

Rom. 12.
Ezech. 28.

Rom. 9.

Cur duæ legantur in natali dominico ad miſſam epiſtolæ. Cap. XV.

Illud quæſitu dignum eſt, cur in hac ſolēnitate dominicæ natiuitatis, tā die quàm nocte duæ ad miſſarū ſolennia legantur epiſtolæ, quod aliàs per totum annū eo modo nō fit. Quodq; maximè prętereundū nō eſt, prima ſemper de veteri, ſequens de nouo teſtamento ſumpta eſt. Quod inquirētibus nobis ſplendida beati Gregorij doctrina viam intelligentiæ protinus aperit. Ait nanq;: Benè duo Cherubim, quæ propitiatoriū tegūt, ſeſe inuicē aſpiciunt, verſis vultibus in propitiatorium. Cherub quippe plenitudo ſciētiæ dicitur: Et quid per duo Cherubim, niſi vtraque teſtamenta ſignantur? Quid verò propitiatoriū, niſi incarnatus dominus figuratur? De quo Iohannes ait: Ipſe eſt enim propitiatio pro peccatis noſtris. ¶ Et dū teſtamentū vetus hoc faciendū denunciat, quod teſtamētū nouum de domino factum clamat, quaſi vtraq; Cherubim inuicem aſpiciunt, dū vultus in propitiatorium vertunt, quia dum inter ſe poſitum incarnatum Deū vident, à ſuo aſpectu non diſcrepant, quæ diſpenſationis eius myſteriū concorditer narrant. Redditā ergo nobis eandem intelligimus ſimilitudinem, dum, ſicut duo Cherubim verſis vultibus in propitiatorium ſeſe mutuo reſpiciūt, ſic duæ lectiones ex duobus teſtamentis, euāgelicam lectionem, qua propitiatorium noſtrum, id eſt, incarnatū verbum prædicatur, concordibus teſtimoniis & vno eodēq; ſenſu reſpiciunt. ¶ Cur autem ad ſanctam Mariā hoc officio ſtatio celebretur, cauſa euidens eſt, ſcilicet quia de vtero hæc ſalus Iudæ & Hieruſalem expectata & ſuſcepta eſt.

1. Iohan. 2.

Quòd Chriſtus nocte natus ſit. Caput XVI.

Dominica nocte natum eſſe Chriſtum probabile eſt, quamuis ſacra euangelii de hoc hiſtoria tacuerit. Namq; ſi per regulā computi retrò percurras, inuenies eius anni quo natus eſt, concurrentes quinq;. Quos addens regularibus Decembris ſeptē vel (vt compendioſius fiat) regularibus Ianuarii tribus, inuenies diem illū, quo Decēbrem inchoamus, quintā fuiſſe feriā, & eum quo Ianuarium, primā, id eſt, diē dominicā, ſublatis videlicet ſeptem ex eo numero, qui regularibus & cōcurrentibus compoſitis accreſcunt. Cùm autē December quinta feria, vel Ianuarius inchoatur prima, neceſſe eſt diem natalis domini, qui poſt calendas Decembris XXV. & ante calendas Ianuarii eſt octauus, primam feriam, id eſt, diē exiſtere dominicā. ¶ Nocte ergo dominica natus eſt Chriſtus, conſonante mirabiliū ſuorū ordine, vt quo die dixit, fiat lux, & facta eſt lux, eiuſdem diei nocte exoriretur in tenebris lumē rectis corde, & viſitaret nos oriēs ex alto, illuminare his qui in tenebris ſunt & in vmbra mortis. ¶ Nocte verò congruè natus eſt, vt ipſo die ortus ſui tempore, ad illuminandam noctem noſtram ſe aduenire ſignaret.

Pſal. 11.
Luc. 1.

Cur duæ miſſæ ea nocte celebrantur. Caput XVII.

Idcirco nocte illius ſacratiſsimā memoriā duę miſſę à ſanctę memorię Theleſphoro

Papa

Papa inſtitutæ, decentiſsima veneratione illuſtrãt. Verè Apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fides, quæ in vnius natiuitatis filij Dei anniuerſaria nocte, geminæ natiuitatis, diuinæ ſcilicet & humanę gloriã, ſolennibus vigilijs ita cõmemorari cõſtituit, vt in honorem eius natiuitatis, qua ex vtero ſuo, id eſt, ex propriæ ſecreto ſubſtantiæ, Deus pater illum genuit ante luciferum, id eſt, ante angelicam naturam, & antequàm quicquam faceret, primam miſſam ordinaret, & in venerationem eius, qui per vterum virginis benedictus aduenit in nomine domini, ſecundum laudans & exultans ſuccineret.

Pſal. 109.

Prouer. 9.

Cur tunc legitur, liber generationis, ante primam miſſam. Cap. XVIII.

Hac nocte ante miſſarum ſolennia legitur nobis, liber generatiõis Ieſu Chriſti, quod pulchro ſatis ordine & myſtica ſanctæ Eccleſiæ traditum eſt inſtitutione. Ecce enim verè diuini ſtructores ordinis, per huius ſeriem lectionis, ſcalam illam nobis repræſentant profundo noctis tempore, quam nocte dormiens Iacob vidit, cui ſummitate ſua cœlos tangens dominus innixus, eidẽ Iacob apparuit: & ſemini eius terram hæreditariam repromiſit, quãdo pro eiuſdem propagatiõe ſeminis ibat iuſſu patris ſui, vt acciperet vxorem de domo & cognatione patris & matris. Nam vt de mortalitate nunc taceam, quo ſecundum hoc, quod omnia in figura cõtingebant illis, ſcala illa præfigurauit, cui dominus innixus (vt dictum eſt) apparuit, niſi generationem Ieſu Chriſti, quam ſanctus Euangeliſta diuino ore ita cõtexuit, vt per Ioſeph ad Chriſtũ perueniret. ¶ Cui videlicet Ioſeph, ſupremo ſcalæ gradui dominus paruulus innixus eſt. An non illi beato innixus eſt, quãdo pupillus in hoc ſeculo, id eſt, abſque carnali patre natus, ſolatio eius cũ puerpera matre ſuſtentari dignatus eſt? Et vt cætera taceam, nónne tũc vel maximè illi innixus eſt, quãdo ne ab inimicis Herode vel cæteris inueniretur, qui quæſituri erant animã eius, in Aegyptũ ab eodem nutricio ſuo deportatus eſt, iterũq; defuncto Herode in terram Iuda relatus eſt. ¶ Cũ igitur nos medio noctis librum illum generationis Chriſti audimus, non ſomno corporeo, ſed ſupernorum cõtemplatione dormientes, iuxta quod ſponſa dicit in Canticis: Ego dormio, & cor meum vigilat: cùm, inquam, generationem illam audimus, tunc prædictam ſcalam non tã ſomniamus, quàm vigilanti animo, & certa fide videmus. ¶ Et dominum noſtrum paruulum propter nos factum, & per portam cœli, quam ſupremus gradus ſcalæ, ſcilicet beatus

1. Cor. 10.

Mat. 2.

Cant. 5.

Ioſeph, ſponſali dignitate contingit, per portã, inquam, cœli, id eſt, per beatã virginem egreſſum dominum noſtrum paruulum & vagientem, & eo modo, quo iam dictum eſt, ſcalæ innixum audimus, noſtram, id eſt, gentiũ ſalutem pro magna benedictione promittentem, imo promiſſam adimplentem. Nã quod in illo ſomno Iacob audiuit dicentem dominum', atq; in ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ, hoc impletur in hac Chriſti generatione. ¶ Quod & verè diuinus Euãgeliſta reſpiciens, Raab meretricem, & Ruth Moabitem generationi huic nominatim inſeruit, videlicet innuẽs hoc, quod Chriſtus non Iudæis tantùm, ſed & gentibus ſecundũ carnem venerit, quippe qui ex gentibus matres habere dignatus ſit, quod & prophetę antè teſtati ſunt, dicẽte David: Memor ero Raab & Babylonis, id eſt, latitudinis cõfuſarũ gentium. Raab enim latitudo, Babylon verò interpretatur confuſio. Eſaia verò dicente in viſione ſuper Moab: Emitte agnum domine dominatorem terræ de petra deſerti, ad mõtem filiæ Syon. Ac ſi apertè diceret: Emittes domine agnum tuum chriſtum de medio gẽtium, vt non glorietur carnalis Iſraël, quòd proprius eius ſit Chriſtus: cui ęſtimatiõi eius hoc manifeſtè repugnet, quod tu eũdẽ Chriſtum de gentibus emittes ad montem filiæ Syon. Nam per petrã deſerti deſignatur Ruth Moabitis, quæ ſtans firmiter in petra ſolidę fidei, patrios deos populumq; ſuũ oblita venit cum Noëmi, iuncta viro Booz Bethleemitæ genuit Obed auum regis David, in quo facta eſt & parẽs ſaluatoris. ¶ Duobus igitur ex populis, Iudaico ſcilicet & gentili, patres progeniti, tanquàm duobus ſcalæ lateribus, diuerſi gradus inſerti Chriſtum dominũ ſuſtinent, egreſſum à ſummo cœli, omneſq; angeli ſancti deſcendunt & aſcendũt per eam, & omnes electi prius ad ſuſcipiendam incarnationis eius fidem humiliantur, vt poſtmodum ad videndum diuinitatis eius gloriam ſubleuentur. Vnde & alibi ipſe dominus: Amen, inquit, dico vobis, videbitis cœlũ apertum, & angelos Dei aſcendentes & deſcendẽtes ſupra filium hominis, id eſt, ſubportante & ſubleuãte filio hominis, videbitis ſanctos omnes aſcendentes ad Deum, apertis ſibi cœlorum clauſtris per redemptionem filij hominis, & vt pòſt aſcendere poſsint, prius deſcendere ad orationẽ crucis vel paſsionis eius in ſpiritu humilitatis. ¶ Vtrunq; ſcilicet aſcẽſum hunc & deſcenſum Matthæus & Lucas innuere videntur, dum alter eorum deſcendendo, alter verò aſcendendo Chriſti generationẽ cõtexuit: quia videlicet factus homo

Gen. 28.

Pſal. 86.

Eſa. 16.

Ruth. 14.

Matth. 1.
Luc. 3.

Deus,dum vagit in cunis,inuitat nos, vt humiliemur exemplo ſuæ humilitatis, baptizatus autem dum cœleſtibus incipit coruſcare miraculis, humiles ſuſcitat ad intelligendam gloriam ſuæ diuinitatis.

Lecta tandem prædicta generatione Chriſti, protinus laudem Deo ſolennem chorus Eccleſiæ concrepando ſuccinit.Et meritò:Si eñi Iacob,cùm euigilaſſet à ſomno, ait:Verè dominus eſt in loco iſto,&c.Si,inquam,adeo demiratus eſt propter vmbram vel figuram futurorũ,quæ in ſomnis viderat,quantò magis nos peractã rei veritatem intuentes,excitari debemus in laudem, & vocare locũ hũc, id eſt, ſanctam Eccleſiam Bethel, id eſt,domum Dei, vbi verè non eſt aliu'd niſi domus Dei,& porta cœli, ſcilicet nõ aliud quàm beata progenies,& glorioſa virgo, quæ cœli regem genuit? ¶Et ſi ſtatim ſurgens Iacob tulit lapidem,quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper, quãtò magis nos cõfeſtim,vbi nobis hæc generatio recitata eſt, attollere debemus ſummis laudibus lapidem ſummum,angularem, pretioſum,quem ſuppoſuimus capiti, id eſt, cordi noſtro,vt ſtabile fundamentum: & ſuper illum fundere oleum pię confeſsionis & deuotæ gratiarum actionis?¶Benè ergo ſtatim Miſſarum ſolennia celebramus, & ſicut viſi ſunt angeli aſcendentes, & deſcendentes,nos quoq; aſcendimus per fidem : primã Miſſam(vt dictum eſt)in laudem diuinæ natiuitatis,ſecundam cantantes in confeſsione & honore humanæ, quã propter nos ſubiit, generationis.

Gen.28.

1. Pet.2.

Cur Euangeliſta Chriſti generationem ita contexuit,vt illlam ad Ioſeph potius,quàm ad Mariam deduceret. Cap.XIX.

QVærat nunc fortè aliquis,cur Euangeliſta,cùm poſsit ab Abraham vel Dauid illã tenere lineam generationis, qua carnalem beatæ virginis patrẽ,& ipſam virginem matrẽ, filiumq; cõtingeret ex ea naſcentẽ,cur ita contexere maluit, vt ad Ioſeph deſcenderet,qui ſine dubio carnalis pater Chriſti non eſt? Ad quod reſpondendum, quod ſic rectè fieri debuiſſet,ſi hoc Euangeliſta intendiſſet, quos vel quales per patres carnalẽ Dauid vel Abrahæ generationẽ caro Chriſti contingeret. Sed non hoc intendit, quippe cùm non ſit tam magnum,carnaliter Chriſti eſſe propinquum, vt Euangelico ore opus eſset per totum mundum declamari. Siquidẽ multi & carnaliter eius propinqui & mali eſſe potuerũt,de quibus dicit: Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt. Quid ergo potius intendit? Illud vtiq;, vt eorũ proſapiam texeret Deorum, de quibus Pſalmiſta: Ego dixi dij eſtis, & filii excelſi omnes: quos ipſe Dominus in Euangelio teſtatur deos eſſe dictos, quia ad eos ſermo Dei factus eſt. Conſtat verò ſermonem Dei, qui ad illos factus eſt, non alium eſſe quàm hoc verbum,quod caro factum eſt:cuius incarnationẽ,aut ipſi per Spiritum ſanctum, vt Abrahã,Dauid, aut per prophetas ad ſe miſſos audierunt,vt Achaz,cui cùm dixiſſet propheta:Pete tibi ſignum à domino,paulò pòſt intulit:Ecce virgo cõcipiet & pariet filiũ,&c. Igitur illam ob cauſam generationem huiuſmodi contexuit, quia per illos, aut ad illos huius incarnatiõis promiſsio facta eſt. ¶Nec verò dubium,quin illorum omnium primus Abraham,vltimus beatus Ioſeph extiterit:ad quem tunc idem ſermo factus eſt Dei,quando illi dictum eſt: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. ¶Notandum diligenter, quod dicitur. Cùm in hac generatione Dauid atq; Abraham cæteris inſignius nominati ſint, dicente Euangeliſta:Liber generationis Ieſu Chriſti,filij Dauid,filii Abraham. Hic quoq; beatus Ioſeph non natura carnis, ſed affectu & officio, pater Domini non minus excellenter nominatur, cùm in eadẽ generatione appellatur vir Mariæ. Hic autem dicitur ei ab angelo: Ioſeph fili Dauid,&c. ¶Cùm ergo ſint tres primi,tres nominatiſsimi,Abraham,Dauid,Ioſeph nominati, inquã, inter omnes, ad quos repromiſsio facta eſt, quærendum ſummoperè eſt,quo Euangeliſta intendit,vt iſtos excellentius nominaret. Nimirùm repromiſsionis incrementa conſiderauit, quibus Chriſtus, homo, rex atque Deus, diuerſis temporibus iſtis tribus repromiſſus eſt. Nam Chriſtum,quæ ad Abraham repromiſsio facta eſt,hominem verum proteſtata eſt. In ſemine,inquit,tuo benedicentur omnes gentes. Quæ autẽ ad Dauid facta eſt, non ſolum hominem,ſed & regem fore ſignauit. De fructu,inquit, ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Quæ verò ad beatum Ioſeph facta eſt, manifeſtè Deum pronũciat.Paries,inquit,filium, & vocabis nomen eius Ieſum: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Saluare enim à peccatis, ſolius Dei eſt.¶Hæc eadem tria,id eſt, mortalem hominem,regem atq; Deum tres magi poſtmodũ myſticis muneribus teſtati ſunt,mira ſancti Spiritus operante gratia,vt quæ diuerſis temporibus genti Iudaicę promiſerat,eadẽ cuncta ſubitò addiſceret bruta quondã & indocta gẽtilitas. Igitur benè & quomodo cœleſtium

Pſal.37. Pſal.81. Iohan.10. Eſa.7. Matth.1. Gen.22. Pſal.131. Matth.1.

ctium myſteriorũ inſpectatorẽ decuit, ſic ſacra Chriſti generatio contexta eſt, vt deduceretur ad Ioſeph, ad quẽ (vt dictũ eſt) vltima quidẽ, ſed optima repromiſsio facta eſt, quæ ſic finitur: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ. ¶Quod & proinde vel maximè delectat, quod hæc eadem generatio, quaſi lõga linea piſcatoris, ſeculi hui⁹ fluctibus iniecta eſt, in ſummo hamũ ferreũ habens in eſca, id eſt, verum Deum in carne vera ad capiẽdum Leuiathan, ſerpentẽ magnũ, humanas, velut piſces exiguos, deuorãtẽ animas. Cõſtat verò, quia non carni, ſed ferro linea piſcatoris innexa eſt. In hoc igitur ſimilitudinis pulchritudo perfecta eſt, quod ſæpè dicta ſaluatoris proſapia, non ſecundum carnalem genituram ad Mariam deducta eſt, ſed ſecundum diuinam propinquitatẽ peruenit ad Ioſeph: qui cùm Chriſti nõ carnalis ſit pater, ſed fidei, & ſupradictæ promiſsionis penultimus hæres, quaſi nõ carni, ſed hamo ferreo linea ſubligata eſt.

Iob.40. Eſa.27.

Superius iã dictũ eſt, dominica nocte Chriſtum natum fuiſſe, videlicet, vt qua die dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux, eadẽ die vera nobis lux in tenebris exoriretur. Addere nũc libet & illud, quod hic idem mirabilis Plaſtes noſter, qui, vt dictum eſt, dñca nocte natus eſt, feria ſexta conceptus eſt. Nam ſi ſuperius ſcriptos illius anni quinq; concurrentes vni Aprilis regulari adiicias, fiunt ſex. Cùm autẽ ſexta feria menſis Aprilis incipitur, profectò octauo calẽdas Aprilis ſexta nihilominus feria habetur, quando dominicã annunciationem habemus. Igitur piũ atq; pulchrũ ordinẽ prouidãq; diſpoſitionẽ, in hoc ſalutis noſtræ opifice mirãtes veneramur, qui die, qua veterem formauit Adã de limo terræ, nouũ ſibi reformare cœpit hominem de vera carne virginis Mariæ, eadem nihilominus die redempturus mortis paſsione.

Gen.2. Luc.1.

De officio primæ miſſæ.

Caput XX.

Introitus. Pſal.2.

PRimæ nanq; miſſæ officiũ, dñs dixit ad me, fili⁹ me⁹ es tu, ego hodie genui te, diuinã filii Dei natiuitatẽ penè per omnes partes ſuas manifeſtè cõmemorat. ¶Nam hodie (vt ait beatus Auguſtinus) quia præſentiã ſignificat, atq; in æternitate nec præteritum quicq̃ eſt, quaſi eſſe deſierit, nec futurũ, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantùm, quia quicquid æterni eſt, ſemper eſt: diuinitus accipitur ſecundum id dictum, ego hodie genui te, quo ſempiternam generationem virtutis & ſapientiæ Dei, quæ eſt vnigenitus filius, fides ſynceriſsima & catholica prædicat. ¶Cũ ergo toties hoc ex perſona Dei patris venerabile dictũ repetitur, in introitu, in guaduali, in alleluia, & in cõmunione. Nam offerenda: Lætentur cœli, lætãtibus angelis, & gloria in excelſis canẽtibus, ſuccinit, & in collectis natiuitatis quidem domini commemoratio fit, ſed incarnatio verbi nec in illis adhuc exprimitur, ſed magis claritas veri luminis, perſpicuè diuinã præcipuè generationem, filii Dei obſequium huius veneratur officii. ¶Quomodo ergo conſonat Euãgelio, manifeſtè humanam eius natiuitatem enarranti? Planè per vnũ illud dictũ ſplendidæ & venerandæ dignitatis, quod impurus Heluidius cæcis nõ videns oculis, & venerari neſciens, in contumeliam vertit intemeratæ & perpetuæ virginis. Hoc enim ibi legis, & peperit filiũ ſuum primogenitum. Heluidio quidẽ putidè argumẽtanti, quòd alios beata Maria filios habuerit de Ioſeph, qui fratres domini dicti ſunt, eò quòd primogenitũ illũ Euangeliſta dixerit, primogenitũ non dici aſſerens eum, cui fratres non ſunt, atq; per illud antecedens conſequenter hoc debere recipi. ¶Benè & diſertè reſponſum eſt à beato Hieronymo, primogenitũ eſſe, omne quod vuluam aperit, omnẽque vnigenitum eſſe primogenitum, ſed nõ conuerti, non enim omnis primogenitus eſt etiam vnigenitus. ¶Cæterũ venerabilius accipiendum eſt, neq; Euangeliſtam diſertiſsimum tam ſuperfluè primogenitum poſuiſſe, vt ad matrem referret, quam virginem matrẽ eſſe, quod lõgè maius eſt, quàm cuiuis matri ſit primogenitum parere, tota ſuperiori narratione firmauerat. Beda quoq; ſuper eundẽ Lucã idipſum ſentiente. Nam primoginitus eſt omnis creaturæ dominus Chriſtus, Dei virtus & ſapientia, quę dicit: Ego ex ore altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ipſe enim, qui ſecundum humanã naturam poſt Iohannẽ, & poſt alios multos ſanctos venit, ſecundum altiorem gloriã, & gratiæ in labiis ſuis diffuſæ priuilegium, primogenitus eſt in multis fratribus. Ita ergo accipiendum eſt & ſic diſtinguẽdum: Et peperit filium ſuũ primogenitum, ſubauditur enim, ante omnem creaturam. ¶Quam generationem eius quis enarrabit? Quamobrem non poteſt fieri, vt iuxta tenorem ſupradicti ordinis, quæ in cantu laudatur vel memoratur diuina natiuitas, in lectionibus enarretur.

Hodie genui te.

In prima miſſa diuina Chriſti natiuitas præcipuè commemoratur. Pſal.95.

Error Heluidij de primogenito. Luc.2.

Reſponſio ſancti Hieronymi contra Heluidium.

Alia reſponſio ſuper primogenito ante omnẽ creaturam. 1.Cor.1. Eccleſia.24. Rom.8. Eſa.53.

De Officio ſecundæ Miſſæ.

Caput XXI.

Luc.2. Paſtores animarũ quid annuntient. Pſal.94.

SEcundæ Miſſæ officium, totum dictis paſtorum conſonat dicentium: Tranſeamus vſque Bethleem, & videamus hoc verbum, &c. ¶Paſtores animarum, quarum illa vox eſt: Nos autem populus eius & oues

oues paſcuæ eius: paſtores,inquã,ſancti, qui vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis, id eſt,vitæ præſentis, ſupra gregem dominicũ, legendo & canẽdo erudiunt animas eorũ: re ferunt eidẽ gregi ſuo,quod viderint in Beth leem,id eſt,in domo panis, videlicet eius qui de cœlo deſcendit. ¶Et gratulantes dicunt: Lux fulgebit hodie ſuper nos,&c.Et ſubiun gitur: Dominus regnauit,decorem indutus eſt. Dum enim dominus Deus homo factus eſt, regnauit ſuper nos, illũ indutus decorẽ, de quo alibi dictum eſt: Egredimini filiæ Syõ,& videte regẽ Salomonẽ,in decore,quo coronauit eũ mater ſua.Ipſa nãq;humanitas, quam propter nimiam charitatẽ ſuã, qua dilexit nos, induit diuinitas,ornatus eſt,ornatus miſeratiõis,diadema pietatis,corona gloriæ, decor gratiæ,pulchritudo charitatis.

Ioan.6. Introitus. Eſa.9. Pſal.92. Cant.3. Corona Chriſti, eſt eius humanitas. Eph.2.

Quæ deinde ſequuntur, cuncta ad eundem ſpectant ſenſum. ¶Duæ lectiones, ſpiritus domini ſuper me. Apparuit benignitas, tanquàm duo Cherubin(vt ſupra dictum eſt)claris & apertis vultibus,id eſt,ſenſibus in illud reſpiciunt in Euangelio,quod eſt incarnatus Deus,propitiatoriũ. Ipſe in graduali benedicitur,in alleluia decorem indutus, de quo dictum eſt,prædicatur:in offerenda orbem terræ firmaſſe laudatur,eundem,qui in Euangelio per Bethleem,id eſt,domum panis,figuratur,videlicet ſanctam Eccleſiam, quam in eo firmauit,quod ipſe homo natus eſt in ea, qui fundauit eam altiſsimus,& ex tunc parata eſt ſedes eius, ex quo in illa homo natus eſt, qui à ſeculo Deus eſt.Ipſa eſt eadẽ Bethleem domus eius,quã decent ſancta in longitudine dierũ.¶Et quia primus paries ex Hebręis eſt, quorum primitię ſupradicti paſtores fuerunt,communio benè congruit: Exulta filia Syon. Propriè nãq; Eccleſia,quæ ex Hebręis eſt, filia Syon & filia Hieruſalẽ dicitur. Ideo maximè,quia in Syon(quæ & Hieruſalem)tẽplum & ſancta eorum erant. ¶Vtraq; Miſſa ſtatio ad ſanctã Mariam eſſe debuit, ſed cauſa intercurrit,vt ad ſanctam Anaſtaſiam ageretur,videlicet paſsio eius,quæ Romanarum nobiliſsima matronarũ, ſub Diocletiano imperatore poſt longum laborem caſtitatis, & miniſterium ſanctorum, poſt diutinos carceris ſqualores,tandem per manus & pedes extenſa,& ad palos ligata, & circumpoſito igne cremata,ipſo die natalis dñi cœlo nata eſt.

Duæ Epiſtolæ. Eſai.61. Tit.3. Exod.25. Pſal.92. Bethleẽ figura eccleſiæ. Pſal.86. Pſal.92. Filia Sion,eccleſia ex Iudæis. Eph.2. Luc.12. Zach.9. Statio ad ſanctam Anaſtaſiam.

De Officio maioris Miſſæ. Cap.XXII.

DIe ſancto natalis domini principalis illa clangoris euangelici tuba perſonat, quam Spiritus ſanctus perflans, maiore animauit gratia, dicens: In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum,& Deus erat verbum, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hæc eſt tuba illa mirabilis,quæ dum caneret in Syon, vocauit gẽtes, annunciauit populis, annunciauit in finibus terræ,& in inſulis(quæ procul erant,quia lõgè à Domino receſſerant)dominum & ſaluatorem noſtrum aduenire dixit.Hic,inquam, ſonus ille magnus cœlorum, gloriam Dei enarrantium,qui in omnem terram exiuit:hic tonitrus firmamenti, opera manuum eius annuntians,qui verba cœlorum eloquentium in fines terræ fecit audiri, ſcilicet quòd verbum Deus,Deus abſconditus, in ſole poſuit tabernaculum ſuum, procedẽs tanquàm ſponſus de thalamo ſuo. Nuntiat enim gentibus cunctis pedibus pulchris,apportantibus nũtium bonum,prædicationem pacis,annũciationem ſalutis. Erupit nanq; de anguſtis Iudeæ finibus, in qua ſola notus erat Deus, & de carnali Iſrael,in quo ſolo magnũ erat nomen eius:& hoc ſalutare Dei Euãgelica tuba cunctis locuta eſt gentibus,nec iam ſunt loquelæ neq; ſermones, quorum non audiantur ſupradictę voces cœlorũ.¶Hoc eſt quod in introitu ſecundum prophetam canimus: Puer natus eſt nobis,& filius datus eſt nobis. Hęc mirabilia,quorum cauſa in ſubiunctione cantare domino canticum nouum debemus.¶Hoc illud eſt brachium, quod ſecundũ prophetã huius diei lectionẽ,parauit dominus in oculis omniũ gentium: Hoc ſalutare Dei noſtri, quod omnes fines terræ viderunt: Hoc illud eſt quod ſecundum conſequentem lectionem Apoſtolicam, nouiſsimè diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in filio, qui multifariàm multiſq; modis olim patribus in prophetis locutus eſt. ¶Sic ſecũdũ graduale, viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri, & notum fecit Deus ſalutare ſuum.Sic ſecundum alleluia,lux magna deſcendit ſuper terram, quia verbum Deus,lux vera Deus,quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: deſcendit per nubem carnis,deſcendit ſuper terrenam cõuerſationẽ noſtrã. Hæc omnia per ſe ſatis elucent,quòd prædicto Euangelio capiti ſuo conſonent. ¶Vnum eſt quod quæſitu dignũ eſt,ſcilicet offerẽda,in qua dominatio & poteſtas domini noſtri Ieſu Chriſti, magni & metuendi iudicis regiſq; victorioſi prædicatur,maximè in eo verſu: Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum.Nã arbitraremur,totum hoc officium ad ſolam noctem illã reſpicere,qua dominus natus eſt.Sed in illa nocte necdum ſciebat puer,qui natus eſt nobis,vocare patrẽ, aut matrem videlicet per ætatem ſuſceptæ carnis.In hac autem offerenda,& in ſupradi-

Euangeliũ Iohannis. Iohan.1. Eſai.66. Eph.2. Pſal.18. In omnẽ terram exiuit ſonus eorum. Eſa.52. Rom.10. Pſal.75. Introitus. Eſa.9. Pſal.9. Eſa.52. Duæ ex epiſtola. Heb.1. Graduale. Pſal.97. Alleluia. Offerenda. Pſal.88. Eſa.8.

ſupradicto maximè verſu, illa fortitudo laudatur, qua ſecundũ illud propheticũ nomen ſuũ, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prędari, ſuperbũ diabolum humiliauit ſicut vulneratum, & aſcendens in altum & captiuã ducens captiuitatẽ, inimicos ſuos diſperſit in virtute brachii ſui, quod vltimam præmiſsi particulã ſpectat Euãgelii, qua dictũ eſt: Et vidimus gloriam eius, gloriã quaſi vnigeniti à Patre: Plenum gratia & veritate. Nam gloria hęc eſt incarnati verbi, quod ſpolia detraxit, & feſtinanter infernum deprædatus eſt. Igitur non tantum vagitus infantis & præſepe abſconditum ſpectat hoc officiũ, ſed ſonus eſt Apoſtolorũ, qui in omnem terram exiuit, dicentium: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, totumq; annum domini acceptabilem prædicantium, totam ſalutem annuntiantium, quã fecit verbum caro factum. ¶ Vnde cum pro excellentia tantæ diei, tum & ideo, quia beatus Petrus Apoſtolus hoc ſalutare dei noſtri primus vidit, primuſq; confeſſus eſt, reuelante ſibi patre, qui in cœlis eſt, & Romanæ arci nuntiũ bonum princeps intulit, iure apud ipſum ſtatio ſit. O verè magnũ ſacramentũ pietatis, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt mundo, aſſumptũ eſt in gloria. ¶ Pulchrè cũ legit hoc, vel quicquid ſanctum Chriſti continet Euãgelium, penè omnibus Eccleſijs hęc vetus cõſuetudo eſt, vt diaconus tanquàm ab auſtro veniens, ad aquilonem ſtet conuerſus. Ecce enim ab auſtro venio, dicit Dominus, & Abacuc, Deus, inquit, ab auſtro veniet: Ab auſtro quippe venit, quia ex operatiõe Spiritus ſancti, venit & incarnatus eſt filius Dei, & per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit hoſtiam Deo in odorẽ ſuauitatis. Pulcrhè ergo diaconus, tantam ſalutem recitaturus, ad aquilonẽ conuertitur: vt per hoc indicet, quòd quando hoc ſalutare Dei miſſum eſt gentibus, fortis contra diabolum legatio directa eſt, quod Deus dixerat, dicam aquiloni, da.

Deprædatio inferni per chriſtum. ibidem Pſal. 67. Iohan. 1. Pſal. 18. Statio ad ſanctum Petrum. Matth. 16. 1. Tim. 3. cur diaconus ad aquilonẽ uerſus legit euangelium. abacuc. 3. Ephe. 5. Eſai. 43. Eſaiæ. 52.

De Officio, dum medium ſilentium. Cap. XXIII.

DIe natalis domini officium, gaudium eſt, vt diximus, gentium, quæ omnes viderunt ſalutare Dei, & quarum aſſumptio vita eſt ex mortuis ſcilicet Iudæis: hoc autem certæ diei ſedem non habens, & penè viduum reuocandorum in fine ſeculi præconium eſt Iudæorum. Non enim gloriari debet oleaſter aduerſus ramos bonę oliuæ, quod propter incredulitatem fracti ſunt & ceciderũt. Ipſe autem contra naturam inſertus eſt & fide ſtat. Neq; dignũ eſt, vt exultet iunior frater, quod ſe recepto & conuiuante cum patre, maior frater iratus ingredi recuſat, ſed inter conuiuia rogat patrem ſuum, vt exeat & blandis delinitum monitis introducat. Hæc ita eſſe vel ex communione præſentis officii ſatis elucet. Tolle, inquit, puerũ & matrẽ eius, & vade in terrã Iuda, defuncti ſunt enim qui quærebãt animã pueri. Nũc enim puer ille ſcilicet incarnatus Deus, reliquit domum ſuam, & dimiſit hæreditatem ſuam: quia ſicut ſcriptum eſt: Aſcendens ſuper nubem candidam, ingreſſus eſt Aegyptũ, abiit ad gentes: quæ antiqui Pharaonis, id eſt, diaboli fuerant regnum. Tunc autẽ defunctis his, qui quærebãt animã eius, id eſt, ſopita modernæ inuidiæ flamma, qua ſanctorũ eius animas quæſierunt & ſanguinẽ fuderunt in terram ſuam, id eſt, in ſuę gentis notitiam, reuertetur. Tunc, inquã, iuxta myſticum Euangelii ſenſum, illato Ieſu in templũ, id eſt, in ſynagogã Iudęorũ per fidẽ: Erãt pater eius & mater, ſcilicet omnis parentela eius carnalis, mirantes ſuper his, quæ dicuntur de eo. Et benedixit illi Simeõ, id eſt, ille populus iam iuſtus & timoratus, atq; ita qui nunc poſitus eſt in ruinã, tunc ponetur in reſurrectionem in Iſraël. Cuius aduentus, quia ſciri à nobis non poteſt, tempus meritò nocti comparatur, atq; ideo in introitu: Dũ medium ſilẽtium, quod præteritũ eſt, canitur propter hoc ſimile futurũ. Tũc implebit id, propter quod miſit Deus filiũ ſuũ factũ ex muliere, factũ ſub lege, vt eos, q ſub lege erant redimeret: & liberabitur hæres, qui adhuc paruulus intellectu, ſub elemẽtis, id eſt, literali ſenſu ſeruiẽs detinetur. Tandẽq; obtinebit regnum & ſedem Dauid patris ſui ipſe, de quo in graduali canitur: Specioſus forma.

Reuocandi ad fidem iudei in fine ſeculi. Roma. 11. Lucæ 15. Myſterium reditus Chriſti ex aegypto. Matth. 2. Hiere. 12. Eſaiæ 19. Miſterium de parentibus & Simeone. Lucæ 2. Sapient. 18. Galat. 4. Pſal. 44.

De Sancto die Epiphaniæ. Cap. XXIIII.

SAnctus dies Epiphaniæ, cũ tribus ex cauſis ſit celebris: ea nanque die à Chaldæis dominus eſt adoratus, itemq; annorum triginta iam eſſe incipiens, à Iohanne baptizatus eſt, atque redeunte anno ex aqua vinum fecit ad nuptias: cum, inquam, tribus ex cauſis his ſit celebris: Primam ſecundum diurni officii ſolennitatem rationabiliter accepit. ¶ Videtur in his tribus excedere, quod dominus baptizatus eſt à Iohanne: propter quod & Græci baptiſmi ſacramentum hac die numeroſius atq; ſolennius celebrare feruntur. Verùm ſancta Romana Eccleſia, ſemper illa reuelatione, qua Petrus Chriſtum filium dei cognouit, illuſtrata, conſuetudinem hanc vitandam eſſe proclamat ſcriptis euidentibus. ¶ Dicit enim Leo magnus, ſcribens

Tres cauſæ huius feſti. Matth. 2. Lucæ. 3. Iohan. 3. non in Epiphania, ſed in paſcate celebrari debet baptiſmus.

ſcribens vniuerſis Epiſcopis per Siciliam cõſtitutis, inter cætera: Miror vos vel præceſſores veſtros tam irrationabilem nouitatem vſurpare potuiſſe, vt confuſo tẽporis vtriuſque myſterio, nullam eſſe differentiam crederetis inter diem, quo adoratus eſt chriſtus à Magis, & diẽ, quo reſurrexit à mortuis. Ac deinceps: Propriè, inquit, in morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmatis nouam creaturam condit ex veteri, vt in renaſcentibus & mors Chriſti operetur & vita, dicente beato Apoſtolo: An ignoratis, quia quicũq; in Chriſto Ieſu baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cũ illo per baptiſmum in mortẽ. Et poſt pauca: Ipſa igitur operis qualitas docet celebrandę generaliter gratiæ diẽ eſſe legitimum, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quod ipſe dominus Ieſus Chriſtus, poſtquàm reſurrexit ex mortuis, diſcipulis ſuis, in quibus omnes eccleſiarum prę ſules docebantur, & formam & poteſtatem baptizandi tradidit, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii & Spiritus ſancti. De quo vtiq; eos etiam ante paſsionẽ potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi, regenerationis gratiã ex ſua reſurrectione cœpiſſe. Item poſt aliqua. Si quis autem Epiphaniæ feſtiuitatem (quæ in ſuo ordine debito honore veneranda eſt) ob hoc exiſtimat habere priuilegiũ baptiſmatis, quia hoc quidam putant, quod eadẽ die dominus ad baptiſmum ſancti Iohannis acceſſerit, ſciat illius baptiſmi aliam fuiſſe gratiam, aliam rationẽ: nec ad eandem pertinuiſſe virtutem, qua per ſanctum Spiritum renaſcuntur, de quibus dicitur: Qui non ex ſanguinibus, neq; ex volũtate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Dominus autem nullius remiſsione indigens peccati, nec quærens remedium renaſcendi, ſic voluit baptizari, quomodo & circuncidi, hoſtiáq; emundationis pro ſe offerri: vt qui factus erat ex muliere, ſicut Apoſtolus ait, fieret ſub lege, quã nõ venerat ſoluere, ſed adimplere, & adimplendo finire: & ſicut beatus Apoſtolus prædicat, dicens: Finis autem legis Chriſtus, ad iuſtitiam omni credẽti. Baptiſmi autem ſui in ſe condidit ſacramentum, quia in omnibus primatum tenens, ſe docuit eſſe principium: & tunc regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere eius fluxerunt ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis. ¶ Non ergo in tribus cauſis illud eminet, quòd dominus à Ioanne baptizatus eſt, quia non tunc, ſed quãdo de latere eius ſanguis & aqua profluxerunt, baptiſmi ſui nobis condidit ſacramentum. Eminet autem & pręcipuũ eſt illud, quòd à Magis vtiq; gentilibus adoratus eſt, & illuminatarũ cordibus gẽtium magnam ſpiritualium præſtat materiam gaudiorum. Gentium nanq; primitiæ iam tunc in illis aſſumptæ ſunt. Aſſumpſit enim illos pax noſtra, quę fecit vtraq; vnũ Deum & hominem in ſe vnum Chriſtum, Iudæos atq; gentiles in vnum coniungens populum. ¶ De hoc ergo dignè totum Miſſę cõpoſitum eſt officium, in quo ſancta Eccleſia de gentibus electa, pro ſuæ vocationis initio gratioſum Deo pro ſua ſalute laudis offert præconium. Tota verò laudum materia, dona ſunt regum, aurum, thus & myrrha. Dona quippe illa fuerunt, fide fœcunda cœleſti magiſterio diſpoſita, per Spiritum ſanctum intellecta. Quid enim cœleſti magiſterio dignius, quàm auro regem, thure Deũ, myrrha cõfiteri mortalẽ? Nihil tale paries ille de proximo contulit, qui de Iudæis veniens, in paſtoribus angulari lapidi primus ſeſe coniunxit. Nec mirùm, illos enim, ſcilicet Iudæos paſtores, angelicum inſtruxit magiſteriũ: Hos autem, videlicet gentiles, nouam ſtellam ſuſcipientes, ſolum diuini Spiritus inuiſibiliter perdocuit oraculum. Benè ergo regum munera ſanctæ Eccleſiæ fidem integerrimã teſtãtia, totum huius diei officiũ propheticis teſtimoniis & laudibus perſonat, veneratur, honorat. De tertia iam dictæ feſtiuitatis cauſa, ſcilicet de eo, quod dominus vinum fecit de aqua, quęri ſolet, qualiter eodem die, qua dominus baptizatus eſt, factum eſſe conueniat. ¶ Dominus nanq; qua die baptizatus eſt, neque diſcipulos elegit, neq; miracula fecit, ſed ſtatim ductus eſt in deſertum à ſpiritu ſuo, vt tentaretur à diabolo: vbi & quadraginta dierum celebrauit ieiunium, atque inde reuerſus, tum demum diſcipulos elegit, quos & doctrinis inſtrueret, & miraculis confirmaret. Nunquid annum ſuæ ætatis trigeſimum, cuius in initio baptizatus eſt, totum ſine diſcipulis exegit, & ita redeunte anno eadem die illud admirabile ſignum primum coram diſcipulis fecit? Ita ſanè, credendum eſt quomodo tria hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, vna die celebrata eſſe ſecundum ſanctæ Eccleſiæ authoritatem negare non poſſumus. Nam antequam Iohannes traditus eſſet, Chriſtus neq; publicè prædicauit, neq; duodecim Apoſtolos elegit. Apertè quoq; liquet, ſecundum Lucæ narrationẽ ꝙ egreſſus in virtute Spiritus in Galilæam publicè prædicans, non ſtatim diſcipulos elegit, ſed ita docebat in ſynagogis Iudæorum, & magnificabatur ab omnibus

Margin notes: Matth.16. — Verba Leonis primi. De conſ. diſt. 4. cap. proprie. — Rom.6. — Matth.28. — Minus efficax Iohannis quàm Chriſti baptiſmus. — Iohan.1. — Luc.2. — Galat.4. — Matth.5. — Rom.10. — Coloſ.1. — Ioan.19. — Adoratio Magorũ, præcipua huius feſti. — Eph.2. — Myſteriũ Magorum in tribus donis. — Luc.2. — Chriſtus per annũ ſine diſcipulis fuit, ex quo baptizatus eſt. — Luc.14. — Ibidem.

nibus, & omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant ab ore ipſius. Et ante perſecutionem paſſus eſt, ita vt ad præcipitiū duceretur, fugienſq; de ciuitate in ciuitatem docebat per ſynagogas ſabbatis. Ante & ſocrū Simonis, quę tenebatur magnis febribus, curauit, & alia nonnulla fecit, propter quæ dixerāt ei cō ciues ſui venienti Nazareth, vbi nutritus fuerat: Quāta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Tribus igitur miraculis ornatum ſanctum diem Epiphaniæ colimus. Nam, vt cātauimus, hodie ſtella Magos duxit ad præſepia, hac die Chriſtus à Iohanne baptizatus eſt, hac die ad nuptias vinū ex aqua factum eſt. Breuitaq;, id eſt, tredecim diebus, triginta annorum ætatis eius commemoratur. ¶ Reliqui tres anni, quib⁹ ipſe prædicauit, miraculis diuinitatem ſuam declarauit, tribus illis, quæ ſequuntur poſt Epiphaniam, dominicalibus commemorantur officiis. Quæ ideo ad Epiphaniæ, id eſt, manifeſtationis ad rationem pertinent, quia quæcūque per tres ſuę prædicatiōis annos cœleſtia diuinitatis ſuæ ſacramenta docuit, quæcunq; manibus ſuis tornatilibus & aureis, id eſt, facilè operantibus & diuinis fecit, documenta fuerunt, quibus vera per carnem diuinitas innotuit. Vnde in prima dominica illud ponitur Euangelium, in quo primum teſtatus eſt, patrem ſe habere Deum, dicens parentibus ſuis: Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his, quę patris mei ſunt, oportet me eſſe? ¶ In ſecunda verò legitur Euangelium, quo inuitatus ad nuptias aquas conuertit in vinum. Quod verè magnum diuinitatis fuit indicium, ſolus enim Deus mutare poteſt naturam, & noſtræ reparātionis (qua mortale noſtrum induet immortalitatem, & corruptio incorruptelam poſsidebit) venerabile ſignum, pulchrumq; & conueniens ſignorum eius fuit initium. ¶ In tertia nihilominus dominica, qua dicimus, atq; ad protegendum nos dexteram tuæ maieſtatis extende, ſecundum extenſionem manus, qua tetigit leproſum dicens: Volo, mundare. Vera diuinitas eius ſecundum fidem Centurionis elucet, dum abſens corpore ſanans puerum Centurionis, Deum ſe eſſe deſignat, qui præſens eſt vbiq;. Tribus igitur dominicalibus officiis Dn̄i manifeſtatio, ſcilicet tota trium annorum eius prædicatio commemoratur.

Tres dominicæ poſt Epiphaniā quid tractant. *Cant. 5.* *Luc. 2.* *Ioan. 2.* *1. Cor. 15.* *Matth. 8.*

Cur in purificatione ſanctę Mariæ candelas portemus. Cap. XXV.

IN purificatione ſanctæ Mariæ ideo candelas portamus, vt fœlici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemur, qui Chriſtum infantem geſtans in vlnis agnouit, & cōfeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium. Hoc enim ſigno commoniti exterius, ipſum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mēte noſtra fidei vlnis arctius aſtringimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentibus deſideriis, gementes quærimus, quærētes gemimus. Profectus nanq; in cœlum eſt, antequam hinc abiret, iā ſupra infantiam, in qua portatus eſt à Simeone, ętate & ſapiētia profecerat. Eius igitur viſibile ſignum portamus omnes in manibus, quē iam viſibiliter portare, ſicut Simeon, nec neceſſe habemus, nec poſſumus. ¶ Benè autem conſecrati cereoli, id quod viſibile erat Chriſti, nobis ſignificāt. Nam ſicut apes cerā cū melle virginali producit opere, ſic Maria virgo Chriſtum, Deum & hominem, ſalua vteri ſui genuit integritate. Apes nanq; neq; vllo concubitu miſcentur, neq; libidine ſoluuntur, nullis partus doloribus concutiuntur, & ſubitò magnum filiorum examen emittunt, de foliis & herbis ore ſuo prolem legentes. Conuenienti igitur ſigno, vectationem infantis Chriſti, prout poſſumus, imaginamur, beatitudinem eius corde & ore prædicantes, qui tam diu vixit, vt Chriſtum dominū videret, vidit vt adoraret, adorauit, vt in pace dimiſſus, feliciter hinc abiret.

Candelæ gaudij ſignum. *Luc. 2.* *Iohan. 1.* *Virgineus partus Mariæ per cereolos deſignatur.*

LIBRI TERTII FINIS.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVARTVS.

De Septuageſima. Cap.I.

IN hoc Capitulo multa quęrenda ſunt, videlicet quòd vocetur ſeptuageſima, & cur vocetur hoc nomine, qua ratione ante paſsiõem Domini celebretur, & cur alleluia de ore Eccleſiæ tollatur. Hęc omnia tam veras tamq́ue certas habent rationes, vt quicquid aliud dixeris, recalcitret vndiq; tuta veritas, & oppoſitorum vel repugnantium multitudine inopem & deficientem conſciẽtiam reuerberet. ¶ Verbi gratia, cùm dixeris ſeptuageſimam ideo nominari, quòd ab hac dominica vſq; ad ſabbatum, quo albæ deponũtur, ſeptuaginta dies computẽtur, & per hos dies ſignificari captiuitatem noſtrã, qua peregrinamur à Deo in hoc ſeculo: Illud ſtatim valde repugnans noſtræ cõputationi occurrit, quòd dies dominicæ reſurrectionis, nobilitas anni, decus mẽſium, arma dierum, hunc intra numerum computentur. Quis enim dies indignius captiuitatem ſignificare videtur, quàm ille, quo victo captiuatore, dominus reſurrexit? Quis dies libertatem ſignificare merebitur, cùm primus dominicę reſurrectionis dies ſexageſimus quartus occurrat in numero dierum, qui captiuitatem noſtram ſignificant, ſignificatam quondam totidem annis, quando populus Dei ſub Nabuchodonozor fuit exul in terra Babylonis? ¶ Itemq; & illud repugnat, quòd cùm à prædicto ſabbato dominica hæc ſeptuageſima ſit, ſequens dominica (quam ſexageſimam dicunt) nullo modo ſexageſima eſt, & quinquageſima nullo modo quinquageſima eſt, & quadrageſima nullo modo quadrageſima eſt. Quid ergo ſeptuageſimam nominemus, altius atq; conſtantius pandendum eſt.

Septuageſima quomodo cõputari non debet. — *2.Cor.5.* — *Eph.4.* — *Hiere.25.29.* — *Daniel.9.*

Quid ſeptuageſimam nominemus. Cap.II.

SEptem Dominicas continuè ſequentes magnis ac myſticis officiis inſignes, ſeptuageſimam nominamus, quarum in prima clamat homo à paradiſi felicitate & à creatoris ſui facie proiectus: Circũdederunt me gemitus, &c. In ſeptima, redeunte de peregrinatione hac & de conualle lachrymarũ, dicitur voce prophetica: Lætare Hieruſalem, & diem feſtum agite, qui diligitis eum, &c.

Septuageſima à ſeptem dominicis. — *Gen.2.*

Cur ſeptuageſimam nominemus. Cap.III.

IDcirco autem primam dominicam, quæ ſeptima eſt ab vltima, ſeptuageſimam potius nominamus, & ſexageſimã, quæ ſexta eſt, & quinquageſimam, quæ quinta eſt, quia idem commemoratur officiis, quod ſignificatum eſt illa ſeptuagenaria captiuitate populi Dei, qua realiter ſedit & fleuit ſuper flumina Babylonis. Quid autem illud eſt? Septenaria diſtinctio ætatum mundi, quarũ prima eſt ab Adã vſq; ad Noë, ſecunda à Noe vſque ad Abraham, vel ſecundum quoſdam, vſque ad Moyſen, tertia à Moyſe vſq; ad Dauid, quarta à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, quinta à tranſmigratione Babylonis vſq; ad aduentum domini, ſexta ab aduentu Chriſti vſq; ad finem ſeculi, ſeptima iam ętas mundi requies eſt illa, ad quam quotidie trãſeunt electorum animæ, & requieſcunt inter vbera lætantis matris ſuæ ſupernæ Hieruſalem. ¶ Quia ergo per has ſeptem dominicas illud idem commemoratur, quod per ſeptuaginta Babyloniæ captiuitatis annos ſignificatum eſt, dominica hæc prima de ſeptem, rectè ſeptuageſima dicitur, quòd quàm ratum ſit, poſterius ex ipſarum dominicarũ officiis clarius lucebit. Nunc qua ratione ante paſsionem domini ordinatæ ſint, dicendum eſt.

Pſal.136. — *Septem ætates mundi.* — *Eſai.66.*

Qua ratione ſic ante paſsionem domini ſeptem dominicæ ordinatæ ſint. Caput IIII.

BEatus Papa Gregorius, qui (ſicut in libro vitæ eius contineri iam ſuprà diximus) officiorum atq; ſtationum ordinator extitit ſolertiſsimus, intellexit eo ſenſu, quem illi Spiritus ſanctus aperuit, dignã ac reuerendam memoriam ſalutiferæ paſsionis Chriſti expetere, vt illi ab omnibus ſanctis & electis, quicunq; fuerunt ab initio mundi, teſtimonia redderẽtur, cui quaſi cõmunes per os præſentis Eccleſiæ redderentur exequiæ. ¶ Omnium quippe ſanctorum à mundi conſtitutione vna fuit ſalus & expectatio, paſſio redemptoris, & concordibus eorũ dictis prænuntiata, geſtiſq; præfigurata eſt, ac velut vni ſubiecta ſoli, diuerſis licet ex locis eandem imaginem multa reddunt ſpecularia: ſic plures ſancti diuerſis temporibus ac meritis venientes, præcurrentes ſaluatorem, vnam eandemq; variis figuris eius præfigurauerũt paſſionem.

Gregorius. — *Paſſio Chriſti uariè præfigurata.*

[Ordinator officiorum Gregorius] ſionem. ¶ Cùm ergo iā dictus ordinator officiorum, commemorata iam Chriſti natiuitate, apparitione, & manifeſtata triennij eius prædicatione, paſsionis eius memoriam *anno *[*animo]* noſtro inſcripturus eſſet, laudabilem fecit digreſsionem, ad mundi recurrens initiū, & de diuerſis ętatibus cōgruas eccleſię voces colligēs, quaſi de diuerſis locis ſeptenos choros rationabili ac venerabili ordine produxit. Quid, vel quomodo ſinguli chori pręſenti eccleſiæ cōcinant, paulò pòſt explicandum eſt. Nunc illud primitus dicendum videtur, cur de ore eccleſiæ diebus iſtis alleluia, quod eſt laus Dei, tollatur.

Cur alleluia dimittatur. Cap. V.

SI rectè conſideremus, quam laudem Dei alleluia (quod nomen eſt antiquæ dignitatis & autoritatis) ſignificet, perpulchrū & ratiōabile videtur, vt verè eſt, quòd de ore ſanctæ eccleſiæ vox hæc conſuetudinaliter ablata eſt. *[Non omnis laus Dei alleluia.]* ¶ Significat autem non quamlibet laudem Dei, non laudem maiorum aut minorum creaturarum cœli & terræ, & maris, & omnium quæ in eis ſunt. Alioquin, ſi quamlibet laudem Dei ſignificet alleluia, fruſtra diebus iſtis de ore noſtro tollitur, cum à laudibus Dei nō ceſſantes, laudamus, quòd in principio *[Gen. 1.]* fecit cœlum & terram, quod diuiſerit lucem à tenebris, quòd fecerit firmamētum, & poſuerit in medio aquarū, quòd ad iuſſum eius germinauerit terra herbam virentē, lignumq́; afferens fructum iuxta genus ſuum, quòd luminaria fecerit, & in firmamento poſuerit, quòd piſces, quòd volucres, quòd beſtias prodire iuſſerit, quòd deniq; hominem ad imaginē ſuā creauerit. ¶ Quam ergo Dei laudem ſignificat alleluia? *[Alleluia noſtrum in filio Dei.]* Illam vtiq;, illā cui dicit Deus pater in pſalmo: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. *[Pſal. 56. 107.]* Gloria patris, Dei filius, perfecta laus & ſempiterna muſica, vtpote ſumma ſapientia, quæ de corde nata eiuſdem patris æterni muſici, citharam noſtræ humanitatis aſſumpſit, quam & cōfractam ab inuidis & ſtultis pueris, qui ad cantum eius ſaltare debuerant, *[Matth. 11.]* rurſus per gloriam reſurrectionis reformauit, & inuiolabile pſalterium fecit, illa, inquam, gloria hęc cithara, ſiue pſalterium, alleluia noſtrum eſt. Quicquid enim ſupernæ iucunditatis auditoribus ſuis exhibuit, quorum beati oculi qui *[Luc. 10.]* viderunt, & aures quæ audierunt, quicquid, inquam, de cœleſtibus gaudiis ore ſuo dominus Ieſus Chriſtus præcinuit, alleluia eſt, canticum nouum eſt, laus ſuauis eſt. *[Cur alleluia in LXX. tollitur.]* ¶ Hoc autē neq; veteres ſancti viderunt, aut audierunt, de quibus ait ipſe dominus: Multi reges & prophetę voluerūt videre, quæ videtis, & nō *[ibidem.]* viderunt, & audire quæ auditis, & non audierūt, neq; nos, quādiu ſumus in corpore (quia receſsit in cœlum) videre poſſumus, aut audire meremur. *[Matth. 13.]* Quandiu enim ſumus in corpore, peregrinamur à domino. *[2. Corinth. 5.]* Cum vero probabilem antiquæ eccleſiæ nondum redemptæ ſtatum commemoramus, noſtrumq́; incolatum, quia prolongatus eſt, deplangimus, pulchro ſatis ordine alleluia ab ore noſtro tollitur. Quia videlicet, qui per illud ſignificatur, ille nondum venerat, à nobis iam receſsit, & ablatus eſt ſponſus à filiis ſuis. *[Matth. 9.]* ¶ Rectè hoc conſiderauit, qui hoc reſponſorium cecinit alleluia. *[Alleluia noſtrum Chriſtus eſt.]* Dum præſens eſt imitantur illam, & deſiderant illam cum ſe eduxerit: *[ſapientiæ 4.]* Dū enim hic de alleluia dixit hoc, quod de ſapientia ſcriptum eſt (quæ ſine dubio Chriſtus eſt) profecto per alleluia Chriſtum intelligi voluit, qui dū præſens eſſet, imitati ſunt illum, & deſiderauerūt eum, cùm ſe eduxit, aſcendens in cœlum, & in perpetuum coronatus *[Ephe. 4.]* triumphat ante dominum patrem, ſicut ſcriptum eſt, Gloria & honore coronaſti eū domine, *[Pſal. 8.]* & conſtituſti eum ſuper opera manuum tuarum. Non ille nugas triuit, aut pueriles ineptias contexuit, cùm diceret, alleluia, reuertere in theſauros tuos, te benedicent angeli. Reuerſus eſt enim in theſauros ſuos Chriſtus dominus, id eſt, in ſecreta cœli, vbi ab angelis benedicitur, & à filiis ſuis hic peregrinantibus deſideratur. *[Cur in paſcha frequentatur alleluia]* ¶ Non ſolum autem ipſe glorioſus Eccleſiæ ſponſus, nouus homo Chriſtus, hoc nomine prædicatur, ſed & ſponſa eius noua, ſancta Eccleſia (quia corpus eius eſt) quia & ipſa muſicæ illi organum eſt, id eſt, diuinæ ſapientię (cuius in homine Chriſto tota plenitudo corporaliter *[Eph. 1. Coloſſ. 2.]* inhabitat) eodem nomine iure prędicari poteſt. Quapropter die dominicæ reſurrectionis, quando noua ſoboles renaſcitur & claritate repletur agni nouelli, qui venerunt ad fontes, ipſam nouam Eccleſiam, noua cuncto mundo gaudia nuntiantem, non inaniter tali compellamus nomine alleluia, quæ & placido nobis vultu & dulci voce reſpondet, quia totum eius diei, vel totius hebdomadæ paſchalis officium, illorum eſt exultatio, qui tunc per aquam & ſpiritum renati ſunt. Sed de his ſuo loco melius dicemus, nunc ad ſuperiora redeamus.

De Officio ſeptuageſimæ, & cur ſtatio fiat ad ſanctum Laurentium.

Caput VI.

[Cur in illo die fit ſtatio ad ſanctum Laurentium.] QVoniam ſeptem dominicis, ſeptem ętates mundi ſignificari ſuprà dictū eſt, qualiter officium ſeptuageſimę primę conueniat ætati, iam dicēdum eſt. ¶ Primoq́;

non prætereundum, cur ſtatio fit ad ſan-
ctum Laurentium. Cauſa nanq; conueniens
& idonea eſt. Sicut enim in primæ ætatis Ec-
cleſia protomartyris Abel ſanguis iuſtus cla-
mat de terra ad Deum, quæ aperuit os ſuum
& ſuſcepit eum de manu Cain fratris ſui, ſic
in Romana Eccleſia, pretioſa mors beati Lau
rentii, nouo & inaudito genere paſsionis cla
mauit in cœlum, clamauit, & audita eſt per
mundum vniuerſum. Quem clamorem ſuũ
ipſe ſanctus martyr iam præuidens, dicebat
ad Hippolytum: Magis in abſconditis, in ho
Introitus. mine interiore abſconde Chriſtum, & poſt-
modum cùm clamauero, audi, & veni. ¶ Vox
Pſal. 17. ergo primæ Eccleſiæ conueniens eſt, præcen
tore Abel: Circundederũt me, Circũdederãt
enim illum gemitus mortis, vitæ gaudiis per
primos parentes perditis. Siquidem ille lan-
Lucæ 10. guidus, qui deſcendens ab Hieruſalem in
Hiericho, inciderat in latrones, ſpoliatuſque
& vulneratus, ſemiuiuus ab illis fuerat reli-
ctus, genuerat illum in ſuis doloribus langui
dus ęgram, ſaucius morbidam, moriens mor
talem. Et in tribulatione mea inuocaui, in-
Prima eccleſiæ ætas in Adam. quit, dominum, & exaudiuit de templo ſan-
cto ſuo vocem meam. ¶ Hoc longè poſt fu-
turum, per ſpei certitudinem, quaſi iam fa-
ctum fideliter præſumit, iam enim diuinum
de reparatione ſuę ſalutis acceperat oraculũ,
Gen. 3. dicente domino ad ſerpentẽ: Inimicitias po-
nam inter te & mulierem, & inter ſemen tu-
um & ſemen illius. Victoria nanq; redemp-
toris noſtri iam tũc promiſſa eſt, qui cùm ſit
ſemen mulieris, inimicitias cõtra draconem
antiquũ intantũ exercuit, vt caput eius cõte-
reret, & omnẽ poteſtatẽ auferret. Dicat ergo:
Exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meã.
LXXVII. generationes ab Adam uſque ad Chriſtum. Luc. 3. ¶ Sed quanta expectatio? Quanta ſalutis di-
latio? Generationes nanq; LXXVII. ab Adam
vſq; ad natiuitatem Chriſti ſunt. In Euange
lio ſecundum Lucam ita inuenimus. ¶ Benè
Euangelium. ergo hi, qui ſecundum Euangelium præſen-
tis diei, mane conducti ſunt, murmurantes
Matth. 20. dicunt: Hi nouiſsimi vna hora fecerunt, &
pares illos nobis feciſti, qui portauimus pon
dus diei & æſtus. Pondus enim diei & æſtus
portauerunt hi, quos à mundi initio, quia
diu contingit hic viuere, neceſſe fuit etiam
longiora carnis tentamenta ſuſtinere. ¶ Hoc
igitur longiſsimum ſtadium eſt, de quo in E-
Epiſtola. 1. Cor. 9. piſtola, prædicto Euangelio cõſonante: neſ-
citis, inquit, Apoſtolus, quod hi qui in ſtadio
currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus ac
cipit brauium? ¶ Sed conſolabantur ſe longa
nimes in ſpe, quodammodo dicentes, quod
Graduale. Pſal. 9. in graduali canimus: Quoniam non in finem
obliuio erit pauperis, patientia pauperum nõ
peribit in finem. ¶ Tractus itidem ſicut col- *Tractus.*
lecta, in qua dicimus: vt qui pro peccatis no-
ſtris iuſtè affligimur, pro tui nominis gloria
miſericorditer liberemur: tractus, inquam,
De profundis, vox eſt hominis ſub manu Dei
iuſta inter verbera gementis & dicentis: Si
iniquitates obſeruaueris Domine, Domine *Pſal. 192.*
quis ſuſtinebit? ¶ Hoc autem in tractibus no
tandum eſt, quòd omnes fere grauioribus *Tractus cantus triſtitiæ.*
compoſiti ſunt vocibus, nec vnquàm iis, qui
autentici dicũtur, modis exaltari merentur:
ſed cuncti plagalium inferioribus terminis
contenti, fletum & triſtitiam in humilitate
ſonorum denuntiãt. Quod congruè ſatis ob
ſeruatum eſt. Triſtitiæ nanq; tempus exigit,
vt alleluia, quod lætantium carmen eſt, in-
termitteretur. Benè ergo tractus, qui inte-
rim pro alleluia cantatur, altitudinem atque
excellentiam gaudii, graui ſuccentu, & mode
ſtis declinat inceſsibus. ¶ In offertorio: Bo- *Offertorium*
num eſt confiteri domino, quæ ſimiliter vox
eſt flagellati, iuſtitiam ferientis inter verbera *Pſal. 91.*
confitentis, ille vel maximè verſus primor-
diis conuenit infantis Eccleſiæ: exaltabitur
ſicut vnicornis cornu meum, & ſenectus *In ſenecta cõtigit miſericordia copioſa.*
mea in miſericordia vberi. ¶ Non enim in
infantia eius, quando iuſti Abel ſacrificio
glorificata, primoq; eius ſanguine purpura-
ta eſt: non in pueritia eius, quando loquente
Deo ad Noë vel ad Abraham, prima doctri- *Gen. 4.*
næ ſalutaris rudimenta percepit: non in ado-
leſcentia eius, quando pædagogum, id eſt,
legem Moyſi, ne laſciuiret, accepit: non in iu- *Gene. 6. 12.*
uentute, quando ſanctis regibus à Dauid in- *Exod. 24.*
cipientibus coronata eſt: ſed in ſenecta eius,
quãdo regum prophetarumq; iam effœta e-
rat, exaltatum eſt cornu eius, ſicut vnicornis,
id eſt, Chriſtus rex potẽtiæ ſingularis: & ſene
ctus eiꝰ in miſericordia vberi, quia videlicet
in multitudine miſericordiæ rex Iſraël bene
dictus aduenit. Communio quoq;: Illumi- *Galat. 3.*
na faciem tuam ſuper ſeruũ tuum, vox eiuſ- *Pſal. 118.*
dem Eccleſiæ eſt, ſecundum primam ætatem
mũdi, vox, inquam, hominis ſpoliati gloria
vultus Dei, & parietem inimicitiarum, quo
interiecto, veri ſolis faciem humanarum ani
marum ſpecularia perdiderant, diſſolui ac di *Eph. 2.*
rui poſtulantis.

HActenus à die natiuitatis dominicæ de *A natali Chriſti uſq; ad LXX. legitur nouum teſtamentum.*
nouo teſtamento erant, quæcunq; le-
gebantur in vigiliis nocturnis, conguè
ſcilicet propter præſentem vitam eiuſdẽ no-
ui hominis Chriſti, quã ſignificant dies illi,
magnuſq; præco ſanctæ nouitatis Paulus, cũ
veteri lege nouam conferens gratiam, legem *Rom. 3.*
factorum deprimebat, & legem fidei cũ pal-
ma iuſtitiæ ſubleuabat. At nunc iuxta ra-
tionem

tionē ſuprà memoratam, antiqua repetitur hiſtoria, qua veteris vitæ narrantur miſeriæ, quas in officio præſcripto ſancta deplorat eccleſia.

De Sexageſima. Caput VII.

Secūda eccleſiæ ætas in Noë.

PRæclarū huius dominicæ officiū tēpus illud ſecūdæ ætatis reſpicit, quo primū exijt, qui ſeminat ſeminare ſemen ſuū, quo primùm reconciliationē mūdi præparare incipiens locutus eſt ad Noë,& Eccleſiam iam infantiles annos egreſſam,primis præceptorū ſuorū elementis imbuere cœpit. Nam ex quo de trāquillo & quieto paradiſi vtero eiecta,in hāc nata eſt miſeriā, quam eius natiuitatem beatus Iob in eiuſdem eccleſiæ perſona(vt ait beatus Gregorius)deplorat,dicēs: *Iob 3.* Pereat dies in qua natus ſum,&c. nullam illi præceptorum ſuorū legitur tradidiſſe diſciplinā.¶At verò locutus cum Noë,dicēs:quia ecce ego ſtatuam pactum meum vobiſcū, & iterata benedictione, ſuperductam incipiēs abolere maledictionem,paulatim pueritiam mundi ſuo magiſterio ſubiicit, dans præcepta quædā, primùm Noë, deinde Abraham, & in illis primoribus initians iuſtitiam fidei. Perfecit autē hæc in plenitudine gratiæ, dū exiit in hunc mundū, formam ſerui accipiens,per ſeipſum in populo Iudęorū, & per ſanctos Apoſtolos in omnibus gētibus ſeminare ſemē ſuū.

Prima ſub Noe præcepta Dei. Gen.9. Philip.2.

Euangelium Lucæ 8.

¶Hac igitur dominica legitur hoc euangeliū:Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuū:agiturq; ſtatio ad ſanctū Paulū,digna ſanè & euidenti cauſa,quia dux verbi pręcipuus,& verè ſeminator verborum ipſe eſt, per quem omnes gentes cognouerunt gratiā Dei.

Statio ad ſanctum Paulum. Act.14.

Introitus. Pſal.43.

¶Antequàm ergo ſacerdos introeat,velut antequā ſeminator ille ad opus ſuū exeat, dum adhuc in accubitu ſuo eſt, & in ſinu Dei patris quieſcit,cōclamat chorus:Exurge,quare obdormis domine:exurgendo enim & ſemen ſuū ſeminādo hoc effecturus erat,vt facies eius,quam propter peccatū auerterat, id eſt,notitia eius humano generi rurſus illuceſceret. Ignorātia nanq; Dei,terræ noſtræ ſterilitas fuit.Seminator igitur ſapientiæ cœleſtis,quia ſuum ad opus(vt dictū eſt)exiēs, & aratores ſuos,id eſt,ſanctos apoſtolos cōducens,maximè beatum Paulum, qui plus omnibus illis laborauit, operarium vtilem habuit,quem ad gentes miſit, & acuto vomere linguæ eius corda dura proſcindens,fidei & morum copioſum ſemen infudit.

1.Cor.15.

Collecta. 1.Cor.11.

¶Ingreſſus ſacerdos ſtatim in collecta:Deus,qui conſpicis,celebrem eiuſdem doctoris gentiū memoriam pręmittit,vt ſtationem cōuenienter aſſcriptam egreſſa quoq; proprietas manifeſtius commendet. ¶Amplius autem ad hoc ſequens epiſtola pertinet,quā idem fortiſſimus cœleſtis agricolæ operarius veros labores ſuos ēnumerat & pericula, quibus illum affecerunt hi,qui domini ſui fines inuaſerāt, nec arari permittebant.

Epiſtola.

Graduale.

¶Graduale ad vtranq; partem hominum reſpicit, & eorum ſcilicet,qui tanquam bona terra, ſemē verbi Dei ſuſcipientes,fructum iuſtitiæ retulerūt, & eorum,qui rebellātes vniuerſę terrę dominatori aratrum eius cōfregerunt, boueſq; innocuos iugulauerunt: Diſſeminato nanq; verbo Dei factum eſt,quod ait: Sciāt gentes, quoniam nomen tibi Deus,tu ſolus altiſſimus ſuper omnem terram,& hi qui illud repulerunt, poſiti ſunt vt rota, ſcilicet in eo quod ſurgentes in his,qui retrò ſunt, id eſt, in carnalibus,cadūt in anteriori parte,id eſt, in intellectualibus:& quemadmodum ſtipula diſpergitur ante faciem venti,ſic diſperierunt ſlante ſpiritu iræ Dei.

Pſal.82.

Tractus.

Pſal.59.

¶In tractu gratias agit ſępe dicto ſeminatori,commota terra & cōturbata,id eſt,vniuerſi peccatores,qui quādo culturas ſuas aduerterunt eſſe deo execrabiles,commoti ſunt ad pœnitentiā, & per ſignificationem prędicationis incipientes timere,fugiunt à facie arcus ,id eſt, à die iudicii, in quo duobus teſtamentis,quaſi duobus cornibus inflexis , rebelles verbi diuini, damnationis æternæ ſagitta ferientur.

Offerenda. Pſal.16.

¶Lecto tandem Euangelio, conſona ſequitur offerenda: Perfice greſſus meos in ſemitis tuis. Timendum eſt enim, ne ſuſcepto ſemine verbi Dei ſecus viā expoſiti, & in exterioribus vagantes à volucribus, id eſt, à ſpiritibus immundis diripiamur : aut à ſolicitudinibus & ſpinoſis diuitiis ſeculi ſuffocemur: aut humorē,id eſt, pinguedinē charitatis nō habens, bonum ſemen areſcat in nobis, & ſic non perficiantur greſſus noſtri. Mirificat miſericordias ſuas, dum ſemen miſericorditer iniectū cuſtodit vt pupillam oculi,ne cōpungatur à ſuffocātibus ſpinis, protegit ſub vmbra alarū ſuarū,ne ſiccetur ardoribus ſolis,eripit ab impio,ne auferat verbū de cordibus noſtris:vt dicat bona terra fructū afferēs in patientia:Ego autē in iuſtitia apparebo in cōſpectu tuo.Et ſicut in communione cātamus: Introibo ad altare Dei.

Communio. Pſal.42.

¶Semen itaque Dei terram noſtram in qua creuit(quod mirabile eſt)ſurſum vehit ſecum in horrea cœli: quia cùm terra ſimus, niſi verbo Dei portemur,quod eſt Chriſtus,in cœlū non aſcendimus,ſicut ipſe ait: Nemo aſcendit in cœlū, niſi filius hominis qui eſt in cœlo. Cum ipſo ergo & per ipſum ſubleuabimur, portantes manipulos iuſtitiæ, lætificante Deo iuuentutem noſtram,in vigore nouitatis æternæ.

Iohan.3.

De quinquageſima. Cap. VIII.

Tertia ætas Eccleſiæ ſub Moyſe.

DOminica hæc tertiam mundi ætatem ſignificat, qua adoleſcentulam, pubeſcentemq; eccleſiam reſpiciẽs Deus, cũ iam tempus eius iuxta prophetá tempus eſſet amantium, eripuit illam de medio fornicatorum, mittens Moyſen & Aaron, & per ſigna magna atq; portẽta filios Iſraël educẽs de ſeruitute Aegyptiorum. *Ezech. 16.* Cui rei valde præſentis dominicæ congruit officium, valde competit id, quod hac die legitur Euangelium. *Luc. 18.* ¶Nam ſicut hic ſedens cæcus ſecus viam poſtulabat lucem, ſed à turbis increpabatur vt taceret, ita illic filios Iſraël intendentes ad fidem patrum ſuorum Abraham, Iſaac & Iacob, & clamantes ad Dominum, vt educeret eos de Aegypto, quod in lingua noſtra tenebras ſonat, cultumque ſui nominis eos doceret, quæ vera & neceſſaria illuminatio eſt, increpabantur ab Aegyptiis opprimentibus, & ſuperbè dicentibus: Vacatis otio, & ideo dicitis, eamus & ſacrificemus domino. *Exod. 5.* Igitur cũ dominus mittens Moyſen & Aaron, iuſsit populum ſuum adduci ad ſe, & coram illis fecit mirabilia, per quæ potuit verus Deus agnoſci, deditq; legẽ ſcriptá & mãdata vitæ, ritumque colendi, iam tunc magnus ille cæcus, id eſt, humanum genus, cœpit illuminari, & nunc vſq; illuminatur magis ac magis, contradicentibus licet atq; increpantibus turbis, ſemper quidem inuiſibilibus, nonnũquàm autem etiam viſibilibus. *Cæcus ſecus uiam, genus humanum.* Hoc enim dominicæ huius conſonat officium. ¶Nam ingreſſuro iá ſacerdote, quaſi præuenit clamoribus aduentum illuminatoris ſui cæcus ſupradictus, dum chorus concinit: Eſto mihi in Deum protectorem. *Introitus.* *Pſal. 130.* Nempè quod ait: Propter nomen tuum dux mihi eris, & enutries me, ad viam ſpectat, iuxta quam ſedet cæcus mendicans. Via pariter & dux idem eſt Chriſtus. ¶Sequens itidẽ collecta: Preces noſtras quęſumus domine clemẽter exaudi: clamor eſt cæci, magis ac magis vt exaudiatur, inclamantis. *Collecta.* Nam & ait, atq; à peccatorum vinculis abſolutos, ab omni nos aduerſitate cuſtodi, turbam percutit eorum, quæ in oratione patitur, phantaſmatum, ſicut ille cæcus in Euangelio turbam increpantiũ, ſicut filij Iſraël Aegyptios prohibentes, & violenter ſe tenẽtes, ne irent ad ſacrificandũ domino Deo patrũ ſuorũ. *Luc. 18.* *Exod. 5.* ¶Epiſtolæ quoq; lectio, ſi linguis hominum loquar & angelorũ, nõ ex eo tantũ loco, quo dictũ eſt: Videmus nũc per ſpeculũ & in ęnigmate, tũc aũt facie ad faciẽ, ſed ex tota ſerie ſua, ad eiuſdẽ illuminationẽ cæci reſpicit, dũ cũctis chariſmatibus excellentiorẽ viá demõſtrat, id eſt, charitatẽ. *Epiſtola. 1. Cor. 13.* Charitas enim oculus cordis eſt, qua quiſquis caret, cæcus eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat. *1. Iohan. 2.* Nam & cùm illuminare cœpiſſet Deus humanũ genus (vt dictũ eſt) legẽ dãdo filiis Iſraël, hoc primùm collyrio oculos eius inũxit, dicẽs: Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mente tua, & proximum tuum ſicut teipſum. *Deut. 6.* ¶Graduale, cùm ſolam liberationem filiorum Iſraël (de qua dictum eſt) cũctis penè dictionibus perſonare videatur, tamen ex eo, quod dicitur: Notam feciſti in gentibus virtutem tuam, ad eandẽ ſpectat magni cęci illuminationẽ. *Graduale.* *Pſal. 67.* ¶Sic & in tractu, quod dicitur: Intrate in cõſpectu eius, &c. idẽ eſt, ac ſi diceret, accedite ad eũ & illuminamini. *Tractus.* *Pſal. 99.* Quodq; lecto ſupradicto Euangelio, dicimus in offertorio: Benedictus es domine, doce me iuſtificationes tuas, nimirũ aliis verbis illuminari poſtulat cæcus. *Offerenda.* *Pſal. 118.* Statim viæ laudes arripit, iuxta quam ſedens & mendicans illuminatus eſt, tantoq; concentu, tã grãdi vociferatione viã teſtimoniorũ perſultat, viáq; veritatis, & viã mandatorũ cõgeminat, vt ſaxorũ quoq; duritiã ad glorificandũ illuminatorẽ ſuum excitare queat. ¶Quia verò nõ ſatis eſt, ad viam perueniſſe, & illuminationem ſcientiæ percepiſſe, niſi abiiciamus deſideria carnis, congruè terremur illorũ exemplo, de quibus dicimus in communione: Manducauerũt & ſaturati ſunt nimis, quia propter deſideriorum incõtinentiam proſtrati ſunt in deſerto, nec peruenerũt ad repromiſsiõis terram. *Communio.* *Pſal. 77.* *Numer. 14.* Quorũ nos exemplo Paulus quoq; ſolicitos reddens: ſic currite, inquit, vt cõprehendatis. *1. Corinth. 9.* ¶Quem autẽ ducẽ credimus fuiſſe vel paſtorem, cùm iterum populũ ſuum & oues paſcuæ ſuæ dominus educeret de terra Aegypti, diuidẽs illis per diuiſiones gratiarum mare rubrum baptiſmi, quod de latere eius pendentis in cruce profluxit? Nempè beatũ Petrum Apoſtolum, qui & in magno corpore ſępe dicti huius cæci princeps illuminatus eſt, dicente ad eũ Chriſto, filio Dei viui: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cælis. *Statio ad S. Petrum.* *Matth. 16.* Conuenienter ergo ad eundem Apoſtolũ dominica hac ſtatio fit, vt omnis plebs videns magnificè Deum exemplo eius dicentis: Populus acquiſitionis, annũtiate virtutes eius, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen ſuum. *1. Pet. 2.*

De prima dominica quadrageſimæ. Cap. IX.

DOminicæ huius officium, propheticũ ſancti Spiritus perſonat vniformiter atq; congeminat oraculum, ſine mutatione

tione rerum ac perſonarum, quo pugnanti contra draconem antiquum promittitur ſanctæ eccleſiæ competẽs altiſsimũ adiutorium.

Quarta ætas eccleſiæ ſub regibus & prophetis. Spectat dominica hæc quartam mundi ætatẽ, qua mundus plenaria iuuentute roboratus eſt, & populus dei quaſi viriles annos ingreſſus, coronatus eſt diademate regum, & ornatus ſanctorum ſapientia prophetarum. ¶Nam patriarcha Dauid *(David 1. Reg. 16.)* electus ſecundũ cor domini remoto Saule, primus regum, præcipuus prophetarum, manu fortem vel deſiderabilem Chriſtum nomine pręſignat, victoriis præfigurat, propheticis oraculis ac ſpiritualibus canticis annuntiat. ¶*(Cur uelantur altaria.)* Et quia clauſa fuit, vſq; ad Chriſti aduentum, huius & cæterorum ſcriptura prophetarum, ac ſicut tenebroſa aqua in nubibus aëris, ita contenebrabatur occulta ſcientia in prophetis, donec agnus dei, ſolus dignus accipere librum & ſoluere ſignacula eius, *(Apocal. 5.)* in paſsione ſua complendo propheticas aperiret voces: iccirco ab hac dominica vela dependent ante ſancta eccleſiæ altaria, vt populus ſancta ſanctorum non videat, donec in ante paſchalia hebdomada depoſitione velorum, eadem renouetur ſignificatio, quę facta eſt per hoc, quod velum templi ſciſſum eſt, ſpiritum tradente domino. *(Matth. 27.)* ¶Hac igitur dominica poſito hoc Euangelio, *(Euangelium. Matth. 4. Pſal. 90.)* quo caput eccleſiæ Chriſtus ieiunãs in deſerto, tẽtatoris inſidias ſuperaſſe narratur, atque ita ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulaſſe, leonemq́; & draconem conculcaſſe, propheticæ de toto officio circunſonant tubæ, victoriam eandẽ cunctis membris eiuſdẽ capitis, & toti repromittẽtes corpori eccleſiæ. ¶*(Statio ad ſanctum Iohannem ad Lateranas.)* cuius officii ſtatio ad ſanctum Iohannem ad Lateranas præſcripta, valde cõgruit. Sicut enim hoc officium totum in veram ſaluatoris decantatur felicitatem, qui præ omnibus & pro omnibus ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulauit, & totum propheticũ eſt: ſic eadẽ Lateranenſis eccleſia, & in nomine eiuſdem ſancti ſaluatoris, & in honore prophetæ & pluſquam prophetæ Iohannis, *(Matth. 11.)* ab imperatore Conſtantino conſtructa eſt. Itaq; propheticæ laudes congruè illic Apoſtolica ſtatione celebrant.

Quadrageſima. ¶Non ſolum dominica hæc quadrageſima dicitur, quemadmodum illæ, quæ præceſſerunt, quinquageſima, ſexageſima, atque ſeptuageſima, ſed & hoc omne tempus, quod ab hac die vſque ad ſacratiſsimam paſchæ ſolennitatem tenditur, quadrageſima nuncupatur, *(Dominica die non eſt ieiunandum)* videlicet propter imitationem dominici ieiunij, quam per hos dies extẽdimus. Sed ad hanc rationem quatuor dies deeſſe probantur, *(Ieiunium quadrageſimale.)* ¶Nam licet ab hinc vſque ad ſacram paſchæ noctẽ, quadraginta duo dies computentur, tamen non niſi triginta ſex, Chriſtianæ deuotionis parſimonia ſibi dedicare præſumit. Canonica nanq; vetat autoritas, ne primam ſabbati dominicæ reſurrectionis ſplendore illuſtratam, vlla vnquã ieiuniorũ publica offuſcet nubecula. ¶Vt igitur noſtri ſolennitas ieiunii dominico magis coaptetur exemplo, quatuor dies, qui hanc dominicam precedunt, additi ſunt ad pretextã totius anni decimam: Totius quippe anni, id eſt, dierum trecentorum ſexaginta, ſupradictus numerus, id eſt, triginta ſex, decima eſt. Quibus additis quatuor, fit quadrageſima, id eſt, quatuor cum decima. Et hęc verior eſt nominis etymologia: Alioquin vna dies, id eſt, huius hebdomadæ tertia feria ſola à die paſchæ, quadrageſima eſt. ¶Sanctæ memoriæ papa Teleſphorus, à beato Petro ſeptimus, hanc ſalutarem ante ſanctum paſcha cõſtituit præparationem, vt Chriſtiana plebs, quæ apoſtolicæ abſtinentię tenorem exequi non poſſet, nõ omnino relinqueret. Apoſtoli nanque primi eius, qui ablatus fuerat, ſpõſi filii, tota vita ſua ieiunium fletumq́; amauerunt, *(Apoſtoli ſemper in fletu & ieiunio erant.)* & renuit conſolari anima eorũ, tantũq́; in eo, ꝙ eius memores erãt, delectati ſunt. *(Matth. 9. Pſal. 76. Matth. 13.)* At poſtquã multiplicari cœpit numerus credentiũ, tãq́; indiſcretos piſces retia fidei cõtraxerũt, vt cũ abſtinẽtibus, multitudo quoq; intraret ebrioſorũ, ſubuenit eccleſiaſticæ diſciplinæ magiſteriũ, & tanquã ſeuera mater, edacium puerorũ intemperantiã moderata eſt, vt quia de toto cogi non poterant, vel partem obſeruarent, uitæq́; decimas abſtinẽtiæ dedicarẽt. Cùm ergo de vniuerſo tempore gratiæ dictũ ſit illud Apoſtoli: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies ſalutis, & cætera: *(1. Cor. 6.)* hac tamẽ dominica illa lectio epiſtolæ recitatur, qua tẽporalis ieiuniorũ obſeruantia, quæ, ut dictũ eſt, eſſe cotinua debuerat, inchoatur.

Cur cineres capitibus inponimus. Caput. X.

Lugendi ſcientia. SI omnes lugendi ſcientiam haberemus, cunctiſq́; æqualiter ſaperet illud, quod propheta deplorans: Cecidit, inquit, corona capitis noſtri, væ nobis, quia peccauimus: *(Threno 5. Iohelis 2.)* & omnibus in promptu eſſet facere, quod item dicitur nobis: Scindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra: tunc neque cineribus capita noſtra aſpergere, neque nudis pedibus opus eſſet ambulare. *(Cur cinere aſpergimur, pedeſq; nudamus.)* ¶Nunc autem maxima pars noſtrũ neque ſponte meminit, qualem ornatum capitis, id eſt, cordis ſui, deum offendendo, perdiderit, neq; facilè poſſunt corda lapidea ſcindi, niſi extrinſecus adhibitis adiuuemur inſtrumẽtis. Igitur, vt noſtra nobis calamitas ad memoriã reuocetur,

& meminerimus,quia puluis ſumus (quod
obblitus fuerat pater noſter Adã, quãdo pro
iecit deum coronam ſuã, & exinde ſenſit nu-
ditatẽ ſuã) iccirco & cinere capita noſtra aſ-
pergimus, & ſummas partes corporis, id eſt,
pedes nudamus: Hoc habitu cõfitentes,quia
non dij,neq; de cœlo ſumus,ſed homines ſu
mus, & de terra principiũ habuimus: & quia
per peccatum gloria noſtra ſpoliati, & inter
hoſtes nudi conſtituti,ornatu gratiæ Dei in-
digemus.

De Secunda dominica quadrageſimæ cur vacat. Cap.XI.

Dominica quadrageſimæ ſecunda,quæ
in ordine & ratione dominicarum ſe-
ptem ſuprà dictarum, quinta eſt, pul-
chra & rationabili diſpoſitiõe vacat, tãquàm
Quinta Eccleſiæ ætas in captiuitate. non habeat Eccleſiæ Pontifex,iam deſeſſus
cantor,quę vel quibus,aut vbi verba cantico
rum Domini decantet, aut certè infructuo-
ſos faſtidiens auditores,organa ſua ſuſpẽde-
Pſal.136. rit ad ſalices.Significat enim quintam mun-
di ętatem,quando templo domini diruto,&
4.Reg.ult. populo Dei in Babyloniam abducto,duplici
Hier.52. captiuitate Eccleſia Dei congemuit,peregri-
na in hoc mundo, captiua ſub Nabuchodo-
nozor.Tunc etenim populus Dei,neq; tem-
plũ neq; altare habebat, & Babylonios Deos
Daniel.3. ſtatuáq; regis Nabuchodonozor,diaboli ty-
pum tenentis,minaci propoſita fornace, co-
gebatur adorare. ¶Non ergo ab re & rationa
Cur dominica Reminiſcere uacat proprio officio. bili diligentia diſpoſitum eſt, vt cùm huius
temporis omnes priuatæ quoq; feriæ pro-
priis officiis locupletatæ,certiſq; ſint ſtatio-
nibus inſignitæ,præter ſolum(quod eſt ante
palmas)ſabbatum,de quo etiam ſuo loco ra-
tio quærẽda eſt:ſola hæc dominica vacet, ſed
nec officium niſi aliunde mutuatum habeat.
¶Attamẽ ex narratione euangelica lectionẽ
habet,illi iam dictæ captiuitati populi Dei ve
riſsimè conſonantem.Nam quod ſignificaue
rat illa captiuatio,Nabuchodonozor plebem
Dei tyrannicè de illa nobili Syon & templo
Domini abſtrahente,& barbarici ſtimuli im-
Euangelium. perio violenter fatigante,hoc idem ſignifica
tur in Euãgelio præſentis dominicæ,dæmo-
nio vexante filium Chananeæ,ſcilicet huma
nas animas paſsionibus mali deſiderij nequi
ter à diabolo cõflammari,& longo fune pec-
catorum ad miſeram ſeruitutem voluntatis
eius,mala conſuetudine violenter trahi. Cla
Matt.15. mabat poſt dominum mulier Chananæa,in-
teruenie bat fides patriarcharum,meritumq;
Daniel.9. Danielis & ſociorum eius,vt ſolueretur cap-
tiuitas Babylonia:clamat & nũc ſuperna ma-
ter noſtra Hieruſalem, vt pœnitẽtibus detur
Epiſtola. peccato reſiſtendi facultas.¶Epiſtolam quo-
que habet de proprio,in qua cùm dicit Apo-
ſtolus:Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio ve *1.Theſſal.4.*
ſtra,vt abſtineatis vos à fornicatione,vt ſciat
vnuſquiſq; veſtrum vas ſuũ poſsidere in ſan-
ctificatione, & honore, &c. ad illius ſeruitu-
tis effugium prouocamur,quæ ſignificata eſt
(vt dictum eſt)per hoc,quòd vaſa domus Do
mini Babylonia captiuitate tranſlata ſunt &
polluta: ita vt biberet in eis rex Babylonis, *Danielis 5.*
& optimates eius, vxores & concubinæ eius:
itẽq; ſignificatur in Euãgelio per hoc, quòd
filiam Chananææ,vas vtiq; creatoris ſpiritus
immundus inuaſerat. ¶Cętera,quàmuis mu *Mutuata huius officij cõueniunt Euãgelio.*
tuata ſint, & de feria quarta ieiunii ſumpta,
cũctis conſonãt ſenſibus his, quę dicta ſunt.
Nam quod in introitu rogamus dominũ re-
miniſci miſerationum ſuarũ,ne vnquàm do- *Pſal.24.*
minentur nobis inimici noſtri.Et in collecta,
vt à cunctis aduerſitatibus muniamur in cor
pore, & à prauis cogitationibus mundemur
in mente. Et in graduali rogãs eccleſia,vt de
neceſsitatibus ſuis eruatur:Ad te,inquit, le- *Ibidem.*
uaui animam meam. Et in offerendæ verſu:
Miſerere mei ſecundum eloquium,itemq; in *Pſal.118.*
communione,intellige clamorem meũ.Hæc *Pſal.5.*
omnia clamores ſunt magnæ illius mulieris,
ſcilicet Eccleſiæ matris, pro qualibet pecca-
trice anima,videlicet ſua anima, poſt domi-
num clamantis iugiter. Quæ ideo competen *Apoc.18.*
ter de ieiunii die mutuata ſunt,quia mali de-
ſiderii paſsiones,quæ per dæmonioſam Cha
nanææ filiam,itemq; per captiuatorem popu
li Dei Nabuchodonozor præſignatæ ſunt,nõ *Matth.17.*
eiiciuntur, niſi in oratione & ieiunio.

De Dominica tertia quadrageſimæ. Caput XII.

Poſt illius captiuitatis myſticam cõme-
morationem, qua vaſa templi Domini
ſuſtulit rex Babylonis,typum, vt dictũ *Sexta ætas eccleſiæ ſub Chriſto.*
eſt, gerens diaboli, ſequenti hac dominica,
quæ ſextam mundi ætatẽ ſignificat,hoc Euã *Euangelium.*
gelium ponitur,quo fortis armatus cuſtodi-
ens atrium ſuum,fortiore ſuperueniente, va
ſa vel arma, in quibus confidebat, amittere
narratur, & immundus ſpiritus, qui exierat
ab homine, quærens requiem, & non inue- *Luc.11.*
niens dicit:Reuertar in domum meam vnde *Matth.12.*
exiui. Sexta nanque mundi ætate veniens in
hunc mundum filius Dei per incarnationis
myſterium,& pugnans digito Dei mutum e-
iecit dæmoniũ,& locutus eſt mutus,qui iux-
ta alium Euangeliſtam erat & ſurdus. Tunc *Iohan.11.*
etenim eiecto dęmonio audiuit ſurdus,& lo
cutus eſt mutus, quando foras miſſo princi-
pe mundi,audiuit mũdus verba Dei,& locu-
tus eſt laudem Dei.Sic direpta ſunt vaſa forti
armato illi,ſcilicet diabolo,quæ tranſtulerat
de ho

Gen. 3. 4. Reg. ult. Matth. 12. de honore paradiſi, velut ſupradictus Nabuchodonozor filios Iſraël, & vaſa templi Domini ad contumelias babylonis. ¶ Ecce autẽ *Immũdus ſpiritus accipiens ſecum ſeptem ſpiritus nequiores ſe.* immundus ſpiritus, qui exierat ab homine, videlicet à populo Iudaico, nunc iterum reuerſus eſt in eum, aſſumptis ſecum ſeptem aliis ſpiritibus nequioribus ſe, quia nunc deterius delinquunt Iudæi, in ſynagogis ſuis maledicentes Chriſtum, quàm olim in Aegypto diis alienis ſeruiẽtes. In hui⁹ ergo dominicæ officio dicit ad introitum gloriabũdus *Introitus.* hic mutus, qui eiecto dæmonio loquitur: *Pſal. 34.* Oculi mei ſemper ad dominum, cauſamque reddit, quam audiuit à ſanctis prædicatoribus, qui fuerat ſurdus, quia ipſe, inquit, euellet de laqueo pedes meos, proſequitur facundia muti, cuius os ſapientia aperuit, reſpice in me, & miſerere mei, cauſamque nihilominus reddit ſatis oratoriã, qua Deum auditoré flectere poſsit, & patronam efficere miſericordiam, quoniam, inquiens, vnicus & pauper ſum ego. ¶ Quodq; in collecta dicimus, *Collecta.* atq; ad defenſionem noſtrã, dextram tuæ maieſtatis extende, inuocatio eſt eiuſdem for- *Luc. 11.* tioris, qui, vt dictum eſt, forti armato ſuperuenit. Vaſa illa, quæ forti illi victo atq; ligato direpta ſunt, alloquitur in Epiſtola Pau- *Epiſtola.* lus, fortioris iam dicti miles & adiutor egregius, vt ſacro baptiſmate à priſcis emundata ſordibus, non iam rurſus inquinentur, cũ di- *Eph. 5.* cit: Fornicatio autem & omnis immunditia *Graduale. Pſal. 9.* nec nominetur in vobis, &c. Graduale: Exurge domine, non præualeat homo, clamor eſt omnis vaſis electi aduerſus eundem fortem armatum, cuſtodientem atrium ſuum, & in pace ſua poſsidentem ante fortioris aduen- *Tractus. Pſal. 122.* tũ. Tractus quoq;: Ad te leuaui oculos meos, facunda vox eſt muti ſæpe iam dicti, ſalutem ſuam æternam eloquentiſsima prece depoſcentis, eandemq́; precem decenti ſimilitudine perornantis. ¶ In offerenda prædicat i- *Offerenda.* dem mutus, iam eloquens iuſtitias domini rectas, quòd eiecto à ſe dæmonio, rurſus ad illum hominem, à quo dudum exierat, ſcilicet ad populum Iudaicum, permiſſus ſit reuerti, quia videlicet hoc in veritate iudicii Dei ſit factũ: Iudicia, inquiens, domini vera pro ſui verò oris apertione gratias agens: Et *Pſal. 18.* erunt vt cõplaceãt, inquit, eloquia oris mei, &c. ¶ In communione gratulatur idẽ de mu- *Communio.* to redditus orator, quòd tanquam paſſer in- *Pſal. 83.* uenerit ſibi domũ, & ſicut turtur nidũ, ſcilicet altaria tua domine virtutum, id eſt, ſanctam patriarcharum eccleſiam, vt cũ beatis, qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudet te. ¶ Huius autem officii prælibata ratio commendat, quod ſcriptum eſt, ſtatio ad ſanctum Laurentium. Nam quo- *Statio ad ſanctum Laurentium.* rum, niſi ſanctorum martyrum, & huius præcipuè præliis hic, de quo dictum eſt, fortis armatus de atrio ſuo (quod Roma fuit) eiectus eſt? Dicit enim Prudentius: Iam Roma Chriſto dedita Laurentio victrix duce, ritum triũphas barbarum. Item qui ſuprà in perſona eiuſdem martyris: Diſcede adulter Iuppiter, ſtupro ſororis oblite, Romam relinque liberam. Rectè ergo ad victoris militem, victum canimus fortem.

De Lętare Hieruſalem & dominica media quadrageſimæ. Cap. XIII.

Dominica hæc ab ea, quæ ſeptuageſima dicitur, ſeptima eſt, ſabbatum mũdi, id *Septima ætas eccleſiæ in æterna beatitudine.* eſt, requiem ſignificans, in qua ſanctorum & electorũ animæ, depoſito carnis onere, & velut poſt bella victores, depoſitis armis feriatæ lætantur, & nunc interim iidem electi ſingulis ſtolis, id eſt, animæ beatitudi- *Apoc. 6.* ne munerati reſurrectiõem, in qua binas ſtolas, ſcilicet tam animarũ quàm corporum immortalem gloriam, recipient, præſtolantur. Illic autem Hieruſalem illa, quæ de ſurſum eſt, quę libera eſt, quæ omnium noſtrũm ma- *Errãt ergo & in hoc Lutherani, dũ negant animas ſanctorum in cœlo eſſe.* ter eſt, lætatur, & diem feſtum agens pro numeroſitate filiorum ſuorum, de huius ſeculi peregrinatione redeuntium, repoſitas effundit epulas, & lacteas ex vberibus ſuis exprimit maternę conſolationis delicias. Illic, inquam, pater antiquus Deus, nouuſque ſpon- *Galat. 4.* ſus, Dei filius, reduces filios conſolatur, quẽadmodum per Prophetam promiſerat dicẽs: *Eſa. 66.* Pueri eorum in humeris portabuntur, & ſuper genua conſolabuntur, quemadmodum mater conſolatur filios ſuos, ita conſolabor vos, & in Hieruſalem conſolabimini. ¶ In *Dominicá Lætare.* hac ergo dominica, quæ (vt dictum eſt) illius ſabbati ſignũ eſt, totũ officiũ eiuſdẽ requiei, eiuſdẽ cõſolationis pręconiũ eſt, quo cõmoneãtur nunc peregrinantes, illius tãtę tamq́; liberę matris filii, pręſentem triſtitiam ſpe conſolationis futurę ſupergredi: vt ſint iuxta Apoſtolum, ſpe gaudentes, in tribulatione *Roma. 12.* patientes, qui in ſuperna Hieruſalem vberibus conſolationis potandi ſunt. ¶ Primoq́; *Euangelium.* dicẽdum, quòd euãgelicum illud conuiuiũ, *Ioan. 6.* quo dominus de quinq; panibus, & duobus piſcibus ſatiauit quinq; millia hominũ, prędictę ſignificationi dominicę huius ſub myſtico ſenſu valde congruit. Significat enim (vt autoritas eccleſiaſtica tradit) vitale illud ſanctarum ſcripturarum conuiuium, quo de paucis Moyſi, prophetarumq́; libris creſcente copia diuinæ benedictionis, inter ora comedentium, id eſt, inter ſtudia tractantium, affatim reficitur mundus, quondam à ſciẽtia

Dei ieiunus,& affluentia dictorum ſenſuumque repletis armariis, laſsi atq; victi cõuiuæ abſiſtimus. ¶Hoc autem conuiuium diuinæ cognitionis hic incipitur,perficietur verò in illius ſabbati,de quo loquimur,perenni gloria.Nunc enim cognoſco ex parte,ait Apoſtolus,tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum,&c.Nam iuxta prophetam : iam non dicet vir fratri ſuo, cognoſce dominũ , omnes enim à minimo vſq; ad maximum cognoſcẽt me,dicit dominus.Igitur illam diuinę cognitionis ac viſionis abundãtiam ſignificat hæc, quæ de Euangelio recitatur hac dominica,ſatietas hominum quinq; milium. Tũc Ieſus, qui verè abiit trans mare Galilææ, quia reſurgẽs à mortuis omnes amaritudines ſeculi turbulenti & inquieti tranſgreſſus eſt , ſequentium ſe credentium turbam,omnes ſupernæ Hieruſalem filios iam grandes, iam ablactatos grandi ſaturabit conuiuio:cuius in typũ pater Abraham , ablactato filio liberæ vnico Iſaac, grande cõuiuium feciſſe legitur in die ablactationis eius. ¶Igitur eiuſmodi conuiuio manifeſtè cõſonat illa gratulabunda ſancti Spiritus allocutio,prophetali ore præmiſſa: Lętare Hieruſalem,&c.conſolatio,de qua hic canitur: Et ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ:ipſa eſt,quam in collecta ſubſequenti poſcimus dicendo:vt qui ex merito noſtræ iniquitatis affligimur, tuæ gratiæ conſolatione reſpiremus : videlicet quando anhelantes peregrini poſt laborem captiuitatis huius ſedebimus in illa Hieruſalem cœleſti,dicentes:Facti ſumus ſicut cõſolati. ¶Ipſa eſt conſolatio libertatis , de qua itidem gratulamur in epiſtola,dicente Apoſtolo:Illa autem , quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrûm:ipſa eadem pax in virtute eius,& abundantia in turribus eius,de qua in graduali canimus: lætantes in his quæ dicta ſunt nobis, à ſanctis Apoſtolis &doctoribus noſtris,in domum domini ibimus. Ad quam cùm peruenerimus, complebitur,& quod in tractu dicitur: Non commouebitur in æternum,qui habitat in Hieruſalem:cũ ablata virga fuerit, id eſt,poteſtas peccatorũ,quam etſi ad tempus dimittit ad probationẽ,nõ relinquet dominus ſuper ſortem iuſtorum.In offertorio quoq; conſolationis eiuſdem beatificamus conuiuas,lætantes in epulis laudum ,ipſumq; conuiuii patrem benedicimus ex Syon,qui habitat in Hieruſalẽ: vt ex pręſenti eccleſia, quæ dicitur Syon , id eſt,ſpecula,in qua poſiti videmus nũc per ſpeculum & in ęnigmate,laudem,donum & benedictionem perſonare incipientes,perficiamus in ea,qua habitat ipſe in cœleſti Hieruſalem. Ipſa eſt,quę ſecundum communionis verum & myſticum ſenſum,necdum cõſummata eſt, & adhuc ædificatur vt ciuitas de viuis & electis lapidibus,in qua aſcenderũt tribus,tribus domini, tribus nobiles,tribus regales,tribus ſacerdotales.¶Ipſa quoq; eccleſia,ad quam ſtatio pręſenti officio pręſcripta eſt,eandem ciuitatem Dei,cœleſtem Hieruſalem , nomine ipſo deſignat. Dicitur enim & ipſa ſancta Hieruſalem, vt peregrinãtibus in hoc ſeculo cœli ciuibus,non habentibus hic manentem ciuitatem,ſed futuram inquirentibus,nomine ipſo memoriam atq; deſideriũ excitet eius ciuitatis,quam inquirunt, & à lõgè peregrini ſalutant. ¶Differt autem huius ſtationis ratio ab ea,quę eſt dominica aduentus domini ſecunda,quia videlicet illa futurę beatitudinis eſt annuntiatio,hęc quaſi pręſentis contemplatio. Vnde & feſtiuius agimus,quia ſpei noſtrę ſolennitas eſt. Lętatur Chriſtiana plebs,& ſicut in die ſolenni Chriſtianus imperator coronatur,& ludis innocẽtibus futurę pacis otium, quo feriabimur in illius ſupernę matris ſinu,meditari admonetur. ¶Huius ſolennitatis amplitudinem , & hoc indicat,quod ad complendum duę collectę Romani ordinis autoritate dicuntur : ſicut & annunciatione dominica duę nihilominus ad introitũ pręſcribuntur,vt quaſi duplex officium pro dignitate ſolennitatũ huiuſcemodi perſoluiſſe videamur.¶Et ne quis illud obiiciat,cur ergo in maximis ſolennitatibus natiuitatis ac reſurrectionis dominicę, cęteriſq; pręcipuis feſtis , nihil tale obſeruatur? Illud dicendum eſt, nihil hac duplicatione in illis ſolennitatibus opus eſſe , quia per octauas producuntur,nec ad earum ratiõem vnius diei coanguſtãtur obſeruantia. ¶Poſt ſeptem dominicarum ordinatiſsimam diſpoſitionem,quibus (vt dictum eſt)ſeptem ętates mundi figurantur,quę omnes paſsione domini redemptæ, & ſanguine eius reſperſę ſunt,ipſius dominicę paſsiõis inchoatur celebratio, & quaſi longa funeris põpa pręmiſſa, ſequitur ipſa ſalutis noſtrę victima,noſtrarũ mentium ingerens oculis ea,quę noſtri cauſa pertulit vulnera. Inchoatur autem à catechumenis noſtris,ſcilicet feria quarta,quando celebramus ſcrutinia. Quæ quam habeãt rationem, vel cur eâ potius die celebrentur, poſterius(pro vt dominus dederit)dicemus. ¶Nũc ne officia feriarum quadrageſimę omnino intacta relinquantur, concordiam Euãgeliorum atq; Epiſtolarum tantum ſpiritus ſancti luce pręeunte contemplemur, quę tanta eſt, tamq; vtilis, vt abſque conſideratione nullatenus debeat pręteriri.Nam cętera proſequi

Marginalia (left): Diuinæ cognitionis conuiuium. — 1.Cor.13. — Hierem.31. — Gen.21. — Introitus. — Eſa.61. — Collecta. — Pſal.125. — Epiſtola. Galat.4. — Graduale. — Pſal.121. — Tractus. Pſal.124. — Offertorium — Pſal.134. — 1.Cor.13.

Marginalia (right): Communio. — Pſal.121. — Statio ad S. Hieruſalem. — Hebr.13. — Feſtiuitas huius dominicæ — Eſa.6.

ſequi nimis longum eſt atq; faſtidioſum, prę ſertim cùm his perſpectis, illa quoque per ſe quærentibus ſatis clareſcere poſsint.

De Euangeliis & Epiſtolis feriarum quadrageſimæ, in quibus ſibi concordent. Cap. XIIII.

SEcunda feria primæ hebdomadæ hoc Euangelium legitur, quo filius hominis vẽ
Matt. 25. turus in maieſtate ſua, ore ſuo declaratur, congregataſq; ante ſe omnes gentes ſeparaturus, ſicut paſtor ſeparat oues ab hœdis, & ſtatuet, inquit, oues à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris, &c. Hoc nimirum ſermo propheticus Euangelii præcurſor, iuxta eũdem ſenſum præuenit, dicente domino: Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas, ſicut
Ezechiel. 34. paſtor viſitat gregem ſuũ, &c. Educã eas, inquit, de gentibus, videlicet ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis, in paſcuis huberrimis paſcã eas. Quæ profectò non ſunt alia quàm regnum, de quo ait: Venite benedicti, &c.

Matth. 21. FEria tertia in Euangelio eiectis his, qui vendebant & emebant in templo, cum calũniantibus & interrogantibus phariſæis reſpondiſſet dominus: & relictis illis, inquit Euangeliſta, abiit foras extra ciuitaté in Bethaniam, ibiq; manſit. Hoc autem, vt ait beatus Hieronymus, præfigurabat illud, quod il
Hieronymus. los ob incredulitatem relicturus, & ad gentium ſalutem eſſet migraturus, quæ per Bethaniam, id eſt, domum obedientiæ deſignãtur, ideo quia verbo Dei obedientes factæ
Pſal. 17. ſunt, iuxta illud: Populus, qué nõ cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. ¶ Benè ergo in lectione prophetica præmit-
Eſa. 55. titur: quærite dominum, dum inueniri poteſt, inuocate eũ, dũ prope eſt, & cetera, quę ſequuntur, ad quærendum dominum idonea, & inuentionem eius efficientia. Nã cùm hæc diceret propheta, profectò futurum prę uidebat tempus, quãdo à Iudæis inueniri nõ poſſet, & ad gentes tranſiens, tanquam ad domum obedientiæ, illis inobedientibus iam propè non eſſet.

FEria quarta, duplicata ſolẽnitate ieiunii legitur Euãgeliũ, quo ſpiritus immũdus
Matth. 12. egreſſus ab homine, ambulans per loca inaquoſa, quærere requiẽ & non inuenire aſſeri tur: quia proculdubiò, iuxta beatum Iob, ma
Iob 38. gis cubat in locis humentibus, dum exiccata ieiuniis faſtidit corpora. ¶ Huic doctrinæ Euangelicæ prę mittuntur exempla Moyſi &
Exod. 24. Heliæ, quorum vterque in ſingulis lectionibus, quadraginta diebus & quadraginta
3. Regum 19. noctibus ieiunaſſe perhibetur.

Iohan. 8. FEria quinta, Iudęos in Euangelio gloriantes & dicentes: Pater noſter Abrahã eſt, conuincit dominus, eò quod opera Abrahæ non faciant: & concludit, quod potius ex patre diabolo ſunt, faciendo opera diaboli, Lucæ 16.
& quęrendo eum interficere, quod Abraham non fecit: vel (vt quibuſdam hac die legere moris eſt) diues cruciatus apud inferos, patremq; vocans Abraham, & deprecans eum, Iohan. 8.
non exauditur vt filius. ¶ Ad hoc manifeſtè ſpectat illud propheticum, quod in epiſtola præmittitur: quia vir iuſtus ſi genuerit filiũ latronem, effundentem ſanguinẽ, & vniuerſa Ezechiel. 18.
deteſtanda facientem, ipſe quidem in iuſtitia ſua viuet, filius autem eius, qui operatus eſt iniquitatem, morte morietur.

FEria ſexta ſignificatur in Euangelio baptiſmi gratia, qua renouatur ſicut aquilę iuuentus animæ, & redimitur de interitu vi- Pſal. 102.
ta eius, & coronatur in miſericordia & miſeratiõibus. Angelus enim, qui deſcẽdebat in piſcinã, ſignificabat Chriſtũ magni cõſilii angelũ, ipſa autem piſcinę aqua, quæ mouebatur, populum Iudaicum, qui motus eſt ſeditionibus, deſcendente in illum eodem magni conſilii angelo per aſſumptionem carnis, & ita motus aquæ turbatus eſt, vt illum crucifigeret. Ille vnus, qui deſcendebat in aquã, Eſa. 9.
& ſanabatur, vnam ſanctam Eccleſiã Catholicam, quę deſcendens in baptiſmum Chriſti, ſanatur ab infirmitatibus, figurabat: Qui autem triginta octo annos iacuerat, vniuerſitatem eorum, qui grauibus ſceleribus languentes, & ipſi nihilominus per fidem Chriſti ſanantur. Hoc autem Iudęi velut iniquum reprehendunt, ſemper enim gentium ſalutem oderunt. ¶ Benè ergo lectio prophetica prę- Ezechiel 9.
mittitur, in qua dicente domino: ſi auerterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iudiciũ, &c. in quacunq; die ingemuerit, ſaluus erit, murmurant & dicunt: Non eſt ęqua via domini. Non autem perfunctoriè, ſi quis ingemuerit, ſed ſi ad baptiſmum Chriſti peccator ingemiſcens cõuolauerit, ſtatim ſaluus erit, quia omẽs pręteritę eius iniuſtitię nõ recordabuntur. Priuata verò pœnitentia laborioſa eſt, nec inter labores pœnitentem adeo ſecurum reddit de venia.

SAbbato ſacerdotibus ordinatis, & cęteris altaris Chriſti miniſtris, hoc Euange- Matth. 17.
lium cõpetenter legitur: Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Iohannem, & duxit eos in mõtem, & tranſfiguratus eſt ante eos. ¶ Sacerdotes enim et cęteri altaris miniſtri, dũ ad tantum miniſterium promouentur, quaſi in montem altiſsimum cum domino aſcendũt, vt reuelata facie ſpeculãdam eius gloriã ſpe- 2. Corinth. 3.
culentur, & intelligant, quid cum ipſo vel de ipſo Moyſes & Helias, id eſt, lex & Prophe- 1. Petri 1.
tæ loquan-

tæ loquantur,& populo inferiori annunciét, & cum fidè Chriſti legalem moralitaté Propheticamq; doctrinam habentes, parati ſint reddere rationem omni poſcenti. ¶Aptè igitur illa præmittitur Apoſtoli lectio,quam dicit:rogamus vos fratres corripite inquietos, cóſolamini puſillanimes,&c.Ipſorũ eſt enim hoc officium, qui ad hoc,vt paſtores animarum ſint,ordinati ſunt.

1.Theſſa.5.

De ferijs ſecundæ hebdomadæ.

Caput XV.

HEbdomadæ ſecundæ feria ſecunda illa legitur euangelii lectio, qua Iudæis comminatur dominus,ſe ab illis propter perfidiam ipſorum receſſurum, dicens: Ego vado &quęretis me,& in peccato veſtro moriemini.Quod vtique dicendo,ad gentes migraturum ſe eſſe ſignificabat. Vnde & illi quaſi diuinantes dicunt:Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? ¶Huic ſanè euangelio cógruit prophetica Danielis,quæ præmittitur,oratio,qua furorem & iram domini ab eodem poſtulat auferri. Hunc enim furorem & hanc iram maximè lachrymoſa Prophetæ deplorat conqueſtio.

Iohan.8. Iohan.7. Danielis 9.

FEria tertia dominus in Euangelio culpans ſcribas & Phariſæos,quòd ſedentes ſuper cathedram Moyſi, vanè ſibi magiſterium arrogét,dicendo & nó faciendo:& quod amét ſalutationes in foro,& vocari ab hominibus Rabbi,tandé eos percutit, dicens:Omnis qui ſe exaltat,humiliabitur: Videlicet quia ſuperbi illi, à magiſterio ſcientiæ Dei remouendi, & humiles magiſtri eccleſiæ de gentibus cathedrã illorũ erát accepturi. ¶Quod per illã viduã Sareptanã, de qua in præmiſſa narratur lectione,pręſignatum eſt:ad quã ex pręcepto domini perrexit Helias,cùm multę viduæ eſſent in Iſraël.Sic enim eccleſia de gétibus,legis prophetarumq; doctrinam miſſã ſibi à Deo,fidei hoſpitio ſuſcepit,remanente apud ſynagogam ſiccitate & ſterilitate: quia ſicut alibi comminatus fuerat dominus illi, mandauerat nubibus ſuis, ſcilicet gratiæ ſuę prædicatoribus ſanctis,ne pluerent ſuper eã imbrem,atq; ita hæc ſe humilians à Chriſto, dum colligit duo ligna crucis, vt faceret ſibi ſubcinericium panem,panem pœnitétiæ,exaltata eſt,non deficiente apud eam hydria farinæ,nec imminuto lecytho olei,id eſt, perſeuerante ſcientia legis,pariter & gratia Euãgelij.Illa auté ſe exaltans humiliata ſit,adeo vt nec legis farinam molitores eius phariſæi molere ſciant,nec oleum Euangelij in phylacteriis ſuis & magnificis fimbriis ambulátes, inuenire queant.

3.Reg.17. Eſai.5. 3.Regum 17. Math.23.

FEria quarta illa Euãgelii lectio ponitur, qua dominus conſilium ſuum diſcipulis ſuis ſecretò reuelat,dicens:Ecce aſcendimus Hieroſolymam,& filius hominis tradetur ad crucifigendum,&c.Per hæc autem diabolus, hoſtis noſter & inimicus capiendus & iudicãdus erat. Benè ergo illa lectio præmittitur, qua Heſter aduerſus Aman,Dei implorat auxilium. Aman quippe diaboli typum geſsit, in eo, quod adorari affectans, populum Dei morte tradere voluit, & Mardochęo crucem parauit. Qui ſicut in eandem crucem, quam parauerat,actus eſt,ita diabolum Chriſtus,vt ait Apoſtolus,palàm traduxit confidenter in ſemetipſo & ipſum chirographum tulit de medio affigens illud cruci. Hoc ergo ſola commendatur oratio Heſter, quia totam narrare hiſtoriam,quæ,vt dictum eſt, dominicæ paſsionis typus eſt, nimis longum & oneroſum fuiſſet. Nobis quoq; diabolũ vincẽdum,non niſi per paſsionis eiuſdem communicationem,ex occaſione duorum Zebedæi filiorum inſinuat.

Matt.20. Heſt.13. Coloſſ.2.

FEria quinta dominus in Euangelio ſui exemplo docet,non in hominum ſed in ſolius Dei cófitendum eſſe teſtimonio, dum dicit, loquens ſecúdum fragilitatem carnis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meum verum eſt: Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me. Et ſubiungit.Et teſtimonium perhibet de me,qui miſit me pater. Vos,inquit,miſiſtis ad Iohannem, & ille teſtimonium perhibuit veritati: Ego autem habeo teſtimonium maius Iohanne. Itemq;: Ego teſtimonium ab hominibus nó accipio. ¶His proculdubiò conſonat,quæ præmiſſa eſt prophetica lectio de Hieremia,in hęc verba:Maledictus vir,qui confidit in homine,& ponit carnem brachium ſuum,vt à Deo recedat cor eius,erit enim quaſi miricæ in deſerto. Et poſt pauca: Bendictus vir,qui confidit in domino,&c.

Iohan.5. Hierem.17.

FEria ſexta legitur illa parabola,quam dixit dominus ad phariſæos malos,& malè perdendos diuinæ legis agricolas, eo quod miſſum à ſe vnicum filium patrisfamilias,id eſt,ſeipſum,quem vereri debuerant,occidere deliberabant,dicentes:Hic eſt hæres,venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, quibus iccirco auferendum erat regnũ Dei, & dãdum genti,facienti fructus eius. ¶Huic parabolæ profectò illa de libro Geneſis,quæ præmiſſa eſt lectio,pulcherrimè congruit, in qua miſſum ad ſe Ioſeph videntes fratres à longè loquebátur mutuò dicétes:Ecce ſomniator venit,venite occidamus eum,& videamus, quid illi proſint ſomnia ſua. Ioſeph nãque in

Matth.21. Gene.37.

que in eo, quod venditus & in carcere miſſus eſt, ipſius domini typum geſſit, qui venditus & morti traditus ac ſepultus eſt, & ſic eiectus de vinea ſua, tanquam lapis inutilis ab ædificantibus reprobatus, cum regno Dei ad gentes faciẽtes fructus eius tranſmigrauit, quẽadmodum Ioſeph à ſuis venditus & eiectus, Aegyptios pauit.

Luc. 15. SAbbato tam in Euangelio, quàm in Epiſtola duorum populorũ Iudaici atq; gentilis continetur figura, quorũ prior quantum ad vnius Dei cultum, ſcilicet, Iudaicus, minoris, id eſt, gentilis populi pœnitentiam pio patre ſuſcipiẽte, inuidia torquetur foris ſtans, quem gaudere oportuerat, quia frater ſuus mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt: quia ſicut eadem die cãtamus, lex Pſal. 18. domini irreprehenſibilis cõuertens animas, & ſapientiam præſtans paruulis. ¶ Benè itaq; conſonat Euangelio præcurrens Epiſtola, cũ illic iuniore fratre epulãte cum patre, maior Gene. 27. foris remanet in agro: Hic Eſau, Iacob fratre ſuo offerente epulas, & ad benedictionem feſtinante, cõſilio matris ſuæ Rebeccę (quę Spiritum ſanctum ſignificat) foris in venationibus occupatus tardat. Terrenis enim ſenſibus & carnalibus obſeruationibus detentus populus Iudaicus, ſpiritalem amittit gratiã.

De Feriis tertiæ hebdomadæ.

Caput XVI.

Luc. 9. HEbdomadæ tertiæ feria ſecũda pręſignat in Euangelio dominus ſe in patria ſua, ſcilicet in Iudæa honorem non habiturum, & ad gentes, vbi honoretur, trãſiturum, dum dicentibus Phariſæis: quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, reſpõdet: Amẽ dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua: iterumq; cum terribili illo ac venerabili iuramento ſuo per ſimile, non tantum omninò expreſſe docet, illis poſthabitis, gentes potius à peccatis ſuis eſſe curandas, in veritate, inquiens, dico vobis, multæ viduæ erant in Iſraël in diebus Heliæ, & ad nullam illarũ miſ- 3. Reg. 17. ſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniorum: & multi leproſi erant in Iſraël ſub Heliſæo propheta, & nemo illorũ mundatus eſt, niſi Naaman Syrus. Amplius autem in eo, quod ſurrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum in ſupercilium mõtis, ſupra quem ciuitas illorum poſita erat, vt præcipitarent eum, ſignificatur ab illis tranſitura ſalus, dum dicitur: Ieſus autẽ tranſiens per medium illorum ibat. Cùm enim illũ Iudæi crucifigentes, in profundum obliuionis præcipitare vellent, ipſe aduerſus & per medium illorum trãſiens, iuit ad gentium populos pedibus ſuis, pedibus ſpecioſis, id eſt, prædicatoribus ſanctis. ¶ Bene ergo huic Euangelio præmittitur lectio illa de Naaman Syro. He- 4. Reg. 5. liſæus Chriſtum, leproſus Naaman gentilem populum ſignificat, immũdum & idololatrã. Quòd non ipſe Heliſæus exiuit ad illum foras, ſed mãdauit illi dicens: Vade & lauare in Iordane ſepties, & mundaberis: hoc prophetìcè innuit, quod factum eſt, quia per ſemetipſum Chriſtus nõ prædicauit gentibus, ſed mittens præcepit eos baptizari: Euntes, in- Matth. 28. quit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Septies aũt lauatur leproſus, quia in baptiſmo propria eſt operatio ſeptiformis Spiritus ſancti, ex quo & renaſcimur & remiſſionem peccatorum accipientes, noui reſtituimur.

FEria tertia in Euangelio commendatur Matth. 18. lucidum opus miſericordiæ, dicente domino: Si peccauerit in te, id eſt, te ſciente, frater tuus, vade, corripe eum inter te & ipſum ſolum, &c. Et quia vbi duo conſentiunt, ſcilicet corrector & auditor, neq; opus eſt, vt alium adhibeas, neq; Eccleſiæ dicas, eo quem corripis inter te & ipſum ſolum, ſponte audiente: quia, inquam, tunc parata venia cõfeſtim impetratur à domino. Amen, inquit, dico vobis, ſi duo ex vobis cõſenſerint, ex omni re quãcũq; petierint, fiet illis à patre meo, & quia de impetratione venię dixerit, hoc teſtatur ipſe, dum pręmittit: Amen dico vobis, quia quæcunq; alligaueritis ſuper terram, alligata erunt & in cœlo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cælo. Terminatur autem ſic: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſque ſepties? Et dicit illi Ieſus, Non dico tibi Petre vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. ¶ Ad hæc pulchrè lectio, quæ præmiſſa eſt, 4. Reg. 4. concinit: Mulier nanq;, quæ clamat ad Heliſæum pro duobus filijs, quos creditor in ſeruitutẽ tollere cõtendit, ipſa eſt Eccleſia, quæ pro filiorum peccatis, quos in baptiſmate genuit, ſolicita eſt, ne exactor diabolus pro nũmo malæ voluptatis, quem illis credidit, debitores trahat in damnationẽ perpetuæ mortis. Cui verus Heliſæus, ſcilicet Chriſtus, præcepit oleũ infundere vaſis, oſtio clauſo: quia peccatoribus priuata correptione cõuentis, præcipit remiſſiõem & abſolutionem indulgeri, data poteſtate ligandi, atq; ſoluendi, ſicut in Euangelio iam dicto promiſit, & veritate interpoſita, id eſt, amen, promiſſionem confirmauit. Clauſo ergo oſtio vaſis infuſis redundat oleum, quia per priuatam correctionem pœnitentibus confeſtim venia peccatorũ affluit. Cùm autem quis ſecretò correptus

immiſericors infamaretur. Quibus ita obuiauit manſuetudo cum iuſtitia, vt cedentibus accuſatoribus, quippe quos ſua ſubtraxerat conſcientia, ſoli duo remanerent miſera & miſericordia. ¶Huic Euangelio illa,
Dani.13. quæ præmittitur, Danielis lectio congruit: quãuis (vt ait beatus Hieronymus) in Hebraico non habeatur, qua legitur Suſanna à falſa criminatione adulterii Dei auxilio liberata. Nam hæc per miſericordiam, illa lapidationem euaſit per iuſtitiam. Atque ita in eiuſdem diei officio quodammodo miſericordia & veritas obuiant ſibi paribus in
Pſal.84. perſonis, eodemque præſidio pietatis, quamuis diſparibus cauſis.

De Feriis quartæ hebdomadæ.
Caput XVII.

QVartæ hebdomadæ ſecunda feria in Euangelio phariſæis interrogantibus ac dicentibus: In qua poteſtate hæc facis, & quod ſignum tu oſtendis nobis, cùm reſpondiſſet Dominus: ſoluite templũ hoc,
Iohan.2. & poſt triduum excitabo illud: quod de templo dicebat corporis ſui, paulò pòſt Euangeliſta ſubiungit: Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes: & quia non erat ei opus, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. ¶Huic Euangelio rectè præmittitur illa lectio de duabus me-
3.Reg.3. retricibus, quæ coram Salomone de viuente filio contenderunt: quarum alteri, quæ dixit, nec mihi nec tibi ſit, ſed diuidatur, non credidit infantem viuum ſapientiſſimus Salomon. ¶Nam illæ mulieres ſynagogæ atq; Eccleſiæ typũ geſſerunt, infans autem Chriſti, quem ſynagoga vtero fidei nec concepit, nec peperit, imo & deſiderabat occidi, & adhuc memoriam eius cuperet extingui, vt nec apud ſe, nec apud Eccleſiam gentium viueret. ¶Benè ergo verus & verè ſapientiſſimus Salomon (vt ait Euangeliſta) non credebat ſemetipſum Iudæis, tendens ad Eccleſiã de gentibus, & quodammodo dicens Apoſtolis ſuis: Date huic infantem viuum, hæc eſt enim mater eius.

FEria tertia loquens dominus ad Iudæos,
Iohan.2. & arguens homicidas atq; impios, Moyſen, cui quondam oranti pro illis, quando fecerunt vitulum in Oreb, dixerat: Dimiſi ſe-
Exod.32. cundum verbum tuum, veruntamen in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum: Moyſen, inquam, hactenus orantem pro ipſis iratus remouet dicendo. Nonne Moyſes
Iohan.7. dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Remouet enim quẽ ad illos non pertinere omnimodò, præuaricatione eos ſeparante, oſtendit: Statimq; Moyſe interceſſore remoto, de crimine reos conuincit: Quid me, inquit, quæritis interficere? At illi ſuo more inſanientes dicunt: Dæmonium habes, quis te quærit interficere? Ipſe verò Moyſen, quem perdebant, tertiò commemorans, magis ac magis reos conuincit. ¶Benè ergo Exod.32.
ipſa præmittitur lectio, qua Moyſi dicitur: Deſcende de monte, peccauit populus tuus quem eduxiſti de Aegypto. Receſſerunt cito de via, quam oſtendiſti eis, & fecerunt ſibi vitulum conflatilem. Et dicente domino: Permitte me, vt deleam eos, ſequitur: Moyſes autem orabat dominum Deum ſuũ, dicẽs: Cur Domine iraſceris in populo tuo, &c. ¶Hæc oratio Moyſi valuit pro illis, donec veniret hoc tempus, quo tantum facturi erant homicidium, crucifigendo Dei filium, qui nunc ait illis, quid me quæritis interficere? Propter quod iam nũc remouendus erat Moyſes interceſſor, ſicut tunc placatus dixerat illi: Dimiſi iuxta verbum tuum: Veruntamẽ in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum.

De Feria quarta ſcrutiniorum.
Caput XVIII.

FEria quarta ſacramenta, quæ nouæ Eccleſiæ propria ſunt, inchoantur: quibus ſacroſancta redemptoris noſtri paſſio, venerabili ritu ſanctæ Eccleſiæ in filiis adoptionis ſanctam nouitatem ſpiritus operando figuratur. ¶Hac enim die catechumeni noſtri ex antiqua traditione ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſignantur, vt ſacroſancta ſolennitate noſtræ redemptionis ex aqua & Spiritu ſancto Ioan.3.
renaſcantur, Chriſto in baptiſmate commorientes, & cõreſurgentes, iuxta Apoſtolum, Rom.6.
qui ait: Quicũq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. ¶Moris quippe erat olim in ſancta Eccleſia, non alio tempore regenerationis huius celebrari ſacramentum, niſi in his, quibus forte ſuperueniente infirmitate vel ægritudine, mortis immineret periculum. Cuncta penè Eccleſiæ proles, quam per annum verbo prædicationis nouam gignere poterat inſtante ſolennitate paſchali, hac die ſua nomina dabat, & per ſequentes dies vſq; ad ipſam paſchæ ſolennitatem, audiens quiſq; regulam fidei, vnde & catechumenus dicitur (catechumenus nanq; auditor interpretatur) lactatus & grandeſcens, tandẽ in plenitudine temporis, poſtquàm luna plena eſt, plena fide in ſolẽnitate ſancti baptiſterii ſymbolum reddens, Chriſto commo-

riebatur & conreſurgebat. ¶At poſtquàm Chriſtianitas creuit, & ſagena illa verbi Dei piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tantam multitudinem differre propter occaſiones mortis, quæ in multitudine hominũ multæ ſunt, maximè propter turbam inſantum, ex Chriſtianis parentibus ſuccreſcentium, quorum tenera vita perſæpè leui occaſione ſucciditur: Viſum eſt ſanctæ Eccleſiæ, paſsim indulgentia baptizandi conceſſa, imo oblata, cuncta anteuenire pericula, baptiſmi tamen ſolennitatem vel in paucis cum dominica reſurrectione, cui ſimilis eſt, celebrare. ¶Quarta ergo feria nouæ eccleſiæ celebrantur initia, quæ appellantur ſcrutinia. Scrutinia verò dicuntur à ſcrutando, videlicet quia perſcrutandũ erat in his qui accedebant, ne qua radix amaritudinis ſubeſſet, velut fuit in Simone Mago, in hæreticis & hæreſiarchis quàm plurimis, vt ſancta non illis darentur, niſi prius Chriſtiana fides in mentibus eorum radices altas fixiſſet. Cur autem hac potiſsimum die celebrentur, vel quod ſubſequentium vſq; ad paſsionis dominicæ diem numerus dierum myſterium contineat, iam dicendum eſt. Actor. 8.

Cur quarta feria fiant ſcrutinia.

Caput XIX.

IDcirco quarta feria potius, quàm quinta vel ſexta maximum ſcrutinium celebratur, vt ieiunantes, & vaſa ſua ſuſcipiendæ gratiæ præparantes, quindecim dies ieiunii, vſq; ad diem quo dominus eſt crucifixus, habeãt, quia quintadecima luna dominus noſter, verus agnus, immolatus eſt. Quod à magno myſterio nõ vacat. Luna nanq; paſchalis, de qua dominus ait ad Moyſen: Menſis iſte principium vobis menſium, primus erit in menſibus anni. Decima die menſis huius tollet vnuſquiſq; veſtrùm agnum, & ſeruabitis eum vſq; ad quartumdecimũ diem. Luna, inquã, hæc paſchalis (lunares enim ſolos menſes nouerunt & computant Hebræi) ſanctam Eccleſiam ſignificat, ab eodem vero ſole illuminatam, quæ in plenitudine fidei paſsionem eius ſuſcipiens, commoritur illi & conſepelitur in ſacramento baptiſmatis. ¶Igitur quoties Eccleſiæ noua ſoboles ad commoriendum Chriſto pręparatur, vt numerus dierũ præparationis eius, id eſt, arctioris ieiunii ęquati lunæ, quæ illam ſignificat, exęquetur, feria quarta ſcrutinia celebrantur. Nam ſi ſexta feria potius celebrarentur (quæ quintadecima eſt die dominicæ crucis) non niſi tredecim ieiunii dies eorum præparationi reſtarent. Duæ nanq; dominicæ intercurrunt. Dominicis autem diebus ieiunare non licet. Igitur dum quarta feria ſcrutinia celebrantur, & ſequentes quindecim dies ieiuniis atque doctrinæ fidei expenduntur, noua Eccleſia, pulchra, vt luna, ad plenitudinem proficit, vt crucifixo plena luna Chriſto commoriens & conreſurgens, illi in baptiſmo copuletur.

Exod. 12.
Leuit. 23.

Quòd hoc ſcrutinium pręcipuum ſit ſeptem ſcrutiniorum.

Caput XX.

SCiendum autem hoc non ſolum agi antiqui moris fuiſſe ſcrutinium, ſed omniũ eſſe præcipuum. Nam iuxta ordinem Romanum, vſq; in ſabbatum ſanctum in vigilia paſchæ, ſeptem agebantur ſcrutinia, vt dum ſeptenario numero implerentur catechumeni, daretur illis gratia ſeptiformis Spiritus ſancti. Quorum primum erat tertia quadrageſimæ hebdomada, feria ſecunda, qua magnum huius diei, ſcilicet quartæ feriæ ſcrutinium ſic erat ad catechumenos pronunciandum. Scrutinii diem, dilectiſsimi fratres, quo electi noſtri diuinitus inſtruãtur, imminere cognoſcite, ibidemq; ſolicita deuotione ſequenti quarta feria, circa horam tertiam conuenire dignemini, vt cæleſte myſterium, quo diabolus cum ſua pompa deſtruitur, & ianua regni cœleſtis aperitur, inculpabili miniſterio peragere valeamus. ¶Itẽ feria quarta, finitis Miſſarũ ſolenniis, annũciabat preſbyter, vt in ipſa hebdomada reuerterẽtur ad ſcrutinium, ita dicendo: Die ſabbati veniente, colligite vos temperius ad Eccleſiam illã. Iterum atq; iterum annunciabat presbyter, qualem diem voluiſſet, ita dicendo: Illa feria veniente, colligite vos temperius ad Eccleſiam illam, donec ſeptem, vt dictum eſt, ſcrutinia complerentur.

De Officio eiuſdem quartæ feriæ.

Caput XXI.

IAm verò hac feria, quàm ſanctum, quàm pium, quàm myſticum, ſecundum ea quæ dicta ſunt, ſequitur Miſſæ officium: Primùm in Euangelio, quod, vt ſæpe dictum eſt, totius officii principale eſt, catechiſmi ſimul atque baptiſmi ſacramẽtum, ſpecioſe à ſpecioſo noſtræ ſalutis opifice Dei filio præfiguratũ eſt. ¶Homo eñ cæcus à natiuitate, genus ſignificat humanũ, magnũ vtiq; cęcũ, & valde cęcũ, qui pulchros oculos ad videndum creatorem, menti (vbi fulget imago factoris) inditos, in primo parente, principem tenebrarum reſpiciente, perdidit: atq; ideo per hominem à natiuitate cæcũ, congruè ſignificatur. Cui reuocato ad veritatis lumen, dum prædicatur à miniſtris Chriſti incarnatio ipſius filii Dei, cæteraq; myſteria, quæ in carne pro noſtra ſalute geſsit, lutum ipſe facit ex ipſo Iohan. 9.

ſputo,

ſputo,& linit ſuper oculos cæci. ¶Sputum enim oris & labiorum eius, in quibus gratia diffuſa eſt.Sputũ,inquam,quod à capite deſcendit, ſignificat diuinitatẽ Chriſti filii Dei, verbũ bonũ, quod eructauit cor patris, qui, vt ait Apoſtolus,Chriſti caput eſt.Expuit nãque caput Deus in terram,& ſputum ſuũ pulueri, quem omnis ventus agitabat & circumferebat,vniuit,quando verbum ſuum eructauit cor eius in terrenum vterum virginis,& pulueri noſtrę naturę in vnam perſonam cõiũxit, vt à tali tantoq; ſputo tantillus puluis formam ſtabilem, ſpeciemq; atque decorem accipiens,conſeruaretur.Igitur dũ huius incarnationis fides humano generi prędicatur,magni cæci,vt dictũ eſt,oculi luto,quod fecit dominus,linuntur. ¶Cùm autem ita catechizatus idem cæcus ad ſacros fontes peruenit,& lauatur fonte viſibili,purificaturque virtute inuiſibili,hoc vtiq; agit,quod dominus imperauit. Vade ad natatoriam Syloe,& laua. Fons nãq; viſibilis,inuocata virtute Spiritus ſancti, factus eſt natatoria Syloe, id eſt, miſsi, quem aſcendens ad patrẽ, miſſurum ſe eſſe dixit, & miſit diſcipulis ſuis,fili⁹ Dei. Ille (inquam)miſſus in natatoriam ſuam deſcendit,& illitos oculos fide Chriſti,ſua remiſsione lauat à peccatis,illuminat agnitione Dei. ¶Ab hoc quaſi capite vniuerſa membra pendent officij.Primùm in introitu,vox prophetica, dũ ſanctificatus fuero in vobis,congregabo vos de vniuerſis terris,& effundam ſuper vos aquam mundam,&c. Sanctificatur enim dominus in catechumenis,dũ audiunt, & credunt quia ſanctus eſt, & ideo effuſa ſuper ſe aqua munda, id eſt,Spiritu ſancto, per quem hęc viſibilis aqua mundatur & mũdificat, emũdati ab omnibus inquinamẽtis ſuis, ſic deinceps viuũt,vt teſtimonio ſint ei,quòd ſanctus ſit,cuius præcepto & ipſi ſancti ſunt. ¶Hoc in vtraq; lectione diuerſis verbis, ſed eodem ſenſu reperitur. Nã in prima, quæ eſt Ezechielis prophetæ,idẽ,quod in introitu cãtatum eſt,legitur,& additur. Et auferam cor lapideũ de carne veſtra,& dabo vobis cor carneum,&c. Cor nanq; carneũ, id eſt, molle ac tenerum,& facilè cedens nouam legem ſcribenti digito Dei, habẽt catechumeni noſtri, dum inſcriptam ſibi capiũt doctrinam fidei, quã non capiũt, quæ confringuntur lapidea corda Iudęorũ,quorum in typum confractæ ſunt priores tabulæ,quas præciderat Moyſes, & aliæ præciſæ in typum gentiũ. In ſecunda, dum dicit Eſaias:Lauamini,mũdi eſtote, & ſi fuerint peccata veſtra vt coccinũ,quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erũt: nihilominus remiſſio peccatorũ,quę accipiť in baptiſmate,commendatur.¶Gradualia quoq; pulchrè atque conſonè ad eũdem ſenſum concinunt. Cuius enim,niſi catechizantis nouam ſobolem Eccleſiæ,vox eſt: Venite filij,audite me,accedite ad eum,& illuminamini?Nam vt iuxta Euãgelium paucis immutetur verbis,idem eſt, ac ſi dicat:Venite cæci,vt luto,quod fecit dominus ex ſputo,veſtri linantur oculi, accedite ad natatoriam Syloe,& illuminamini.Hoc autẽ, quòd duæ lectiones totidemq; gradualia pręſens accumulat officiũ,ſacramẽti celebritas popoſcit, videlicet vt propter augmẽtum filiorum habeat quoq; ſpiritualium augmenta ciborum.¶Lecto autem Euãgelio, in quo ſæpè dictus cæcus illuminatus & extra ſynagogam eiectus,filium Dei foras inuenit, imo à filio Dei foras inuentus eſt,& procidẽs adorauit, conueniens huic ſignificationi ſequitur offerenda: Benedicite gentes Deũ noſtrũ. Nam in Pſalmo illo, de quo ſumpta eſt, iuxta ſacram expoſitionem venerabilium doctorum,loquũtur Apoſtoli,exhortando gentiles laude inenarrabili & opere & voce Deũ laudare, & de occulto & terribili iudicio ei⁹, quo illos aſſumpſit,& populũ ſibi antè peculiarem & electũ repudiauit,intra ſe expaueſcere & timere, ne fortè, ſi naturalibus ramis non pepercit,quia inobedientes fuerũt, imo quia cæcum illuminatum extra ſynagogã eiecerunt,id eſt,gentibus cadentibus communicare noluerũt,nec ipſis parcat,ſi ſuperbiãt. Benè ergo de Pſalmo illo, vtpote de voce Apoſtolorum,qui magnum cæcum,id eſt,omnes gẽtes,catechizauerũt,offerenda hęc ſumpta cum verſibus ſuis ad rem concinit,maximè in eo,quod dicim⁹:In multitudine virtutis tuæ mẽtientur tibi inimici tui,&c. Mẽtiti ſunt enim inimici eius,dicẽtes:In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, cùm ipſe in digito Dei eiecerit. Hoc autem illud præibat agendum, quod in catechiſmo Chriſtianæ fidei ſpiritus immundus eiiceretur de hominibus,per idololatriam poſſeſsis, quos ipſe fortis armatus malè pacato cuſtodiebat atrio.Benè ergo & venerabiliter cãtamus hac die,qua de hac eiectione muti dæmonii mẽtiuntur vſq; nunc inimici eius Iudæi, quòd non fiat in ſpiritu Dei: Sed fruſtra. Nam illis blaſphemantibus,hoc fit quod ſequitur:Omnis terra adoret te. Venite & videte opera Dei,quàm terribilis in cõſiliis ſuper filios hominum,videlicet in illius prioris populi abiectione,& gentium aſſumptione. ¶Communio quoq; canora,ac ſuaui modulatione acutas voces efferens, gratulabunda prædicatio ſiue teſtificatio eſt humani generis, incarnationem

Pſal. 44. 1.Cor.11. Iohan.9. Ezech.36. Leuit.20.21. Ezech.36. Exod.38. Eſa.1. Pſal.33. Pſal.65. Rom.11. Pſal.95. Matth.12. Pſal.65.

tionem filii Dei confitentis, iuxta illud: Credidi, propter quod locutus ſum. Et ſicut indignantibus & maledicentibus Phariſæis, & extra ſynagogam eiicientibus, non tacebat ille, dicens: Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit ex ſputo, & liniuit oculos meos, & modo video, ſic beati illi, quibus ait dominus, Beati eritis, cùm oderint vos homines, & cùm ſeparauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquàm malum propter filium hominis, quantò magis maledicunt eis inimici Chriſti, & os eorum opprimunt; tantò magis prædicant ſcientes & intelligentes lutum illud, id eſt, incarnationem Chriſti, illuminationem omnium eſſe videntium.

Pſal.115. Iohan.9. Matth.5. Luc.6.

AD INTROITVM.

Vbi aguntur ſcrutinia, propriè quoq; collectæ pro catechumenis dicuntur.

ORATIO.

Omnipotens, ſempiterne Deus, Eccleſiam tuam ſpirituali fœcunditate multiplica, vt qui ſunt generatione terreni, fiant regeneratione cœleſtes.

SECRETA.

Remedii ſempiterni munera Domine lætãtes offerimus, ſuppliciter exorantes, vt eadem nos & dignè venerari, & pro ſaluandis congruenter exhibere perficias, per Chriſtũ.

COMPLENDA.

Tu ſemper quæſumus Domine, tuam attolle benignus familiam, tu diſpone correctam, tu propicius tuere ſubiectã, tu guberna perpetua bonitate ſaluandã, per Dominũ noſtrũ.

CVR STATIO AD SANCTVM PAVLVM.

Conſiderata, vt dictũ eſt, ſcrutiniorũ ratione, perſpicuũ eſt, quòd ſtatio ad ſanctum Paulum præſcripta, valde rei conueniat. ¶ Ipſe enim magnus & mirabilis catechizator orbis terrarũ, & (vt ipſe ait) doctor gentium, in fide & veritate, ipſe idem magnificè & mirabiliter catechizatus eſt, quia non ab homine, neq; per hominẽ (ſicut ipſe ait ad Galatas) Euangelium meum, quod Euangelizatum eſt, non eſt à me, neq; enim ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Cum voce nanq;, quam de cœlo corporaliter audiuit, qua carnalis eius ſenſus percuſſus & occiſus eſt, incorpoream quoq; vocem accepit cœleſtis magiſterii, quam per triduum audiens, iuxta magiſtri catechizantis efficaciſsimam potentiam, ipſe quoque catechumenus mirabilis, perfectus redditus eſt doctor Euãgelii. Nec longè diſſimilis illi cæco Euangelico, vtpote corporaliter cæcus ad natatoriam baptiſmi ſalutaris miſſus eſt, vbi & corpore & anima illuminatus, diſceptantibus contra ſe Phariſæis, omnibus Chriſti inimicis, enarrare non deſiit, quid fecerit ſibi homo, qui dicitur Ieſus, quo modo ſibi aperti ſunt oculi, & lutum ipſum, quod fecit ex ſputo dominus, id eſt, incarnationem verbi Dei, omnibus oſtendere non ceſſauit. Propter quod & maledixerunt ei, & extra ſynagogam ſuam eiecerunt, quinquies quadragenis vna minus cæſum.

1.Tim.2. Galat.1. Actor.9. Acto.26. 2.Cor.11.

De Feria quinta. Cap. XXII.

Feria quinta in Euangelio, vbi ait dñs, pater meus vſq; modò operatur, & ego operor, vt indicet nobis, quomodo operetur, & non falſum dixerit ſcriptura per Moyſen miniſtrata. Quia Deus requieuit ab omnibus operib' ſuis in die ſeptimo, vt, inquã, indicet, quia tunc operatus eſt, cùm fecit mundum, & vſq; nunc operatur, cùm regit mundum, paulò pòſt ſubiungit: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Quod ſe dixiſſe oſtendens de reſurrectione, quę nũc fit, qua tranſeunt homines (vt ait beatiſsimus Auguſtinus) à morte infidelitatis ad vitam fidei, à morte falſitatis ad vitam veritatis, à morte iniquitatis ad vitam iuſtitiæ. Amẽ, inquit, dico vobis, quia q verbũ meũ audit, & credit ei qui miſit me habet vitam æternã, & in iudiciũ non venit, ſed tranſit à morte ad vitã. Et hoc attendite, inquit idem Auguſtinus, Non, nunc tranſit, ſed iã trãſit à morte in vitam. ¶ Ac deinceps: Amẽ, inqt, dico vobis, quia venit hora & nũc eſt, quando mortui qui in monumẽtis ſunt, audient vocem filii Dei, & qui audierint, viuent: Non inquit, quia viuunt, audiunt, ſed quia audiunt, reuiuiſcunt. Per quod amplius claret de hac reſurrectiõe hęc dici, qua mortui in infidelitate & ignorantia Dei ſic reſurgunt, vt prius audiãt, & audiendo reuiuiſcãt. Iſta reſurrectione, ſi rectè credimus, reſurreximus, & nos ipſi, qui iam reſurreximus, alterã in fine reſurrectionẽ expectamus. ¶ Huic Euangelio rectè præmittitur illa lectio libri Regum, de filio Suſamitis, quem puer ab Heliſæo miſſus cum baculo, non reſuſcitauit. Per ſemetipſum verò Heliſæus veniens, ſeq̃ue ſuper mortuum ſternens, atque ad eius membra ſe colligens, huc illucq; deambulãs, & in ore pueri ſepties aſpirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per myſteriũ cõpaſſionis animauit. Eandẽ enim reſuſcitationẽ humani generis, quæ fit per fidem, de qua ſuprà dictũ eſt in Euãgelio, teſte beato Gregorio, hæc pueri reſuſcitatio ſignificauit. ¶ Author, inquit, humani generis Deus mortuum puerum doluit, cũ extinctos nos iniquitatis aculeo,

Iohan.5. Gene.2. Iohan.5. 4.Reg.4.

aculeo miſeratus aſpexit: & quia per Moyſen terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgam miſit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur morte, timor ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatum vitæ apparata manſuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuum ſuſcitare non valuit, quia Paulo atteſtãte, nihil ad perfectum adduxit lex. Ipſe autem per ſemetipſum veniens, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternens ad exequenda ſibi mortui membra ſe collegit, quia cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illucq́; deambulabat, quia & Iudæam iuxta, & longè poſitas gentes vocat. Super mortuum ſepties ſpirat, quia per operationem diuini muneris gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacentibus aſpirat. Moxq́; iuuenis erigitur, quia is, quem terroris virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad vitam rediit.

Hebr. 7. Philip. 2.

De Feria ſexta. Cap. XXIII.

Iohan. 11.

FEria ſexta legitur Euangelium de reſurrectione Lazari. Notum eſt myſterium huius miraculi, & penè à cunctis doctoribus celebratum, quòd videlicet Lazarus, quem amabat dominus, de quo ipſe ait: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem illum: & cuius ſorores ſæpè domino miniſtrauerant, typũ geſſerit iam fidelis & intra eccleſiam poſiti hominis, qui cùm ſit amicus domini noſtri Ieſu chriſti per fidem, moritur illi per iniquam operationem, & in ſepulchro malæ conſcientiæ, conſuetudine ſcelerum obrutus, iamq́; fœtens per infamiam, tandem per occultam inſpirationem Dei magno timore futuri iudicii, quaſi magno ſaluatoris clamore concuſſus, ad vitã pœnitẽdo reſilit, & malæ ſepulchrum conſcientiæ per vltroneam aperiens confeſsionem, vinculis peccatorum meretur abſolui, quia viuit. ¶ Hoc autem in filio mulieris Sareptanæ præſiguratum eſt, ad quam Helias domino iubente ierat, relicta apud carnalem Iſraël ſiccitate & fame. Nam & illa mulier (vt iam ſuperius dictum eſt) Eccleſiam de gentibus myſticè ſignificauit, quæ legem & prophetas imo chriſtum, qui ipſis agnoſcitur, tanquàm Heliam hoſpitio fidei ſuſcepit. Filius verò huius viduæ, vnuſquiſq; fidelis eſt, qui tunc moritur, quando dignum morte peccatum admittit. Et quòd in clamore domini Lazarum euocantis ſignificatum eſt, in cuius domo & ipſe à ſororibus eius paſcebatur, hoc idem in clamore Heliæ præceſsit clamantis ad Dominum, & dicentis: Obſecro domine etiam ne viduam, apud quam ego vtcunque ſuſtentor, afflixiſti, vt interficeres filium eius? ¶ Ad hoc quoq;, quòd Lazarum amicum ſuum appellauit dominus, pulchrè conuenit illud, quòd hic fuiſſe dicitur filius Amathi, id eſt, veritatis. Affirmant enim Iudæi, quod Ionas fuerat iſte Sareptanæ viduæ filius, quẽ reſuſcitauit Helias, matre poſtea dicente ad eum: Nunc cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo verum eſt, & ob hanc cauſam, ipſum puerum Amathi vocitatum. Amathi nanque ex Hebræo in Latinam linguam, veritas dicitur, & ex eo quod Helias verum locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, filius nuncupatus eſt veritatis. Sed & hoc, quòd mortuum vt ſuſcitaret Helias ſupra lectum ſuum poſuit, à myſterio non vacat: Lectus nanq; Heliæ, catholicam Chriſti deſignat Eccleſiam, in qua ſola per remiſsionem peccatorum mortuæ reuiuiſcunt animæ. Nam de hac Eccleſia dicitur in Canticis canticorum: En lectulum Salomonis, ſexaginta fortes ambiunt. Supradictam ergo lectionem Euangelii benè, vt conſonanter iſta de libro Regum lectio præcurrit.

3. Regum 17.

De Feria ſeptima Sabbato.

Caput XXIIII.

Iohan. 8.

SAbbato hoc Euangeliũ ponitur, in quo dominus cùm dixiſſet: Ego ſum lux mũdi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ: obuiantibus Iudæis & dicentibus, tu de te ipſo teſtimonium dicis, teſtimonium tuum non eſt verum, euincit eos firmo & vero argumento, dum dicit: Etſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum verum eſt. Et ſtatim proponit, quod neceſſario concedendum ſit: In lege veſtra ſcriptum eſt, quoniam duorum hominum teſtimonium verum eſt. Et protinus aſſumit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Quod & ipſum concedi oportet. Palàm nanque eſt auditum teſtimonium patris, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et mortui reſuſcitati, & cætera, quæ oſtendebat eis ex patre ſuo opera bona, teſtimonia erant de ipſo, tam patris, quàm filii. Teſtimoniũ ergo verũ atq; fidele falſo calumniabantur, contra legẽ ſuam prævaricatores legis. ¶ Ad hæc, quæ præcurrit lectio prophetica, pulchrè accedit in eo quod ait. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: Ecce gentem, quam neſciebas, vo-

Deut. 17. Matth. 3. 17. Iſaiæ 55.

bas, vocabis, videlicet tuus ipſe teſtis, & gentes quæ nõ cognouerũt te, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & ſanctum Iſraël, quia glorificauit te, videlicet iuxta hoc quod de illo dicis, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Iccirco nanque gentes credendo ad filium currunt, quas neſciebat, quia ipſum filium patremq́ue Deum, qui duo teſtes ſunt, quia duæ perſonæ, ſed non duo dii ſunt, fideles & idoneos comprobant, quorum teſtimonia recipiant, ex dictis & ex factis vtriuſq;, certum tenentes, quòd ipſe filius ad ipſorum ſalutem à patre miſſus ſit. Sed & in eo, quod ait in Euágelicę principio lectiõis: Ego ſum lux mũdi, &c. Iohan. 8. Et in eo, quod in propheticæ lectionis Eſa. 55. exordio prædictum eſt: Omnes ſitientes venite ad aquas, &c. ſumma vtriuſq; conſonantia eſt. Nam & illa lux inebriat, & hæc aqua ſapientiæ potatos illuminat, teſtante Pſalmiſta, qui cùm dixiſſet, quoniam apud te eſt Pſal. 35. ſons vitæ, protinus ſubiunxit. Et in lumine tuo videbimus lumen. Vna eademq́; ſapientia Dei patris, fons eſt vitæ lumenq́; de lumine. Et de vtroq; præmiſſum eſt: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVINTVS.

De dominica in paſsione domini. Caput. I.

PRæcedenti veſpera dominicæ huius, annua dominicæ paſsionis celebritas inchoatur. Cur autem tot dies ante illum diem, quo crucifixus eſt dominus, incipiatur, ex Euangelio Iohannis animaduertere poſſumus. Iohan. 11. Ait enim: Collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium aduerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Et cùm prophetaſſet vnus ex ipſis Cayphas nomine, qui erat Pontifex anni illius, quod expediret vnum hominem mori pro gente, & non tãtum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum, ſecutus adiungit Euangeliſta: Ab illo ergo die cogitauerũt, vt interficerẽt eũ. Ac deinceps: Ieſus ergo iam non palàm apud Iudæos ambulabat, ſed relictis illis, abiit iuxta deſertum in ciuitatem, quę dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. ¶ Et quando concilium illud habitum ſit, item ex conſequentibus colligi poteſt. Sequitur enim: proximum autem erat paſcha Iudæorũ, & aſcenderunt multi in Hieroſolymam de regione ante paſcha, vt ſanctificarẽt ſeipſos. Planè per hoc, initium primi menſis tunc extitiſſe commendatur, quando Lazarus ſuſcitatus eſt, propter quod ſignum non multò pòſt concilium habitum eſt. Moris enim Iudæis erat, ex præcepto legis ſanctificare ſeipſos ante paſcha, ipſamq́; ſanctificationem initiari prima die Menſis primi: qua die & tabernaculum dedicatum eſt, ſicut in Exodo Exod. 40. legimus, loquente domino ad Moyſen: Menſe primo, prima die Menſis eriges tabernaculum teſtimonii, & pones in eo arcam, &c. Et paulò pòſt: Aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificentur, &c. ¶ Illud quoq; non prætereundum, quod eiuſdem Menſis initiũ, id eſt, luna prima in ſexta feria tunc extiterit. Siquidẽ ſexta feria, qua dominus crucifixus eſt, quintadecima extitit, ac per hoc ita eſſe, vt dictũ eſt, nemo qui dubitat. Nam quintadecima in eãdem feriam ſemper occurrit, in quam & prima. Igitur ex his, quæ dicta ſunt, quoniam, eccleſiaſtici compoſitor officii ſupradictum Euangelium de reſuſcitatione Lazari non ſine cauſa ſexta feria legi voluit, quæ quintadecima dies eſt ab illa, qua dominus crucifixus eſt. Ex his, inquam, quæ dicta ſunt, datur intelligi, quod Dominus ipſo die Neomeniæ Lazarum ſuſcitauerit. ¶ Delectat valde legitimus hic regis noſtri proceſsus, legitimus & ſanctus ſummi ſacerdotis noſtri clangor in die Neomeniæ huius. Ipſe qui quondam iuſſerat filiis Iſraël per Moyſen, dicens, quando exibitis ad bellum contra hoſtes qui dimicant aduerſum vos. Numer. 10. Si quãdo habebitis epulum, & dies feſtos & calendas, clangetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis victimis: ipſe rex noſter exiturus ad bellum paſsionis, contra diabolum principem mundi, ipſe ſummus ſacerdos noſter habiturus epulum corporis & ſanguinis ſui, quod Luc. 22. cũ traderet diſcipulis ſuis: Deſiderio, inquit, deſide-

deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, antequàm patiar. Habiturus diem feſtum ſuæ ſacroſanctæ reſurrectionis. Habens, inquam, calendas, id eſt, initium Menſis vel lunę, cuius in plenitudine hęc facturus erat, clãgit tuba tãti tamq; excellentis miraculi, quo & hoſtes ſuos attonitos reddidit, & corda piorum magis ac magis ad credendum animauit. Nanq; & hoſtes eius turbati dicunt, ſi dimittimus eum, ſic omnes credẽt in eum, & plebs ad credendum magis animata præcipuè propter hoc ſignum, poſtmodum illi venienti Hieroſolymam cum palmis & laudibus obuiam proceſsit. ¶ Suſcitato autem Lazaro, non longum erat vt hoc phariſæi audirent. Bethania nanq; ab Hieroſolymis quindecim tantum ſtadiis, id eſt, nõ integris duobus diſtat miliariis. Et ex Iudæis, qui fuerant cum Ieſu,, quando illum ſuſcitauit, quidam, inquit Euangeliſta, abierunt ad Phariſæos & narrauerunt eis quæ fecit Ieſus. ¶ Nec mora fuit poſt hoc colligendi concilii. Mox enim ſic Euangeliſta coniungit: Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium. Rurſus non longum erat aut difficile tunc illud colligi. Cùm enim, vt ait Euangeliſta, quia proximum erat Paſcha Iudęorum, multi aſcenderunt Hieroſolymam, vt ſanctificarent ſeipſos, tunc verò præcipuè Pontifices & Phariſæi, qui erant clerici Iudæorum. Si qui forte ex ipſis procul aberant, ſolenniter conuenerant. Continuata quoq; duorum ſolennitas dierum, id eſt, ſabbati & Neomeniæ, quæ, vt ſuprà dictum eſt, pridie fuerat, agendo cõcilio frequentiores atq; expeditiores reddiderat. ¶ Nihil igitur repugnat, quin eodem ſabbato (cuius in veſpera dominicæ paſsionis annuam inchoamus memoriam) illud impiorum concilium collectum fuerit, & quia ab illo die cogitauerũt, vt interficerẽt eum, iccirco in veſpera, quaſi poſt horam eiuſdem concilii, luctum publicum incipiat eccleſia, ſuo domino per omnia compatiens, vt corpus capiti. ¶ Hac ergo dominicæ paſsionis, vt dictum eſt, cõmemoratione inchoata, res digna ſpectaculo procedit. Præmiſſa nanq; per ſeptem dominicas ſuperius digeſtas, quaſi pompa funeris, & ſecundum ritum officii procedente Eccleſia in ordine ſuo per totidem ætates ſeculi, tandem ipſa mors Chriſti, cui omnis illa põpa præordinata eſt, effertur præ oculis & piis fidelium mentibus ingerũtur vulnera, cunctaq; mortis inſignia, quæ pertulit pro cunctis vnica ſalus, Deus & homo Chriſtus, Dei vnigenitus. ¶ Nihil quippe tam frequens, quàm prodeuntia vexilla regis, fulgidumque myſterium crucis. Acetum quoq;, fel & arundinẽ, clauos & lanceam perforati corporis, tã in nocturnis, quàm in diurnis meditamur canticis, quæ de autenticis veteris pariter ac noui teſtamenti ſcripturis cõgeſta ſunt. Sicq; ſiũt comæ capitis eccleſiæ, id eſt, cogitationes cordis eius, quaſi purpura regis iuncta canalibus, dum paſsionem redemptoris meditatur, ſenſum ſuũ autenticis adhibens ſcripturis, videlicet pretioſis purpurę tincturis, quæ per ora Prophetarum & Apoſtolorum, velut per quoſdam canales, Spiritu ſancto conficiente, profluxerunt. Cant. 7.

Cur gloria patri non dicimus.

Caput II.

VEruntamen hac dominica totaq; hebdomada luctus ille remiſsior eſt, quia non ſtatim poſt habitum cõcilium traditus eſt agnus in manus laniſtarũ impiorũ, vt portaretur ad victimã, ſed quia iam ex tũc quæri cœpit. Et quia mandatum dederãt põtifices & phariſæi, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum. Et quia Ieſus iam non palàm ambulabat apud Iudæos, nos quoque cum illo quodammodo ſeceſsimus, dum vocem lætitiæ & laudis aliquantulum ſupprimimus. Nam de reſponſoriis, gloria patri ſubtrahimus, & apud quoſdã ad miſſas quoq; cum introitu officii nõ dicitur. Siquidẽ, breuis licet verſiculus, quia ſanctę Trinitatis magis expreſſa magiſque propria laus eſt, benè capitis noſtri ſolitudinem atq; ſilentium non palàm ambulantis, dum non dicitur, ſignificat.

Cur hac Dominica Hieremias legatur. Caput III.

HIeremias quoq; Propheta competẽter per hos dies ad nocturnas legitur vigilias. Hic enim non ſolùm dictis, ſed & paſsionibus ſuis, redemptoris noſtri paſsionem pręfigurauit, & in eo quoq;, quod in eiſdem tribulationibus ſuis nõ deceſsit, ſed ruinæ ciuitatis vel templi ſuperſtes fuit, quamuis poſt hæc à populo deſcendente in Aegyptum lapidatum illum Iudęi autumẽt: & in eo, quod ſecundum prophetiam eius, captus eſt Sedechias, & occiſis filiis eius oculos quoque ipſius eruit rex Babylonis. ¶ Nam & redemptor noſter cũ putaretur & deſideraretur extingui & conteri de terra viuentium, iuxta illud: Inimici mei dixerunt mala mihi, quãdo morietur & peribit nomen eius, cunctis tribulationibus ſuis & morti atq; inferis emerſit, & ſuperſtes fuit, imo eſt atq; erit peccatrici ciuitati, quæ cùm vocaretur Hieruſalem, pars illius meritis effecta eſt, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus. Et ſecundũ prophetiam eius, qua dixit: In iudicium ego Hierem. 18. Pſal. 40. Apocal. 11.

veni in hũc mundũ,vt nõ vidẽtes videãt,& vi
Iohan.9. dẽtes cæci fiãt, captus eſt,in ſuperbia ſua Iu
daicus populus,& occiſis filiis eius,id eſt, car
nalibus legis operibus,in quibus nihil vita-
lis gratiæ Dei remãſit, inſuper oculos eius e-
ruit ſpiritualis Nabuchodonozor,ſcilicet dia
bolus,& obſcurati ſunt oculi eorũ ne videãt,
Pſal.68. & dorſum eorum ſemper incuruatur.¶ Benè
itaq; Hieremias propheta per hos dies legi-
tur, Chriſti dñi paſsiõem in ſuis preſſuris de
ſignãs,futurãq; abiectionẽ gẽtis Iudaicæ ſub
typo eius captiuitatis, quę tũc accidit,lachry
moſis lamentationibus deplorans.

De officio eiuſdem diei. Cap.IIII.

TOtum miſſæ officium illud perſonat, quod per eandem paſsionem domini erat futurum, videlicet quòd deſerendũ erat vetus ſacerdotium Iudęorum,per ipſum noui teſtamenti mediatorem,nouiq; ſacrificii pontificem. Quod & ſanctum Euangeliũ myſticè ſignificat, & præcurrens Apoſtolica
Iohan. 8. lectio manifeſtè denunciat. Nam cùm dixiſſet Euangeliſta: Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum,ſtatim adiecit: Ieſus autem abſcondit ſe,& exiuit de templo.Et quid abſcondendo ſe(ait B.Gregorius)dominus deſignat,niſi quod eis ipſa veritas abſconditur, qui eius verba ſequi cõtemnunt? Eam quippe,quam non inuenit humilem,veritas fugit mentem.Hoc ergo innuit,quòd templum & vniuerſa Iudæorum ſancta,propter ſuperbiã & duritiam cordis eorum deſerturus eſſet, cunctæq; præſides templi virtutes, quas Ioſephus teſtatur auditas eſſe,dicentes:Tranſeamus ex his ſedibus, eſſent meliores adituræ ſedes,quas inhabitante domino & ipſæ pro-
Hebr.9. tegerent. ¶In lectione autem Epiſtolæ dicit Apoſtolus: Chriſtus aſsiſtens pontifex futurorum bonorum , per amplius & perfectius tabernaculum nõ manu factum,&c. Quibus dictis apertè declarat,ad quę meliora de templo Iudæorum exiens Pontifex noſter emi-
Pſal.42. grauerit. ¶Introitus verò:Iudica me Deus,& diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, &c. Itemq; illud in graduali: Eripe me de ini
Pſal.17. micis meis,voces ſunt eius exeuntis templo, & orantis ſecundum humanitatem,vt manifeſto diſcrimine diſcernatur cauſa eius,ſcilicet fides Euangelii à iuſtificationibus legis, quod & factum eſt in eo , quòd & templum deſtructum eſt,& ſacrificia Iudæorum abolita ſunt. ¶Nam etſi ſtetiſſet potentia Iudaici regni,cultuſq; templi veteris,maiori fuiſſent impedimento Chriſtianę fidei,quia non facilè diſcernere poſſent carnales, & infirmi vacuitatẽ veteris ſacerdotii, ſi fulciretur proſperitate & gloria temporali.Quomodo ergo prius mortuus eſt Moyſes,& poſtmodum filii Iſraël Ieſu duce tranſierunt Iordanem, ſic expediebat prius deſtrui templum., vetuſq; ſacerdotium,vt abſq; ſcrupulo ad ſalutarem Chriſti trãſiremus baptiſmum. ¶Quod autẽ
in graduali ſequitur:doce me facere volunta Pſal.142.
tem tuam,illud eſt quod cũ imminente mor
tis articulo,dixiſſet orans. Mi pater, ſi poſsi- Matth.26.
bile eſt,tranſeat à me calix iſte , poſtulans nõ timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi,ne ab illis propinatum biberet calicem, vnde & ſignanter non dixit, tranſeat à me calix,ſed calix iſte:cùm(inquam)hoc oraſſet,re uertẽs in ſemetipſum,quod ex hominis perſona trepidanter renuerat,ex Dei filiiq; confirmat: Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.¶ Deinde,tanquàm ſi requiras cur de templo auerſus & iratus exierit, ſequitur in
tractu.Sæpè(inquiens) expugnauerunt me à Pſal.128.
iuuẽtute mea, id eſt,ab Eccleſiæ primordiis,
à ſanguine Abel iuſti:ſæpe (inquam) expug- Matth.24.
nauerunt me , in membris meis , in corpore
meo (quod eſt eccleſia) occidẽdo prophetas,
& lapidando eos,qui ad ſe miſsi ſunt, & pro- Matth.21.
longauerunt iniquitatem ſuam perſeuerante occidendo vſque ad meipſum , de quo nunc dicunt : Hic eſt hæres , venite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. ¶In offe-
renda,confitebor tibi Domine in toto corde Pſal.118.
meo,præmium repoſcit obediẽtiæ,factus obediens vſq; ad mortem , dum dicit ſecundũ formam ſerui:Retribue ſeruo tuo vt viuam, id eſt,vt reſurgam,& tunc cuſtodiã,id eſt,cuſtodiri faciam,ſermones tuos:viuifica me ſecundum verbum tuum,id eſt,per inhabitantis in me verbi tui potentiam. Sequens ver-
ſus iuxta Euãgelica verba,quæ prędicta ſunt, Iohan.8.
quis ex vobis arguet me de peccato , qui eſt ex Deo,verba Dei audit,immaculatos beati-
ficat,qui ambulãt in lege Domini,& ſcrutan- Pſal.118.
tur teſtimonia eius.Alius quoq; verſus,viam veritatis elegi , totus vocalis, dictis elegans neumiſq; canorus , vox eſt deuotæ fidei, cõterritæ & excitatę de hoc,quod paulò antè
audiuit. Si veritatem dico, quare non credi- Iohan.8.
tis mihi ? Cùm enim hunc Eccleſiæ chorus cum vociferatione extollit, exilire videtur de cœtu illorum, qui coarguuntur nõ credẽtes veritatem dicenti, quiq; proptereà verba Dei non audiunt,quia ex Deo non ſunt , ap-
prehendenſque vexillum veritatis. Da mihi Pſal.118.
(inquit)intellectum,&c.Iuxta quod alibi di- Luc.17.
cunt Apoſtoli:Adauge nobis fidem.¶ Communio,hoc corpus quod pro vobis tradetur,
notiſsima & percelebris eſt vox hæc ſummi Heb.9.
ſacerdotis Chriſti,noui teſtamenti mediatoris,de templo ſæpè dicto egreſsi,& ſecũdum

preeun-

Hebr.9. prçcūtis epiſtolç dicta, neq; per ſanguinē hyr corū aut vitulorū, ſed per propriū ſanguinē introeūtis ſemel in ſancta. ¶Cuius ſacerdotii, quia B. Petrus prim' hæres, primuſq; poſt Chr̄m tēpore & dignitate Pōtifex eſt, quē & Iohan.21. dicentē: Sequere me, ſecutus eſt ſimili more cinctus, & quo nolebat abductus, rectè ad ipſum ſtatio præſenti officio præſcripta eſt.

De conſonantia ferialium lectionum. Cap. V.

Iohan.7. FEria ſecunda legitur hoc Euangeliū, in quo dictū eſt, Miſerūt pontifices & Pharisæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum, ſequitur: Ieſus aūt dixit eis, adhuc modicū tēpus vobiſcū ſum, & vado ad eū qui miſit me. Et quid deinde illis euēturū eſſet, ſubiūgit: quæretis me, & vbi ego ſum, vos nō poteſtis venire, ſcilicet muro infidelitatis obſiſtente. Quo dicto perſpicuè ſe relictis illis, ad gētes cōmigraturū eſſe minabatur. Vnde illi quoque quaſi diuinantes dicunt: Nūquid in diſperſionem gentiū iturus eſt, & docturus gentes? ¶Huic euāgelio rectè illa prçmittitur le- Ionæ 3. ctio de Iona, qui prçdicare nolēs Niniuæ ciuitati magnæ, fugit in Tarſis, & fluctibus maris ſe tradidit, deſertionē vtiq; gētis ſuæ veritus futuram (vt ait Hieronymus) cùm gentilibus Deus innoteſceret. Ionas em̄, quod interpretatur colūba, qui miſſus prçdicare Niniuæ ciuitati gratiā Dei, Chriſtū ſignificat dn̄m, ad ſalutē totius mūdi à Deo patre miſſum. Nam ſicut Ionas magnā Niniuē nolēs adire, potius maris fluctibus ſe tradidit: ſic dn̄s noſter corporali præſentia gētes adire nolens, intra ſe- Iohan.8. ditiones Iudæorū perſequentiū remāſit. Efferbuit mare, & timuerūt nautæ. Audiens em̄ Matth.27. Pilatus accuſationē dicentium, quia filiū Dei ſe fecit, magis timuit, tandēq; perſiſtente graui fluctuatiōe clamantiū, crucifige, crucifige, lotis manibus in modū nautarū, qui dixerūt, quæſumus domine, ne des ſuper nos ſanguinē innocentē, dicenſq;, innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, tradidit illis Ieſum, vt crucifigerēt, quaſi mari immittens. Et abſorbuit eū cetus, id eſt, mors, ſed adurēte ventrē eius diuinitatis igne, tertia die viuum rurſus euomuit. Et tunc demum ad prædicationem eius territa Niniue magna, ſcilicet mundus, trina merſione baptiſmi, quaſi triduana pœnitētia ſaluatur, & hedera, quæ obumbrabat capiti Ionæ, videlicet Iudæa, quondam habitaculum Chriſti, aruit.

Iohan.7. FEria tertia, vbi dictū eſt in Euāgelio, ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat ire in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere, & paulò pòſt tamē & ipſe aſcendit ad diem feſtū, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. Sequitur, Iudæi ergo quærebāt eū in die feſto, dicētes: Vbi eſt ille? Et murmur multus erat de eo in turba. Alii dicebāt, quia bonus eſt: alii non, ſed ſeducit turbam. ¶Huic ſanè Euangelio nonnulla ſimilitudine congruit illa, quæ præmittitur lectio, de propheta Daniele, licet in hebraico nō habea Dan.14. tur, quòd congregati Babylonii aduerſus regem, dixerunt: Trade nobis Danielē, qui Bel deſtruxit & draconem interfecit, &c. Nam & Iudçi verè & ſpiritualiter Babylonii, qui nūc 1.Pet.5. quærebant Ieſum, tandem congregati aduerſus præſidem Romanæ poteſtatis Pilatū, quç Roma ſcribitur & eſt ſpiritualiter Babylon, Apoca.17. petierunt excitata ſeditione, vt ſibi traderet illum, feceruntq; ſicut ipſe queritur per prophetam: Deduxerunt in lacum mortis vitam Thre.3. meam, & poſuerunt lapidē ſuper me. Cumq; victor leonū, ſcilicet malignorum ſpirituū, viuum ſe iterum præbuiſſet, exclamauit rex Babylonis, videlicet Romanū imperiū, voce magna dicens: Magnus eſt Deus Danielis. Voce, inquā, magna. Magnus quippe ſonus extitit, cùm primùm imperator Romanæ vrbis, magnæ vtiq; Babylonis, fidem Chriſti ſuſcepit. Salutat vos eccleſia, quæ eſt in Babylone 1.Pet.5. collecta, inquit Apoſtolus Petrus, Romā tropicè percutiens.

Iohan.10. FEria quarta in Euāgelio circundātes Iudæi dn̄m, dicūt: Quouſq; animā noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palā. Et reſpondens Ieſus: Loquor, inquit, vobis & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimoniū perhibent de me. Et poſt aliqua ſubiecit: Ego & pater vnū ſumus. ¶Audiat Arrius, vnū ſumus, audiat Sabellius, quia non dixit vnus, ſed vnū. Volētibuſq; eū lapidare, & de blaſphemia calūniātibus. Etſi mihi, inquit, nō vultis credere, operibus credite. ¶Hic, quia non ſolū Chriſtū, quod quç Leuit.19. rebant, ſed & Deū ſe eſſe proteſtās, eſt, quod intelligere nolūt hçretici, cū intellexerint Iudæi, dixerūt: Quia tu homo cùm ſis, facis teipſum deū, rectè illa præmittitur lectio, qua patrib' eorū per ſingula penè præcepta dn̄m ſe proteſtatur & Deū, tāquam cōtumacis ſerui ceruicē durā contundens. Nam & iſti, filii rebellium & incredulorū tētatorum & murmuroſorum, tentātes & ceruicem ſuā obdurantes hoc merebātur, vt quemadmodū corpora illorū proſtrata ſunt in deſerto, ſic ipſi Numer.14. longè à repromiſſione pellerentur, ſtantes contra ſanguinem proximi, & cuncta ſupradictæ lectionis præcepta tranſgredientes.

FEria quinta totum lugubre officium, ſterilitatem deplorat Iudaicç gentis, quç in morem ſalicum viriditatem habens per legis ſcien-

ſcientiã,nullũ tamẽ fidei aut boni operis fru-
ctũ referebat. ¶Ipſi nãq;, ipſi præcipuè Iu-
dęi,qui dño prædicante obſurduerãt,quibus
Matt.11. ipſe dixerat,Cantauimus vobis & non ſalta-
Pſal.136. ſtis,ſalices erant illæ, de quibus eadẽ die ſub
perſona antiquorum ſanctorum atq; nouorũ
luctuoſe cantatur in ſalicibus, in medio eius
Pſal.56.107. ſuſpendimus organa noſtra,&c. ¶Nã ex quo
precioſum illud humanitatis Chriſti organũ
in ligno crucis confregerunt, cui dicit pater
Pſal.136. in pſalmo,Exurge gloria mea,exurge pſalte-
riũ & cithara, ſuſpenderũt organa ſua ſancti
patres & Prophetæ ad ſalices illas: quia Pro-
pheta nullus ad Iudæos ex tunc miſſus eſt,&
ipſos Prophetarum libros,quos legunt,quia
non intelligunt, velut organa ſuſpenſa vaca-
re permittunt. ¶Videndum ergo,quid tam
lugubri officio cõſonum ſit in eiuſdem diei
Iohan.7. Euangelio: Reuerſi miniſtri, quos miſerant
Pontifices & Phariſæi vt apprehenderent Ie-
ſum,reuerſi (inquam) ſine crimine, pleni ad-
miratiõe,cùm dicerent eis illi: Quare nõ ad-
duxiſtis eum,reſponderunt:Nunquam ſic lo
cutus eſt homo, ſicut hic homo loquitur.Pla
nè hoc dicendo,cunctis organis cunctiſq; cã
Pſal.136. toribus,quicũq; ab initio cantauerunt nobis
hymnum de cãticis Sion, dulciſsimam illius
cantionẽ,id eſt, doctrinã, veraciter prætule-
runt. ¶At illi inuidentes & intra ſemetipſos
rixantes,attende quid tandẽ fecerint. Reuer
ſi ſunt,inquit Euangeliſta,vnuſquiſq; in do-
mũ ſuam. O ſalices infructuoſæ. Expreſsius
ſignificari non potuit ſummæ ac ſalutaris cã
tilenæ contemptus.Meritò ergo in domibus
**recluſi* ſuis hacten⁹ * retruſi,quas diſtribuere nõ po
tuerunt hi, qui diſtribuunt domos Sion, ſi-
Pſal.47. cut illis in Pſalmo præcipitur: Ponite corda
veſtra in virtute eius,& diſtribuite domos e-
ius.In domibus,inquã,ſuis,id eſt,in malis cõ
ſcientiis concluſi non merentur ad publicũ
reuocari,vt audiant organa ſcripturarũ, quæ
illis ſuſpenſa ſunt,nobis autẽ dulciter & aper
tè canũt.¶At illi coniuncti filiis Edom, imò
caput illorũ effecti, commixti,inquam,terre
nis & ſanguineis perſecutorib⁹ ſanctæ Sion,
de quibus eodẽ die cantamus: Memento do-
Pſal.136. mine filiorum Edom in die Hieruſalẽ, primũ
Matth.23. illud proprium diuinitatis organũ ſupplicio
crucis confregerũt,& inde ſapiẽtes & ſcribas
ad ſe miſſos occiderunt,flagellauerũt, lapida
uerunt, & perſecuti ſunt de ciuitate in ciuita
tem,& in ciuitatibus quoq; gẽtium perſecu-
Act.13.14. tionem Apoſtolis per ſeditionẽ excitauerũt,
quodammodo dicentes:Exinanite,exinani-
te vſq; ad fundamentũ,in ea,vt funditus tũc,
ſi poſſent, naſcentem Eccleſiam ſubruerent.
Et ſicut in Eccleſiaſticis hiſtoriis legimus,cũ
ſpiritualis Nabuchodonozor,ſcilicet diabo-
lus,Chriſtianos cõpelleret ad idololatriam,
iſti nonnunquàm vehementius vrgebant.
¶Benè ergo ſupradictum Euãgelium lectio
præcurrit de libro Danielis prophetæ, quæ
eſt oratio trium puerorũ, qui ſecundum hi- *Dani.3.*
ſtoriam ſuper flumina Babylonis ſedentes &
flẽtes,& in medio eius ſalicibus,id eſt,infru-
ctuoſis hominibus laudem Dei ſe fruſtra ca-
nere dolentes,inſuper ſtatuam auream ado-
rare iuſsi,& quia noluerũt,in fornacem pro-
iecti,martyria victoriaſq; Eccleſiæ præcurre
runt. Idcirco autem hac potiſsimum die cõ-
uenienter poſitum eſt hoc officiũ, quia poſt
hanc diem nulla legitur Euangelii lectio de
eo,quod dominus Iudęis publicè prædicaue
rit:& ecce illud diuinitatis organum in illis
ſalicibus Babylonis ſuſpenſum eſt.

Feria ſexta legitur hoc Euangeliũ:Colle-
gerũt Pontifices & Phariſęi conciliũ ad-
uerſus Ieſum,& dicebãt: Quid facimus,quia *Iohan.11.*
hic homo ſigna multa facit?Si dimittimus eũ
ſic,omnes credent in eũ, cauſamq; ſuæ ſolici
tudinis,quaſi rationabilẽ adhibentes: Et ve-
nient,iniquiũt,Romani & tollent noſtrũ lo-
cũ & gentẽ.Nã ſub imperio Romanorũ erãt,
quia iam ablatum erat ſceptrũ de Iuda,& dux
de femore eius,& Pilatum Romanæ poteſta-
tis præſidem habebant.At illi quia ſic timue
runt pruinam,irruit ſuper eos nix, & duplici *Gene.49.*
contritione contriti ſunt.Nã & locũ & gentẽ *Iob.6.*
perdiderũt,& deleti de libro viuentiũ, in ter
ra ſcripti ſunt. ¶Benè ergo illa lectio Hiere- *Pſal.68.*
mię prophetæ præmittitur aduerſus canes il
los,qui dominũ circũdederũt,aduerſus illud *Hierem.17.*
conciliũ malignãtium,quod obſedit illũ:Do
mine, omnes qui te derelinquũt,cõfunden-
tur,& recedentes à te in terrã ſcribentur, &
poſt pauca prauã ſolicitudinẽ eorũ intuens,
qua dicũt: Veniẽt Romani & tollent noſtrũ
locũ & gentẽ: Paueãt,inquit,illi,& nõ paueã
ego.Induc ſuper eos diẽ afflictiõis,& duplici
cõtritione cõtere eos. Quod factũ eſt per Ti
tũ & Veſpaſianũ, quando regno Dei iã perdi
to,locũ quoq; & gentẽ perdiderũt. ¶Quam-
uis aũt multoties Iudæi dñm quęſierũt occi-
dere, nã & lapides nõ ſemel ſuſtulerũt vt illũ
lapidarẽt, miniſtros quoq; miſerũt Pontifi-
ces & Phariſæi,vt illũ apprehenderẽt. Rectè
tamẽ de hoc cõcilio dixit Euãgeliſta. Ab illo
ergo die cogitauerũt,vt interficerẽt eũ. Nũc *Iohan.8.10.*
enim quaſi nõ tumultuariè vel populari ſedi
tione,aut cũ pręiudicio,ſed legitima iudicii
ſeſsione ſibi videbãtur actitare,ſolicitudinẽ
ſuã(vt dictũ eſt)prætendẽtes, ne cũ rex appel
laretur,ipſi rei*maieſtatis apud Rom. impe- **læſæ*
rium,ſub quo erant,addicerentur.

Curva-

Cur vacat ſabbato ante palmas. Caput VI.

SAbbato vacat, quando dominus Papa eleemoſynam dat:hoc ſabbatum illud eſt, quo dñs Bethaniam venit, & in domo Lazari,quem ſuſcitauerat,cœnã habuit,ſicut Euãgeliſta refert. Ieſus ergo ante ſex dies ſolennitatis paſchæ venit Bethaniã, vbi fuerat Lazarus mortuus quem ſuſcitauit,Fecerũt autem ei cœnam ibi,Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticę,& vnxit pedes Ieſu,& exterſit capillis ſuis,& domus impleta eſt ex odore vnguenti. ¶Ibi celebri myſterio commendatum eſt odoriferũ opus eleemoſynæ.Maria nanq; typum geſſit Eccleſię, pedes aũt domini, pauperes ſunt infimi,qui quamuis extrema, tamẽ eius mẽbra ſunt per coniunctionem & vnitatem fidei.Mulier pedes domini vngit, & capillis ſuis,qui vtique corpori ſuperfluũt,extergit, quoties diuites qui ſunt in eccleſia, pauperes fideles miſericordiæ blandimento refouent, & de iis quæ ſibi abundant,illorum inopiã ſupplent.¶Vt ergo Romanus papa celebrẽ cum Maria domino cœnam exhibeat,hoc ſabbato eleemoſynam dat,atq; ita circa pedes domini occupato eo,ſabbatum vacat. *Iohan.12.*

Dominica in palmis. Caput VII.

DOminica hac,qua dominus in ciuitatẽ Hieruſalẽ paſſurus venit,luna decima extitit.De hac die pręceperat dñs in lege filiis Iſraël: Decima die mẽſis primi tollet vnuſquiſq; agnũ per familias & domos ſuas, & ſeruabitis eũ vſq; ad quartũdecimũ diem mẽſis eiuſdẽ,& immolabit eũ vniuerſa multitudo filiorũ iſraël ad veſperã.¶Nota & celebris eſt mirabiliũ hiſtoria, quæ antè fuerant geſta, ſcilicet quod decẽ plagis Pharaonẽ & totã Aegyptũ Moyſes in virga manus ſuę percuſſerit:quibus Pharao,quamuis afflictus, victus tamen nõ eſt,donec agnus immolaretur in domibus Iſraël.Verũ quid hoc ſignificauerit,quomodo hæc oĩa in figura cõtingebãt illis,& ad pręſens negociũ pertinet,prętereũdum nõ eſt. ¶Pharao,diaboli,Aegyptus, mũdi,filii Iſraël, omniũ qui ad vitã præordinati ſunt,& populus Dei vocantur,typũ geſſerũt. Captiuitas ſeruituſq; filiorũ Iſraël,captiuitatẽ illã deſignãt,qua diabolus hominẽ in paradiſi libertate conditũ,per præuaricationẽ in tenebris huius ſeculi captiuauit, & morti obnoxiũ fecit. Stetit Moyſes cum Aaron coram Pharaone,tenenſq; virgã in manu,dixit: Hęc dicit dominus:Dimitte populũ meũ.Nimirũ in virga Moyſi, legis diſciplinã,in Aaron, eiuſdem legis agnoſcimus ſacerdotium. Hæc enim duo dicta ſunt, vt Dei populũ à ſeruitute Pharaonis,id eſt,diaboli,eriperẽt. Decem plagæ,quibus percuſſus eſt,decem legis præceptorũ, quibus populus Dei diabolo captiuatori humani generis repugnare iuſſus eſt, ſimilitudinẽ prętulerunt.Nam tunc primùm mors, quæ regnauit ab Adã vſq; ad Moyſen, cœpit audire in regno ſuo contradictionem, Deo debitũ ſibi exigente ab hominibus cultum,& ſuorum obedientiam præceptorum. ¶Sed ſicut Pharao decẽ plagis nõ adeo vict⁹ eſt,vt filios Iſraël dimitteret:ita diabolus decẽ præceptorũ legis obſeruatione non adeo ſuperatus eſt,vt homo in paradiſum rediret. Igitur ſicut poſt inefficacẽ virgã Moyſi tandẽ agnus immolari iuſſus eſt,& tũc mortua ſunt primogenita Aegypti,& hac vna plaga tactus Pharao dimiſit populũ, & ipſe cum reliquis Aegyptiis perſequens tranſeũtes,in mari rubro ſubmerſus eſt : ſic poſtquàm conſtitit, quòd nihil ad perfectum adduceret lex, agnus Dei Chriſtus immolatus eſt, & in morte eius primogenitum,id eſt, originale peccatũ deletum eſt,& in mari rubro baptiſmi Chriſti ſanguine rubentis actualia quoq; peccata cum diabolo penitus abſorpta ſunt. ¶Luna ergo decima(vt dictũ eſt)dominus Chriſtus, verus agnus, præcepto patris obediens,ciuitatẽ Hieruſalẽ paſſurus ingreſſus eſt. Sed nec ipſe ingreſſus eius vacat à myſteriis. Quocũque em̃ verus hic ſol procedit, ſimilitudines eius,quam operatur,ſalutis, quaſi vmbras interiectio corpori ſimiles reddit: Veniens igitur ad paſsionem, videamus quas iaciat vmbras fulgidæ miſericordiæ,cuius in multitudine benedictus aduenit.Primũ à monte Oliueti duos mittit diſcipulos in caſtellũ, quod erat cõtra ipſos, vt aſinã illic alligatã pullũq; eius ſoluẽtes ſibi adducerẽt,&c.In his profectò,quæ vtilitas in ſanguine ſuo, quis fruct⁹ ſuæ paſsiõis,ad quã veniebat,myſticè pręſignauit. ¶Aſcẽſurus enim propter paſsionem mortis,gloria & honore coronat⁹, ad dextrã patris,qui eſt mõs Oliuarũ.i.pater miſericordiarum,& Deus totius conſolatiõis,Deus pacis,fonſq; & origo luminis, atq; inde dando hominibus dona, miſſurus erat Apoſtolos ſuos,qui ligandi atq; ſoluendi poteſtate accepta,aſinã & pullũ eius,id eſt,vtrunq; populũ, Iudaicũ atq; gentilẽ,ab erroris ſtultitia,peccatorumq; oneribus abſoluerẽt, & abducto ſibi humano genere per fidem, ipſe ſuperſedẽs,iuxta quod ſcriptũ eſt, & equitatus tuus ſaluatio,in cœleſtẽ Hieruſalẽ animas induceret,turbis angelorũ cũ laude occurrentibus, palmaſq; victoriarum cum ramis oliuarum, quæ ſunt pacis inſignia,ſubleuantibus.

Exod.12. *1.Cor.10.* *Exod.7.* *Rom.5.* *Hebr.7.* *Coloſſ.2.* *1.Cor.10.* *Matth.21.* *Hebr.2.* *2.Cor.5.* *Abac.3.*

Quod

Quod propter proceſsionem palmarum, dominicalis proceſsio non ſit omittenda. Cap. VIII.

DIligentibus Euangelicæ authoritatis inſpectoribus rectè complacuit, vt cū hodierna proceſsione palmarum, qua proculdubiò redemptoris noſtri recolimus paſsionem, non computent illam, quæ dominicalis eſt, qua ſingulis dominicis glorioſam eiuſdem commemoramus reſurrectionem. Cōſtat enim, quòd contraria ſiue repugnantia non poſsint ſimul vno eodemq; actu conuenienter exhiberi. Hæc autē manifeſtè diſſident, ſibiq; contraria ſunt. Quid enim magis cōtrarium, quàm triſtitiæ gaudium, morti vita, occaſui reſurrectio. ¶ Singulis dominicis à prima ſabbati, qua Dominus reſurrexit, dedicatis, hoc nobis proceſsionis ordine ſignificamus, quòd in Galilæam, id eſt, in transmigrationem, ad videndum dominum cum Apoſtolis eius exire debeamus, ſcilicet vt nō ſimus vetuſti homines quod fuimus, ſed in nouitate vitæ ambulemus Vnde ſemper in huiuſmodi proceſsiōibus prælatos noſtros præeuntes, quaſi dominum in Galilæam ſequimur, & locus ipſe, quo proceſsionem ſuprema ſtatiōe terminamus, rectè à nobis Galilæa nuncupatur. ¶ Hanc verò annuam palmarum proceſsionem, nemo qui neſciat paſſionis eſſe præconiū, & illud nobis ob recreationem deuotionis actu renouari, quod pueri Hebræorum tollentes ramos oliuarum obuiauerunt domino, clamantes & dicentes: O ſanna in excelſis. ¶ Rectius igitur faciunt hi, à quibus accepimus ante tertiam memoriam dominicæ reſurrectionis, quæ per totum annum occurrit, de more peragētes, ſicut in cæteris dominicis, & poſt tertiam cum proceſſione palmarum, dominicę paſsionis efferentes ſacramentum. Rom.6.

Quòd hæc maior hebdomada mundanæ creationis hebdomadę reſpondeat. Cap. IX.

MAgnum illud eſt & admiratione dignum, quod die dominica, quæ prima eſt, in qua creationem mundi cœpit Deus operari, ingreditur ſaluator ad laborē paſsionis, & per totā hanc hebdomadam, quę maior hebdomada dicitur, ſalutem noſtram operatus, die ſeptimo ceſſauit, & in ſepulchro requieuit. Tot diebus ſalutem hominis operatus eſt, quot diebus hominem & quicquid propter hominem creauit, in mundo diſpoſuit. Et prout operum diuerſorū creatione, alii plus, alii minus, rerum & officiorū diuerſa quantitate conſecrati ſunt. Primus hic dies, qua cum tanta claritate opus ingreditur ſalutiferæ paſsionis, dignitati illius reſplēdet, in qua dixit: Fiat lux, & facta eſt lux. Gene.1. Et de ſingulis cæterorum ſuo loco dicetur, nunc de huius diei officio pauca perſpiciamus.

De Miſſa eiuſdem diei. Cap. X.

ILla noſtri traditio, qua pater illum tradidit, ſicut Apoſtolꝰ ait, qui proprio filio nō pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illū: Illa, inquā, traditio materia vel cauſa tam magni tamq; ſolēnis eſt officii. Hac enim die pater illū tradidit in eo, quòd ex voluntate patris in manus inimicorū venit, qui hactenus multoties cū ſeditione quæreretur, omnes eorum fruſtrà vetat impetus. Obediens nanq; voluntati patris, calicem paſsionis bibere venit, & cùm caro infirma eſſet ad bibēdum, ſpiritu promptus dicebat: Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat. ¶ Quia ergo pater illum hac die tradidit, & calicem paſsionis dedit illi, rectè paſsio legitur cum eiſdē, cum quibus exceptus eſt, palmarū ramis, totiq; officio venerandam ipſa præbuit materiam. Nam ex eo, quod ait pēndens in cruce, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me, conſtat viceſimumprimum pſalmum totum ex ipſius eſſe perſona conſcriptum, propter quod hac ipſa die penè totus in eiuſdem nihilominus perſona decantatur. ¶ Primum in introitu, domine ne longè facias auxilium tuum à me, orat ipſe, qui tanquàm vermis & nō homo abſq; vllo reſpectu, leuiter conculcabatur, propter nos relictus ad tempus, orat inquam, patrem, ne elonget auxilium ſuum, id eſt, feſtinet reſurrectionem ſuam, & à poteſtate eorum, qui ſunt vnicornes, id eſt, ſingularis ſuperbiæ, liberet humilitatem ſuam. ¶ Deinde in tractu hoc ipſum amplius egit & ipſe noſter Dauid, ſecundum titulum eiuſdem pſalmi tēdens in finem, id eſt, in victoriam, pro aſſumptione matutina, id eſt, pro reſurrectione, vt fiat valde mane, ſicut & facta eſt, cùm adhuc tenebræ eſſent ad monumentum. ¶ Epiſtola quoq; non dubio paſſionem legendam præcurrit præconio. Nam quod orat dominus ſecundò in paſſione dicens: Mi pater, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum: quod ſummus Deus in ſumma humilitate hominis illuditur, conſpuitur, dorſum ſuum dat percutientibus, & genas ſuas vellētibus, & cætera patiēter fert, obediens voluntati patris vſq; ad mortem crucis, hæc omnia nobis Paulus in Epiſtola manifeſtè proponit imitāda, dicens: Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, &c. ¶ Item in graduali, dum dicit: Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua dedu-

Rom.8. Matt.26. Pſal.21. Matth.26. Matth.26. Eſa.50. Philip.2. Pſal.72.

deduxiſti me, pulcherrimè illud inſinuat, ꝙ Deus pater, quaſi lęua manu ſua dexteram illius tenuerit, id eſt, diuinã potẽtiã eius, ne ſe defenderet, quodammodo cõpreſsit, & in poteſtatẽ inimicorũ, id eſt, in ciuitatẽ Hieruſalẽ, in voluntate ſua deduxerit. ¶ Quæri poteſt, cur graduale hoc cantetur hoc die, cùm non totum eius perſonæ conueniat. Neq; enim illi congruit, vt dicat: Mei autẽ penè moti ſunt pedes, & penè effuſi ſunt greſſus mei. Sed ſciendũ, quia pſalmus, de quo ſumptũ eſt, correptio illorũ eſt, qui pro ſoſpitate corporis, & proſperitate vel affluentia rerum temporaliũ Deũ tantummodo laudabãt. Huiuſmodi aũt laudes non defecerant, priuſquàm dominus noſter rex omniũ ſeculorũ aduenirct, & ex his quæ paſſus eſt, confirmaret nos, ne ſcãdalizaremur, malos proſperari, bonis aũt nõ rectè ſuccedere, videntes. Quis eñ iuſtus, videns ipſam iuſtitiã eſſe crucifixã ab his, quorum iniquitas quaſi ex adipe prodiit, qui in labore hominũ non erãt, & cũ hominibus nõ flagellabantur: quis, inquam, iuſtus, cũ ſibi aliquid ſimile acciderit, dicat iã, ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocẽtes manus meas. Nã ſi narrauerit ſic, ecce nationẽ filiorũ dei, imo ipſam filii Dei paſsionẽ reprobauit. Benè ergo in oſtẽſione flagellati & crucifixi iuſti cãtatur: Quàm bonus Iſraël Deus rectis corde, vt nõ moueãtur pedes noſtri, id eſt, ratio & iudiciũ noſtrũ, quãdo pacẽ peccatorũ videmus. ¶ Offerẽda quoq; cũ verſibus ſumpta de pſalmo ſexageſimo octauo, qui totus ex perſona ſaluatoris orãtis in paſsiõis agone cõſcriptus eſt, indicat, cũ quanto deſiderio charitatis illa ſuſceperit, quæ in paſsionis ſerie prælecta ſunt, dum dicit: Improperiũ expectauit cor meũ & miſeriã, improperiũ ſcilicet in verbis expectauit, id eſt, deſiderauit cor meũ, & miſeriã, ſcilicet in factis. Et ſuſtinui, id eſt, expectaui, qui ſimul cõtriſtaref, videlicet de perditiõe ſua mecũ doleret, & non fuit, ſubauditur, qui id faceret: conſolantem me quæſiui, id eſt, benè operantẽ per pœnitentiã, & non inueni. Et dederũt in eſcam meam fel, hoc eſt, amaros ſe mihi reddiderunt, &c.

Pſal. 72.

Pſal. 68.

De feria ſecũda hebdomadæ ſanctę. Ca. XI.

FEria ſecũda minus ornata videtur cæteris huius hebdomadæ diebus, quarũ omniũ officia lectione paſsionis vel cæteris dominicæ mortis inſignibus purpurata ſunt: Nec mirũ, nã & eius primæ hebdomadæ, qua cuncta creata ſunt, cuius hæc ſimilis eſt, vt ſuprà dictum eſt, dies ſecundus minus aliquid quàm cæteri, creatoris placito commẽdatur. Cùm enim dixiſſet, fiat firmamẽtũ in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, non eſt additum (ſicut in operibus cęterorũ dierum) & vidit Deus quòd eſſet bonũ. Hoc enim in Septuaginta quidẽ additũ eſt, ſed in Hebraico non habetur. In hoc quoq; (vt ait Hieronymus) binarius numerus infamatur, quia primus ab vnitate degenerat, & diuiſiõis initiator eſt. Et quia diuiſio aquarũ ſuperiorũ atq; inferiorum, diuiſionẽ ſignificat bonorũ & malorum, quamuis iuſtám, tamẽ propter pœnam ipſorum, qui diuidũtur, malá, ipſaq; diuiſio ſecũda die facta eſt, ipſumq; quod dicimus ſecundũ, à binario nõ voce, ſed ſenſu proficiſcitur, rectè iuxta Hebraicam veritatẽ non eſt additum in opere diei ſecundi, & vidit Deus quòd eſſet bonum. Igitur cùm ſecũda dies mũdanæ creationis laude operis minus illuſtrata ſit, nõ mirũ eſt, quòd huiꝰ hebdomadæ, quæ illam reſpicit, ſecũda dies minus paſsionali officio purpurata ſit. ¶ Habet aũt Euangeliũ huius diei, quòd exceptus cũ ramis palmarũ ciuitatem Hieruſalem ingreſſus eſt. Et cũ gentiles eũ videre vellent, vt poſte ſalutem ſuã, de quo Iacob longè antè prophetauerat, dicens: Et ipſe erit expectatio gẽtium, & propter hoc granũ frumẽti figuratè ſe appellaſset, mortificãdũ infidelitate Iudęorũ, multiplicãdũ fide populorũ, cũ, inquam, clarificationem ſuã ſaluti gentiũ diluceſcere poſtulaſſet, orãs ad patrẽ & dicens: Pater ſaluifica me ex hac hora, pater clarifica tuũ nomẽ, venit vox de cœlo dicẽs: Et clarificaui, & iterum clarificabo. ¶ Et quia voluntati obediens, in manus quærentiũ animã ſuã tradidit ſeipſum, veniẽs in ſæpè dictam ciuitatem, benè hæc prophetica lectio præmittitur: Dñs Deus aperuit mihi aurẽ, ſcilicet, vt voluntati eius obedirẽ, ego aũt non contradico, retrorſum non abii: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, &c. quæ ad hoc conſonant, quòd pati nõ refugiens, pro ſalute mundi ſeipſum tradidit. Ad hoc aũt, ꝙ in euangelio ſeſe orat clarificari, ſcilicet gloriã reſurrectionis, cuncta membra conſonãt officii, quo ſe eripi, ſeq; nocentes atq; impugnantes, iudicari poſtulat atq; expugnari.

Gene. 49.

Iohan. 12.

Eſa. 50.

De feria tertia. Caput XII.

FEria tertia legendã paſsionẽ benè pręcurrit Hieremiæ lectio, qua in perſona eius dicit: Tu dñe demõſtraſti mihi & cognoui, tu oſtẽdiſti mihi ſtudia eorum, & ego quaſi agnus, qui portatur ad victimã, & nõ cognoui, quia cõcitauerunt aduerſum me cõſilia, dicẽtes: Venite, mittamus lignũ in pane eius, & cõteramus eũ de terra viuentium. Tu domine Sabaoth, qui iudicas iuſtè, & probas renes & corda, videã quæſo vltionem tuam ex eis. Nã

Hier. 11.

G per

per hos dies vſq; in quartam feriam,hæc ſtudia,hęc illorũ conſilia magis ac magis ferueſcebant,ſed metuentibus, ne forte tumultus fieret in populo,facultas deerat.Năq; ipſe dominus noſter,diebus quidem(vt ait Lucas Euangeliſta) erat docens in templo, noctibus verò exibat in montẽ,qui vocatur Olíueti,& populus magnificabat eũ in templo.Et in tãtum nulli vnquam adulatus eſt(vt ait Hieronymus)vt in magna & ampla ciuitate vel vnius noctis hoſpitium nunquam habuerit. Et quomodo ſuperbiſsimus Aman erecta cruce in domo ſua,quã parauerat Mardochæo,quęrebat opportunitatẽ, qua ſuggereret regi de illo mane,vt appenderetur: ſic diabolus inito cõſilio in domo ſua,id eſt,in cordibus Iudęorũ,dicendo:Venite,mittamus lignum in pane eius,id eſt,crucẽ in corpus eius, quærebat opportunitatẽ,vt Romanæ poteſtati traderet Ieſum. Vltionẽ ergo videntes ex eis,vt in Epiſtola dictum eſt, gloriamur in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti.Nam is,à quo cõſilium acceperunt,vt mitterent lignum in pane eius, eodẽ ligno trãsfixus & ſpoliatus eſt, vt crux Chriſti glorioſa,à pœna reorum ſubleuata eſt in frõtibus imperatorũ.Itaq; in Introitu cantamus:Gloriari nos oportet in cruce dñi noſtri Ieſu chriſti,cętera quę ſequũtur in officio,manifeſtè verba ſunt perſonæ eius agonizantis, & reſurrectionẽ ſuã exorantis.

Luc.22. Heſter.11. Galat.6.

De quarta feria. Caput XIII.

FEria quarta vẽditio capitis noſtri, totius corporis eccleſię,cõtritionis & humilitatis inuſitatæ principium eſt. Hac nanq; die abiit Iudas,& locutus eſt cũ principibus ſacerdotũ & magiſtratibus,quẽadmodũ Ieſum traderet eis.Et gauiſi ſunt,& pacti ſunt illi pecuniã dare. Et ſpopõdit. Igitur pro eo,quod eccleſia hac die capite diminuta eſt, deponit hac eadẽ die cõſuetudinalẽ proceſsionis ſuæ cultũ,totiuſq; nocturni atq; diurni pſallendi poſt hanc diem,gaudium obſcurat vſitatum. Sed & per totum anni circulũ in pœnitentialium obſeruatiõe ieiuniorũ, propter cauſam ſupradictã,quarta feria poſt ſextã,in qua dominus noſter crucifixus eſt, ſecundum obtinet gradum. ¶Nunc in officio huius quartæ feriæ,quia præ cęteris ſacra diſpoſitione præfulget, imo quia penè totum venditi capitis noſtri luctuoſa vox eſt,pauliſper immorari libet. Primoq; hoc dicendũ,quod geminas lectiones longumq; ac lugubrẽ, pro ſecundo graduali,tractũ,propter iã dictam dñi venditionem,præſentis diei meruit officium,cunctaq; officii mẽbra reuerentiæ domini orantis,& in faciẽ ſuã proſtrati venerabiliter ſubſeruiunt, de quo hac die legitur in paſsione ſecundum Lucam,hoc modo:Et ipſe auulſus eſt ab eis,quãtum iactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat dicẽs: Pater,ſi vis,trãsfer calicẽ iſtũ à me.Et factus in agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius tanquàm guttæ ſanguinis decurrentis in terrã. Apparuit aũt illi angelus de cœlo cõfortãs eũ.Et quidẽ cęteri quoq; Euãgeliſtę oraſſe referũt eũ ad patrẽ, quo indubitanter minor eſt ſecundũ humanitatem,in qua etiam minoratus eſt, paulo minus ab angelis.Sed hic diſertus vitulus ſcilicet Lucas,victimationem ſalutaris vituli elegantius proſequens,ex habitu eius in infirmitate noſtra orãtis, magis admirabile mũdo & angelis & hominibus præbet ſpectaculũ. Vnde cõtremiſcit eccleſia tantorũ mirabiliũ contẽplatrix,& in introitu,quaſi attonita repentino clamore cõcrepat. In nomine dñi omne genu flectatur, cœleſtiũ,terreſtriũ, & infernorũ,&c. Nimirũ omniũ angelorum hominũq; dominũ procidiſſe, & in ſudore ſanguinis agonizari videns, humana corda hoc terrifico clamore percutit,ne quis audeat ſtare rigidus & elatus, cũ ille tãtus in tã magna ſeſe propter nos humilitate deiiciens genua poſuerit.Magnũ piũq; hui⁹ diei dignũq; ſpectaculo mentium noſtrarum officiũ, quod laborat ſancta Eccleſia,ſingulorum corda filiorum ad tantæ rei præſentiam,per cõtemplationẽ reducere, & per voces Apoſtolorũ atque prophetarũ quaſi præſentium, & agonizantẽ dominum circunſtantium,in admirationẽ & cõpaſsionem excitare. ¶Cõclamata nãq;(vt dictum eſt)antiphona introitus,quę de Apoſtolo ſumpta eſt, quod valde rarũ eſt, paucę nanq; de nouo teſtamẽto ſumptę ſunt, protinus Eſaias propheta deſiderãtiſsimus, huius dominicę paſsionis expectator & pręco,quaſi præſens accurrit, lectoris voce nos ad videndum agonem illum excitans atq; dicens:Dicite filiæ Sion,ecce ſaluator tuus venit,& addit,ecce merces eius cum eo,& opus illius coram illo.Pulchrè ſatis breuiterq; cõmendãs,& opus paſsionis, cui intendebat & mercedem gloriæ vel honoris, quo coronãdus erat per diuinitatem,quæ cũ eo eſt,ſcilicet in vnius eiuſdẽq; vnitate perſonę.Statim ꝗue admirãs illius habitum, quis eſt(inquit) iſte,qui venit de Edom,id eſt, de ſanguineis ſiue terrenis Iudæis, tinctis veſtibus, id eſt, membris corporis,quæ ſunt veſtimenta diuinitatis,tincta ex purpura ſanguinis. Tinctis, inquit,veſtibus de Boſra? ¶Boſra interpretatur firma atq; munita, ſignificatq; ciuitatem Hieruſalem, quam ipſe,qui ab illa cruẽtatus eſt dominus, ſuo quondam auxilio magis, quàm murorũ ambitu firmauerat atq; muniebrat.

Luc.22. Pſal.8. Philip.2. Eſai.63. Iohan.6.

rat. Eſt aũt ciuitas in Moab. Quo nomine for
titer Hieroſolymitanos percutit Iudæos. Cõ
ſequitur em̃, vt ipſi Moabitę ſint, vt verè ſunt.
Moab quippe interpretatur ex patre. Et dñs
Iohan. 8. cũ dixiſſet Iudæis, ſi filii Abrahæ eſtis, opera
vtiq; Abrahæ facite: nũc aũt quæritis me in-
terficere, hoc Abrahã non fecit, ſubſecutus
adiunxit: Vos ex patre diabolo eſtis. Itaq; cũ
dixiſſet, quis eſt iſte, illo reſpondente ac di-
cẽte: Ego, qui loquor iuſtitiam, & propugna-
tor ſum ad ſaluandum. Rurſus interrogat:
Quare ergo rubrum eſt indumentum tuũ, &
veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?
id eſt, cùm tu loqueris iuſtitiam, quare cruẽ-
tatus es preſſura crucis? At ille, torcular, in-
quit, calcaui ſolus, ſubauditur pro omnib⁹, vt
omnes liberarentur. ¶His auditis Eccleſiæ
chorus, ſciẽs agonẽ domini, ſudoréq; ſangui
neũ, & orationẽ pro ſe, imò ſuã eſſe, ſuas adiũ
git voces, nec tamẽ loquitur pluraliter, eò
quòd vna ſit perſona cum Chriſto, tanquam
corpus cum capite ſuo, ſuccinitq; graduale.
Pſal. 68. Ne auertas faciẽ tuã à puero tuo, id eſt, à me,
qui ſum puer tuus, id eſt, ſeruus tuus, quoniã
tribulor, ſcilicet pro te, velociter exaudi me,
id eſt, reſuſcita me. Saluũm me fac, quoniam
aquæ, id eſt, Iudæi, qui ſemper ſunt in motu
inuidię, intrauerũt vſq; ad animã meã, id eſt,
eouſq; vt me occidant, inter quos commo-
rans, infixus ſum in limo profundi, qui ita
ſunt, quòd nõ eſt ſubſtantia, quia verum eſſe
amiſerunt. ¶Itemq; altera lectione eiuſdem
Iſa. 53. prophetæ declamata, quam ille, cũ eloque-
retur, pręuidebat eum ſpirituali oculo in eo-
dem ſchemate, in quo nunc ab Euangeliſta
repræſentatur, ſcilicet non habentem ſpeciẽ
neq; decorem, aſcendentem ſicut virgultum,
& ſicut radicem de terra ſitienti, deſpectum,
& nouiſsimum virorum, virum dolorũ, & ſci
entem infirmitatẽ, vulneratum propter ini-
quitates noſtras, & attritum propter ſcelera
noſtra, cum ſceleratis reputatum, & pro trãſ-
greſſoribus exorantẽ. ¶Hac, inquam, lectio
ne pronunciata, fit, quod nunquam alia die
per annum agitur præter hanc feriam quar-
tam, & magnum diem Paraſceuen, & præter
ſabbata quatuor temporalium ieiuniorum,
ſcilicet quod epiſtolam non graduale, ſed tra
ctus ſequitur. Nam præter ſuprà dictos dies,
ſemper graduale ſequitur epiſtolam aut alle
luia, ſi ratio temporis graduale ſubmoueat,
quod fit per dies Pentecoſtes. Cauſa autem
hæc eſt, quia muſicus ille, qui dixit: Cantaui-
Matth. 11. mus vobis & non ſaltaſtis, lamentauimus &
non ploraſtis, cuius cantationi alleluia, quaſi
ſaltatio, lamentationi verò graduale, quaſi
ploratio pœnitentiæ reſpondet, ſicut ſuo lo-
co iam dictum eſt: Ille, inquam, muſicus his
diebus aufertur. Nam feria quarta venditur,
feria ſexta ſequenti crucifigitur. ¶Sed die Pa
raſceues ſingulas lectiões ſinguli tractus ſub
ſequuntur. Hac autem die, quia venditus, li-
cet tamen adhuc cum diſcipulis habebatur,
vnus tantum tractus pro graduali tanquam
imperfectus adhuc luctus aſſumitur. Quòd
autem tractus lugentium ſit, magiſq; luctui
congruat quàm graduale, quod eſt pœniten-
tium lamentum, illud comprobat, quòd nõ *Sapient. 2.*
cum alleluia vt graduale, ſed pro alleluia ca-
nitur his diebus, quibus mortem, quæ ſubin
trauit in mundum per inuidiã diaboli, id eſt,
à ſeptuageſima vſq; in Paſcha lugemus. ¶Tra
ctus autem hic de Pſalmo centeſimo primo
eſt, qui rei & tempori valde congruit. Nam &
titulus ad articulum temporis pertinet, quo
vel in agoniam factus prolixius orauit, ſan- *Luc. 22.*
guineo ſudore madens, quod ſignũ erat ſan-
guinis plurimi cæde martyrum effundendi,
vel quo pro tranſgreſſoribus orauit, dicens: *Luc. 23.*
Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid fa-
ciunt. Itemq; pater in manus tuas cõmendo
ſpiritum meum. ¶Sic enim ſe habet titulus: *Pſal. 101.*
Oratio pauperis, cùm anxiaretur, & corã do-
mino effunderet precem ſuam. Pauper hic ip
ſe eſt, qui, vt ait Apoſtolus, cũ diues eſſet gra-
tia ſua, propter nos egenus fact⁹ eſt. Cũ hoc *2. Cor. 8.*
ergo paupere pro nobis orãte, cũcti pauperes
ſpiritu, qui corpus vnum cum illo ſunt, illo
præorante, pariter orant. Aureumq; thuribu
lum immaculati corporis tenenti huic ſum- *Apoca. 8.*
mo angelo, ſuæq; orationis incenſum præſe
renti, ſuarũ quoq; chorus noſter orationum
incenſa certatim ſimul iniicit, dicendo ac re-
petendo: Domine exaudi orationem meã, &c. *Pſal. 101.*
Lecta quoq; paſsione, ſacrificium eiuſdẽ ite-
ratæ orationis in offerenda ſubiicit. Commu
nio quoq; de eodem Pſalmo eſt: Potũ meum
cum fletu temperabam: vt aduertas totũ hũc
Pſalmũ in perſona eius eſſe conſcriptũ. Qui,
vt ait Apoſtolus, in diebus carnis ſuæ preces *Hebræ. 5.*
ſupplicationeſq; ad eum, qui illum ſaluum fa
cere poſsit à morte, cum clamore valido ac
multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro
ſua reuerentia. ¶Illud ad ſummũ non præte-
reundum, quòd hac die conuenienter hic ſol
iuſtitiæ ad noſtram ſalutem vẽditus eſt, quia
in illa mũdanæ creatiõis hebdomada ſol iſte
viſibilis ad lucendum mundo formatus eſt.
Et ò verè mira diuinæ gratiæ diſpoſitio. Ma-
gna & mira charitatis vnicæ dignatio. Sic pro
nobis perditis dignatus eſt pati, vt pro ven-
ditis quoq; non dedignaretur venundari.
Venditi quippe fueramus nos venditiõe mi-
ſerabili, ſicut & ipſe per prophetã dominus

verum & illa lectio Actorum Apoſtolorum, quæ aſſerit,quibuſdā in nomine domini Ieſu baptizatis,per impoſitionem manuū Pauli Apoſtoli datum eſſe Spiritum ſanctum, vt vbi legitur: Et cùm impoſuiſſet manus illis Paulus,venit ſuper eos Spiritus ſanctus, & reliqua. Item in alio loco ſcribitur,quòd Apoſtoli Hieroſolymis Petrum & Iohannem miſerunt Samariam,vt iam baptizatis traderent Spiritum ſanctū.Tunc imponebant illis manus,& accipiebant Spiritum ſanctum. Vbi apertè datur intelligi,ſolis pontificibus,Apoſtolorum vicarijs deberi,vt conſignent,& paracletum tradant. ¶Legitur autem in geſtis Pontificalibus, quòd Syluester Papa conſtituit, vt baptizatum linat presbyter chriſmate,leuatum de aqua, propter occaſiones tranſitus mortis,ne propter abſentiam Epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizati migrent. Presbyteris itaq; chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit cōſecratum,nō tamen frontem (quod ſolis debetur Epiſcopis)ſed verticē. ¶Forte aliquis dicat:Quid mihi prodeſt poſt baptiſmatis myſterium, myſterium confirmationis? Nam ſi poſt fontē,adiectione noui generis indigemus, quantum video, nō totum de fonte ſuſcepimus. Non ita intelligendum eſt.Nā quid prodeſt, ſi quiſquam parentum magnam paruulo cōferat hæreditatē,niſi prouideat illi tutorem? Paracletus quippe regeneratis in Chriſto cuſtos & cōſolator,& tutor eſt,qui poſſent ſuadente diabolo,ſicut paruuli facultatem,perdere baptiſmi vtilitatem, ſi hunc non haberent tutorem. ¶Igitur chriſma Spiritus ſancti ſignum eſt,cuius & virtutem continet. Et pulchrè Spiritui ſancto,per hāc ſpeciem ſuā nobis complacuit dare gratiam. Fructus nanque & pinguedo eſt oleæ, quæ arbor pacis & luminis miniſtra eſt, commixto balſamo, cuius arbor odorifera vna eſt & præcipua arborum aromaticarum. Sanctus autem ſpiritus diuinæ ſubſtātiæ pinguedo eſt,ita vt quicunq; ex eo refectus fuerit,dicat:Impinguaſti in oleo caput meum. Et balſami odor in oleo ſuauitatem eiuſdem Spiritus ſancti ſignificat,qua cunctos qui naſum, id eſt, virtutem habent diſcretionis, bono odore allicit & ſuimet appetentes efficit.Quem quicunq; accipiunt,cum Apoſtolo dicunt,Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Benè ergo Spiritus ſanct',qui propter nos iccirco agit viſibilia,quo per hæc facilius capere queamus inuiſibilia, per hoc ſimile ſuam nobis ſuauem & odoriferam infundit gratiam.

Act. 8. Galat. 4. Pſal. 22. 2. Cor. 2. Rom. 1.

Quod rectè hac die chriſma conſecretur. Cap. XVII.

NOtum eſt,hunc diē quartumdecimum diem primi menſis referre,quo agnus immolari ad veſperam iuſſus eſt, & de ſanguine eius vterq; poſtis ſignari, & ſuperliminare domorum, in quibus comedendus eſſet, vt eo ſigno viſo,exterminator Aegypti ſacri cōuiuij domos intactas præteriret.Conſtat aūt, ideo frontibus noſtris ex ipſo chriſmate imprimi ſignum crucis Chriſti,vt exterminator diabolus in domibus animarū corporumq́; noſtrorum ius nocendi nullum habeat, & hoc illius typici agni ſanguine, quo poſtes ſignabantur,fuiſſe præfiguratum.Rectè ergo,qua die figura tantū illud agebatur, nobis hoc præſentis rei ſacrum ſolenniter conficitur. ¶Secundum hanc ſimilitudinem conſequens videretur, vt hac ipſa nocte domus eorum,in quibus agnus comedēdus eſt, id eſt, frontes eorum, in quorum mentibus fides agni Dei Chriſti recōditur,ſacro chriſmate ſignarentur. Quod rectè videretur, ſi hac eadem nocte, Paſchale conuiuium celebrare conueniret cū eo,quod lugemus,ſcelere Iudæorū. Nunc aūt,licet dominica paſſio ſalutis noſtræ ſumma ſit,rationabiliter tamē ſancta Eccleſia diem illum, in quo paſſus eſt, luctui potius & ſilentio dedicauit, & gaudiū ſolennitatis eiuſdem, qua ſumus redempti, vſq; in diem tertium,quo victor ille reſurrexit, differēdum cenſuit,vt tunc demū & pro recuperata animarum ſalute, quæ ſexta feria patrata eſt, & pro futura corporum reſurrectione,quæ illo reſurgente prima ſabbati nobis donata eſt,conuiuium paſchalis agni celebremus in domibus noſtris,dicentes:Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaq; epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. Rectius ergo ſumentes illud, vnde poſtes noſtrarū frontiū ſignemus, quieſcimus vſq; in veſperā ſabbati,quę nobis eſt veſpera paſchalis cōuiuij, & tunc ſignatis frontibus baptizatorum,qui verum Pharaonem,ſcilicet diabolum effugientes,per mare rubrum baptiſmi ad eum tendunt,illud noſtrū in voce exultationis & cōfeſsionis inchoamus conuiuiū. ¶Et ſi quæras, cur non ipſa quoq; chriſmatis cōſecratio dilata eſt,ideo ſcilicet,quòd ab hac feria quinta vſq; in veſperam ſabbathi, qua hora vtendum eſt chriſmate, vacamus à miſſarum ſolennijs,eo loco,quo pacem accipimus,fas eſt conſecrare.Et ante hæc baptiſmum celebrari hoc ſabbato ſancto,ratio exigit, de quo dicēdū eſt ſuo loco,id eſt, magno ſabbati ſancti officio. Non igitur chriſmatis quoq; coſecratio differri debuit aut potuit.

1. Cor. 5.

Quid myſterij cötineat ordo conſecrandi chriſmatis.
Caput XVIII.

IN eo loco, vbi ſolemus vuas benedicere, conſecratur oleum pro infirmis, concluditurq́; concluſione, per quem hæc omnia domine ſemper bona creas, &c. Non enim proprium habet officiũ, id eſt, nec in capite verba ſalutationis, hoc eſt, dominus vobiſcum: nec in fine concluditur, vt cæteræ orationes, per dominum noſtrum. ¶ Huius verò chriſmatis olei conſecratio, quæ dicitur principalis, quia ad eius vnctionẽ principalis tribuitur ſpiritus, id eſt, ſeptiformis paracletus, habet officium per ſe. Primò exorcizatur, deinde ad dominus vobiſcum & ſurſum corda eius benedictio inchoatur, finiturq́; per dominum noſtrum. Conſecratur autem in eo loco, vbi pacem ſolemus inter nos dare, & hoc eſt opus diuinæ gratię, vt pax & cõcordia regnet in nobis. ¶ Duodecim presbyteri, qui ordinantur circa Epiſcopum, teſtes & auditores eiuſdem myſterij, duodecim Apoſtolos ſignificant: quorũ in præſentia ſummus Pontifex Chriſtus hodie teſtamentum conſcripſit, totamq́; hereditatem ſalutis, ſuęq́; diſceſſionis fructum, id eſt, ſpiritum paracletũ oſtẽdit, dicens: Niſi ego abiero, paracletus nõ veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Eius nanq; gratiæ ſacramentum chriſma cõtinet, qui ex quo mortis Chriſti precio quodammodo emptus & acquiſitus eſt, cœpit (quod antè non fiebat) in remiſsionẽ peccatorum dari. Vnde & paracletus tunc primùm appellatus eſt, quia pro damnatis nobis in primo parente, peccatorũ remiſsio ſola paracleſis, id eſt, conſolatio eſt, quæ nõ niſi abeunte, id eſt, moriente Chriſto nobis vnquam acquiſita fuiſſet. ¶ Dicit libellus Romani ordinis de conſecratione chriſmatis. Cõtinuò duo acolyti inuolutas ampullas cũ ſindone alba de ſerico teneãt in brachio dextro, ita vt videri poſsint à medio. Ampulla, antequàm veniat ante Epiſcopum ad altare, media eius pars eſt cooperta, & media nuda. Ampulla cum chriſmate quodammodo ſignificat corpus Chriſti, ſumptum ex virgine, corporaliter in ſe habitantem, continens Spiritus ſancti plenitudinem. Quod, antequam tranſiret ad altare crucis, aliquo tempore erat coopertum, & aliquo nudum. Primæuo tempore erat coopertum, quando ita fugit in Aegyptum, quaſi non eſſet rex regum: & quando ita portatus eſt ad templum, quaſi non eſset omnipotens, quando ita ſubditus erat parentibus, quaſi non eſſet autor parentum. In his, & ſimilibus coopertum latebat. Nudum erat, poſtquàm miracula cœpit facere, ſimulq́; prædicare, & ſe Deum demonſtrare, vt ego & pater, inquit, vnũ ſumus. In his & alijs nudũ erat. ¶ Ampulla verò, poſtquàm benedicta fuerit, & ab altari redit, à põtifice & miniſtris altaris viſibiliter & nuda ſalutatur, hoc ſignificat, quod Chriſtus, poſtquàm ab altari crucis tranſiuit, præſentiã ſuam corporalem eis prębuit, quos teſtes ſuę reſurrectionis eſſe voluit. Quòd cæteris inuiſibilis & operta ad ſalutandũ defertur, ſignificat, quòd Chriſtus rediens in cœlum, inuiſibilis hominibꝰ factus eſt, vt ipſe teſtatur Exiui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo mũdum & vado ad patrem. Nos verò, quanuis corporalem eius præſentiam nõ videamus, tamen venerando eum quotidie ſalutamus.

(Marginalia: Iohan.16. — Coloſſ.2. Matth.2. Luc.2. — Iohan.10. Iohan.16. Luc.24. Iohan.16.)

Quòd rectè hac die pœnitentes Eccleſiæ reſtituantur.
Cap. XIX.

OMni quidem tempore illa debent Epiſcopi fungi legatione ad reconciliationem peccatorum, de qua Apoſtolus loquens, cùm dixiſſet: Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis verbum reconciliationis, protinus adiunxit: Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo. Maximè tamẽ hoc die huiuſmodi legatis ſolenne eſt, hac legatione fungi, & peccatores, qui baptiſmum criminibus ſuperductis perdiderunt, & propter hoc extra Eccleſiam miſſi ſunt, & ſicut ablactatum ſuper matre ſua facti ſunt, oblata recõciliatione, vltrò in ſinum matris eorum reuocare, & vt ipſam reconciliationẽ libenter acquieſcẽtes ſuſcipiant, palàm & ſolẽniter foras egrediẽdo obſecrare. ¶ Aſtitit enĩ hac die vultui Dei pro nobis Chriſtus, Pontifex ſummus in multitudine miſericordiæ, & ſicut ſuprà dictum eſt: Semel officio ſacerdotii functus eſt, tradens ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui, ſtatimq́; ſacerdos ipſe, qui & hoſtia, captus & ligatus, ad paſsionẽ ductus eſt. Vt quid enĩ miſericordia ligata eſt, niſi vt miſeros peccatores ſolueret pœnitentes? Vt quid Chriſtus, niſi pro impiis mortuus eſt? Commendat autem, inquit, Apoſtolus, charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cũ inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. ¶ Quamuis ergo à diuitiis bonitatis Dei nihil temporis vacet, nunc tamen & largior eſt per indulgentiam remiſsio peccatorũ, & copioſior per gratiã aſſumptio renaſcẽtiũ. Augemur renouãdis, creſcimus reuerſis. Lauãt aquæ, lauant lachrymæ. Inde eſt gaudium

(Marginalia: 2.Cor.5. Pſal.130. Hebr.9. Rom.5.)

dium de aſſumptione vocatorum, hinc lætitia de abſolutione pœnitentiũ. ¶Cuius peccatoris cor adeo frigore criminum indurauit, vt non colliqueſcat calore pietatis, dum audit vocem ſæpè dicti ſacerdotis Chriſti, pro foribus Eccleſiæ dicentis, per tubas ſuas rationales: Venite, venite, venite, filij audite me, timorem Domini docebo vos? Nam vt probemus hanc eius eſſe vocem, ſumptum eſt hoc de pſalmo triceſimotertio, cui titulus inſcribitur, Pſalmus Dauid, cùm commutauit vultum ſuum coram Abimelech, & ferebatur in manibus ſuis, & dimiſit eum & abiit. Pſal. 33. 1. Regum 21. ¶Eſt autem celeberrimũ in ſcripturis ſacris, & iam à nobis dictum eſt. Dauid, id eſt, manu fortem & deſiderabilem, qui fugiens perſecutionem Saul, venit ad Achis, qui hic apellatur Abimelech, & coram illo immutauit vultum ſuũ, & ferebatur in manibus ſuis, ſignificaſſe dominũ Ieſum, qui coram Abimelech, quod interpretatur patris mei regnum, ſcilicet coram Iudæis immutauit vultum ſuum, id eſt, ſacrificandi ritum, quando immolato iam paſchæ veteris agno, ſumens panem & vinũ ferebatur in manibus ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus. Hoc autem hac remiſsionis & gratiæ die factũ eſt. Cùm ergo tantus Pontifex Deo patri aſsiſtit, tenens panem & vinũ, & inuitat omnes ad corporis & ſanguinis ſui conuiuium, nullum iuſtum, nullum excipiens peccatorem, dicenſque per ora pontificum. Venite filij, audite me, cuius peccatoris vel ſaxeum pectus ad lamentum pœnitentiæ non emolliatur? ¶Magna vox inuitantis eſt, magnus & capax ſuſcipientis ſinus eſt, omnes Eccleſiæ patent ianuæ, vt aduertas neq; ab auſtro neq; ab aquilone venientes, id eſt, neq; iuſtos, neq; peccatores debere prohiberi, quin accedant ad apertos diuinæ miſericordiæ fontes.

De Lotione pedum, ſimul & officio. Cap. XX.

Iohan. 13. QVod dominus & deus omnium pedes lauit diſcipulis ſuis, dupliciter nos videlicet morali pariter atq; allegorico ſenſu inſtruit. ¶Si enim, inquit, laui pedes veſtros, dominus & magiſter, quātò magis vos debetis alter alterius lauare pedes? Exemplũ enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Quomodo nos, cũ ſimus puluis & cinis, non erubeſcamus rigidam ceruicem, & ſtaturã, ad quam nemo noſtrûm cogitans cubitum vnum poteſt adiicere, in contemptum noſtri ſimilium erigere, cùm audiuimus humani plaſmatis opificẽ, ſolo flexis genibus curuatum, lauandis diſcipulorũ ſe aplicuiſſe veſtigiis? Hoc igitur facto, validum contra ſuperbiam noſtram ſuæ humilitatis poſuit exemplum. Quod ideo iā moriturus egit, vt eorum, quos ſuos conſcribebat hæredes, mentibus arctius inhæreret. Matth. 6. Luc. 12. Solent enim piis & amātibus filiis arctius inhærere dicta vel facta, quæ pater moriens vltima dixit, quæ mādauit, quæ locutus eſt, quę rogauit, aut iuſsit. ¶Porrò per hoc humilitatis opus, maius aliquid myſticè ſignificauit, quod ideo prætereundum non eſt, quia totũ inde officium hodiernæ Miſſæ pendet. Per hoc nanq; quodammodo elocutus eſt, quia ſurrexerat à cœna, id eſt, à conuiuio paternæ gloriç, & poſuerat veſtimēta ſua, ſemetipſum enim exinaniuit, formam ſerui accipiens, & terrena carne noſtra, quaſi linteo (cuius vtiq; materia naſcitur è terra) pręcinctus, ſanguinẽ ſuum effudit velut aquam in peluim, atq; inde quotidie lauat pedes noſtros, cùm illũ in remiſsionem peccatorum noſtrorum ſumimus. Philip. 2. ¶Pedes quippe noſtros, id eſt, actus noſtros quotidie neceſſe habemus lauari, quãuis ſemel loti per baptiſmum, toti ſimus mũdi per fidem. Ioan. 13. Si diximus, quia peccatum nō habemus, & ſic lauari pedes noſtros recuſauerimus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. 1. Ioan. 1. Quamuis lotus, quamuis mũdus eſſet Petrus, & ſi, inquit dominus, non lauero te, nō habebis partem mecum. Cui par eſt illud, quod alibi dicit: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinẽ meũ, non habebitis vitam in vobis. Iohan. 6. ¶Secundum hunc veracem, & à patribus approbatum hũius Euãgelicæ lectionis ſenſum, rectè illa de Apoſtolo præmittitur lectio: Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt dominicam cœnam mandacare, &c. 1. Cor. 11. Illic enim oſtenditur, qualiter hoc ſacramēto lauemur, & non iudicium nobis manducemus & bibamus, videlicet vt probet ſe quiſq; noſtrûm, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Nullo quippe alio modo melius à ſordibus terrenorum actuum purificamur, ſi non peccata noſtra fouentes, ſed odio habentes, & toto corde fugientes, ad hanc menſam accedimus. ¶Quoties ſancto altari aſsiſtimus, Chriſti vtiq; perſonam, vicemq; gerentes, ſicut ſuo loco iam dictum eſt. Nam & Apoſtolus dicit: An experimentum vultis eius, qui in me loquitur Chriſtus? 2. Cor. 13. quoties hæc eius verba ſuper panẽ vinumq; effundimus: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt calix ſanguinis mei, &c. Ipſe miniſter ſpecioſus & elegans, qui non venit miniſtrari ſed miniſtrare, de Miſſa quodammodo atque complicata imperii ſui purpura, byrrho ſuſtrictus byſsino, totuſq; miniſtrorum in morem expeditus, propinaturus nobis cali-

cem ſalutis cum pane vitæ, aureũ liquidumque diuinitatis ſuę ſuperfundit pigmentum, atq; ita ſingulis ſubminiſtrans haurientibus nobis in gaudio, infundit vſq; in interiores ſenſus animæ, purificatq; eos, qui terrena curantes, & ſi non penitus ea conculcent, tamẽ non poſſunt omnino euadere, quin ex aliqua parte vel leuiter ſordidentur. Quod, quanta charitate & humilitate faciat, vt ſciremus, illud nobis ſui corporis & ſanguinis ſacramẽtum traditurus, prius pedes lauit, ſicut iam dictum eſt, per hoc ſimile purificationẽ illam decentiſsimè commendans. Rectè ergo talis Apoſtolica lectio iam dicto præmittitur Euãgelio. ¶ Quia verò, poſtquàm lauit pedes eorum, accepit veſtimẽta ſua: & cùm iterũ recubuiſſet, dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis, &c. aptè hæc offerenda ſequitur: Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me. Non moriar, ſed viuã, & narrabo opera domini. Poſtquàm enim miniſterium noſtræ ſalutis omne peregit, recepit veſtimenta gloriæ & claritatem, de qua dixerat orans in forma ſerui: Clarifica me tu pater apud temetipſum claritate, quam habui prius quàm mundus eſſet apud te: & recumbens iterum in dextera Dei aperuit illis ſenſum, dato Spiritu ſancto vt intelligerent ſcripturas, & ſcirẽt quid fecerit eis: & tũc impletum eſt, quod multò antè prophetatum, nunc eo reſpectu canitur, vt dictum eſt. Quod enim hic dicitur: Non moriar, ſed viuam, hoc eſt, quod Apoſtolus ait: Chriſtus reſurgẽs ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur, quòd enim viuit, viuit deo: ex illo recubitu ſuo. Narrabo, inquit, opera domini, & dicit: Scitis quid fecerim vobis, per interpretẽ ſuũ Spiritum ſanctũ, quẽ dedit nobis. Reliqua patenter ad eundẽ ſenſum pertinent.

Iohan. 13. — Pſal. 118. — Iohan. 7. — Luc. 24. — Rom. 6.

Cur à prælatis lauari debeant pedes ſubditorum. Cap. XXI.

INtereà valde notandum eſt, quàm verè, quàm ſapienter nobis cõſuluit in eo quoque, quod exterius egit, dũ Apoſtolos ſuos, omneſq; prælatos Eccleſiæ, talis ſeruitij quodammodo vectigales eſſe voluit, vt ſolenni more ſubditorũ ſuorũ pedes exẽplo ſuo lauare debeant. Per hoc enim quotannis inculcat, & replicat id, quod ait Luc. xxij. Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper illos, benefici vocãtur, vos autem non ſic, ſed qui maior eſt veſtrũm, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Valde nanq; repugnantia ſunt, dominari vt reges gentium, & ex debito iuſſuq; regulæ Euangelicæ lauare pedes in modum ſeruorum. Vnde vnus ex magnis Apoſtolis: Non prædicamus, inquit, noſmetipſos, ſed Ieſum Chriſtum, nos autẽ ſeruos veſtros per Deum. ¶ Sed non in vitijs ſuis poſſunt ſubditi hac libertate vti. Cùm enim homines vitio ſe viuunt, beſtiales, id eſt, beſtiis ſimiles fiũt. Vt autem prælati Eccleſiæ beſtialibus dominentur, vetus quoq; illis authoritas ſuffragatur, qua creatis primis hominibus præcipitur, vt beſtijs terræ dominentur. Igitur vbi ſubditi ſimiles fiunt beſtijs, illic Euangelicus homo dominari ſe debere iure recognoſcit. Dum ergo prælati ſubditis ſuis hac die pedes lauant, dum cibum reuerenter porrigũt, potumq; miſcent, perit authoritas dominandi, totumq; regum gentium & eorum, qui poteſtatem habentes benefici vocari affectant, deprimitur in ipſis ſupercilium. ¶ Quòd autem lotis pedibus diſcipulorum os ſuum aperuit dominus, ſermoneq; edidit ſplendidiſsimum, quo paracletum illum tam ſedulè repromittit Spiritum ſanctum, quodq; & nos, lotis eius exemplo pedibus, eundem ſermonẽ legimus vel audimus, hoc ſignificat, quod non niſi lotis & mundis gratia Sanctiſpiritus oſtenditur. Vnde & in Apocalypſi, cùm Iohanni dixiſſet angelus: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciẽs iniquitatem & mendacium, protinus adiungitur: Et oſtẽdit mihi fluuium aquæ viuæ, tanquàm cryſtallum, procedentem de ſede Dei & agni. ¶ De hoc fluuio & in Ezechiele legimus: Vidi aquam egredientem de tẽplo à latere dextro, & omnes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt. Non enim omnes, ad quoſcunq; peruenit viſibilis baptiſmi fons, ſalui fiunt: Alioquin Simonem Magum, viſibiles baptiſmi aquas ingredientem, ſalus non refugiſſet: ſed de hoc vitæ fonte, paciſq; fluuio dictum eſt, penes quem eſt omne arbitrium ſalutis, quem dominus ſupradicto modo purificatis hoc ſubſequenti ſermone ſe daturum repromittit.

Luc. 22. — 2. Cor. 4. — Gen. 1. — Apoca. 21. — Ezech. 47. — Actor. 8.

De mandato pauperum. Cap. XXII.

MAndatum, quod agitur inter pauperes, nõ omnino eiuſdem rationis eſt. Illud enim chriſti, hoc eccleſię eſt. Illud diei præſentis, hoc pręteriti ſpectat hiſtoriam ſabbathi. Sabbatho nanque, quando venit dominus Ieſus Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quẽ ſuſcitauit, Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici precioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. ¶ Mulierem illam imitatur Eccleſia, pedes domini vngens, id eſt, pauperes eleemoſynis refouens, qui licet infima, tamen eius membra

Iohan. 12.

bra ſunt,& ſicut pedes,ita magni corporis eius, extremæ reputantur partes. Hos pedes capillis ſuis terſit, id eſt, ſuperfluis rerũ ſuarum refecit,ſicut Apoſtolus ait: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat. Hoc ergo mandatum Eccleſiæ obſequium eſt,ideoque cuncta congregatio pedes lauat pauperum: in illo autem ſoli,vt dictum eſt,prælati, vice chriſti deſeruiũt. In quo pulchrè dominum ſuum Eccleſia præuenit, vt antequam chriſtus diſcipulorum pedes lauet, ipſi diſcipuli pedes Chriſti,id eſt,pauperũ & lauẽt,& eleemoſynæ vnguento vngant:& domus, in qua chriſtus præſens futurus eſt,hora qua pedes noſtros ipſe per prælatos noſtros lauabit,prę paretur,impleta hui' odore vnguẽti. Hæc ita eſſe,ex eo quoq; perſpicuũ eſt,quod cãtamus in dieb' illis: mulier ergo Maria vnxit pedes Ieſu,& exterſit capillis, & domus impleta ex odore vnguenti. cauſæ huius reſpectu rationabilis mos inſtitutus ab iis, apud quos religionis ſtudium feruentius eſt,hoc modo tenetur. Primùm pauperes intra clauſtrales officinas introducũtur, & antequàm fratres debitum illis in lauandis pedibus charitatis exhibeant obſequium, diſcumbunt ad conuiuium,ſufficientibuſq; ferculis reficiuntur. Nimirum tunc in illis chriſtus ſuſcipitur in Bethaniam,id eſt,domum obedientiæ,fideſque non vana gratulatur ibi ſe illi cœnam fe ciſſe. Tunc cuncta congregatio conſurgens tanquàm mulier illa Euangelica, Maria quippe illa typum Eccleſiæ geſſerat, conſurgens, inquam,de menſa, ad quam conſidens & mo dicè guſtans,ieiunium fregerat propter tantum hoſpitem(qui proculdubiò in pauperibus ſuſcipitur)conuenit ante pauperes,ferẽs libram vnguenti,id eſt,intentionem eleemo ſynæ,ſuauiter coram Chriſto redolentis, & procumbẽs corã illis,ſic per omnia tanquàm chriſto deſeruiuit.

2.Cor.8.

Mat. 10.25.

Quòd per horas trium dierum eccleſia ſuum ordinem non ſeruat. cap.XXIII.

CONſummatis Miſſarum ſolenniis, quæ ob cauſas ſupradictas feſtiuè celebrata, mediis triſtitiæ nebulis, vt iam dictum eſt, quaſi ſol interfulſerunt, ſtatim profundiora eiuſdem triſtitiæ ſequuntur & augeſcunt ſilentia. Non enim Eccleſia ſuum ordinem ſeruat,quem à vigiliis nocturnis eiuſdẽ diei mutare atq; imminuere iam cœperat. A nocturnis ergo vigiliis incipientibus, tantæ mutationis ſeu diminutionis cauſas breuiter exequi cupimus.

De inuſitatis trium noctium vigiliis. caput XXIIII.

PRimò dicendum eſt, harum trium noctiũ vigilias, quas & inuſitato ordine decantamus, & in tenebris cõſummamus, exequias eſſe triduanæ mortis domini, & ideo mortis eiuſdem luctui quintæ feriæ vigilias attributas,quia veſperam ſabbati,noctẽque ipſam,quę luceſcit in prima ſabbati,non decuit exequiarum planctui deputari, cuius medio reſurgens dominus,totam noctem ipſam cum præcedente veſpera victoriæ ſuæ gaudiis illuſtrauit. Ex tunc nanq; cœptũ eſt, vt in omni ſolennitate diem præcedat nox, ſemperq́; veſpera futuræ diei claritate præfulgeat. Vt ergo triduanæ mortis domini,triduo peragamus exequias,noctem feriæ quintæ aſciuimus ſimul, quia miſerrimi Iudæ infami commercio iam venditus fuerat dominus. Itaq; quod canonici nunquàm in priuatis diebus,monachi verò neq; priuatis neq; ſolẽnibus vnquam facere cõſueuerunt,vterque ordo vigilias cum nouẽ expendit lectionibus, tali ordine,taliq; ſchemate, vt parum aut nihil ab officio defunctorum diſtare videatur.

Matth.28.

Luc.24.

Cur initia fineſq́; omittimus. Caput XXV.

NOn ſolum autẽ, ſed & cunctæ diei ſic tranſiguntur horæ, vt neq; initiũ neque finem habeant conſueto more. Et rectè. Nam dominus noſter, qui initium & finis eſt,ſicut ipſe ait: Ego principium,qui & loquor vobis. Et alibi: Ego ſum α & ω,initium & finis: ipſe,inquam,qui eſt caput noſtrũ principiumq; Ieſus Chriſtus,per hos dies ablatus eſt nobis,traditus in manus impiorum, & inter iniquos proiectus. Itaq; rectè iucunditatis noſtræ laudibus, id eſt, regularibus horis capita præcidimus, fineſq́; earum ſub ſilentio abſçondimus, & inter pſallendum, Gloria patri omninò ſubtrahimus.

Iohan.8.

Apoc.1.

Cur candelæ extinguantur. Cap. XXVI.

QVòd candelæ extinguuntur, illud ſignificat,quòd crucifixo domino tenebræ factæ ſunt ſuper terram,ab hora ſexta vſq; in horam nonam,imo idipſum ſignificat extinctio candelarum, quod tenebræ illæ ſignificauerũt,ſcilicet excæcationem Iudaicæ gentis, quæ prius occiſis prophetis & lapidatis eis,qui ad ſe miſſi fuerant, tandem occiſo ipſo domino prophetarum,meritò in tenebris perfidię proiecta & à lumine vultus derelicta eſt. ¶Numeroſa quippe luminaria, quæ ſurgẽtes ad vigilias ardentia reperimus, vniuerſos ſignificant ſanctos, qui prophetico ſermone lucentes,ſolemq́; iuſtitiæ naſciturum & paſſurum, tanquam ſtellæ præuiæ nuncian-

Mar.15.

Matth.27.

nunciãtes,lumen diuinæ ſcientię populo illi diuerſis temporibus infundere miſsi ſunt. At illi, vitam eorum extinguentes corporalem,cæcitatem ſibimet intulêre ſpiritualem, tandemq́; audire meruerunt,vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſt⁹,qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti,&c. Igitur candelæ in eo,quòd ſingulæ pòſt ſingulos extinguuntur pſalmos, prophetas ſignificant,qui ſinguli expleto prophetię ſuæ miniſterio,ab illis occiſi ſunt.¶Illa quoque,quæ vltima nõ maior cæteris extinguitur,ipſum dominum ſignificat, qui reputatus quaſi vnus ex prophetis,tandem occiſus eſt: poſt quem nullus apud illos propheta ſurrexit, & hic extinctus,profundas illis erroris & perfidiæ tenebras reliquit.

Quid tropi ſignificant.Cap.XXVII.

PLeriſq; moris eſt, vt extinctis luminaribus,in ipſis tenebris lugubres tropi,pręcinentibus cantatoribus & choro reſpõdẽte, flebili modulatione decantentur,incipientibus à Kyrie eleiſon. Significant autem lamenta ſanctarum mulierum, quæ (vt in E- Matth.27. uangelio legimus) lamentabantur dominũ, ſedentes contra ſepulchrum.

De nouo igne. Cap. XXVIII.

AMiſſo igne,qui ad matutinos, vt dictũ eſt,extinguitur, ad lapidem per eoſdẽ tres dies confugimus, vt vel lapidem percutientes,ex abſtruſis eius venis ignẽ occultum eliciamus, vel liquidum cryſtalli lapidem ſereno cœlo ſoli obiicientes, radium eius traiectum,per eiuſdem cryſtalli orbiculum ſpectabili miraculo in ſubiectam ſuſcipiamus eſcam. Nimirum per hoc nobis pulchrè depingimus,quòd Deus,qui dixit de tenebris lucem ſplendere, illuceſcat in cordi- 2.Cor.4. bus noſtris ad illuminationem claritatis ſuæ per mortem Chriſti,quem (ſicut in matutinis præfiguratum eſt)Iudæi ſibimet extinxerunt,& tenebræ factæ ſunt. ¶Lapis enim,cũ de illo ignem ſic excipimus,Chriſtum ſigni- Pſal.117. ficat,quem lapidem reprobauerunt ædificãtes,qui factus eſt in caput anguli. Vnde & in benedictione eiuſdem ignis oratio talis eſt: Deus,qui per filium tuum angularem ſcilicet lapidem, charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti,productum è ſilice,noſtris profuturum vſibus, nouũ hunc ignem ſanctifica, &c. ¶Prudentius quoq; in hymno ſuo, qui cantatur in ſabbato ſancto,cùm dixiſſet: Lumina nos tamen monſtras ſaxigeno ſemine quærere, vt oſtenderet fieri hoc ad commemorandũ illud,quod de lapide Chriſto procedit nobis ignis ſancti Spiritus,protinus adiunxit, ne neſciret homo ſpẽ ſibi luminis in Chriſti ſolido corpore cõditam,qui dici ſtabilem ſe voluit petram,noſtris igniculis vnde genus venit.Lapis ergo,quem percutientes ignem elicimus,Chriſtum ſignificat, qui percuſſus verbere crucis, Spiritum ſanctum nobis effudit. ¶Quòd ſi cryſtalli lapidẽ ſoli obiicimus, eſcamq́; ſubiicimus, vt mediante cryſtallo carbones extincti reuiuiſcant aſpectu phœbeæ lãpadis, illud nobis gratiſsimè commemorari debet, quod mediator Dei & 1.Tim.2. hominum,homo Chriſtus Ieſus,inter Deum extinctoſq́; homines medius interueniens, noſtræq́; infirmitati vſq; ad mortem appropinquans, longè à nobis ſecretum ignem, id eſt,ſancti Spiritus altiſsimam diuinitatem infundit,ignem vtiq; Spiritus ſancti,quem, ſicut teſtatur ipſe, venit mittere in terram, & Luc.12. voluit vehementer accendi. Non enim vana religio eſt,ſolenni proceſsione ad noui ignis benedictionem exire. Eamus,inquit Apoſtolus, ad eum extra caſtra,improperiũ eius portantes. Heb.13. Procedentes nanq; ad illum ignem, meminiſſe debemus exeũdum nobis eſſe ad eum, quem Iudæi extra caſtra ciuitatemq́ue ſuam proiecerunt, vt per ignem ſancti Spiritus vitam æternam habeamus credentes in eum, quem illi à præſenti vita extinxerunt. Deinceps imminente veſpera, maiora triſtitiæ ſequuntur incrementa.Altaria ſpoliãtur, vino & aqua lauantur,campanæ conticeſcũt, omnes,præter vigilias nocturnas, regulares horas abſorbet triſte ſilentium. Vſum nouimus,myſteria requiramus.

Cur campanæ non ſonant.
Cap. XXIX.

SIgna Eccleſiæ,quæ cãpanas dicimus,ſanctos Chriſti præcones ſignificare,ſuo loco iam dictũ eſt, qui charitatis igne excocti,& diuina inſtructione formati, in protectione Dei cœli,tanquàm in turri fortitudi- Pſal.90. nis commanentes,imò ſuſpenſa mente pendentes quadam fraternæ dilectionis corda commouentur,totaq; die,& tota nocte commouentur, vt non taceant prædicare nomen domini,dicẽtes: Qui reminiſcimini domini, ne taceatis,& ne detis ſilentium ei. Eſa.62. ¶Notum eſt autem, primos huiuſmodi præcones, ſcilicet ſanctos Apoſtolos, nõ ſolũ conticuiſſe, ſed & relicto eo omnes fugiſſe.Petrus quoq; cæterorũ princeps,cuius ab ore primum veritatis præconium in omnem terram exiuit, Matth.26. dicẽtis: Tu es Chriſtus filius Dei viui,vocem Matth.16. illam clariſsimam repreſsit,conticuit, Chriſtum reliquit, fugit, & negauit. ¶Igitur ex hora,qua dominus traditus eſt, rectè ſignis eccleſiæ ſilentium indicimus, Chriſtumq; ſolum torcular calcantem, ſolum in ligno cru- Eſai.63. cis

cis,extenſo corpore tympanizantem, teſtimonium veritati humili ac ſolitaria voce per hibentem,ligneo malleolo in tabula ſuſpenſo & perſonante,populumq; ad Eccleſiam inuitante ſignificamus.

Cur altaria nudentur. Cap. XXX.

CVr altare nudetur ſcire volentibus facilè liquet, ſi prius animaduerterint, quid ipſum altare ſignificet. Significat autem Chriſtū,quia ſic illud in templo,quomodo Chriſtus toti corpori Eccleſiæ dignitate & honore præminet. Quòd ſi & autoritas deſideratur,occurrit illa dñi dicentis per Moyſen: Altare de terra facietis mihi. Quod B. Gregorius ſic exponit: Altare de terra facere, eſt in incarnatione mediatoris ſperare. Tunc quippe à Deo noſtrum munus accipitur, quando in hoc altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper dñicæ incarnationis fidē poſuerit,quicquid operatur. In altari ergo de terra oblatum munus ponimus,ſi actus noſtros dominicæ incarnationis fide ſolidamus. Cū itaq; nudum altare conſpicimus,dignū illud memoria,quod magnificè propheta, flebiliterq; deplorat,noſtris intimis perſonare aurib⁹, noſtris internis pręſentialiter debet apparere conſpectibus. Ecce vidimus eū, & nō eſt ſpecies ei neq; decor, & nos conſiderauimus eum deſpectum & nouiſsimum virorū, virum dolorū,& ſciētem infirmitatem. Verè lāguores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit.Hæc de paſsione eius dicta eſſe perſpicuum eſt. ¶Ille enim ſpecioſus forma præ filijs hominum,qui ſemetipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens,maximè in paſsione ſua viſus eſt non habens ſpeciē,neq; decorem,& quaſi abſconditus vultus eius.Nam anteà decorus incedebat, & magnificabatur ab omnibus: quia ſicut laudatur in canticis: Venter eius eburneus,diſtinctus erat ſaphyris,id eſt,naturę infirmitas interdum cœleſtibus in illo reſplendebat miraculis. At nunc, quia dominus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrū,aſcēdit ſicut virgultum coram eo,& ſicut radix de terra ſitienti. ¶Illa facies eius & oculi,ex quibus,vt ait Hieronymus,igneum quiddā & ſydereū radiabat, verbi gratia,quādo vendentes & ementes eiecit de tēplo,quod infinitus facere non poſsit exercitus,illa,inquā,facies nunc deſpiciebatur,alapis cędebatur,velabatur,conſpuebatur. Vellebantur genæ eius,quæ ſicut areolæ aromatū gratum propè accedentibus ſpirant odorem,ita contuentibus,benignitatem eius exprimebāt & manſuetudinē. Manus eius,quæ ita faciles erant ad operanda miracula diuini beneficii, vt meritò dictæ fuerint tornatiles, aureæ, plenæ hyancintis, vinculis aſtrictæ ſunt,clauis confixæ ſunt. Propter talia dictū eſt: Et aſpectus in eo non eſt,& nō eſt ei ſpecies neq; decor. ¶Inſuper hoc ad denudati altaris cauſam pertinet, quod idem dominus veſtimentis ſuis ſpoliatus eſt.Milites nanq;, cùm crucifixiſſent eū,diuiſerūt ſibi veſtimēta eius,& fecerūt quatuor partes,vnicuiq; militi partem. Et de tunica dixerunt:Non ſcindamus eā,ſed ſortiamur de illa,cuius ſit.¶Tale vinum bibit noſter Noë,quod interpretatur requies,ſcilicet dominus Ieſus, in quo requiē inuenimus animab⁹ noſtris,tale,inquā, vinū bibit ex vinea ſua, quam plantauit,ſcilicet ex gente Iudaica,quam de Aegypto tranſtulit, quia cunctis amaritudinibus inebriatus,ſoporatus eſt ſomno mortis, & in cūctis à diuinitatis ſuæ gloria nudatus ad tēpus apparuit. Cùm ergo altare Chriſtum ſignificet, rectè ob commemorationem horum,veſtitu & ornatu ſuo ſpoliatum eſt.

Exod. 20. — Eſa. 53. — Pſal. 44. — Philip. 2. — Cant. 5. — Eſai. 53. — Matth. 21. — Iohan. 2. — Cant. 5. — Eſa. 53. — Iohan. 19. — Gen. 9. — Matth. 21. — Pſal. 79.

Cur vino & aqua lauentur. Cap. XXXI.

CAuſa verò,cur lauenter altaria, non minus his,quæ dicta ſunt, ſcientem delectat. Videlicet idcirco illa lauari inſtitutum eſt, quia dominus noſter,quē altare ſignificat,vt dictum eſt,de latere ſuo lancea militis perforato ſanguinem & aquam effudit. Ideo lauantur vino & aqua. Vinum enim pro ſanguine,in ſacramento quoq; ſacrificij,ipſo domino autore,aſcitum eſt. Sāguinē, inquā, & aquam effudit de latere ſuo ſummus noſtræ opifex ſalutis,quę prima ſunt eiuſdē elementa ſalutis. Sanguine redimimur,aqua abluimur. ¶Hæc enim aqua prima ſui fuit origo baptiſmi,quo baptizamur nos, quē à nullo accepit,ſed ipſe primus eius autor extitit. Hoc ideo dicimus, ne putemus illum à Iohanne ſuum accepiſſe baptiſmum, quod Romana autoritas non concedit, Græcorū contradicens traditiōi,vt die Epiphaniæ baptiſmū celebrem⁹, ſicut in nocte paſchali (quod & ſuprà dictū eſt) vbi de die Epiphaniæ mētio facta eſt. Sed de origine baptiſmi opportunius dicemus,cùm de morte domini in ſequenti Paraſceue, vel ſabbati ſancti officio, tractatus vel ordo cauſarū popoſcerit. ¶Sciendum autē,quòd rectius faciunt hi, quos & nos imitamur,& ordini euangelico magis eorum propinquat conſuetudo,qui hodie quidem,id eſt,feria quinta,altaria nudant,ſed ipſa die paraſceue lauant. Nam hac feria quinta cœpit quidem dominus ad veſperam agonizari,ſed feria ſexta ſanguinē & aquā de latere ſuo lāceatus effudit. Idcirco & cum cantu ad paſsionem pertinente, vel cū pſalmodia pœnitentiali

Iohan. 19.

nitentiali lauare conſueuimus. ¶Hiſpidi quoque ramuſculi, cum quibus lauantur, flagella ſignificant, quæ pectus illud ſacratū deiq; capax atrociter ſecuerūt. Non enim diuinitas inhabitans, paſsibilitatem carnis excluſerat, ſed veros dolores, veraſq; virgarum vibices in illo noſtra caro pertulit.

Cur horas ſub ſilentio cantamus. Caput XXXII.

Quòd non ſolum campanarum clangor ſileſcit, ſed regularium quoq; concentum horarum noſter omninò chorus Luc.9. abſcōdit, illud ſignificat, quòd apoſtoli Chriſti non ſolum prædicare ceſſauerunt, vt ſoliti fuerant circuire per caſtella euangelizantes & curantes vbique, ſed & nocte hac, poſt- Matth.26. quàm hymno dicto exierunt cū illo in montem Oliuarum, diffugientes & oppreſsi triſtitia, cuncti à laude communi conticuerunt. ¶Idcirco autem à completorio profundum hoc incipitur ſilentium, quia circa hanc horam, cùm dixiſſet diſcipulis: Ecce appropinquauit, qui me tradet, ipſi graues eſſe cœperunt, & præ triſtitia dormitabāt, tandemque vbi turba, & qui vocabatur Iudas, venit, cùm tenerent eum, relicto eo, omnes fugerunt. Nec quiſquam ex illis ad eum propius iam acceſsit, niſi diſcipulus ille, qui, vt Iohannes Ioan.18. ait, notus erat pontifici, quique dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum, quem Hieronymus ipſum fuiſſe Iohannem aſſerit.

Cur matutinas ſicut horas ſub ſilentio non dicamus. Cap. XXXIII.

Quæri hic poteſt, cur cùm diurnas horas triſte ſilentium operiat, nocturnas vigilias vel laudes intecta melodia depromat? Ad quod dicendum, tempus aliud per diem, aliud ſignificari per noctem. Nam diurnis horis præſentiam ſignificamus dominicæ paſsionis, nocturnis autem vigiliis tempora priora, per quæ futuram eandem paſsionem prophetæ prænunciauerunt. Qui quia non tacentes interfecti ſunt, idcirco nobis voces illorū proferentibus cādelæ, vt ſuprà dictum eſt, extinguūtur, quarū vltima, quæ extinguitur ad canticum Euangelii, ipſum dominum, qui Euangelizans occiſus eſt, ſignificat.

LIBRI QVINTI FINIS.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEXTVS.

De Paraſceue. Caput I.

Matth. 21. DIes ſextus ab illo, quo dominus noſter ciuitatem Hieruſalē cū gloria, quam mox inuidia ſequeretur, ingreſſus eſt, illud euidentius confirmat, quod ſuperius commendatum eſt, ſcilicet hāc hebdomadam humanæ reſtaurationis reſpondere myſteriorum ordine, primæ illi hebdomadæ mundanæ creationis. Nam hominem, quem in illius ſexta feria creator mirabiliter cōdidit, in huius nihilominus ſexta feria idem ipſe Saluator mirabilius redemit. ¶Dies hic paraſceue vocatur, paraſceue autem præparatio interpretatur: Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos cōuerſabātur, ſextā ſabbati, quę nūc à nobis ſexta feria nuncupatur, appellabant: ꝙ eo videlicet die, quæ in ſabbatū forēt neceſſaria, præpararēt: iuxta quod de māna quōdam erat præceptū, ſexta autē die colligetis duplū, &c. Qui verò inter Romanos vitā ducebāt Iudæi, vſitatius eā Latinè cœnam purā cognominabant. ¶Quia verò ſexta die homo factus, & tota mūdi eſt creatura pefecta, ſeptima aūt cōditor ab opere ſuo requieuit, vnde & hanc ſabbatū, id eſt, requiem vocari præcepit: rectè dominus eadē die ſexta cruci fixus, humanæ reſtaurationis impleuit arcanū. Vnde, cū accepiſſet acetum, dixit, cōſummatū eſt, id eſt, ſexta die, quod pro mundi refectione ſuſcepit, totum eſt opus perfectum.

Exod. 16.

Iohan. 19.

Cur hac die Miſſa nō cantetur. Cap. II.

DE hac die primum illud quæritur, cur officiū non habeat, imò (quod maximè mirū videtur) cur à Miſſarum ſolēniis vacet, cùm paſſio dominica, quæ hac die celebrata eſt, ſacrificij principiū, noſtræq; ſalutis ſumma ſit. Videretur nanq; iure tanta res ſolēnibus ſummè celebrāda eſſe gaudiis. ¶Si eīm martyris vniuſcuiuſlibet annua dies, qua per paſsionē mortis ad immortalitatis gloriā tranſmigrauit, & feſtiuis honorat̄ gaudiis: & meritò, quia precioſa in cōſpectu domini mors ſanctorū eius, cur dies hæc ſolennium gaudiorū orbata eſt inſtrumentis, qua martyrum & ſanctorum omniū rex ſanctis omnibus antiquis & nouis per mortē ſuā paradiſum aperuit, & latroni quoq;, cui dixit: Hodie mecum eris in paradiſo, hoc die ſolutum eſt admirabile precium, cuius pondere, vt cantamus, captiuitas mundi redempta eſt, inferni clauſtra confracta ſunt, & cæleſtis nobis aperta eſt ianua regni. Quæritur ergo, cur adeo publicis gaudiis exempta ſit, vt nec miſſarum lætitiam ordinis Eccleſiaſtici authoritas illi aſſcripſerit. Vnde conſulto gratiæ cœleſtis oraculo, breuiter aliquid ſuper hoc capitulo dicēdum eſt. ¶Gloriari quidem (vt Apoſtolus ait) nos oportet in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, & in gratia tanti precii, quod pro noſtra redemptione datum eſt, fideliter cunctis poſthabitis exultare gaudiis. Sed ſunt aliqua, quæ gloriam hanc & exultationem noſtram nimiùm nimiumq; obnubilant. Primum noſtræ cōſcientia cauſæ, propter quā imperioſa ſanctæ trinitatis charitas, hominē tātæ reuerētiæ, tātæq; dignitatis, qui cū Deo verbo vna perſona eſt, hominē inuocantem, & morti nihil debentem, morti addixit, ſicut Apoſtolus ait: Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illū. Non eīm ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de charitate moriētis, vt nō etiam doleamus, quòd tanto domino tormētorum, & mortis cauſa fuimus. Siquidem nō gaudere, ingratitudinis: non dolere autem, crudelitatis eſt. ¶Non ita ſimus incauti laudatores prouidentiæ vel præſcientiæ Dei, vt pręſcientiam eius & ordinationem idem eſſe arbitremur. Non enim hæc, id eſt, præſcientia & ordinatio Dei, æqualia ſunt, aut conuerti poſſunt, quia præſciuit Deus quidem omnia, quæ ordinauit, ſed non pręordinauit vel prædeſtinauit, vt fierent omnia, quæ præſciuit. Nam de homine, cùm faceret eū, duo præſciuit, ſcilicet, & quomodo per fraudem diaboli decipiendus eſſet, & quomodo per omnipotentiam ſuam deceptum & perditum reſtaurare poſſet. Hæc, inquam, duo præſciuit: ſed eorum alterū, id eſt, lapſum hominis, fieri permiſit, ad cumulum diabolo debitæ dānationis: alterum autem, id eſt, reſtaurationē eius, præordinauit, vt (ſicut ait Apoſtolus ad Epheſios) innoteſceret principatibus & poteſtatibus in cæleſtibus, per Eccleſiam multiformis ſapiētia Dei. ¶Vnde & Hieronymus in commento eiuſdem Epiſtolæ: Si, inquit, principatibus, & poteſtatibus in cœlis, quas ſanctas miniſtraſq; Dei accipere debemus, ignota fuit multiplex ſapientia Dei, quæ nunc eis per Eccleſiam reuelata eſt, quantò magis patriarchis & prophetis ignota fuit, quos

Pſal. 115. Galat. 6. Rom. 8. Epheſ. 3.

ſuprà, nõ ignoraſſe myſteria chriſti, ſed ita vt
*Apoſtolos *Apoſtolus neſciſſe, monſtrauimus. ¶ Multiplex quippe ſapientia Dei per Eccleſiã eius, nunc & principatibus & poteſtatibus reuelata eſt, quam olim Deus futuram in ſua mente decreuerat, & nũc eſſe perfectã ex eo, quod vi demus, agnoſcimus. Crux itaq; Chriſti non ſolũ nobis, ſed & angelis cũctiſq; in cœlo vir tutibus profuit, & aperuit ſacramentũ, quod ante neſciebant. Deniq; ad cælũ cum corpore reuertentem mirantur & dicunt: Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus
Iſai.63. de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua. Et in alio loco: Quis eſt iſte rex gloriæ, dominus virtu-
Pſal.23. tum, ipſe eſt rex gloriæ? Non ergo putemus diuinę ordinationis vtrũq; fuiſſe, & hominis lapſum, & eiuſdem reſtitutionem: ſed præſci tum quidem lapſum fieri permiſiſſe Deũ, ad diaboli damnationem: reſtaurationẽm autem præordinaſſe, ad multiformis ſapientiæ ſuæ oſtenſionem. Et nõ ſicut blaſphemamur, inquit Apoſtolus, & ſicut aiunt quidam nos di-
Rom.3. cere: Faciamus mala, vt veniant bona, quorũ damnatio iuſta eſt. Dixerat enim: Vbi abundauit peccatum, ſuperabũdauit gratia. Quod quidam iuſtè damnandi ſic peruertebant, vt illum dixiſſe aſſererẽt, quòd oporteat nos facere mala, vt veniant bona. ¶ Quorſum hæc? Videlicet vt aduertamus, quia multò magis Deus, cùm faceret hominem, nec voluit, nec
Gene.2. vllo modo dixit: Fiant mala, vt veniant bona: ſed eo nolente, eo prohibente, mortemq; cõminante, diabolo conſentiens homo malum fecit: Deo autem diſponente, bonũ venit. Et vbi abundauit peccatum, in tantũ ſuperabũdauit gratia, vt quia ſatisfactionem pro culpa nullus debebat, niſi homo, nulluſque ſoluere poterat, niſi Deus miſeratus Deus homo fieret: qui cùm pro ſe nihil morti deberet, moriendo pro nobis debitum noſtrum ſolueret. ¶ Igitur noſtrę, vt ſuprà dictũ eſt, cõſcientia culpæ gaudiũ noſtrũ reuerbe rat, vt nõ exultemus hac die, ſed ambulemus demiſſo capite: quia vulnera illa noſtra fecerunt crimina, quia contumaces ſerui commi-
Pſal.68. ſimus, quod vapulat ille omnium dominus, quia quæ ille exoluit, nos rapuimus. Deinde Euãgelicæ quoq; autoritatis eſt, & ex domini dictis accepim⁹, vt hac die gaudere Iudæis relinquamus, & nos contriſtemur. Nam cùm dixiſſet: Modicum & iam non videbitis me,
Iohan.16. & iterum modicum & videbitis me, ſecutus adiunxit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtrã vertetur in gaudium. Adhuc autẽ huic tantæ rei triſtitiam conuenire probabili exemplo confirmat, dicens: Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt ho mo in mundum. ¶ Mulieri quippe Eccleſi- Apoca.12.
am ſuam aſsimilat, quæ quia Chriſtum dili- Iohan.20.
git, quem ex Deo patre genitum, in noſtram naturã ſuſcepit, rectè hac die moriente illo per mortem, quaſi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, triſtitiam habet, & clamat vt in vtero habens, & clamat parturiens, & quia poſtquàm reſurrexit, æterno ſuo regno natus, gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, ſicut ipſe dixerat: Iterum autem videbo vos, & Iohan.16.
gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis perpulchrè perfecta eſt, quæ præmiſſa fuerat mulieris, ſimilitudo, quæ poſtquàm pepererit, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.

Quod celebritas noſtræ redemptionis à feria ſexta ad dominicam transferatur.

Caput III.

Differendum eſt igitur gaudiũ tantæ ſalutis, tãtæ tãq; neceſſariæ redẽptionis, tãti precii, cuius põdere captiuitas mũdi redẽpta eſt, inferni clauſtra cõfracta ſunt, ianuæ cœlorũ apertæ ſunt, latro pœnitentiũ Luc.23.
exẽplũ, cũ dño paradiſum ingreſſus eſt. Dif- 1.Cor.15.
ferendum, inquam, vſq; in diem tertiũ, quo tantus ille victor ſurrexit, quo nobis victoriam ſuam annunciauit, quo nobis in ſemetipſo, quid de nobis ſperemus, oſtẽdit: & tunc pro redẽptione animarũ, quæ hac die patrata eſt, & pro reſurrectiõe corporũ, quæ illa luce condita eſt: pro hoc, inquam, duplici munere, inenarrabilis, inæſtimabilis, infinitæ ſolẽnitatis, dignitatis, toto corde, toto ore, totiſq; viribus concelebrãda eſt. ¶ Hac interim die triſtitia regnet, hac, inquam, die triſtitia denominata, id eſt, triſti die contriſtemur ad pœnitentiam, feriam dominicæ paſsionis noſtram pertranſeat animam, claui manuum ac pedum eius carnem noſtram cõfigant, crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Compatiamur, vt conregnemus.
Hodie non ſacrificemus, dum nobis hoſtia Rom.8.
tollitur de manibus. Non ſacrificent amici,
dum trucidant inimici. Dominus, inquit Exod.14.
Moyſes, pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. ¶ Quandiu ergo torcular calcat ſo-
lus, & indumentum eius ſanguine conſper Eſa.63.
gitur, quandiu ligatus deridetur, velata facie colaphizatur, & alapatus, conſputus, quãdiu illuditur veſte alba indutus, itemque arundi-

arundinē accipiens in dextera, veſtemq́; pur
puream & ſpineam coronam, clauorūq́; fixu
ram,quibus in cruce pendēs, legis factus eſt
Matth.26. maledictum,bibitq́; aceti poculū,quādiu tot
Luc.23. opprobriis exaturatur,tādiu nos, id eſt,à ma
Iohan.19. ne vſq; ad horam nonam, iuge ac profundū
Deut.21. teneamus ſilentiū,mœrori amicū,& interio-
Exod.3. rem penetrātes meditationis ſolitudinē,ſol-
uenteſq́; cum Moyſe calceamenta de pedi-
bus noſtris,audiamus illum tanquàm de me-
dio rubi dicentem:Videns vidi afflictionem
populi mei,qui eſt in Aegypto, & gemitū ei⁹
audiui,& deſcendi liberare eum. Nunc enim
quaſi in rubo ſpinis inhæret, clauis cōfixus,
ſpiniſq́; coronatus,euciſq́; arbuſtum guttis
ſanguinis, quaſi rubentibus pullulat moris,
vt(ſicut ait quidam)triſtes purgantur ſangui
ne culpæ, quem contorta rubus denſis cru-
ciatibus edit.

Cur hora nona conuenimus adorare cru-
cem. Cap.IIII.

Matth.27. HOra aūt fere nona,quādo mox traditu
Luc.23. rus ſpiritum clamauit voce magna,di-
Iohan.19. cēs: Pater in manus tuas cōmēdo ſpiri
tū meū:vidēſq́; quod factū fuerat,& quod ſic
clamans emiſiſſet ſpiritū,Centurio,noſtræ fi
dei præcentor,clàmauit & ipſe dicēs:Verè fi-
lius Dei erat iſte, iuſſitq́; Pilatus ad petitionē
Ioſeph reddi corpus,venitq́; Nicodemus fe-
rens myrrhæ & aloēs quaſi libras centū,& ac
ceperunt corpus Ieſu, & inuoluerunt linteis
cum aromatibus: tūc,inquā, licuit his & aliis
diſcipulis appropinquare, & querelas tanto
funeri depromere, paulatim dilapſis perſecu
toribus:vel quia diutino dominicę mortis ſa
tiati ſpectaculo diſceſſerant:vel quia viſo ter
ræmotu, quo velū tēpli ſciſſum eſt, & petrę
ſciſſæ ſunt,& monumenta aperta ſunt,territi
Matth.27. diffugerāt.Circa nonā igitur horā conueniā-
mus & nos,& ſupremo funeri, non tā Miſſa-
le officium,quàm funebrem exhibeamus plā
ctum,quem & hoc ordine peragimus.

De Officio vel ordine adorandæ crucis.
Caput V.

NArrandā ſacræ paſsionis hiſtoriam il-
la duo præeunt animalia,de quibus &
cantamus:In medio duūm animalium
Abac.3. innoteſceris: ſcilicet lex & prophetæ,quæ il
li cōcorditer atteſtātur, iuxta quod Moyſes
& Helias apparuerunt in monte, quando
Matth.17. transfiguratus eſt,cum eo loquentes. ¶ Nam
prima lectio Oſeæ prophetæ eſt: In tribula-
Oſeæ 6. tione ſua mane conſurgent ad me: Venite,&
& reuertamur ad dominum,quia cœpit & ſa-
nabit nos,percutiet & curabit nos, viuifica-
bit nos poſt duos dies,in die tertia ſuſcitabit
nos.Secūda de Exodo eſt:Dixit Moyſes filijs
Iſraël: Menſis iſte principium vobis mēſium Exod.12.
primus erit in mēſibus anni.Decima die mē-
ſis huius, tollat vnuſquiſq; agnū per domos
& familias veſtras, & immolabitis eum deci-
moquarto die menſis huius ad veſperam, &
reliqua. Prima ſanè,reſurrectionis præconi-
um eſt:ſecunda paſsionis, & eidem paſsioni,
quæ hac die legenda eſt ſecundum Iohannē,
propriè cōgruit: maximè pro eo,quod idem
Euangeliſta ſumpſit hoc ex illa teſtimonium:
Os non comminuetis ex eo. Singulas lectio Iohan.19.
nes ſinguli ſequūtur tractus, quem cantum
propriū eſſe lugētium,longè ſuprà in ſeptua-
geſima dictum eſt. Primus nos ad tremorem
excitare molitur, dicente Abacuc: Domine Abac.3.
audiui auditum tuum & timui. Sic enim A-
bacuc hic ex eo, quod in certamen & lucta-
men,vt ita dicam,amplexu cum Deo congre-
ditur,amplexātis,id eſt,luctantis ſortitus eſt
nomen:nullus enim,vt ait Hieronymus, tam
audaci voce auſus eſt Deum ad diſputationē
iuſtitiæ prouocare,& dicere ei, cur in rebus
humanis tanta verſatur iniquitas? Vſquequò Abac.1.2.& 3.
domine clamabo & non exaudies? & cætera:
Si,inquam,hic Dei collnctator fortis & rigi-
dus ſtās ſuper cuſtodiam ſuam,& figens gra-
dum ſuper munitionem,dum Chriſtū in cru
ce contemplatus,& videt cornua in manibus
eius,& ibi abſcōditam fortitudinem eius: ti-
mui, ait, & expaui, quid nos longè impares,
longeq́; minorem in die iudicii fiduciam ha-
bentes, quando videbimus manifeſtam in
nubibus cœli fortitudinem illam, quam hic
timet abſconditam in cornibus crucis, quæ
erant in manibus eius? Quid facient tabulæ,
ſi tremunt columnæ? Rectè ergo, vt noſtrum
tractus hic magis ac magis excitet timorē, in
pleriſq; eccleſiis religione imitandis ita can-
tatur,vt poſt ſingulos verſus ſemper primus
viciſsim nunc à principio, nunc à medio re-
petatur. ¶ Sequens tractus: Eripe me domi-
ne ab homine malo,ſecundum titulum eiuſ- Pſal.139.
dem Pſalmi,qui eſt in finem pſalmus Dauid,
vox eſt eiuſdem manu fortis propugnatoris
noſtri,pro noſtra ſalute in paſsiōe ſua decer-
tātis, & hæc illi oratio hac de cauſa attribuit,
vt nos quoq; ſimili exemplo in periculo exi-
ſtentes,orationis deuotione à domino libe-
rari mereamur.

Cur hac die legitur paſsio ſecundum Iohan-
nem. Caput VI.

QVanuis & ipſe ordo ſcribendi popoſ-
ciſſe videatur,vt hac die poſt alios Euā
geliſtas paſsio domini ſecundū Iohan
nē legeretur,cōſtat enim illum reuerſum de
Pathmos inſula, vbi exilio relegatus fuerat,
poſt omnes Euangelium ſuū ſcripſiſſe vlti- Iohan.18.19.
mum:

mũ:tamen & hæc altera maior cauſa eſt,quia præſens interfuit, & cæteris adeſſe nõ audẽtib⁹,ipſe,quia(ſicut de ſeipſo ait,& ſicut Hieronymus perhibet)not⁹ erat põtifici,fiducia liu's ſecutus eſt, & iuxta crucẽ ſtetit. Stantib⁹ enim iuxta crucem Ieſu, Maria matre eius,& ſorore matris eius,cùm vidiſſet Ieſus matrẽ ſuam,& diſcipulum ſtantẽ, quem diligebat, dicit matri ſuæ:mulier,ecce filius tuus,deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua : Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuã. Et paulò pòſt de ſe ait:Et qui vidit,teſtimoniũ perhibuit & teſtimonium eius verum eſt.

Cur Euangeliſta ſuum interpoſuit teſtimonium. Cap. VII.

NOn prætereundum tantæ huius rei ſacramentum,cui ſanctus Euangeliſta tã diligenter ſuum interpoſuit teſtimonium,& congrua de ſcripturis ſubiecit exempla. Dixerat enim, quia milites,qui fregerunt crura latronum, cùm veniſſent ad Ieſum,& viderunt eũ iam mortuũ, non fregerunt crura eius,ſed vnus militũ lancea latus eius aperuit,& continuò exiuit ſanguis & aqua. Facta ſunt, inquit,hæc,vt ſcriptura impleretur,quæ dicit de eo : Os non cõminuetis ex eo. Et item alia ſcriptura dicit : Videbũt, in quem transfixerunt. Cur agnus, qui immolatus eſt, noluit vt os comminueretur ex eo?Non enim caſu,ſed eo nolente & diſponẽte actum eſt. Siquidem non alia, quàm quæ voluit ac diſpoſuit ipſe ab his,qui eum volũtate ſua vel propria nequitia peremerunt,tormenta perpeſſus eſt. Vnum de ſimilibus nobis locutus eſt,hoc ſcilicet,quòd,vt nos mortalis ac paſsibilis homo nat⁹ eſt.Cętera diſsimilia nobis cũcta locutus eſt, quia quãdo voluit,& quomodo voluit natus eſt,quãdo voluit,& quomodo voluit mortuus eſt.Cur ergo noluit, vt crura ſua frangerentur, ſicut & illorũ ſceleratorũ,inter quos reputatus eſt? Videlicet iccirco, quia oſsium fractura nullum vſquam bonum ſua ſimilitudine commendat.

Exod.12.
Zacha.12.

Quod ſingula eorum,quæ dominus paſſus eſt, aliquid myſticè ſignificent. Cap. VIII.

COnſideremus ea,quę in paſsiõe ſua pertulit dominus noſter,& inueniemus alia quędã,quæ nos ſpiritualiter amplius ędificẽt,per illa ſignificari.Nã nõ ſolũ quę geſsit,ſed & quæ pati voluit, ſic diſpoſuit, vt cùm interiora perſpexeris,ſi exteriora hęc attendas,ſic vtrobiq; conſonam inuenies ſimilitudinem,quomodo ex qualitate ſeu ex proprietate figurarum vel apicum, eandem ſcriptoris manũ diuerſis in locis recognoſcis.

Quid crucis figura ſignificet. Cap. IX.

PRimùm ipſa crucis figura nihilne myſticũ ſignificat? Taceo,quod decentiſsimũ eſſe nullus abnuat, ſalutem humani generis in ligno crucis conſtitui, vt vnde mors oriebatur,inde vita reſurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quodq; ait quidam: Neue quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendam quæ dominũ portauit,ouans ratiõe potenti, quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. ¶Illud non prætercam, quia ſalutis,quã operabatur, primas ianuas,id eſt,fidem,ſpem & charitatem,quæ tamq; illarum, perſeuerantiam, in eiuſdẽ in crucis, qua pendebat, figura ſignificabat. Habet enim crux in longitudinem, latitudinem, ſublime atq; profundum,id eſt, acumen,quo fixa terræ inhæret: longitudinem, id eſt,vſq; ad brachia:latitudinẽ, in eorundẽ expanſione brachiorum:altitudinẽ, ab ipſis brachiis ſurſum verſus, quo caput imminet. His autẽ quatuor ſupradictæ virtutes ſignãtur:Profundo, Fides,quæ occulta voluntatis Dei vocatione, prima in fundo cordis quaſi fundamentum in ædificio,ponitur:longitudine,perſeuerantia: altitudine,ſpes,quæ nobis in cæleſtibus repoſita eſt: latitudine, charitas.Nam de his,inquit Auguſtinus,Apoſtolum dixiſſe intelligo: Vt poſsitis comprehẽdere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo,latitudo,ſublimitas,& profundum. Salutis ergo primos aditus in ſupplicii ſui figura Saluator noſter prædicabat.

Ephes.3.

Quid ſignificet,quod aceti poculũ cùm guſtaſſet,noluit bibere. Caput X.

PEr hoc autẽ, quod oblatum ſibi acetum, felle mixtum,cùm guſtaſſet, noluit bibere,reprobationem ſignificat vineæ ſuæ,ſcilicet gentis Iudaicæ. Vinea enim domini ſabaoth,domus Iſraël eſt. At illa,quam ipſe expectauerat,vt faceret vuas,& fecit labruſcas,tãdem illi mortis miſcuit amaritudinem, qua guſtata modicè,id eſt,per triduũ,iam de genimine vitis illius bibere non vult. Reſurgens enim à mortuis, iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur.

Matth.27.
Eſai.5.
Matth.26.
Rom.6.

Cur chlamydem coccineam circundari ſibi permiſerit. Caput XI.

SEd & quod chlamydẽ coccineã,cũ illuderetur, nõ dedignat⁹ eſt circũdari ſibi,nũqd non cõgruit illi,quod propter nos in paſsiõe ſua fungebatur miniſterio charitatis. Coccus enim coloris ignei, qui in tabernaculo domini offerri, & in veſte ſacerdotali bis tinctus iubetur aſſumi, geminã ſignificat dilectionẽ,Dei & proximi: qua fit,vt quicquid offeri-

Matth.27.

offerimus,ignitum & quaſi benè coloratum
Exod.26.28. coram diuinis placeat conſpectibus. Ipſe autem propter nimiam charitatem ſuã, qua dilexit nos,bibebat calicem paſsionis,ſicut ipſe, vt cognoſcat,inquit, mũdus,quia ego diligo patrem,& maiorem charitatem nemo habet,quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Igitur huic Regi noſtro chlamys coccinea benè congruebat, ut ipſo habitu ſe illum eſſe oſtenderet, qui in lege ſignificabatur per vitulam rufam, cuius corpus pro peccato iubebatur extra caſtra cremari, & cinis eius in aqua cum hyſſopo ſuper populũ aſpergi.

Ephes.2. Ioan.14.15. Num.19.

Cur arundinem in manu accepe-
rit. Cap. XII.

ARundinem quoq; ſiue calamum ab illudentibus accipere non recuſauit in manu ſua,quo(vt ait Hieronymus) ſacrilegium ſcriberet Iudęorum,ſiue venenata interficeret animalia. Habebat nanq; in manu ſua virgam,id eſt,ſuam in propria poteſtate animam,vt volens poneret,atq; iterum ſumeret eam.Et ſicut Moyſes coram Pharaone ſuam proiecit virgã,quę verſa eſt in colubrũ, deuorauitq́; verſas in colubros virgas Magorum,iterumq́; rediit in virgam, ſic ipſe nunc ſuam quodammodo poſiturus erat animam, vt deſcenderet in mortem, quæ per colubrũ intrauit in mundum, colubroſq́; Aegyptiorum, id eſt, mortes abſumeret peccatorum, atq; iterum in virgam,id eſt,in poteſtatem rediit priſtinam.

Iohan.10. Exod.7. Sapient.2.

Cur ſpineam coronam geſtaue-
rit. Caput XIII.

PEr ſpineam autem coronam illud viſibiliter quoq; ſignificat, quod de illo propheta prædixit,& peccata noſtra ipſe portauit. Spinæ nanq; peccata deſignant,quæ animam pungunt & lacerant.Nã & propter peccatum homini datæ ſunt,dicente domino ad Adam,Cùm operatus fueris terram, non dabit fructus ſuos,ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cętera quoq; omnia,quę paſſ' eſt, quib' illuſus eſt,myſteria ſimul & moralia cõtinẽt documẽta. ¶Nã in eo, quod facies eius velatur,ac deinde colaphizatur,velamẽ illud ſignificat,quod ſuper corda Iudæorum expãdebatur, vt videre illũ non mereantur, quẽ nunc vſq; in ſynagogis ſuis cõuitiis colaphizant & exalapant maledictis. ¶Nobis autem fortiſsimum in his omnibus præbet humilitatis exemplũ.Quis enim nõn erubeſcat collum erigere,& pingui armari ceruice, cùm Deus & dominus omnium ab illudentibus ſit pro nobis colaphizatus? Nam hominis humilitatem imitari ſuperbi dedignaremur, humilitato ſub tot conuitiis Deo,ſuperbire erubeſcamus.

Eſai.53. Gen.3. Iob.15.

Cur ſua crura frangi noluerit.
Cap. XIIII.

QVi ergo cętera rationbailiter pertulit, non fruſtra, ſed diſponente eo frangi ſibi crura noluit.Oſſa nanque,quæ vbiq; in ſcripturis myſticè pro virtutibus accipiuntur,nihil nobis myſterii prædicarent in eo,quòd frangerentur. Sed econtrà crura eius in eo,quòd integra conſeruata ſunt,illud nobis myſticant,quòd vniuerſæ viæ eius rectę & inuiolabiles ſunt. Crura nãq; eius,vias eius ſignificant, vnde & in Canticis dicitur: Crura eius columnæ marmoreæ,quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas,id eſt, itinera eius pulchra ſuper diuinitatis ſapientiam in rectitudine firmata. Quid igitur vitata crurũ fractura fieri maluit?

Pſal.118. Cant.5.

Cur ſanguinem & aquam de late-
re ſuo fuderit. Cap.XV.

SEd vnus militum(inquit Euangeliſta)lãcea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Cur igitur hoc fieri maluit?Videlicet vt illam ſuper nos effunderet aquã cum ſanguine ſuo,quã dũ cõmendaret, dixerat:Niſi quis renat' fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt videre regnũ Dei.Siquidem huius aquæ ſacramentum ab hoc miraculo ſumpſit exordium. Baptizatus ergo dominus in paſsiõe ſua, talem ad nos ſalutiferæ mortis participationem iam mortuus emiſit. ¶Non eſt nouum hoc aut mirũ,quod illum in paſsione ſua dicimus baptizatum, matre filiorum Zebedæi poſtulante ac dicente:Magiſter,dic vt ſedeant hi duo filii mei,vnus ad dexteram tuam,& alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo,reſpondẽs dixit: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum,aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Qui cùm reſpondiſſent,Poſſumus:Calicẽ,inquit, meũ bibetis,& baptiſmo quo ego baptizor, baptizamini,&c. Nomine calicis ſiue baptiſmi paſsionem voluit deſignare martyrii,qua & ipſum & illos decebat conſummari. Vnde & alibi de paſsione ſua loquitur: Baptiſmo autem habeo baptizari,& quomodo coartor vſq; dum perficiatur? ¶Græcè autem baptiſmus,Latinè ablutio dicitur. Quas ergo ſordes habebat dominus,vt baptiſmo paſsionis ablueretur? Nempe mortalitatem noſtram & paſsibilitatem, propter quam ſordidus & contemptibilis apparebat hominibus, ſicut in Zacharia legimus: Ieſus autem indutus erat ſordidis veſtibus. Dixit autem angelus,his qui ſtabãt coram ſe: Auferte ab eo veſtimenta ſordida. Ieſus, inquit Hieronymus,

Iohan.19. Iohan.3. Luc.12. Mat.20.10. Luc.12.

mus) indutus erat ſordidis veſtibus, qui quũ non feciſſet peccatum, pro nobis peccatum, factus eſt, & ipſe infirmitates noſtras tulit. Et in Apoſtolo legimus: Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictio. Hic in viceſimoprimo Pſalmo loquitur: Longe à ſalute mea verba delictorũ meorum. Et in ſexageſimo octauo: Deus, tu ſcis inſipientiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita. Quæ vniuerſa (inquit) appellantur ſordida veſtimenta, & auferuntur ab eo, cùm in morte ſua noſtra delet peccata. Cùm igitur videmus dominum Ieſum propter paſsiõem mortis gloria & honore coronatũ, & à noſtris quæ ipſe portauerat ablutũ, rectè illũ accipimus ſuo baptiſmo in morte ſua baptizatum, atq; vt eundem ſuum ad nos transfunderet baptiſmum, ſanguinem & aquam de latere ſuo profudiſſe iam mortuũ. Baptiſmum autem, quo à Iohãne baptizatus eſt, nõ ad eandem pertinuiſſe virtutem, aliàs iam dictum eſt.

Zacha. 3. 2. Cor. 5. Eſa. 53. Galat. 3. Hebr. 2.

Cur nec ſolus ſanguis, nec ſola aqua de latere eius exiuit: vel cur aqua ſanguini ſociata ſit.
Caput XVI.

IDcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola de latere ſaluatoris aqua manauit, quia diuinus ordo noſtræ ſalutis vtrunq; depopoſcit. Sanguine nanq; redimimur, aqua abluimur. Nec ad hoc redẽpti ſumus, vt tales nos ille poſsideret, quales eramus prius. Vnde & Apoſtolus: Non enim, inquit, vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem in Chriſto Ieſu. Et in alio loco, cùm priora cõmemoraſſet peccata. Et hęc, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, &c. Vt ergo eſſet vnde à peccatis lauaremur, aqua, quæ corporales tãtũ lauare poterat ſordes ſanguini, qui eſt preciũ noſtræ redemptionis, ſociata eſt, & ex eius ſocietate virtutẽ atq; autoritatẽ ſumpſit, vt ad abluẽdas inuiſibiles peccatorũ ſordes, digna ſit ſancto cooperari ſpiritui. ¶ Societate, inquam, viuifici ac pretioſi ſanguinis hoc accepit, vt comparetur vera ſimilitudine rubro mari, per quod ſaluatus populus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo cum curribus & equitibus ſuis. Nam fugientes Aegyptum huius ſeculi, mundatos in verã repromiſsionis terram tranſmittit, diabolum perſequentem penitus abſorbet cum præteritis actibus & pompis ſuis. Igitur (vt ſuprà dictum eſt) longè rationabilius fuit, vt lancea militis latus domini aperiretur, quàm vt eius crura frangerentur. ¶ Rationabilius, inquam, ac decentius tanto fuit ſalutis artifici, valdeque acceſsit ad pulchritudinem operis, vt illud ſibi mortuo de latere educeret, vnde naſceretur Eccleſia, qui dormienti Adæ coſtam eduxit, vnde formaretur Eua. Hac enim ſimilitudine quid pulchrius, quid elegantius, quid dulcius? Siquidem ille primus Adam obdormiuit, iſte ſecundus (vt dictum eſt) ſurrecturus obiit. Illi dominus ſoporem immiſit, huic pater calicem paſsionis dedit.

1. Theſ. 4. 1. Cor. 6. Exod. 14. Gene. 2.

¶ Egredimini ergo & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Egredimini, inquam, de tenebris illis, quæ ſuper terram factæ ſunt ab hora ſexta vſque in horam nonam, imo de illis, quæ per illas ſignificatæ ſunt, & nunc operiunt faciem cordis Iudæorum. De his ergo tenebris exite & videte intenta contemplatione illum, qui vos vocauit in admirabile lumen ſuum, Regem magnum, regem pacificum in diademate ſpineo, quod eſt charitatis & magnæ miſerationis ornamentum, quo coronauit eũ mater ſua ſynagoga in hac die deſponſationis eius, qua (vt dictum eſt) naſcituræ ſibi ſponſæ Eccleſiæ in lętitia cordis ſui prima elementa produxit.

Cant. 3. Matth. 27. 1. Pet. 2.

Cur hac die ſolennes fiant orationes pro ſtatu Eccleſiæ.
Caput XVII.

OMni quidem tempore pro ſtatu ſanctæ Eccleſiæ fideliter orandum eſt: ſed hac die præcipuè ſolennes pro illa orationes ſecundum graduum vel dignitatum ordines ac diuerſitates, à ſacerdote perorandæ, rationabiliter inſtitutæ ſunt. ¶ Hac enim die ſaluator noſter pro cunctis orauit, & commune pro omnibus ſacrificium factus eſt, de quibus & paſsioni appropinquans, imo iam ad aram crucis pene aſsiſtens, cùm pro diſcipulis ſuis rogaret, dixit: Non pro his tantum rogo, ſed & pro his, qui credituri ſunt per verbũ eorum in me. Nempè hic ille erat magni cõſilii angelus, de quo in Apocalypſi legim᷑: Stetit Angelus iuxta aram templi, habens thuribulum aureum in manu ſua. Hodie iuxta aram templi, id eſt, in conſpectu Eccleſiæ aſsiſtens, aureum immaculati corporis thuribulum in conſpectu Dei, pendens in cruce ſuſtulit, & orationis incenſum dignum cum clamore valido & multis lachrymis (vt ait Apoſtolus) pro nobis adoleuit. Rectè ergo & nos cum illo ſolennes pro nobis & pro cunctis orationes offerimus, iuxta quod illic additum eſt: Et data ſunt ei incenſa multa, &c.

Iohan. 17. Eſai. 9. Apoca. 8. Hebr. 5. Apoc. 8.

Cur

Cur pro Iudæis genua non flectimus. Caput XVIII.

VBi notandum, quod cùm in ſingulis orationibus ad pronunciationem diaconi genua flectamus, in ea tantum, quæ pro Iudæis dicitur, hoc non facimus: videlicet, quia donec plenitudo gentium ſubintroeat, cæcitas, quæ contingit in Iſraël, nullius orationis manu depelli vel expelli poteſt. Itaque diuinis nec debere, nec velle, aut poſſe contraire iudiciis profitentes, vehementem pro illis nunc intendendam non eſſe orationem ſignificamus in eo, quod genua non flectimus, & tamen oramus vtcunque & pro his, quia futurum eſt, vt illos quoque trahat ad ſe, qui idcirco in cruce exaltatus eſt, vt ad ſeipſum omnia traheret.

Rom.11.

Iohan.12.

Cur ab his, qui crucem apportant, cantatur, Populc meus, & aliæ antiphonæ: & ad ſingulas reſpondetur græce ἅγιος, & latinè, Sanctus Deus. Cap. XIX.

TRes iſtæ antiphonæ, Populc meus, Quia eduxi te, Quid vltrà debui, quæ apportando crucem decantatur, ſenſibus parum aut nihil differentes, verbis quoque ac modulatione conſimiles, triplicem ſignificant ſcripturam tituli, ſenſumque eius conſonant, qui ſuper caput domini Hebraicè, Græcè ac latinè deſcriptus eſt: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Nam, quia ibi ſcriptum eſt Ieſus Nazarenus, hic per ſingulas antiphonas in fine ſubiicitur, Saluatori tuo, iuxta interpretationem eiuſdem nominis. Et quia verè eſt rex Iudæorum, licet hoc illi negauerint, & titulum quoque mutare voluerint, dicentes: Noli ſcribere Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum, hoc in eiſdem antiphonis adſtruitur ab effectis, verum & antiquum exponendo Regis officium, videlicet quòd eduxerit eos de terra Aegypti, quòd deduxerit per deſertum quadraginta annis, quòd manna cibauerit, quòd in terram ſatis bonam introduxerit. ¶ Et quia cauſa hæc, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, tripliciter (vt dictum eſt) ſcripta eſt, id eſt, Hebraicè, Grecè & Latinè, ad ſingulas antiphonas, quibus in fine ſubiicitur, Saluatori tuo, quod eſt in illo titulo Ieſus, Græcè & Latinè reſpondetur ἅγιος, ἅγιος, Sanctus, ſanctus, quod eſt in eodem titulo Nazarenus, Hebraicè verò non reſpondetur, videlicet, quia gens illa regem ſuum adhuc negat, titulumq; illũ auerſò corde maledicit & deteſtatur. Supradictas ergo cantando antiphonas illò defertur crux, quo ſibi Græcè & Latinè fideliter reſpondetur, quia videlicet crucifixus dominus, à negantibus Iudæis ſeſe promouens, ad confeſsionẽ gentium proficiſcitur, appropinquãtibus Apoſtolis & cantantibus, id eſt, totis viribus opprobriũ crucis, quam non erubeſcunt, prędicantibus, & interdum multa paſsis grauiq; perſecutionum pondere feſsis: quod & pulchrè ſignificatur per hoc, quòd eiuſdem crucis portatores nunc eunt, nũc tanquam laſsi ſubſiſtunt.

Iohan.19.

Exod.12.
Deut.1.

1.Cor.1.
2.Cor.1.

Quid ſignificet, quòd crux hactenus operta, nunc diſcooperitur. Cap. XX.

VElamẽ, quo hactenus tegebatur eadem crux, quodq; aufertur, dicẽdo: Ecce lignũ crucis, velamen illud ſignificat, ſub quo ſeſe dominus à Iudæis abſcõdit, quodq; cordi eorum oppanſum eſt, nobis autem reuelatur, quia (vt ait Apoſtolus) in Chriſto aufertur. Nobis enim ſeipſum oſtendit in prophetis ſenſumq; aperit, vt intelligamus prophetas, non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, dum non poſſent filii Iſraël intendere in faciem eius, ſed faciem nobis reuelat, vt gloriam eius ſpeculantes, in eãdem imaginem transformemur à claritate legis in claritatem Euangelii, tanquam à domini ſpiritu. Hæc reuelatio primum per illud ſignificata eſt, quod eo tradẽte ſpiritum, velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſq; deorſum. Ex tunc enim omnia legis ſacramenta patuerunt, atque ad gentilium fidem arcana Iudæorum tranſierunt. In Euangelio quoq; ſecundum Hebræos, ſuperliminare templi infinitæ magnitudinis, inquit Hieronymus, fractum eſſe ãtq; diuiſum legimus. Præterea Ioſephus refert, virtutes angelicas, præſules quondam templi, tunc pariter conclamaſſe: Tranſeamus ex his ſedibus. Sed & in hoc, ꝙ terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, iuxta literam quidem magnitudo ſignorum eſt, quòd crucifixum dominum cœlum & terra & omnia contremiſcant, ſed myſticè tremorem ſignificat credentium, quòd priſtinis errorũ vitiis derelictis & emollita cordis duritia, qui prius erant ſimiles tumulis mortuorum, poſtea cognouerint creatorem. Vnde & in Pſalmo: Commouiſti domine terram & conturbaſti eam. Item: Commota eſt & contremuit terra.

2.Cor.3.

Exod.34.

Matth.27.

Matth.27.

Item de cruce. Cap. XXI.

HAec ergo crucis adorandæ reuelatio, ſicut & illa veli templi ſciſsio, nobis illud myſticè ſignificet, quòd credẽtib⁹

in crucifixum clauſa prius ſcipturarum myſteria patefiant. Nam per creditam Chriſti paſsionem vel crucem, nunc intelligimus ſacramenta legis & arcana prophetarũ. Verbi gratia: Cur Pharao vel Aegyptus, quæ decem plagis verberata non ceſsit, ſolo ſanguine agni victa, filios Iſraël dimiſit: & quis

Eſa.55. ille ſit in prophetis, cuius factus eſt princi-

Eſa.9. patus ſuper humerum eius: quisue ſicut ouis ad occiſionem ductus ſit, & ſicut agnus coram tondente ſe obmutuerit, & non aperuerit os ſuum. Hæc & cætera clauſa prius, nunc crucem Chriſti ſuſcipientibus aperta ſunt. ¶ Sicq; factum eſt, vt bibere iam poſsimus de

Exod.15. aquis Mara, quas (ſicut in Exodo legimus) nõ poterat bibere populus, donec clamãte Moyſe ad dominum, oſtendit ei dominus lignũ,

Leuit.24. quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. Aquæ enim Mara legem ſignifi-

Deut.19. cant, quæ non paruam in ſe amaritudinẽ habet, dum dicit: Oculum pro oculo, dentem pro dente, & ſimilia. Dulceſcit autem per lignum, dum propoſito dominicæ paſsionis

Matth.5. exemplo, ei qui te percuſſerit in maxillã, præbes & aliam &c. ¶ Adoramus igitur in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti opportunam (vt ait Paulus) gloriam, ſalutem acquiſitam, reducem vitam, ſalutationẽ perfectam, liberationem perpetuam. Adoramus crucem, fidei pręſidium, ſpei firmamentũ charitatis ſolium, miſericordiæ titulum, pietatis argumentum, gratiæ vehiculum, pacis vexillum. Adoramus crucem, quæ ſuperbiam excidit, inuidiam obtriuit, culpã correxit, pœnã deſtruxit. Crux Chriſti, ianua cæli, clauis paradiſi, diaboli deiectio, hominis erectio, captiuitatis noſtrę ſolatium, libertatis precium. Crux expectatio patriarcharum, promiſsio prophetarum, triũphus Regum, dignitas ſacerdotum. Crux tyrannos increpat, potẽtes inclinat, afflictos ſubleuat, pauperes honeſtat. Crux tenebrarũ excidium, lucis infuſorium, mortis effugiũ, vitæ nauigium, ſalutis imperium. Quicquid Deo proficimus, quicquid acquirimus, quicquid ſperamus, adorandæ crucis eſt fructus.

Iohan.12. Per crucem Chriſtus ad ſe traxit omnia. Regnum patris, ſceptrum filii, ſigillum Spiritusſancti, totius eſt teſtimonium trinitatis.

Cur pridie dominicũ corpus in hodiernum diem reconditum ſit. Caput XXII.

CAuſa poſcere videtur, vt die dominicũ corpus conficientes, & inde vſq; ad ſabbatum recõdentes, toto eodem ſabbato iugi ſilentio conſopiti, vſq; in primã ſabbati ab omni diurno pſallẽtio cunctoq; ſacri altaris miniſterio vacaremus. Sic enĩ rei propi' accedere putaremur, pro eo quod hac die dñs noſter immolatus, ſabbato quieuit in ſepulchro, totamq; ſequentẽ noctem diſcipuli eius in triſtitia tranſegerunt, donec diluculo redeuntibus à monumento mulieribus, quæque audierant & viderant referentibus, paulatim reſpirare & in gaudium reuiuiſcere cœperunt. Verius itaq; triduanam domini mortem obſeruare videremur, & illam de veteri hiſtoria ſimilitudinem rectius tenere, qua dictum ęſt de manna, quod filiis Iſraël in figuram dominici corporis datum eſt: De ſexta Exod.16.
colligant quod inferant, ſitq; duplum quàm per ſingulos dies colligere ſolebãt, quia die ſeptima non inuenietur. Nũc autem econtrà die ſeptima apud nos inuenitur, quia poſt meridiem corpus ſolenniter in voce exultationis & laudis conficimus. Hac verò die ſexta quodammodo non inuenitur, quia non conficitur, ſed pridie (id eſt, feria quinta) illatũ & recõditũ eſt, quod hodie ſumam'. Cur ita fiat, quia ratione non vacat, vigilanter intuendum eſt. ¶ Dominus noſter non tunc ſolùm vel tunc primùm immolatus eſt, quando à Iudæis in cruce ſuſpenſus eſt, ſed & pridie, q̃ pateretur, quãdo accipẽs panẽ & calicẽ benedixit & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meũ: Hic eſt calix ſanguinis mei, ſuis manibus immolatus eſt, ſuis ipſe manibus nobis, vt iugiter immoletur, agnus commendatus eſt. Ab illa immolatione prima ſabbati, tertia dies, ab iſta verò ſabbatum ipſum tertia nihilominus dies eſt. Conſtat autem quod (vt ſuperius dictum eſt) noctẽ ſiue veſperam ſabbati ab illo ſilentio vel triſtitia, quam exigebat requies ſepulchri, cauſa illa vehemẽs abſtrahit, quod in parte eiuſdẽ noctis dñs reſurgens, totã illã incõparabilis gaudii iubare ſol verus illuſtrauit. ¶ Triduum ergo dominicæ mortis, quod perfici nequiuit, eo reſpectu quo ipſe à Iudęis eſt trucidatus, pulchrè & rationabiliter ad hunc reſpectũ tranſponitur, quòd ipſe ſuis manibus eſt immolatus. Cuius rei vel maximum illud eſt indiciũ, quòd tribus his noctibus minutas, extinctis luminaribus, canimus vigilias ad ſimilitudinem tenebrarum, quæ patiente domino ſuper terram factæ ſunt, ſignificando (vt ſuprà dictum eſt) cæcitatem, quæ Rom.11.
ex tunc accidit in Iſraël. Sicq; fit, vt ſacrificium nouum, quod mortem domini pridie per manus ipſius præceſſerat, reſurrectioni eius nihilomin' pridie, quod eſt in ſacroſancti ſabbati veſpera, ſolenniter occurrat. Itaq; Exod.16.
quomodo hac die, quæ eſt feria ſexta, qua Chriſtus hoſtia ſalutaris à ſuis trucidatur inimicis, rectè à nobis quaſi ſepultum eſt ſacri-

ficij

ficii decus, & cœleſte illud manna, quia hodie non inuenitur, feria quinta parauimus & intulimus, quòd hac die ſumamus, fuitq; duplum, quàm per ſingulos dies colligere conſueuimus.

De eo, quod duo presbyteri corpus dominicum de loco, quo pridie reconditum fuerat, deferant: & quod dicitur ſuper illud oratio dominica tantùm. Cap. XXIII.

TAndē ſalutata cruce, duo presbyteri deferūt ad altare corpus dominicū, quod pridie reconditū eſt, & aſsiſtēs ſacerdos præmiſſa oratione ſic incipit: Oremus, præceptis ſalutaribus moniti. Cōſtat locū hūc eſſe in canone, vbi eleuato calice cū corpore domini dicitur: Per omnia ſecula ſeculorū, & ſequēte dominica oratione, rurſus operitur calix: per quod nobis illud ex paſsione dñi repræſentatur, quod depoſitū corpus eius de cruce, ſepultū eſt. Sed de hoc in ſecūdo huius opuſculi libello iā dictum eſt, quo & cætera, quæ ſecundū ordinem dominicæ paſsiōis in canone dicenda erāt, annotata ſunt. ¶Nunc illud dicendū eſt, duos presbyteros, qui corpus domini ad altare deferūt, ſignificare Ioſeph iuſtū ab Arimathia & Nicodemū, qui petitū & cōceſſum ſibi à Pilato corpus Ieſu, de-
Iohan. 19. tulerunt ad ſepeliendum. ¶Nos autē cum ſilētio communicamus, ſed ſanguis ille, quem ſumimus, ad Deū de ore noſtro clamat, ſicut ſcriptum eſt: Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nos enim (id eſt, eccleſia) terra ſumus, quæ aperit os ſuum &
Gene. 4. ſanguinē Abel (id eſt) chriſti, bibit fideliter, quem Cain (id eſt, populus Iudaicus) effudit crudeliter. At ille maledictus eſt ſuper terrā eandē, vaguſq; & profugus eſt ſuper eā, ſicut
Pſal. 58. ſcriptū eſt in pſalmo: Diſperge illos in virtute tua. Maledictus, inquam, illa maledictiōe, quam ſibi poſteriſq; ſuis vltrò arrogauit, di-
Matth. 27. cendo: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Incipit de ſabbato ſanctō. Cap. XXIIII.

SAbbato poſt profundam triſtitiæ noctē dieſcit nobis poſt meridiem in ſummam lætitiæ claritatem, imminentemq; veſperam noctis eius, qua verus ſol Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Omnis anima Chriſtiana vigilanter attendens & prӕexultans, plau-
Pſal. 138. dit ſibimet & dicit: Et nos vt dies illuminabitur, & nox illuminatio in deliciis meis. Quapropter quotquot ſacerdotalis aut Leuitici ſumus ordinis, iure pro tāti regis victoria tuba intonamus ſalutari, iuxta illud in Pſalmo:
Pſal. 80. Buccinate in nęomenia tuba, in inſigni die ſolennitatis veſtræ. ¶Quis enim dies nocte hac inſignior? quæ ſolennitas hac victoria præſtantior? quæ alia noſtra eſt nęomenia, niſi illa, quæ hac nocte in Chriſto per baptiſmum renaſcitur noua Eccleſia? Iure ergo nunc angelica tuba cœlorum exultat, tuba ſalutari inſonat, gaudet tellus, mater eccleſia lætatur, & omnis aula diuini nominis magnis reſultat populorum vocibus.

Cur hoc ſabbatum vocetur ſanctum. Caput XXV.

SAbbatum hoc pro magnitudine rei commune nomen exceſsit, quod eſt vigilia, ſcilicet attenta expectatio vel pręparatio cuiuſlibet magnæ & cum deuotione ſuſcipiendæ feſtiuitatis. Dicitur autem ſabbatum ſanctum, tum propter alia plura, tum maximè propter hoc, quod ad ſuſcipiendam tantā luminis claritatē, noua eccleſia ſacro baptiſmi fonte ſanctificatur. ¶Hac enim die ſolenne eſt, iuxta veram & Euangelicam patrū traditionem, fontes benedici, & præparata per fidem, tam corporum quàm animarum credentium vaſa, regeneratione noua ſanctificari. Præparantur animæ, quę mortuæ fuerant, vitæ victrici (morte victa) de bello reuerten-
ti, vt in magna regis Chriſti curia nullus ſit Oſeæ 13.
vernaculus aut ſeruus emptitius, qui non ad 1. Cor. 15.
ingreſſum triumphantis domini gratiæ ſerico caſtitatis auro veſtiatur. Sed de hoc in ſequentibus ſuo loco dicemus.

Quot vel quibus ex cauſis præfulgeat paſchalis ſolennitas. Caput XXVI.

NVnc, antequàm de ordine vel ratione officii diſſeramus, dicendum eſt, quot vel quibus ex cauſis paſchæ ſolennitas tam illuſtris tamque celebris habeatur. ¶Multi enim ſolùm hoc in illa reſpiciunt, quòd in prima ſabbati reſurrexit dominus, vnde & dies dominicæ reſurrectionis appellatur. Magna planè ſolēnitatis & lætitiæ cor-
dis noſtri materia: quia dum illo reſurgente Matth. 28.
reſurrectionem mortuorum eſſe credimus, nos quoq; reſurrecturos eſſe ſperantes, iure gaudemus. ¶Verum in huius contemplatione ſolennitatis nunquam illud gaudium memoriæ noſtræ debet præterire oculum, de noſtrarum redemptione animarum, quod (vt ſuperius dictum eſt) in hanc diem dilatum eſt à feria ſexta, qua per crucem & ſanguinem ſuum ſaluator noſter illam operatus eſt. Hæc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus verus ille agnus occiditur, eiuſque ſanguine poſtes conſecrantur. Paſcha quippe no-
ſtrum immolatus eſt Chriſtus, qui mortem
noſtram moriendo deſtruxit, & vitam 1. Cor. 5.
reſur-

reſurgendo reparauit. Duæ ſunt iſtæ paſchalis magnæ & annumerabiles cauſæ feſtiuitatis:redemptio animarum,quæ die paraſceues morte Chriſti parta eſt: & reſurrectio corporum,quæ prima ſabbati Chriſto reſurgente data atq; confirmata eſt. ¶Additur his tertia neceſſaria baptiſmatis ſolennitas,omnem nobis illarum conferens vtilitatem vel fructum,quæ pro eo,quod ab illis exordium totumq; ſuæ rationis ſumpſit ſacramentum,rectè in eiſdem paſchalibus gaudiis addita eſt. Tribus igitur ex cauſis nox hæc vt dies illuminata refulſit in deliciis noſtris. ¶O verè feſta dies,verè beata nox,nobilitas anni,mẽſis decus, arma dierum, ſplendor horarum, nox in qua deſertus infernus,apertus eſt paradiſus.¶Nox iſta, mortis exitus, vitæ reditus eſt. Lux gratiæ,ſplendor gloriæ,ſuauitatis poculum,fluuius deliciarũ, inundatio pacis,acquiſitio fortitudinis,laus conſilii diuini. Hac nocte ceſſauit exactor, quieuit tributum,captiui redditi ſunt,laſsi reſpirauerunt, confracta eſt virga perſequentium, computruit iugum dominantiũ. Pulchritudine noctis huius paradiſus refloruit,cœlum purpuratum eſt, angeli candidati, homines exhilarati ſunt. ¶Nox iſta paſcha dicitur: Paſcha autem hæbraicè,latinè dicitur trãſitus. Quis ergo tranſiuit?vnde & quò trãſiuit? Chriſtus dominus tranſiuit de hoc mũdo ad patrem, de morte ad vitam,de ignobilitate ad gloriã, de ſeruitio ad regnum,de contumeliis ad honorem, de fluctibus ſeculi ad portũ cœli,de medio latronũ ad patris conceſſum. ¶Trãſiuimus & nos.Paſcha enim noſtrum chriſtus eſt, tranſitus noſter immolatus Chriſtus eſt. Quò ergo tranſiuimus? Quàm ex lõginquo? Tranſiuimus à duplici perditione ad duplicem corporis & animæ ſalutem: de diabolo ad Deũ, de hoſte ad patrem,de tyranno, qui nec Deus eſt nec homo, ad regem noſtrum, qui Deus eſt & homo. Trãſiuimus, inquam, de tenebris ad lucẽ,de fatigatione ad requiẽ, de planctu ad canticũ,de nuditate ad tegumẽtum, de paupertate ad opulentiam, de reatu ad gratiam,de pœna ad gloriam.

Exod.12. 1.Cor.15. Pſal.30. Iohan.13.

Cur Paſcha non celebretur ante plenilunium,quod primum occurrit poſt vernum æquinoctiũ. Cap.XXVII.

TAm iucundã ſolennitatẽ,tã mirã veri luminis claritatẽ,tã ſplendidã gratiæ celſitudinẽ omnis ſexus agnoſcere, omnis ætas in mente habere, omnis debet conditio ſuſcipere. Neſcire eſt,calamitatis:non habere,captiuitatis:nõ indigere,dãnationis. Si quidẽ paganus,quia neſcit,miſer eſt:quia nõ habet Iudæus,captiuus eſt:quia nõ diligit hæreticus,damnatus eſt. Vt ergo tamen hoc bonum maiorum ſapientiam delectet, minorũ infantiam lætificet, mediocrium profectus ædificet,diuina ſuffragatur autoritas,elemẽtorum concurrit natura, Eccleſiaſtica ſimul nititur induſtria.¶Diuinæ nanq; autoritatis eſt,& ex antiqua lege Moyſi traditum, vt nõ celebretur ante primi menſis pleniluniũ, videlicet vbi primum plena luna poſt vernale occurrit æquinoctium. Valde hoc delectat ingenia ſapientium,quia magnum & perpulchrum in ſe continet myſterium.Luna quippe,quæ proprium non habet, ſed à ſole mutuatur lumen, ſanctam ſignificat Eccleſiam, quæ non habet à ſemetipſa, ſed à vero ſole Chriſto interni luminis accipit gratiam. Aequinoctium verò,quo trãſacto,iam dies noctẽ ſupergreditur,noctiſq; horas decerpens, illi minuit & ſibi adiicit,illud ſignificat,quod poſt ignorantiæ noctem dies ſcientiæ Dei longa cœpit ſerenitate produci,& multitudinem ignorantium ſtudium & labor imminuit veritatem Dei cognoſcentium.Dum ergo paſchalis agnus immolatur, & populus Dei,ſubmerſo Pharaone cum exercitu ſuo, de ſeruitute liberatur,pleniluniũ eſt, & nox vincente die ſuperatur,quia dum agnus Dei Chriſtus patitur, plenitudo gratiæ ſanctam illuſtrat Eccleſiam,vt tanquàm luna reuelata facie veri ſolis gloriam contempletur, & iam idonea iamq; placẽs,in thalamos eius ire meditetur. Sicq; dies noctẽ ſuperat, quẽadmodum ſcriptum eſt:quia vbi abundauit peccatum,ſuperabundauit gratia.

Exod.12. Exod.14. Rom.5.

¶Elementa quoq; nos in hoc lætificant, noſtriq; ſenſus lactant infantiam, quòd poſt hyemis aſperitatem mollis aẽr vernas ſpirat blanditias,telluſq; dudum ſterili frigore decrepita,viridi iuueneſcit herba, floreſq; ac ſegetes rediuiuo fructu vernant,& volucres cęli,gelu triſti terſo,dulce iubilant. Nam inter gaudia,quæ celebramus,dum hęc aſpicimus, ex ipſis viſibilibus ſimilitudine congrua cõmoueri debemus, qualiter in inuiſibilibus per Chriſti reſurrectionẽ profecerimus:ſcilicet quia pulſo perfidiæ gelu vitiorumq; imbribus,fidei virtutumq; pulchritudine refloruit mundus,vnde & in Canticis dicitur:Iam enim hyems tranſiit, imber abiit & receſsit, flores apparuerunt,vineæ florentes odorem dederunt, & vox turturis audita eſt in terra noſtra.Temporis ergo ſiue elementorum cõſiderata qualitas nonnihil gaudia piæ contemplationis amplificat.

Cant. 2.

¶Quantum autem ad cognoſcendam ſolẽnitatis eiuſdem gratiam, carnales quoq; Eccleſiaſtica

cleſiaſtica iuuit induſtria. Nam quia nequeunt ad ſpiritualia videnda mentis oculos aperire, niſi cauſarum corporaliter accidentium vi maiore excitentur, quæſitæ ſunt cauſæ, quarum impulſu vehementer excitandi percellerētur. Ieiuniū quippe quadrageſimale (quod pro decimis dierū offerri Deo alibi iā dictū eſt) ſic diſpoſitū, ſicq; præfixū eſt, vt non ante hanc ſacratiſsimā noctem vllo modo terminetur, ac deinde quinquaginta dierū numerus cōtinuè ſequatur, in quibus omninò ieiunia relaxantur. Itaq; dum per abſtinentiā corpus atteritur, nec aliundè laxatio, niſi ab hac paſchali nocte ſperatur, vel ſic eadem beata nox à carnalibus quoq; ambitur, & cum expectatione ſuſcipitur, & antequàm veniat: ſic omnes dies quadrageſimæ qui interſunt, tanquàm diurna deſiderati viatoris itinera, pene quotidie diligenter computantur. Omnibus ergo (vt dictum eſt) dulcis eſt hæc ſacra ſolēnitas, omnibus chara, cūctis deſiderabilis eſt, ſicut lux ambulātibus in tenebris, ſicut ſitientibus fons aquæ de petra ſalientis, ſicut peregrinantibus tabernaculum, quod Deus fixit. Sed iam nunc ipſum attingamus officiū, quo tandem læta laxemus ora poſt triſte ſilentium.

De cereo. Caput XXVIII.

PRopriū quoddā huius tātæ ſolēnitatis decus eſt, cereus à Zozimo Romanę Eccleſiæ pōtifice triceſimonono per Eccleſias benedici inſtitutus, à cui⁹ dulciſona benedictiōe præconia ſanctæ reſurrectiōis Chriſti inchoantur. Significat verò eūdem dominum noſtrum reſurgentem, ſuorum triſtitiam diſcipulorum, imo mundum vniuerſum lætitiæ competentis claritate ſerenantē. Hoc verè cōgruit, & vis ipſa ſignificatiōis expoſcit, vt ſicut pręteritis noctibus extincta luminaria facem Eccleſiæ contriſtauerunt (ſic eādem nocte hac cereus illuminatus iugi flammæ tripudiantis iubare lætificet.

Quid cereus ſignificet. Cap. XXIX.

SVprà dictū eſt, per cādelas, quæ extinctæ ſunt, mortes ſignificari prophetarū & iuſtorum, qui à ſanguine Abel iuſti vſq; ad Chriſtum occiſi ſunt, ipſamq; candelam, quę ad Euangelium non maior cæteris extinguitur, ipſum dominum ſignificare, qui Euangelizās occiditur, vnus ex prophetis reputatus. Conſtat autē, quia qui contēptus & humilis occiſus eſt, hunc Deus ſuſcitauit, ac principē & ſaluatorē exaltauit, ad dandā pœnitētiā in remiſsionē peccatorū. *Act. 5.* Benè ergo ſignificationis ordo procedit, dū clarā reſurgentis magnitudinem præclari ſignificat magnitudo cerei. ¶Eò vel maximè cereus ad Chriſti ſimilitudinem accedit, quòd paruula, quæ ſubſtātiam cerę educit, apes mater abſq; concubitu concipit & parit. cui rectè comparatur virgo Maria Dei genitrix, quę inuiolata nobis Deū in carne, quaſi mel in cera, protulit. Cū ergo rectè humanitatis chriſti ſimilitudinē gerat, ann⁹ illi ab incarnatiōe eiuſdē domini Chriſti conſequenter inſcribitur. Et quia crucifixus eſt, crucis quoq; figura congruè nihilominus inſculpitur. Amplius autem id, quod dictum eſt, eiuſdem cerei benedictio cōfirmat. ¶Primò cùm in præfatione benedicens rogat. Vt qui me, non meis meritis, intra Leuitarū numerū dignatus eſt cōgregare, luminis ſui gratiam infundendo, cerei huius laudem implere pręcipiat. Laus enim cerei nullo modo nominanda eſſet, niſi Chriſtū filiū, qui cum patre & Spiritu ſancto Deus vnus & ſolus laudādus eſt, ſignificaret: præſertim cū laus eadem cerei, noctis huius iucūdū ac prędulce præconium ſit, & reſurgentis gratiam atq; victoriam, vetera cum nouis conferens, tanquam tuba clariſsima perſonet.

¶Sed iam colūnæ huius (inquit) præconia nouimus, quam in honorem domini rutilās ignis accēdit. Qui licet diuiſus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit. Ex his quoq; duobus verſiculis magis ac magis ſæpè dicta cerei ſignificatio colluceſcit. Quod enim ait, Colūnæ huius pręconia nouim⁹, apertè nobis innuit, quòd illud idē per hanc pretioſam lampadem intelligere debeamus, quòd per illam præfigurabatur columnam, quę caſtra filiorū Iſraël de Aegypto exeuntium per mare rubrum pręcedebat. *Exod. 13. 14.* ¶Significabat autem illa columna nubis benè notam nobis nubē humanitatis Chriſti, in qua propriè thronū ſuum poſuit ſapiētia Dei, ſicut ipſa dicit: Thronus meus in columna nubis. *Eccle. 24.* Siquidem nunc illa columna nubis populum ſuum à diaboli ſeruitute liberatum, & rubrū mare baptiſmi trāſeuntem pręcedit dux itineris, vt inducat in terrā verā repromiſsionis, terrā viuentiū, quam (ſicut Moyſes ait) dominus Deus noſter die ac nocte intuetur, *Deut. 11.* nunc cœleſtibus doctrinis conpluens, vt verè colūna nubis, nunc igne ſui Spiritus accēdens, vt verè columna ignis. Iam ergo verę columnę huius myſteria nouimus.

¶Quod autē adiicit de natura ignis dicens, Qui licet diuiſus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit: multa nanque lminaria de vno videmus accendi, nec illud vnū propterea ſibimet lumē diminuit, nihilominus ad idē argumētū proficit. Nūquid enī rē talē tali in loco pſertim omnibus notam, nō propter aliud, q̄ propter ſemetipſam docere

docere nos voluit? Siquidem ineptum fuiſſet hoc abſq; myſterio tantis inſerere laudibus. ¶ Dum ergo columnam ceream rutilans ignis accendit, ſic de ſua naturali copia laudatus, per hoc aliud perpulchrum piumq; ſpectaculum noſtrarum mentium oculis ingeritur. Deniq; illud innuitur, quod extinctã in ſepulchro iacentem humanitatis Chriſti ſubſtantiã de ſupernis aſpirans ignea diuinitatis potẽtia rurſus animauit, & ſicut verè rutilãs ignis, gloria beatæ reſurrectionis hac nocte in perpetuum nobis gaudium fœliciter illuxit.

¶ Item eodem igne cõſecrati cerei cuncti, qui in Eccleſia ſunt, illuminari debent cereo li. Quod cum ſit, opportunè nobis illud in mẽtẽ ſubuenit, quòd dominus noſter ea die, qua reſurrexit, cùm eſſet ſero, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, manuſq; & latus oſtendens eis, inſufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum. Illic enim cœpit ille hominibus dari ignis, quem per hunc viſibilem ignem conſtat ſignificari, quẽ venit ipſe mittere in terram, & voluit vehemẽter accendi. Iohan. 20. Luc. 12.

Cur diaconus cereum benedicat.

Caput XXX.

HIc ipſa rei nouitas admonet, vt quæratur, cur tantæ materiæ, tantæ dignitatis benedictionem ſuper cereum pronunciet diaconus, præſente ſacerdote vel etiam pontifice, ſacriſq; indutũ veſtibus, cauſa manifeſta ſeſe offert quęrẽtibus. Conſtat enim, quia bonũ ſanctæ reſurrectionis Chriſti nuncium per minorem ſexum (id eſt, per mulieres) ſanctis Apoſtolis flentibus & lugẽtibus, Euangelizatum eſt. Luc. 23. ¶ Hoc autem tam rationabili diuinitatis diſpoſitione actũ eſt, vt inter illa, quæ ſignificatiuè fiunt in Eccleſia, memoriale ſuum omnino iure habere debeat. Nam quia mulier à diabolo miſſa viro mortem obtulit, pulchrè ſexus idem à rediuiuo Chriſto miſſus, virili ſexui vitam Euangelizauit. Rectè itaq; gradus inferioris miniſter, tam dulci, tam pulchra, tamq́ue melliflua cerei benedictione, tantæ ſolennitatis noſtrę gaudium inchoat, quia per inferiorẽ ſexum tam iucundum, tamq; pium dominicæ reſurrectionis miraculum, viris non quibuſlibet, ſed ipſis Apoſtolis annunciatũ eſt.

Cur ad benedicendum cereum quoq; portat incenſum. Cap. XXXI.

CVmq; diaconus cum cæteris ſubminiſtris ad benedicẽdum accedit, fruſtula quoq; portantur incenſi, vt cruciculæ (quæ cereo inſculpta eſt) offerendo infigat. Et hoc quoq; ad cauſam prædictam reſpicit. Illæ nanq; mulieres, quæ mortuum quęrebãt dominũ, & viuũ videre meruerũt, aromata ferebant, ſicut Euangeliſta refert: Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Marc. 16.

Cur dicatur, vel ſit ſacrificium veſpertinum.

Caput XXXII.

OFferens igitur incenſum dicit: In huius igitur noctis gratia ſuſcipe ſancte pater incenſi huius ſacrificium veſpertinum. Veſpertinum eſſe ſacrificium, totumq́ue ad veſperam ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, dici præſentis pertinere officiũ, clarum eſt. ¶ Cur autem hæc ſacroſancta ſolennitas vtrunq;, ſcilicet matutinũm & veſpertinum, habeat ſacrificium, ſuprà dictis ex ex cauſis colligi poteſt. Suprà nanq; dictum eſt, duabus ex cauſis præſentem ſplendere ſolennitatem, ſcilicet ex redemptione animarum, quę die paraſceues morte chriſti parta eſt, & ex reſurrectione mortuorum, quę illo reſurgente prima ſabbati cõfirmata eſt. Cõſtat autem, quod idem reſurrectionis noſtrę autor, imminente veſpera, caput inclinãs tradidit ſpiritum: & hora, qua primus Adam requiſitus, clamante domino & dicente: Vbi es Adam, inobediens deprehenſus eſt, eadẽ hic ſecundus Adam conſummata paſsione ſua, clamans & dicens: In manus tuas commendo ſpiritum meum, obediens inuentus eſt. Iohan. 19. Luc. 23. Oblaturi igitur ſacrificium matutinum, pro eo, quod hic Lucifer matutinus, reſurrectionis primogenitus, diem nobis ęternitatis reſurgendo aperuit. Sacrificium quoq; veſpertinum primum offerimus pro eo, quòd (vt dictum eſt) imminente veſpera, ſpiritũ tradẽs, eandem veſperam ſua morte fecit memorabilem, ſed eius celebritas dilata (vt dictum eſt) & competenter in hanc tranſpoſita eſt.

De baptiſmo. Cap. XXXIII.

AEqua victorię lex eſt inter homines, vt quicunq; ante bellum fuerãt victi, poſt bellum cedant in ius dominationemq́; victoris, mittanturq; legati in vniuerſam victi poteſtatem, qui victum eſſe priorẽ tyrannum annuncient, tituloſq́; victoris recipiendos oſtendant, & eius iura prędicent. Vnde & ipſe dominus, qui ad debellandum humani generis inimicum venerat, dicit in Euangelio: Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuũ, in pace ſunt omnia, quę poſsidet: ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit eũ, vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. ¶ Hac nocte aduerſus illum fortem armatum, ſcilicet diabolum, fortior ſuperueniens filius Dei, cruciſq; vexillum eius bellator inferens, ipſum cepit, alligauit, arma eius abſtulit, & ſpolia

paradi-

paradiſo reddidit. Ille tam fortis,qui vniuerſam terrã cõculcauit, hamo crucis captus eſt: quia dum fragilitatẽ carnis in Chriſto morte appetijt,diuinitatis aculeo trãsfixus eſt.¶ Recte igitur hac eadẽ nocte celebratur baptiſmi ſacramentũ,quo cõſtanter aduerſus victi poteſtatem iniquam eunt ſacerdotes noſtri, legati vtiq; victorioſi regis Chriſti, tituloſq; victoriæ proferentes,victi abrenuntiationẽ, victoriſq; ab hominibus exigũt profeſsionẽ. De cuius magnitudine ſacramenti aliqua debere dici,tempus & officij eius ordo nũc exigit,atq; in primis dicendum videtur,quomodo,vel quid mors Chriſti per baptiſmũ operetur in nobis. Conſequens enim eſſe videretur,vt quomodo propter peccatum mortales facti ſumus,in remiſsionem autem peccatorum baptizamur,iam poſt baptiſmum immortales exiſteremus.

Quomodo,vel quid per baptiſmum mors Chriſti operetur in nobis. Cap.XXXIIII.

Rom.6. PAulus Apoſtolus dicit:An ignoratis fratres,quia quicunque baptizati ſumus in chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus.Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Hic patenter oſtendit lucroſam cõmutationem factam eſſe noſtræ duplicis ac ſempiternæ mortis, cui iuſtè fueramus addicti, ſcilicet vt per baptiſmum cum Chriſto iniuſtæ morti addicto moriẽtes, mori vltrà non debeamus. Idcirco nanq; mortuus mortis ſuæ fluuium, ſcilicet ſanguinem & aquam de latere ſuo Chriſtus effudit, vt non deeſſet nobis, in quo eiuſdem mortis ſuę poſſemus participes fieri, & ſic à noſtra liberari. Valde nanq; repugnat iuſtitiæ,& cum iuſto Chriſto mori,& cũ peccatore diabolo damnari.¶ Sed non eadem iuſtitia pariter & hoc admittit,vt quicunq; in morte Chriſti Ieſu baptizati ſumus, ſtatim quoq; à morte corporis liberi ſimus. Nam in baptiſmo vnius ſimplę mortis Chriſti,quam ſuſcepit, ſimilitudo eſt. Nos autem duplam, ſcilicet corporis & animæ mortem debentes baptiſmi ſubimus remedium. Igitur propter vnam Chriſti mortem,cuius ſimilitudini cõplãtati facti ſumus,vnam à nobis mortẽ,quæ erat animę ſaluatrix,gratia depulit,aliã verò, quæ corporis eſt, iuſtitiæ cenſura reſeruauit. 2.Cor.5. Corpus quidẽ (inquit Apoſtolus) mortuũ,id eſt,certiſsimè moriturũ eſt propter peccatũ, Spiritus verò viuit propter iuſtificationem. 1.Cor.15. ¶Sed habent ſpei ſuæ conſolationẽ ipſa quoque baptizatorum corpora: quia quorum Spiritus nũc viuit propter iuſtificationẽ, ipſa quoq; immutabũtur per reſurrectionẽ,id eſt fient impaſsibilia, quando abſorbebitur id quod mortale eſt à vita. Nec hoc dictũ eſt, ꝙ ideo reſurrectio cõſequatur, quia baptizati ſumus, alioqui quicunq; nõ baptizãtur, non reſurgerẽt:ſed quia baptizati ſumus,præmiũ recipiet fides, vt cũ omnes mortui reſurgãt, ſoli immutentur fideles.¶ Omnes quidẽ,inquit,reſurgemus,ſed non omnes immutabimur.Canet enim tuba,& mortui reſurgẽt incorrupti,id eſt,immortales effecti,& nos immutabimur,id eſt, impaſsibilitatẽ quoq; obtinebimus,quæ infideliũ non erit.Nã qui mala egerunt, procedent in reſurrectionem iudicii. Nunc ergo præſentem accepimus in baptiſmo ſpiritus iuſtificationẽ,futurę verò immutationis ſpẽ. Et ſicut præcedens mors animæ, cauſa extitit corporeæ mortis omniũq; corruptionũ carnis: ſic nunc vita vel iuſtificatio Spiritus, quo in baptiſmo reuiuiſcimus, cauſa efficiẽs erit in reſurrectiõe,vt immute- Iohan.5. mur,id eſt,impaſsibiles ſimus.¶ De morte verò corporis argumentandũ non eſt, quòd cõſequenter & ipſam baptiſmi virtus abſorbere debuerit. Quamuis enim & hæc ab originali peccato,quod in baptiſmo deletur, initiũ acceperit,modo tamẽ diuerſo mors vtraque peccanti homini accidit.Nam mortẽ quidem animæ contumax diuinitatis appetitus intulit, corpori autẽ materiam ſemper viuẽdi, ſubueniendo potius quàm perſequendo Deus abſtulit:Ecce,inquiens,Adam quaſi v- Gene.3. nus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum,nunc ergo videte, ne forte mittat manũ ſuam,& ſumat de ligno vitæ,& viuat in æternum. Videntur hæc irã ſonare vel vindictã, ſed ſi rectè cõſiderentur,verba ſunt paternæ prouidentiæ,noſq; iam tunc à longè circumuolantis quædam præparatio miſericordiæ. Quid enim eſſet iam vitiato homini vita ęterna,niſi æterna miſeria? Quod Plotinus quoque gentilium quidam philoſophorũ rectè, Auguſtino teſte, intellexiſſe laudatur. Nam cùm de humanis animis ageret:Pater,inquit, miſericors mortalia illis vincula faciebat.Ita hoc ipſum (ait Auguſtinus) quod mortales ſunt homines corpore, ad miſericordiã Dei patris pertinere arbitratus eſt, ne huius vitæ miſeria ſemper tenerentur.Tunc enim à dæmonibus quid differrent? Nunc autem longè differunt, quia cũ ſit Dei beata æternitas,vel ęterna beatitudo, dęmonum autem miſera æternitas vel ęterna miſeria: homo,cuius eſt miſeria mortalis vel mortalitas miſera, à Dei quidem beatitudine cecidit, ſed vſq; ad dæmonum miſeriam non peruenit,prouidente

miſericordi Deo,ac dicente: Videte ne ſumat de ligno vitæ,& viuat in æternum. ¶Nō ergo conqueſtione vlla ventilandum arbitramur, cur in baptiſmo noſtra corporea mors non deleatur: quin potius viro fideli optanda eſt vt veniat,& tanquam miſericordiæ profectus, animam à miſeria vitæ præſentis abſoluat. Non enim eſt quaſi homo vt mentiatur,neque vt filius hominis vt mutetur. Vnius eiuſdemque gratiæ propoſitum, quod tunc incepit, quando hominem immortalem eſſe vetuit, nunc in fide baptiſmatis oſtendit: perficiet autem in die reſurrectionis.

Num.23.

Quòd iuxta ſententiam domini nullus vnquam, niſi renatus ex aqua & Spirituſancto, regnu Dei introierit, & quòd illa hora, qua dominus noſter ſanguinem & aquam de latere ſuo fuderit,vniuerſa eccleſia,quæ iam erat vel fuerat ab origine mundi vſq; ad latronem,qui in cruce confeſſus eſt,baptizata ſit. Cap.XXXV.

TAntum autem, tamq; neceſſariū eſt hoc baptiſmi ſacramentum,vt ſine illo,iuxta ſententiam domini,non poſsit quis videre regnū Dei.Hic iā de illo latrone quæri poteſt,cui cōfitenti in cruce & dicenti:Memento mei domine,dum veneris in regnum tuū.Amē dico tibi,inquit dominus,quia hodie mecū eris in paradiſo. Hic enim ſecundū regulā,qua ſinguli baptizamur nos, baptizatus non eſt. Quomodo ergo defenditur illa domini ſententia,dicentis: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt videre regnū Dei? Sed ſi de huiuſmodi permouemur,anguſtus eſt adhuc cordis noſtri intellectus,claráq; maieſtatē ſacri baptiſmatis nondū ſatis apertis intuemur oculis. Solū riuū,quē ad nos,qui foris eramus, Chrs emiſit,dicens diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gentes, baptizātes eas in nomine patris & filij & Spiritus ſancti: ſolū,inquam,riuū ſacri baptiſmatis, qui ad nos exiuit,attēdimus, ipſumq; fontē domus Dauid, vbi quādo,vel quātū,priuſquàm ad nos deriuaretur, inundauerit, minus diligenter animaduertimus.At ille fons ſalutaris vniuerſæ Eccleſię, quæ ab initio per ſex mundi ætates collecta, propter originale peccatum ab ingreſſu paradiſi arcebatur, cunctiſq; qui adhuc viuentes iā corpore erant eiuſdē Eccleſiæ,dominū noſtrum audiendo ipſumq; fideliter ſequendo: vniuerſæ,inquam, Eccleſiæ ab Adam vſq; ad latronem ſupradictum, fons ille baptiſmi ſalutaris inundauit: qua hora patefacto lancea militis Chriſti latere, ſanguis & aqua prorupit. Ibi pariter totam Eccleſiam, quæ iam

Iohan.3. Luc.23. Matth.28. Zacha.13.

erat vel ab initio mundi fuerat, lauit Chriſtus à peccatis eius in ſanguine ſuo,vt exhiberet ſibi ſponſam glorioſam, non habentem maculam aut rugam. Nam ex quo primi parētis peccato maculata,& propter hoc in medio corruptionum veteraſcēs, corrugata eſt: vel(vt Eſaiæ verbis vtar)ex quo bibit de manu domini calicem iræ eius, & vſq; ad fundū calicē ſoporis bibit, & potauit vſq; ad feces, non fuit(vt idem ait propheta)qui ſuſcitaret eam ex omnibus filijs, quos genuit, & non fuit, qui apprehenderet manū eius ex omnibus filijs,quos enutriuit. Filij tui, inquit, proiecti ſunt,dormierunt in capite omnium platearum, ſicut beſtia illaqueata. ¶Quamuis enim idem ſalutiferæ curationis auxilium,circumciſio in lege cōtra originalis peccati vulnus tunc ageret, quod nunc baptiſmus agere, reuelatæ gratiæ tempore, conſueuit, hoc omnino exceptum eſt, quòd regni cœleſtis ianuam necdum intrare poterant: tātum in ſinu Abrahę poſt mortem beata ſpe conſolati, ſupernę pacis ingreſſum fœliciter expectabāt, donec adueniret ipſe,qui in eodem propheta poſt pauca loquitur: Propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa,quia ego ipſe,qui loquebar, ecce adſum. Et paulò pòſt idem propheta de eodem:Iſte, inquit,aſperget multas gentes. ¶De qua aſperſione loquitur Eccleſia per os Dauid, qui ex ſupradictis Eccleſiæ filijs antiquæ vnus erat: Aſperges me,inquit,hyſopo & mundabor,lauabis me & ſuper niuē dealbabor. Per hyſopum, quæ herba humilis eſt, naſciturq; in petroſis locis, & bibita tumorem pulmonis deponit:de qua in lege quoq; pręceptum erat,vt faſciculo hyſopi intincto in ſanguine victimę aſpergerentur leproſi, & ſic mundarentur:per hyſopum,inquam,herbam humilem atq; ſalubrem, paſsionis Chriſti ſignificat humilitatem,qua aſpergenda, lauanda & ſuper niuem dealbanda erat ipſa, quę per Dauid hoc loquitur,eccleſia. ¶Hinc & propheta Zacharias,cū dixiſſet de ingreſſu eius, quo in ciuitatem Hieruſalē paſſurus intrauit:Ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinā,& ſuper pullum filium aſinę, poſt puſillum cōuerſus ad ipſum:Tu quoq;,inquit, in ſanguine teſtamēti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu,in quo nō eſt aqua,id eſt,in ſanguine paſsionis tuę eos, qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo nō eſt vlla miſericordia,tua clementia liberaſti. Hāc aūt munitionem, ad quam per eūdem prophetam eoſdem vinctos cohortatur dominus, ſtatim adiungens: Conuertimini ad munitionem vincti ſpei, non aliam debemus accipere, niſi habitationē paradiſi, in quam,

Ephe.5. Pſal.50. Leuit.14. Num.19. Zacha.9.

in quam primus cum domino latro ingreſſus eſt.

¶Baptizatus ergo Ieſus in paſsione ſua, de qua & ipſe dixerat: Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coartor vſque dum perficiatur, qua hora ſanguinem & aquam de latere ſuo profudit, eadem hora totum corpus eius, quod eſt Eccleſia, quantacunque ab initio mundi vſque in eandem horam concreuerat, ſemel ſimulque baptizata eſt, & aſperſa hyſopo (vt ſuprà dictum eſt) mundata eſt, & lota, ſuper niuem dealbata eſt. ¶Propter eos autem, qui foris erant, nec adhuc eiuſdem Eccleſiæ corpori per fidem vniti fuerant, idcirco non eos ille fluctus attigerat, nec enim baptizatur quis, priuſquam eiuſdem baptiſmi fidem habeat: propter eos, inquam, poſitum eſt quaſi ante fores eiuſdem Eccleſiæ deriuatum baptiſmi ſacramentum, vt quicunq; Iudæorum ſiue gentilium Eccleſiam ingredi cupiunt, baptizentur: quia Eccleſia ipſa baptizata eſt. ¶Inde eſt, quod ſingulariter Paulum quidem legimus baptizatum, videlicet quia quando vniuerſaliter (vt dictum eſt) Eccleſia baptizata eſt, ipſe in corpore eiuſdem Eccleſiæ nondũ erat, ſed in ſynagoga ſatanæ, quæ Chriſtum caput Eccleſiæ crucifixerat. ¶Petrũ vel quẽlibet cæterorum, qui Chriſto adhæſerant, baptizatos ſingulariter non legimus: nec ipſe Auguſtinus reperire potuit in Epiſtola, quã ad Seleuciam interrogatus de baptiſmo Apoſtolorum, ſcripſit. Nam ante paſsionem ſuã Ieſus (inquit Euangeliſta) non baptizabat, ſed diſcipuli eius. Quomodo autem baptizabant diſcipuli eius, niſi quemadmodũ & diſcipuli Iohannis, videlicet in pœnitentiã? ¶Siquidem & Romana Papæ Leonis autoritas ex Euangelica ſerie comprobat, quia baptizãdi regula ante paſsionẽ domini data non fuerat, ſed poſt paſsionem ac reſurrectionem eius ab ipſo data eſt, dicente: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & Spiritusſancti. Cæterum de his viderit quiſque, quid ſentiat, vtrum eos rebaptizatos eſſe aſſerat. ¶De latrone ſupradicto illud nemo eſt qui dubitet, quin cum Domino Paradiſum ingreſſus ſit: & tamen non niſi in vniuerſali Eccleſia ſimul illo, qui de latere domini effluxit, flumine pręſentialiter baptizatus eſt. Baptizata quippe (vt ſæpe dictum eſt) tunc eſt omnis, quæ ſuper terram, vel ſubtus terram erat Eccleſia, ſicque de mortui Chriſti latere renata, ſicut de latere dormientis Adæ fabricata eſt Eua. Nam ſicut coſta Adæ cauſa materialis extitit vnde formaretur Eua, ſic fluuius ille, qui de latere Chriſti fluxit, cauſa fuit effectiua, vt paradiſo vel cœlo, Chriſtiq; ſpirituali coniugio ſancta eius ſponſa renaſceretur Eccleſia. ¶Siquidem nullus adhuc de omni genere humano regnum Dei viderat. Dixerat autem ipſe abſq; vlla exceptione, tam præteritorum quàm præſentium vel futurorum: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusſancto, non poteſt videre regnũ Dei. Omnes igitur oportuit renaſci, omnem Eccleſiam veterum pariter ac nouorũ, quia fuerat in pręuaricatione primi Adæ generata, oportuit in fide ſecũdi Adæ regenerari, vt poſſet videre regnũ Dei.

Luc. 12. — Act. 9. — Iohan. 4. — Gen. 2. — Iohan. 3.

Cur nulli veterum ſanctorũ ſua triſtitia ſuffecerit, vt per eã illic, vnde primus homo lapſus eſt, poſſet reſtitui abſq; baptiſmo ſanguinis Chriſti. Cap. XXXVI.

Miretur aliquis, cur hactenus nemo iuſtorũ, nemo ſanctorũ patriarcharum aut prophetarũ, nec ipſe pater Abrahã, cui primo contra ſpẽ in ſpẽ credenti fides ad iuſtitiã reputata eſt, quiq; ob eiuſdẽ fidei meritũ amicus Dei appellatus eſt, per laudabilẽ iuſtitiã ſaltẽ in ſeipſo, delere peccatũ originale ſeq; paradiſo reſtituere potuerit. Sed de hoc profectò, quicunq; diuini vel etiam humani iuris peritiã habet, minimè miratur. Reus enim & condẽnati capitis ſeruus quomodo redimet caput ſuum, ſi nihil addat ad ſeruitium, vel etiam minuat, quod debuerat ante reatum? Aliis enim & minoribus debitis alia maiora debita non redimuntur. Verbi gratia. ¶Homo ille, qui deſcendebat ab Hieruſalẽ in Hiericho, & incidit in latrones, debebat regi ſuo Hieroſolymitano decem millia talẽta (quis enim ęſtimare poſsit, quã tum creatura debeat creatori?) eratq; diues & inclytus in illa ciuitate, nec illi tanti debiti perſoluendi facultas deerat. Pręmonitus fuerat ab illo domino ſuo, fidelis vt eſſet ac ſubditus, præceptumq; acceperat, quo non difficulter obſeruato, tũc demũ emeritus iure altiori dignitatis gradu promoueretur. At ille ab anathemizato principe Hiericho domini ſui inimico, ſpe regnandi ſolicitatus vt deſcenderet, & tanquam regnare idoneus ſeruire contemneret, deſcendit, ſecumque omne domini ſui debitum abſtulit: ſtatimq; ab illo deceptore ſpoliatus, & plagis impoſitis, ſemiuiuus relictus eſt. ¶Hic proditor iacens in Hiericho, qui antequam transfugeret, decem millia talenta debebat, nunquid pro ſatisfactione centum offerens denarios, debitum omne rependit, ſuis quoq; medetur plagis, proditionisq; opprobrium diluit, vt

Rom. 4. — Luc. 10.

infamis inter famoſos proceres in illa regali ſedet curia? Imo benè ac miſericorditer cum illo agitur, ſi tantum in illa ciuitate vel curia non receptus, non etiam ignibus exuratur, vel alia pœna funditus à vita, qua indignus eſt, extrudatur. Benè ergo cum Abraham & Iſaac & Iacob, vel quolibet iuſto egit clemens diuinitas, quòd à paradiſo excluſus, non etiam inferni cruciabatur ignibus, ſed in pace collocatus, illum expectabat legiſlatorem, qui veniens benedictionem daret, vt videretur Deus deorum in Sion. *Pſal.83.* Quicquid enim fidelis ſeruitii Deo quilibet iuſtus obtulit, tantum erat ad comparationem eius laudis & glorificationis, quam homo conditus in paradiſo ſuo debuerat creatori: quantum ſi compares centum denarios decem milibus talentis. Vnde ergo peccatum quoque originale redimeret? ¶Ad hoc etiam accedebat, quòd vita hæc miſera ſine actualibus quoque peccatis ſaltem leuibus, ſicut nunc, ita & tunc tranſigi omnino non poterat. Non ergo ſummæ Dei iuſtitiæ congruebat, qui in hoc terreſtri ſanctuario ſuo maculatum quippiam ſibi offerri prohibet, vt in illis cœleſtibus ſanctis ſanctorum aliquid niſi immaculatum ſuſciperet, & inemendatam humanam creaturam angelicæ dignitati penitus incorruptæ coæquaret: fieretque iniuſtus, ſicut & iuſtus, & clariſsima cœli reſpublica tali inordinatione confunderetur.

¶Et ne forte (quod abſit) iudicia Dei reprehendamus cum his, qui iuxta Ezechielem intra ſe parabolam vertebant, dicentes: *Ezech.18.* Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt, libet propoſitam ſimilitudinem, quoniam ex Euangelica parabola eſt, adhuc ſecundum humanæ legis æquitatem perſequi, quoniam homines ſunt, qui reprehendunt iudicia Dei: Audiant hoc & reſpondeant mundanæ legis æqui cenſores, & diuini examinis iniqui reprehenſores. ¶Supradictus homo, poſtquã deſcendit in Hiericho, genuit (ſicut ſcriptura refert) ad imaginem & ſimilitudinem ſuam filios & filias. *Gen.5.* Quid nanque eſt, quod ait, Genuit Adam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam? Hoc vtique voluit intelligi, quòd à latronibus deſpoliatus (vt ſupradictum eſt) genuit nudos, plagatus morbidos, ſemiuiuus & ipſos ſemiuiuos. Vitiatæ nanque ſuccus radicis, nihilominus vitioſe in fructibus erupit. Et quod valde dolendum eſt, ſicut ſpoliatus & ſemiuiuus multò plures generauit, quàm generare debuerat, ſi in priori ſanitate cuſtos paradiſi fidelis & obediens permanſiſſet. Tunc enim ex illo ſoli naſcerentur hi, qui ad vitam præordinati ſunt, quique nunc per Chriſti gratiam ad eandem reuocantur vitam. Nam propter peccatum, Maledicta, inquit Deus, terra in opere tuo: cum operatus fueris eam, nō dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cui terræ, ſcilicet, mulieri. Multiplicabo, inquit, ærumnas tuas & conceptus tuos. *Gen.3.* Multiplices itaque conceptus de terra carnis, quæ propter ſuperbiam, qua diuinitatem appetiuit, luxuriæ ſubiecta eſt, tanquam tribulorum & ſpinarum denſitas excreuerunt ſuper numerum: & tanti naſcuntur reprobi, vt ad comparationem illorum pauci ſint electi. ¶Dicant *Matth.20.* nunc hominis illius filij, qui omnes in Hiericho nati ſunt: hominis, inquam, qui ciuitatem Hieruſalem, quia ſponte dereliquit, iuſtè perdidit: dicant, vtrum iure hæreditario ciuitatem eandem repoſcant, legaliter patri adiudicatam. Dicant, inquam, legis periti, in qua Romanorum ſeu Barbarorum curia ſimile quid iudicare præſumant.

¶Sed dicet aliquis: Dominus ipſe (cuius *Prouer.20.* in ore lex clementiæ eſt) Filius, inquit, non *Prouer.31.* portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. *Ezech.18.* *Thre.5.* Benè. Sed rurſum *Exod.20.* alius propheta dicit: Patres noſtri peccauerunt & non ſunt, nos autem iniquitates eorum portauimus. Et Moyſes ad Deum: Qui reddis, inquit, peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Quapropter quærenda eſt harum conſonantia tibiarum: quia cum ſpiritus illas vnus idemque perflauerit, in ipſis diſſonantia non debet intelligi. Videlicet portant iniquitatem patrum filii, qui ſequuntur: non portãt, qui non ſequuntur. Dicis itaq; mihi: Abraham, Iſaac & cæteri iuſti non ſunt ſecuti primorum iniquitatem parentum, ſed omni teſtimonio fidei probati inuenti ſunt. *Hebr.11.* Fateamur igitur, quia nec portare debuerunt: veruntamen, inquantũ non ſecuti ſunt. Et qui omnino non ſecutus eſt, Chriſtus Deus carnem habens ex carne Adam, & oſſa ex oſſibus Adam, omninò nec portare debuit. ¶At illi quàm longè ab illa parentum iniquitate in altitudinem iuſtitiæ prouecti ſunt. Vnus ex præcipuis Eſaias dicit: Facti ſumus vt immundi nos omnes, iuſtitiæ noſtræ ſicut pannus menſtruatæ. *Eſai.64.* Non igitur æquum erat, vt illorum iuſtitia, quoniam menſtruata erat, cœleſte ſanctuarium introiret, donec fons ille domus Dauid, fons baptiſmi, de quo nunc ſermo eſt, iuxta prophetam

tam

[Zacha. 13.] tam Zachariam in ablutionem mēſtruatæ pateret, videlicet lancea aperiēte latus domini crucifixi. Interim illis ampla merces, & omnē illorum iuſtitiam ſupergrediens erat apud inferos præſens requies, & futuræ per Chriſtū glorificationis ſecura & beata ſpes. ¶Gratias miſericordi Dei iuſtitiæ, & iuſtæ Dei miſericordiæ, qui ſic aduerſatus eſt, vt ſubueniret, ſic percuſsit, vt ſanaret, & iuxta illud Pſalmiſtæ: Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt, ſic ve-
[Eſa. 19.] ritatē & iuſtitiam aduerſus culpā exercuit, vt
[Pſal. 84.] miſericordiā & pacē reſeruaret homini. Nā quia ſatisfactionem pro culpa nō niſi homo debebat, & non niſi Deus perficere poterat, Deus homo factus eſt, quatenus vnus idemque Chriſtus, & verus Deus ab homine exigeret, & vt verus homo perſolueret.

¶Igitur, ſicut ſuprà dicere cœpimus, vt participatiōe mortis chr̄i iuſtificaremur, in morte ipſius baptizati ſumus, cōſepulti cum illo [Rom. 6.] per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit chr̄s à mortuis per gloriā patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. De cuius renouationis ſacramento vel ordine, qui poſt ſuprà memoratam cerei conſecratiōnem celebratur, iam dictum eſt.

LIBRI SEXTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEPTIMVS.

De ordine eiuſdem baptiſmi. Caput I.

EA, quę in baptiſmo celebrantur, quæ dicuntur, quę agūtur, carmina ſunt illa, propter quæ tanquàm maleficia martyres accuſabātur, rapiebantur, occidebātur. Diabolus enim, cui per Chriſtianæ fidei profeſsionem in ſacro fonte renunciatur, in quem iudiciales ſententiæ proferuntur, habens iram magnam, ſæuiebat in cordibus impiorū, & tuba diuini nominis offenſus, illorū cæcitate & inſania pro ſuis aduerſus Deū
[Apoc. 8.] armis vtebatur, & ſicut in Apocalypſi legitur, quia canente tuba magnus mons ardens iracundia, confugiebat in profundum cordis impiorū, & diuinis exorciſmis, per quos eiectus fuerat, maleficii crimen effingens, leges
[Eſa. 43.] econtrà dictabat. Sed vos teſtes mei, dicit dominus, videlicet quia nihil malæ artis nos à bono magiſtro didiciſſe, optimè conſcii ſumus. In his igitur, quę dicuntur vel aguntur, virtutem, qua diabolus damnatur & confoditur, admoto fidei ſpeculo, contemplemur.

Quòd lectiones & tractus præſentis diei ad baptiſmi pertineant ſacramentum. Caput II.

IN primis lectiōes de veteri teſtamento ad nouum hoc ſacramentum pertinentes leguntur, & cantica ſimiliter, id eſt, tractus ad idem reſpondētes, ſuccinūtur. Difficile nanque eſt enumerare, quàm familiare, quàm frequens Spiritui ſancto fuerit, etiam ante aduētum Chriſti maximè circa aquas operari, & myſticis dictis aut factis gratiam præſignare baptiſmatis. Inde ergo lectiones ſacræ baptiſmo congruentes, ad inſtructionem baptizandorum ſolenniter recitātur. ¶Et ſicut [Gen. 24.] ſeruus Abrahę miſſus, vt filio domini ſui Iſaac vxorē acciperet, Sara matre eius mortua, Rebeccam inuenit ad fontē aquæ, & inaures dedit ad ornandam faciem eius, & armillas in manib9, & ita præornatā adduxit ad Iſaac: ſic legati Dei patris, id eſt, ſacerdotes eius, ad fontes baptiſmi venientes, nouam ſponſam, id eſt, nouam plebem Chriſto filio eiuſdem antiqui dierum, per fidei doctrinam acquirūt. Adiurauit enim eos Deus pater charitate [Dani. 7.]
magna, coæterni ſibi verbi incarnationem [1. Cor. 1.]
exhibēs, cuius in typum ille ſenex Abraham prædictum ſeruum adiurauit ſuper femur ſuum: & ipſi quoq; ferunt ſecum de omnibus bonis dn̄i ſui, quia diuites facti ſunt in verbo & in omni ſcientia, magnarūq; operatiōe virtutū. Adiurauit, inquam, eos Deus pater, vt filio ſuo vero Iſaac, id eſt, riſui vel gaudio noſtro, nouam ſponſam Eccleſiam de gentibus accipiant: quia mortua eſt, quę ſecundum carnem illū genuit, ſynagoga mater eius, & eiuſdem filii ſui, quem occidit, enecata eſt ſanguine, quia dixit: Sanguis eius ſuper nos & ſu- [Matth. 27.]
per filios noſtros: Dum ergo lectiones ſacras baptizandis recitamus, quaſi Rebeccam, quę interpretatur obedientia, ſeruus Abrahæ ad fontē aquæ alloquitur, datq; inaures, id eſt, fidei doctrinam, quæ obedientē benè pręor-

nat aurem. Accipit illa & armillas in manibus, dum, quod credit, in mortificatione ſuæ carnis operatur, propter quod & in morte Chriſti baptizatã ſe eſſe meminit. Nec mora, libenter ad Iſaac contendit, obliuiſcens populum ſuum & domum patris ſui, totamque expeditam cæleſtibus præbens nuptiis. Pſal. 44.

De lectione prima, quid ad baptiſmum pertineat. Cap. III.

Illa, quæ prima ponitur lectio, libro Geneſis, In principio creauit Deus cęlũ & terrã, forte quærat aliquis, quid ad baptiſmi pertineat ſacramentũ. Et qui talis eſt, quaſi clauſus adhuc ſacculus eſt, qui anteq̃ excutiatur, non apparet quid in illo cõtineatur. Sed prophetæ, quorũ Moyſes primus vel maximus eſt, iã excuſſi ſunt, vt inde, quæ clauſa & operta ſacramenta cõtinebãt, manifeſta procederent. Quod quia primitùs Apoſtoli fecerũt, ipſi nãque primi poſt Chriſtũ quaſi excutiendo nobis prophetas aperuerunt, idcirco dicũtur in Pſalmo filii excuſſorũ. Pſal. 126. ¶ Et hæc maximè lectio iã à magnis & fortib᷑ viris excuſſa & expoſita eſt, à quibus & vocatur Hexameron, id eſt, opus ſex dierũ. De quorũ dictis ſi omnia cõgregarẽtur, quę ad baptiſmi pertinẽt ſacramentũ, nimia prolixitas præſenti loco magnũ afferret faſtidiũ. Breuiter ergo dicendum, quia maximè ex hoc pręclarũ baptiſmo Chriſti perhibet teſtimoniũ, quod ait: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, ſimulq́; diuini nominis, in quo baptizamur, id eſt, ſanctæ trinitatis ſemel & iterũ euidẽs perſonat oraculũ. Gen. 1. ¶ Ait enim: In principio creauit Deus cælũ & terram. Quod aliud principiũ intelligendũ putabimus, niſi filium? Ipſe enim de ſeipſo interrogãtibus Iudæis quis eſſet, Principiũ, ait, qui & loquor vobis. Ioban. 8. Ergo principiũ filius. Per filiũ fecit Deus cœlũ & terrã. Omnia per ipſum facta ſunt, ſicut Iohan. euãgeliſta narrat, Iohan. 1. Et ſine ipſo factũ eſt nihil. Nã proculdubiò in Dei nomine pater, in principii nomine filius intelligẽdus eſt. Profectò, cũ dixiſſet, In principio fecit Deus cœlum & terram, ſubſecutus adiunxit: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, qui tertia eſt in trinitate perſona.

¶ Item in eadem lectione, Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã. Vnde Gregorius: Cũcta, inquit, dixit Deus & facta ſunt. Cùm verò facere hominẽ decernit, hoc quod reuerenter penſandũ eſt, præmittit dicens: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtram, vt videlicet quia rationalis creatura condebatur, quaſi cum cõſilio facta videretur, quaſi per ſtudium de terra plaſmatur, & inſpiratione conditoris in virtutem vitalis ſpiritus exigitur: vt ſcilicet nõ per iuſsionis vocem, ſed per dignitatẽ operationis exiſteret, qui per imaginẽ dei fiebat. De eo, quod ſupradictũ, Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & de ſimilitudine, quę hic poſita eſt: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram, plus aliquid eloqui præſenti negocio cõpetit. Nã verè idcirco nũc Spiritus ſanctus fertur ſuper aquas, vt ſimilitudinẽ Dei, quæ in homine per peccatum abolita fuerat, per regenerãtẽm baptiſmi gratiam reſtituat. Quod vt commodius fieri poſsit, dicendum prius eſt, quę inter imaginem ſimilitudinẽque Dei diſtantia ſit.

Quæ imaginis & ſimilitudinis Dei diſtantia ſit, & quòd non imaginem, ſed ſimilitudinẽ homo peccando perdidit, ad quam reformatur per baptiſmum Chriſti.

Caput IIII.

Ad imaginem Dei homo factus eſt, in eo, quòd rationalis eſt: ad ſimilitudinẽ verò in eo, quòd diuinę bonitatis imitator conditus eſt. Imago nanq; Dei vel figura ſubſtãtię eius, ſicut Apoſtolus ait, filius eſt: Hebr. 1. bonitas aũt vel charitas Dei & imaginis eius, Spiritus ſanctus eſt. Et idcirco non eſt dictum, Faciamus hominem ad ſimilitudinem & imaginem meam, ſed, Ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, quia ſimilitudo non vnius tantũ, ſed duarum perſonarum, ſcilicet patris & filii eſt, imago autem non duarũ, ſed vnius ſcilicet patris eſt. Filius nãq; patris tantum, non etiã Spiritus ſancti filius eſt. Spiritus autem ſanctus non ſolùm patris, ſed & filii ſpiritus eſt. Potuit autem creatura rationalis amittere id, quod ad ſimilitudinem Dei facta eſt, non potuit verò eo carere, quod ad imaginem Dei condita eſt. Quare? quia videlicet diuinæ bonitatis imitatio, per quam Dei ſimilitudo retinetur, creaturæ quoq; voluntatem exigit: rationalitas autem, quæ impreſſione imaginis Dei humanæ animæ inſculpta eſt, à ſola creatoris arte proceſsit.

¶ Igitur, vt ſimilitudinem Dei, quam noſtra volũtate perdidimus, noſtra nihilominus voluntate recuperare poſsimus, bonitas Dei Spiritus ſanctus illuc vſq; deſcẽdit, quò peruenire nos facilè poſſumus, dum ſuperfertur aquis, quæ præſto ſunt, de noſtro ſolam volũtatem poſtulans, cætera gratis omnia procurans. Nam & aquam illã, quę de mortuo Chriſti corpore profluxit, ipſe creauit, qui corpus ipſum Chriſti de noſtræ aqua naturæ fotu ſuo concreſcere fecit, ſicut habemus in ſymbolo: Et incarnatus eſt de Spirituſancto, vel in Euangelio: Quod enim in ea natum, eſt de Spirituſancto, Matth. 1. & qui in mundi creatione (vt in præ-

in præſenti lectione ſcriptum eſt)ſuperfere-
batur aquis,in modum volucris (vt ait Hie-
ronymus)oua ſua calore animantis, ipſe núc
ſuperfertur aquis baptiſmi, vt ingredientes
ſub gratiam ſuã confouens,in veram regene-
raret vitam, expandens alas ſuas,& aſſumens
eos atq; portans in humeris ſuis. ¶Etſi opus
eſt,vt amplius appropinquet alicui, id eſt,ſi ab
Deut. 32. aquis arceatur aliquis, vt volens ad illas per-
Actu. 10. 11. uenire nó poſsit, ſicut arcebatur Cornelius,
Iudæis prohibentibus gentiles recipi: vel ſi-
cut multi Chriſtum in perſecutione confité-
tes, necdum baptizati, ad aquas peruenire
non poterãt,artati carceribus & vinculis præ
pediti. Si,inquã,opus ſit propter aliquid hu-
iuſmodi, túc demũ aduolat mater gratia dei,
ſuaſq; vltra nidum aquarum alas extendit:ſi-
cut adhuc loquẽte Petro cecidit Spiritus ſan
ctus ſuper omnes,qui audiebant verbum, &
erant loquentes linguis & magnificantes
Deum.

Quòd martyres baptiſmum non conſecu-
ti,rectè dicantur in ſanguine
& morte ſua baptizati.
Cap. V.

SEd illos,tanto defenſore tutos,iuſsit Pe-
trus aqua baptizari in nomine patris & fi
lii & Spiritus ſancti:multi auté perſecuti-
onis articulo præoccupati, ſine aquæ baptiſ-
mo ſuppliciis affecti,pro chriſto cõſummati
ſunt. Quid ergo?Nunquid hi baptizati ſunt?
Imo tanto maioré gratiã præ illis,qui in pace
Eccleſię moriuntur,aſſecuti ſunt,quanto gra
uiori diſpendio morti & ſanguini Chriſti cõ
municauerũt. Nam in baptiſmo cõmuni,tan
tũ ſimilitudo mortis eſt, ſicut ait Apoſtolus:
Rom. 6. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudi-
nis mortis eius,ſimul & reſurrectionis eri-
mus:in martyrio aũt ipſa mors. Quòd ſi mar
tyrium baptiſmus non eſſet,nunquam domi
nus de paſsione ſua dixiſſet, quod iam ſu-
prà commemoratum eſt:Baptiſmo habeo ba
Luc. 12. ptizari,& quomodo coartor,vſquedum per-
ficiatur? Verum exceptis his, quos eiuſmo-
di articulus non intercipit, nulli Spiritus ſan
ctus extra fontem occurrit,totamq; remiſsi-
onem peccatorum intra aquas continet, nec
vltrà extendit. Ex his maximè locis, de qui-
bus dictum eſt,memorata lectio baptiſmi ſa-
cramẽto congruit.Cęterum niſi vitandi ſub-
eſſet cauſa faſtidii,poterat ex autẽticis docto
rum tractatibus oſtendi,quòd tota ſeries mũ
danæ creationis,quæ in eadem lectione di-
geſta eſt, ſimilitudines præferat noſtræ,quæ
per baptiſmum agitur, renouationis.¶Nam,
qui in principio creauit Deus cœlum & ter-
rã,& cætera fecit ſex dierũ opera,nunc dicit:
nouos cœlos & nouam ego terrã creo,id eſt, Eſai. 65.
nouos ſanctos,& nouam Eccleſiæ plebem:&
diuidit aquas ab aquis, & poſitum eſt firma-
mentum Apoſtolorum & prophetarum, di- Ephes. 2.
uidens diuinæ aquas ſapientiæ, quas conti-
net ab aquis humanæ vel carnalis pruden-
tiæ. De quo Pſalmiſta: Extendens, inquit, Pſal. 103.
cœlum, ſicut pellem, qui tegis in aquis
ſuperiora eius, & congregatis aquis in v-
num locum, circundedit Deus mari, id eſt,
turbinibus huius ſeculi, terminos ſuos:po-
ſuitq; vectem & oſtia, & dixit: Huc vſq; veni
es, & hic confringes tumentes fluctus tuos,
& ſic terra Eccleſiæ à naufragio liberata,ger-
minauerunt campi eremi, id eſt, latitudines
gentilitatis, germen odoris Iſraël, quia flo- Ioel. 2.
ruit in gentibus patriarcharum & propheta-
rum fides. ¶Et poſita ſunt in firmamento
propheticæ vel Euangelicæ ſcripturæ:firma-
mentum enim,inquit Auguſtinus,contra in-
ſidioſos errores Deus ponere voluit in ſcri-
pturis,in firmamento,inquam, ſacræ ſcriptu Iob. 38.
ræ,poſita ſunt ſol & luna,& numeroſitas ſtel
larum,id eſt, maiorum minorumq; ac medio
crium luminaria doctorum, & baptizatorũ
alii per contemplationem euoluunt dicen- Philip. 3.
tes,Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt:a-
lii ſecularibus innatant curis, & proficiente
cultu chriſtianitatis,animalia quoq; quadru
pedia,id eſt,carnalium turbæ, ad fidem Chri Actor. 10.
ſti prorepsêre. ¶Et talis creaturæ dominus,
eſt nouus Adam,cuſtos & poſſeſſor tam ter-
ræ quàm cæleſtis paradiſi,quem ſerpens non
decepit, mulier non ſeduxit, qui peccatum
non fecit,& ideo morti nil debuit.

¶Sed ipſum tempus anni primum, id eſt,
vernum eidem cõgruit ſimilitudini, quo nó
ſolum in exitu Iſraël de Aegypto ſanguis ag-
ni reſtitutio fuit libertatis,ſed & totus mun-
dus initiũ ſuæ ſumpſit creationis. Vnde ma-
gnus Leo dixit. Núc ad prænunciatum feſtis
omnibus feſtum,ſacer nouorum menſis eni-
tuit,vt,in quo accepit mundus exordium,in
eodem haberet Chriſtiana creatura princi-
pium. ¶De qua noua creatura Paulus Apo-
ſtolus dixit:Scimus enim,quoniã omnis crea Rom. 8.
tura ingemiſcit & parturit vſq; adhuc: vide-
licet vſq; ad reuelationem filiorum Dei, quã
ipſe præmiſerat dicens: Nam expectatio crea
turæ reuelationem filiorum Dei expectat. Ac
deinde ſecutus:Non ſolum autem illa, ſed &
noſipſi primitias ſpiritus habentes,id eſt,qui
primi dona ſancti Spiritus accepimus, ipſi
intra nos gemimus,&c.Quamuis enim perfe
cti videamur, tamen (dum corruptibiles ſu-
mus) ſecuri non viuimus, neq; comprehen- Philip. 3.
diſſe nos arbitramur.

De Lectione ſecunda. Cap. VI.

Exod. 14. LEctio ſecunda eſt illa libri Exodi: Factũ eſt in vigilia mututina, & ecce reſpiciẽs dominus ſuper caſtra Aegyptiorum per columnam nubis & ignis, interfecit exercitũ eorum, & ſubuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundũ. Non dubiè neq; per partes, ſed manifeſtè tota lectio hæc ſalutaris baptiſmi Chriſti typum præfert, & notum eſt, quia paſsim in ſcripturis ſacris lectionis huius ſacramentum à doctoribus concelebratum eſt. Et in ſuprà memorata cerei benedictione ſic dictum eſt. Hęc nox eſt, in qua primùm patres noſtros filios Iſraël eduxiſti de Aegypto, quos poſteà rubrũ mare ſicco veſtigio tranſire feciſti. ¶ Qualiter hoc fiat, nũc in ſingulis per baptiſmũ Chriſti, ſola ſuis fides intuetur oculis: & ideo cantat domino canticum Moyſi, id eſt, tractum ſequentem: Can- Exod. 15. temus domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem deiecit in mare. ¶ Qualiter autem hoc geſtum ſit in patribus ſanctis & omnibus electis, qui apud inferos hunc expectabant tranſitum, quantuſ beata- Eſai. 64. rum animarum exercitus, duce potenti ani- 1. Cor. 2. ma Chriſti, per illud mare tranſierit, quo de latere eius in aquam & ſanguinem diuiſum exiit, quanta exultatio de tenebris exeuntiũ, quanta lætitia paradiſum introeuntium, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.

De Lectione tertia. Cap. VII.

Eſa. 4. LEctio tertia: Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum in die illa, dicentes: Panem noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur, &c. Hęc quoq; ad baptiſmi ſacramentum, & ad inſtructionem manifeſtè pertinet baptizandorum. ¶ Sed iã nunc dicendũ, cur quatuor legantur lectiones, de lege & prophetis aſſumptæ. Videlicet lectio prima idcirco legitur, quia, vt dictum eſt, de creatione mundi & hominis conditione narrans, aquarũ quoq; myſteria, cum Spiritus Dei autoritate interſerit. Tres verò reliquæ tria mũdi tempora reſpiciunt, id eſt, primum ante legẽ, ſecundũ ſub lege, tertiũ ſub gratia, quibus cunctis tẽporibus remediũ baptiſmatis neceſſarium fuiſſe commendatur. De his, qui ante legem fuerunt, claret, quia, ſicut iam dictum eſt in ſecunda lectione, baptiſmum Chriſti præfigurauerunt in eo, quòd 1. Cor. 10. mare trãſierunt, & ſicut Apoſtolus dicit: Omnes ſub Moyſe baptizati ſunt in nube & mari. Nondum enim data erat lex. De his autẽ, qui ſub lege erant, in tertia lectione dicit Eſaias: Si abluerit dominus ſordem filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalẽ lauerit de medio eius in Spiritu iudicii & Spiritu ardoris. De quo ardore dicit Iohannes Baptiſta in Euãgelio: Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni. ¶ Vir ille chriſtus eſt, quem iuxta hãc Ioan. 3. lectionem apprehendẽt ſeptem mulieres, id eſt, ſeptem gratiæ Spiritus ſancti. De quibus idẽ propheta alibi dicit: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientię & in- Eſai. 11. tellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Hæc ſeptem gratiæ apprehenderũt Ieſum, quem (vt ait Hieronymus) multo tempore deſiderauerũt, quia nullum alium inuenire potuerunt, in quo æterna ſtatione requieſcerent. Quòd autem gratia Spiritus ſancti cuncta poſsideat, exponi non indiget. Ideo panem noſtrum, inquiũt, comedem*, & veſtimẽtis noſtris operiemur. Sed quia in hominibus ſemper obprobriũ, nullo viuente, vt ſancti Spiritus dona poſcebant, propterea Ieſu nomen ſibi cupiunt inuocari, vt quod in lege imperfectum erat, in Euangelio compleretur.

De Lectione quarta. Caput VIII.

LEctio quarta: Scripſit Moyſes canticum: ſiue, hæc eſt hæreditas ſeruorũ domini. Deut. 32. Vtræq; enim viciſsim leguntur in paſcha & in pentecoſten, & ambæ hoc tempus gratiæ manifeſtius exprimunt. ¶ In ea, quæ Hebr. 2. eſt: Scripſit Moyſes canticum, ait idem Moyſes: Noui enim, quòd poſt mortem meã ini- Deut. 31. què agetis, &c. Mortem Moyſi finem legis accipiunt penè cuncti doctores ſancti, id eſt, aduentum Chriſti, cuius gratia ſic legi, quemadmodum Ioſue ſucceſsit Moyſi, qui populũ Dei trans Iordanem eductum, ingentibus prælijs in terrã repromiſsionis, dux victorioſus introduxit: Ieſum Chriſtum nomine prę figurans & opere, qui omnem electorum populum, quorum neminem lex ad perfectum adduxerat, ſanguine ſuo contra diabolum dimicans, victor mortis per baptiſmi gratiam in paradiſum reduxit. ¶ Profectò in hoc tẽpore, iuxta canticũ, quod Moyſes ſcripſit: Peccauerunt domino non filii, ſcilicet Iudæi, generatio praua atque peruerſa, populus ſtultus & inſipiens, quem cõſtituerat dominus & pater ſuus ſuper excelſam terram: ſcilicet legis prophetarumq; notitiam, vt ſugerent mel cæleſtis doctrinæ de petra, quæ Chriſtus erat, oleumq;, id eſt, gratiam Spiritus ſancti, de eodem ſaxo duriſsimo, per reſurrectionis potẽtiam immortaliter ſolidato: & ecce ecõtrariò de vinea Sodomorum, & de ſuburbanis Gomorræ, vua eorum vua fellis, & botrus amariſsimus: & propter hæc abſcondam, ait, faciem meã ab eis, &c. At verò cœli & terra, de quibus

quibus alibi per prophetam dicit: Nouos cœlos & nouam terram ego creo. *Eſa.65.* Noui,inquã, cœli & noua Eccleſiæ terra audiuit verba oris eius, ſicut in ſequenti tractu cantamus: & cõcreſcit in eis vt pluuia doctrina domini, & fluit vt ros eloquiũ domini,quaſi hymber ſuper herbam & quaſi ſtillę ſuper gramina, quia nomen domini inuocatur ſuper nos,no *Matth.28.* men Patris & Filii & Spiritus ſancti, quod totam vim continet eius, quæ per baptiſmũ agitur, noſtræ regenerationis. ¶ Non minus *Eſa.54.55.* illa Eſaiæ lectio: Hęc eſt hęreditas ſeruorum domini,hoc idem, vt ſuprà dictum eſt, tempus gratiæ reſpicit, prouocans credentes & dicens: Omnes ſitientes venite ad aquas, *Pſal.64.* vt veniant ad fluuium Dei, qui repletus eſt *Pſal.45.* aquis, & cuius impetus lætificat ciuitatem *Eſa.12.* Dei,vt bibant aquas de fontibus Saluatoris, qui loquitur ad Samaritanam: Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: da mihi bibere,tu forſitan petiſſes ab eo, & de-*Iohan.4.* diſſet tibi aquam viuam,& aquam,quam ego dedero ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Sciendum autem,quod ait Hieronymus,homo aquam tribuat,Deus autem Spiritum ſanctum, quo ſordes abluuntur,& peccata purgantur.

De Tractibus, quos lectionibus eiuſdem ſuccinimus. Cap.IX.

TAntã,quę his tribus lectionibus chorus ſuccinit, ſingula ſingulis exultationem indicant renatorum, quòd iure exultare debeant, quia ſubmerſis omnibus peccatis, ipſi per mare baptiſmi tranſeunt liberati. Verùm hæc exultatio in metu & tremore debet eſſe, & cum laborioſa & neceſſaria carnis mortificatione, quandiu ſumus in corpore, ſtantes (ſicut in Apocalypſi le-*Apoca.15.* gimus) ſupra mare vitreum,quod graues & rurſus oneratos peccatis ſuſtinere non poteſt. Vnde oportet,vt abiectis oneribus ſeculi, & ſimplici tunica cõtenti,perſiſtamus,vel ambulemus ſuper hoc vitreum mare baptiſmi,mixtum igne Spiritus ſancti,tenentes(ſicut ibi legitur) citharas Dei,id eſt, tota carne mortificati,& in laude Dei extenti, canendo trementes,& tremendo canẽtes, iuxta illud: *Pſa.2.* Seruite domino in timore,& exultate ei cum tremore. ¶ Benè ergo verba canticorũ Moyſi,& prophetarum,quę ſuccinimus,in tractus efferimus, quem canticum lugentium eſſe, & miſeriæ præſentis exilii congruere, iam dictum eſt.

¶ Quartus tractus in hoc differt à cæteris, quòd nulla lectione præmiſſa cantatur. Nec mirum. Non enim in officio præſenti ſic eſt vox vniuerſalis Eccleſiæ,quemadmodum & illi. Eorum quippe ſolummodo vox eſt,qui in præſenti aſſunt baptizandi, adhuc peccati originalis veneno infecti, & ideo feſtinant ad baptiſmum,vt iuueneſcant, quemadmo- *Pſal.41.* dum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quod maximè ex ſubſequenti collecta confirmatur: Omnipotens ſempiternæ Deus,reſpice propitius ad deuotionem populi renaſcentis,qui,ſicut ceruus,aquarum tuarum expetit fontem. ¶ Econtrà lectio prima nullo ſubſequenti cantico terminata eſt,videlicet, quia creatis & completis mundi cunctis operibus, non cantauit dignas homo ingratus Deo creatori gratias: ſed obmutuit à laude Dei, & audito ſerpente, contra præceptum quod acceperat, obſurduit. Vnde & baptizando dicitur,ephpheta, quod eſt adaperire, ſumptum de Euangelio,quo dominus noſter curationem humani generis,quod ſic obſurduerat & obmutuerat,vt dictum eſt,in eo,quem ſanauit,homine ſurdo & muto ſignificauit. ¶ Nec prætereundum, quia neque collectis ſalutatio, id eſt, dominus vobiſcũ, *Marci.7.* neq; lectionibus ſupradictis vllæ ſuperſcriptiones,id eſt,tituli præferuntur: quos à nudiuſtertius cũctis lectionibus, tanquam corporibus capita præſcidimus, donec caput noſtrum Chriſtus reſurgendo nobis reddatur, cuius reſurrectionis ſimilitudo in his,qui baptizati de fontibus aſcendunt, Chriſtum in- *Galat.3.* duti,vt Apoſtolus ait, fidei oculis repræſentatur:nec ante hoc ſigna eccleſiæ cõcrepant, quorum cauſa iam ſuperius dicta eſt.

De conſecratione fontis.

Caput X.

COnſecratio fontis in nomine ſanctę trinitatis,& maximè inuocatione perficitur Spiritus ſancti. Quod iccirco rectè fit, quia tota hominis regeneratio, licet totius ſit opus trinitatis, propria tamen eſt operatio Spiritus ſancti. Sancta quippe trinitas, vt ait Leo Magnus, ita ſibi diuiſit opus hominis, vt pater conderet,filius redimeret, Spiritus ſanctus regeneraret vel igniret. Veruntamen & Pater cum Filio & Spiritu ſancto condidit: & Filius cum Patre & Spiritu ſancto redemit,& Spiritus ſanctus cum Patre & Filio regenerat atq; illuminat. Nam & Pater dum conderet: Faciamus,inquit,homi- *Gene.1.* nem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, & filius dum redimeret, pater illi calicem paſſionis dedit: & ipſe filius per Spiritũ ſanctũ bibit:ſicut Apoſtolus Paulus ait Hebræorũ IX. Sanguis Chriſti qui per Spiritũ ſanctũ ſemetipſum obtulit Deo,& cætera: & vt Spiritus ſanctus regeneret, pater eundem paracletum Spiritum dat, & filius in eodẽ Spiritu bapti-

baptizat, ſicut Iohannes Baptiſta in Euangelio ſibi dictum inſinuat: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. ¶ Spiritus ergo ſanctus aquarũ ſanctificator eſt, ſanctus Spiritus fontis noſtri ſanctificatio eſt, imo ſpiritus fons vitæ eſt, pacis fluuius eſt. Spiritus ſanctus illa paterni cordis benigna vena eſt, de qua vſque ad nos miſeratio larga, tanquam flumen inundans, procurrit. Amor Dei, torrens voluptatis Dei, Spiritus ſanctus eſt. ¶ Hic illum duorum patrem filiorum, erga iuniorem filium, id eſt, gentilem populum, ingenita ſibi pietate flexit, qui luxurioſe viuendo ſuam paternæ ſubſtantiæ partem conſumpſerat, porcos alienos in lõginqua regione pauerat, id eſt, ſpurcos dæmones coluerat, & tunc reuerſum ſuſcipit, feſtum diem omnibus amicis, id eſt, cœtibus indicit angelicis, iubet primam cum anulo ſtolam proferri. Quid enim intelligimus per anulum, niſi fidei ſignaculum? Nam catechumenus, dum baptizandus fidei ſacræ, quam firmiter tenet, ſymbolum reddit, profectò illam tabulis cordis eius inſcripſit, decentem anulum in manu eius dedit, & in eo, quod conſignatus eſt cruce Chriſti: vt dicat cum Apoſtolo: Chriſto confixus ſum cruci, & quòd tertiò ſubmergitur, vt triduanæ morti Chriſti confirmetur, & hoc mirabili pietatis officio viuus & incolumis crucifixo & mortuo atq; ſepulto configitur, commoritur & conſepelitur, proculdubiò calceamẽta accipit in pedibus. ¶ Calceamenta nanq; de mortuis animalibus fiunt. Et hæc manifeſtæ dominicæ mortis inſignia ſunt, quæ ideo ſuſcipit, vt eius exemplo, qui propter nos crucifixus eſt, deinceps crucifigat carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis, & mortificans membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, dicit: Viuo autẽ iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. ¶ Cùm autem candidam veſtem accipit, quæ vtiq; nouam Chriſti conſolationem ſignificat, dicente Apoſtolo: Omnes, qui in Chro baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Profectò primam illi ſtolam induit pater, & manducemus, inquit, & bibamus, quia filius hic meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt.

Ioan.1. Pſal.35. Eſai.66. Galat.2. Galat.5. Coloſſ.3.

De miſſa eiuſdem diei, & cur illi conſuetudinalis cantus, id eſt, Introitus & Cõmunio deſit. Cap. XI.

STatim ergo paſchale veſpertini ſacrificii conſtruitur conuiuium, trina præeunte litania, in honore ſanctę & indiuiduæ trinitatis, in cuius nomine trino baptizatus filius hic, de quo loquimur, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt, concrepant ſigna, quæ hactenus fuerãt muta, & perſonante ſymphonia chorus exultat. Gaudẽt nobiſcum angeli, & propter illorum gaudiũ nos repetimus omiſſum à ſeptuageſima hymnum ipſorum, id eſt, Gloria in excelſis. ¶ Adducitur vitulus ille ſaginatus, ſcilicet Deus & homo Chriſtus, cuius carnem manducare, & ſanguinẽ bibere debemus: qui ideo vitulus dicit, quia homo pro nobis ſacrificatus eſt: ideo ſaginatus, quia in ipſo habitabat plenitudo diuinitatis corporaliter. ¶ Sed huic cõuiuio ſenior frater, id eſt, Iudaicus populus, intereſſe non vult, ſtanſq; foris & audiẽs ſymphoniam & chorum, detrahit fratri ſuo, inuidia tortus & odio, patriſq; clementiam reprehendens, triſtitia mauult & fame cõſumi, quàm cum fratre gaudere & epulari. Exibit aũt pater quandoq;, & faciem lætam auerſo & triſti filio dignanter ingerens, perſuadebit, & precabitur illum opportunis intereſſe gaudiis & epulis, tenens manum eius, & blandis conſulens ſermonibus, & tunc reliquiæ Iſraël ſaluæ fient. ¶ Interim, donec illud fiat, plenum vel integrum non erit paternæ domus, id eſt, præſentis eccleſiæ gaudium: quia licet Iudaicus populus ſemper gentium odeit ſalutem, gentium tamen Eccleſia dolet, ꝙ ille populus ſtat foris, quodq; ſua ſalus illi in ſcandala ſit. Igitur huius diei ſacrificio veſpertino, tam feſtiuo, tamq; iucundo conuenienter quædam ornamenta detracta ſunt, ſcilicet introitus, graduale, offerenda atque communio, quæ de Pſalmis quondam à Cœleſtino Papa quadrageſimo, primùm ad canẽdum inſtitutis ante ſacrificiũ excerpta, & cũ ſuaui modulatione in Romana Eccleſia cãtari inſtituta ſunt. ¶ Interea dum vitulus adducitur, conuiuium præparatur, accedit coràm ille miniſtrorum primus atq; fidiſsimus Paulus, filiumq; illum, qui reuerſus eſt, iam habẽtem anulum in manu, iã calceatũ, iamq; ſtola prima indutum, gratulabundus alloquitur in præſenti Epiſtola, dicens: Si conreſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite, nõ quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto Deo. O fidi procuratoris elegans facundia, & officioſa ſedulitas. Mortui, inquit, eſtis, quia videlicet mortuum eſt in vobis, quicquid ſuper terrã ſapiebatis. Quid enim prius ſapiebat ille filius deſertor patris, luxurioſus & prodigus, niſi cum meretricibus cõuiuia ſtruere, ſua diſsipare, alienis inhiare, porcos alienos paſcere? Totum hoc mortuũ, & in baptiſmo Chriſti ſepultum eſt. ¶ Vita autem noua, quæ de eodem baptiſmo ſurrexit, quæ filiũ talem lõgẽ alterum

Galat.3. Luc.15. Rom.11. Coloſſ.3. Luc.15.

alterum fecit: Vita, inquam, noua, quæ cum Chriſto in Deo abſcondita eſt, ipſe idē nouus homo Chriſtus eſt, quem & cādida veſtis baptizati ſignificat. Cùm enim, inquit, Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Vitam eandem, diuina nouitate conditam, ſignificant & in Euangelio conſequenti veſtimenta angeli, quæ erant cādida ſicut nix. Ecce interea canorè cœleſtis perſonat ſymphonia, quò lætificentur cōuiuæ, tanquam de cœlo remiſſum & ori noſtro redditū alleluia: quod à ſeptuageſima noſtra non ceciner unt organa, videlicet, quia diebus his captiuitas præſentis vitæ ſignificata eſt, & ideo quòd futuræ vitæ iucunditatē ſignificat alleluia, tacendo velut ad ſalices Babylonis huius flentibus nobis pependerunt. At nūc, quia nox illa ſacratiſsima iam incumbit, qua Chriſtus libertatis autor reſurrexit, in qua iam, vt dictum eſt, prima reſurrectione reſurgunt, qui baptizantur noui Eccleſiæ filij, protinus tanquam de ſalicibus direpta noſtra certatim organa perſultant alleluia, dicuntq́;: Confitemini domino, cauſamq́ue ſubiiciunt: quoniam bonus, quod ab effectu comprobatur, quoniam in ſeculū miſericordia eius, ſubauditur exhibita in remiſsionē peccatorum, quam eſt largitus in baptiſmo: & hunc meritò verſiculum alleluia primùm arripit. Pſalmus quippe centeſimus ſeptimus decimus, cuius hic primus verſus eſt alleluia, in titulo habet, multum hāc miſericordiam, & hāc diem ſolennem, quam fecit dominus, fidei noſtræ commendat, vt exultemus & lætemur in ea. ¶ Hoc alleluia ſicut & reliquum huius diei officium, maximè baptizatorū eſt exultatio, eò quòd prima, vt dictū eſt, reſurrectione iam conreſurrexerūt cum Chriſto. Reſtat verò grandis labor, vt habeāt partem in reſurrectione ſecunda, & inter ipſum laborem bonorum operum ſupereſt metus, ſupereſt fletus, vel propter periculum gehennæ, vel propter deſiderium vitæ æternæ. Rectè ergo, quia necdum plenum eſt gaudium ſpei vocatorum, quod imminuit ſolicitudo eorundem adhuc à Deo peregrinantium, cum alleluia tractus quoque cantatur, quem cantum lugentium eſſe ſuperius iam dictum eſt. Itemq́; per totam paſchalem hebdomadam vſq; ad ſabbatum, quo albas ipſi deponunt, eadem pro cauſa graduale cātatur, qui cantus eſt laborantium, nec niſi propter eos pertineret ad dies pentecoſtes, quod tempus futuræ requiei, paciſq́; & gloriæ ſignum eſt. ¶ Nam & in canone per hanc hebdomadam hoc pro ipſis additum eſt: Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ: ſed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus pro his, quos regenerare dignatus es ex aqua & Spiritu ſancto, tribuens eis remiſsionem omnium peccatorum. Et ab hac verſpera, qua beptizati ſunt, per ſingulas huius hebdomadæ veſperas clerus ad fontes procedit cum Chriſti reſurrectione ſolennitatē ſancti celebrans baptiſterij.

Pſal. 117. (margin, beside "noſtra certatim organa perſultant alleluia")

Cur à nudiuſtertius omiſſum nunc reddatur pacis oſculum. Caput XII.

CVr pacis oſculum, quod Papa Innocentius à beato Petro triceſimus octauus dari inſtituit, omiſſū fuerit à nudiuſtertius, & hodie reddatur, ex ipſo canonis loco, in quo datur, citius agnoſcitur. Datur enim eo loco, quo iam ſecundò calicem diſcooperuimus, & dicimus: Pax domini ſit ſemper vobiſcum. Hic autem locus, ſicut in eiuſdem canonis tractatu dictū eſt, illud ſignificat, quod dominus noſter reſurrexit à mortuis, & ſtans in medio diſcipulorum ſuorū dixit eis: Pax Ioan. 20. vobis. Per quod illud nobis innuit, quod paries inimicitiarum inter nos ac Deū erectus fuerat, id eſt, peccatum, ad quem diſſoluen- Ephe ſ. 2. dum dominus noſter tranſitu mortis profectus eſt. Quo effecto reſurgendo rediens pacē annunciauit, quam acquiſierat nobis prima voce, quam emiſit in medio diſcipulorū ſuorum, dicendo: Pax vobis. ¶ Rectè igitur, ex quo ad faciendam eandem pacem profectus eſt, donec rediens diceret: Pax vobis, intermiſimus: Pax domini ſit ſemper vobiſcū, neq; dedimus pacis oſculum. ¶ Simul Iudæ traditoris probroſum execrātes & anathematizantes oſculum, quo filiū hominis tradēs, ſanctum & innocens Apoſtolorū infamauit collegium, apud eos, qui foris erant, occaſionem maledicendi præbēs, ac deteſtandi eos, quorum ſanctitatis æſtimatio magna fuerat, vt de illis tale quid cantitarēt, quale illud eſt: Et crimine ab vno diſce omnes.

De die dominicæ reſurrectionis. Caput XIII.

OCtauam illā, quæ in Paralipomenon, 2. Para. 7. & in ſuperſcriptionibus quorundā inuenitur Pſalmorum, hęc ſacra ſpectat Pſal. 6. 11. dies, quā fecit dominus, vt eſſet ſolennitas ſolennitatum, quemadmodum pro ſui magnitudine dicuntur ſancta ſanctorū, Cantica cāticorū. Sicut enim illa cætera ſuperant ſancta vel cātica, ſic ſolēnitates cæteras huius ſacroſanctæ ſolēnitatis antecedit nobilitas. Octaua aūt illa futura eſt perfectæ atq; cōſummatæ reſurrectionis gloria, in qua electi omnes, qui nunc poſt depoſitionem carnis vna & ſimplici ſolius animæ beatitudine per- Apoc. 6. fruuntur

fruuntur,ſicut in Apocalypſi legimus: quia datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ:duplici, id eſt,corporis & animę felicitate remunerabũtur,ſicque binas perennis gloriæ ſtolas accipient. ¶Quam octauam ſicut ſeptem mundi ætates ordine ſuo pręeunt,quarum ſexta nũc ab aduentu Chriſti voluitur, ſeptima verò animarum eſt carne depoſita quieſcentium, ſicut alio loco iam dictum eſt: ſic & hanc ſacratiſsimam ſolennitatem ſeptem dominicæ pręceſſerunt,quarum in prima:Circundederunt me gemitus mortis,in ſeptima cantauimus: Lætare Hieruſalem,ſingulæ ſingulis ætatum earundem proprietate ſui reſpondentes officij, ſicut loco vel ordine ſuo iam dictũ eſt,& interpoſita Dominicæ paſsiõis memoria per duas hebdomadas, quod ipſum cur ſiat,iam dictũ eſt. ¶Sequitur hæc octauæ ętatis,quæ extra ſeptẽ eſt,quia æterna eſt glorioſa Chriſti reſurrectiõe cõmendata feſtiuitas,nobilis,admirabilis,decora & ſuauis,ſplẽdida & deſiderabilis.Nõ enim parũ eſt,quod in illa nobis octaua repoſitum eſt. Nam ſicut octaua dies eadem quæ prima eſt,ſic in illa ętate reſtituitur homo in hoc ipſum, ad quod conditus eſt,eritq; corpore & anima immortaliter felix,& feliciter immortalis, ſicut angeli Dei,imo ſupra primæ originis reparatus dignitatem, eò quòd ſuam in vnitate perſonæ filij Dei reſpiciat naturam, perſonam ſuper omnia opera manuum patris coſtitutam adorari,laudari & glorificari ab angelis in coeſſentia ſummæ & indiuiduæ trinitatis.¶Idcirco dum ſanctorum recolimus natalitia,de quibus dubium non eſt, quòd egreſsi à corporibus gloriam ſempiternã iã adepti ſunt, diem quoq; celebramus octauum,beatificãtes illos ex eo quoq;,quòd in futuro corporum receptorum immortalitatem glorioſam feliciter obtinebunt.

Gene.17. ¶Hoc & per octo beatitudines Euangelicas ſignificatur,vbi octaua redit ad caput.Nã-

Matth.28. que & in prima,& in octaua hæc eadem beatitudinis ſententia eſt,quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Vnde Auguſtinus: Octaua,inquit,ſententia,quæ ad caput redit, perfectumq; hominem declarat,ſignificatur fortaſſe & circunciſione octaua die in veteri teſtamento,& domini reſurrectione poſt ſabbatum, qui eſt vtiq; octauus, id eſt, primus dies, & celebratione octauarum feriarum, quas in regeneratiõe noui hominis celebramus. De illa igitur octaua,quæ eſt reſurrectio,quæ iam completa in capite noſtro,ſcilicet Chriſto, nunc ſecundum diei præſentis, in qua reſurrexit,officium,ordinemq; myſticum,aliqua dicenda ſunt.

Cur dominus non ante diem tertium reſurgere voluerit.

Cap. XIIII.

TErnarius numerus, qui apud ſeculares quoque philoſophos inſignis habetur pro eo,quòd imparium & eorũ,qui pręter vnitatem nullam aliam recipiunt ſectionem,primus eſt numerorum: apud nos longè amplius præclari nominis, imo primæ ac diuinę eſt autoritatis,tam propter ipſam eſsẽtiam ſanctę & indiuiduę trinitatis,quàm pro eo,quòd ſaluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis. Et profectò tertia dies hæc ad idẽ ipſum eiuſdem ſanctæ trinitatis reſpicit ſacramentum. ¶Idcirco nanque dominus non ante tertiam reſurrexit,quia congruum fuit, vt propiciationem ſanctæ trinitatis triduana nobis obtineret mors carnis Chriſti. Alioquin cur cum ſub trina merſione baptizamur in nomine patris & filij & Spirit' ſancti, complantati dicimur, imo verè complantati facti ſum' ſimilitudini mortis eius, niſi quia eandem mortem ſuam, quam antea baptiſmũm ſuum appellauerat, triduo pertulit & ipſe in nomine & in obedientia patris & filij & Spiritus ſancti. Siquidem & pater filio (ſicut & ipſe filius teſtatur) calicem paſsiõis dedit: & ipſe filius animæ ſuæ in ſua poteſtate propinauit,ſicut ipſe ait: Poteſtatẽ habeo po Iohan.10.
nẽdi animã meã:& Spiritus ſanctus illi propinari fecit, ſicut Apoſtolus ait: quia Chrs per Hebr.9.
Spiritũ ſanctũ ſemetipſum obtulit.Cõgruenter ergo mors domini triduana extitit, quã ſancta trinitas diſpoſuit,quãq; ad obtinendã humano generi propiciationem eiuſdem ſanctæ trinitatis,noſtra in illo natura ſola pertulit. ¶Non ſolum autem, ſed & tota vita eius annorum ſuorum numero ſanctę trinitati ſamulatũ ſe exhibere,& eius præcepto ſe obedire innuit.Nam in triginta tribus annis,quibus ſuper terrã ambulauit, ternarius eſt repetitus hac ſola differẽtia, quod vn' ternarius, vt triginta ſint,in decenum limitẽ corſurgit, alius vt ſimplex ſit, in ſingulari limite ſubſi-
ſtit.¶Cuius in typũ Iſaac quoq; ad immolandum ternario dierum numero ductus eſt. Gene.22.
Nam de Geraris,vbi tunc habitabat Abrahã, vſq; ad montem Moria,id eſt, ſedem templi, dierum trium eſt,vt ait Hieronymus,& conſequenter illuc die tertio peruenit, ſicut hiſtoria refert,& venit in locum,quem dixit ei Deus in die tertia.¶Sed vt ad inceptũ redeã, mira velocitas, mirabilis ille ſaluatricis gratiæ curſus,vt triduo triũ temporũ ſeculi peccata deleret,omnes,qui ante legem fuerant, omnes, qui ſub lege erant, cunctos,qui ſub gratia venturi erant, vna Chriſti morte pariter ſol-

riter ſolueret, pro ſingulis temporibus ſingulos dies eiuſdem mortis appendens. Totam eius velocitatem Spiritus ſanctus innuebat, cùm prophetæ imperans dicebat: Voca
Eſa.8. nomen eius: Accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari.

Item de celebritate reſurrectionis.
Caput XV.

Cant.2. DE hoc & illud in Canticis, reuertere, ſimilis eſto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum ſuper montes Bethel. Accelerauit enim inferni ſpolia detrahere, feſtinauitq; prædari, reuerſusque vt caprea aut ceruorum hinnulus, id eſt, patriarcharum filius, ad ſaluandum velociſsimus, apparuit ſuper montes Bethel, id eſt, viſus eſt Apoſtolis, vt eorum triſtitiam citò in gaudium conuerteret, qui ſunt montis Bethel, id eſt, domus Dei, quæ eſt Eccleſia, principes ſummis virtutibus eminentes. Accelerauit, inquam, inferni ſpolia detrahere, id eſt, electos omnes iure victoris adducere. Quæ enim mora fieret ad detrahendum, aut quæ difficultas ad diſcernendum? ¶Sol erat iſte, illi autem qui quærebantur, tanquàm ſpecularia. Illorum fides ſpeculum erat reddendo ſolis aſpectum radio ſatis idoneum, ſed ideo non ſplenduerat hactenus, quia ſoli obiectus medius obſtabat paries inimicitiarum, ſcilicet originale peccatum. At illum in carne ſua mo-
Epheſ.2. riens Chriſtus parietem ſoluerat ac diruerat, qui illa ſpecularia animarum verum ſolem expectatium vmbra tenebat aduerſa. Quæ ergo mora fieret, vt diruto pa-
Pſal.67. riete, & deſcendente ad inferos vero ſole, non ſtatim relucerent illa vaſcula lucis exceptoria, id eſt, electorum animæ? Statim vt illic deſcendit hic ſol, id eſt, anima Chriſti præpotens, & inſita ſibi verbi omnipotentis diuinitate coruſcans, illi reſplenduerunt, & tenebrarum principes diſsipati ſunt ſicut fumus, & ſicut fluit cera à facie ignis. Et iuſti exeuntes de tenebris, & in paradiſum recepti, cœperũt epulari & exultare in cõſpectu Dei. Latrone ſimul epulante, cui dixerat dominus in cruce pendens, hodie me-
Luc.23. cum eris in paradiſo, totoque ſabbato requieuit ab omni opere ſuo dominus Chri-
Canti.2. ſtus cum illis, & paſcebatur dilectus in lilijs, donec aſpiraret tertia dies & inclinarentur vmbræ. ¶Die igitur tertia, propicia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem, quam guſtauerat, reiecit à ſe, ſicut ſignificauerat, quando in cruce noſtram ſalutem ſitiens, & ideo ſe veraciter ſitire dicens, cùm oblatum ſibi acetum noluit bibere. Mortis enim acetum paululum guſtabat, quam cito, id eſt, tertia die reiecturus, nec vltrà bibiturus erat. Reſurgens enim ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà nõ dominabitur.

Quid ſignificet, quòd dominus noſter nocte reſurrexit.
Caput XVI.

CErtum tenet Chriſtiana fides, quòd dominus noſter, qui mortalis homo fa- Zach.12.
ctus ad hoc venit vt iudicaretur, ad hoc venturus eſt in fine vt iudicet, & eandem formam ſerui, in qua iudicatus eſt, cum ſuorum cicatricibus vulnerum iudicatoribus oſtendet ad damnationis cumulum, vt videant in quem transfixerunt: dilectoribus autem ſuis ad æternum charitatis monimentum. Illa autem dies non cum expectatione, ſed ita ſicut fur in nocte veniet, quemadmodum factum eſt in diebus Noé, vel in die-
bus Loth: quando vendentibus cunctis & Matth.24.
ementibus, plantantibus & ædificantibus, vxores ducentibus & dantibus ad nuptias repentinus ſuperuenit interitus: & ſecundũ hæc erit quando filius reuelabitur. Conuenienter ergo, dum iudex venturus iam cum iudiciaria poteſtate reſurrexit, noctis tẽpus elegit, vt ſicut in cæteris tam factis, quàm dictis exterioribus alia quædam ſignificare conſueuit, ſic & in hoc tempus ſignificaret ſecundi aduentus ſui, quod præuideri nõ poterit. ¶Itaque quemadmodum Samſon,
quod interpretatur ſol eorum, obſeſſus ab Iudic.16.
inimicis nocte ſurrexit, portas tulit, & in verticem montis aſcendit, ſic verus ſol noſter Chriſtus, obſeſſus cuſtodibus & armis, media nocte de ſomno mortis exurgens portaſque inferni, id eſt, omne ius mortis attol-
lens, & ad dextram maieſtatis in excelſis aſ- Luc.12.
cendens, ipſo tempore innuit, quòd ſemper debeamus eſſe parati, quia ſicut tunc nocte cunctis quieſcentibus ſurrexit, ita qua hora non putamus, ſe venturum eſſe prædixit.

Quid ſignificet, quòd cum terræ motu reſurrexit. Cap. XVII.

TErræmotus quoq; magnus, qui factus
eſt, eiuſdem ſecundi aduentus ſignifica Matth.24.
tioni cooperatur. Erit enim confuſio Luc.21.
maris & fluctuum, & non ſolum terra, ſed etiam virtutes cœlorum mouebuntur, & tunc videbimus filium hominis venientem in nubibus cœli cũ poteſtate magna & maieſtate. Paſſurus quippe venit occultus, tunc autem iudicaturus manifeſtus veniet Deus noſter, & tunc ſilebit, ignis in conſpectu eius tempeſtas valida. ¶Et quia tunc areſcentibus reprobis præ timore, iuſti leuabunt capita ſua,

id eſt, exhilarabunt corda, & pulchrè hic v-
nius eiuſdemq; angeli habitu vtrunq; præfi-
Luc.21. guratur, cuius erat aſpectus ſicut fulgur, ve-
Matth.28. ſtimenta autē ſicut nix. Nam impij cuſtodes
Pſal.49. Luc.21. præ fulgore aſpectus eius exterriti,facti ſunt
velut mortui:mulieres autem,quæ religioſe
dominum quærebant, niueis eius veſtimen-
Matth.28. tis & dulci alloquio conſolatæ ſunt dicentis:
Nolite timere vos,&c.Hinc eſt,quod hac die
Pſal.65. cantamus: Terra tremuit,& quieuit,dum re-
ſurgeret in iudicio Deus. Dictum eſt enim
hoc de die illa, quando auditum faciet iudi-
cium dicens his,qui à dextris eius erunt: Ve-
Matth.25. nite benedicti patris mei percipite regnum:
his autem qui à ſiniſtris: Ite maledicti in ig-
nem ęternum. Tunc enim exurgente Deo
in iudicium, qui nunc videtur ſopitus eſſe,
vel non curare ea quæ ſub ſole fiunt, terra
Iob.22. tremet & quieſcet, id eſt,impij, qui terreni
ſunt,timebunt,& quieſcent,quia nocere de-
ſinent.¶ Igitur dies hęc,cuius in nocte domi
Luc.21. nus noſter cum terræ motu reſurrexit,diem
illum æternitatis, diem ſignificat futuræ re-
ſurrectionis, cuius diluculo idem dominus
noſter improuiſus, vt dictum eſt, cœlis ar-
dentibus,cœlorumque virtutibus trementi-
bus apparebit.

Quòd Matthæus non diſſentiat à cæteris Euangeliſtis in eo quòd dicit,mulieres veſpere ſabbati, & quòd verè veſpere venire cœperint, & diluculo peruenerint,& cur ita egerint.

Cap. XVIII.

SEd & illud myſticè nobis aliquid innuit,
quòd deuotæ Chriſto fœminæ, quæ il-
lum & viuum dilexerant, & mortuum
deſiderabant per noctem ambulantes,iuuan
te luna, venerunt ad monumentum. Per no-
ctem enim ambulauerunt,quæ diluculo ad
monumentum fuerunt. Alioquin niſi per
noctem veniſſent, quomodo ad ſepulchrum
tam mane adfuiſſent? Verbi gratia: Maria
Iohan.20. Magdalena cuius domus erat Bethaniæ,qui
vicus quindecim ſtadijs diſtat ab Hieroſoly-
mis, quomodo prima ante alias vna ſabbati
iuxta Iohānem,valde diluculo veniſſet,dum
adhuc tenebræ eſſent ad monumentum?
Sepulto quippe domino mulieres, quæ il-
lum ſecutæ fuerant, Hieroſolymis non re-
manſerant. Sed cum aſpexiſſent vbi ponere-
tur,reuertentes,inquit Lucas, parauerunt a-
Luc.23. romata. Quando autem parauerunt vel eme-
Marc.16. runt, manifeſtius Marcus indicat. Et cùm
Luc.23. tranſiſſet, inquit,ſabbatum, Maria Magda-
lena & Maria Iacobi & Salome emerunt aro-
mata,vt venientes vngerent Ieſum. Siqui-
dem ſabbato, vt ait Lucas,quieuerunt pro-
pter mandatum, ſubauditur legis, quia lex
ſabbato vetat operari.Conſtat itaque quia in Exod.20.
lachrymis peruigiles amore, nimiumque
longa retardantis ſabbati mora fatigatæ,
quo nec operari nec plus mille paſsibus am-
bulare licitū erat Iudæis: mox vt oneroſum
illud ſabbatum abijt, receſsit, tranſiuit, non
quieuerunt, nec dederunt oculis ſuis ſom- Pſal.131.
num,non luciferum ad proficiſcendum præ-
ſtolatæ ſunt. Noctem pro die, deſiderium
pro duce, lunam rapuere pro ſole. Luna
quippe nocti non defuit, quia tunc ſepti-
ma decima extitit. Septima decima verò lu-
na, clauſo veſpere paulò pòſt, id eſt, fere
poſt horam dimidiam exurgit, toti dein-
ceps lumen ſuum miniſtratura nocti. ¶ Fal-
ſo igitur quidam Euangeliſtas calumniati
ſunt, quòd contraria dixiſſent in eo,quod
Matthæus veſpere ſabbati, cæteri prima ſab-
bati diluculo mulieres veniſſe dixerunt
ad monumentum. Matthæus enim, vt ea-
rum commendaret deſiderium, quando
venire cœperunt: cæteri dixerunt,quando
peruenerunt.¶ Quid igitur illud myſticè no
bis innuit, quòd mulieres illæ ſic venerunt,
niſi quòd animæ fideles paratæ, id eſt,mente
vigiles, diligentes & dominum quærentes,
inuenire feſtinanter ſatagunt, ad illum filij 1.Theſ.5.
hominis aduentum,qui,vt ſuprà dictum eſt, Pſal.15.
ſicut fur in nocte veniet, non ſolum cum
terræ motu,ſed & trementibus cœlorum vir
tutibus, vt conſolationem inueniant, dum Iohā.19.
impij non iam velut, ſed verè fient mor-
tui? Et ideo nunc parant & ſecum portant
aromata, id eſt, collecta de ſcripturarum
areolis cum virtutum odoribus, dominicæ
reſurrectionis teſtimonia, ſcilicet, quòd
verè anima eius non ſit derelicta in infer- Luc.23.
no, & caro eius non viderit corruptionem.
Et ſicut illis non ſatis fuit, quòd Ioſeph iu-
ſtus, & Nicodemus condierant illum cum
linteis & aromatibus ipſis præſentibus & aſ-
picientibus, niſi & ipſæ aliquid de ſuo tantæ
pietatis operi addidiſſent, ſic ſanctis & fi-
delibus ſemper mentibus optabile eſt, ad
ea quæ Apoſtoli, vel Apoſtolici viri ſcripſe-
runt, de fide reſurrectionis aliquid pro-
prij ſuperadijcere laboris, faciuntque hoc
penè cuncti dictis aut factis,pauci etiam ſcri
ptis. Idcirco quemadmodum illis viuum Iohan.20.
ſe præbuit, & vt agnoſceretur, Mariam ſuo
nomine vocauit, quòd magnum eſt indici-
um ſuæ dilectionis. Vnde ad Moyſen, noui Exod.33.
te ex nomine, inquit,ſic omnibus tunc pro-
pè aderit quærentibus nunc eum in veritate, Pſa.144.
& nomina ipſorum oſtendet illis ſcripta in Apoc.3.
libro vitæ.

Quanto

Quanto rectius nunc ſancta ſit prima ſabbati, qua mundi redemptor reſurrexit à mortuis, quàm olim ſabbatum, quo idem mũdi creator ab opere ſuo ceſſauit.

Caput XIX.

QVanto præpõderet primæ ſabbati ſanctificatio, quę nobis eſt data, ſanctificationi illi, qua Iudæis ſabbatum dedicatum eſt, ex comparatione cauſarum, vel tẽporum vtriuſq; ſanctificationis aduertere licet. Diuerſis enim ex cauſis longeq́; imparibus, & ſabbatum creator noſter benedixit, & primam ſabbati idẽ ipſe Saluator noſter dedicauit. Cauſa nanq; benedictionis ſabbato fuit hæc, quòd Deus in illo ceſſauit ab omni opere quod patrauit, cauſa verò primæ ſabbati, quòd Deus homo factus, in illa reſurrexit à mortuis. Quis hæc longius à ſe differre non videat? Si enim Dei requies, cauſa ſanctificationis diei eſt, conſequenter vbi maior & verior eius requies, illic ſanctificatio copioſior eſt. ¶ Itemque vbi maiorem in operante laborem attendimus, maiorem nihilominus in ceſſante requiem agnoſcimus. Conſtat verò, quia Deus dum conderet mundũ fatigatus non eſt, vtpote qui omnia per verbum ſuum operatus eſt, & vniuerſa componens de ſingulis dixit, fiat, & factum eſt. At ipſe idem, cùm, vt mundum redimeret homo factus, vnus idemq́; Christus Deus & homo, paſſus & crucifixus & ſepultus eſt, proculdubiò fatigatione nõ parua fatigatus eſt. Qua ergo die reſurrexit, veram vtique requiem, gloria & honore coronatus, introiuit, lõgè excellentius requieuit, quàm cum à mundi creatione ceſſauit. Deus enim non in mundanæ creaturæ mole viſibili, ſed in intellectualibus cœlis, id eſt, in ſanctis animabus requieſcit. Nunc enim gaudet ſponſus ſuper ſponſam, quam ſuo ſanguine acquiſiuit, & gaudet ſuper nos Deus noſter, & delectant eum filiæ regum, imo quia vna eſt Eccleſia, illa delectat eum regina, quæ aſtitit à dextris eius, quam & in præſenti præparat & võcat amicam, & in futuro torrente voluptatis ſuæ potabit eam. Nulli itaque dubium, quin prima ſabbati tanto huberius ſanctificata ſit, quanto verius ſuam in requiem, quæ ſanctificationis cauſa eſt, Deus & homo Chriſtus reſurgens introiuit. ¶ Relinquamus igitur Iudæis poſtremi ſabbati ſui vetus gaudium, quod eſt illis de creatione mundi viſibilis, cuius ſolius ſemper fructu tranſitorio delectati ſunt, cuius ſolius proſperitatibus ſemper lætari appetiuerunt, pro cuius ſolius acquiſitione creatorem eius ſeruiliter timentes colere viſi ſunt. In tantum enim terrenis ſemper inhæſerunt, vt quæcunque de cœleſtibus illis promiſſa ſunt, terrenarum, quas amant, ſemper velari oportuerit nominibus rerum, vt eſt illud: Audi Iſraël præcepta domini, & ea in corde tuo quaſi in libro ſcribe, & dabo tibi terram fluentem lac & mel. Nam & ipſum Deum & dominum, per quem mundus factus eſt, in propria venientẽ, idcirco ipſi, qui ſui erant, non receperunt, nec intelligere voluerunt, eum eſſe regem Iudæorum, quia contra carnalis ſenſus eorum opinionem beatitudinem pauperibus, & væ prædicabat diuitibus, cùm ipſi exiſtimarent, quod nunc quoq; ſomniant regnante Chriſto, auream, gemmatam Hieruſalem in terris, ſtrataſq; auro mũdo plateas eius ſehabituros. ¶ Noſter ſabbatiſmus hac die de ſeptima transfertur ad octauam, quæ & prima eſt. Nam eadem octaua dies, quæ & prima. Idcirco autem iure in octauam transfertur, quia de alio opere, quàm de creatiõe mũdi noſtrum, vt dictũ eſt, gaudiũ ſumitur. Dupla nãq; operatio Dei, prima eſt creatio mũdi, ſecũda, ſaluatio mũdi. Secundũ creationẽ, nihil nouum fit ſub ſole, quia qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul: ſecundum ſaluationem, pater meus, inquit Chriſtus, vſq; modo operatur, & ego operor. De creatione mundi ſabbatizant dilectores mundi. Nobis autem de ſaluatione mundi gaudendum eſt, quorũ vita & requies in Deo cũ Chriſto abſcondita eſt.

Qua ratione vel autoritate ab hac die dominicæ reſurrectionis, proceſsio cum benedictione aquæ, cunctis per annum agatur dominicis. Caput XX.

PRoprium hoc habet hæc dies, quam fecit dñs, idq́; ab ea ſumpſit omnis prima ſabbati, quòd aqua benedicta populis aſperſis agitur proceſsio ſolennis. Veruntamẽ hac ipſa prima & principali dominicarũ omniũ nõ benedicitur, neq; die ſancto pentecoſtes, quia in præteriti ſabbati veſpera ſumpta eſt de ſacro fonte baptiſmi, antequam immergatur aliquis, & antequàm chriſma immiſsũ ſit. Nõ enim ad hoc aſpergimur, vt rebaptizemur, ſed diuini nominis gratiã ſuper nos, cũ hoc memoriali baptiſmatis noſtri, frequẽter inuocare debemus. Et idcirco ſingulis aſpergimur dominicis, quia in ſacroſanctã primæ huius dominicæ veſpera, baptiſmũ vniuerſaliter ſancta celebrat Eccleſia, pro cauſa ſuperius memorata. ¶ Vnde & inter aſpergendũ hac die cantamus: Vidi aquã egredientem de tẽplo à latere dextro, alleluia, &c. De propheta Ezechiele ſumptũ eſt hoc. Ciuitatẽ illi oſtẽderat manus domini facta ſuper eũ, ædificatã

Gene. 2. Hebr. 2. Pſal. 44. Pſal. 55. Deut. 6. Eccle. 1. 18. Iohan. 5. Coloſſ. 3. Ezech. 47.

Apoc. 1. ſuper mõtẽ excelſum, & vergentẽ ad auſtrũ, & in illa mirabile cõſtitui templũ. Illa aũt ciuitas Eccleſiam ſignificabat, de qua dominus in Euãgelio: Nõ poteſt, inquit, ciuitas abſcõdi Matth. 5. ſuper montẽ poſita. Quid ergo templũ, niſi illud, de quo ipſe idẽ: ſoluite tẽplũ hoc, inquit, & poſt triduũ excitabo illud, loquẽs de Ioan. 2. Apoca. 21. tẽplo corporis ſui? Sed & Iohãnes in Apocalypſi, cũ de eadẽ ciuitate ſibi oſtẽſa loqueretur: & templũ inquit, nõ vidi in ea, dominus enim Deus omnipotẽs templũ illius eſt & agnus. Quã de hoc templo aquã vidit hic egredientẽ, niſi viuificũ ſacri baptiſmatis fontẽ? Cũ eñ illud ſoluiſsẽt Iudæi, ſanguis & aqua, ſicut ſuprà dictũ eſt, de latere eius exiuit. Et rectè de latere dextro aqua exiuit, de qua dicitur: Et omnes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt. ¶ Nã hui⁹ quoq; tẽpli nõ manu facti latera duo ſunt. Dextrum quippe latus diuinũ, lęuũ latus humana natura eſt. Signanter ergo dicendũ fuit, quo de latere aqua hæc exiuit, quæ ad quoſcunq; peruenit, ſalui facti ſunt: à latere dextro, inquit. Et rectè. Nã de diuina Chriſti natura Spiritus ſanctus aqua inuiſibilis procedit, qui aquę viſibili, quę de latere læuo, id eſt, de humanitate lanceata profluxit, ſaluandi virtutẽ tribuit. Hac igitur die dominicæ reſurrectiõis, quæ ſacri quoq; baptiſterij celebratione eſt ſolẽnis, rectè inter aſpergendũ cantamus illud in laudem fluminis huius, cui⁹ inundatiõe per mortẽ Chr̃i reuiximus. ¶ Cęteris aũt poſt pentecoſtẽ do-Pſal. 50. minicis cãtamus: Aſperges me dñe hyſſopo & mundabor, lauabis me & ſuper niuẽ dealbabor, quod & ipſum de fide baptiſmi propheta prædixit, per hyſſopũ, quæ herba eſt humilis, medicinalis, qua tumor pulmonis deponitur, fidem humilitatis vel paſsionis Chriſti ſignificans: per nomẽ lauacri ſuper niuẽ dealbãtis, baptiſmũ ipſius manifeſtius exprimẽs. ¶ Deinde cũ crucibus & vexillis, quę ſunt in-Iſa. 55. ſignia victoriæ Chriſti, omnes albati & exultantes in laude reſurrectiõis ſanctæ, procedimus, cũ tãta populi expectatiõe ſexus vtriuſque maiorũ pariter & minorũ, vt corporaliter quoq; illud propheticum in nobis impleri videatur, cũ iucunditate exibitis, & cũ gaudio deducemini, nã & montes & colles exilient expectantes vos cum gaudio.

Cur dominus diſcipulos ad videndũ ſe in Galilæam inuitauerit, cùm & Hieroſolymis viſus ſit, & quòd ideo proceſsio fiat ſingulis dominicis. Cap. XXI.

Mar. 16. Iohan. 20. VT aũt proceſsio ageretur, ex myſtica Euangelij autoritate tractũ eſt, ſcilicet ex eo, quòd angeli mulieribus pręcipiunt, dicentes: Ite, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæã, & ipſe dominus occurrens illis exeũtibus à monumento, cũ tenuiſſent pedes eius & adoraſſent eũ: Ite, inquit, nũciate fratribus meis, vt eant in Galilæã, ibi me videbunt. Primi hui⁹ mãdati, quod dominus reſurgẽs per angelos ſuos & per ſeipſum ſuis mãdat diſcipulis, vt eant in Galilæã, & ibi me videbunt, inquit. Si cauſam agnouerimus, proculdubiò fatebimur meritò fieri, quod mandatum illud hac die, cunctisq; per annũ dominicis memoria celebri, id eſt, proceſsiõe frequentamus ſolẽni. Non enim ſine cauſa, non abſq; diuini pondere conſilij ſeſe in Galilæa videndum eſſe promittit: cùm Hieroſolymis ſeſe illis oſtendere potuerit, imo & quinquies ipſa die, qua reſurrexit, ibidem viſus ſit. ¶ Quod ſi nõ aliud Iohan. 20. quàm latus, manus & pedes palpandos & cõ- Luc. 24. trectandos illis in Galilęa oſtendere diſponit, hoc fruſtra vel ſine pondere rationis (quod omnino incongruũ diuinę eſt maieſtati) videbitur agi. Hoc enim tã ſecundũ Iohãnẽ q̃ ſecundũ Lucã, hac eadẽ die Hieroſolymis fecit, cũ reuerſis Hieroſolymam duobus diſcipulis, quibus oſtẽſus fuerat, euntibus Emaus, & referẽtibus quæ viderãt illis ſecũ mirantibus, ſtetit Ieſus in medio eorum & dixit eis: Pax vobis: Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. ¶ Quid ergo amplius in Galilęam euocatis oſtenderit, quærendũ eſt. Hoc nimirũ, quod inimicũ erat Hieroſolymis terrenæ ciuitati, vnde illos euocauit & tẽplo ſacerdotioq; veteri, propoſitum ſuũ, imo totius trinitatis cõſiliũ illis aperuit. Data eſt, inquit, mihi omnis poteſtas in cœlo & in ter Matth. 28. ra: Euntes docete omnes gẽtes, baptizãtes eas in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Ecce hęc eſt illa magna trãſmigratio, quam Galilęa quoq; ſuo cõmendat nomine. Magna, inquam, trãſmigratio chriſti diſcipulis imperata, trãſmigrare de Iudæis ad docẽdas & bapti Matth. 10. zãdas omnes gentes, cùm ante dixiſſet: In viã gentiũ ne abieritis, & de vetuſtate circunciſionis ad nouã gratiam baptiſmi, cuius nunc regulam præſcripſit, quam hactenus nuſquã tradiderat illis. Magna ſanè cauſa, & digna, quam dominus non ſolũ verbis ediceret, ſed & facto præſenti pręfiguraret. Nam quomodo ante paſsionẽ ſuam, pleriſq; dictis aut factis ſuis ſimilitudines adhibere cõſueuit, verbi gratia, quomodo ſuperius octaua ab hinc die veniens ad paſsionẽ, vt genus humanũ redimeret, eandẽ generis humani redẽptionẽ, per aſinæ & pulli eius ſignificauit ſolutionẽ. Matth. 21. ¶ Sic tunc Apoſtolis ſuis dicẽs, euntes docete Matth. 28. omnes gentes. baptizantes eas in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, eandem gra-

tiæ ſuæ

tiæ ſuę tranſmigrationem ſignificare voluit per Galilęam, quę Latinè vertitur in tranſmigrationem. Totum hoc ad nos, id eſt, ad Eccleſiam de gẽtibus reſpicit, ad quam ſalus ex Iudęis hoc pręcepto trãſmigrauit. Rectè igitur & meritò in primi huius mandati commemorationem, quòd ſtatim, vt viſus eſt dominus noſter poſt reſurrectionem, nũciate, inquit, fratribus meis, vt eant in Galilęam, ibi me videbunt, nos proceſsionem agimus ſolennem, noſq́; & loca noſtra aſpergimus aqua benedicta, in honorem huius diei, quo iuſsi ſumus baptizari in nomine patris & filij & Spiritus ſancti.

Iohan. 20.

Quo die diſcipuli in Galilęa videntes dominum adorauerunt, ſecũdum Matthęum. Cap. XXII.

Illud quidem nemo qui dubitet, quòd hac die, qua reſurrexit dominus, id eſt, prima die ſabbati, diſcipulos in Galilęam inuitauerit: ſed illud per ſe non ſatis liquet, qua die illuc abeuntes iuxta Matthęum, illum videntes adorauerint. ¶ Verum Hieronymus item prima ſabbati, id eſt, octaua die, factum hoc eſſe aſtruit, & hãc eãdem eſſe apparitionem, de qua Iohãnes ait: Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli intus, & Thomas cum eis. Ait enim idem Hieronymus ſuper Matthęum: Poſt reſurrectionem dominus in Galilęæ monte conſpicitur, ibiq́; adoratur, quod licet quidam dubitent. Tunc manifeſtius oſtẽditur Thomę, & latus lancea vulneratum, clauiſq́; fixas manus demonſtrat, vt verè licet nõnulli numerando vices, quibus dominus poſt reſurrectionem viſus eſſe deſcribitur, aliter ſentire videantur, nos tamen prędicto doctori hunc ſenſum non improbandũ eſſe arbitramur. ¶ Et ipſa ratio admittit, quòd diſcipuli eadem die, qua dominus reſurrexit, toties in Galilęam ire iuſsi, nõ vltra dies octo diſtulerint, pręſertim cùm eadem die ſerò illum videntes, quando Thomas non erat cum eis, ſpem feſtinantiſsimam iterum videndi eum, ardentiusq́; deſiderium concipere potuerint. ¶ Nihil enim eſt, in quo Hieronymo autoritas Euangelica refragetur. Nã quod ait Iohannes, poſt dies octo iterum erant diſcipuli intus, non nos coartat in eodẽ loco intus eos fuiſſe fateamur. Intus erant, ſed in monte, id eſt, in ciuitate Nazareth, quę in monte Galilææ ſita eſt. Sic enim habemus in Luca: Qui cùm dixiſſet, quia dominus poſt quàm ieiunauit XL. diebus, & XL. noctibus, reuerſus in virtute Spiritus in Galilæam, & iam magnificatus in Capharnaum, venit Nazareth vbi fuerat nutritus. Et cùm dixiſſent ei, quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, ipſeq́; reſpondiſſet eis, in veritate dico vobis, multæ viduæ erant in Iſraël, & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam, cùm, inquam, hæc dixiſſet Euangeliſta, ſtatim ſecutus, repleti, inquit, ira ſurrexerunt, & eiecerunt eum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſq; ad ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Non ergo aliũ in montẽ, quàm in Nazareth, quæ ſuper montem ſita erat, dominum pręceſsiſſe, & diſcipulos ſuos euocaſſe, putandum eſt. Itaq; nulla, vt dictum eſt, autoritas Euangelica Hieronymo refragatur. ¶ Intus enim erant poſt dies octo, ſed nõ in eadẽ domo, nec in eadem ciuitate. Et pulchrè, vbi perſecutionem primam pertulit, primoq́; deſertionem Iudæorum, & tranſitum ad gentes præfigurauit, ſicut poſt ſuprà dicta ſcriptum eſt: Ieſus autem tranſiẽs per medium illorum ibat, ibidem poſt omnes perſecutiões Iudęos deſeruit, ritumq́; eorum mutauit, circumciſione abolita, gentes omnes præcipiens baptizari in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti

Matth. 18.

Iohan. 20.

Luc. 4.

1. Regum 17.

Luc. 4.

Quod de redemptore noſtro propheticè dictum ſit: Neptalim ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis. Cap. XXIII.

Simulq́; & hoc notandum, quòd, vbi ante paſsionem maximè prædicauit in finibus Zabulon & Neptalim, ſicut habemus in Euãgelio, trans Iordanem Galilææ, illic & poſt reſurrectionem eandem conſummauit doctrinam, dando baptizandi & docendi pręceptum, vt ſicut ab eodem Euangeliſta teſtimonium ſubiunctum eſt de propheta: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, lucẽ videret magnam, complens illam quoq; prophetiã, qua dictũ eſt: Neptalim ceruus emiſſarius dans eloquia pulchritudinis. Emiſſus enim per diuinam potentiam à canum inſecutione, de quibus ipſe dicit per os Dauid: Circundederunt me canes multi, emiſſus, inquã, in plenam ſecuritatem, velociſsimo ſaltu reſurrectiõis recurrit in fines Zabulon & Neptalim, vbi ante docere cœperat, factus & ipſe Neptalim, id eſt, dilatatus, videlicet expeditione charitatis, & hæc dedit, quæ prædicta ſunt, eloquia pulchritudinis de nobis gentibus baptizandis, quæ ſic finiuit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad cõſummationem ſeculi.

Eſa. 19.

Gen. 94.

Pſal. 21.

Matth. ultim.

Item de proceſsione, ſecundum quod variatur in diuerſis Monachorum & Canonicorum ordinibus. Cap. XXIIII.

PRædicta proceſsio ſic agitur, vt ſacerdotem præcedentem, & officinas viſitantē, ſemper in eo loco, quo ſuprema statione, conſiſtimus, ante nos cum cruce inueniamus. Quod & ipſum ex eadem Euangelij pēdet authoritate. Nam dominus noſter, cuius perſonam ſacerdos in ſuo gerit officio (ſicut alio loco iam dictum eſt) & antequàm pateretur, & poſtquam reſurrexit, hac die diſcipulos ſuos in Galilæam præceſſurum ſe dixit. Nam qua nocte tradebatur: poſtquàm autē, inquit, reſurrexero, præcedam vos in Galilæam, & cùm reſurrexiſſet, ſicut hac die legi- matth.26. mus, ite, inquit angelus, dicite diſcipulis eius Marc.16. & Petro, quia pręcedet vos in Galilęā. Huic ſignificationi pulchrè & ipſa, quam ibidem, id eſt, in ſuprema ſtatione, ſacerdos dicit, oratio concinit, directa ad perſonā filij: Domine Ieſu Chriſte, qui introitum portarū Hieruſalem valuas ſanctificaſti, &c. ¶ Nam ad filij perſonam dirigitur, & ſub nomine Hieruſalem Eccleſiæ mentio fit, quę de baptizatis omnibus gentibus conſtruitur, & ſub nomine portarum eius, nomen patris & filij ſpiritus ſancti, in quo baptizantur, ſignificatur ſecundum Apocalypſim, vbi in ſignificationē eiuſdem diuini nominis, patēt ciuitatis, quæ ſignificat Eccleſiam ab oriente portę tres, & ab occidente portæ tres, & ab aquilone portæ tres, & à meridie portę tres, quia quacun- Apoc.21. que ętate veniant ad fidem Chriſti, ſeu in pueritia, ſeu in adoleſcentia, ſeu in iuuentute, ſeu in ſenectute (vt ait Prudentius) occurrit quadrina ad compita nomen. ¶ Sicq; fit, vt tota hæc proceſsio nihil aliud, quàm gratiarum actio ſit, eò quòd reſurgens dominus ſtatim memor noſtri, qui eramus abſq; Deo, Ephe\&2. diſcipulos ſuos in Galilęam ad hoc conſiliū euocauit, vt baptizaremur in nomine patris & filij & Spiritusſancti. ¶ Vnde locum quoque, quo ſuprema ſtatione poceſsionem terminamus, nos Galilęā nominamus, & pręeūtem ſacerdotem ſemper in huiuſmodi, id eſt, dominicali proceſsione maiores quique poſt pręlatum noſtrū, vt caput digniora mēbra ſequuntur. ¶ Et illud quoq; maiorū exēplis edocti, quia rei iā dictę congruit, obſeruamus, vt in hac proceſsione nulla vnquam dominica quicquā, quod ſit veteris hiſtorię, cantemus, ſed ſemper quod de nouo teſtamento ſit, gloriamq; perſonet Euangelij.

¶ Sed de hoc principali die paſchę ſermo nunc eſt, à quo omnis prima ſabbati inſignita, & dominica dies dicta eſt, quo dominus noſter patres noſtros Apoſtolos ad audiendum, vt dictum eſt, gratiæ conſilium in Galilęam euocare dignatus eſt. ¶ Huius diei ſtatio, quo proceſsio terminanda eſt, in medio templi ſplēdidè ordinata, rē ipſam, de qua dictum eſt, pulchrè commendat, dum ſacer Eccleſiæ chorus totus feſtiuus, ſexus vtriuſq; populo circunſtāte, totis viribus in vocem exultationis & ſalutis feliciter erum- Mar.16. pit, cantando antiphonam: Sedit angelus ad ſepulchrum domini. Hæc enim antiphona rem ipſam patenter exprimit, quam perdocere omnes gentes iuſsi ſunt Apoſtoli, ſcilicet, quod Deus homo factus, mortem noſtram moriendo deuicit, & vitam nobis reſurgendo reparauit. Cui rei valde & ipſa, quæ dictis inſita eſt, congruit melodia, dum cantus is *tetrardi garrulitate concinnus, agili recur- *tetradis ſu feſtiua dicta ſuſpendens frequenter tripudiat, & læta pronuncians, velut alauda matutina per vocum ſuarum ſępe volitat acumina. ¶ Hæc igitur ſtatio nobis illud feſtiuo concentu cōmemorat, quòd in Galilæa iuſsi à creatore ſuo cœli enarrauerunt gloriā Dei, Pſal.18. gloriā reſurrectionis Chriſti, ſicut legimus, quia virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini Actor.4. noſtri. Quod ideo totis viribus eſt concinēdum, & toto corde totoq; ore in auditu populorum circumſtantium efferendum, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Quòd nos rectè beatam mariam in principio noſtræ lętitiæ proponimus in hac proceſsione, omni dominica ad eius memoriā prima ſtatione diuertentes, & quòd credendum nō ſit, quòd dominum reſurgentem ipſa non viderit, & quòd inter teſtes mater ſcribi nō debuerit. Cap. XXV.

REctè & laudabiliter à noſtri, id eſt, monachi ordinis maioribus traditum eſt, quod hactenus pro lege fixū atq; incōuulſum cōſeruatur, vt in huiuſmodi proceſſionibus, cunctis per annum dominicis beatæ Dei genitricis memoriam prima ſtatione viſitemus, decantando quodlibet, quod eius proprium ſit, eaq; ſalutata & oratione dicta, tunc demum proceſsionem ordine ſupradicto peragamus. Sicq; feruente ſacræ religionis ſtudio prouiſum eſt, vt infra clauſtrum habeatur eiuſdem beatę virginis diuerſoriū, ſcilicet ſacratū in ipſius honore, maximè propter hoc ipſum proprium nominis eius oratorium. ¶ Quid Euangelicæ fidei conueniētius Chriſtiana ſedulitas comminiſci potuit? Quid pulchrius, quid venerabilius, quàm cōgratulari matri virgini ſuper reſurrectione vnigeniti, iam non morituri, in cuius paſsione gladius animam eius pertranſiuit? perpen- Luc.2. dere geſtit Chriſtiana deuotio, quantus torrens

rens gaudij repente inundans, locumq; vulneris replens, animam eius ferro doloris cōfoſſam inebriauit, cùm rediuiuus filius, illi ante omnes fortaſſe mortales, materno virginem non defraudās honore victoriam ſuā annunciauit, & dulcia carnis ſuę vulnera, quā illa veram de carne ſua carnem conceptā peperit, deoſculanda præbuit. ¶ Quid ergo? repugnare videbitur Euangelio, referēti quòd ſurgens Ieſus primò Mariæ Magdalenæ apparuit? Abſit. Sed omnibus, beatam virginem matrem excipimus, teſtibus præordinatis, quos ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit, vel quos Chriſti reſurrectionem annūciare decuit. Nunquid illam nunciare decebat, vt verba eius tanquam deliramenta viderentur ante Apoſtolos? Si enim extranearum verba fœminarum viſa ſunt eis tanquam deliramenta, quomodo non magis matrē amore filij delirare crederent? Veriſsimè ergo matri filius reſurgens apparuit, ſed illa vt ab
Luc.24. initio cœperat, ita & nunc conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Quod
Luc.2. ſi iccirco verum non videtur, quia nullus Euangeliſtarum ſcriptis hoc atteſtatur, conſequens eſt quod nunquam poſt reſurrectionē ſuam viſus ſit matri, quia quādo, vel vbi apparuerit illi, nullus eorū nominatim edixit. Sed abſit hoc ab illo, qui in lege ſua patrē &
Exod.20. matrem honorare præcepit, abſit, inquam, vt
Matth.15. matrē propter ſe doloris gladio trāſuerberatam, tam dura negligentia talis filius inhonorauerit. Non ſic apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſenſit veritas, quæ hanc beatam Hieruſalem in principio lætitiæ ſuæ propoſuit. Nam cùm hac prima die paſchæ ſtationē ad hanc, de qua loquimur, ſanctam Mariam Miſſæ officio præſcripſit, quid aliud quàm Hieruſalem in principio lætitiæ ſuæ propo-
Pſal.127. ſuit. ¶Si enim omnis anima timens dominū ſic benedicitur, vt videat bona Hieruſalem, & videat filios filiorum ſuorum, pacē ſuper Iſraël. Et ideo dicitur, & eſt ipſa quoq; Hieruſalem, quod eſt viſio pacis: quanto magis iſta ter quaterq; beata virgo dicenda eſt Hieruſalem, quæ benedicta inter omnes mulie-
Luc.1. res, vidit filium ſuum pacem ſuper omnem verum Iſraël, ſcilicet Chriſtum, de quo Apo-
Ephe.2. ſtolus ait: Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraq; vnū. Ipſa præ omnibus, ipſa ante omnes vidit hanc noſtram pacem, ipſa eſt Hieru-
Cant.6. ſalem, pulchra, electa ſuauis & formoſa, quā viderunt filiæ Sion, & beatam dixerunt, & reginæ laudauerunt. ¶Dum ergo hanc hodierna ſtatione ſancta Romana Eccleſia in principio lætitiæ ſuæ, vt dictum eſt, propoſuit, non hoc æſtimauit, quòd pacem ſuper Iſraël venientem, id eſt, filium ſuum propter iuſtificationem noſtram reſurgentem, ipſa nō viderit. Sed vt ad propriam, de qua ſuprà dictū Rom.4.
eſt, hodiernæ & omnium dominicalium proceſsionum cauſam ſermo recurrat: nunquid vel tūc, quādo vndecim diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem, ſicut cōſtituit illis dominus Ieſus, hāc beatā, de qua loquimur, Mariam prætererunt, & abſq; illa videntes eum adorauerunt? Imò non aliàs quàm in domū illius, non alium in montē abierunt, vt vide- Matth.28.
rent eum, quàm in illum, ſuper quem ciuitas eius Nazareth, ſita erat, ſicut iam dictum eſt. ¶Igitur pulchrè & laudabiliter, vt ſuprà diximus, traditum eſt à noſtris maioribus, vt in hodierna, cunctiſq; per annum dominicalibus proceſsionibus, beatæ Dei genitricis memoriam prima ſtatiōe viſitemus, eandem ob cauſam, qua hodiernę miſſę officio ſtatio ad ſanctam Mariam præſcribitur, vt eam, ſicut iā dictum eſt, in principio lætitiæ noſtræ pro-
ponamus, illud de canticis recolentes, nouū Cant.4.
nouæ Eccleſiæ ſponſum, mox vt reſurrexit,
dixiſſe non vanè arbitrantes: Vadam ad mō- Dan.2.
tem myrrhæ, & ad collem thuris. Qua enim ſui corporis parte altiꝰ, poſt ipſum caput ſuū Chriſtū Eccleſiæ ſublimitas eminuit, quàm ſingularibus huius reginę angelorum meritis, cuius ex carne ſine viro Chriſtus, vt lapis de monte ſine manibus, eſt editus? Et quo in vertice montium tantum myrrhę, id eſt, mortificationis, cum thuris, id eſt, piæ orationis odoribus inueniri potuit, quantum in huius beatæ virginis anima, quam ſingulariter dominicæ paſsionis gladius pertrāſierat. ¶Ad hunc ergo montem myrrhę vadimus & nos, ſępe dicta ſtatione ad ſanctam Ma-
riam diuertentes, & ipſa quoq; eloquia cerui Gen.49.
emiſsi, de quo ſuprà dictum, eloquia pulchritudinis, quibus illic de baptizandis omnibus gentibus mandauit, exultātes myſticè depromimus hac die cātando: Tota pulchra es. Nota nanq; omnium penè ſententia doctorum eſt, nouam his verbis Eccleſiam inuitari, vt ſurgat & properet Apoſtolica, quę tunc numero parua erat, Eccleſia de Libano venire, id eſt, candidatione baptiſmi gentes ad Chriſtum adducere, Maria matre fidei noſtræ adiuuante, id eſt, omnia verba hæc, quæ ha-
ctenus conſeruabat in corde ſuo, Luc.2.
iam aperiente. Cant.4.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER OCTAVVS.

De Miſſa eiuſdem diei.

Totum diei præſentis offici-
um cunctis partibus ſuis in
illũ æternitatis diem inten-
dit,cuius nobis aditũ Deus
per vnigenitum ſuum, de-
uicta morte reſerauit,vbi e-
Pſal.67. pulabuntur & exultabunt iuſti in conſpectu
Dei, qui nunc epulantur (vt cantamus ac
legimus) in azymis ſynceritatis & verita-
1.Cor.5. tis, bibentque vinum bonum, quod ex
Iohan.2. aqua factum eſt in cœleſtibus nuptijs, id
eſt,in gloria delectabũtur immortalitatis, &
impaſsibilitatis,à corruptiõe mortalitatis pe
nitus immutati.Et rectè:Vt quia paſcha tran
ſitus eſt,illò paſchale præſentis diei cãticum
intendat,vbi tranſeuntibus patria conſtitu-
ta eſt. Tunc illa ſancta ciuitas Hieruſalẽ ſplẽ-
Apoca.2. debit nouitate æterna,nouumq; cantabit cã-
ticum,noua ipſa non habens maculam aut ru
Ephe.5. gam. Cuius cantici æterni doctor ac præcen-
tor erit nouus eius ſponſus,qui primus re-
Pſal.56.& 107. ſurrexit, cui cùm diceret pater, ſicut habe-
mus in Pſalmo: Exurge gloria mea, exurge
pſalterium & cithara,reſpondit,exurgam di-
luculò. Rectè ergo in introitu hodierni of-
ficij primam vocem emittit, qui primus re-
Pſal.138. ſurrexit, dicitq;:Reſurrexi, & adhuc tecum
ſum. Ad huius cantici nouitatem nos inuitãs
1.Cor.5. & inſtruens Paulus in ſequenti lectione Epi-
ſtolæ: Expurgate, inquit, vetus fermentum,
vt ſitis noua conſperſio,&c. Aperta ſimilitu-
dine baptizatos edocet, dum nouam,id eſt,
abſq; fermento, conſperſionẽ nos eſſe horta
tur,eò quòd ex multis hominibus vnum Ec-
cleſię corpus, tãquam ex multis granis vnus
panis efficiatur. Quale autẽ ſit illud, quo pa-
nis iſte fermentetur,& paſchali menſa fiat in
dignus,ex his,quæ ſuprà Corinthijs dixerat,
patenter agnoſcimus.Dixerat enim,omnino
auditur inter vos fornicatio, & talis fornica-
tio,qualis nec inter gentes,ita vt vxorem pa-
tris ſui quis habeat.Et paulò pòſt,non bona,
inquit,gloriatio veſtra. An neſcitis,quia mo
dicum fermẽtum totam maſſam corrumpit?
Expurgate vetus fermentum,&c. Hoc igitur
Eccleſiaſtici compoſitor officij, per hanc le-
ctionem Eccleſiæ Chriſti intimare voluit, vt
illam,quam accepit in baptiſmo, ſeruet im-
maculatam nuptialem tunicam,vtpote quam
exhibere ſibi cupit Chriſtus ſponſam glorio
ſam,non habentem maculam aut rugam.For Ephe.5.
nicatio enim,propter quam eadẽ lectio ſcri-
pta eſt,vt ſuprà dictum eſt,vel aliud quodli-
bet damnabile vitium,vetus fermentum eſt,
vetuſti hominis morbus eſt,veteris vitæ ma-
cula eſt. ¶Itaq; cùm hæc dies nouitatem vitę
prędicet,& ęternam iuuentutem annunciet,
miranda planè & laudanda Romanæ Eccle-
ſiæ diligentia in eo quoque, quòd in officio
præſenti legendum eſſe Euangelium ſecun-
dum Marcum inſtituit. ¶Ille nanque præter
hoc,quod in quatuor animalium admirabili
figura leoni aſsimilatur,præter quod eius E-
uangelium rectè legi videretur, vt leo rugi-
tum leonis reſurgẽtis Euangelizaret,de quo Gen.49.
prædictũ fuerat:Catulus leonis Iuda,ad præ-
dam fili mi aſcendiſti, requieſcẽs accubuiſti,
vt leo & quaſi leæna.quis ſuſcitabit eum?præ
ter hoc,inquam,officium diei præſentis Euã
gelium eius maximè pro eo congruit, quòd
ſanctæ reſurrectionis nuncium, quem cæte-
ri ſimpliciter appellant angelum, hic altiori
myſterio iuuenem appellat: Viderũt,inquit,
iuuenẽ ſedentem in dextris, coopertũ ſtola Marc.16.
candida. ¶Hæc enim duo,quæ poſui,iuuenẽ
& coopertum ſtola candida,duo itidem,quæ
ab Apoſtolo in laudem &*glorioſæ Eccleſiæ *honorem
dicta ſunt,prædicant,ſcilicet non habentem
maculam, non habentem rugam. Nam quia Ephe.5.
glorioſa Eccleſia, pro qua Chriſtus mortuus
eſt,& propter cuius iuſtificationem reſurre-
xit,in illa glorioſa reſurrectionis,cui ſe præ- Rom.4.
parans,nunc vetus fermentum expurgat, vt
dictum eſt, rugã vetuſti hominis,quẽ exuit,
non habebit,rectè ſanctus Euangeliſta reſur-
rectionis eiuſdem præconem angelum, iuue
nem appellat:& quia maculam non habebit,
quã ſponſus ſuus in ſanguine ſuo lauit à pec-
catis ſuis, pulchrè coopertum ſtola candida,
vt verè erat,diligenter expreſsit. ¶Diligen-
tiſsima ergo inſtitutione,hac die ſecundum Apoc.1.
Marcum legitur reſurrectionis Chriſti Euã-
gelium,quo baptizatis noſtris,quibus reno-
uata eſt vt aquilæ iuuentus ſua, iuuenis ſe- Pſal.102.
dẽs in dextris dominici ſepulchri,& cooper-
tus ſtola candida,ipſo ſuo habitu, quid acce-
perint,aut quid ſperare debeant,prędicat cũ
ctis cõſonantibus partibus officij, & hoc ma-
ximè conclamantibus concorditer, vt expur
gato veteri fermento, in azymis ſynceritatis
& verita-

& veritatis epulantes, primā baptiſmi reſur-
1.Cor.5. rectionē ita ſeruemus,quatenus ſecundæ re-
ſurrectionis ęternæ iuuentuti præparemur.
Pſal.75. ¶Tūc(ſicut in offerēda cantamus) reſurgen-
te Deo in iudicio,qui nunc ſopitus eſſe,& hu
mana curare non putatur, terra tremet &
quieſcet,id eſt, impij terrebuntur, & traditi
gehennæ nocere deſinēt:& erit in pace locus
domini,ſcilicet Eccleſia, & in Sion iuuene,
iamq́; candida, ſicut angeli ſupradicti habi-
tus prędicat,cōfractæ erūt omnes aduerſarię
potentię,arcus, ſcutū,gladiuſq́; & bella vitio
rum. ¶Graduale,quod eſt cantus laborantiū
in hac peregrinatione,iā dictū eſt ad hos dies
reſurrectionis vſq; in pentecoſten non per-
tinere,ſed propter baptizatos per hanc heb-
domadam in officijs additum eſſe,ita tamen,
vt ſicut his propter quos additum eſt,militię
laborem,quem arripuerūt, pręſens ſubleuet
gaudium, de recenti remiſsiōe peccatorum:
ſic conſuetudinalem gradualium neumarū
Eſa.17. ſerenent verba,diem, quam fecit dominus,
quotidie perſonantia, & exultandum atq; læ
tandum eſſe in ea,tam ex ipſo quàm ex verſi-
bus eius accipimus,qui ex eodē pſalmo ſum-
pti per hebdomadam diſpertiuntur.

De ordine inuſitato veſpertinę laudis,cuius cauſa eſt per hanc hebdomadā ſolennitas ſancti baptiſterij. Caput II.

CVm omnes horæ regulares ſupradictæ
nouitatis & lętitiæ proferant inſignia,
tunc verò ſplendidius veſpertina ſyna
xis huius feſtiuitatis claritate,ſecundum or-
dinem Romanum eſt illuſtrata. ¶Nā quia ve
ſpera ſabbati paſchalis baptiſma celebratum
eſt,eadem hora per totam hebdomadā feſti-
uam regenerationis iucunditatē hoc modo
retinet. Primùm,quia in ipſo baptiſmi ordi-
ne inceptū eſt Kyrie eleeſon, & litania trina
decantata eſt ob honorem & reuerentiā ado
randi nominis,patris & filij & ſpiritus ſancti,
quo in nomine baptiſmus peragitur: idcirco
non,vt fieri ſolet à verſu, Deus in adiutoriū
meū intende,ſed à Kyrie eleeſon feſtiuo cō-
centu incipiūtur. ¶Sequuntur ob eandē cau
ſam tres pſalmi ſub vno alleluia decantandi,
qui & per totam hebdomadā nō mutātur, tū
quia tota hebdomada hęc pro vna die com-
putatur, eò quòd vniuerſalis diē reſurrectio
nis aſpiciat,tū quia tā hi quàm cęteri, qui pro
ceſsionibus (de quibus dicendū eſt)reſeruā-
tur,inſigni titulo,quod eſt alleluia,pręnotā-
tur,quod rei vel tempori cōgruere,imo pro-
Pſal.109. priū eſſe nouimus. Verūtamē primus, id eſt,
Dixit dominus,ſolus alleluia nō habet in ti-
tulo,ſed ad laudem Chriſti maximè & ſecun-
dum diuinitatem,& ſecundum humanitatē,
autoritate Dei patris commendante decan-
tatur,agens per totā ſeriē de glorioſa & ineſ-
fabili exaltatione eius, qua mortis torrente
bibito,ſuū hodie exaltauit caput. ¶Poſt tres
pſalmos pro capitulo dicitur cāticū:Hęc dies
quam fecit dominus,ſicut & per omnes regu
lares horas, nihilominus ob magnitudinem
ſignificandę lętitię pro capitulo decantatur.
Deinde alleluia cū verſu ſuo pro hymno cani
tur,quia proprius patrię cœleſtis hymnus al-
leluia eſt. ¶Poſt canticū de Euāgelio cū anti-
phona, dicta oratione, proceditur ad fontes Pſal.112.
cum pſalmo,Laudate pueri dominum,qui &
ipſe in titulo alleluia pręnotatus, perſpicuè
congruit ipſis,qui reſeruatus eſt ſacris fonti
bus. Admonitio nanque diuinę laudis eſt ad
pueros,id eſt,nouos Eccleſię filios,qui per ba
ptiſmū pueri,id eſt,puri facti ſunt à vitijs,to-
tuſq; hic pſalmus tantū ad fideles de gētibus
dirigitur, quod ex eo facilè perpēditur,quia
dicit: Qui habitare facit ſterilē in domo ma- Pſal.112.
trē filiorū lætantem, id eſt,gentilitatē prius
ſterilē,nunc matrē filiorū ſecundū fidem fa-
cit habitare in domo, id eſt, in cœleſti Hieru
ſalē cōpleta prophetia,qua dictū eſt: Lętare Eſa.54.
ſterilis, quę nō paris. Vnde nūc apud fontes Galat.4.
Eccleſia mater iubilans exultat in laudē eius
gratię,per quā meruit eſſe(ſicut audiuit in cā Cant.4.
ticis) Fons hortorum, puteus aquarū viuen-
tiū, quæ fluunt impetu de Libano, vt ſint e-
miſsiones eius paradiſus malorū punicorum
cum pomorū fructibus,cyprus cū nardo,nar
dus & crocus,fiſtula & cinnamomū, myrrha
& aloë,cum vniuerſis lignis Libani. Quæ om
nia diuerſis qualitatibus ſuis diuerſa merita
vel profectus ſignificāt eorū, qui in fonte ba
ptiſmi ſimilitudini mortis Chriſti cōplantati Rom.6.
ſunt,de quibus non eſt modo dicendum per
ſingula. ¶Hac ſtatiōe terminata,tranſitur in-
de ad oratoriū ſancti Andreæ Apoſtoli,cantā
do: In exitu Iſraël, quo ſignificatur exitus il-
lorū,qui Iſraël(id eſt, vidētes Deū)renaſcēdo
facti,de Aegypto huius ſeculi & populo bar-
baro infidelium exeunt mari,id eſt, profun-
ditate gentium,& Iordane,id eſt,Iudæis.Ior-
danis enim terræ Iudæorū eſt fluuius,& à re-
tro fluens interpretatur: gentibus (inquā) &
Iudæis videntibus ea,quæ per exeūtes mira-
bilia facta ſunt,fugientibuſq́; ab infidelitate
ad fidem, à carne ad ſpiritū,à diabolo ad De-
um,quem reliquerāt,retrorſum.Vnde & mō
tes,id eſt,Apoſtoli,& colles, id eſt, eorū diſ-
cipuli,exultantes vt arietes & ſicut agni oui-
um,gratulātur & dicunt: Quid eſt tibi mare,
quòd fugiſti, & tu Iordanis,quia conuerſus
es retrorſum ? Sic omnis Paſchalis hebdo-
madæ veſpera, qua hora ſabbato in ſanctæ
trinita-

trinitatis nomine baptiſma celebratum eſt, trina ſtatione completur. ¶Et idcirco fortaſsis ad S. Andream penè omnis veſpera terminatur, quia beatus Greg. qui ſtationes, ſicut hactenus ſeruantur, ordinauit, eidē S. Andreæ ſpecialiter deuotus extitit, cui iuxta & baſilicam ſanctorū Ioh. & Pauli ad cliuum Scauri, monaſterium in proprio domate formauit: in quo relictis omnib' ex huius mūdi naufragio nudus euaſit, diu deſideratū monachicum capiens indumentum. Nec mirum hanc illum veſpertinam ſtationem pro deuotione tanto Apoſtolo conſecraſſe, cùm & ſtationem ad S. Coſmam & Damianum, qua die cantatur: Salus populi ego ſum, fecerit illuſtriorem, proprijs ac ſolennibus collectis, ſicut à pleriſq; vſq; nunc obſeruatur, ſanctis eiſdē dedicauerit, idcirco quòd atauus eius, IIII. Felix, ſedis Apoſtolicę Pontifex, vir magnæ in Chriſti Eccleſia reuerentię, baſilicā eorundem ſanctorum via ſacra iuxta templum Romuli, ſicut hactenus cernit, venuſtiſsimè fabricauit. ¶Forte & illud maieſtatem diuini nominis reſpicit, patris & filij & ſpiritus ſancti, quo in nomine baptiſma celebratum eſt, quod ad vigilias nocturnas tres tantū lectiones ordine Romano leguntur. Nam quo reſpectu vltra numerum hunc lectiones multiplicarentur? Siquidem prędicatores noſtri, quos (vt alio loco iam dictum eſt) ſignificat amplior in ſolennitatibus numeroſitas lectionum, quia ſub tempore gratiæ plures veritatis præcones mitti cœperunt, prędicatores (inquam) Euangelij, id eſt, Apoſtoli, nunc erāt muti & abſcōditi, neq; (vt ſolebāt dn̄o cū illis commorante) circuibāt, per caſtella, Euāgelizantes & curantes vbiq;. Nec quiſquam illud obiiciat, quod tribus quę pręceſſerunt luctuoſis noctibus, plures lectę ſunt. Nam illarum alia ratio ſuo loco prę ſcripta eſt. Igitur ternarius numerus, autoritate diuini nominis in baptiſmo illuſtratus, pulchrè in hac ſolēnitate, tam in Pſalmis quàm in lectionibus principatur. *Luc. 9.*

Cur non monachi æquè vt canonici, per hos dies coſuetam debeant immutare regulam. Cap. III.

QVamuis ea, quę ſupradicta ſunt, rationem habeant theoricam, noſtri tamē, id eſt, monachi ordinis, æquè authenticam non debent immutare regulam, vt verbi gratia, nocturnas vlla dominica ad tres lectiones contrahant vigilias, aut per horas regulares litanię remoueant ſupplicationes, & pro ipſis iucundum alleluia perſonent, idcirco quod in illa beatitudine, quam ſignificat hęc Paſchalis ſolennitas, nulla erit deprecatio miſerorū, ſed ſola laudatio beatorū. Sed nec illud, vt cū non habeant fontes eas, quas propter ſolennitates fontium fieri dictū eſt, veſpertinas ſuis in locis imaginentur ſtationes, hę nanq; pontificales & ad paſtores plebium pertinentes ſunt traditiones. ¶Et licet beatus Gregorius, qui ſtationes ordinauit, & penè omnem cleri decorem digito Dei doctus expoliuit, habitu monachico prę ſulſerit, nec ſi tamen monachico tenendę ſunt ordini conſuetudines huiuſmodi, quas Pontificali potius officio tradens, inferioris, id eſt, actiuę vitæ procuratoribus inſtituit. Nunquam enim ſancti patres talem habuère conſuetudinem, vt contraria vel pugnantia pręciperent. ¶Præceperat autem ante illum beatus Benedictus, qui (vt ipſe aſſerit beatus Gregorius) ſpiritu omnium iuſtorū plenns fuit, vt dominica die nunquam minus à duodecim lectionibus ad vigilias nocturnas legātur. Similiter & de cæteris regularibus horis vniuerſalem, abſq; vlla exceptione canonem ſuo prę ſcripſerat ordini.

¶Non ergo credendum eſt, quòd beatus Gregorius, cùm actiuæ vitæ ordinem inſtitueret, ad quem ſe deſcendiſſe in ſuis deplorat Epiſtolis, ſuperiorem, id eſt, contemplatiuæ vitę ordinem ex aliqua parte in contrariū deflectere voluerit. Rectius itaq; ſuam quiſque tenet ordo regulam, iuxta illud: Eleuatus eſt ſol, & luna ſtetit in ordine ſuo. ¶Tantum in eo concordantibus cunctis, vt vſque pentecoſten genua non flectentes, ſed ſtādo perorantes, libertatem, quam nobis reſurgēdo chriſtus acquiſiuit, hac ſignificatione profiteamur, & alleluia ſine intermiſsione dicamus, & nos filij ſponſi, quia nobiſcū eſt ſponſus, non ieiunemus. Cæterum quicunq; monachi ordinis ſupradictam ob cauſam ſupplicationē litanię, id eſt, Kyrie eleiſon, de horis regularibus per hanc ſeptimanam amputant, cōſequens eſt, vt vſq; pentecoſten non repetant, quoniam non ſolum hæc hebdomada, ſed vniuerſi quinquaginta dies iſti æternum futuræ reſurrectionis ſignificant Iubilæum, quo nihil iam ſupplicandum, ſed ſolum in ſalute perfecta exultandum erit, & lætandum. *Hier. 31. Abac. 3.*

Quàm congruè fides reſurrectionis per quadraginta dies confirmata ſit, ſimulq́; de miraculo cuidam fratri oſtenſo hoc anno, ab incarnatione domini milleſimo centeſimo vndecimo.

Caput IIII.

MIranda ſanè & prædicanda ſaluatoris noſtri ſtudioſa charitas, qui cùm paſſus propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, nihilominus pro- *Rom. 4.*

Act.1. nus propter eruditionem noſtram diſtulit quadraginta diebus aſcenſionis ſuę gloriam, per quos & præbuit ſeipſum viuum in multis argumentis Apoſtolis ſuis,quos elegit, vt eſſent teſtes ſuæ reſurrectionis. Poterat em̄ eadem die,qua reſurgendo ſuper occaſum aſcendit,nubem quoq; ponere aſcenſum ſuū, & ſemel oſtenſum teſtibus ſuis verum hominem, vera verbi diuinitas, eadem velocitate qua ſuſcitauerat, poſt tres vel paulò plures dies in paternæ maieſtatis collocare dextera. Magna ergò charitas,& verè non quęrēs quę ſua ſunt, quæ,vt ſubueniret tardis ad credendū,triumphalē chriſti tardauit aſcēſum,& vt conſummatā oſtenderet gratiā,pręparatā victori diſtulit gloriā. ¶ Itaq; vę perfidis hęreticis,quos legitimus hic quadraginta dierū numerus expectatos & incorrectos, iuſtæ tandem ſententiæ ſubigit. Legitimus nanq; eſt quadragenarius dierū numerus apud homines quoq; in protelandis conſultationibus, vt is cui forte conſulitur, etiam ſi lunaticus ſit,id eſt,ſtultus(ſtultus quippe vt luna mutatur) cum tot dies expectatus ſanum conſiliū nō admiſerit,iuſtus iudicetur,quoniā ante quadraginta dies luna mutat̄, vnde & hic pluſq̄ ſtultus, qui per tot dies mutat⁹ nō eſt. Sed libet per aliud ſimile ex antiqua diuinæ authoritatis ſcriptura comprobare,quòd reſurrectionis mortuorum detractores, iure nunquam ad eiuſdem reſurrectionis gloriā peruenire mereantur, quam per quadraginta dies exploratam,adhuc pertinaci impietate calumniantur. ¶ Legimus in libro numerorum, quia loquens dominus ad Moyſen in deſerto Pharan,mitte (inquit) viros, qui conſiderent terram quam daturus ſum filijs Iſraël, ſingulos de ſingulis tribubus ex principibus,id eſt,viros duodecim. Qui cùm aſcendiſſent,explorauerunt terram,aſcenderuntq́; ad meridiem, pergentes ad torrentem Botri, abſcideruntq́; palmitem cum vua ſua,quam portauerunt in vecte duo viri, &c. Reuerſiq́; exploratores terrę poſt quadraginta dies,omni regione circuita,alij detraxerūt terræ, quam inſpexerant apud filios Iſrael, dicentes: Terra,quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos. At verò Ioſue filius Nun, & Caleph filius Iephone, Terra(inquiūt)quā luſtrauimus,valde bona eſt. Si propicius fuerit dominus,introducet nos in eam,& tradet humum lacte & melle manantem. Cumq́ue clamaret omnis multitudo, & eos lapidibus vellet opprimere, apparēs dominus, Omnes inquit, homines qui viderūt maieſtatē meā, & ſigna quę feci in Aegypto & in ſolitudine, & tentauerunt me ecce iā per decē vices, nec quiſquam qui detraxit mihi,intuebitur terram, pro qua iuraui patribus eorum. ¶ Hæc illis in figuram contigiſſe Paulus quoq; Apoſtolus teſtis eſt. Nam cùm de hac ſacra loquēs 1.Cor.10. hiſtoria dixiſſet, Patres veſtri omnes mare trāſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundēm potum ſpiritualem biberunt, bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus, ſed non in pluribus eorum, inquit, benè placitum eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto: & quia tētauerunt Chriſtum,à ſerpētibus perierūt: & quia murmurauerunt, interierunt ab exterminatore,& protinus adiungit: Hæc autem omnia in figura contingebant illis, ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram,in quos fines ſeculorū deuenerūt. In figura videlicet,quorum,niſi eorum,quæ in hoc fine ſeculorum, id eſt, in hac mundi ſexta ætate facta ſunt? ¶ Chriſtus dominus Aegypti rege,id eſt, tenebrarum principe debellato, per mare rubrū baptiſmi ſui traduxit illos, & nūc per vitę pręſentis deſertū regit,vt inducat in repromiſſionē æternæ hæreditatis, id eſt, in eā,de qua nūc loquimur,gloriā beatā reſurrectionis. Quā enim ab illo terrā lacte & melle manantē ſperare debemus, niſi cōformitatē corporis chriſti quòd reſurrexit,in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, vt per illud reformet(ſicut Apoſtolus ait) corpus humilitatis noſtræ configuratū corpori claritatis ſuæ? Coloſſ.2. Philip.3. ¶ Igitur & hi, qui veritatē negāt eiuſdē reſurrectiōis,ſicut & illuſores, malorūq; cōcupiſcētes,tētatores atq; murmuratores,iuſtè proſternūtur in deſerto & pereūt, atq; ab exterminatore intereūt. Totidē quippe,id eſt,quadraginta diebus, Euangelica refert ſcriptura in multis exploratam eſſe argumentis terram carnis Chriſti, quòd verè reſurrexit à mortuis,vt veraciter agnoſcamus ex illa,qualis erit nobis ſtatus futuræ reſurrectionis. Aſcenderunt fidei exploratores ad meridiē, id eſt,vbi eleuatus erat verus ſol chriſtus per altiſsimā reſurrectionem, & attulerūt nobis botrum cum palmite ſuo,quem portant duo viri, id eſt, ipſum Chriſtum, cui dicit ſponſa in Cāticis: Botrus cypri dilectus meus mihi, Cant.1. portant,inquam,in vecte duo viri,id eſt,pendentem in ligno crucis cum veritate corporis,in quo reſurrexit. Hunc enim ſuſceptum portant duo viri,id eſt,duo populi, Iudaicus atq; gentilis: & ſicut anterior ex eis,qui botrum ferebant,portabat quidem, ſed auerſo dorſo nō videbat, poſterior autem & portabat & videbat: Sic anterior populus Iudaicus te-

Marginal notes (left column): Pſal.67. Pſal.103. 1.Cor.13. Luc.24. Eccle.27. Num.13. — (right column): Act.1.

vidit & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tētauit. Quam cū omninò ſuis nodis firmiſsimus ſicut erat, cōperiſſet aſtrictā, crepuiſſe atq; exiluiſſe ſuſpicata eſt. Qui etiā ipſe cùm integerrimus fuiſſet inuētus, futurę ſalutis quodammodo pignus de tāto miraculo ſe accepiſſe præſumpſit, atque illud vinculū ſoluens, ſimul cum eodē anulo proiecit in flumen. Nō credant hoc, inquit idē Auguſtinus, qui etiā dominum Ieſum per integra virginalia matris enixum, & ad diſcipulos clauſis oſtijs fuiſſe ingreſſum non credunt.

¶Comparentur nunc duo hæc tam inſignia diuinæ pietatis miracula, recēs hoc quòd hominem cingulum renum eius firmiter obſtrictum, & indiſſolutum tranſijt & exiliuit: & illud antiquius, quòd zonæ inſertus, nodo integro perſiſtēte erupit anulus. Neſcio quid mirer amplius, niſi quòd hic pariter, vt ſupra dictum eſt, vox diuinitùs audita eſt.

Sic potuit clauſo Chr̄s prodire ſepulchro.

¶Hoc igitur vbi accepi, manè quippe, vbi primum loquendi copia fuit duobus tantum fratribus, quorū vnus extiti, attonitus adhuc frater ille rē geſtā retulit, obnixè poſtulans, vt creditum nobis ſecretū nunquam cū ſuo nomine proderemus: vbi, inquā, hoc accepi, tāquam meis maximè oblatum à Deo vſibus miraculum, lætus arripui. Siquidē eadem nocte & eandem paululum ante horam, qua illud accidit, ſupradictam ſimilitudinē ruminare cœperam, ſcilicet quòd hi qui fidei reſurrectionis detrahunt, & ideo non veram carnis naturam credunt reſurrecturam, quia dominus clauſo ſepulchro ſurrexit, vel quia clauſis ad diſcipulos ingreſsus eſt ianuis, ſimiles ſunt illis, qui terræ quam inſpexerant, detraxerūt apud filios Iſraël dicentes: terra quā luſtrauimus, deuorat hibitatores ſuos.

1.Cor.1. ¶Nō igitur importunè longior nūc trahitur ſermo de reſurrectionis gloria, cui incœpto materiā adaugēt cęleſtia, quæ ſeſe vltro offerūt, miracula. Non poterat quidē, etiā ſi iſta deeſſent, Chriſtiana fides cōprehēdere ſapiētes in aſtutia eorū: qui dum credere fugiunt, clauſis ianuis verū potuiſſe corpus ingredi, quòd ſupra naturā eſt, illò declinant iudiciū, vt dicāt illud ventis & aëre ſubtilius effectū, quòd cōtra naturā eſt. Nō ſolū em̄ nihil ſeſe adiuuant, ſed & magis implicāt, dū defendendo naturam ab eo quod ſuprà eſt, ad id deuoluūt, quòd cōtra illam eſt. Vtrunq; miraculū, ſed hoc, vt dictū eſt, ſupra naturā, illud quòd hæretici ſuſpicati ſunt, ſcilicet implapabile de palpabili corpus factū eſſe, maius quidē, ſed inutile & contra naturam miraculum eſt. Quid enim maluerit diuinitas, vtrū id quod contra naturam, an id quod ſupra naturā eſt, in Pſalmo euidenter oſtendit, dicens: Poſuiſti ſuper me manum tuam. Pſal.138. At nunc ponendo exempla ſupradicta, quòd verū corpus hominis, verū cinguli ſui corpus, id eſt, zonam ceruinam nodo firmiter obſtrictā exceſsit, olimq́ue nodum irreſolutum anulus exiliuit, proponit diuinitas: Sic potuit clauſo Chr̄s prodire ſepulchro. Aſſumit ratio: Sed illa ſupra naturam facta ſunt. Concludit fides ſupra naturam: Ergo verū Chriſti corpus clauſo prodire ſepulchro, clauſis potuit ianuis introire ad diſcipulos. ¶Et hoc verè Deum decuit, videlicet ſua taliter vti potentia, vt quam ædificauerat naturā, non deſtrueret, ſed eandem permanentem, imò perfectam, quò vellet & vnde, traduceret vel educeret, quod qui non concedit, ſupereſt vt multo minus illud concedat, quòd corruptibiles ac mortales adhuc Apoſtoli ſic educti ſint, quomodo in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: Carcerē quidē adhuc clauſum inuenimus, cum omni diligentia, & cuſtodes ſtātes ante ianuas: aperientes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Actor.5. Supereſt, vt iſtos quoq;, qui necdū reſurrexerāt, in ventos & aërem ſubtilem, quo per patētes rimas efflari poſſent, euanuiſſe aſſerat, ſiquidem ſacram recepturi ſunt ſcripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, ſed vt infideles omninò vitādi ſunt. ¶Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo Deus cūcta creauit, & cuncta quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei ad agendū quicquid voluerit, ad traducendum quippiā quocunq; voluerit. Mirūq; hoc potius eſſet, ſi ita non poſſet, quū nemo ferè tam imperitus artifex ſit, vt quòd compoſuit, penetrare ipſe vel aperire non poſsit. At ille quum voluit, aperta eſt terra & deglutiuit Dathan, ſtatimq; ora concludens operuit ſuper congregationē Abiron, Num.16. qui principes ſeditiōis extititerunt, promiſsionibus Dei detrahentes, & cum ſubſannatione dicentes: Reuera induxiſti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis. Quorum exemplum cauere debuerāt hi, qui reſurrectionis fidem (vt ſupradictū eſt) detrahere auſi ſunt, quomodo & ipſi ex illis ſunt, quibus iuraui (inquit dominus) in ira mea, ſi introibunt in requiem meam, Pſal.94. nullus eorum introibit in hæreditatem credētibus promiſſam. Iurauit em̄ illis in ira ſua, laceſsitus eorum nequitia.

Cur hæc Paſchalis ſacra ſolennitas octauas habeat, cùm ipſa ſit octaua, id eſt, octauā mundi ætatem reſpiciat, quæ eſt vniuerſalis reſurrectio.

Caput V.

IAm de reliquis Paſchalis hebdomadæ offi
cijs locuturus,opportunũ eſſe arbitror,de
ipſis Paſchæ octauis communiter aliqua præ
loqui. Quæri etenim poteſt,cur cũ hæc ſacra
ſolennitas octauam illam ſignificet, vt ſupe-
rius dictũ eſt, quæ ſeptem labentibus huius
mundi ætatibus,ęterna ſtabiliſq; ſuccedet,ip
ſa quoq; octauas habeat.¶Nam de cæteris ſo
lennitatibus illud ferè omnibus notum eſt,
quòd idcirco octauas habeant,quia principi-
um iam illis adeſſe,finemque,id eſt,conſum-
mationẽ fœlicitatis in reſurrectiõe futuram
eſſe pariter conſiderãtes,iure in octauam vſ-
que celebritatis perducimus lætitiã. Hæc au-
tem ſolennitas,quia reſurrectiõis eſt, ipſam
totam reſpicit octauam,& celebritas eius vl-
tra dies octo,id eſt,vſq; Pentecoſten proten-
ditur. Cur ergo & ipſa octauas habeat,meri-
tò quęritur. ¶Sciendum itaq; eſt,quia reſur-
rectio noſtra,quam expectãtes iam nunc hu-
ius ſolennitatis occurſu pręoccupando cele-
bramus,vera &perfecta erit circuncifio,ſigni
ficata per illã,quę in veteri lege carnali Iſrael
Gene.17. mandata eſt,octaui diei circunciſionem.Hu-
ius autẽ veræ circunciſionis,octo(vt ait Hie-
ronymus) beatitudines ſunt, & conſidera,in
quiens,quia veræ circunciſionis octaua bea-
Matth.5. titudo martyrio terminetur. Beati qui perſe
cutionem patiuntur propter iuſtitiam, quo-
niam ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. Verã ergo cir-
cunciſionem reſurrectionis rectè ſolẽnibus
octo dierũ celebramus officijs,quam dñs ip-
ſe,vt magnificã eſſe oſtenderet, tanquam ple
nũ & ſolidũ corpus,longo,lato atq; alto per-
menſus eſt octonario beatitudinum nume-
ro cõmendãs,qui eiuſmodi eſt apud geome-
tras,vt plenũ & ſolidũ corpus primus perfici-
at. Noſtris enim numeris illi vti familiare
eſt,imò ſuis,cui veraciter dictum eſt: Omnia
in numero & menſura & põdere poſuiſti.

¶Veruntamen quoniam non adeo geome-
tricas traditiones, ſed potius æterni muſici
Dei cantiones inſcriptura ſacra cognoſcere
operæprecium eſt, qui & citharam ſe habe-
Sapient.11. re indicat, cui dicit in Pſalmo: Exurge
gloria mea, exurge pſalterium & cithara,
cantilenam eiuſdem citharæ, imò citharam
ipſam, in his octo beatitudinum ſententijs
tãquam octo chordis, quæ integram reddũt
diapaſon, conſideremus. Et hoc placeat vel
maximè muſicis,quia cùm(ſicut tradũt muſi-
cæ artis ſcriptores) citharas antiquitus octo
per diapaſon chordis fieri mos fuerit, muſi-
Pſal.56. cus cœleſtis Deus,hanc illis in cithara ſua, id
eſt,in ea quã aſſumpſit humanitate, de carnis
noſtræ ſylua ſimilitudinem repræſentat, dũ
æternæ lætitiæ cantilenam per integram dia-
paſon,id eſt,per octo beatitudinum chordas
modulans, ſcitos pueros ad ſaltandũ,id eſt,
dociles diſcipulos ad bene operandum exci-
tat.¶Illud quippè fidei noſtrę notiſsimũ eſt, Matth.11.
quia citharæ huic de ſeptem vocum diſcrimi
nibus nihil deeſt. Quid enim ſunt ſeptẽ ſpiri
tus Dei, quibus dominicus homo,requietio
nis locus vnicus eſt,niſi ſeptẽ vocum ſpiritua
liũ diſcriminia,quibus omnis eiſdem domi-
ni noſtri cõtexitur doctrina?Illud quoq; prę
tereundum non eſt,quòd ſicut vocũ non niſi
ſeptẽ ſunt diſcriminia,& idcirco in diapaſon
octaua ſemper eadem eſt,quę & prima,ſic ſe-
cundũ Spiritusſancti ſeptem munera dũ no-
bis cithara hæc,octo cordis, id eſt octo beati
tudinibus cœleſtẽ diapoſon perſonat,octaua
beatitudo eadem eſt,quæ & prima,quoniam
ipſorum eſt regnum cœlorum.

¶Quod nè nullius autoris patrocinio fultũ,
fortè vlli cõtemptibile videatur,beati Augu
ſtini non longè diſsimilẽ ſuper eiſdẽ Dei ſpi-
ritibus,eiſdẽq; beatitudinibus ſententiã ha-
bemus.Ille nanq; ſeptẽ gradus,quibus ad di-
uinam contemplationẽ poſsit aſcẽdi,in libro
de doctrina Chriſtiana diſtinguens,ſeptẽ ſpi
ritibus Dei,ſeptem ſupra dictas beatitudines
hoc modo coaptat, octauã nũc interim omit
tens,quoniã ipſa eadẽ eſt quæ prima. De ſpi-
ritu timoris domini,timor(inquit)iſte cogi-
tationẽ de noſtra mortalitate,& futura mor-
te neceſse eſt incutiat,& quaſi clauatis carbo-
nibus omnes ſuperbiæ motus ligno crucis
affigẽs,pauperes ſpiritu,id eſt, humiles effici
at. De ſpiritu autem pietatis, deinde(inquit)
opus eſt miteſcere pietate,neq; contradicere
diuinæ ſcripturæ ſiue intellectæ,cũ vitia no-
ſtra percutit,ſiue non intellectæ,quaſi nos a-
liquid melius poſsimus ſapere. De ſpiritu ve
rò ſcientię,tũc ille timor,inquit,quo cogitat
de iudicio Dei, & illa pietas qua nõ poteſt ni
ſi credere ſanctorũ librorũ autoritati, cogit
eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſcientia bonæ
ſpei hominem,non iactantẽ, ſed lamentantẽ
facit. De ſpiritu fortitudinis,hoc,inquit, af-
fectu impetrat, ſedulis precibus conſolatio-
nem diuini adiutorij, ne deſperatione fran-
gatur, & eſſe incipit in quarto gradu,hoc eſt,
fortitudinis, quo eſuritur & ſititur iuſtitia,
& ab omni mortifera iucunditate rerum
tranſeuntium fortiter ſeſe auertens animus,
extrahit. De ſpiritu conſilii, vbi (inquit) aſ-
pexit quãtum poteſt, in longinqua radiantẽ
incommutabilem trinitatem,eandemq; vni-
tatem, ſuiq; aſpectus infirmitate ſuſtinere ſe
illam lucem non poſſe perſenſerit, in quin-
to gradu, hoc eſt, in conſilio miſericordiæ
purgat animam tumultuantem, ſeq; in dile-
ctione

ctione proximi gnauiter exercens, in ea perficitur. De ſpiritu intellectus, cũ (inquit) hoc modo peruenerit ad inimici dilectionem, aſcendit in ſextum gradũ, vbi iam ipſum pur-
1.Cor.13. gat oculum, quo videri Deus poteſt, quantũ poteſt ab his, qui huic ſeculo moriuntur, videlicet per ſpeculum & in ænigmate. De ſpiritu ſapientiæ, ita, inquit, purgans oculũ cordis, talis filius aſcendit ad ſapientiam, quæ ſeptima eſt, qua pacatus tranquilluſq́; perfrui-
Pſa.110. tur. Initium ſapientiæ timor domini. Ab illo enim vſq; ad ipſam per hos gradus tenditur & vnitur.

¶ Sed nos iam ad rationes officiorum cõſiderationem vertamus, & cùm tanti doctoris autoritate eadem officia, quæ octo beatitudines myſticè prædicant, à gradibus vel ordine donorum Spiritus ſancti non diſſonare firmemus. Adeo nanque in his paſchalibus præſentis hebdomadæ officijs, illa octo beatitudinum conſonantia obſeruata eſt, vt ſenſibus vel ordini ſententiarum, quibus illas dominus beatitudines contexuit, ſenſus & ordo officiorum, ſi diligenter examinetur, conſonare probetur. Hoc autem ſuperius in officio primo diei non dictum, ſed vſque adhuc opportunè reſeruatum eſt, videlicet quia longa interiectio nouarum conſuetudinum, de quibus dicendum videbatur, lectoris memoriam fatigare vel etiã fraudare poterat. Nunc ergo vbi rationes officiorum paſchalium continuandæ ſunt, cõpetentius dicetur quòd illic eſt tacitum.

Iterum de officio primi diei dominicæ reſurrectionis, quòd & cætera huius hebdomadæ officia ſecundũ octo beatitudinum, & ſecundũ penè totidẽ donorũ Spiritus ſancti, ordinata ſunt aſcenſiones.

Beati pauperes ſpiritu.

Caput VI.

OFficium primi diei dominicæ reſurrectionis ſuperius dictum eſt, ad vniuerſalis ſpectare diem noſtræ reſurrectio-
Pſal.75. nis, idq́; planis & ſponte occurrentibus comprobatum eſt argumẽtis, maximè offerenda manifeſtè cõcurrente rationi: Terra tremuit & quieuit, dum reſurgeret in iudicio Deus.
Pſa.138.40. Hoc proculdubio chriſtianę fidei militiã in-
1.Cor.5. greſſos, pauperes ſpiritu (id eſt, humiles) exi-
Exod.12. git fieri, cõſiderantes quia timor magnus & tremor erit, quando dicet patri rex & iudex omnium, Reſurrexi & adhuc tecũ ſum, in ſuggillationẽ inimicorũ ſuorũ, qui dixerũt: Quoniam morietur, & peribit nomen eius? eò quòd neſciat quiſq; noſtrum, quis ad dexterã, quis tunc ſtatuendus ſit ad ſiniſtrã. Quamuis epulemur in azymis, & immolatus Chriſtus paſcha noſtrum ſit, quamuis carnes agni precioſę ſint, lactucę agreſtes cũ quibus comedimus valde amarę ſunt, & carnes propter quos baculos tenẽtes in manib⁹, & feſti- Eccle.40.
nãtes comedim⁹, tota nocte formidãdi ſunt. Eſa.11.
Atq; hic eſt ſpiritus timoris domini. qui in fundo cordis, vt fundamentum ponitur, quo cætera quæ ſuperædificanda ſunt, firmiter portentur. ¶ Hæc illa paupertas, id eſt, regina humilitas, quæ totius ſecuturæ beatitudinis cumulum, ne ſuperbiæ vento exufffletur, prępoſita ſeruat. ¶ Hic eſt ſeptem graduum primus, per quos iuxta Ezechielem ad portã orientalem aſcenditur. Et ne quem moueat, quòd aliter à doctorib⁹ quàm à Propheta gradus iſti ordinentur, Spiritus namq; timoris, quẽ primum ponimus, ab Eſaia ponitur vltimus, Gregorij ſententia ponẽda eſt: Propheta, inquit, quia de cœleſtibus adima loquebatur, cœpit magis à ſapientia, & deſcẽdit ad timorem. Sed nos, quia de terrenis ad cœleſtia tendimus, eoſdem gradus aſcendẽdo numeremus, vt à timore ad ſapientiã peruenire valeamus. Sed vt ad ſuperiora reuertamur, quid aliud in eodẽ officio per hoc ſignificatur, quod ſedit iuuenis in dextris coopertus ſtola candida, niſi quòd beati pauperes ſpiri- Mar.16.
tu, à timore domini aſcendentes, regnum cœ- Pſal.44.
lorum obtinebũt, & ex ipſis collecta aſsiſtet regina à dextris eius in veſtitu deaurato.

¶ Quòd præter ſuperius memoratas cauſas, ſtatio ad ſanctam Mariam etiam ſecundũ hæc conueniat, ex abundanti eſt per conquiſita probare argumenta. Omnes enim illã humilium nouimus eſſe reginã, cuius anima dominũ magnificans, cuius ſpiritus in Deo ſalutari ſuo exultãs, cauſam reddit: quia reſpexit, inquiens, humilitatem ancillæ ſuæ, quia diſperſit ſuperbos mente cordis ſui, quia depoſuit potentes & exaltauit humiles. Vere atq; Luc.1.
fideliter. ¶ Nam poſuit ſuper eos orbem. Vbi 1.Reg.2.
enim habemus in cantico Annæ, domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbẽ. In Hebræo ita habemus: Domini enim ſunt afflicti terræ. Afflictos terræ, Hebręi (inquit Hieronymus) pauperes ſpiritu & humiles corde intelligunt, ſuper quos dominum orbem poſuiſſe dicunt, quia terra in meritis eorum ſtare autumant. Nos autem ſuper fun- Ephe.2.
damentum humiliũ Apoſtolorum & prophe- Dan.2.
tarum, orbem, id eſt, eccleſiam nouimus eſſe poſitam, & ſcimus quia lapis ille, qui factus mons magnus, hunc implet orbẽ, & ſuſtinet, & de ventre humilitatis mariæ (de qua loquimur) aſſumptus eſt. Et nunc quidem officiũ primi diei recapitulauimus, ob continuandas (vt dictum eſt) octo beatitudines, dein-

ceps, vt earum myſtica ſeries euidentius pateat, dabimus operam, ſingula iuxta propoſitum, percurrendo officia.

De officio ſecundæ feriæ, Beati mites.

Caput VII.

IAm ſæpe dictum eſt, Euangelium cuiuſq; officij caput eſſe, cæteraſque partes illi, vt membra capiti, concordi ſenſu cohærere.

Luc. 24. ¶ Eſt autem diei præſentis hoc Euangelium, quòd duo ex diſcipulis domini Ieſu, euntes in caſtellũ nomine Emaus, oſtẽſum ſibi dñm in via, ſed in alia effige, tandem cognouerũt in fractione panis, & cum ipſe euanuiſſet ex oculis eorum, illi ad inuicem dixerunt: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis de Ieſu, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas? ¶ Primum ergo videndum de cæteris partibus officii, quomodo huic Euangelio conſonent, & maxime de introitu, Introduxit vos dominus in terram fluentem lac & mel, &c. & tũc palam erit, quod beatitudinũ ſecundæ totum officium conſonet ſententiæ, Beati mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram. ¶ Et quidem difficile hoc eſſet, niſi compunctionem lachrymoſam, qua iſti cor ſuũ arſiſſe dixerunt, doctores nominati ante nos terram aquis irriguam appellauiſſent. Et recte, quia compunctione lachrymas excitãte, fidelis anima tãquam bono terræ ſuæ frumento, refecta, dicit: Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. Huic animæ beatus Gregorius Axam filiam Caleph eleganter aſſimilat, quæ ſedens aſino, cum ſuſpiraſſet, dixitq; ei pater ſuus. Quid habes? ecce, inquit, terram arentem dediſti mihi, da & irriguam aquis. Deditq; ei pater ſuus irriguum ſuperius, & irriguũ inferius. Omnis enim, inquit, fidelis anima ſedens animo, id eſt, carnis ſuæ motibus præſidens, prius timore compungitur, quòd eſt irriguum inferius: pòſt amore, quod eſt irriguum ſuperius, & quæ prius flebat, ne duceretur ad ſupplicia, poſtmodũ amariſsime flere incipit, quia differtur à regno.

(marginal notes: Pſal. 41. — Ioſue 15.)

Luc. 24. ¶ Et cõpetenter ſimilitudo hæc ſeſe obtulit, quæ cũ in ſingulis electorum perficiatur inuiſibiliter, in his duob' de quibus loquimur, viſibiliter quoq; peracta eſt. Cùm ẽm ambulãtes ſecũ triſtes colloquerẽtur de his quę acciderãt, quid aliud q̃ anima eorũ velut Axa ſedẽs aſino ſuſpirabat? Et cũ Ieſus accedẽs & iũgẽs ſe in via, qui ſunt hi ſermones, inqt, quos cõfertis ad inuicẽ ambulantes & eſtis triſtes, quo diſsimile eſt ei quod Caleph ſuſpirãti dixit filiæ. Quid habes? Nam & ipſum nomẽ Caleph, domino Chriſto cõgruit. Interpretatur ẽm, quaſi cor. Verbũ autẽ Dei Chriſtus Deus, de corde patris eructatum eſt, & paterno corde, quo eructatum eſt, per omnia ſimile eſt.

Pſal. 44. Sed & hoc quaſi cor erat idẽ dominus, quod diſcipulorũ cordi ſic ſe conformauit, vt quia apud ſemetipſos intus amabãt & dubitabãt, eis foris dominus & præſens adeſſet, & quis eſſet non reſponderet. Cum autẽ corda eorũ tanta charitate ditauit, vt magnitudine diuitiarum eiuſdem charitatis attoniti dicerent, Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dũ loqueretur nobis in via, quis non attendat illum animabus eorum dediſſe irriguum ſuperius, ſcilicet vt ſuperni amoris profundo vulnere compungerentur. ¶ Itaq; dubiũ nil remanet, quin in Euangelio tali hic introitus conſonet, Introduxit nos dominus in terrã fluentem lac & mel, atq; ideo conſtans & probatum eſt ſecundæ huius feriæ officio ſecundam beatitudinis prædicari ſententiam, Beati mites quoniam ipſi poſsidebunt terrã. Mites autẽ ſpiritus pietatis efficit, quòd & ipſa res indicat, & Auguſtini ſentẽtia ſuperius dicta confirmat. Itaq; tam ſecũda beatitudinis ſententia, quam ſecundus donorum Spiritus ſancti gradus præſentis officij cauſa materialis habetur. Num. 14. ¶ Lectio quoq; Actuum Apoſtolorum quæ præmittitur per os Petri Apoſtoli, ex eo maxime loco huic Euangelio ſecundũ ſuæ præcurſionis officiũ ſuccinit, vbi ait: Huic omnes prophetæ teſtimoniũ perhibẽt remiſsionẽ peccatorũ accipere per nomen eius omnes qui credunt in eũ. Cum enim dominus ſupra dictos increpaſſet diſcipulos, q̇ tardi eſſent ad credendũ, Et incipiẽs, inquit Euangeliſta à Moyſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturas quæ de ipſo erant. ¶ Similiter offerenda, Angelus domini deſcẽdit de cœlo dictis Euãgelicis cõſonat, vbi referentes diſcipuli domino, quẽ peregrinũ eſſe arbitrantur, inter cætera dicũt: Sed & mulieres quędã de noſtris terruerunt nos, quæ diluculo fuerant ad monumentũ & nõ inuẽto corpore eius, venerũt dicentes, ſe etiã viſionẽ vidiſſe angelorũ, qui dicũt eũ viuere. ¶ Alleluia, Nõne cor noſtrũ, futurum nobis illud inclamat, quod omnes quorũ cor nunc ardens eſt de Ieſu in via, dũ loquitur nobis per ſcripturas, cum illũ cognouerimus in fractione panis, de quo dictũ eſt Beatus qui mãducabit panẽ in regno dei, tunc æterna exclamatione nos inuicẽ cõmemorabimus deſideriũ, quo nũc ardemus, noſtramq; ſatietatem, quæ tunc plena ſine faſtidio erit, admirabimur, re ipſa tãdem experti, quod nunc ſuſpirantes credimus.

(marginal notes: Acto. 10. — Luc. 24. — Luc. 14.)

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

¶ Secundum ea quæ dicta ſunt valde congruit & hoc quod præſenti officio pręſcripta eſt ſta-

officio præſcripta eſt, ſtatio ad ſanctum Petrum. Cui enim pater omnium Deus largiori gratia dedit irriguum ſuperius & irriguum inferius, reuocemus ad memoriam quæ circa illum acta ſunt, & eſſe manifeſtius apperebit. Mox vt trina negatione cecidit, conuerſus (inquit Euangeliſta) dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi domini quod dixerat ei, quia priuſquam gallus cantet, ter me negabis, & egreſſus foras fleuit amare. Luc.22. Tunc vere beatus inter omnes mites cœpit poſsidere terrã vero timore compunctus, quod eſt accepiſſe irriguum inferius. Quando autem reſurrexit dominus, & (ſicut in Euangelio legimus, & in communione hac die cantamus) ſurrexit dominus & apparuit Petro, quid putamus, quantos intro currẽti ad ſe miſericordiæ, reſpondit gemitus, vero amore compunctus, quod eſt accepiſſe irriguum ſuperius? Luc.24. Quia ergo & hic cunctis mitibus poſitus eſt in exemplum, & beata Dei genitrix omnium regina eſt humilium, recte hodierna ſtatione ad S. Petrũ, beatos eius exemplo prędicamus mites, quia poſsidebunt terram. Sicut heſterna ſtatione ad S. Mariam, beatos eius exemplo prædicauimus pauperes ſpiritu, id eſt, humiles, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

De officio tertiæ feriæ, Beati qui lugent. Cap. VIII.

Matth.5. QValiter tertiæ ferię officium tertiæ cõſonet ſupradictarum ſententiæ beatitudinum, nõ citius approbaretur, niſi ſupra ſcriptis ſuffragantis ſcripturæ patrocinijs ſermo fulciretur. Nam conſtat quidem quòd nulla contrarietas, ſed nec vlla ſit in ſenſibus diuerſitas, ſed in verbis manifeſta diſſonantia eſt. Videlicet in illa ſententia tertiæ beatitudinis, lugẽtes beatificamur: Beati qui lugent, quoniam ipſi cõſolabuntur. In huius aũt officij introitu, aqua ſapientię beati viri potati referuntur. In offerenda, Intonante de cœlo domino & altiſsimo dante vocem ſuam, fontes aquarum apparuiſſe memorantur. In communione quoq; qui cum Chriſto reſurrexerunt, quæ ſurſum ſunt ſapere iubentur. Ita totum pene officium diuinam nobis commendat ſcientiã, nuſquam beatorum luctum proprijs vocibus denuncians. Pſal.17. Coloſſ.3. ¶ Hic igitur neceſſario beati Auguſtini, quæ ſuperius inter cætera eſt, patronam tenemus ſentẽtiam. Tunc ille timor (inquit) & illa pietas, quę nõ poteſt niſi autoritati ſanctorum librorum cedere, cogit eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſententia bonæ ſpei hominem, non ſe iactantem, ſed lamentantem facit. Itaq; nos ad tertium illum gradum, conſiderationem conferamus, & hoc officium, quo ſcientia Dei ſub nomine aquarum prædicatur, à beatitudine lugentium, non diſcrepare probemus.

¶ Primo ſciẽdum eſt, luctum hunc de quo dictum eſt: Beati qui lugent, non eſſe mortuorum communi lege naturæ, ſed peccatis & vitijs mortuorum. 2.Cor.12. Luc.24. Sic Paulus Apoſtolus flere ſe ac lugere dicit eos, qui poſt fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiam. Lugendi enim ſunt, quia nõ luxerunt. ¶ Hic autem luctus in hodierno commendatur Euangelio, dicente domino ad diſcipulos quibus apparuerat: Quia ſic oportuit pati Chriſtum & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pænitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes. Pœnitere enim, pro peccatis lugere eſt. Sed nec ipſam, quæ luctum hunc efficit, cauſam hæc eadem Euangelij lectio penitus omittit. Cùm enim dixiſſet dominus diſcipulis ſuis: Quoniam neceſſe eſt impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & in pſalmis de me, tunc (inquit Euangeliſta) aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. ¶ Ipſum igitur effectum, id eſt, pænitentiæ luctũ, cauſamq; efficientem, id eſt, ſcientiam cæteræ partes prædicant officij. Scripturarũ quippe intelligentia, lamentorum ſiue luctus cauſa eſt effectiua: quia ſicut nemo fere adeo crudelis & ſtultus viator eſt, vt cũ forte per medium occiſorum graditur, non ſaltem aliquãtulum repreſſo riſu & cachinno, ſubſiſtat cõpunctus: ſic nemo eſt qui non aliquantò dolore mordeatur, cum rite intellectis verſatus in ſcripturis, prophetas occiſos, dominũque prophetarum crucifixum, omneſq; præcones veritatis ab eo miſſos, tribulationẽ paſſos attendit, qui omne pręſentis vitæ gaudiũ vanitatẽ & deceptionẽ eſſe, flendo & moriendo teſtati ſunt. ¶ Intantum aũt prædicandæ ſcientiæ Dei, compoſitio ſtudet huius officij, vt cum verſus omnes gradualis per totã hãc hebdomadã, de vno eodẽq; pſalmo cẽteſimo decimo ſeptimo ſumpti ſint: hodiernũ verſum, Dicant nunc qui redempti ſunt à domino, de alio, id eſt, centeſimo ſexto pſalmo ſumi placuerit, quia videlicet totus pſalmus ille, exhortatio eſt ad omnes fideles, laudare dominum, quod per ſcientiam ſui de quadruplici tẽtatione nos liberauit, ſcilicet quia eripuit eos de neceſsitatibus eorum, id eſt, de periculo infidelitatis, quia liberauit eos qui de neceſsitatibus eorum, id eſt, à debilitate prauæ conſuetudinis, quia liberauit eos à tædio bonæ actionis, quia eduxit eos ab hæreticorum impugnationibus & verſutiis, qui

prius enarrabant in ſolitudine inaquoſa, id
eſt, in ſiccitate doctrinæ, ſacrarũ penuria ſcri-
Pſal 106. pturarum. Antequàm, ſicut in introitu can-
Eccle.15. tamus, aqua ſapientiæ potaret eos, antequàm
ſicut in offerenda canimus, intonante de cœ-
Pſal.17. lo domino apparuerunt fontes aquarum, id
eſt, apoſtoli, per quos altiſsimus dedit vocẽ
ſuam, id eſt, illam de qua nunc loquimur, no
tam fecit viarum ſuarum ſcientiam. Plane igi
tur tertiæ feriæ officium, tertiam beatitudi-
nis cõmendat ſentẽtiam, prędicando eã, quæ
non iactantes, ſed lamentãtes faciat, ſcientiã.

¶ Cur ſtatio ad ſanctum Paulum.

¶ Statio ad ſanctum Paulum conuenien-
ter huic officio pręſcripta eſt, iuxta omnia
quæ ſupra dicta ſunt, vel rationabiliter dici
poſsunt. Huic enim ſingulari gratia domi-
nus aperuit ſenſum vt intelligeret ſcriptu-
ras, quod pauloante de cæteris apoſtolis di-
ctum eſt. Vnde & ipſe ait, Euangelium meũ,
quod Euangelizatum eſt, non eſt à me, neq;
enĩ ego ab homine accepi illud, neq; didici,
Galat.1. ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Itemque
quod in eodem Euangelio dictum eſt, & prę
Luc.24. dicari in nomine eius pœnitentiam & remiſ-
ſionem peccatorũ in omnes gentes, maxime
per hunc adimpletum eſt, per quẽ omnes gẽ-
tes cognouerunt gratiam Dei, & per eũ aqua
ſapientiæ gentes potatæ ſunt, & maxime per
eum luctuoſa dei ſcientia, dictis & ſcriptis ap
1.Cor.5. poſita eſt, quod vberius in Epiſtolis ad Co-
rinthios inueniri poteſt. Dicit enim his inter
2.Cor.7. quos fornicatio audita fuerat: Et vos inflati
eſtis, & non magis luctum habuiſtis, &c. Itẽ,
Contriſtati (inquit) eſtis ad pœnitentiam, cõ
triſtati eſtis ſecundum Deum & reliqua. Et
intantum ab eis quibus prędicauerat, luctum
exigebat, vt ipſi non lugerent, humilitatem
ſe à Deo ipſe deplangeret, & non lugentes
2.Cor.12. lugeret, ſicut ad eoſdem Corinthios. Ne cùm
venero, inquit, iterum humiliet me Deus a-
pud vos, & lugeam multos qui ante peccaue-
runt, & non egerunt pœnitentiam ſuper
immunditiam & fornicationem & impu-
dicitiam quam geſſerunt. ¶ Hinc & beatus
Iob.42. Iob, cum de ſcientia quam habuerat priuſ-
quam ſibi dominus de turbine loqueretur,
dixiſſet, Audito auris audiui te, & de augmẽ-
to eiuſdem ſcientiæ, quòd accepit ex collocu
tione Dei, ſubiunxiſſet, Nunc autem oculus
meus videt te, ſtatim multiplicem ſcientiam
cauſam eſſe oſtendens effectiuam luctuſque
& pœnitentiæ, idcirco (inquit) ipſe me repre-
hendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cine-
re. ¶ Remoueamus igitur noſtram à paſcha-
libus gaudijs ineptam lætitiam, neq; carnes
Exod.12. agni comedamus abſque lactucis agreſti-
bus, quia beati qui lugent, quoniam ipſi con *Matth.5.*
ſolabuntur.

De officio quartę feriæ, Beati qui eſu-
riunt & ſitiunt iuſtitiam.

Caput IX.

Officium quartę ferię, qualiter quartę
beatitudinum ſententię conſonet, ap-
probare operoſum non eſt. Verum il-
lud potius quęrendum eſſet, qualiter quarta
hęc beatitudo, qua dictum eſt, Beati qui eſu-
riunt & ſitiunt iuſtitiam, quarto gradui gra-
tiarum Spiritus ſancti, id eſt, fortitudini con-
gruat, niſi ex ſupradictis Auguſtini verbis cõ
ſtaret, fortitudinis eſſe eouſq; ab omni mor-
tifera iucunditate rerum tranſeuntium ani-
mum euellere, vt vacet illi iuſtitiam eſurire
ac ſitire. Hoc autem quod pręmiſsum eſt, ſci-
licet pręſens officium, quartę beatitudinis
eſſe pręconium, perſpicue patet quia per con
uiuium illud, quòd ſecũdum hodiernum E-
uangelium, dominus noſter poſt reſurrecti-
onem cum ſeptem diſcipulis celebrauit, illa
ſaturitas (vt beatus Gregorius exponit) ſig-
nificata eſt, quę hic eſuriẽtibus & ſitiẽtibus iu
ſtitiam in illo ęterno conuiuio repoſita eſt.
Reſtat igitur hoc ſolum, vt pręeunte myſti-
co ſenſu Euangelii, videamus qualiter illud
cęteræ conſequantur partes officij.

¶ Veridica doctorum expoſitione traditum
nobis eſt, hoc quod dominus noſter poſt re- *Iohã.21.*
ſurrectionem ſuam, diſcipulis in mare labo-
rãtibus, ſtetit in littore, illud innuere, quòd
ipſe reſurgens ex mortuis, iam non moritur, *Rom.6.*
mors illi vltra non dominabitur, ac ſi rebus
ipſis loquatur in ęternitatis ſoliditate ſtabili
tus: Iam vobis in mari non appareo, quia vo-
biſcum in perturbationũ fluctibus nõ ſum.
¶ Quod mane facto ſtans in littore, diſcipu-
lis neſcientibus quia dominus eſt, Mittite,
inquit, in dexterã nauigij reto & inuenietis,
illud ſignificat, quòd manè, id eſt, in die iu-
dicii, tranſacta pręſentis nocte ſeculi, omnes
electos ſuos vniuerſali reſurrectione ad dex
teram ſuam congregabit. Magni etenim piſ-
ces & numerati omnes centum quinquagin-
ta tres, omnes electos ſignificant, qui meri-
tis magni, & ſanctę trinitatis fide perfecti, tũc
ad littus maris, id eſt, in finem ſeculi, ſunt col
ligendi. Ibi ſeptẽ diſcipulos ad cõuiuium in-
uitat, quia perfecta Eccleſia, iamq; tota ſepti-
formi ſpiritu cõſtructa, tũc receptis corpori-
bus ad ęternas cum illo diſcumbent epulas.
¶ Quid ergo ſibi vult hoc quod cantamus in
in introitu, dictũ de die iudicii. Venite bene *Matth.25.*
dicti patris mei, percipite regnũ, niſi quia ſig
nificatur hoc ipſum in Euãgelio prędicto per
illud, quòd exeũtibus diſcipulis ad littus, tã-
tumq;

tumq; numerũ magnorũ piſciũ trahentibus, ait dominus, Venite prandete. Regnũ enim illud vnũ æternũ prandiũ eſt, vna & perpetua cœna eſt. Illic inuenientur omnes electi, quos hic appellat benedictos patris ſui, quiq; per illos piſces magnos & numeratos ſignati ſunt. ¶ Illic inquã, in littore illo, id eſt, in ſeculi fine, prunas inuenient & piſcẽ ſuperpoſitũ, piſcẽ (inquã) aſſum, id eſt, Chriſtũ Deũ & hominẽ paſſũ, tũc in ignẽ nõ paſsionis, ſed amoris
Eſa.33. propoſitũ, de quo amore loquitur Eſaias: Dicit dñs, cuius ignis eſt in Sion, & caminus ei' in Hieruſalẽ, quia videlicet ignis amoris, qui
Apoca.21. in Sion, id eſt, in præſenti Eccleſia, nũc eſt aliquãtulus, tũc in Hieruſalẽ, id eſt, in illa viſione pacis æterna perpetuus, & inextinguibilis
Iohan.7. erit caminus. Inuenient & panẽ poſitum, id eſt, veram vitæ æternæ alimoniã Deũ, qui angelorum cibus eſt, quos paſcit immortaliter.
Actor.3. ¶ Epiſtola de actibus Apoſtolorũ ſumpta, de beati Petri Apoſtoli prędicatione, more ſuo, cum teſtimonio ſecuturi præcurrit Euãgelij, illum maxime locũ contingens, quo dicitur: Aſcendit autẽ Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus. Iam enĩ credo, inquit Gregorius, quod veſtra charitas aduertit, quid eſt quòd Petrus rete ad terrã trahit. Ipſi enim ſancta Eccleſia cõmiſſa eſt, ipſi ſpecialiter dicitur: Paſce oues meas. Hoc agit verbis, hoc agit epiſtolis, hoc (vt ad inceptum redeã) illo ſermõe ſecũdo egit, de quo prædicta lectio actione Apoſtolorũ ſumpta eſt, quo millia quinq; virorũ retibus fidei cõcluſa ſunt. ¶ Verſus gradualis, Dextera domini fecit virtutẽ, pulchre ad hoc cõcinit, quod
Iohan.21. ait: Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Altius quoq; intuentibus liquet, quia congrua vox eſt ipſius dominici hominis in littore ſtantis, vt ſupradictum eſt, & omnes mortalitatis noſtræ fluctuationes egreſsi per potẽtiam reſurrectionis. Dextera inquit do-
Pſa.117. mini fecit virtutem, id eſt, potentia verbi mihi vniti fecit me vincere mortem, dextera domini exaltauit me, id eſt, laudabilẽ fecit me. Iterumq; repetens Dextera, inquit, domini fecit virtutẽ, vt oſtẽdat eiuſdẽ reſurrectionis qualitatẽ, ſcilicet æternã, ſicut ſequitur in eodẽ Pſalmo: Non moriar, ſed viuã. ¶ Iuxta quẽ ſenſum cantamus cũ Apoſtolo in Alleluia, in
Rom. cõmunione: Chriſtus reſurgens ex mortuis. Offerenda, Portas cœli aperuit dominus, &c. ¶ Tertio nobis inculcat, & replicat, quod ille panis ſignificet, quẽ piſcatores noſtri, cũ copioſa multitudine magnorum piſciũ ad terrã egreſsi, cum aſſo piſce inuenerunt, & ad prandium vocati ſunt. Scilicet ille idem panis, in illa eſt nobis patria repoſitus, quem nunc in via guſtamus, vt videamus quoniam ſuauis Pſal.77.
eſt dominus quem in ſacramento altaris ſumimus. Aperuit enim dominus portas cœli, & hunc panem pluit nobis, portas (inquam) cœli, id eſt, prophetas qui prædixerunt, angelos qui annunciauerunt, Mariam quæ concepit & peperit, Apoſtolos & doctores alios, qui prædicando Dei verbum immiſerunt in ora animarum noſtrarum egentium, & ſuam inopiã anhelantiũ, vt guſtaremus & agnoſceremus, & ad patriã, vbi panis huius plenitudo eſt, tendentes, in via non deficeremus.

Cur ſtatio ad S. Laurentium. Cap. X.

Beatus Laurentius vnus & bene notus de magnis illis piſcibus, piſcis magnus, ideq; aſſus, cuius aſſatura ſuauiter in tota Chriſti fragrat Eccleſia, in illa lõga morte, in illis tormentis, quia bene mãducauerat & bene biberat, inquit Auguſtinus, tanquam illa eſca ſaginatus, & illo calice ebrius, tormenta non ſenſit. Ibi enim erat qui dixit: Spiritus eſt qui viuificat. Caro enim arde- Iohan.6.
bat, ſed ſpiritus animam vegetabat. Non ceſsit, & in regnum ſucceſsit. Idcirco de cunctis eiſdem piſcibus, quos Simon Petrus ad terram trahit, conuenienter hic vnus electus eſt, cuius magnitudinem hodierna ſtatio ſpectandam nobis demonſtraret. ¶ In hoc enim Chriſtianæ fidei fortiſsimo propugnatore maxime claret illud, quòd ſuperius cum ſcripturæ autoritate monſtratum eſt, quartam beatitudinem, quod eſt eſurire & ſitire iuſtitiam, quarto gradui congruere donorum Spiritus ſancti, id eſt, ſpiritũ fortitudinis, quia martyr inſignis eſuriens in fortitudine, & fortis in eſurie, adeo primo guſtu panis illius ſaginatus eſt, vt tormenta non ſitiret, quia & (ſicut ait Auguſtinus) præeuntem Sixtum Epiſcopum ſequi ſitiens, accepit oraculum, vicit diabolum, peruenit ad triumphum.

De officio quintæ feriæ, Beati miſericordes. Caput XI.

Qualiter officium quintę ferię, quintæ beatitudinum cõgruat ſententiæ, qua dictum eſt, Beati miſericordes, quo- Matth.5.
niam ipſi miſericordiam cõſequentur, promptum erit agnoſcere, propoſito prius myſtico ſenſu lectionis Euangelicæ. Maria Magdalenæ, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, quæque amando veritatem, lauit lachrymis maculas criminis, Eccleſiæ de gentibus typum geſsit: quæ agnita veritate turbas errorum, quibus proſtituta fuerat, deſerens, ad fontem gratiæ lauanda cucurrit, & vox veritatis impletur, dicentis: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, Iudaico inuidente po-

pulo,cuius in typũ Phariſæus illæ miſericordiæ fontem reprehendebat,dicens:Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtiq; quæ & qualis eſſet quæ tetigit eũ, quia peccatrix eſt. Hæc eadẽ mulier, ſicut in hodierno legimus Euangelio,ſtabat ab monumentum foris plorans: & poſt allocutionem angelorum conuerſa retrorſum,videt Ieſum: & ipſa prius ab illo vocata nomine ſuo,vocat eum & ipſa magiſtrũ, &c. *Iohan.20.* In his quoq; typum gerit eiuſdem Eccleſiæ. ¶Sic enim Eccleſia de gentibus foris ſtabat, quia legis & prophetarum ſcientiam nõ introierat,& tamen dominum quærebat, ſicut ille beatiſsimus centurio Cornelius,vel ſicut ille Aetiops eunuchus qui venerat adorare in Hieruſalem , & reuertebatur legens Eſaiam prophetam , cuius aditũ ad intelligẽdum inuenire non poterat. *Actor.8.10.* Sic & multi gentilium Deum quærentes foris ſtabant , quia per quem ad veritatis notitiam ingrederentur, non inueniebant,futurum erat ſed non ante dñi aſcenſionẽ,vt illis veritas illuceſceret, & fidẽ ſuã Apoſtolis indicarent,cõfitentes Chriſtum aſcendiſſe ad Deum patrem ſuum,id eſt,æqualem illum eſſe Deo patri ſecũdum diuinitatem , quo minor eſt ſecundum humanitatem. ¶Propter quod Mariæ volenti pedes eius tenere. Noli, inquit,me tãgere, nondum enim aſcendi ad patrem meum. Vade aũt ad fratres meos & dic eis : Aſcendo ad patrem meum &c.Ac ſi Eccleſiæ de gentibus quęrenti eũ,ſicut ſupra dictũ eſt,& ſicut ante paſsionem eius legimus gentiles quęſiſſe eũ, dicentes Philippo: Domine,voſumus Ieſum videre,dicat ipſe: *Iohā.12.* Nolite nũc me tenere , ſed poſtquam aſcendero ad patrem,ipſam aſcenſionem meam credere vos, Apoſtolis meis oſtendite , qui fratres mei ſunt,id eſt,per me idẽ quòd ego vobis cõferre poterunt. ¶Itaque diei præſentis Euangelium beatitudini illi conſonát , Beati miſericordes , quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Nam in Oſeæ eadem Eccleſia dominus dicit : *Oſeæ 2.* Vocabo non plebem meam,plebem meam:& non miſericordiam conſecutam , miſericordiam conſecutam. *Acto.10.* Et recte quinta hæc beatitudo, imo beatitudinis cauſa , quod eſt miſericordem eſſe ſecundum Auguſtinum, ſicut ſupra dictum eſt, quinto ſurſum gradui confertur donorum Spiritus ſancti,id eſt, Spiritui conſilij:quia ſicut conſilium regit animum,ſic ſupradictam mulierẽ miſericordia & compaſſio, qua compungebatur , plorans ad monumentum , iuuit, vt prima videret dominum, ſic & Cornelium opera miſericordiæ, id eſt, eleemoſynæ quas faciebat , vt indice angelo perueniret ad dominum,imo ſic omniũ quęrentium Deum, miſericordiæ conſilium purgat oculum. ¶Sed iam officij membra cætera,capiti ſuo,ſcilicet ſenſui coaptemus Euangelico. Primum pene idẽ in eunucho miramur apparere myſterium,de quo narrat præcurrens lectio Actuum Apoſtolorum. Nam quod in Euangelio ſignificatur per peccatricem,in Epiſtola narratur cœptum agi per Aethiopem. ¶Vterq; enim iuſtificandæ peccata *Actor.8.* ſignificabat Eccleſiæ. Illa peccatricis nomine,iſta Aetiopica nigredine. Ibi peccatrix dominũ quærens,ipſos Apoſtolos ſuperabat amore , hic Aethiopia præueniebat domino Deo manus dare. *Pſal.67.* Illa quaſi mortuum dominum plorabat,hic in Eſaia prophetiam paſsionis domini compatiendo legebat.Illi tenebræ erant ad monumentum,huic deerat lucerna ſcientiæ ad intelligendum. Illa videns dominum non agnoſcebat,hic de illo legens comparationem ouis & agni, de quo diceretur,neſciebat. Ad ſummam,illius aperti ſunt oculi & os,vt diceret Rabboni. Huic vt magiſterio veritatis cõſentiens,prædicante Philippo,diceret, Quis me prohibet baptizari? ¶Iſte eſt mutus per Mariam ſignificatus,& in eunucho tãquam in primitijs aſſumptus eſt, iſte (inquam) eſt mutus gentilium populus, & iſti ſunt infantes ſcilicet idololatræ , Deũ loqui neſcientes, de quibus in introitu cantamus: Victricem manum tuam domine laudauerunt pariter , quia ſapientia aperuit os muti, & linguas infantiũ fecit diſertas. Quã ob cauſam laudauerunt?Videlicet,quia ſicut in eodem libro Sapientiæ præmiſſum eſt,inimicos eorũ operuit mare, ſcilicet baptiſmi, & ab altitudine inferorum educti ſunt,quia per baptiſmum reſurrectione prima, quæ eſt animæ,reſurrexerunt. ¶Hæc ita eſſe,maniſe *Sapien.10.* ſtius ex ſubſequente collecta comprobatur: Deus,qui diuerſitatem gentium in cõfeſsione tui nominis adiuuaſti,da vt renatis fonte baptiſmatis , vna ſit fides mentium & pietas actionum. ¶Verſus quoq; gradualis in eo cõgruit quòd ait , Dominus Deus & illuxit nobis, quia Mariæ quęrenti viuentem cum mortuis,tenebræ erant ad monumentũ, per quas ſignificabatur ignorantia Dei,in cordibus gẽtium,quæ & manifeſtius expreſſa eſt per gẽtilem atq; Aethiopem eunuchum. ¶Nec aliud *Pſal.117.* alleluia melius ſecundum hunc congruit ſenſum,quàm,Surrexit Chriſtus & illuxit populo ſuo. ¶Dies ille ſolẽnitatis noſtræ, de quo in offerenda canimus,In die ſolennitatis veſtræ dicit dominus,&c.dies magnus,dies pręclarus,Chriſtus eſt,dies de die , lumen de lumine, in quo exiuimus de terra Aegypti , id eſt, de tenebris, quas illæ tenebræ ſignificauerunt,

uerunt, quæ erāt Mariæ ad monumentū, ſiue ſupradicti Aethiopica nigredo eunuchi.

¶ Dies, inquā, cuius in lumine gradiēdo, tēdimꝰ ad terrā, quæ vere lacte & melle fluit, quia præſens illic eſt Deus & homo Chriſtus, ſemper ex diuinitate & humanitate ſuauis angelis, & hominibus dulcis, ſemper pręſens, ſemper deſiderabilis. Hic nobis ex tūc illuxit, ex quo nobis ad patrem aſcendit, id eſt, ex quo illum agnouimus & credidimus aqualem patri. Eius ergo virtutes recte in communione annunciare iubemur, nos populus acquiſitionis, quia ſecundum ea quæ dicta ſunt, de malis & profundis tenebris vocauit nos in admirabile lumen ſuum. 1. Pet. 2.

Cur ſtatio ad ſanctos Apoſtolos.

Caput. XII.

Statio ad ſanctos Apoſtolos perſpicuè ſupradicto congruit myſterio, per Apoſtolorum enim factum eſt miniſterium, quòd os muti apertū eſt, quòd linguæ infantium diſertæ ſunt, quod Aethiops horridus agnelli candido vellere veſtitus eſt, quòd peccatrix quælibet anima foramen crucis inuenit in maxilla Leuiathan, per quòd effugiens, crucifixam non iam in monumento, ſed in cœlo quærens inueniat miſericordiā. Propter quod eoſdem Apoſtolos, in Euangelio ſupradicto vocat dominus fratres ſuos, quia ſtudijs illorum actum eſt, vt eo nihil minus habeat gentiū Eccleſia, quòd eā dominus ſuo corporali non illuſtrauit pręſentia. Iob. 40. Iohā. 20.

¶ Sed & Philippus, qui ſupra dictum fidei candore veſtiuit Aethiopen, nomine ſuo cūctos myſticè ſignat Apoſtolos. Philippus enī interpretatur os lampadis. Lampas autem, id eſt, lux, mundi ſaluator eſt, ſicut Eſaias dicit de illo: Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & ſaluator eius vt lampas accendatur. ¶ Cuius os, Apoſtoli vel quique prædicatores ſancti recte dicuntur, quia verum à falſo ſeparant, ſicut alibi dicitur: Si ſeparaueris precioſum à vili, os meum eris. Philippus ergo cunctos (vt dictum eſt) ſuo nomine ſignat Apoſtolos, qui vſque hodie ſcriptis ſuis Aethiopiſſas candidare nō deſinunt animas: inſuper & redarguunt ſynagogam murmurantem contra dominum, propter gentium Eccleſiam, ſicut quondam Maria murmurauit contra Moyſen, propter vxorem eius Aethiopiſſam. Eſa. 62. Hier. 15. Num. 12.

De officio ſextæ feriæ, Beati mundi corde. Caput XIII.

Officium ſextæ feriæ patenter reſpondet beatitudinum ſextæ ſentētię, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Agit enim de fœlicitate tranſmigrantium, ſcilicet omnium qui de vetuſtate carnis ad nouitatem Spiritus tranſmigrantes, mundato cordis oculo per longum deſiderium gloriam ſummę trinitatis tandem viſuri ſunt. Eorum nanq; in typum patres noſtri Apoſtoli euocati, abierunt in Galilæam, in montem vbi conſtituit illis Ieſus, ſicut hodiernum refert Euangelium, & videntes eū adorauerunt, ſimulq; mandatum accceperūt, qualiter omnia vaſa quę forti armato fortior ipſe ſuperueniens abſtulerat, emundarent, dicente domino: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti. ¶ Illud nemo qui dubitet, quod cum dixerit: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, per munditiam cordis obtineri intellectum, ac per hoc ſupradictū Auguſtini in hoc quoq; cōſtare ſententiam, ſextam beatitudinis ſententiam, ſexto gradui donorum Spiritus ſancti ſurſum verſus congruere, id eſt, munditiam cordis intellectui nunquam deeſſe. Igitur de cæteris partibus officij ſupereſt vt ſuo capiti, ſcilicet Euangelico conferantur ſenſui. Matth. 5. Rom. 9. Matth. 28. Luc. 11. Matth. 28.

¶ Primū in pręcedēte lectione Epiſtolæ beatus Petrus, cum pręmiſiſſet dicens: In diebus Noë, cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, ſtatim ſubiecit: Quòd & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma, non carnis diſpoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deū. Nō quæſitu opus eſt, in quo lectio hæc ſupradicto Euāgelio conſonet, quo primū ſalutaris baptiſmi regula tradita eſt. Notum quippe eſt, & in doctorū ſcriptis autenticis vſitatum ſimilis formæ, vt ait in hac Epiſtola Petrus Apoſtolus, eſſe baptiſma, & in eius typū præceſsiſſe hoc quod paucæ, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquā in arca in diebus Noë. ¶ Chriſtum nanq; præfigurauit Noë, tam actu quàm nomine, videlicet quia Noë interpretatur requies, quod nomen illi à patre Lamech impoſitū eſt, dicēte: Iſte conſolabitur nos: vel, vt in Septuaginta habetur, requieſcere nos faciet ab operibus & laboribus manuū noſtrarū in terra cui maledixit Deus. Chrs etēm noſtra requies eſt, ſicut ipſe dixit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus veſtris. Cū ergo Noë gubernauit arcā ſuper nudas diluuij, quibus & peccatores deleti ſunt, & hi qui cum illo erāt ſalui facti ſunt per fidem, quia credentes iuſtitiæ Dei ſeſe ab incredulis diuiſerunt: Chriſtum actu quoq; præfigurauit, vt dictum eſt, qui nunc gubernat Eccleſiam ſuper vndas baptiſmi, quibus 1. Pet. 3. Gen. 5. Matth. 11. Marc. 16.

qui

qui non credunt, condẽnantur: qui vero credunt & baptizantur, cum ipſo ſaluantur: & illis affert Spiritus ſanctus pacem, id eſt, peccatorum remiſsionem, cuius figuram tũc geſſit columba, ferens ad arcam in ore ſuo virẽtis oliuæ ramũ. ¶ Ipſe autem octonarius numerus animarũ, quæ in arca ſaluæ factę ſunt, quia à primo pari, id eſt, binario, proficiſcens ſolidum corpus creat, ſcilicet habens longitudinem, latitudinem, atq; altitudinẽ. Nam bis bina bis, octo ſunt, quòd apud geometras & arithmeticos quoq; vſitatum eſt. Ipſe, inquam, octonarius numerus animarũ, perfectionẽ deſignat corporis Eccleſiæ, quòd prę eunte mundo infidelium per aquæ iudiciũ, quo nunc fideles ab infidelibus ſeparantur, fide ſua ſe ſaluat, & in ligno crucis ſupernatat. ¶ Et pulchrè arca illa feneſtram habuit in latere, per quam ſaluandi illi ingrederentur: quia Chriſtus lancea militis in latere eſt vulneratus, per cuius vulneris ſacramentum cuncti credentes Eccleſiam ingrediuntur. Et quoniam Eccleſia de hominibus conſtat, pulchrè arca illa, quæ Eccleſiam figurabat, quandam humani corporis ſimilitudinem in ipſa forma ſua prætendebat. Siquidem humanũ corpus ſic eſt, vt longitudinis ſuæ ſextam partem habeat in latitudine, decimamq; eiuſdem longitudinis in altitudine. Sic arcam cõſtructam fuiſſe non dubium eſt. Tercentorũ erat cubitorũ in longitudine, quinquaginta in latitudine, triginta cubitorum in altitudine.

Gene.6. *Gene.6.*

¶ Igitur per omnia, lectione Epiſtolæ, Euãgelio conſonante, cætera promptum eſt officij membra coaptare. Introitus: Eduxit eos dominus in ſpe, & inimicos eorum operuit mare. Itemq; offerenda: Erit vobis hic dies memorialis, cum verſibus ſuis, notis & propinquis ſenſibus, tam Euangelio quàm Epiſtolæ fœderantur. Mittunt enim nos ad hiſtoriam patrum celeberrimam, qui in typum baptiſmi noſtri, omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari. *Pſal.77.* *1.Cor.10.*

¶ Nam ſicut illos in ſpe eduxit dominus, ſcilicet ſperantes liberari, quanuis Pharao cum ſuis perſequeretur, & inimicos eorum viſibiles operuit mare: ſic omnes in Chriſtũ credentes, quamlibet maxima peccata ſe feciſſe recordentur, cum certa ſpe remiſsionis ad illum egrediuntur, & omnia peccata eorũ in mari, id eſt, in baptiſmi fluctibus operiuntur. Et propterea dies hic, ſcilicet Chriſtus, cuius in lumine à tenebris exiuimus, memorialis eſſe iubetur. Chriſtus inquam, qui dies noſter, id eſt, paſcha noſtrũ eſt, feſtus nobis atq; ſolẽnis, ſemper celebrãdus, atq; in mẽte habendus eſt, qui tacẽtibus nobis ſolus pugnauit pro nobis, quia ſolus moriens pro cũctis, mare illud, quo inimici, id eſt, peccata noſtra operiũtur, de latere ſuo lanceatus effudit. ¶ Verſus gradualis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Illi ſententiæ concorditer occurrit, qua dominus noſter gloriam & honorẽ, quo propter paſsionem mortis coronatus eſt, exprimit, dicẽs in eodẽ Euãgelio: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et rectè in ſuggillationem eorum, qui lapidem talem reprobauerunt ſupra dictæ ſententiæ Euangelii, Propheticum hoc iungitur teſtimonium. Et hoc eſt illud quòd cũ deſpiceretur corã Pontificibus, patienter ferens: Veruntamen dico vobis, inquit, amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei. *Pſal.117.* *Hebr.2.* *Matth.ult.* *Marc.14.*

Cur ſtatio ad ſanctam Mariam.

Caput XIIII.

QVod ſuperius iam dictum eſt cum nõ improbanda Hieronymi ſentẽtia, diſcipulos vndecim abeuntes in Galilæã in montem, ſicut hodierna Euangelij lectio refert, in Nazareth, quæ in monte ſita eſt, & in domo Mariæ dominum vidiſſe. Illud quoque nonnihil aſſirmat, quod ſtatio ad ſanctã Mariã hodierno officio præſcripta eſt. In hoc enim idem ſenſiſſe Romana probatur diligentia. ¶ Et pulchrè hoc officium quòd ſecundum lectionem Euangelij totum, vt ſupradictum eſt, ad ſacramentum pertinet baptiſmi, apud ipſam decantari Apoſtolica ſtatione præſcriptum eſt, apud quam intus erãt diſcipuli, & Thomas cum eis, vt Hieronymo placet, quoniam ſecundum hodiernam Euangelij lectionem vnica baptizandi regula tradita eſt. *Matth.ult.*

De Officio ſabbati: Beati pacifici.

Caput XV.

SEptima beatitudinum ſententia eſt: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Pacifici verò hi ſunt, qui pace inter ſe deumque accepta, nihil iam, quod Deo repugnet, admittentes, ſimul & hoc ſatagunt, vt in via vitæ præſentis ad omnem hominem cum pace ambulent, iuxta Apoſtolũ qui ait: Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habẽtes. Huius rei nobis exemplum, in ſummo negocio præſentis ſabbati prædicat officium. ¶ Quod vt manifeſtius fiat, myſticum imprimis hodierni Euangelij ponamus intellectum: Currebant, inquit Euangeliſta, duo ſimul, videlicet Simon Petrus & ille alius diſcipulus, quẽ diligebat Ieſus, &c. Nota doctorum expoſitio eſt, *Rom.12.* *Iohan.20.*

eſt,per Iohannem,qui prior ad monumentũ venit,ſed nõ introiuit, ſynagogã ſignificari, quæ habens legem & prophetas, prior dominicam paſsionẽ legit,ſed credere in mortuum noluit. Per Petrum verò qui poſterior venit,ſed prior introiuit,multitudinem gentium deſignari,quæ poſterior ad eiuſdem dominicæ paſsiõis notitiam peruenit,ſed prior ad fidẽ acceſsit. Verùm ad pręſens pertinet negociũ,quærere propter prædictã beatitudinis ſentẽtiam, qui ad Eccleſiam ſpectet, in eo quòd pacifica eſt. ¶ Quòd per præcurrentem Epiſtolæ lectionem fidelis indagatio citius conſequi poteſt. Nam cùm præmiſiſſet Apoſtolus Petrus de lapide Chriſto dicẽs,ad quẽ accedentẽ lapidẽ viuũ,ad hominib' quidẽ reprobatũ, à Deo autẽ electũ & honorificatũ,paulo poſt ſubiungit: Vobis igitur honor credentib',nõ credentibus aũt lapis,quẽ reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli,& lapis offenſionis, & petra ſcãdali,his qui offendunt verbo,nec credunt in quo & poſiti ſunt. ¶ Huiuſmodi offenſio vel ſcãdalũ manifeſtè paci oppoſita ſunt,per quę Iudæi rebellionis & incredulitatis arguũtur, eò quòd odio gentium concurrentium, quæ per Petrũ, vt dictũ eſt,deſignantur,adeo torquentur, vt (ſicut per Iohannẽ figuratur) Maluit foris ſtando perire,quàm cũ ſocietate gẽtium ad fidem paſsionis Chriſti introire. His ergo iræ & rixæ filijs exhæredatis, Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, ſicut in eadem Epiſtolæ lectione Petrus adiungens: Vos autẽ inquit,genus electũ,regale ſacerdotium,gens ſancta, populus acquiſitionis,&c. ¶ Taliſq; pacis filius quia nullius hominis ad Deum tendentis ſocietate offenditur,aſcendit,inquit Auguſtinus,ad ſapientiam,quæ ſeptima eſt in aſcenſu graduum, id eſt,donorũ ſancti Spiritus, & ipſa ſapientia tranquillus pacatuſq; perfruitur. Dictum eſt enim ſuprà ſecundum eundem Auguſtinum,ſeptem beatitudines (octaua enim eadem quę prima eſt) ſeptem gradibus donorum Spiritus ſancti ſurſum verſus coaptari, quorum primum ſiue infimum eſt ſpiritus timoris domini,ſupremum autem,ſpiritus ſapientiæ,ad quã aſcendunt,vt nunc dictum eſt,beati pacifici filij Dei. ¶ Secundum ea quæ dicta ſunt,conſonanter præmittitur ad introitum. Eduxit dominus populum ſuum in exultatione,& electos ſuos in lætitia: Per hoc enim mittitur ad aliam ſimilitudinem antiquam,qua idem pręfiguratum eſt, quòd nunc in Euangelio per Petrum & Iohannem ſignificari accipimus, ſcilicet ad hiſtoriam patrum, qua referuntur hi,qui primùm promiſsiones acceperunt,reprobati eſſe propter incredulitatem, de quibus illud in Pſalmo: Quadraginta annis offenſus fui generationi illi,ac deinceps, quibus iuraui in ira mea, ſi introbunt in requiẽ meã. ¶ Filij autem qui poſt ipſos ſurrexerũt, in illam introducti repromiſsionis terram, eundem populum gentium ſignificauerunt, qui nunc per Petrum poſterius venientem, ſed prius introeuntem in monumentum, deſignatus eſt, de illis quippe, qui reprobatis pa tribus introierunt in illam repromiſsionem, dictum eſt in Pſalmo centeſimo quarto: Et eduxit populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia. Eduxit ſcilicet de deſerto. Nam de eo quòd de Aegypto educti ſunt,ſuprà dixerat: Et eduxit eos cũ argento & auro,& non erat in tribubus eorum infirmus. Sed & hoc quod ſequitur,ita eſſe innuit: Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum poſsiderunt. Supradictus ergo introitus gratiarum actio eſt, quòd retardante populo Iudaico, iuxta myſticum Euangelij ſenſum, gentes admiſſæ ſunt, ſecundum illud Apoſtoli: Quia cæcitas contingit in Iſrael, donec plenitudo gentium ſubintraret. ¶ Graduale verò iam ex hac die in alleluia conuerſum eſt, imò poſt hanc diem vſq; ad Pentecoſten omitiṭur, videlicet quia hi, propter quorum acquiſitionem nouamque conſcriptionem, hoc laborioſum carmen cãtabatur depoſitis albis, iam ab hac die pares nobis, in illius octauæ, de qua ſæpè dictum eſt contẽplatione, nobiſcum feriantur. Quòd autem ſequitur alleluia, laudate pueri dominum, duplici verſu, adhortatio eſt ad ipſos, qui recenti baptiſmate pueri, id eſt, puri facti ſunt à vitijs, vt laudent dominum voce & opere, quia ſicut in Petro figuratum eſt, qui prior introiens in monumentum, vidit linteamina poſita, & ſudarium capitis domini: ſic ipſi ad fidem ingreſſi, qui erant abſq; Deo, notitiã acceperũt humanitatis ac diuinitatis Chriſti. Totus enim Pſalmus ad electionem gentium dirigitur, quòd maximè ex eo comprobatur quòd in fine eius dicitur: Qui habitare facit ſterilem in domo,&c. ¶ Offerẽda quoq;, benedictus qui venit in nomine domini, patenter eiſdẽ pueris Dei congruit: Hunc etenim verſiculum Pſalmi centeſimi ſeptimidecimi cantauerunt & illi pueri, qui venienti ad paſsionem Saluatori occurrerunt, in manibus portantes ramos palmarum. Addit quoque mater Eccleſia dicens pueris ſuis: Benediximus vos de domo domini, id eſt baptiſmate ſacro ſignamus vos, qui ſumus familia domini, quia Deus dominus illuxit nobis, ſicut

Margin notes: 1. Pet. 2. — Pſa. 104. — Pſal. 94. — Pſal. 104. — Rom. 11. — Pſal. 112. — Iohan. 20. — Ephe. 2. — Pſal. 117. — Matth. 21.

Iſa.9. ſicut alius propheta dicit: Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, gentium, inquam, quarum, vt dictũ eſt, in Euãgelio præſenti Petrus geſtat figuram. Duo quoque ſequentes verſus ad idem ſpectant. 1. Pet.2. Primus iam hæc dies quam fecit dominus, ad gaudium gentium, quarum in typum Petrus introiuit in monumẽtum, ſecundus, lapidem quem reprobauerunt ædificantes, ad ſuggillationẽ Iudæorũ, quibus Chriſtus lapis offenſionis & petra ſcãdali eſt, quos deſignans Iohannes, cùm prior veniſſet, quaſi offenſus ſubſtitit, & à poſteriore Petro præuẽ- Galat.3. tus eſt. Cõmunio, omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, manifeſtè conſonat ſupradictæ beatitudinis ſententiæ: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabũtur: Præmiſerat enim Apoſtolus Paulus loquens ad Galatas, quos conturbabant quidam ex Iudæis, quibus erat Chriſtus lapis offenſionis & petra ſcandali. Omnes, in- Galat.3. quit, filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu, & mox cauſam hanc ſubdidit: Quicunq; enĩ in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Quod omninò ad baptizatos reſpicit, vt non quærant circunciſionem carnis, ſed ſolam ſeruent, quam acceperunt veram circunciſionem ſpiritus, nec magis ſcandalo Iudæorum permoueantur, quàm ſubſtitit Petrus, pro eo quod Iohannes ante ſe vel pariter in monumentum non ingrederetur.

Cur ſtatio ad ſanctum Iohannem ad Lateranas. Caput XVI.

Non ſolùm hoc ſabbato, quo deponũtur albæ, ſed & octaua ſuperius die, id eſt, ſabbato ſanctæ paſchæ, maternum Lateranenſis Eccleſiæ priuilegium exigit, vt nuſquã Apoſtolicus aliàs procedat, ſed in eadẽ Eccleſia quæ ſedes eſt Apoſtolica, cœptas nihilominus ſacri baptiſterij concludat octauas. Eſt autem in honore ſancti Saluatoris ſanctiq; Iohannis baptiſtę ab imperatore Conſtantino conſtructa dicente. ¶ Sit omnibus notum, nos ita Chriſti cultores effectos, vt intra palatium noſtrum templum eius nomini conſtruamus, in quo populus Chriſtianus vnà nobiſcũ conueniens, diuinitati illic gratias referat. ¶ Nomẽ ipſum, quòd dicitur ad Lateranas, antiqua probra ſpurci Neronis accuſat, qui dedecoroſè potionibus vſus maleficis, illic, vt fertur, latens, ranas euomuit. Sed vbi abundauit iniquitas, ſuperabundãte gratia, nũc illic Romani imperij mater eſt Eccleſia, quæ illos, quos ſabbato ſancto genuit, & Chriſti cãdore veſtiuit filios, nihilominus Rom.9. hac die octaua, ſpirituali circũcidit petra, quã petram ſcandali Iudęis, nobis autẽ credentibus petram honoris & caput anguli in hodierna Epiſtola, de qua ſupradictum eſt, Petrus appellat.

¶ Circunciſio verò ſpiritualis, & vera ipſa eſt, de qua in eadem Epiſtola lectione præmiſerat. Fratres, deponẽtes omnem malitiã. & omnem dolũ, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles, & ſine dolo, lac cõcupiſcite, &c. Vera, inquam, & verè ſancta, ſolaque 1. Pet.2. neceſſaria eſt circunciſio hęc, qua noſtri corporis ſenſus omnes, & ipſum principale noſtrum, id eſt, mens, circunciditur. ¶ Nam ſine hac circũciſione Chriſtus in nobis moritur, id eſt, Chriſti fides, nec prodeſt nobis illud, quòd in communione gratulabundus nobis loquitur Paulus: Omnes, inquit, qui in Chri- Galat.3. ſto baptizati eſtis, chriſtum induiſtis, ſicut & Iacobus Apoſtolus ait: Fides ſine operibus Iacob.2. mortua eſt.

¶ Quòd bene per illud veteris hiſtoriæ factum pręfiguratum eſt. Cùm eſſet Moyſes in itinere in diuerſorio, occurrit ei dominus, & Exod.4. volebat occidere eum. Tulit ilico Sephora acutiſsimam petram, & circuncidit pręputiũ filij ſui, tetigitq; pedes eius, & ait: Spõſus ſanguinum tu mihi es. Et dimiſit eum, poſtquã dixit ei, ſponſus ſanguinum tu mihi es ob circunciſionem. ¶ Moyſes nãque, in eo quod Sephoram vxorem habuit alienigenam, Chriſtum ſignificat, qui de gentibus alienigenam accepit vxorem, eccleſiam. Vnde illud, quod Aaron & Maria locuti ſunt contra Moyſen, propter vxorem eius Aethiopiſſam: doctores noſtri myſticè ad hoc referunt, quòd ſynagoga & vetus ſacerdotiũ, inuidendo ſaluti gentiũ, vſq; hodie Chriſtũ blaſphemat. Moyſes itaque cùm eſſet in itinere in diuerſorio, non- Num.12. dum circunciſis filiis, occurrit ei dñs, & volebat eũ occidere: quia dum Chriſtus inter nos per fidem in itinere vitæ pręſentis ambulãs, in diuerſorio eſt, id eſt, ad eos qui nunc baptizantur, diuertit: niſi illi filii eius ſic circuncidãtur, vt ſupra dictum eſt, fides ipſius in eis citius moritura eſt.

¶ Quod ne fiat, tollit citò Sephora, id eſt, mater eccleſia, petram acutiſsimam: & circuncidit filiorum ſuorum præputium, ſcilicet ea circunciſione, de qua ſupradictum eſt in lectione epiſtolę. Petra illa quę idem Chriſtus eſt, de qua in eadem lectione dictum eſt, carnem, id eſt, opera carnis, ſolicitè ac feſtinanter abſcidit: Tangitq; pedes eius, id eſt, veſtigia ſequitur, dicitq; eiſdẽ filiis ſuis, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Sponſus, in- 1. Pet.2. quit, ſanguinũ tu mihi es, videlicet, quia me tibi

tibi deſpondens, ſanguinem tuum in dotem fudiſti, & cùm cauſæ articulus exigit, vt pro te patiar, ſanguinis mei vicẽ repoſcis: & nunc interim carnem meam crucifigam cum vitiis & concupiſcentiis. Igitur (vt ſupra dictũ eſt) rectè hac octaua die agitur ſtatio ad ſanctum Iohannẽ Lateranenſem, quia mater & apoſto lica ſedes illa eccleſia eſt, & quos Chrõ filios
Galat.5. genuit, ipſa ſpirituali circũciſione circũcidit.

De octaua die: Beati qui perſecutionẽ patiũtur propter iuſtitiam. Cap. XVII.

Octaua beatitudo redit ad caput, id eſt eadem eſt, quæ prima, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Veruntamen & paululum differt, in eo ſcilicet: quod præcedens cauſa beatitudinis alia hic, alia eſt illic. Illic enim, id eſt, in prima dictũ eſt: Beati pauperes ſpiritu: hic, id eſt, in octaua dicĩ: Beati qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiã.
Iohan.10. Vnde Hieronymus: Et cõſidera, inquit, quòd octaua veræ circunciſionis beatitudo martyrio terminentur. Igitur licet octaua die cantetur idipſum officium, quod & prima, eo quod octaua beatitudo ad caput, vt dictũ eſt, redeat: rectè tamen quoniam & præcedentes cauſæ beatitudinum, primæ & octauæ differunt, aliud in eodem officio ab his qui diligentiores ſunt, retinetur hebdomadæ ſequẽtis euangeliũ, ſcilicet illud ſecundũ Iohannẽ. Cum eſſet ſerò die illa, &c. Nam & litera lectionis huius octauã diẽ cõmemorat, & poſt dies octo iterum, inquit, erant diſcipuli intus, & interior ſenſus octauam beatitudinis cauſam non prætergreditur. ¶Quid ẽm eſt, quod diſcipulis, foribus clauſis, intro manẽtibus, dominus in medio ſtetit bonum ferẽs
Luc.6. nuncium cõſolationis & pacis, niſi quod his
Pſal.33. qui perſecutionẽ propter iuſtitiã, quosq; iuxta alium Euangeliſtam oderunt homines & ſeparant eos, ſicut iam apoſtoli ſeparati erãt, non audentes coram illis procedere ad publicum, dominus & Deus ipſorũ familiaris ſeſe accommdat contemplandum, vt guſtent iam in ſuis tribulationibus, vt videant, quomodò ſuauis eſt dominus, atq; ideo certior ſpes illos in medio tribulationis ambulantis con ſoletur, recolentes, id quod illa, de qua loquimur, ſententia replicando inculcare nititur, beati qui perſecutionẽ patiuntnr propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt reguũ cœlorũ. ¶Debet autẽ ſemper epiſtola Euangelio ſuæ præcurſionis officiũ, & iccirco illa quoq;, quæ huius dominicæ eſt lectio Epiſtolæ nõ omit-
1.Iohã.5. titur. Omne quod natũ eſt ex Deo vincit mũdum. Nam in hac lectiõe victorioſa fides noſtra prædicatur, & ipſa victoria mundi nũcupatur quæ tribus adiuta teſtibus, nam pater & verbum & Spiritus ſanctus in cœlo atteſtãtur, totidemq; in terra teſtes, id eſt, idẽ ipſe ſpiritus, & aqua baptiſmi, Chriſtiq; & martyrũ eius ſanguis veritati eius aſtipulantur, ternis, inquam, in cœlo & in terra defenſa teſtibus, regnũ cœlorum adiudicat his, quorũ iure belli eſt, ſcilicet his qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiã. ¶Introitus vero: Qua 1.Pet.2.
ſimodo geniti infantes, per ſequentes hebdomadæ dies decantandus eſt, qui etiam Euangelio prædicto congruit, ſed non per eãdem ſententiam, quæ iam dicta eſt, ſcilicet quod propter metum Iudæorum diſcipuli domini clauſis foribus, intus erant, perſecutionẽ pro Ioan.20.
pter iuſtitiã pati incipientes, quę, vt diximus, octauæ beatitudinis cauſa eſt. ¶Reſpicit autem ad aliam ſententiã, quam dominus de futuris fidelibus proferẽs: Beati, inquit, qui nõ viderunt & crediderunt. Nam ne ſolam nobis fidem ſufficere arbitremur, oportunè regula viuendi, ſine qua fides mortua eſt, hoc introitu prælibata eſt. Nam nos quidem ſignati ſumus in eo quod ait: Beati qui viderũt & crediderũt, ſed ſi fidem noſtram operibus ſequamur, ille etenim verè credit qui ſeruat operando, quod credit. Quocirca de his, qui fidem nomine tenus retinent, Paulus dicit: Cõfitenter ſe noſſe Deũ, factis autem negãt. Timot.1.
Hinc & Iacobus dicit: Fides ſine operibus Iacob.2.
mortua eſt. Rectè ergo qualis vita fidem vtilem efficiat, per hãc Apoſtolici ſermonis particulam in introitu demonſtratur, ne ſeducamus nos audientes de nobis dictũ: Beati qui 1.Ioha.5.
non viderunt & crediderunt. Ad hoc idẽ cõſonat & ſimiliter accipienda eſt extrema præeuntis epiſtolæ ſentẽtia: Qui credit in filium Dei, habet teſtimoniũ Dei in ſe. ¶Cõmunio mitte manũ tuam, plana quidẽ litera noſtram ędificat, ſed intus perſpicientib' liquet, quod ad Iudaicũ ſpectat populum, qui hactenus in incredulitate perſiſtit, cuius in typũ Thomas Apoſtolus, diu dubitans, tandẽ vidit, palpauit & credidit. Neq; enim ſi ſolam ſequamur literã, ſenſus per omnia ſtare poterit: quia beati quidem qui non viderũt & crediderũt: ſed non ea comparatione vel intentione, quã litera ſonat: Quia vidiſti me credidiſti, beati qui non viderunt. & crediderũt. Igitur in perſona Thomæ, reliquiæ Iſrael, quę ſaluæ fient minoras fidei, quàm gentes arguuntur: quia gẽtes nõ viderũt & crediderũt. Iſraël aũt niſi res apparuerit, Helia & Enoch pręeũtibus, nõ credet, cũ Paulus dicat, fidem ſperẽdarũ ſub- Heb.11.
ſtantiam eſſe rerum argumentũ non apparentium, atq; ideò laudabilioris ſumus fidei, qui rem nondum apparentẽ fideliter credimus.

Finis libri Octaui.

M RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER NONVS.

DE Dominica ſecunda poſt albas. Caput I.

QVia dominica hac ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſolenne eſt, agendis inſtare cõſilijs, benè forma, quam ſequi debeant paſtores animarũ, per eiuſdem dominicæ cõmendatur officium. ¶Per euangelium manifeſtiſsimè id agitur, quod is qui non ex accidenti dono, ſubſtantialiter bonus eſt dicit:
Iohan.10. Ego ſum paſtor bonus, &c. Deinde ex oppoſita deſcriptione mercenarij, ſuæq; iterata commendatione bonitatis, liquidum præbet ouibus iudicium, quod diſcernant, quos fugere, quibus ſuarum debeant animarum curam credere. ¶Boni formam paſtoris cæteræ collaudant partes officii. Primo ad introitum cantamus de illa: Miſericordia domini plena eſt terra, videlicet vt ſicut ille nõ ſolum iudicium diligit, ſed & miſericordiã: & primo loco miſericordiam, ſecundo iudicium, ſicut in eodem Pſalmo, vno in eodem
Pſa.30. verſiculo præmiſsum eſt: Diligit miſericordiam & iudicium, ſic & omnes, qui iudices animarum poſiti ſunt, ſemper ſuperexaltent miſericordia iudiciũ, vt idẽ ipſi cõſequatur. Quodq; ſequitur: Verbo domini cœli firmati ſunt, illud indicat, quoq; Apoſtoli vel paſtores Apoſtolici, non ſua fortitudine, ſed verbi Dei virtute, tales effecti ſunt, vt videntes lupum venientem nõ fugiant, neq; oues
1.Pet.2. dimittant, vt mercenarii faciunt. ¶Epiſtola voce non dubia, ſuæ præcurſionis implet officiũ, vbi præmiſſo de hoc ſingulariter bono paſtore, qui poſuit animam ſuã pro ouibus ſuis, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquẽs exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius: ſubiungitur in fine: Fratris enim aliquando ſicut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nũc ad paſtorem & Epiſcopum animarum veſtrarũ. ¶Offerenda verò non quidem adeò perſpicuè, ſed non minus conſone cum eodem incedit ſenſu Euangelii. Deus deus meus ad te
Pſal.62. luce vigilo: Pſalmus nanq; ille ſic intitulatur: Pſalmus dauid cùm eſſet in deſerto Idumeę, id eſt, Pſalmus iſte attribuendus eſt Chriſto, ſecundũ quod egit vel pertulit poſitus inter Iudæos: qui deſertum ideò vocãtur, quia deſerentes Deũ, & ipſi iuſte à Deo deſerti ſunt. ¶Idumæi quoque dicuntur terreni vel ſanguinei, quia prophetarum & ipſius domini ſanguinem fuderunt. At verò hic paſtor bonus illo deſerto animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis. Rectè ergo, qui exemplo eius idẽ facere debent, voce eius excitantur vt ad Deum de luce vigilent ſupra gregem ſuum: ad Deum nõ ad mercedem temporalem, anima & carne quam multipliciter ſitiant & in velamento alarum, id eſt, in ſpe cõſolationis eius exultantes, lupum nõ timeant, neq; dimiſsis ouibus fugiant.

De dominica tertia. Caput II.

CAeteræ quæ ſequuntur dominicæ vſq; ad aſcenſionem domini, promiſsiõem eius adimpletã ſuis officiis cõcelebrãt, qua poſt habitam de morte ſua triſtitiã, corda diſcipulorum de reſurrectione ſua lætificanda fore promiſerat ea, qua tradebatur nocte loquẽs illis in cœna. ¶Vnde pulchrè hac dominica cantamus in introitu: Iubilate deo Pſal.65. omnis terra, Pſalmũ dicite nomini eius. Nam hic Pſalmo ſenſibus ſuis cõpetẽs titulus pręſcriptus eſt. In finem canticum Pſalmi reſurrectionis. Cauſa verò vel materia iubilationis, quæ hic imperatur, illa eſt, quam dominus in Euangelio ſubſequenti præmiſſo tri- Iohan.16. ſtitiæ nuncio ſubiungit: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Vt autem ſi- 1.Pet.2. militudo, quæ præmiſſa eſt Apoſtolis, mulieris, triſtitiam habentis, cùm parturit, nobis quoq; congruat, quia ſic expedit: bene hoc idem Euangelium, hæc Apoſtoli lectio præcurrit: Obſecro vos tanquã aduenas & peregrinos abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam, &c. In hac enim Pſal.74. abſtinentia labor eſt, & ſicut ait Pſalmiſta, ibi dolores vt parturientis. Præmiſerat ſiquidẽ: conturbati ſunt, commoti ſunt, tremor apprehendit eos, loquẽs de illis, qui iuxta Apoſtolum contriſtati ſunt ad pœnitentiam. Sed 2.Cor.7. ſicut dolor parturientis fructuoſus eſt, cum 1.Pet.2. enim peperit, iam non meminit preſſurę pro pter gaudium, quia natus eſt homo in mundũ: ſic & illud quod detrectant de nobis tanquam de malefactoribus, ſine conſolatione nõ erit, cũ tandẽ cõſiderantes nos ex operibus bonis, glorificabũt Deũ in die viſitatiõis ¶Quod benè per Thamar in hiſtoria veteri Gen.38. præfiguratum eſt. Quam cùm accuſarent dicentes:

dicentes: Fornicata eſt Thamar, & videtur vterus eius intumeſcere: illa proferens annulum, armillamque & baculum, quem pro arrabone dederat Iudas: De viro, inquit, cuius hæc ſunt concepi. Iudas quippè (quod
Matth.16. interpretatur confeſsio) Chriſtum ſignificat: Thamar (quod interpretatur amaritudo) Eccleſiam de gentibus, in qua eſt amaritudo pœnitentiæ, qua & Petrus egreſsus fleuit amare. Thamar igitur operiens vultum ſuum, id eſt, Eccleſia de præteritis erubeſcens erroribus, ſedit in itinere, quod ibat Iudas ad lauacrum ad tondendas oues, id eſt, occurrit Chriſto ad baptiſmum quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quæ cùm de Chriſto vero Deo fidem per ſpiritum ſanctum conceperit, & eandem fidem tanquam annulum, & opere fidei tanquam armillam, iuſtificationemque ſpiritus tanquam virgam pro arrabone, id eſt, pro pignore, acceperit: accuſatur tam à gentilibus quàm à Iudæis, quòd cum mendacio fornicata, & à ſpiritu erroris polluta ſit. At illa patienter fallaces ferens accuſationes, tandem obmuteſcere faciet imprudentium hominum ignorantiam, probans per prædicta pignora, quod de vero Deo conceperit, & cum eodem Deo glorificabitur in die
Matth.45. viſitationis. ¶Offerenda: Lauda anima mea dominum, ad prædictum in Euangelio pertinet huius mulieris de Chriſti reſurrectione gaudium. Nam & hic Pſalmus alleluia habet in titulo. Quodq; verſu canimus: Dominus erigit eliſos, dominus ſoluit cōpeditos,
Pſal.41. congratulatio illorum eſt, quorum triſtitia, iuxta promiſſum domini, reſurgente illo, in gaudium conuerſa eſt.

De Euangelio dominicæ quartæ, quo dictum eſt: Niſi ego abiero, paracletus non veniet ad vos, &c.

Caput II.

NOnnullis infirma videtur & inſufficiens huius ſententiæ vulgata expoſitio, videlicet, quòd iccirco Apoſtolis expedierit, vt dominus noſter hinc abiret, quia niſi corporalem præſentiam ſuam illis abſtuliſſet, ipſi ſpiritualiter illum amare neſ-
Iohan.16. cirent atque ideò dixerit: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Minus enim expoſitum videtur, quàm expoſcit maieſtas doni ſpiritus ſancti, maximè quia dominus ipſe eiuſdem ſpiritus ſancti aduentum baptiſmum vocat, dicens in Actis Apoſtolorum:
Actor.1. Quia Iohannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto nō poſt multos hos dies. ¶Baptizari autem ſpiritu ſancto nihil aliud eſt, quàm per ſpritum ſanctum originalis peccati, & omnium actualium remiſsionem accipere peccatorum, totumque hominem veterem in vitæ transferri nouitatem. Quo ſenſu prædicta expoſitio proculdubio minor eſt. Non enim ſpiritualiter Deum amare, & Spiritu ſanctò baptizari, paria ſunt. Alioquin veteres ſancti, qui ſine dubio Deum ſpiritualiter amauerunt, imò & magna eiuſdem ſancti Spiritus dona perceperunt, prophetantes & ſigna facientes, baptizati ſpiritu ſancto fuiſſent, id eſt, remiſsionem peccatorum accepiſſent, neq; apud inferos propter originale peccatum tenerentur vſque ad Chriſti aduentū. Sed & illud repugnat, quod Apoſtoli dominum præſentem ſpiritualiter, quamuis non adeò fortiter amauerunt: verbi gratia, Petrus, cui dictum eſt amorem tertio con Iohan.21.
fitenti: Si diligis me, paſce oues meas. Nam Matth.16.
hunc amorem & non caro & ſanguis reuelauit ei, ſed pater qui in cælis eſt. ¶Non igitur proprietatē ſenſus in his domini dictis nos inueniſſe arbitramur, niſi vtramq; eius ſententiam exæquemus, vt ſcilicet idem ſit: ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ac ſi dixiſſet: ſi enim non abiero, vos non baptizabimini ſpiritu ſancto. ¶Quod facile eſt conſequi, ſi prius aduertamus quandò vel quomodò abierit. Multi enim illum tunc primum abiiſſe recolunt, quando videntibus Apoſtolis aſcendit in cœlum. Sed quandò aſcendit, Apoſtoli gauiſi ſunt, & ſicut cantamus, lumine læto petentem ſydera proſecuti ſunt, imò, vt ait Lucas, & ipſi adorantes Luc.ult.
regreſsi ſunt in Hieruſalem cum gaudio ma Iohan.16.
gnō. Dominus ſe abeunte triſtandos illos fore prædixerat, triſtitia, inquiens, implebit cor veſtrum. Et paulò poſt: Amen amen, inquit, dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem cōtriſtabimini, &c. Igitur cum autoritate Euangelica non tūc primū illū abiſſe conſtat, quando aſcendit in cœlum, ſed quando moriens reliquit mundum, & iuit ad patrem. Nam de morte eius loquebatur Iohannes Euangeliſta, cum diceret: Sciens quia venit eius hora, Iohan.13.
vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, &c. Iohan.17.
Eadem quippè nocte tradendus, ſermonem habuit cum diſcipulis ſuis, de quo hæc lectio ſumpta eſt, & circa finem orationis: & iam, inquit, non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Propter quòd paſsio eius paſcha dicitur, id eſt, tranſitus. ¶Itaq; propter hunc eius abſceſſum datum eſſe paracletum, ſcilicet Spiritum ſanctum, in eo quod paracletus eſt, hoc modo colligimus:

mus: Spiritus ſanctus iccirco paracletus, id eſt, conſolator, dicitur: quia captiuos filios Adæ, filios efficit Dei per regenerationem baptiſmi, & in hoc ſeculo peregrinantes conſolatur, teſtimonium reddendo ſpiritui noſtro quod ſumus filij Dei, quandò non ſolum in prophetiæ gratiam, ſed in remiſsionem originalis peccati, omniumque actualium peccatorum, datur per fidem IESV CHRISTI. Hoc autem non fieret, niſi Chriſtus vnus pro omnibus nobis, æterno patri, Adæ debitum ſoluiſſet, & veteris piaculi cautionem pio cruore deterſiſſet. Nec antea quiſquam ea gratia Spiritum ſanctum acceperat, teſtante in Euangelio Iohanne ac dicente: Nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus: Nec alio modo niſi per ſanguinem Chriſti reconciliationem accepimus, in cuius morte iuxta Apoſtolum baptizati ſumus, & ſpiritum ſanctum, qui vera peccatorum remiſsio eſt, accepimus.

Rom.5. Rom.8. Iohan.7. Ephes.2. Rom.6. Iohan.16.

¶Igitur quòd ait: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ſic accipiendum eſt ac ſi dixiſſet: niſi ego ad mortem traditus fuero, neceſſaria non dabitur vobis paracleſis, id eſt, peccatorum remiſsio. Nam ſi de aſcenſione accipiatur, repugnat & illud quod antequam aſcendiſſet, imò eadem die qua reſurrexit, inſufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum, videlicet in remiſſionem peccatorum. Sequitur enim: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Ad ſummum & hoc nemo qui dubitet, quia ſi mortis expers Chriſtus, cœlos aſcendiſſet, nobis paracletus iſte non datus fuiſſet. Dixit enim: Niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, fructum multum affert. Itaque & hoc, & quicquid in illa cœna de abſceſſu ſuo dixit, verius, rectius atque conſtantius de morte quàm de aſcenſione accipimus, & quod ait: Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis, nullo modo melius accipitur, quam vt dictum ſit quod poſterius dicit: Venit hora vt diſpergamini & me ſolum relinquatis: eadem quæſtione, qua per prophetam dixerat: Torcular calcaui ſolus, circunſpexi & non erat auxiliator.

Iohan.20. Iohan.5. Iohan.16.

¶Itemque & quod ait: Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit vobis: æquabilius eſt de paſsione quam de paternæ dexteræ conſeſſu accipi. Nam quòd in cruce rogauerit, quòd in morte clamauerit, Paulus aſſerit dicens de illo: Qui in diebus carnis ſuæ præces ſupplicationeſque ad eum, qui illum ſaluum facere poſsit à morte, cum clamore valido ac multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Non enim, poſtquàm aſcendit in cœlum, clamat vt ſaluetur à morte: ergo nec rogat, vt paracletus nobis detur, ſed dat, iam ex tunc vtens data ſibi poteſtate in cœlo & in terra. Sed in cruce rogauit, vtpotè paulo minor ab angelis: aſcendens autem in cœlum, ego mittam promiſſum patris mei in vos, ait.

Iohan.14. Hebr.5. Matth.ult. Pſal.8. Rom.8.

¶Quòd verò Apoſtolus ait: Præſenti tempore interpellat pro nobis Ieſus Chriſtus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt à dextris Dei, qui etiam interpellat pro nobis, fortè repugnare videatur, & aſtruere, quod nunc quoque ſupradicto ſenſu roget pro nobis: Sed ſi modus interpellationis ritè animaduertitur, potius aſtipulatione firma his, quæ prædicta ſunt ſuffragari comprobantur. Illa nanque interpellatio, doctorum omnium vera aſſertione, non ſummiſſa eſt poſtulatio, ſed eius paſsionis, quæ ſemel ſuſcepta, ſemel pro nobis in ſacrificium oblata eſt, æterna commemoratio, ſemel in conſpectu ſanctæ trinitatis admiſſa ſanguinis eius innocentis exclamatio, homicidas qui fuderunt, conuincens: nos autem qui bibimus in miniſterio altaris, non indiga, ſed potenti interpellatione defendens. Alioquin quomodò & antequàm aſcendiſſet ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: ſic & poſtquam aſcendit vt poſsit interpellat, vel rogat dari nobis paracletum? ¶Sed dicit quis: Rogat per humanitatem, qui dat per diuinitatem. Hoc plane verum eſt, quia tunc moriens paulo minus ab angelis imminutus, rogauit per humanitatem, nunc autem gloria & honore coronatus, & conſtitutus ſuper omnia opera patris, dat per diuinitatem, omnem habens poteſtatem, vtpotè à dextris Dei ſedens. Vnde ſicut reſurgens ex mortuis, iam non moritur, ſic illum ad hoc, vt rogat patrem iam, nemo inuocat catholicus.

Heb.10.

¶Amplius autem ea quæ dicta ſunt conſtare potuerunt, ſi conferantur ipſius domini ſententiæ, quæ niſi diſcernantur, videbuntur ſibimet contrariæ, videlicet quòd ait, rogabo patrem meum & alium paracletum dabit vobis, &cæt. & quòd poſterius in eodem ſermone dicit.

Hebr.2. Rom.6. Iohan.14. Iohan.16.

Illo

Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. [Iohan.14.] Cauſamq; reddens, ipſe, inquit, pater amat vos. Statimq; idipſum cõfirmat dicens: Quia vos me amaſtis,& credidiſtis,quia à Deo exiui. [Iohan.16.] ¶Quid eſt enim rogabo, & non rogabo? Hoc nempè,quòd in paſsione ſua ſacrificium futurus & rogaturus erat, vt Paracletum, id eſt, ſpiritum remiſsionis peccatorum acciperemus,& ſic paries inimicitiarum,qui medius erat inter Deum & homines, in carne eius ſolueretur. Quo ſoluto, illo inquit, die, die pacis & conſequentis gratiæ,non rogabo patrem de vobis. Quare? ipſe enim pater amat vos inquit, id eſt, ſemel enim moriens Deo reconciliaui vos in ſanguine meo: & ſicut ſuperius dixi,pacem reliqui vobis, pacem meam,id eſt,per me inter Deum,& vos reformatam dedi vobis. [Ephes.2.] Et hoc per fidem & dilectionem veſtram,quia vos me amaſtis, & credidiſtis,quia à Deo exiui. [Iohan.14.] Itaq; quod ait,rogabo patrem,& alium paracletum dabit vobis,nullo modo melius accipitur,quàm quòd in cruce rogauerit, quod in morte ſua clamauerit, iuxta ſupradictam Apoſtoli ſentẽtiam. ¶Veruntamen, quia ex die aſcenſionis Apoſtoli certi facti de potentia eius,expectabant eundem Spiritum ſanctum quem promiſerat,rectè cantamus & legimus,quomodo moriturus illum promiſit,quomodo item aſcendẽs in cœlum repromiſit, ita vt mortẽ eius cauſam donationis effectiuam, aſcenſionis eius dandi poteſtatem eſſe ſciamus effectam. Sed iam nunc ad ſuperiora reuertamur.

¶Huic quartæ dominicæ Euangelio rectè illa præmittitur Apoſtoli lectio: Omne datum optimum, & omne donum perfectum [Iacob 1.] deſurſum eſt, deſcendẽs à patre luminũ,&c. ¶Spiritus ſanctus Dei donum eſt optimum atq; perfectum,ſine quo natura tam angelica quàm humana miſera & miſerabilis eſt,& cæca & nuda, quod euidentiſsimum eſt tam in dæmonibus,quam in perditis hominibus. Non enim ſubſtantialiter differt à diabolo Michaël, à Pharaone Moyſes, à Nerone Petrus: ſed hoc ſolo diſcernũtur ſpiritu, quem iſti accipere meruerunt, illi indigni iudicati ſunt. [Apoc.3.] ¶Hoc tantum tamq; neceſſarium donum,duplici ope humanæ ſubuenit inopiæ. Prima largitione, peccata nobis remittũtur: ſecunda, diuiſiones gratiarum diſtribuũtur: Et illo beneficio, ſcilicet remiſsione peccatorum,vniuerſaliter atq; vniformiter effunditur hoc donum, id eſt,hic ſpiritus, in omnes: hac autem adiectione,id eſt, gratiarum diuiſione, particulariter atq; multiformiter datur alijs aliter. [1.Cor.12.] Vndè & Apoſtolus cũ eaſdem diuiſiones partim enumeraſſet: Hæc autem inquit, omnia operatur vnus atq; idem ſpiritus,diuidens ſingulis prout vult. [Iohan.16.] Vtraq; largitio ſanctis Apoſtolis mirabiliter certis temporibus certiſq; diebus effuſa eſt, id eſt, [Actor.2.] die dominicæ reſurrectionis in remiſsione peccatorum,die verò pentecoſtes abundanti effuſione gratiarum ad omnium mox futuram inſtructionem gentium. Nam dominus qua die reſurrexit, mortuus propter delicta [Rom.4.] noſtra, vt oſtenderet ſe reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtram,ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, pacem,quam fecerat inter nos & Deum, prima voce nunciauit, dicendo: Pax vobis, ſtatimq; inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum. [Iohan.20.] In quo remiſsionem peccatorum quam ſanguine ſuo acquiſierat, ſeſe dare oſtendens, non ſolùm illis omnibus quoq;,qui credituri erant in illum:ſtatimq; adiecit: Quorũ remiſeritis peccata,remittuntur eis,& quorum retinueritis, retenta ſunt. Et vt eſſent idonei, remiſsionẽ peccatorum,quam acceperant,vniuerſo mũdo prædicare & teſtificari: die pentecoſtes idem ſpiritus ſanctus illis chariſmatũ dona tribuit,vt per hæc, ſicut in hodierno lectum eſt Euangelio,arguet mundum de peccato, & de iuſtitia,& de iudicio. ¶Igitur,vt ſupradictũ eſt,hæc epiſtolæ lectio rectè huic præmittitur Euangelio, quia datum optimum, [Iacobi 1.] & donum perfectum, non eſt aliud, niſi iſte Spiritus ſanctus. Qui ſpiritus,quia gratis datur, imò ipſa gratia eſt,benè de huius doni datore ſubiungitur: Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quòd non eſt aliud, quàm ſi dixiſſet,per gratiam Spiritus ſancti nos regenerauit, quia per Spiritum ſanctũ ſemen, id eſt, verbum ſuum noſtris vt renaſcemur, mentibus infudit. Item & quod ait: Scitis fratres mei dilectiſsimi, ſit autem omnis homo velox ad audiendum,tardus autem ad loquẽdum,magnifico nos erudire poterit exemplo,ſi illam conſideremus ſententiam Euangelicæ lectionis,ad quam intendit Eccleſiaſtici diligens compoſitor officii. Non enim cuiuſlibet,ſed ipſius paracleti exemplo, præſumptionem humanæ vanitatis conuenit,dũ Euangelio ſupradicto hanc Apoſtoli lectionem præmittit. Nã quales nos dominus eſſe vult ad loquendum,talem ipſum fore aſſerit paracletum,dicens: Non enim loquetur à ſemetipſo,ſed quæcunq; audiet,loquetur. Firmiſsima ratio ſententię præcedentis, quam propoſuerat dicens: Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.Remouet namq; oppoſitum,quod eſt à ſemetipſo loqui,ſub quo continetur omne

Ioha.1. mendaciũ, quod eſt ſine dubio veritati cõtrariũ. ¶Vt aũt hoc euidentius fiat, diffiniamus vtrũq; contrariũ, id eſt, à ſemetipſo loqui, nõ à ſemetipſo loqui. A ſemetipſo loqui eſt, nõ exiſtẽtia fingere, quo de peccato diabolũ culpat in Euangelio dñs, Ioan. 8. dicens: Cùm loquitur mendaciũ, ex proprijs loquitur: quia mendax eſt, & pater eius, ſubauditur mendacij. A ſemetipſo nõ loqui eſt, exiſtẽtia proferre, etiã ſi neſciens proferat quis, vt Caiphas qui neſciẽs, imò aliud intendens, dixit expedire, vt vnus moreretur homo pro gẽte. ¶Multò magis ergo qui ſcienter exiſtẽtia profert, nõ à ſemetipſo loquitur, ſicut ipſe Chriſtus, qui cũ ſciẽter exiſtẽtia proferret, verba, inquit, quæ ego loquor vobis, à meipſo nõ loquor: ſcilicet non mendaciũ, ſed veritatẽ, quã audiui & accepi ante meã, quã videris, humanã naturã exiſtentẽ, ſicut & alibi Iudæis dicit: Nunc aũt quæritis me interficere hominẽ, qui veritatẽ locutus ſum vobis, quam audiui à patre meo. Hoc aũt & Spũs ſanctus agit. Veritatẽ em̃ quã audiuit à Deo, veritatẽ increatã Deo patri cõſubſtãtialẽ, & coęternã loquit̃ nobis, verè exiſtentẽ, eſſentiãq; veracẽ & incommutabiliter permanentẽ. Vera ergo ratio, nõ enim loquitur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet, loquetur, cõprobãs id quod propoſuerat dicẽs: Do-
Iohan. 7. cebit vos omnẽ veritatẽ. ¶Quod iterũ cõfirmat ſubiũgẽs: Ille me clarificabit, q̃a de meo accipiet, & annũciabit vobis: Cauſamq; reddens cur de meo dixerit: omnia, inquit, quæ
Ioan. 8. habet pater, mea ſunt. Quæcũq; em̃ habet pater, quæcũq; ſcit, quæcũq; poteſt: dedit huic qui hæc loquitur dominico homini, ſicut ait
Pſal. 44. in Pſalmo: Dico ergo opera mea regi, oſtendens quid dixiſſet: eructauit cor meũ verbũ bonũ. Omnẽ ſuã ſapientiã, cunctã fortitudinẽ, totum deniq; verbũ ſuũ pater in vterũ virginis eructauit, & humanæ naturæ vniuit, propter quod nũc dicit: Omnia quę habet pater, mea ſunt. ¶Et nõ dixit, mea accipiet, ſed de meo accipiet, & annũciabit vobis. Non em̃ Spiritus ſanctus Apoſtolis illã ſapientiã totã cõprehenſibilẽ fecit, ſed illa docuit eos, quæ erãt neceſſaria fidei: ſcilicet myſteria incarnationis, natiuitatis, & paſsiõis, & reſurrectiõis, quæ diſcipuli hactenus portare non poterãt, quãdiu corruptibilẽ & mortalẽ eſſe videbãt, neq; doctorẽ hũc, dari fuerat æquũ, niſi prius per mortem Chriſti Deo reconciliaretur genus humanum. ¶Igitur vt Eccleſiaſticum perſuadet officium, quod huic Euangelio ſupradictam laudabiliter præmittit lectionem: non loquatur homo à ſemetipſo, ſed ſit velox ad audiendum, tardus autem ad loquen-
Iacob 1. dum, id eſt, audiat prius quid loquatur in ſe dominus Deus, & ſecundum illum loquatur pacem: quod facere noluit Arrius, & ideo bella & ſcandala locutus eſt, & omnes qui à ſemetipſis loquuntur, gloriã propriam quærentes. Secundum hoc donum, ſecundum paracletum, veterem cum ſuis actibus hominẽ deponimus, nouumq; induimus, quod eſt cã- Coloſſ. 3.
tare canticum nouum: atq; ideo rectè hoc ipſum cantamus in introitu, & in offerenda iubilamus, quia donum hoc æternæ iubilationis efficiens cauſa eſt, quæ hic incipitur, & in futuro perficietur.

De dominica ante aſcenſionem domini.

Caput IIII.

Dominica ante aſcenſionem domini cõpetenter hæc Euãgelij lectio ponitur: Vſq; modò non petiſtis quicquam in nomine meo, petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. Hæc enim dominus de aſcenſionis ſua gloria locutus eſt, per quam
diſcipuli eius certi facti de illius omnipoten- Actor. 1.
tia, petere cœperunt in nomine ejus, vt gaudium eorũ ſit plenum, & perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre eius, & fratribus eius, decimo die acceperunt Spiritum ſanctum. Hac ergo lectione opportunè nobis ſuggeret, vt in nomine eius fiducialiter petamus, illud ad memoriam reuocantes in aſcenſione eius, quod ait Iohã-
nes Apoſtolus: quia aduocatũ habemus apud 1. Iohan. 2.
patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio peccatorum. Nam vt ſpem noſtrã ad petendum animaret, abiturus in cœlũ per paſsionis viã, hoc circa finẽ ſermonis, quẽ in cœna habuit, inculcare & replicare dignatus eſt, ſubiuncta protinus oratiõe: qua cõpleta, protinus traditus eſt. ¶Verùm nõ qualeſcũque ſimus nos, oblatã Apoſtolis petẽdi facultatẽ, nobis æquè vt illis rapiendam eſſe putemus. Niſi em̃ illorũ ſimiles ſimus, qui hæc audire mereãtur: quibus & ſuprà ſecundũ Lucã
dixerat: Vos eſtis, qui permanſiſtis mecũ in Luc. 22.
tẽtationibus meis: niſi, inquã illorũ ſimiles ſimus, eadẽ fidutia nos ad petẽdum vti non poſſumus. Quapropter hæc Apoſtoli lectio cõgruè præmittitur: Eſtote factores verbi, & nõ auditores tantũ, fallẽtes voſmetipſos. Fallit enim ſemetipſum miles, qui auditor, tamẽ non factor imperij, larga pro ſolo audito donatiua repoſcit. Idẽ poſt pauca: Si quis aũt putat ſe religioſum eſſe, nõ refrenãs linguã ſuã, ſed ſeducens cor ſuũ, huius vana eſt religio. ¶Sanè dũ petimus lingua, quędã propria legatiõe fungitur, ſi abſq; freno & oris cuſtodia, per ocioſa vel etiã noxia verba facile vagat̃, difficile dũ petit, auditur: quia videlicet à vanis, quibus aſſueta eſt, vſq; ad aures dñi ſabaoth tan-

oth tãtũ eſt interuallũ, vt nõ facilè mereatur audiri. Et his quidẽ, qui eiuſmodi ſunt, alibi dicit idẽ Apoſtolus: Petitis & nõ accipitis, eò quòd male petatis. His aũt qui (ſicut ait in fine lectionis huius) immaculatos ſe ab hoc ſeculo cuſtodiũt, exẽplo Apoſtolorũ, familiariter dominus ait: Petite & accipietis, vt gaudiũ veſtrũ plenũ ſit. ¶ Quorũ in typũ Helizæus, magiſtrũ, non tantũ corpore, ſed & corde ſecut⁹, audire meruit: Poſtula quid vis, vt faciã tibi, anteq̃ tollar à te. Et illa meritò conceſſa, cũ magna fide vtẽs fiducia: obſecro, inquit, vt fiat ſpiritus tuus duplex in me. Helias etenĩ currus Iſraël & auriga eius, dñm noſtrũ, præſenti capitulo ſignificat, qui eccleſiã ſuã vt auriga, verbo doctrinæ ſuæ regit: & vt currus diuinitatis ſuæ vehiculo in cęlũ ſubuehit. ¶ Helizęus verò, qui ſemel & iterũ atq; tertiò reſidere ſibimet permiſſus ob amorem magiſtri, permiſſo noluit vti: Apoſtolos atq; apoſtolicos exprimit viros, qui ob amorẽ Chriſti cõceſſis quoq; recuſantes vti ſequuntur illũ vltra terminũ præcepti, ſpontanei ſpectatores cõſilij: quod in Euãgelio diues adoleſcens facere nolẽs, abijt triſtis. Igitur ei qui eiuſmodi eſt petenti & dicenti: obſecro vt fiat ſpiritus tuus duplex in me, dicit aſcenſor cœli dñs Ieſus: Si videris, quãdo tollar à te, erit quod vidiſti. Si videris, id eſt, ſi oculos mẽtis ad terrena nõ deflexeris, ſed ſolis cœleſtibus inhiaueris, erit quod petiſti. ¶ In talib⁹ quippè duplex fit ſpiritus Chriſti: quia cũ ille mitis inter homines ambulauerit, ſicut ſignificauit ſpiritus ſanctus, dũ ſuper eũ in ſpecie columbæ apparuit, iſtos idẽ ſpiritus mites pariter & zelo feruentes, reddit. Ad ſubditos nanq; prout cauſa vel tẽpus exigit, nũc in virga, nũc ſpiritu veniunt maſuetudinis. Hęc illa iucunditas eſt, cuius vocẽ in introitu vſq; ad extremum terrę nũciare iubemur: hoc illud eſt beneficiũ, pro quo offerẽda gentes Deũ benedicere, & in cõmunio ne cãtare, & ſalutare eius nũciare cõmonẽtur: quia noſtræ naturæ participẽ aduocatum habemus, cuius in nomine petentes, plenũ gaudiũ accipere mereamur.

Iacobi 4. Iohan. 16. 4. Reg. 2. Matth. 19. 4. Reg. 2. Matth. 3. 1. Cor. 4. Pſal. 56. Pſal. 95. 1. Iohan. 1.

De Rogationibus à ſancto Mamerto inſtitutis. Caput V.

Hvius ſpõſionis memor, & in ea ſpẽ ponẽs ſanctus Mamertus, Viẽnenſis epiſcopus cũ Chriſtianus populus lõga & graui afflictiõe vrgeretur, auſis etiam diuino iudicio lupis turmatim cũ confertis confligere hominibus, rabidamq; dentium cædem, non ſolùm villis, ſed & plenis inferre mœnibus: rogationes fieri ſolẽnes ante diem eiuſdem dominicæ aſcenſionis inſtituit, vt tanquam abeunti in cœlum domini ac dicenti: Petite & accipietis, humanæ miſeriæ commemoratio triduanis ſupplicationibus ambitioſius ingereretur, & vt rememorata ſponſoris potentia fide petentiũ ſpes roboretur, in eiſdem proceſsionibus triumphatoris cœlos aſcendentis inſignia, ſcilicet cruces atq; vexilla præferuntur. ¶ Horũ vſus in Eccleſia cœpit à Conſtãtini tẽporibus: qui cũ vidiſſet inſomnis ſignũ crucis in cœlo ſplẽdidè collocatũ, dictũq; ſibi fuiſſet: O Cõſtantine, in hoc vince: iuſsit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillũ ſanctæ crucis trãsformare ſignũ, quòd labarũ vocabatur. Hoc enim ſignum bellicum inter alia precioſius erat, eò quòd imperatorem præcedere, & adorari illud à militibus moris eſſet. ¶ Sciendũ autem has rogationes triduanas, litania maiore quã beatus Gregorius inſtituit, eſſe antiquiores. Siquidem à viceſimo Zenonis anno imperij, quo Mamertus epiſcopus prædictas rogationes inſtituit, vſq; ad nonũ Mauricij imperatoris annũ, quo diluuiũ magnũ in finibus Venetiæ, & Ligurię, & Italiæ factum eſt, quale poſt Noë tempus nõ creditur fuiſſe, & ſubſecuta eſt eueſtigio peſtis inguinaria, qua cũ Romanus populus penè deleretur, Gregorius adhuc Leuita, litaniam maiorem indixit, Pelagio Papa eadẽ peſte extincto: paulò plus quã centum anni ſecundum Chronographos inueniuntur.

¶ Vtrorunq; ſalutares & opportunę traditiones eodem celebrantur officio, quo cõmonemur per Euangelicam ſimilitudinem, perſeuerare pulſantes ad oſtium amici, ſcilicet domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius oſtium iã clauſum eſt, & pueri eius cum ipſo ſunt in cubili: quia videlicet, ex quo aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, in templa ſua tanquam in cubili receptus, illic poſt laborẽ paſſionis in lectulo conſummatæ gloriæ requieſcit, & cum eo pueri eius, id eſt, ſancti, qui de mundi huius laboribus exierunt. ¶ Atq; inde (ſicut in introitu cantamus) exaudit vocem noſtram, ſi quemadmodum in offerẽda dicimus: Confitemur domino nimis in ore noſtro, nimis inquam, id eſt, vſque ad improbitatẽ, propter quam ſurgat amicus ille Euãgelicus, & det amico ſuo panes, quotquot habet neceſſarios. ¶ Epiſtola pulſantem ad amici ianuam competenter animat ad perſeuerantiam, de Helia proferens exemplũ, vt argumentemur à ſimili, poſſe amicum vinci improbitate pulſandi. ¶ Nec deſperet qui pulſat, eò quòd ſit peccator, & exemplum propoſitum eſt de iuſto. Peccatoribus enim propoſitum eſt. Siquidem peccatoribus loqui ſe indicat idem Apoſtolus, ſic incipiens: Confitemini

Luc. 11. Pſal. 67. Pſal. 17. Pſal. 108. Iacob 5.

mini alterutrum peccata veſtra. Sed hoc eſt Prouer.18. iuſtitię principium. Iuſtus enim in principio accuſator eſt ſui, id eſt, ab accuſatione ſua incipit iuſtificari. Peccatorem ergo, ſed accuſatione ſua iuſtificatum, illa concludit vniuerſalis ſententia. Iacob 5. Multum enim valet deprecatio iuſti aſsidua: & iccirco illi exemplo quoque licet vti, quod propoſitum eſt de iuſto Helia, vt pulſans, ſi non amicitiæ cauſa, ſicut in euangelio dictum eſt, ſaltem improbitate perſeuerantiæ vincat.

De miſſa in vigilia aſcenſionis domini.
Caput VI.

IN vigilia aſcenſionis domini illa ponitur Euangelij lectio, qua dominus Ieſus mox tradendus, ſubleuatis oculis in cœlum, dixit: Ioan.17. Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Cauſa autem cur in huius ſolennitatis præuentione legatur, hæc eſt: quia quòd tunc orauit paſſurus, quando aſcendit, completum eſſe innotuit hominibus: Cantic.7. videlicet quia moriens, ſicut dicit in Cãticis, aſcendit in palmam, & reſurgens apprehendit fructus eius. Quòd quia per aſcenſionem, vt dictum eſt, innotuit hominibus ad ipſorum ſalutem: homines quippè ſine notitia, vel fide eius non ſaluarentur: rectè hæc, vt dictum eſt, oratio legitur, qua hoc ipſum orauit, iam iam per paſsionis viam, per mortiferi torrentis potum ad illam iturus gloriã. Notandum autem, quod cùm dixit: Clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, protinus adiunxit: Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, & omne quod dediſti ei, det eis vitam ęternam. Non dixit, & da ei, ſed ſicut dediſti ei poteſtatem.

Hebr.2. Philip.2. ¶Quamuis enim propter paſsiõem mortis, gloria & honore coronatus ſit dñs Ieſus, & iccirco Deus illum exaltauerit: quia factus eſt pro nobis obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis: tamen & ante ipſam mortem, & ante ipſam crucem, dederat ei pater regnum, dederat ei poteſtatẽ omnis carnis: ſed non erat tempus, vt in eodem regno vel poteſtate, cùm adhuc mortalis eſſet, clarificaretur. Quod vt euidentius cõprobetur, libet de veteri proferre hiſtoria ſimilitudinẽ autenticam, cunctis penè venerabilium literarum ſtudioſis cognitam.

2.Reg.2. 1.Reg.16. ¶Ecce ſanctus Dauid, qui hunc deſiderabilem atq; manu fortem Chriſtũ nomine ſuo ſignauit, factis præfigurauit, repromiſsione hæreditauit, Pſalmis cecinit propheticis: alio iuxta modum ſuum glorificatus eſt atq; alio tempore, Dei dono, regni poteſtatem accepit. Tunc enim gloria ſua glorificatus eſt, quando mortuo Saul aſcendit in Hebron, ſuſceptus primũ à tribu Iuda, deinde ab vniuerſo Iſraël: tunc autem eandem illi Deus dedit poteſtatem, quando ſuſtulit eum de gregibus ouium, & per manum Samuelis vnxit in regem, in medio fratrum ſuorum. O quãtis à poteſtate accepta, vſq; dum regno frueretur, interfluentibus potatus eſt amaritudinibus, quantis perſequente Saul, Deus coronã eius fabricãs, erudiuit eum laboribus? Plane hac ſimilitudine res quæ propoſita eſt, facilè colligitur. ¶Sic enim & dominus noſter antequã clarificaretur ea clarificatione, pro qua nunc orat dicẽs: pater clarifica filium tuum: Pſal.44. acceperat regiam dignitatẽ vnctus oleo exultationis præ participibus ſuis: non tunc primum, quando Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ venit ſuper eum: Matth.13. ſed iam tunc, quando in ſecreto viginis vtero aſſumptus eſt homo verus, à vero Deo Dei verbo, per operatiõem ſancti Spiritus, Coloſſ.2. cuius vniuerſa plenitudo, quæ in illam incarnationẽ effuſa eſt, benè per cornu olei deſignata eſt, quo Dauid in ſecreto paternę domus, vt ignoraret Saul, vnctus eſt. ¶Et ſicut vitulus quem ex præcepto Dei tulit ſecũ Samuel, fefellit Saul, vt neſciret quid ageretur in domo, nec quicquam opinaretur, præter quod prætendebat præparatio vituli, id eſt, votum ſacrificij: 1.Reg.16. ſic mortalis natura hominis, quæ in mundo apparuit, fefellit diabolum, vt neſciret, quid actum eſſet in vtero virginis, nec aliud quid opinaretur in chriſto, niſi quod foris oſtẽdebat caro paſsibilis, id eſt, hominem purũ, per omnia noſtræ obnoxium corruptioni, vt putabat, carnemq; peccati: deprehendit tamẽ proceſſu temporis, poſſe illum contraire ſuæ tyrãnicæ dominationi, quemadmodum & Saul dæmonioſus, in virtutibus Dauid intellexit, quòd cõtra thronum ſuum ageretur in illo, per eum qui à ſe receſſerat, & in Dauid dirigi 1.Reg.16. batur ſpiritus domini.

¶Igitur quod ait dominus noſter, inſtante mortis articulo, pater venit hora, clarifica filium, vt filius tuus clarificet te, ſtatimq; ſubiungit, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quòd dediſti ei, det eis vitam æternam, tale eſt, ac ſi dicat Dauid perſequen- 1.Reg.23 te Saul, in deſerto Ziph, ſiue in deſerto Maon ad petram diuidentem, quando deſperabat ſe poſſe euadere à facie Saul, dicat inquã Deo, qui exauditor eſt omnium. Memor eſto ver- Pſal. 118. & 88. bi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpẽ dediſti, vel ſicut iuraſti Dauid in veritate tua, tunc videlicet, quando tuliſti me de ouibus patris 1.Reg.16. mei, & vnxiſti me vnctione miſericordię tuę.

¶Quod autem paulò pòſt ait. Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate,

quam

quam habui, priuſquam mundus eſſet, apud te: ſic omninò accipiendum eſt, vt nullatenus verbi diuinitatem ab illa claritate, quam habuit in principio Deus apud Deum obſcuratum fuiſſe arbitremur. Nam neq; orat Chriſtus ſecundũ diuinam naturam, ſed ſecũdum eã, quæ protinus moritura erat, ſerui formã. ¶Quomodò ergò natura ſerui claritate pri' habita ſe poſcit clarificari, vel quomodò eã priuſquam mundus eſſet, habuit? Videlicet, propter perſonæ vnitatem ſuam claritatem, illã veraciter aſſerit eſſe formam ſerui, quam habuit priuſquam mũdus eſſet apud patrem, illa quæ ſibi vnita erat, forma dei. Et ſic omninò claritatẽ tũc habuiſſe coſtanter dicenda eſt forma ſerui, quomodò dicitur de cœlo deſcẽdiſſe filius hominis: Sic em̃ ait: Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcẽdit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo: non enim homo qui videbatur de cœlo deſcendit, ſed qui conceptus & natus eſt de carne Mariæ virginis. Itemq; homo filius hominis qui, vt dictũ eſt, de terra carnis conceptus & natus erat, & hæc in terra conſiſtens loquebatur, non in cę lo erat, ſed in terra gradiebatur, paulò pòſt capiendus, crucifigendus, in terra ſepeliendus. ¶Igitur quemadmodũ propter perſonæ vnitatem, filius hominis de cælo deſcendit, quia verbum ſibi vnitum in cælo & vbiq; erat: ſic propter eandem perſonæ vnitatem nunc ait orãs natura hominis, clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate quam habui, priuſquam mundus eſſet apud te.

Iohan. 3.

Iohan. 17. ¶Sed iam nunc ad eas huius euangelicæ lectionis partes ſermo concedat, de quibus cętera pendent officij membra. Poſt pauca vbi ait: Nõ pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi cõtinuo ſubiungit. Quia tui ſunt, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & clarificatus ſum in eis. Et circa finem eiuſdẽ orationis. Non pro his tantũ rogo, inquit, ſed & his qui credituri ſunt per verbũ eorũ in me: vt ſint vnũ ſicut tu pater in me, & ego in te, vt ſint in nobis vnum, &c. ¶Vnum, inquit, ſint in nobis, ſicut & nos vnum ſumus, modo videlicet ſupradicto, quia quos dediſti mihi, tui ſunt, nec in meum ius tranſeũdo, tui eſſe deſierunt, & mea omnia tua ſunt, & ideo [illegible]rius tua quia mea eſſe cœperũt. Delectat pròprius hunc intueri modum cõmunicationis, vt intelligamus ea quæ patris ſunt, ex eo verius patris eſſe, ex quo homini Chriſto data ſunt. Hoc itaq; non prætereundum, quod antequam in rempublicam dei patris introduceretur hic filius hominis, &(ſicut Daniel aſpexit in viſu noctis) adduceretur vſque ad antiquum dierum, quia dedit ei poteſtatem,

Dan. 7.

& honorem & regnum, vt omnes pòpuli, tribus, & linguæ & ipſi ſeruirent immunita atq; incõiũcta creatori erat rerũ vniuerſitas, quia videlicet inter creatorem & creaturã nullus erat medius. Nã quicquid erat aut creator erat, aut creatura. ¶Vt ergo mediũ inueniretur perfectæ ſocietatis vinculũ, hic introductus eſt, qui ex eo creatorẽ & creaturã firmius annecteret: quia vnus idẽq; Chriſtus vtrũque eſt, creator videlicet atq; creatura. Creator, quia Deus, creatura, quia homo. ¶Et licet Apoſtolus dicat. Nuſquam enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit, nec ſic tamen angeli expertes ſunt huius dignationis, quia profectò cũ omnis creatura ſit homo, habẽs eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cũ pecoribus, diſcernere cum angelis, cũ, inquam, homo iuxta aliquid omnis creatura ſit, hominem autem Deus aſſumpſerit, relinquitur & angelis gratulari, quòd is qui ſuper ipſos creator erat, creatura quoq; cum ipſis eſt. Amplius aut & hoc ad rẽ attinet, quod homo, cum ſecundum ſolũ corpus quandam viſibiliter mundi ſimilitudinẽ gerat, ex quatuor elementis cõpoſitus, vnde à Gręcis *μικροκοσμός*, id eſt minor, mũdus appellatur, ſecundũ ſolam animã angelicæ ſubſtãtiæ eſt, & videlicet rationalis atq; immortalis, hac ſola, vt angelus quoq;, à creatore diſtãs ſubſtãtiali differẽtia, quòd creata eſt. Itaque & ad angelicę creaturę exultationẽ illud attinet, ꝙ Deus homo factus eſt. ¶Igitur ſicut ſupra dictũ eſt, vt eſſet quo creator atque creatura firmius necteretur, hic in rempublicam creatoris, filius hominis mediator introductus eſt, qui in humana natura, quòd non habuerat accipiens, poteſtatem nõ ſibi vſurparet, ſed iuxta Apoſtolum, Deo & patri regnum traderet, dicens, vt ſupra poſitum eſt, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt. Atque hic eſt modus cõmunicationis & ſimilitudinis, quam intendẽs ait: vt ſint in nobis vnũ, ſicut & nos vnum ſumus. Quẽ veriſsime tenens ſacri compoſit[illegible] officij, huic euangelio lectionem illam de Actibus Apoſtolorũ præſcripſit. Multitudinis credentiũ erat cor vnũ & anima vna, nec quiſquàm eorum quę poſsidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat. Diuidebatur autem ſingulis prout cuique opus erat. Planè per hoc indicat, qualiter accipiendum ſit, quòd dominus ait orans, vt ſint vnum ſicut & nos, & quod præmiſerat, omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. ¶Itaque ſi ſolem in ſua, præ infirmitate oculorum, altitudine perſpicere non poſſumus progreſsum eius in gradibus ſuppoſitis comtẽplemur, id eſt, ſi hominem deificum in communionem trinita-

Heb. 2. *1. Cor. 15.* *Act. 4.*

trinitatis ſine perſonarum augmento admiſſum, in ſeipſo peruidere non poſſumus, quãtæ plenitudinis ſibi cõſcius, dicat omnia mea tua ſunt, & tua meã ſunt, ad imitatores eius reſpiciamus, de quibus dictum eſt: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, &c. In hoc minori de maiore illo argumentemur. ¶ Neceſſario concedendum eſt minus eſſe communionis, minus eſſe cõcordiæ vel charitatis, minus gratiæ ſpiritus ſancti in pluribus hominum perſonis, in multitudine hominum, quamuis credentium, quamuis iuſtorum, quamuis in veritate & charitate ambulantium: plus verò in patre & Chriſto filio Deo & homine, in quo natura humana ſic diuinæ vnita eſt naturæ, vt cùm illa perſonã duplicare non valeat, adeò concordiæ & charitatis fœcũda, vt nulla vnquam defuerit illi ſancti ſeptiformis ſpiritus gratia. Sed ecce in his pluribus & longè minus habentibus, tanta communio, tanta charitatis concordia eſt, vt in ſpiritualibus cor illis vnũ & anima vna ſit, in corporalibus quoq; nihil propriũ, ſed omnia ſint communia. ¶ De corporalibus liquet, quanta ſit communionis charitas, quia tales profecti ſunt, de baptiſm o, vt eleganter comparentur gregi tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, vt ſpoliati velleribus rerum quas ponebant ante pedes Apoſtolorum. De ſpiritualibus quoq; paſsim in ſcripturis, & maximè in Apoſtolo, clarum & euidens habemus vnitatis indicium. Qui cùm dixiſſet: Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idẽ autem dominus, paulò pòſt ſubdidit ſicut enim corpus vnum eſt, & membra habẽt multa, omnia autẽ membra, cum ſint multa, corpus vnum ſunt: ſic & Chriſtus. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius mẽbra. ¶ Tale quid & beati Laurentij reſponſis inuenimus. Qui cùm Decio pauperes oſtendiſſet, non de panniculis vel morbidis eorum corporibus, ſed de donis ſancti Spiritus quẽ credentes acceperant, dixit: Ecce iſti ſunt theſauri æterni, qui nunquàm minuuntur nec decreſcunt, qui in ſingulis aſperguntur, & in omnibus inueniuntur. ¶ Diuiſiones nanque gratiarum Pauperes Chriſti accipiunt, ſuoq; ſinguli munere funguntur, ſed ſuam ſinguli diuiſiuam gratiam omnibus impartiuntur. Verbi gratia. Spiritus ſcientiæ, ſpirituſq; pietatis, bonæ partes theſauri cœleſtis in ſingulis Petro & Paulo aſperſæ ſunt, ſed in omnibus inueniuntur, dùm ab ore Pauli ſcientia cũctis auditorib' pro captu auditorũ affluit: pietas autem Petri ſuomet erudita lapſu, cunctis peccatoribus, rite pulſantibus, miſericordiæ competentis ianuas aperit. Sic vniuerſo corpori & oculus videt, & auris audit, nec poteſt dicere oculus manui, opera tua non indigeo, nec caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.

Cant. 4.
1. Cor. 12.
Eſa. 11.
1. Cor. 1.

¶ Igitur illa trinitatis communio aſſumptę naturæ hominis, longè firmior vnanimitatis connexio eſt, propter quàm dicit: Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: quam & ſi nunc videre nõ poſſumus, ſicuti eſt, ſaltem per ſpeculum huius ſimilitudinis noſtræ nonnulla ex parte ſpeculamur. Et ecce magnum quiddam & mirabile, cœliſq; ac cœlorum virtutibus ſpectabile, apparet in illa beati filii hominis natura, cui cum patre ſunt omnia communia, ſcilicet & quæ in ſe habet naturaliter, & quæ ſub ſe condidit potentialiter. Habet enim pater in ſe naturaliter verbum de ſe natum, ſed hoc eructante illo, habet homo ille in ſe incarnatum, habet pater nihilominus Spiritum ſanctum, nihilominus à ſe procedentem habet homo ille ſpiritum ſanctum ſemper in ſe requieſcentem. Condidit ſub ſe pater potentialiter cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt, angelos, archangelos, thronos, dominationes, principatus, poteſtates, virtutes, cherubim atq; ſeraphim, drachmamq; decimam, id eſt, hominem. Coniunxit verò in ſeipſo, & pacificauit hæc omnia verus hic homo Chriſtus, & ſuper hæc omnia conſtitutus eſt, & omnia ſubiecta ſunt ſub pedibus eius. Sedet ſuper thronum pater ille antiquus dierum, ſedet & agnus hic filius hominis, imò pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio: & (ſicut alibi dicitur) poteſtatẽ dedit illi iudicium facere, quia filius hominis eſt.

1. Cor. 13.
Coloſſ. 1.
Pſal. 8.
Pſal. 49.

¶ Omnes ergo gentes, ſicut in introitu cãtamus, plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis, plorante & mœrore ſeipſam cõſumẽte diaboli inuidia, quia fruſtrata eſt, imò quia profuit, dũ nocere cupit: quia priuſquam caderet homo: tamẽ erat homo: nũc autem dum caſum corrigit, dum aſcendit, Deus & homo. ¶ Nunc eſt dominus, nunc eſt excelſus, terribilis, rex magnus. Dominus (inquam) eſt, & in vniuerſa terra admirabile nomen eius: excelſus, quia ſuper cœlos eleuata eſt magnificentia eius: terribilis, quia quemadmodum aſcendit, ita ad iudicandos viuos & mortuos reuertetur. Et hic rex magnus, nunc in illa ſedet curia victor ad dexterã patris, honore coronatus & gloria, ſpecioſus & expectabilis rex in illa ſua beata republica,

Actor. 1.

patris

patris nō mortui, ſed & nunquā morituri hęres, mortuus ſemel, & vltra iam non moriturus, cunctos patris imperatoris antiqui poſsidens theſauros in arca pectoris ſui reconditos, vnde & dona dat hominibus, alij fidē, alij ſapientiæ vel ſcientiæ ſermonem, alij diſcretionem ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretationē ſermonū, alij operationē virtutū, & his ſimilia. ¶ Omnes itaq; gētes, vt dictū eſt, plaudite manibus, id eſt, plaudite cū lætitia benè operamini. Elegantius quicquā præmitti non potuit ad introitum, ſecūdum prædictum Euangelij ſenſum, ſiue lectionis Actuum Apoſtolorum. Nam in eo ait, plaudite manibus, & operatio, & ſupradicta charitatis communicatio, breuiter commendatur. In plauſu enim lætitia, manuumq; concurſio conſpicitur. Ita ergo manibus plaudere iubemur, vt hilari charitate quicquid habemus, quicquid ſcimus, quicquid poſſumus, commune faciamus, hoc pacto vnū ſimus, vt Chriſto tanquam corpus conſona membrorū aptitudine cohæreamus.

Pſal. 67. 1.Cor.12.

De officio in die dominicæ aſcenſionis. Caput VII.

OFficium diei dominicæ aſcenſiōis, gaudium cūctis eius cantat dilectoribus: quia dum eundem redemptorē noſtrū ad cœlos aſcendiſſe credimus, ipſi quoq; mēte in cœleſtibus habitamus: & ſpei certitudine iam poſsidemus rem, ad quam illum per ueniſſe gaudemus. Nam (ſicut ipſe ait) vbicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ, id eſt, illuc ſubſequentur ueri ſolis cōtemplatores & amatores claritatis eius, vbi ipſe eſt, quorum animæ virtutum pennis cum terrenorum deſpectu ad cæleſtia ſubuolant, nec ad terram propter cadauera ſeſe iterū devoluunt. Etenim corpus quo ſolo huiuſmodi aquilæ paſcuntur, in cœlo eſt: corpus inquam Chriſti, in quo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis, quæ angelos paſcit, quæ cibus eſt & vita æterna omnis creaturæ rationalis. ¶ Hoc, inquam, gaudium diei præſentis prædicat officium: ſed illud hoc ipſum ſolicitat gaudium, quod pariter angelorum decantamus voces dicentium: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. Nam aſcendit quidem Deus in tribilatione, ſcilicet Apoſtolorum, qui adorantes, vt Lucas refert, reuerſi ſunt in Hieruſalē cum gaudio magno, cuius gaudij participes maxime ſunt hi, qui in ſe perfectionem habentes charitatis, fiduciam habent in die iudicij. Aſcendit, inquam, Deus in illorum iubilatiōe, ſed aſcendit & in voce turbæ, id eſt, cum terrifico eiuſdem iudicii præconio, dicētibus angelis: Sic veniet quēadmodū vidiſtis eum euntem in cœlum. ¶ Eorum quippè, qui in pace eccleſiæ finiūtur, nimirū rarus quiſq; eſt qui ita pugnet, ita legitimè decertet, vt illa venientes regis inſignia, ſcilicet crucē clauorumq́; ſigna ſecurus aſpiciet, & irreuerberata deoſculetur cōſcientia: qui inquā, ita crucem ſuam baiulādo, illum ſecutus ſit, vt iure larga repoſcat pro laborioſa militia tanti triumphatoris donatiua, imò vt ſecundum parabolam dictum ſit ab ipſo propoſitam: rarus eſt qui talenta, quæ homo hic peregre proficiſcens ſibi credidit, cum debito lucro reportet, id eſt, dona (quę dedit hominibus, aſcendens in altum & captiuā dicens captiuitatem, ſcilicet carnē, cuius natura noſtras mentes in hoc ſeculo tenet captiuas) ita proximorū vtilitatibus impenderit, vt nihil ex eis in terra defoſſum, id eſt, in terrenos vſus praue detortum, ab vſura ſpirituali vacare permiſerit. Sed eſto: Inueniuntur interdū qui probè viriliterq; in huiuſmodi ſtudiis brachiū ſuum roborauerit, & meritò laudatur: quia cùm de ſides alii nudis ac deſertis erant lateribus, hic multo milite ſtipatus incedit, & illi regi cum decē millibus occurſurus eſt ad bellū, id eſt, ad diſceptationē iudicii. At illi rex iuxta parabolā euāgelicam cum viginti millibus venit: quia videlicet, cū hic ſeruus bonus & fidelis, tantū de factis ſuis rationē reddere vix poſsit, illi dominus eius de cogitationibus quoque rationem exigit, cùm redierit. Atq; ita duplici territus interrogationem exercitu, neceſſe eſt ſuis diffidat ſimplicibus ac dimidiatis reſponſionibus.

Coloſſ.2. Matth.24. Iohan. 6. Luc.17. Acto.1. Luc.24. Pſal.46. Matth.25. Rom.7. Pſal.67.

¶ Igitur dum de legatione mittenda & pace roganda, ſoliciti reſponſum pacis eiuſdem expectamus, gaudemus quidem, vt ſupradictum eſt, in ſpe, ſed hoc ipſum gaudium ſpei, magna ex parte metus imminuit. Et quia ſolicitudo hæc ſalubris eſt, competenter hic epiſtolæ finalis aculeus, & ad introitū, & ad offerendam frequentatur. Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. ¶ Tota autem vis ſententiæ, tota pene huius euangelicæ animoſitas tubæ, magis in ea perſonat dictiuncula, quæ verbo appoſita eſt. Sic veniet. Percutit enim acriter infelicem ſuperbiam eorum, qui illum trāſfixerunt, perditamq́ue mundi ſapientiam ac reprobam fulmine ferit prudentiam: quia tunc verè quod infirmum eſt Dei fortius erit hominibus: & quod ſtultum eſt Dei (ſtultitiā quippe Ieſum Chriſtum crucifixum reputauerunt) hominibus ſapientius erit, ipſis cum dolore fatentibus. ¶ Tūc implebitur illis illud Eſaiæ terrificum vaticiniū: Domine exaltetur manus tua, vt nō videant:

Luc. 4. 1.cor.1.

videant: ſubauditur gloriam domini. Gloriam enim domini, id eſt, diuinitatem filij hominis Ieſu Chriſti nõ videbunt impij, quam videre ſalus videntiũ erit, ſed videbunt carnem, quam ſpreuerunt, illuſerunt, conſpuerunt, flagellauerũt, ſpinis coronauerũt, transfixerunt. Hoc etenim ſecutus ait idem propheta. Videant & confundantur. Quæ confuſio malæ conſcientiæ quanta ſit exprimens, Et ignis, inquit, hoſtes tuos deuoret. Tunc

1.Pet.4. tremẽt angeli & archangeli, impij autem vbi
Iob 4. parebunt? Trement, inquam, angeli, & (ſicut ait dominus ad beatum Iob) territi purgabũtur, quãdo Behemoth, qui factus eſt nullum timeret, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, mirabiliter creatus, & in ſua natura malitiaq; & ferocitate conſpicua formidabilis, corã filij hominis fortitudine adducetur, patefactis inferni viſceribus, & videntibus cunctis præcipitabitur. ¶ Et quidem ſancti angeli purgatorio terrore non examinandi probãtur: ſolidati nanq; ſunt vt firmamentum, quomodo mollities aquarum fertur in ſolidum verti cryſtallum, ex quo peccante illo peccati principe, ipſi peccare nolentes, in hoc remuneratione acceperunt, vt iam peccare non poſsint: niſi quia conditionis eiuſdem cùm eſſent, peccare & ipſi potuiſſent, poſsibilitatem eandẽ ſibi vnquam fuiſſe, fortaſsis intuitu præſentis iræ pauebunt, quam & ipſi incurrere poterant, ſi à gratia deſerti fuiſſent. Ait quippe dominus Effrem, quia ipſa agmina angelorum expaueſcent in die aduentus eius, & cõtremiſcent. Sed de hominibus ſanctis, qui annunciando veritatẽ Dei, ſupernorum imitantur officia ſpirituum, & idcirco commune cum illis vocabulum ſortiuntur vt angeli vocentur (angelus quippè nomen eſt officij, nõ naturæ) de his inquam, hominibus non eſt dubium quin tremant, & terrore purgentur. Si ergo tremẽt ſancti angeli, vbi parebunt impij? Dies illa ſuper eos dies iræ, dies calamitatis & miſeriæ, dies magna & amara valde.

De eo quod dictum eſt, Et ſedet à dextris Dei. Caput VIII.

Mar.16. HAec itaq; ſolicitudo nobis gaudiũ præſens imperfectum reddit, cuius ſummam ſolus in Euangelio Marcus perſcribit. Nam cùm dixiſſet, Et dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſcendit in cælum addidit hoc: Et ſedet à dextris Dei. ¶ Summa quippè gaudij noſtri eſt, quòd vera

Dan.7. carnis noſtrę natura in illo nos hominis filio præcedens, conſedet à dexteris Dei, quem venientem iuxta Danielem in nubibus cœli, hodie venerandus ille antiquus dierum cum millibus millium ſibi miniſtrãtium, & decies millies cẽtenis millibus ſibi aſsiſtentium, in illo throno ſuo flãmeo ſuſcepit, dignã cano capite ſuo ſẽtentiã elocutus, iuxta patrẽ ipſius, ſecundum carnem Dauid, Sede à dextris Pſal.109.

meis, &c. ¶ Quod non ſic accipiendum eſt, vt Humaniformij putant, quod Deus ita vt nos hinc dexteram atq; inde habeat ſiniſtram, & humana forma circunſcriptus ſit, aut hoc ipſum quòd Deus ſedere dicitur, flexis poplitibus fieri putandum eſt: nec illud incidamus ſacrilegium, inquit Auguſtinus, in quo execratur Apoſtolus eos, qui cõmutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinẽ corruptibilis hominis. Tale enim ſimulachrum Deo nefas eſt Chriſtiano in templo collocare, multo magis in corde nefarium, vbi vere Dei templum eſt. Sedere ergo quod dicitur Deus, non membrorum poſitionem, ſeu iu- Rom.1.

dicariam ſignificat poteſtatem. ¶ Et quòd ait Chriſto domino, Sede à dextris meis, id eſt, in mei æqualitate, quod idem eſt ac ſi dixiſſet, Conregna mecum. Et hoc ſecundum humanam naturam illi dictum eſt: quia ſecundum illam datum eſt ei regnum & honor, & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient. vnde in communione canimus: Pſallite domino qui aſcendit ſuper cœlos cœlorum ad orientẽ. Humana quippè Chriſti natura, dignitate virtutum omnium & ſanctitatis, omnem ſpiritualem excisſi creaturam intantum aſcenderet vſq; ad orientem, id eſt, vſq; ad filium ſibi perſonaliter vnitũ, quia pręter deũ nihil trãſcendẽdo, dimiſit. ¶ Vbi notãdum, Dan.7.

quia non dixit ad ortum vel oriturũ, ſed ad Pſal.69.

orientem. Illa enim ineffabilis genitura, nõ ſecundum præteritum & futurum conſideratur, ſed ſempiterno pręſenti filius patre generatur. Veruntamẽ hoc localiter quoq; accipiendũ eſt, quia aſcẽdit ſuper firmamentũ cæli, & hoc verſus orientalem plagam. Nam quod dictum eſt, vſq; ad orientem, id eſt, vſq; ad filium ſibi perſonaliter vnitum, non vtiq; ſecundum locum, ſed ſecundum humanę naturæ immutationem dictum eſt, qua immutatione & nos iuxta Apoſtolum pro modo noſtro immutabimur. ¶ Nec verò ſic immutata 1.Cor.15.

eſt, vt in illam orientis ſubſtantiã vera carnis ſubſtantia tranſiret, ſed acceſsit gloria, non deceſsit natura: abſorpta eſt paſsibilitas, ſucceſsit impaſsibilitas: perijt mortalis, acquiſita eſt carni verbi coæternitas. Sic in ſimilitudinẽ lapidis aquę durantur. Cryſtallum nanque ſimilitudo lapidis eſt, non ſuaptè natura lapis: quia durata gelu aquæ ſubſtantia, ſicut aiunt phyſici, ſpeciem hanc efficit. Quod ad prædictam immutationem carnis apta ſimilitudine

tudine referri Gregorius perhibet in Ezechi
elem,dum dicit:Corpus redemptoris noſtri,
quia vſq; ad mortẽ paſsioni ſubiacuit, aquæ
ſimile iuxta aliquid fuit:quia naſcendo,creſ-
cendo,laſſeſcendo,eſuriendo,ſitiẽdo, moriẽ
do vſq; ad paſsionem ſuam per momenta tẽ-
porum decucurrit. Sed quia per reſurrectio-
nis ſuæ gloriã ex ipſa corruptiõe in incorru-
ptionis virtutẽ cõualuit, quia cryſtalli more
ex aqua duruit, vt in illo & hęc eadẽ natura,
& ipſa iam quę fuerat,corruptiõis immutabi
litas non eſſet. Aqua ergò in cryſtallũ verſa
eſt,quãdo incorruptionis eius infirmitas per
reſurrectionem ſuam ad incorruptionis eſt
firmitatẽ ſolidata. Et notandũ,quia cùm ſpe-
cies cryſtalli perpulchra ſit, dicitur in hac ſig
nificatiõe, quaſi aſpectus cryſtalli horribilis:
quia redemptor noſter vnus idemq; ſerenus
iuſtis,iniuſtis autem (vt ſupradictum eſt)ap-
parebit terribilis. ¶ Igitur ſicut aqua,nõ per-
eunte ſubſtantia vel ſubſtantię quãtitate,ſed
ſolum qualitate,quæ fluxa fuerat, in ſolidita
tem tranſeunte,in ſimilitudinem lapidis du-
ratur,ſic dominicus homo,cui pſallimus, nõ
pereunte ſubſtantia membrorũ,quæ ſeruato
numero vel quantitate,aſcendit primũ, quo
niam reſurrexit,aſcẽdit (inquam) inlocaliter
ad orientis,id eſt,diuinitatis(de qua ſupra di
ctũ eſt) cõformitatem atq; coæternitatẽ ſola
penitus abſorpta quaſi fluxa qualitate, ſecun
dũ quam timuit,potuitq; tædere & pauere,&
Matth.16. dixit: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ,&
cętera talia,ſecundo aut aſcendit & localiter
hac die, vidẽtibus Apoſtolis, ſuper firmamẽ-
Marc.14. tum cœli(vt ſupra dictum eſt)ad oriẽtem, id
eſt,ad orientalem plagam. ¶ Vbi aũt & quo-
modò ſit dominicum corpus in cœlo,curio-
ſiſsimum & ſuperuacaneũ eſt querere,inquit
Auguſtinus in libro de fide catholica. Tan-
tummodò in cœlo eſſe credendum eſt. Non
enim eſt fragilitatis noſtræ, cœlorum ſecre-
ta diſcutere.

Quòd authoritate Euangelij proceſsio fiat in die aſcenſionis dominicæ. Caput IX.

Philip.2. QVod hac die proceſsionẽ agimus,illud
nobis commendat, quòd dñm noſtrũ
ſequi debeamus in ipſum cœlum,quo
præcurſor ipſe introijt, per eandẽ obediẽtiæ
viam,quam ipſe,factus obediẽs vſq; ad mor-
tem,exemplo ſuo pręmõſtrauit. Nam & ipſe
mox aſcẽſurus in cœlũ,hoc ipſum ſignificare
Luc.24. dignatus eſt,ſicut Lucas Euangeliſta refert.
Cùm enim dixiſſet dominus, Egò mittam
promiſſum patris mei in vos,vos autem ſede
te in ciuitate, quoaduſq; induamini virtute
ex alto,ſecutus Lucas adiũxit: Eduxit autem
eos foras in Bethaniã. Eductione illa, quòd
nos eum ſequi debeamus (vt prædictum eſt)
nomine Bethaniæ (quod interpretatur obe-
dientia)ſignificauit,quod imitando eius obe
dientiam,membra eius eſſe, & cũ illo omnia
verbo virtutis ſuæ portante, aſcendere valea
mus. ¶ Rectè itaq; de reſponſoriis, quod ma
gis ad eandẽ pertineant eductionẽ,diligẽtio-
ris eccleſiæ ordines cantant in hac proceſsio
ne,vt nos reſponſoriũ hoc, Eduxit dominus
Ieſus diſcipulos ſuos foras in Bethaniã,& be
nedixit eis,quod ex Euangelio Lucæ ſump-
tum eſt. Hoc enim cantando & procedendo
nobis inuicem loquimur, & cõmemoramus
idipſum, quod illa dominus eductione ſigni
ficabat,videlicet quòd ſequaces eius de mun
do foras exire debeãt, ſicut iam dixerat illis:
Ego elegi vos de mũdo, vt eatis & fructũ af-
feratis. Quo eatis? Vtiq; in vniuerſum mun- *Iohan.15.*
dum. Nam hoc eſt,quod & tunc ait illis ſecũ-
dum Marcum:Euntes in mundũ vniuerſum,
prædicate Euangeliũ omni creaturæ. In quo
Iudæos palam percutit vanè gloriãtes, quòd *Matth.16.*
peculiaris populus Dei ſint. Nam præter hoc
quod iuxta aliquid(vt ait beatus Gregorius)
homo omnis creatura eſt, habet enim eſſe cũ
lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cũ
beſtiis,diſcernere cum angelis,pręter hoc(in
quam)Iudæos(vt dictum eſt)percutit,dicen-
do,omni creaturæ. Compendio quippè vſus
eſt,dicendo,omni creaturæ,pro omni homi-
ni. Si dixiſſet,omni homini, reddẽda erat ra-
tio,cur non Iudęo ſoli. Quæ autem ratio me
lior poterat reddi,niſi quia ſicut Iudæus crea
tura Dei eſt, ita & gentilis? Vnde Apoſtolus
ait: An Iudæorũ Deus tantũ? nonnè & gen- *Rom.3.*
tium? imò & gentium. Pulchrè igitur cõpen-
dio vſus eſt,dicens,omni creaturæ, quo no-
mine ſimul & omnem exprimit hominem,&
præcepti ſui iuſtam apponit rationem.

Cur eadem proceſsio non ante, ſed poſt tertiam agatur. Caput X.

CVm igitur hac die proceſsionem ratio-
nabiliter agamus, nihilominus & hoc
rationabile eſt,quod nõ, ſicut in die Pa
ſchæ vel cæteris dominicis, antequam tertia
cantetur,ſed ea cantata celebratur,Sola nan-
que proceſsio dominicalis,quia tũc aqua be-
nedicitur in memoriam & venerationem ſa-
cri baptiſmatis,ſicut aliàs iam dictum eſt: ſo-
la (inquam)eiuſmodi proceſsio tertiam præ-
cedit,qua hora Spiritus ſanctus ſuper Apoſto
los aduenit, vt ſicut baptizamur, & ſic Spiri-
tum ſanctum accipimus, ſic aqua benedicta
prius nos & loca noſtra reſpergamus, & ſic
aduentus Spiritusſancti memoriale, ſcilicet
horam tertiã decantemus. Cur aũt dominica

die ſic nobis baptiſmatis ſacri memoria renouetur, ſupradictũ eſt, vbi de ſacra Paſchæ ſolennitate vel ordine pro poſſe diximus, hæc ergò & cęteræ, quæ abſq; aquæ benedictione aguntur, proceſsiones, iure pręmiſſam ſequũtur horam tertiam, & ſecuturo ſine interruptione iunguntur officio miſſæ.

De Dominica poſt aſcenſioné domini. Caput XI.

DOminica huius officiũ vox eſt apoſtolorum, qui iuxta præceptũ domini aſcẽdẽtis, ſedebat in ciuitate, quoadúſq; Luc.24.
inducrentur virtute ex alto, vt erant vnanimiter orantes cum mulieribus & matre Ieſu, ſicut in Actibus Apoſtolorũ legitur. ¶Nõ ſolum autem illorũ, ſed & noſtra vox eſt corde Actor.1.
& ore proferẽda in aures domini, vt ſpiritus eius gratia dignanter ad nos vſq; deſcendat, quia videlicet corporis eiuſdem, in quo præminent apoſtoli, nos quoq; membra ſumus licet vltima. Deſcendat, inquam, in nos vnguentũ illud, quod plenarie redundãs capite id eſt, in Chriſto, deſcẽdit primum in barbã Aaron, id eſt, montani, ſcilicet eiuſdẽ Chriſti domini noſtri, ſuper montẽ cœli exaltati: in barbam, inquã, id eſt, in fortes atq; perfectos viros, patres noſtros apoſtolos, deſcẽditq; & in ora veſtimenti eius, id eſt, in vicinos Apoſtolis electos ex Iudæis, & ſicut ros deſcẽdat in montem Sion, id eſt, in omnem ex nobis gentibus fidelem. ¶Huic ergò expectationi pręſentis Introitus officij valde congruit. 1.Reg.16. 2.Reg.2. 1.Reg.5.
Exaudi domine vocem meam, qua clamaui ad te, Pſalmo nanque viceſimo ſexto deſcriptum eſt hoc, titulus hic inſcribitur: Pſalmus Dauid priuſquam liniretur, id eſt, in regem vngeretur. Qui & mittit nos ad hiſtoriam. Pſal.132.
¶Dauid adhuc in domo patris ſui, ſcilicet Bethleem, puerulus vnctus eſt à Samuele, regem illum futurum ſpiritu ſancto ſic præſignante. Deindè vnctus eſt in Hebron, & ſuper tribum Iuda, tamen regnauit mortuo Saule. Poſtea verò tertiò vnctus eſt, quandò totius Iſraelitici populi prouinciam accepit. Quæ vnctiones nobis myſticant aliquid. ¶Sicut enim tertio vnctus eſt Dauid, ſic quique fideles participes debent eſſent ternæ vnctionis. Prius in baptiſmo, vbi gratia Spiritus ſancti innouãtur: ſecundò, quandò per impoſitionem manuum epiſcopi dõnis eiuſdẽ Spiritus ſancti argumentãtur: tertiò, in die iudicij, quandò eiuſdem ſpiritalis gratiæ perfectam dulcedinem adipiſcentur. Non eſt autẽ credendũ Dauid feciſſe hũc pſalmũ, antequã in domo patris liniretur, ſed an poſt illã vnctionem ſtatim, an poſt ſecundam fuerit, incertũ eſt. At nos quidem poſt ſecundam vnctionem in expectatione tertiæ hoc officium canimus, iam enim impoſitionem manuũ ab epiſcopis accepimus. Apoſtoli autem quorũ expectationem imitatur, ſecundam poſt primam vnctionem præſtolabantur. Nam illi poſt peccatorum remiſsionem, quam in morte Chriſti acceperant, inſufflante illo ac dicẽte: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remi Hebr.4.
ſeritis peccata, remittuntur eis, manuum impoſitionem expectabant de cœlo, ab eodem pontifice magno, qui penetrauit cœlos, Ieſu Chriſto, quæ ſecunda extitit illis vnctio. ¶Nos autem, hac ſecunda per illorum officium, ab Epiſcopis cum ſacro chriſmate accepto, tertiam expectamus gratiam pro gratia, quam in illa cœleſti percipiemus Eccleſia, Ioan.17.
tanta plenitudine, vt meritò vocetur ebrietas, & affluens voluptas, ſicut dicit Pſalmiſta: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & Pſal.35.
torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et Eſaias dicit: Dicit Dominus, cuius ignis eſt Eſa.31.
in Sion, & caminus eius in Hieruſalem. Donum quippè Spiritus ſanctus in Sion, id eſt, in præſenti Eccleſia, quantuſlibet ignis eſt, in Hieruſalem autem, id eſt, in cœleſti patria caminus plenus & indeficiens eſt. Igitur ſecundum prædictam expectionem cantamus in Introitu: Exaudi domine vocẽ meam qua Pſal.26.
clamaui ad te, & quia non ſufficit vox corporis, addimus: Tibi dixit cor meum, quæſiui vultum tuum, &cæt. ¶Epiſtola qualiter 1.Pet.4.
hoc ipſum orare debeamus, indicat dicens: Eſtote prudentes & vigilate in orationibus, &cæt. Euangelium, cùm venerit paracletus, quem ego mittã vobis à patre, idcirco Iohan.15.
congruè legitur, quia promiſsionem eãdem apoſtoli expectabant, proculdubiò in mente & in ore habebant ſimul & orationem, quam in fine ſermonis pro ipſis & pro nobis, qui per verbum eorum credituri eramus, orauit ad patrem. Propter quod & communio congruit: Pater, cùm eſſem cum eis. Offerenda quoque: Lauda anima mea dominum, ab re non diſcrepat, quia ſic ſcribit Lucas: Et erant in templo laudantes & benedicentes Deum. Luc.24.

Cur hactenus apoſtolicæ literæ ad vigilias lectæ ſunt. Caput XII.

IDcirco per hos dies dominicæ reſurrectionis, id eſt, à Paſcha vſq; ad Pentecoſtẽ, apoſtolicæ literæ lectæ ſunt in vigiliis nocturnis, videlicet Actus Apoſtolorũ, Apocalypſis, cum ſeptem canonicis epiſtolis, quia teſtimonium perſonant eiuſdem reſurrectionis, ſicut ſcriptum eſt, quia virtute magna redde- Actor.4.
bant apoſtoli, videlicet tam voce, quam literis teſtimoniũ reſurrectionis domini noſtri

Ieſu

Ieſu Chriſti. ¶ Diebus autem quibus tempus illud ſignificatur, quo ante paſsionẽ ſuam in hoc mundo vixit dominus, idcirco Paulus legitur Apoſtolus, quia penè vbiq; tota intentio eius eſt approbare gratiam toti mũdo, id eſt, tam Iudæis quam gentibus fuiſſe neceſſariam, nec vllũ ex operibus legis, ſed ſola fide Chriſti poſſe ſaluari. Itaq; toto tẽpore, quo ſiue antè, ſiue poſt paſsionẽ ſuã domini noſtri præſentia cõmemoratur, cõgruè noui teſtamẽti præcones loquuntur, vt quaſi ab ſpõſi præſentis huberibus, filij eius lacte cõſolationis potentur. ¶ Hæ ſiquidem ſcripturę hubera illa ſunt, de quibus idem ſponſo in Cãticis eccleſia dicit: Quia meliora ſunt hubera Cant. 1. tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

Finis libri IX.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER DECIMVS.

De aduentu ſeu diuinitate ſiue operatione ſancti ſpiritus. Caput I.

QVã venerabilis & amplectãda ſanctæ matri eccleſiæ filiiſq; eius vniuerſis debeat eſſe de aduẽtu Spiritus ſancti ſolẽnitas, cõſiderata perſonæ aduenientis dignitas, ſimulq; cauſa aduentus eius euidenter demõſtrat. ¶ Ipſe enim Deus & dominus eſt, patri filioq; conſubſtantialis & coæternus, increatus, atq; immẽſus: vtpotè creatricis tertia perſona trinitatis, cuius abſq; gratia, nulla in ordine cœlorum conſiſtit creatura rationalis: à quo recedens angelus, diabolus factus eſt, ad quem accedens homo, Deo ſimilis redditus eſt. ¶ Cauſa autem aduentus eius hæc eſt, vt quia ſponſus ablatus eſt, filiorum eius curam atq; tutelam pupillorum ſuſcipiat, & teſtamento patris legatam illis, imò ſanguine eius conſcriptam hæreditatem, aduocatione legitima defendat, in omni prætorio, coram quamuis iudice, rege aut tyranno ſiue principibus terræ. Proponenda nanq; erat lis in iudicio de terminis paternæ poſſeſsiõis: & quũ antiquus dierum dixerit huic, de quo loquimur, ſponſo, pupillorum patri: Pſal. 2. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam & poſſeſsionem tuam terminos terræ, futuri tamẽ erant qui hæreditatem eius nimium vellent anguſtare, aut etiã annulare, vt Iudęi, qui in ſua tamen ſynagoga: vt Donatus, qui in ſola coartare contendit Africa: vt pagani, qui nullam illius poſſeſsionem vſquam eſſe volebãt. Præterea cœlorũ prædia, quæ pertendere poterant filij ſupradicto patris teſtamento, ſibimet legata, inſidiãtibus malignis ſpiritibus, tutorem hunc fidiſsimum adeſſe oportebat, qui illos erudiret, protegeret, atq; pro delinquentibus interueniret. Rom. 8. Nã quid oremus (inquit Apoſtolus) ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus pro nobis poſtulat gemitib' inenarrabilibus. ¶ Igitur iuxta perſonæ aduenientis dignitatẽ, & aductus cauſam, glorioſa, ſplendida, venerabilis, & dulcis eſt ſanctæ eccleſiæ domui ſolennitas hæc de aduentu Spiritus ſancti, ęquè vt illa ſacroſancta feſtiuitas dominicæ reſurrectionis, quia videlicet ſicut nihil nobis naſci profuit, niſi redimi profuiſſet: ita nihil nobis redimi profuit, niſi Spiritu ſancto illuminari, & peccatorum remiſsionem accipere profuiſſet.

Qua autoritate ſabbato Pentecoſtes, ſicut & ſabbato Paſchæ baptizandum ſit. Caput II.

QVapropter hæc duo tempora, id eſt, Paſchæ & Pentecoſtes, à Romanis pontificibus ad baptizãdũ pręfixa ſunt. Vnde magnus Leo ſcribẽs ad vniuerſos per Siciliam conſtitutos, cum de ſabbato ſancto paſchæ, quo baptizãdũ ſit, dixiſſet, adiecit. ¶ Additur ſanè huic obſeruantiæ, etiã Pẽtecoſtes, ex aduentu Spiritus ſancti, ſolẽnitas, quæ de Paſchalis feſti pẽdet articulo, & cùm ad alios dies cætera feſta pertineãt, hęc ſemper ad eũ diem, quę reſurrectione domini eſt inſignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliãtis gratiæ manũ, & eos quos à die à Paſchæ aut moleſtia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas intercluſit, inuitãs, vt quibuſlibet neceſsitatibus impediti, deſiderij ſui effectum dono Spiritus ſancti conſequantur. Et paulò poſt: ¶ Hoc aũt nos non ex noſtra perſuaſione defendimus, ſed apoſtolica autoritate ſatis idoneo probamus exẽplo, ſequẽtes beatum Petrũ apoſtolũ, quę in ipſo die, quo omnium credentiũ numerũ promiſsũ Spiritus ſancti repleuit aduẽtus, trium miliũ populũ ſua prędicatiõe cõuerſum, lauacro baptiſmatis cõſecrauit, quod ſancta Act. 2. ſcriptura, quę apoſtolorũ continet actus fideli hiſtoria docet, dicens: His auditis, cõpuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrũ & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres?

Petrus verò ad illos: Pœnitentiã,inquit,agite,& baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti,&c.

Matth.12. Luc.11. ¶Digna ſanè & iuſta tanti domini reuerētia, quoniam æquitas paribus in rebus paria iuria deſiderat, vt quia filius non niſi in digito Dei fortę armatũ reſurgendo deuicit, & vaſa eius diripuit,atq; mundauit,æquè huic digito Dei,ſcilicet Spiritui ſancto,aduenienti, ſicut & filio reſurgēti ſuũ repræſentetur opus, id eſt,ſacri baptiſmatis effectus,maximè quia baptiſmatis eiuſdē regeneratio, propria ſancti ſpiritus operatio eſt. De cuius regenerationis ſacramẽto nõnulla ſuperius in ſancto Paſchæ ſabbato, ſimulq́; de lectiõibus & cãtibus ad idem ſacramentũ pertinentibus,quãtũ propoſita breuitas permiſit,expoſita ſunt, quæ digna quæſitu videbantur.

Quid pertineat ad ſancti ſpiritus gratiam,lectio,Tentauit Deus Abrahã.Cap.III.

VEruntamen nũc illud prætereundũ nõ eſt,quid ad baptiſmi gratiam pertineat illa, quæ de hac die legitur lectio: Tẽtauit Deus Abraham. De qua re quærentibus Deut.12. facilis & aperta patet reſpõſio,quia videlicet in illa, quam celebramus, effuſione ſancti ſpiritus,illud impletũ eſt, quod in hac lectione patri noſtro Abrahæ Dñs ait:per memetipſum iuraui,quia feciſti hãc rem, & nõ pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris. Maximeq́; quod addidit: Poſsidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atq; in ſemine tuo benedicentur omnes gẽtes terræ,pro eo Actor.2. quod obediſti voci meæ. Illud,inquam, nũc impleri cœptum eſt, quãdò Spiritus ſanctus Apoſtolorum pectora inuiſibiliter penetrãs, nouum dedit ſanctificationis ſignũ,vt in ore eorum omnium genera naſcerentur linguarum, Sanctus enim Spiritus tũc omnibus dari cœpit gentibus, manifeſto,ſuper gentiles Cornelium & alios nõnullos veniens ſigno, qui vna & ſola Dei benedictio eſt,qua benedicuntur omnes gentes in ſemine Abrahæ, qui eſt Chriſtus, quem in vtero virginis idẽ Spiritus ſanctus præuenit in benedictionibus, id eſt, omnium gratiarum ſuarum effuſionibus, vt de plenitudine eius nos omnes acciperemus. Tractus hanc lectionem idcirco nullus proſequitur, quia canticum pater Abraham pro hoc facto nullum ceciniſſe ſcribitur,quippè quibus vel cum quibus caneret non habebat, vnus & penè ſolus Dei cultor, idemq; in terra aliena peregrinus. Cætera, vt ſupra dictum eſt,in officio ſabbati Paſchalis pro poſſe dicta ſunt.

Quòd in honorem ſeptiformis ſpiritus,ſeptem ſint officia,quinta vacante feria.

Caput IIII.

IN cunctis ſacroſanctæ ſolennitatis huius officijs autoritas Spiritus ſancti prēminet, cuius & maieſtas materiam præbet,quod maximè in epiſtolis,ſumptis de Actibus Apoſtolorum,clarum eſt,in quibuſdam tamen Euãgelijs,vel his quæ ad introitus officiorũ, vel quæ dicuntur in offerendis,non adeò liquet in ſuperficie literæ, quòd perſonam vel propriam ſancti Spiritus operationem prædicēt: ſed ſi perſcrutemur, & vt ad latentia grana perueniamus, ſpicas manibus confricemus, cuncta ad illius operationem atq; ad baptizatorum cõpetentem pertinere patebit inſtructionem. ¶Sunt autem ab hoc ſabbato vſq; ad aliud ſabbatum officia ſeptem: vno die,id eſt,feria quinta proprium non habente, ſed de dominica mutuante officium,videlicet in veneratione poſita ſeptem eiuſdem Spiritus ſancti donorum. Sed in his eo contenti non erimus, vt iuxta propoſitum in officiis quæramus partium concordiam, magiſq; opificē noſtræ ſalutis inquirendo, venerabimur ſancti ſpiritus diuinitatem. ¶Dignum quippè eſt,vt prophetica vel euangelica ſeu apoſtolica penſando dicta,quæ in his congeſta ſunt officiis, organiſtam antiquum ſuis ex vocibus, non recentem agnoſcamus eſſe Deum, præſertim cùm in his quoque,quæ hoc minus in litera perſonare videntur, magnificētius interdum comprobetur,interiore fideliter ponderato ſenſu,vt eſt illud:Cibauit eos Pſal.80. ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos.

Cur Apoſtolus Paulus eos,qui in Iohãnis baptiſmate baptizati fuerant,nihilominus baptizari fecerit.Cap.V.

LEctio Actuum apoſtolorum,Factum eſt Actor.19. cùm Apollo eſſet Corinthi,&c. Cunctis huius hebdomadæ diebus lectiones de Actibus Apoſtolorum ſumptę,ſancti Spiritus euidenter prædicant potentiam ſimul & gratiam, qua teneram naſcentis Eccleſiæ, cum tanta dulcedine lactabat infantiam,vt imponentibus manus Apoſtolis, loquerentur linguis fideles & prophetarent. Sed hodierna, id eſt, ſabbati lectio,vnicam baptiſmi Chriſti commendat dignitatem, in eo quod Paulum diſcipulos, qui baptizati fuerant in Iohannis baptiſmate,rebaptizaſſe, imò quia baptizati non fuerant in nomine domini Ieſu, baptizaſſe cõmemorat. ¶Cauſa autem manifeſta eſt,videlicet quia baptiſmus Iohãnis nõ ad eandem virtutem pertinuit, quam operatur in nobis baptiſmus Chriſti. Primo, quia Iohan-

Iohannes baptizabat in pœnitentiam, Chriſtus verò baptizabat in remiſsionē peccatorum. Deinde, quod maximum eſt, Iohannes nō baptizabat in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, quæ ſola & vnica regula eſt baptizandi, quam ſuo ſanguine conſcriptam, ſaluator poſt reſurrectionem ſuam & non ante diſcipulis ſuis contradidit. ¶Quæ tantæ virtutis atq; autoritatis eſt, vt quantacūq; dicat quis inter merſionē, ſi cuncta ex ordine quatuor Euangelia prçcurrat, totáq; fidei catholicæ decantet expoſitionem orthodoxam, hanc autem ſolam omittat regulam, verbum abbreuiatum quidem, ſed conſummans: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritu ſancti. Si, inquā, iſtud omittit, non fecit opus baptiſmi, atq; ideò fruſtratus, qui ſic intinctus eſt, nihilomin⁹ baptizari indiget. Quòd ſi ſola hæc verba deprompta fuerunt, quicunque ſit ille verbi & aquæ miniſter, quicunq; baptizet, ſiuè colūba, ſiuè coruus, id eſt, ſiuè caſtus, ſiue adulter aut ebrioſus, ſiue catholicus, ſiuè hęreticus, ſiuè etiam ludo quis fortè baptizet: nullatenus baptiſmum licet iterari, ne tanti nominis inuocatio videatur annullari. Vnde licet ferè nemo dubitet, libet tamen quiddā ad hoc pertinens inſerere, quod Eccleſiaſtica de Athanaſii principiis refert hiſtoria.

Eſa. 10.

¶Tempore quo apud Alexandriam Petri martyris diem Alexander Epiſcopus agebat, cum poſt expleta ſolennia, conuenturos ad conuiuium ſuum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus puerorum ſuper oram maris, ludum, imitantium (vt fieri ſolet) Epiſcopum, atq; ea quæ in Eccleſiis geri mos eſt. Sed cum intētus diutino pueros inſpectaret, videt ab his geri quędam etiam ſecretiora & myſtica. Perturbatos ilico vocari ad ſe clericos iubet, atq; eis quid eminus ipſe videret, oſtendit. Tum abire eos, & comprehenſos ad ſe perducere omnes pueros imperat. Cumq; adeſſent, quis eis ludus, & quid egiſſent vel quomodò, percontātur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negare primo, dehinc rem geſtam per ordinem pandunt, & baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechuminos confitentur per Athanaſium, qui ludi illius puerilis Epiſcopus fuerat ſimulatus. Tū ille diligenter inquirēs ab his, qui baptizati dicebant, quid interrogati fuerint, quidue reſpōderint, ſimul & ab eo qui interrogauerat, vbi videt ſecundum religionis noſtræ ritum cuncta conſtare, collocutus cum concilio clericorū, ſtatuiſſe traditur, illis, quibus integris interrogationibus & reſpōſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum non debere, ſed adimpleri ea, quæ à ſacerdotibus mos eſt.

Athanaſius dum puer eſſet, per ludū uere baptizauit quidam.

¶Manifeſtum eſt igitur, baptiſmum Iohānis longè imparis fuiſſe virtutis à baptiſmo Chriſti, neq; vlla queſtione opus eſt, cur apoſtolus Paulus eos, qui tantum in Iohannis baptiſmate baptizati fuerāt, nihilominus baptizari fecerit: quippè qui interrogati, ſi Spiritū ſanctū accepiſtis credentes, reſponderūt: Sed neq; ſi Spiritus ſanct⁹ eſt, audiuimus. In quo ſatis liquet, quantæ imperfectiōis baptiſmus Iohannis fuerit, in quo nec nominabatur is, in quo ſolo baptiſmi ſubſiſtit virtus, Spiritus ſanctus, in quo baptizat Chriſtus, ſicut idem Iohānes ait: Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in ſpiritusancto & igni. Et item: Qui miſit me, inqt, baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, ille eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.

Iohannes non baptizauit in ſpiritu ſancto, ſicut Chriſtus.

Actor. 9.

Matth. 3.

Iohan. 1.

De proprietate cōſolationis, ſecundū quam Spiritus ſanctus alius datus eſt paracletus. Cap. VI.

Spiritus ſanctus, ſicut alia perſona eſt quā filius, ſic proprietate conſolationis ſuæ qua conſolatur nos, alius eſt paracletus, propter quod Dei filius multa de ſeipſo locutus, ait in hodierna lectione ſancti Euangelii: Et ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis, quod vt tandem commodius pateſiat, diſcretione diligenti opus eſt, ad cognoſcendum quid propriè per filium, quid propriè pater, in creaturis operetur per Spiritum ſanctum.

Iohan. 14.

¶Omnium ſubſtantia creaturarum per filium condita eſt, ſicut Euangeliſta teſtatur, dicens: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil. Sed omnib⁹ exceptis quæ ad præſens negotium non pertinent, de angelica & humana tantum ſubſtantia dicendum eſt.

Iohan. 1.

¶Omnis humana vel angelica creatura, omneſq; ſubſtantiales qualitates, ſine quibus nuſquam illa poteſt vel cogitari ſubſtātia, videlicet eſſe, viuere, ſentire & diſcernere, quę naturaliter inſunt, & idcirco eidē abeſſe ſubſtantiæ non poſſunt, per filium ſimul cum ipſa ſubſtantia conditæ ſunt. At verò benè eſſe, ſanctè viuere, rectè ſentire, prudenter diſcernere, vel ſapienter intelligere, accidentales qualitates per Spiritum ſanctū appoſitę ſunt. Quas ex eo conſtat accidentales eſſe, quia videlicet adſunt bono, & abſunt malo homini vel angelo, natura vel ſubſtantia permanente. Et ne quis calumniæ locus patere videatur, ſic dictum eſt, has qualitates accidentales eſſe, cū ipſe Spiritus ſanctus, cuius hæc dona ſunt, ſubſtātia ſit, ſicut mulieri proculdubiò acci-

In hominibus & angelis alia per filiū, alia per Spiritum ſanctū facta ſunt & ſunt.

accidens eſt, fœtam eſſe, cùm ſemen, quo impręgnata eſt, vel illud de quo & per quod ſemen in ea tráſfuſum eſt, ſubſtátia fit. ¶ Sed vt ad propoſita redeam, nimiam patiuntur penuriam, qui ſolius creatricis potentiæ beneficium aſſecuti, ſolis naturæ ſuæ bonis vtentes, quæ per verbum creata ſunt, necdũ meruerunt ſuperioribus ornari, quæ à patre & filio dãtur per Spiritumſanctũ. Amplius verò miſeri ſunt, qui illa nunquam accipere merẽtur, qualibus dicit dominus: Væ vobis, quia habetis conſolationem veſtram. Apoſtoli aũt nõ eiuſmodi erãt, qui nunquam accipere merentur: nondũ tamen diuinæ diſpenſationis ordo poſcebat, vt iam acciperent, iáq; perficerentur. ¶ Et quòd inter eos filius Dei erat, ꝙ nondum ſpiritu dato cum illis loquebatur, & inter eos ambulabat, præparatio temporis erat, quo mentibus eorum per eundem ſpiritum infunderetur, per quem in vtero virginis, humanæ naturæ fuerat vnitus. Quodque dicebat eis, Rogabo patrẽ meũ, & alium paraclerũ dabit vobis, vt maneat vobiſcũ in æternum, tale eſt, ac ſi ſponſę amanti, quę dixerat, Oſculetur me oſculo oris ſui, dicat inter oſcula os amici poſt parietem ſtantis, per feneſtram reſpicientis: Diruam parietẽ hunc, qui oſcula noſtra vix per feneſtras admittit, diuidens inter te ventremq; meum eburneũ, diſtinctum ſapphiris, & mox erimus duo in carne vna, fietq; per infuſoriũ ſeminis, vt vltrà ſterilis non ſis. Cùm enim hæc ante paſsionẽ ſuã loqueretur dñs, adhuc ſtabat paries inimicitiarũ, id eſt, originale peccatũ inter homines & Deũ. Corporalis autẽ præſentia Chriſti tanquã os erat dilecti, qui tot oſculis amicã alliciebat, quot doctrinis vel miraculis Eccleſiam in paucis diſcipulis adhuc paruulam ad fidem inuitabat. ¶ Sed ſicut ſolo nunquã amica concipit oſculo, ſic animæ illorum impręgnari non poterãt virtute verbi, quod eſt ſemen Dei patris, niſi per ingreſſum Spiritus ſancti copula Dei noſtrarumq; animarũ perficeretur, & per illũ vſq; ad interiora ventris earũ ſemen, quod eſt verbũ Dei, perferretur. Quo facto, ſtatim renuit conſolari anima eorum in temporalibus ſeu naturalibus humanæ creaturæ bonis, & idcirco omnem rerum ſæcularium conſolationem reſpuerunt, quia memores fuerũt Dei, id eſt, intellexerũt Deũ eſſe incomparabiliter dignius & altius bonũ, & hoc intelligentes delectati ſunt. ¶ De hac patris & ſui cognitione, paulo ſuperius dixerat dñs: Si cognouiſsetis me, & patrẽ meũ vtique cognouiſſetis. Nã de qua cognitione dixit, niſi de experimento amoris? Siquidẽ pro experimento copulæ naturalis, in ſacra ſcriptura tam honeſtè quam propriè dici conſueuit, virũ vxorem, vel vxorẽ cognouiſſe virũ. Qua ſimilitudine, quia cognoſcendus erat Deus ab Eccleſia, per paſsionem filij, qui hęc loquebatur, acquiſita, ſtatim addidit: Et amodo cognoſcetis eũ. Et quia ſic cognouiſſe vidiſſe eſt, continuo ſubiecit: Et vidiſtis eũ, prę teritum ponens pro futuro, quod certiſsimè futurum eſt, eo loquendi more, quo & paulò poſt dicturus eſt, Et iam non ſum in mundo. Quod ſi cui nõ placet, oſtendat quomodo aliter quam per amorem ſuum Deus veraciter vel vtiliter cognoſci poteſt, aut quomodo iam viderunt patrem, cum ipſe filius nunc dicat: Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtiq; cognouiſſetis. In qua propoſitione præcedens atq; conſequens, diſcipuli non cohærere arbitrãtur. ¶ Vnde ait Philippus: Dñe oſtẽde nobis patrẽ, & ſufficit nobis, ac ſi dicat: Te quidẽ oſtendiſti, & videmus te tantũmodo, patrem nobis oſtende. At ipſe hunc illorum non approbans ſenſum, quia nihil ſuper eſſe putabant de filio quod non vidiſſent, cũ & ipſe ſit Deus, qui æquè vt pater corde videtur, ſicut alibi dixit: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt, ait: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Nõ eñi me cognouiſtis, qui viſo me ſecundũ hominem, totum vidiſſe putatis. Qui videt me, vidit & patrẽ. Sed patrẽ nõ vidiſtis, ſicut ipſi fatemini, ergo nec me vidiſtis, quia ego in patre & pater in me eſt. Quod non localiter accipiendum eſt, nec ſic eſſe poteſt, ſed hoc eſt quod ait: Cognitio patris in cognitione filij, cognitio filij in cognitione patris eſt. ¶ Quæ vtriuſq; cognitio per Spiritumſanctum fit, & hæc ſola eſt conſolatio ſanctorum in hoc ſeculo peregrinãtium, quia ſubleuati, ferũt patiẽter, imò gratanter, quod eos mũdus odit, exprobat, eiicit, perſequitur, flagellat, occidit: & tã in proſperis quam in aduerſis, orante pro illis hoc ſpiritu gemitibus inenarrabilibus, pro refectione habent flere ſicut ſcriptum eſt: Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die & nocte, &c.

¶ Igitur quia propria Spiritus ſancti operatio hęc eſt, rectè alius paracletus dictus eſt. Sequiturq; hęc offeréda, Emitte ſpiritũ tuũ, &c. Hoc enim alio loco paracleto dato, hoc ſpiritu emiſſo, creantur homines noui, & ſic renouatur facies terræ noſtræ, quæ maledicta eſt in peccato Adæ, & dãnata ſpinas & tribulos, pullulãte carnis luxuria, germinare: renouat, inquam, & nouam profert creaturã, cuius expectatio (ſicut ait Apoſtolus) reuelationem filiorum Dei expectat, quę ingemiſcit & parturit, vſq; dum in illa reuelatione filiorũ Dei, reue-

Ingeni & miſeri homines, id eſt, ſolis naturalibus. *Luc. 6.* *Chriſtus corporali præſentia præparabat Apoſtolos ad gratiã Spiritus ſancti.* *Iohã. 14.* *Canti. 1. 2.* *Ibidem.* *Ephe. 5. 2.* *Non per ſolum uerbum, ſed per Spiritum ſanctum concipit & imprægnatur anima fidelis.* *Pſal. 67.* *Cognitio Dei eſt, per amorem, qui eſt Spiritus ſanctus.* *Iohan. 14.*

Iohan. 17. *Iohan. 14.* *Domine oſtẽde nobis patrem.* *Matth. 5.* *Iohan. 14.* *Cognitio patris & filij per ſpiritum ſanctum uera eſt ſanctorũ conſolatio.* *Rom. 8.* *Rom. 8.* *Pſal. 41.* *Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur.* *Pſal. 103.* *Gene. 3.* *Rom. 8.*

Quomodo anima rectè benedicit dominum.

reuelet ſemen Dei, quod per hûc ſpiritû, primum à baptiſmi gratia concepit.

¶Indè in ſequenti verſu hortatur ſeipſam prægnans anima, benedicere dominum propter ſuam vehementé magnificentiam. Quæ benedictio vel gratiarum actio, ſi tantum labiis fiat, adulatio eſt apud Deum: ſi auté corde diligente illam, quam laudat magnificentiam, beneuolentia præmio digna iudicatur apud eum. Vnde rectè magis internum animæ ſpiraculum, quàm linguæ plectrum hortatur ad benedicendum dominum. Taliſque confeſsio decora eſt, quam induit dominus, & ea tanquam luminoſo amicitur veſtiméto. ¶Cauſa benedicendi dominû magis in hoc verſu expreſſa, hæc eſt, Extendens cœlum ſicut pellem. Nam per hunc, de quo loquimur, Spiritum ſanctum extenditur in cœlum, id eſt, ſcriptura prophetarum. Extenditur (inquam) ſicut pellis, in qua nihil latet cum extenſa fuerit. Qui tegis (inquit) in aquis ſuperiora eius, id eſt, excellentá illis viam charitatis in donis Spiritus ſancti ſuperfundis. Cômunionem, Vltimo feſtiuitatis die, manifeſtum eſt, ad donum Spiritus ſancti pertinere, de quo ait: Qui in me credit, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, hoc enim dixit de ſpiritu, quem accepturi erât credentes in eû.

Pſal. 103.

Extêdens cœlum ſicut pellem.

Iohan. 7.

De proceſsione eiuſdē Spiritus ſancti à patre filioq; procedentis. Caput VII.

Verba Chriſti digne penſanda.

SEd quia propoſitum nûc eſt, non ſolum partium conſonantium in officiis, ſed & diuiná quærere potétiam Spiritus ſancti, prætereunda nô hęc eſt ſententia ſaluatoris, quam non ſola commendat dignitas ſenſus ſui, ſed & reuerenda autoritas dicentis, maxime quia cum clamore, vt attentos faceret edixit. ¶Sic enim ſcriptû eſt: In nouiſsimo auté die magnę feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit veniat ad me & bibat, &c. Itaq; ſi auditores ſumus non ingrati, & tali oratore digni, non ſolum quid dixerit, ſed & quali tempore dixerit (ná & hoc ad ré attinet) côſideremus beneuoli, dociles & attéti. ¶Dies feſtus erat Iudęorû Scęnopegia. Quid ſit ſcænopegia, nouerût (inquit Auguſtinus) qui ſcripturas legerût. Faciebant die feſto tabernacula, ad ſimilitudiné tabernaculorû, in quibus habitauerât, cû educti ex Aegypto peregrinarétur in deſerto. Iſte erat dies feſtus, magna ſolénitas. Celebrabant hoc Iudęi, velut reminiſcétes beneficia dñi, qui occiſuri erât dñm. In huius feſtiuitatis nouiſsimo die ſtabat Ieſus & clamabat, inuitâs ad bibédum, non qualeſcunq;, ſed quoſq; ſitientes. Bene. Interea dum reminiſcerentur (vt dictum eſt) beneficiorum Dei, dirigebatur ad eos clamor inuitantis ad populum Spiritus ſancti. ¶Nos auté educti de Aegypto infidelitatis, liberati á captiuitate & ſeruitio ſpiritualis Pharaonis, & traducti per mare baptiſmi, nûc in eremo vitæ præſentis peregrinantes habitamus in tabernaculis, quæ ſunt eccleſiæ vel cœnobia, in quibus militamus, donec ad regnum ſupernæ hęreditatis perueniamus. Si ergò memores beneficiorum Dei feſta celebramus, à malis operibus vacantes, & in contemplatione diuinę bonitatis exultátes, quia per paſsioné vnici filii ſaluté noſtrâ operatus eſt, clamoré inuitantis audimus, in ſiti currimus, bibimus, quia ſic nobis benigna diuinitatis vena, ſcilicet Spiritus ſanctus, aperitur.

Scænopegia Iudæorum.

Leuit. 23.

Myſtica & uera feſti huius celebratio.

Quo ordine fiat eadem proceſsio ſancti Spiritus. Caput VIII.

MAgna res & à Deo ſperanda, quam côſiderare propoſuimus ſcilicet quo ad creaturam ſuam ordine veniat Spiritus ſanctus. Quod vbi animaduerſum fuerit, clarebit & hoc, quam rectè in Euangelio, procedens dictus ſit. ¶Ordo neceſſarius hic eſt, vt prius in creatura rationali, bona voluntas excitetur erga creatorem, conſideratione beneficiorû eius. Hęc verò vt non deeſſent, ille proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo (inquit Apoſtolus) non cum illo nobis omnia donauit? Sed ſunt homines ingrati, qui ſicut in operibus mundi nulla beneuolentia laudât deum artificem, quos Apoſtolus percutit dicens: Qui cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerût, ita cùm prædicatur eis tanta charitas Dei, quòd pro nobis filium ſuum tradidit, non venerantur magnitudinem beneficij, ſed irrident vt ſtultitiam verbum crucis Chriſti. ¶Tales ſpiritus nunquam dignatur, quia Deo odibiles, ingratitudine nimia legem naturalem pręuaricantur. Naturale nanq; eſt homini amanté redamare, & opus quod laude dignû, quodue indignum ſit, poſſe diſcernere. Quod quia vitio ſuo, videlicet quia ingrati ſunt erga Deû, facere nolût, meritò ſpiritus Dei ſemetipſum non credit eis, eoſq; in deſideria cordis ipſorum, in immunditiam, in paſsiones ignominiæ, & in omnem reprobû ſenſum, ſicut Apoſtolus ait, traditos derelinquit. At verò quorum intuitum diabolicæ non cęcauit telum inuidentiæ, cognoſcentes ex operibus mûdi artificem, venerantur illum, & beneuole ſapiétiam eius laudant in æquitate operum, magis autem incarnatum & paſſum pro omnibus audientes, Dei virtutem & Dei ſapientiam Chriſtum, diligunt, approbant, amplectûtur, honorát. Vnde eſt illud in Cáticis:

Deus ex beneficijs glorificandus.

Rom. 8.

Rom. 1.

Rom. 8.

1. Cor. 1.

Homines deu nimis ingrati, in reprobû tradûtur ſenſum.

Rom. 1.

1 Cor. 1.

Cant. 1. *Creator ut ſponſus: anima ut ſponſa.*

Oleum effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentulæ dilexerunt te. ¶Itaq; quemadmodū in ſponſalibus, primum ſponſæ oſtenditur ſponſus, laudatur genus, fortitudo prædicatur, diuitiæ numerantur & forma commendatur, per quæ omnia mutuus affectus, volūtariuſq; puellæ exigitur aſſenſus: & tunc demum per conuentum amoris, is, qui in ſuis placuerat, totus in ſeipſo cognoſcitur. Ita creator noſter prius animarum noſtrarum in ſe excitat affectum, ſuorum oſtenſione operum, ſuæq; diuinitatis omnipotentiſsimæ & incarnatiōis ſacroſanctæ, fideli prædicatiōe, & deinde vbi ſeipſum placuiſſe viderit, confidēter accedit, ſicut de muliere forti ſcriptū

Prouer. 31. *Vbi nō eſt amor, ibi nō datur ſpiritus ſanctus.*

eſt: Confidit in ea cor viri ſui, & plenitudinē ſui amoris, id eſt, Spiritum ſanctum, in illam effundit. Ibi manifeſtat ille ſeipſum, quod nunquam per aliud fit, niſi per hunc, de quo

Iohan. 15.

loquimur, Spiritum ſanctum. ¶Idcirco iamiam paſſurus dominus, & poſt eandem paſsionem ſuam hunc ſpiritum daturus, dilectionē attentius cōmendabat, videlicet vt dilectio cordis humani, dilectioni Dei, qui eſt Spiritus ſanctus, occurret locumq; præpararet. Iā, vt ad ſuperiora reuertamur, talē dilectionis ſitim requirebat, quum in templo ſtans & cla-

Iohan. 7.

mās dicebat: Si quis ſitit, veniat & bibat. Vbi & Scęnopegiæ feſtiuitas, quādo memores beneficiorum Dei, tabernacula faciebant, vt ſupra dictum eſt, ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerūt per deſertum, quandò de Aegypto educti ſunt, feſtiuitas in quam magna, ſolēnitatis eius typus erat, quæ noſtris in mentibus ſplendere debet, contēplantibus beneficia Dei, quæ per filium ſuū redemptorem noſtrum magnificè nobiſcum egit, & ob hoc ſitientibus illum in ſeipſo cōtueri, quem in tantis ſuis expertæ ſunt bene-

Si quis ſitit, ueniat ad me.

ficijs. ¶In his nimirum clamor ille domini non ſurdas aures inuenit, dicentis: Si quis ſitit, veniat & bibat. Et exponens, quam ſitim quærat, quid bibendū offerat, adiungit: Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Qui credit in me, idem eſt ac ſi dixiſſet, Qui ſitit me. Quid enim eſt in Chriſtū credere, niſi Chriſtum ſitire? ¶Plus quippè multo eſt, credere in Chriſtum, quam credere Chriſto, vel credere Chriſtum. Credere Chriſto, ſubauditur, quod verum credat vel credere Chriſtum, ſubauditur eſſe, non mag-

Iacobi 2.

num eſt. Siquidem & dæmones credūt & cōtremiſcunt. At verò credere in Chriſtum, id eſt, per fidem ambulādo tendere in Chriſtū, venerari & amare verbum per quod omnia facta ſunt, amplius autem quod verbum caro factum, & habitauit in nobis. Qui ergo ſic ſitit, illi datur bibere de ſpiritu Chriſti. O quāta de inopia ſubleuatur creatura, vt cum creatore ſuo vno eūdemq; Spiritum habeat, qui ſolus æternarum diuitiarū cumulus eſt, quo ita inebriatum & impletur vēter animæ, vt de illo fluant aquæ viuæ, ſcilicet dogmata diuinæ ſapientiæ, vt meritò dicatur ſons hortorum, puteus aquarum. Igitur, vt ſupra di- *Iohan. 7.*
ctum eſt, hic ordo conſuetus, hæc præpara- *Cant. 4.*
tio competens eſt ante aduentum ſancti Spiritus, vt prius bona creaturæ voluntas erga creatorem excitetur, prædicatione beneficiorum eius, quia teſtante ſcriptura quæ dicit, Hominis eſt præparare animum, domini au- *Prouer. 16.*
tem gubernare linguam, itemq;, Hominis eſt diſponere viam ſuam, ſed domini eſt dirigere greſſus eius, hac, inquam, ſcriptura teſtante naturale eſt, vt humanus affectus, id eſt, bona voluntas erga creatoris benefacta moueatur. Quod vbi non fit, ingratitudinis vitium, *Phi. 2.*
& ſuperbientis animi contemptus eſt. Nam quod ait Apoſtolus: Deus enim eſt, qui ope- *Prouer. 16.*
ratur in nobis velle & perficere pro bona vo- *Rom. 7.*
luntate, ſupradictæ non repugnat ſententiæ. Siquidem hominis eſt animum præparare, id eſt, bona velle, dum rationali ſenſu bonum diſcernit & approbat, ſicut idem Apoſtolus ait: Nam velle adiacet mihi, Deus vero hoc ipſum velle operatur, dum gratia ſua cauſas agere, atq; homini oſtendere dignatur, quarum intuitu voluntas eius ad amandum Deum excitetur. Verbi gratia: Petri Apoſtoli fuit, vt *Luc. 22.*
vellet paratus eſſe cum Domino in mortem *Matth. 16.*
& in carcerem ire, ſed hoc ipſum velle operatus fuerat in eo pater, qui Chriſtum filiū ſuū in hunc mundum miſerat, & huic reuelauerat. Et quia Iudæis inuidentibus atq; perſequentibus, hic & cæteri Apoſtoli ſuum velle Deo ſicut iam dictum eſt) accommodauerāt, idcirco quod ſuum erat, perfecit Deus, mittendo illis Spiritum ſanctum, quo accepto Petrus, qui iam velle habuerat, perficere quoq; haberet, ſcilicet, vt potenter pro Chriſto in carcerem & in mortem iret.

Cur propriè Spiritus ſanctus procedens dicatur, cùm filius à Deo proceſſerit, ſicut ipſe ait: Ego enim à Deo proceſsi & veni. Cap. IX.

Iohan. 8. *Filius ſemel proceſsit, ſpiritus ſanctus ſæpe procedit.*

CVm & filius à patre proceſſerit, ſicut ipſe Iudæis loquitur, dicens: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtiq; me, ego enim á Deo proceſsi & veni, meritò quęritur cur proprie Spiritus ſanctus procedens dicatur. ¶Ad quòd facilis promptaq; patet reſponſio, quòd videlicet, quia filius ſemel miſſus, ſemel venit, redimere mūdum per incarnationis myſteriū, & ſicut omnia per ipſum ſemel

mel & ſimul facta ſunt, ita & per ipſum omnia ſemel & ſimul reſtaurata ſunt. Propter quod non præſenti tempore ait, Ego enim à Deo procedo, ſed præterito, Proceſſi, inquit, & veni. At vero Spiritus ſanctus non ſemel neque cuncta ſimul electorum pectora perluſtrat, ſed diuerſis temporibus venientes diuerſis modis viſitat, id eſt, gratiarum diuiſiones, vnus idemque Deus ac dominus variè diſpenſat, de cuius ſanctificatione ait filius: Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor. Duplex eſt enim operatio Dei. Et de alio opere Dei, quod per filium operatus eſt, ſcilicet de creatione omnium, ſcriptum eſt: Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Idcirco cum de Spiritu ſancto loqueretur filius, dicens: Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis, præſenti tempore ait: Qui à patre procedit. ¶Et ſicut lunæ corpus integrum ſemel in cœlo formatum eſt, ſemper autem beneficio ſolis, vt ab illo illuſtretur, indiget, quia lumine proprio non lucet: ſic Eccleſia ſancta ſemel in baptiſmo nata eſt, ſed ſemper inter præſentis vitæ defectus varioſque labores gratia ſancti Spiritus viſitari ac refici opus habet. Quapropter vultui diuinitatis aſsiſtere ſatagit, dum quotidie creatori ſuo pro beneficiis eius gratias agit, verbi gratia, dum in conſecratione Euchariſtiæ dignum & iuſtum eſſe confitetur, illi ſemper & vbique gratias agere cum cœli cœlorumq; virtutibus ſuas quoquè voces admitti deprecans: quia per Chriſtum dominum noſtrum & ipſa condita, & per eundem benedictum qui venit in nomine domini, redempta eſt. Hac enim maximè beneficiorum eius commemoratione vultui creatoris ſui occurrit, & tanquam luna vero ſoli faciem cordis obiicit, ſicque ſpiritu ſanctificationis, & in illis qui fortè necdum acceperunt, initiatur, & in illis qui iam acceperunt, per adiectionum muneris perficitur.

1. Cor. 12. Iohan. 5. Eccle. 18. Iohan. 15.

Eccleſia, ut luna, ſemper indiget lumine ſolis, id eſt gratia ſpiritus ſancti.

¶Rectè igitur Spiritus ſanctus, qui à patre procedit, ſolus procedens dicitur: filius verò, quia non procedo, ſed proceſsi, ait, & veni, non procedens, ſed genitus, vt verè eſt, aſſeritur. Proceſsit enim ante omnia tempora, de corde patris natus: venit ex tempore, ex Maria virgine incarnatus.

Filius genitus, ſpiritus ſanctus procedens.

Item vndè ſupra, & quod Spiritus ſanctus ſit capabilis humanę animę, quod eſt proprium diuinæ ſubſtantiæ. Caput X.

SI prudenter verba domini ſuperius poſita aduertimus, qui loquens de ſpiritu, quē accepturi erant credentes in eum, Si quis ſitit, inquit, veniat & bibat, &c. veram & perfectam ſancti Spiritus diuinitatem, in his quoq; agnoſcimus, de qua nunquam aliquid aridus & inanis bibit Macedonius, omneſq; alii quicunq; blaſphemando in Spiritum ſanctũ, æterni delicti rei conuincũtur. Quod vt manifeſtum fiat, primo ponendum eſt illud, de quo nemo dubitat, ſcilicet, potum hunc non carne, ſed ſpiritu percipi, non ore, ſed corde: non palato, ſed ratione diſcerni. Quòd autem bibitur, profectò bibentis interiora penetrat, ſuaque ſubtilitate capabile, craſsiora atque ideò ſui capacia complet receptacula. Conſtat igitur, quod Spiritus ſanctus humanæ animæ capabilis ſit, eiuſque penetret interiora, vtpotè quem illa bibit, id eſt, in interiora ſuæ ſubſtantiæ recipit. At verò hoc diuinæ ſubſtantiæ proprium eſt, nihilque aliud humanum vel angelicum poteſt penetrare ſpiritum, præter ipſius omniumque creatorem Deum, cui dicitur. Tu ſolus noſti corda omnium filiorum hominum, hic (inquam) ſolus implet animam ſpiritus. ¶Nam quod homo arreptius dæmone plenus dicitur, non ſic accipiendum eſt, vt malignus ſpiritus ſpiritum hominis ſubſtantialiter introiſſe credatur. Vterque enim creatus eſt, neuter altero adeò ſubtilior, vt alter alteri capabilis, alteriusúe capax ſit. Sed ita plenus dæmone quis eſſe poteſt, quomodò mero aut febri interdum non incongruè plenus dicitur. Quod vtique ſecundum corpus accipitur, quia venas neruoſque vel omnes occultos meatus corporis, non etiam animæ ſubſtantiam ingreſſa febris aut ebrietas, habitantem illic in ſuis ſedibus fatigat animam. Igitur Spiritus ſanctus Deus eſt, quia capabilis eſt humano ſpiritui, ſicut iam dictum eſt, Chriſto autore, qui ad bibendum illum ſitientes inuitat animas, quo ſenſu & illud Apoſtoli accipimus: Miſit Deus Spiritum filii ſui in corda noſtra, & talia quam plurima.

Iohan. 7. Vera diuinitas ſpiritus ſancti, quia animæ humanæ capabiles.

Actor. 1. Anima arreptii non ſubſtantialiter recipit dæmonem.

Galat. 4.

Itē de proceſsione Spiritus ſancti in minore vel maiore viſitatione, iuxta illud quod dictum eſt: Spiritus vbi vult, ſpirat. Cap. XI.

CVm verò idem ſpiritus, humani cordis circuit profundum, nemo quidem ſcit, niſi ipſe qui accipit. Flumina aũt aquæ viuæ cōſequēter de vētre eius fluētia, qui bibunt, de ſapore magnitudinē infuſi muneris agnoſ-

agnoſcunt. Vndè dominus in euangelio: Et vocem,inquit,eius audis,ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat. ¶Flumen quippè aquæ viuæ,id eſt,affluentia ſalutaris doctrinæ,quę de ventre fluit in Chriſtum credentis,vox eſt ſpiritus vbi vult ſpirantis,qui vbicunq; ſpirauerit circuiens mentis vterũ, fonté aquæ viuæ,id eſt,ſenſum veritatis efficit, riuumq; eius ad os dirigens, corporea voce induit, & in aures tuas emittit, perq; aures ad animam perfert, cui bibenti ſaporis qualitas verum perhibet,quia Spiritus ſancti vox eſt, ſcilicet dum infuſus pectori, gratiam multis profuturam in electo vaſe componit. Siquidé nec ipſe qui accipit, ſcit vndè veniat aut quò vadat,licet ſciat & ſentiat quando venit & quando vadit, peracta viſitatione ſenſibili. Quaſi enim ſibilum auræ tenuis (vt ait Gregorius) ſubitò percipit,atq; hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtantia ęternitatis conſpicit. Verum per illum in Helia ſibilum auræ tenuem,frequentior viſitatio deſignatur, qua diuinitatis ſaporē deguſtat mens, quoties in contemplationis ſublimitate ſuſpēditur. De illa magis viſitatione ad præſens pertinet opus,qua longè excellentius tunc mens humana clarificatur, quando ad publicũ quis mittendus eſt, vt ad ſalutem multorum, flumina de ventre eius fluant aquæ viuæ,vel(vt alibi ſcriptũ eſt) vt à timore domini concipiēs pariat,& ſpiritum ſalutis eius faciat ſuper terram. Quomodò miſsi ſunt patres noſtri Apoſtoli,vel Apoſtolici viri,& ſiqui ſcribendi officio magis quàm acceſſu vel prǽſentia corporis viuam nobis aquam emiſerunt, quam de hoc fonte ſaluatoris,de huius ſancti ſpiritus abundantia,feliciter hauſerunt. ¶In his magnificētius tunc illud adimpletur, quod in Cãticis canticorum dicitur: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen,& venter meus intremuit ad tactũ eius. Subitò enim, dum neſcitur,inſilit Spiritus ſanctus, & quaſi per foramen,interius animę clauſtrum illabitur, intremiſcente protinus ad introitum eius in firmitate humani ſpiritus,ob inſolitum vigorem quē ſentit & pondus.At ipſe qui illapſus eſt, primitus familiari dulcedinis ſuæ blandimento,quaſi oſculo,pauitanté animam conſolatur. ¶Deinde ſecundum opus, ad quod animam illam præparat,exurgens,verbi gratia;ſi hoc intendit,vt (ſicut dictũ eſt)de ventre eius fluãt aquæ viuæ, id eſt,largiora dogmata vitę: exurgens, inquam, circuit animæ vterum, & circumeundo dilatat, breuem prius & anguſtum mirabili ſuorum incremento circulorum futurum eius ſignificans in diuina ſcientia profectũ, tanta nonnunquã magnitudine inundans, ac ſi vnũ de paradiſi fluminibus per dilatatũ eiuſdem animæ fluat alueum. Intereà miratur ipſa ſuimet amplitudinem,vaſtumq; ſinus ſui deambulatorium, verè ter quaterq; beata, quę (ſicut ſcriptum eſt) quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habet amicum regem, videlicet Chriſtum, à quo tale percipit donum. ¶Impleta tandē mēſura, quam dare vult hic ſpiritus(nam ſicut ſpirat vbi vult,ſic & diuidit ſingulis prout vult) vbi miraculum conquieſcit, & anima in ſeipſam reuertitur,tum verò recuſare non poteſt, quin ſurgat & dilecto aperiat,id eſt, ad doctrinę miniſterium ſe accingat,& ea quę clauſa ſunt Chriſto corda aperiat ſemper voce, nõnunquã & literis amouere cõtendēs peſſulum incredulitatis,ſicq; progrediens ad publicum,pręceptũ exequitur quod intus audiuit:Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.

Iohan. 3. *Flumina aquæ viuæ.* *3. Reg. 19.* *Sibilus auræ tenuis.* *Iſa. 26.* *Iſa. 12.* *Canti. 5.* *Illapſus ſpiritus ſancti.* *Prouer. 22.* *Iohan. 3.* *1 Cor. 12.* *Prouer. 5.*

De die Pentecoſtes, quomdo dies quo data eſt lex,quinquageſimus cõputetur,à die qua in Aegypto agnus immolatus eſt, cuius ſolēnitatis die Spiritus ſanctus datus eſt. Cap.XII.

PRimo illud prętereũdum non eſt, diem illũ,quo data eſt lex, in cuius rei memoriam ſolēnitas magna erat Pentecoſtes, de quo die Spiritus ſanctus Apoſtolis datus eſt,diem(inquam)quo poſt tranſitum maris rubri data eſt lex filiis in monte Sinai, planè quinquageſimum fuiſſe ab immolatione paſchalis agni. ¶Nonnulli enim, maximè qui cõputandi ſcientię ſtudent, cum legũt quartadecima die menſis primi immolatum fuiſſe agnum,menſe autem tertio,tertia die mēſis,deſcendiſſe dominum corã omni populo ſuper montem Sinai,iam enim(inquit ſcriptura)aduenerat dies tertius,& manè incaluerat,& ecce cœperunt audiri tonitrua &c.cum (inquam) hęc legunt, mirantur & hęrent, numerum quinquagenarium à quartadecima die menſis primi vſque ad tertiam diem menſis tertii non conſtare probantes. Nam cum Hebręi ſolos lunares habeãt menſes, & luna primi menſis vndetriginta dies habeat, luna vero ſecundi triginta,profectò à quarta decima die primi,vſq; ad tertiam diem menſis ſecundi, non prętermittenda eſt quęſtio, quę hoc modo ſoluitur. ¶Tertia quidē die menſis ſecundi deſcendit dominus (vt prędictum eſt) ſuper montem Sinai,ſed vide quid poſt hęc ſequitur: Moyſi quoq; dixit: Aſcende ad dominũ tu & Aaron, &c. Soluſq; Moyſes aſcendit ad dominum, & illi non appropinquabant. Venit ergo Moyſes & narrauit plebi

Quæſtio de die quinquageſimo. *Exod. 19.* *Reſponſio, quod dies quinquageſimus eſt, in quo tabulæ legis datæ ſunt.*

plebi omnia verba domini atq; iudicia. Ac deinceps: Et manè, inquit, conſurgens ædificauit altare ad radices montis. Et poſt pauca: Dixit aũt dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, & eſto ibi, daboq́; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas filios Iſrael. Itaq; non tertia die menſis quandò dominus ſuper montem aſcendit, ſed die quarta, quandò tabulas & ſcripturam ſuam dedit, lex data eſt. Igitur diem datæ legis ab immolatione Paſchalis agni quinquageſimum extitiſſe planum eſt. Qua die cùm datur ſpiritus ſanctus, mira nobis operum eius concordia commendatur, de qua ſufficienter tractatum eſt à ſanctis doctoribus. ¶ Sciendum quoq; eſt, quòd ex præcepto legis, hi dies quinquaginta, non ab ipſa Paſchali veſpera, qua immolabatur agnus, ſed à ſubſequente prima ſabbathi incipiebant numerari. Sic enim ſcriptum eſt in Leuitico: Feretis manipulos ſpicarũ primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem. Qui leuabit eum coram domino, vt acceptabilis ſit vobis altera die ſabbathi, & ſanctificabit illum. Numerabitis ergò ab ipſo die, in quo obtuliſtis primitiarum manipulos, ſepté hebdomadas plenas, vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, & ſic offeretis ſacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos &c. Itaque à prima ſabbathi, quam nos dominicam diẽ dicimus, id eſt, trãſacto magno die paſchalis ſabbathi, dies quinquaginta incipiebant numerari. At verò dominus noſter illo die reſurrexit, corpuſq́; ſuum verè nouarum frugũ terræ noſtræ faſciculum, verus ipſe ſacerdos, coram domino Deo patre ſuo leuauit, & ſanctificauit. Nihil ergò quæſtiõis remanet, cur dies ille, quo Spiritus ſanctus datus eſt, qui vtique à die qua reſurrexit, quinquageſimus eſt, Iudęorum quoq; fuerit pentecoſtes: quia (ſicut iam dictum eſt) non ab ipſa veſpera paſchali, ſed à ſubſequente prima ſabbathi, dies pentecoſtes incipiebant computari. ¶ Offeramus itaq; domino hac die panes primitiarum duos, id eſt, pro duobus illi gratias agamus beneficijs, ſcilicet quòd vno eodemque ſpiritu ſuo & olim veteribus legem ac mandata ſcripſit in tabulis lapideis, ſicut Moyſes in Deuteronomio ait: Deditq́; mihi duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei. Digitus enim Dei Spiritus ſanctus eſt, & nunc nouis, id eſt, Euangelicis patribus gratiam in tabulis ſcripſit carnalibus. Solennemq́ue agamus diem poſt ſeptem ſeptimanas emicantem, & numero ſuo, id eſt, quinquagenario, iubilæum ſignificantem, id eſt, dimittentem, quo ab omni debito dimiſsi, ad antiquam reuertemur poſſeſsionem, quam perdidimus ſub peccato venundati. Nam quomodò poſt ſeptem hebdomadas feſtiuus hic dies erumpit, ſic poſt mundi circuitum, in quo nunc laboramus, ille dies æternaliter feſtiuus effulgebit, quo iam non laborauimus, ſed felici otio compoſiti, ſolem verum feſto diademate coronatum ſpectabimus, mirabimur, laudabimus. Nunc ſecũdum officium eiuſdem diei, de eodem ſpiritu ſancto (vt cœptum eſt) proſequamur, Epiſtolam in capite ponẽtes, qua eius narratur aduentus.

Exod. 24. — Leuit. 23. — Duæ cauſæ ſolenitatis pentecoſtes. — Deut. 9. — 2. Cor. 3. — Leuit. 25. — Rom. 7.

Quid ſignificauit, quòd ſonus factus eſt de cœlo adueniente Spiritu ſancto. Caput XIII.

SOnus qui adueniente Spiritu ſancto repente factus eſt de cœlo, ſignum fuit ſoni, qui in omnem terram exiturus erat, cœlis illis, quos nunc firmare veniebat, enarrantibus gloriam Dei, & firmamento conſtantiſsimæ fidei illorum annuntiante opera manuum eius, cum magnifico verbi tonitru & miraculorum coruſcationibus. Sic enim mox futurum erat, hoc ſpiritu per os illorũ intonante Chriſti præconia, vt ad pœnitentiam commoueretur & contremiſceret terra, & fundamenta montiũ, id eſt, corda ſuperborum, conturbarentur & commouerentur, audito quoniam iratus eſt eis, niſi pœnitentiam egerint. ¶ Vndè & in Apocalypſi, cùm accepiſſet angelus thuribulũ, & impleſſet illud de igne altaris, & miſiſſet in terram, facta ſunt tonitrua, & voces & fulgura & terræmotus magnus. Nunc ignis ille mittebatur, vndè & apparuerunt Apoſtolis diſpartitę linguę tanquam ignis, ille (inquam) ignis mittebatur in terram, quo angelus ille, magni conſilij, dudum impleuerat aureum thuribulũ immacualti corporis ſui, & nunc aſſumptus in cœlo agebat quod dixerat: Ignẽ veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat?

Act. 2. — Pſal. 18. — Pſal. 17. — Apoc. 8. — Eſa. 9. — Luc. 12.

Cur Spiritus ſanctus, cuius natura eſt inuiſibilis, inuiſibilem foris ignem oſtendit. Caput XIIII.

QVòd vero foris quoq; viſibilis oſtenſus eſt ignis, qui vtique non erat ipſa quæ inuiſibilis eſt, ſubſtantia Spiritus ſancti: quod, inquam, ignis viſibilis oſtẽſus eſt, ſignũ nobis fuit diuiuæ eius operationis, vt per effectus, quos nouimus, huius noſtri ignis, intelligamus quid hic ignis, hic Deus, hic ſpiritus ſanctus operetur in nobis. ¶ Eſt autem multiplex in rerum viſibilium natura, viſibilis ignis commoditas. Cœlum in ſole & luna ſyderibuſq́; miris ornatibus illuſtrat: terram autẽ non ſolum fuſo deſuper

Multiplex effectus & commoditas ignis.

lumine

lumine lætificat, ſed & beneficio caloris ad gignendum prouocat,& ſinu eius recepta nutrit ſemina. Præterea de ſilicum venis exceptus, & competentibus alimentis enutritus, noctem nobis alleuiat, abſentemq; diem lux agit æmula, & innumera mortalibus præſtat cõmoda,quibus vitæ pręſentis iuuatur inopia. *Leuit.6. Num.28.29.* Adde,quòd tunc temporis ex iuſſu domini ſemper ardebat in altari,ſacerdote iugiter ligna ſubiiciente,quodq; conſumebat holocauſtum,quodq; ſacrificium ſic dicebatur,eò quòd eſſet totum incenſum. ¶ Sed inter cętera naturalia præclarũ hoc habet ignis, quod diuiſus in partes, mutuati non ſentit detrimenta luminis,horum omnium ſignificationes referri ad Spiritum ſanctũ & opera eius, his qualitatibus aſsimilari nouerunt,qui ſcripturas legũt.Igitur quòd in igne Spiritus ſanctus oſtenſus eſt,ſignum fuit,nõ ſibi,ſed nobis quibus diuina maieſtas eius ab initio ſignis loqui conſueuit.

Cur cùm Patris & Filii & Spiritus ſancti vna ſit ſubſtantia, magis Spiritus ſanctus dicatur ignis. Caput XV.

NEc illud omittendum eſt,cur cùm vna ſit ſubſtantia patris & filii & Spiritus ſancti,magis & penè ſola perſona ſancti Spiritus appelletur ignis, & nõnunquam ignis domini, vt ibi: *Sopho.1.* In igne enim domini deuorabitur omnis terra. Quod tamen mirũ non videbitur, ſi ad memoriam reuoces, quia propriè vel naturaliter amor eſt iſte Spiritus. ¶ Amor,inquam,vel charitas,qua pater filium vel filius diligit patrem, Spiritus ſanctus eſt,qui & bonitas vtriuſq; dicitur & eſt. *Spiritus ſanctus amor eſt,ideo & ignis dicitur.* Nã ſi quęras, inquit Auguſtinus, quis omnia fecit,reſpõdeo,Deus.Si quæras per quid,per verbũ ſuũ. Si quæras, quare? quia bonus eſt, omnia fecit. Et hæc trinitas vnus eſt Deus. Itaq; amor Dei Spiritus ſanctus eſt. Amor autem tam ſpiritualis quàm carnalis reuera ignis dicitur & eſt,adeò ſenſibiliter calens, vt nemo amantium calorem eius neſciat. Sed cum Deo, conſubſtantialis amor ſuus ſit, ſic eodem amore ſuo Deus ignitus eſt,vt ſine diſtinctione perſonarum dicatur Deus, & ſit inuiſibilis atq; incorporeus ignis,iuxta illud Apoſtoli: *Heb.12.* Etenim Deus noſter ignis cõſumẽs eſt. ¶ Veruntamen vbi perſonarum diſtinctione opus eſt, cùm quid cuiuſque perſonæ ſit proprium,diſtinguimus,ſicut Deum patrem, *pater,uita: filius,ſapiẽtia: ſpiritus ſanctus, amor proprie dici-tur.* vitam in ſe immortaliter viuentem: filiumq; eius dicimus veram & incommutabilem ſapientiam, per quam vniuerſam condidit creaturam: ſic Spiritum ſanctum dicimus amorẽ eius,per quem concupiſcit rationalem & inhabitare appetit creaturã. Qui amor quaſi ignis, imò vt verè ignis ad eandem appoſitam ſibi tẽdit rationalẽ creaturam, ſicut hic ignis viſibilis ſemper in appoſitam tendit competentem ſibi materiã ¶ At illo igne, quæ conflatur, non cõſumitur creatura, ſicut hoc igne viſibili cõſumũtur ligna,fœnũ,ſtipula: *Differẽtia inter ignẽ uiſibilẽ, & inuiſibilem.* ſed quemadmodum aurum & argẽtum hoc igne liqueſcunt,neq; conſumuntur, ſed perſiſtũt, & puriora ſunt,ſic illo igne,illo,vt ait Eſaias, *Eſai.31.* camino qui eſt in Hieruſalem: Beata rationalis creatura, inconſumptibiliter liqueſcit in incẽdio huius amoris,in torrẽte huius voluptatis, ſemper pura,ſemper liquida, ſemper ardens amore, ſemper fruens Deo amatore, deſiderando non indigens, fruendo non faſtidiens.

Cur ita Spiritus ſanctus in igne apparuit, vt de eodẽ igne linguas quoq; formare dignatus ſit. Cap. XVI.

CVm igitur cõnſtet, rectè Spiritum ſanctũ in igne apparuiſſe,eò quòd hic Deus noſter ignis cõſumens ſit: *Deut.4. Actor.2.* quæritur & illud,cur ſic in igne apparuerit, vt ex eodẽ igne linguas formare dignatus ſit. ¶ Sed & hoc ſigno magnificè nobis eiuſdem Spiritus ſancti commẽdatur operatio. *Cur in linguæ ſpecie apparuit ſpiritus ſanctus* Spiritus enim coæternus patri & filio per linguam,quę maximam habet cognationem cum verbo, non ſolum hoc expreſsit, quod eiuſdem ſit ſubſtãtiæ, cum eodẽ Dei verbo,ſed & hoc, quod per ipſum Deus pater ſuum nobis eloquatur verbũ,ſicut ipſe in Pſalmo dicit: Lingua mea calamus ſcribę velociter ſcribentis. *Pſal 44.* Nanque vt aduerteremus, hũc eundem Spiritum per illũ Pſalmi verſiculũ exprimi, ipſe qui incarnationem filij Dei operatus eſt, cuius incarnationis ille Pſalmus epithalamium eſt,ipſe, inquam, qui verbum bonum de corde patris eructatum,in vterum virginis humanę naturæ vniuit,nunc in lingua Spiritus ſanctus apparuit,vt idem ipſum verbum mentibus apoſtolorum inſcriberet, ſic quoq; comparãdus calamo ſcribæ velociter ſcribẽtis. ¶ Quapropter congruè verſus hic,lingua mea,cum pręcedenti,eructauit cor meum, in officiis quoque cantantur apoſtolorum,quod tamen frequentius eſt in officiis virginũ. Et rectè,quia verbum hoc in ſinum virginitatis plenius atque excellentius eructatum eſt,videlicet,ita, vt inde carnem aſſumeret: *Spiritus ſanctus lingua & calamus ſcribæ.* in cordibus autem Apoſtolorum ita,vt inde voce corporea ſumpta,nobis audibile & intelligibile fieret. Igitur quia Spiritus ſanct⁹ illa Dei patris lingua eſt,qua,velut calamo ſcribæ velociter ſcribẽtis,bonũ verbũ ſuũ humanæ naturæ velociter,vt voluit,totum inſcripſit,dicens, opera ſua regi,id eſt,aſſumpto homini: vt idem omninò,

ninò, quòd ipſe operari ſciat & poſſit, rectè ſuper apoſtolos oſtẽſus eſt in lingua, quibus eiuſdem verbi & incarnationis eius notitiã, vt eloquenter prædicare ſecundũ ſcripturas, homines hactenus idiotæ ſcirent, eadem calami velocitate inſcribere veniebat.

¶Per hoc maximè cõſonat & cohæret Euãgelio, quoniã impletũ eſt hic, quod dicitur illic. Hæc locutus ſum vobis apud vos manens. Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. *Iohan. 14.* Ecce enim miſſus ſtatim doctorem illũ ſe profitetur, qui iuxta promiſſum ſponſi in morte agonizãtis, paracletus, id eſt, conſolator filiis eius orphanis aduenerit. Doctorem, inquam, qui illos doceat omnia, ſed hoc ſigno profitetur, dum oſtenditur in lingua, ſimulq́; omniũ edocet gẽtium loquelas, vt omnibus eloquerentur hominibus, ea de quibus ſoli docebãtur interius, dei magnalia. Quòd non, vt quidẽ opinantur, apoſtoli vna tantum, id eſt, Hebræa lingua loquebantur, ita vt cuiq; genti ſua videretur, quod miraculum, vt ait Beda, non loquentium eſſet, ſed audientium.

Caput XVII.

ET non (ſicut ſuſpicantur nõnulli) ſic in illorum vocibus omnes loquelæ atque ſermones audiebantur, vt tamen vna tãtum lingua ſcilicet Hebræa, loquerentur: ſed vniuſcuiuſq; nationis homini ſua lingua videretur: quod, vt ait Beda, miraculum non loquentiũ eſſet, ſed audentium, id eſt, non illis qui loquebantur, erat vera virtus, ſe in audientium auribus prodigium, imò error, id eſt, non rei exiſtentis erat ſenſus. ¶Non, inquã, ſic egit ille ſpiritus veritatis, nec ſic opinãt de illo, quicunq; prudẽter diſcernit, quid deceat magiſtrum illum, qui omnẽ veritatẽ docere venit. *Vera diuerſis linguis locuti ſunt & ſcripſerũt apoſtoli.* Supereſt enim, vt ſcripta quoque illorum, quæ diſperſi per mundũ vniuerſum, diuerſarũ linguarũ hominib⁹ mittebãt: *Iohan. 16.* iſti vnius tantum, id eſt, Hebraicæ linguæ literis eos aſſerant ſcripſiſſe, omnemq́; hominem, cuiuſq; linguæ, quicunque vidiſſet Hebraicos illorum apices, eodem miraculo ſuæ linguæ ſcripturam æſtimauiſſe: Quod valdè ridiculum eſt: Saltem nos Latinos excipiant. Nam de nobis certum habemus, quia ſcripturas, quas Hebraicæ aut Grȩce conſcripſerunt, abſq; tranſlatoribus legere nequimus. Illud quoquè conſequens eſt, vt quamcunq; ipſi linguam audirent, putarent Hebræam, quamcunque viderent ſcripturam, exiſtimarent eſſe Hebraicam. Quod nimis friuolum, vt dictum eſt, ineptumq́; & erroneum, ſanctoq́; ſpiritui probatur indignũ per omnia. ¶Nec difficile eſt, hãc præſumptuoſam ſuſpicionẽ, ſcripturæ quoq; authoritate explodere. Et repleti ſunt, inquit, omnes ſpiritu ſancto, & cœperũt loqui variis linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat, eloqui illis. Cœperunt loqui variis linguis, vt ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis, ſcripturæ verba ſunt, quibus omninò repugnat id, quod prȩdicta ſuſpicio cõiectat. Loquebãtur ergo, nec falſo videbãtur loqui, dabatq́; verè ſpiritus ſanctus eloqui illis: verùm, nouum hoc canticum, vt canimus, *Actor. 2.* ponens ſanctificatiõis ſignum, vt in ore eorũ omnium genera naſcerentur linguarum. *Myſterũ in gentibus linguarum.* ¶Nouum inquam, ſignum: Significabat enim, quòd eccleſia Deum, hactenus notum *Pſal. 75.* ſibi in ſola Iudæa, linguis omnium gentium *1. Cor. 14.* deinceps eſſet locutura. Ita verò ſignum fuit, *Gene. 6.* vt cauſa quoq; efficiens, principiumq́; eſſet futuræ rei. Nam quomodò gentium magiſtri fierent, niſi per ſcientiam linguarum copiam habuiſſent conferendi cum eis ſermonem? Quomodò, inquam, ſaltem reſpondiſſemus amen, ſuper benedictionem illorum, cùm quid dicerent, neſciremus? ¶Turrim iſti ædificaturi erant, nunc tempore accepto & opere diuino, turrim, inquam, cuius cacumen cœlos tangeret, per quam futurum quiſq; metuens iudicium, in cœlum fugere poſſet. *Aliter apoſtoli, quam babylonij, turrim ædificauerunt.* *1. Pet. 2.* At illi, qui olim abſq; Dei magiſterio, ſoloq; humano opere, ſuperbia duce turrim ſibi extruere voluerunt, per quam aſcenderent in cœlum, facta confuſione linguarũ, cùm prius eſſet terra labii vnius & ſermonum eorundem, diuiſi contra ſe, ac diſperſi ſunt. Igitur nunc quandò Dei conſilio turris corporis Chriſti (quod eſt Eccleſia) de viuis & electis lapidibus per vniuerſum mundum ritè & ordinatè cõſtruitur: rectè omnes linguæ ad horum artificum ora reuocantur, ne, ſicut ibi, cùm quis poſceret lapidem, alius offerebat bitumen, cùm peteret aquam, porrigebat trullam: ita hic, cùm ſtructores noſtri annuntiarent pacem, nos ſuſpicaremur bellum: cùm prædicarent regnum Dei, nos putaremus gloriam mundi.

Quàm congruè ſpiritus ſanctus in Apoſtolos hora tertia aduenerit.

Caput XVIII.

OPportunè ſpiritus ſanctus, omniũ arbiter ſacramentorum, hora tertia ſuper Apoſtolos adueniens, viuificis eandem horam dedicauit myſteriis, qua homines adhuc ſobrii & carnalibus cibis adhuc ieiuni, primùm quærere debent regnum Dei. *1. Cor. 11.* *Duæ cauſæ, cur Euchariſtiam inſtituit dominus poſt cœnam.* ¶Nam quia dominus noſter, qua nocte tradebatur, poſt typicam agni cœnam, ſacram

O corporis

Iohan.1. ritus manſit, de quo dictum eſt: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, hic eſt qui baptizat.

¶Quæ manendi differentia ſi rectè animaduerſa fuerit, ſimul & illud clarebit: cur cùm tota trinitas apud dilectorem ſuum manſionem faciat, ſępius & quaſi ſingulariter hoc de ſpiritu ſancto ſcriptura ſacra contineat.

Duplex modus manendi, quo manet ſpiritus ſanctus in ſanctis.

¶Manere ſpiritum ſanctũ in creatura ſua, duobus modis accipimus: Vnus quidem modus eſt manendi, cum illa creatrix ſubſtantia, per ſeipſam creaturæ replens ſubſtantiã, ſemper inhabitat, quòd de beatis angelis ſanctorumq; hominum ſpiritibus, qui iã cum Deo ſunt, carne ſoluti, nõ eſt dubitandum. *Vno per ſubſtantiam.* De his autem, qui adhuc in carne mortali ſunt, non idem eſt arbitrandum: quia, quandiu corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, multis varietatibus ſubiacet, & nunc quidem dilatato corde, ſi valdè perfecti ſunt, viſitationem illam merentur: quæ, vt ait Gregorius, ſignificatur in Helia per tenuẽ auræ ſibilum: virtutemq; reſumunt, vt idem Helias, qui poſt eundem ſibilum regna vertit, reges alios vngens, prophetamq; Heliſæum: *3.Reg.19.* nunc deficiẽte animo trepidant, vt idem rurſus, qui paulò ante verbo cœlum clauſerat, & nunc propter verba mulieris per deſerta fugiebat. *Altero, per fidem.* ¶Alius verò manendi modus eſt, cùm per fidem inhabitare incipiens, Eccleſiam ſuam nũquam in infidelitate derelinquit, vel cætera chariſmatum dona ſemel tribuens, poſtea nunquã ſubtrahit. *Heb.13. Cant.6.* Verbi gratia: Paulo Apoſtolo datã ſapientiam, non ſic per tempora diſtinxit, vt nunc affluente dono ſapiens, nunc relabente fieret inſipiens. *Ezech.10.* Et de hoc quidẽ modo dicit: Nõ te deſeram neq; derelinquam. De modo autẽ ſupradicto: Auerte, inquit, oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt. Itemque de hoc modo ſcriptum eſt: quia quatuor animalia incedentia non reuertebantur, ſed vnumquodq; ibat ante faciem ſuam, id eſt, in propoſito ſuo permanebat. *Ezech.1.* De modo autem ſupradicto: Ibant, inquit, & reuertebantur in ſimilitudine fulguris coruſcantis. *Aliter in Chriſto quam in ſanctis ſemper manet ſpiritus ſanctus* ¶Nec quiſquam mortalium extitit, in quo hic ſpiritus, qui diuini amoris ſubſtantia eſt, æterna ſtatione requieſceret, præter illum virum vnũ quem ſeptem mulieres, id eſt, ſeptem huius ſpiritus gratiæ, ſemel apprehenderunt, ſemperq; tenuerunt: *Eſa.4.* propter quod & dictum eſt: *Iohan.1.* Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentẽ in eo: non quòd tunc primum in illum ſpiritus deſcenderit, quippè qui totam plenitudinem in ſe corporaliter habitantem ab ipſa conceptione habuit, ſicut ſcriptũ eſt: quia ſapientia ædificauit ſibi domum, ſcidit columnas ſeptem, *Coloſſ.2. Prouer.9.* id eſt, ſapientia Dei patris in ædificatione vel conceptione ſui corporis ſtatim ſeptem, ſpiritus ſui, gratias adhibuit: ſed fidei præcurſori & teſti eius ſignum opportunum datum eſt, vt ſciret, quale de illo teſtimonium perhibere deberet. *1.Cor.12.* ¶Secundũ fidem autem & cætera chariſmatum dona ſingulis, prout vult, ipſis diuiſa, ſemper, vt dictũ eſt, in eccleſia ſua, ſpiritus ſanctus habitabat. *Cur potius ſpiritus ſanctus quã pater aut filius in nobis manere dicitur.* Quæ dona, quia propriè ſancti ſpiritus opera ſunt, iccirco ſæpius & quaſi ſingulariter, vt ſupra dictum eſt, manſionem ſancti ſpiritus in nobis ſcriptura ſacra commẽdat, cùm tota trinitas capabilis ſit, & manſionem ſibi in nobis faciat: quia nunc in nobis peregrinantibus per illa dona ſua Spiritus ſanctus inhabitat, in futuro autem æternis complexibus ipſa trinitatis inhabitabit ſubſtantia.

Quòd vbique eſſe non niſi Deus poſsit, vndè Spiritus domini, quia repleuit orbem terrarum, deus eſt. Caput XXII.

Sapien.1. *Spiritus ſanctus repleuit orbem terrarum.*

NIhilominus & per hoc quod cantamus ad introitum: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, diuinam eius eccleſia catholica prædicat potentiam. Quis enim niſi Deus hic eſſet, diuiſis apoſtolis per orbem terrarũ, quomodò vno eodẽ tempore poſſet omnibus adeſſe? Verbi gratia: Thomæ in India, Petro vel Paulo Romæ: imò cũ per annos ſingulos, tã ſabbatho ſancto Pẽtecoſtes, quàm ſabbatho paſchæ, baptiſmi ſacramẽta ſancta celebrat Eccleſia, quòd abſq; ſancto ſpiritu nullã noſcitur virtutẽ habere, quomodò in toto orbe terrarũ, quo iã eccleſia diffuſa eſt, poſſet adeſſe, vt in fontes plenitudo eius vbiq; deſcẽderet vbiq; ſpiritualis equitatus Pharaonis, id eſt, peccatorũ omniũ turbas, fluctibus operiret? Sic enĩ orbẽ terrarũ illum replere dicimus, vt eccleſiã vniuerſam, quæ per orbem terrarum diffuſa, intelligere debeamus. Mundi enim elementis vel corporibus inanimatis diuinitas nõ capitur, ſed ſanctam eccleſiam vbique replere rectè creditur. ¶Quodque magis dignum verumque diuinæ maieſtatis eius eſt ſignum, ipſum eiuſdem eccleſiæ caput implet, ſicut ſcriptũ eſt: Ieſus autem plenus ſpiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane. *Luc.4.* Diuinam igitur eius vbiq; teſtamur eſſe pręſentiã, cantãdo in introitu: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, iam dicto ſenſu huius enumerationis illud reſpiciẽte, quod eccleſiam adhuc paruulam, ſed toto orbe terrarum diffundendã, id eſt, Chriſti diſcipulos repleuit, progenitis in ore

eorum pro ſigno vniuerſis orbis terrarũ linguis. *Spiritus ſanctus ſcientiã habet uocis. Sapient.1.* ¶Quod verò ſequitur: Et hoc quod cõtinet omnia,ſcientiam habet vocis: cur ſapientia dixerit, manifeſtum eſt, ex eo quod addidit:propter hoc qui loquitur iniqua,nõ poterit latere:vel quod præmiſit: & nõ liberabit maledictum à labiis ſuis,quoniam rerũ illius teſtis eſt Deus, & cordis eius ſcrutator eſt verus,& linguæ illius auditor.Per quæ cõſtat ſic eſſe dictum,ſcientiam habet vocis, ac ſi dixiſſet,nouit,qua mente quiſq; loquatur. Veruntamen in ratione præſentis officii ſciẽtiam linguarum reſpicit, quarum diuerſitatẽ dando fidelibus ſuis magnificè probauit,ſcientiam ſe habere omniũ,per quæ poteſt vox humana variari.

Quòd ſancti ſpiritus effuſio,totius ſit diuini operis cõfirmatio. Caput XXIII.

Pſal.67. BEnè ſupradicto ſancti Spiritus operi cõgruit hæc offerenda:Confirma hoc Deus,quod operatus es in nobis. Nam vt nouerimus, quia ſpiritus ſancti effuſio totius diuinitatis confirmatio ſit, hoc primo dicendum eſt,quid ante aduentum eiuſdem ſancti ſpiritus in apoſtolis ſuis dominus operatus ſit,fidem vtiq; in illis operatus eſt,quæ ex ore Petri pro omnib⁹ ſonuit: Tu es Chriſtus,filius Dei viui. *Matth.16. Fides apoſtolorũ ante aduentum ſpiritus ſancti infirma.* ¶Sed hæc quàm infirma fuerit,antequàm Spiritus ſanctus adueniret, cunctis liquet ſcientibus,quia Petrus, idem Apoſtolorum princeps, vnius ancillæ voce territus, illum quem,vt iam dictum eſt,Chriſtum filium Dei viui cõfeſſus fuerat, ſe noſſe negauit. *Luc.22. Iohan.21.* Vbi verò ſpiritus huius donum accepit,nec Romani principis imperiũ timuit, ſed vſque ad mortem confitens,eadem morte ſua Chriſtum clarificauit. ¶Fidem igitur ſpiritus ſanctus in Apoſtolis confirmauit,atque ideò benè vt dictum eſt,in offerenda canimus: *Cõfirma hoc Deus.&c. Pſal 67. Iohan.4.* Confirma Deus hoc,quod operatus es in nobis,vt per eundem ſpiritum fides eadem in nobis cõfirmetur,ſubiungentes,à tẽplo tuo,quod eſt in Hieruſalẽ,id eſt,ab eccleſia Apoſtolica,quæ vtiquè cœpit ab Hieruſalem, id eſt, à Iudæa, ſicut alibi loquitur ipſe dominus, quia ſalus ex Iudæis eſt. Per eundẽm, inquam, ſpiritum cõfirmari poſcimus, quia præter hunc quicquid credimus, quicquid baptizamur,quicquid molimur, infirmum & vacuum eſſe comprobatur. Nam & cœli,ſcilicet ordines ſupernorum ſpirituum, in eo quidem firmati ſunt verbo domini, vt in ſua natura rationales eſſent & ęterni, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ firmata eſt: qua in ſimilitudine Dei, id eſt, in ſanctitate perſiſtunt. *Iob.24.* Vndè alibi ſcriptum eſt: Spiritus eius ornauit cœlos.

¶In reliquis pręſentis hebdomadæ officiis, cùm penè omnia ſancti ſpiritus nomen perſonent & gratiam,ſola poſſunt Euangelia facere quæſtionem, quid ad aduentus eius pertineant ſolennitatẽ. Quapropter de illis breuiter aliquid dicendum eſt,ad hoc duntaxat, vt eorum,cum ſingulis officiis, quibus deputata ſunt,appareat concordia.

De Officio ſecundæ feriæ.
Cap.XXIIII.

FEria ſecunda legitur hoc Euangeliũ: Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuũ vnigenitum daret,vt omnis qui credit in ipſum, non pereat,ſed habeat vitam æternam,& reliqua. *Euangelium. Iohan.3. Epiſtola. Actor.10.* Hoc quod dictum eſt, non quidem per ſe citius liquet, quid ad præſentem pertinet ſolennitatẽ,ſed quę pręmittitur lectio Actuũ Apoſtolorum,cõſiderata,confeſtim quaſi luminis radius cauſam eius elucidat. *Conſonantia epiſtolæ cum Euangelio.* Loquẽte inquit, Petro,cecidit ſpiritus ſanctus ſuper gẽtiles,qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circunciſione fideles, qui venerant cũ Petro,quia in nationes gratia ſpiritus ſancti effuſa eſt,&c.Iccirco nanq; prædictum Euangelium cum hac ponitur lectione Actuũ Apoſtolorũ,vt comprobetur hoc opus ſpiritus ſancti,quo gentibus pœnitentiam ad vitam dedit,non eſſe factum mutabilitate conſilii,cùm filius antequam pateretur,idem voluerit,licet per ſeipſum tunc gentibus prędicare noluerit, imò diſcipulos mittens dixit eis:In viam gentium ne abieritis: *Actor.10.* Nam quòd hic ait Petrus:In veritate cõperi,quia non eſt perſonarum acceptor Deus,ſed in omni gente,qui timet Deum,& operatur iuſtitiam,acceptus eſt illi: *Matth.10.* Hoc in Euangelio teſtatur filius Dei dicens,miſſum ſe eſſe,nõ ad iudicium, ſed ad ſalutem totius mundi: & ſubiungens, abſq; diſtinctione Iudæi atq; gentilis: vt omnis qui credit in ipſum,nõ pereat,ſed habeat vitã æternam,& cętera quæ ſequuntur.Adeò nihil quidẽ per ſe gentibus prædicauit Chriſtus, ſed de illarũ ſalute ſuiq; apud illas glorificatione multa prædixit. ¶Sic Iſaac nihil quidẽ per ſeipſum iuniori filio ſuo Iacob de afferendis ſibimet cibis mãdauit,ſed per con corporalẽ illi Rebeccam Iacob ſubintroductus eſt,cùm ille benedictionẽ Eſau primogenito ſuo dare diſponeret. *Gene.27. Myſteriũ ueteris hiſtoriæ de Iſaac.* Nam Iſaac Chriſtum,Eſau populum Iudaicum,Iacob gentilem,Rebecca mater ſignificat ſancti Spiritus gratiam. Rebecca nanq; cõſulente, id eſt,ſancto ſpiritu cõſilii prouidẽte, iunior ille filius ſcilicet gentiũ populus, ingreditur ad Iſaac, videlicet ad Chriſtũ, tardante foris Eſau, & occupato in venatiõibus,id eſt, priore populo intento ceremoniis carnalib⁹. Ingreditur, inquam

in quā, iunior populus cum obſeruatione decem mandatorū legis, quæ tradita ſunt populo priori, & ſcientia legis & prophetarū perornatur, velut ille Iacob à matre indutus eſt valdè bonis veſtibus Eſau, habens circa manus collumq́; pelliculas hœdorū, id eſt, apertam proferens confeſsionem peccatorum, ciboſq́; offerés, id eſt fidem, quæ operatur per dilectionem, eandem pręripit benedictioné, quæ in Apoſtolos deſcendit, ſicut audiuimus in ſupradicta lectione. Adhuc loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Galat.5. Actor.10.

¶Magnitudinem tantæ benedictionis hic introitus innuit: Cibauit eos ex adipe frumēti, & de petra melle ſaturauit eos. Per hoc em̄ fœlicitas gētium innuitur, quæ per ſpiritum ſanctum, interioré ſacræ ſcripturæ, tanquam homines rationales, percipiunt medullam, cùm Iudęi carnales, tantum exteriorem, vt irrationalia pecora, ſectentur paleam. ¶Sermo nanq; diuinus frumentum eſt, in quo literæ ſuperficies, palea ſenſus verò Spiritualis qui à nobis quæritur, medulla eſt. Vndè liquet, quòd Spiritus ſanctus quaſi pinguedo diuinæ ſubſtantiæ ſit, de quo in Pſalmo dicitur: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, quia videlicet eius inſpiratio verbi Dei pinguedinem noſtris animabus inſerit. Cibauit, inquam, Eccleſiam de gentibus ex adipe frumenti, vt dictum eſt. ¶Saturauit etiam eos melle fluente de petra, id eſt, doctrina & ſapientia & ſolutione arcanorū, quę præceſſerūt de domino Ieſu, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Propter quod de eodem ſpiritu in communione dicitur: Spiritus ſanctus docebit vos, quæcunq; dixero vobis. Offeréda, intonuit: non dubiè ad hoc ipſum congruit, quia per Spiritum ſanctum apparuerunt fontes aquarum, id eſt, intellectæ ſunt ſcripturæ prophetarum.

Pſal.80. Cibauit eos ex adipe frumenti.

Et de petra melle ſaturauit eos. Coloſſ.2. Iohan.14.

Quòd Spiritus ſanctus extra catholicam non datur eccleſiam. Caput XXV.

Extra eccleſiam Apoſtolicam non datur ſpiritus ſanctus.

IN officio tertiæ feriæ prædicatur nobis, extra catholicam Eccleſiam non poſſe dari Spiritum ſanctum: ſoliſq́; apoſtolicæ fidei pręſulibus eſſe datū, vt per impoſitionem manus ipſorum hi, qui confirmandi vel ordinandi accedunt, accipiant eiuſdem ſpiritus ſancti donū. Sic enim habet, quæ in hoc officio poſita eſt, lectio Actuum Apoſtolorum: Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolimis, quia recepiſſet Samaria verbū dei, miſerunt ad eos Petrum & Iohannem: Nondum enim in quenquam illorum venerat ſpiritus ſanctus, ſed baptizati tantum erant in nomine domini Ieſu. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum. ¶Et vt ſciamus non niſi per Apoſtolicæ fidei ianuam intrari debere in ſanctam eccleſiam, nec aliter accipi ſpiritus ſancti gratiam, congruè lectioni huic coniungitur hoc Euangelium, in quo dominus ait: Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile, ſed aſcendit aliundè, ille fur eſt & latro, & cęt. Paſsim per libros patrum ſentētiæ reperiuntur, quibus confirmatur, talium ſacramenta, ſpeciem quidem pietatis habere, virtutem autem eius abnegare: quomodò palmes cū fuerat abſciſſus de vite, palmes quidem eſt, ſed iam fructificare non poteſt: & manus cùm abſciſſa fuerit de corpore, manus quidem eſt, ſed corporis vitam, ſenſumq́; in ſe retinere non poteſt.

Actor.8.

Non intratur in ouile, niſi per fidē Apoſtolicam. Iohan.10. 2.Tim.3. Iohan.15.

¶Quapropter cùm baptizati à talibus, ad catholicam reuertuntur eccleſiam, non quidē repetitur in illis lauachrum carnis: ſiquidem baptizati ſunt in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti: multæ quippe hæreſes ſic quoq; baptizant, ſed per impoſitionem manuum accipiunt ſpiritum ſanctum, quem foris (vt dictum eſt) accipere non poterant. Hoc igitur, vt ſupradictum eſt, officio declamatur, foris non dari ſpiritum ſanctum, ſed intus per epiſcopos, quorum eſt, manus imponere, ex ſucceſsione Apoſtolorū, quorū & illa vox eſt in introitu, manus imponētiū & dicētiū: Accipite iucunditaté gloriæ veſtræ, gratias agentes Deo, qui vos ad cęleſtia regna vocauit. Quod de apoſtolicis ſumptū epiſtolis parcè à litera detortū eſt. Nam pro eo quod dominus ait: Accipite ſpiritum ſanctum, iſti verecundè vtētes eius vice, dicunt: Accipite iucunditatem gloriæ veſtræ: Siquidem Paulus ad Corinthios ſcribens, qui ab eiuſmodi furibus & latronibus, quos in ſupradicto Euangelio dominus percutit, multiſariè ſubuerſi fuerant, id eſt, à pſeudoapoſtolis, quia gloria veſtra ſumus ait: Et in alio loco: Gratias, inquit, gentes Deo, &c. Catholicorum quippè atq; orthodoxorum glòria eſt, quòd per oſtium intrauerunt ouile ouium, id eſt, per fidem illorum, qui non ſuam, vt hæretici, ſed Dei gloriam in ſpiritu ſancto quærunt. ¶Vnde & in cōmunione canimus: Spiritus qui à patre procedit, ille me clarificabit. Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: Spiritum, qui à patre procedit, quicunq; dabunt vel accipient, non ſuam ſed dei gloriam vel glorificationem quærét: In offerenda quoque, portas cœli aperuit dominus, donū ſancti ſpiritus prędicatur, quo ſcriptupturæ ſacrę apoſtolis, & per Apoſtolos nobis

Reconciliatio per manus impoſitioné.

Accipite iucunditaté gloriæ veſtræ. Iohan.20. 2.Cor.1. Ephe.5.

Iohan.16. Gloriam Dei catholici: Hæretici ſuam quærunt.

apertæ ſunt, vt manna verbi Dei plueret nobis dominus in abundantiam, quorum authoritate eccleſia catholica ab inſurgentibus in ſe hæreticis exaltatur, ſicut in ſequẽti verſu canimus.

Quod ieiuniũ æſtatis ipſa pẽtecoſtes hebdomada celebrandum ſit. Cap. XXVI.

Rom. 5.

IN officio quartæ ferię prędicamus eã, quæ per Spiritũ ſanctũ data eſt, eccleſiæ multiplicem ſcientiã, conſonantibus maximè his, quæ ieiunio deputatæ ſunt euãgelicis ac propheticis lectiõibus. Illæ nanq; lectiones triũ dierum ieiunii magis conſonant officiorum partibus reliquis, nõ ſolũ ſenſu, ſed interdũ & litera, vt ille introitus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, qui de lectione epiſtolæ, quæ ieiunio deputatur, ſumptus eſt.

Ieiunium pentecoſtes rationabiliter ab eccleſia Romana inſtitutum.

¶ Vnde ſatis Eccleſiaſticè & hoc Romana cẽſet authoritas, vt ſemper in hac ſacra pentecoſtes hebdomada, ſiue tardius ſiue temperius termini occurrant, ieiuniorum celebretur ſolennitas, quod ab antiquis quoq; pręfinitum eſſe Apoſtolicis, non dubia teſtantur ipſorum ſcripta. Non enim ab illis tradita eſt noua hæc allegoria, ſecundum quam viſum eſt quibuſdam noſtrorum, à prima hebdomada Martii tres obſeruare hebdomadarũ τεσσαραδεκάδας, vſq; ad natale domini ad ſimilitudinẽ trium τεσσαραδεκάδων, quas Matthæus in Chriſti generatione contexuit. Sed quia primum ieiunium veris, ſecundum ęſtatis eſt, & terminus quadrageſimæ nunquam ante veris initium, pentecoſtes verò nũquam ante ęſtatis occurrit introitum: placuit iure venerandæ matri Romanę eccleſiæ, in prima quadrageſimæ hebdomada, & in ipſa pentecoſtes ſolennitate, ieiuniorum eorundem officia pręfigere, nec vnquam propter velocitatem aut tarditatem terminorum eadem confundere.

Ieiunium non contriſtat ſolennitatẽ ſpiritus ſancti.

¶ Nec verò contriſtat aut obſcurat, ſed magis illuſtrat obſeruãtia ieiuniorũ, illam de aduentu ſancti Spiritus ſolennitatẽ: quippè, quia delitię Sancti ſpiritus, delitiarũ carnalium faſtidium important electorum mentibus: & quia ſponſus ablatus eſt, ieiunãdum eſt filiis eius, hoc Spiritu ſancto paracleto, ſic ſuam diſpenſante gatiam & conſolationem, vt delectentur gemitibus inenarrabilibus, gementes vt columbę, gemitumque pro cantu habentes. Igitur hęc officia ſecundum ieiunium, quomodò ſuis in partibus conſonent, breuiter eſt aperiendum.

Matth. 9. Rom. 8. Mich. 2.

De officio quartæ feriæ. Multiplicem eccleſię ſcientiam per Spiritum ſanctum eſſe datam. Cap. XXVII.

Dan. 1.

PRimò officium quartę ferię, multiplicẽ, vt ſupradictum eſt, pręđicat Eccleſię ſciẽtiam: quia iuxta quod ait Daniel, pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia: ſtudio virorum illuſtrium, quæ ſpiritu ſancto illuminati ſuut, de libris Moyſi paciſq; prophetarum ſcriptis tanta creuit copia librorum, vt nos legentes, tanquam laſsi conuiuæ, plura relinquentes, videamur abſiſtere. Hoc myſticè ſanctum nobis innuit Euangelium, de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiatis quinque millibus hominum, & duodecim cophini ex fragmentis impleti ſunt. Aucti ſunt enim domini benedictione, ſancti ſpiritus effuſionem ſignificante: quo dato, lex & prophetæ inter ſtudia tractantium, ſicut illi panes inter ora cõmedentium multiplicati ſunt. De quo ſpiritu in lectione prima dicit ſapientia: quia ſpiritus domini repleuit orbẽ terrarum, &c. Et Eſaias in lectione ſecunda: Noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſsimè quem elegi. Effundam enim aquam ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Et exponẽs quid dixerit: effundam, inquit, ſpiritum meũ ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper generationem tuam. His conſonè pręcinit introitus: Deus cùm egredereris coram populo tuo, iter faciens eis, habitans in illis. Hic ſiquidẽ particulatim de Pſalmo LXVII. ſumptus eſt, qui pſalmus totus de exaltatione Chriſti, & eccleſię glorificatione compoſitus eſt. Nam per prędictã ſcientiam, & cętera chariſmata Spiritus ſancti, egreſſus eſt Deus, id eſt, notus fact' eſt in cõſpectu populi Chriſtiani, proſperũ iter faciens eis, remotis videlicet priſtinis errorum laqueis. ¶ Et quia prędicti doctores ſancti, quorum & illa vox eſſe poteſt in offerẽda: Meditabar in mãdatis tuis quæ dilexi valdè: qui meditando diligenter ſacras expoſuerunt ſcripturas, idipſum dicũt omnes, & non ſunt in eis ſciſmata: bene in communione recitatur eis illud domini dictum, quod amplectuntur ipſi: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.

Iohan. 16. Eſai. 44. Sapient. 1. Pſal. 67. Pſal. 118. 1. Cor. 1. Iohan. 14.

De officio ſexte feriæ: Synagogam per fidem eſſe reſuſcitandam. Cap. XXVIII.

FEria ſexta pulchro & mirabili myſterio ſignificat in Euangelio nobis illud, quod futurum de ſynagoga ſperamus, videlicet ꝙ tandẽ per fidẽ Chriſti ſuſcitanda ſit, quæ nũc pręinuidia mortua eſt, ex quo Spiritus ſancti gratia veniencẽ de gentibus eccleſiã ſuſcepit. Mulier nãq;, quæ à fluxu ſanguinis, tactu fimbriæ veſtimẽto ſaluatoris, ſanata eſt: eccleſiã de gentibus, archiſynagogi filia, quam idem dominus reſuſcitat, ſynagogam, quæ nunc (vt dictũ eſt) per infidelitatẽ mortua eſt, ſignificat. In quo illud mirabile valde eſt myſticũ que,

que,quod quãdoq; filia nata eſt archiſynago gi, tunc mulier iſta cœpit infirmari,& quãdo hæc ſanata eſt,tunc illa obiit. Sic enim ſcrip-
Matth.9. tum eſt in Euangelio: quia puella erat anno-
Marc.5. rum duodecim,& mulier fluxũ ſanguinis patiebatur annis duodecim. ¶ Quid pulchrius, quid cõuenićtius? Nã quãdo in Abrahã,Iſaac & Iaccob ſynagoga nata eſt, gẽtilitas ſordib⁹ idololatriæ tanquam fluxũ ſanguinis, cœpit languere. Et quoniam trahente & ſuſcipiente Spiritusſancto teſtificatus eſt in Cornelio, hæc ſanata eſt:tũc ſynagoga inuidens,& indi-
Act.10. gnam vitæ æternæ ſe iudicãs,mortua eſt.Sed
Actor.13. iterũ reuiuiſcet,poſtquam plenitudo gentiũ
Rom.11. ſubintroierit, quod præſenti factura prædi-
Iohel 2. catur gratia ſpiritus ſancti. Huic in præeunte prophetica lectione dicitur ſub nomine ciuitatis ſuæ Sion:Exultate filiæ Sion,& lætamini in domino,qui dedit vobis doctorẽ iuſtitiæ, deſcendere faciat ad imbrem matutinũ, & ſerotinum in principio.¶ Per imbrẽ matutinũ & ſerotinũ doctrinã ſignificat Euangelicã,quæ illis & primo tempore tanquam matutinus imber,miſſa eſt:& nouiſſimo tanquã ſerotinus,mittẽda eſt. Et comedetis, inquit, veſcentes,& ſaturabimini, & laudabitis no-
Iohan.6. men domini dei veſtri,qui fecit vobiſcũ mi-
Pſal.70. rabilia.Comedetis,inquam, non cibum qui perit,ſed qui permanet in vitam æternam:de quo ad introitũ in perſona eius,quæ ſuſcitanda eſt,dicimus: Repleatur os meũ laude tua, &c. ¶ Quapropter nec illud à myſterio vacat,quod cum puellam dominus ſuſcitaſſet,
Luc.8. additũ eſt: Et iuſsit illi dare manducare. Refecta enim interius dicet id quod, in offerenda canimus:Benedic anima mea domino,&c.
Pſal.102. Et tunc magis vniuerſaliter impletum erit, quod in communione canimus: Spiritus vbi
Iohan.3. vult ſpirat,videlicet habens poteſtatem,cum vult,vadere ad gentes, & iterum venire ad Iu-
1.Cor.12. dæos, vbiq; ſua ſe voce prodens, quia nemo poteſt dicere, dominus Ieſus,niſi in Spiritu ſancto.

De officio ſabbati: Duos populos gentilẽ & Iudaicum pacem & concordiam habituros.Caput XXIX.

SAbbati officio, duorum concordia populorum præſignantur,Iudæi ſcilicet atque gẽtilis,qui tandẽ vno eodemq; ſpiritu ſe illuminatos profitentes,agnitum ambo ſine cõtrouerſia ſequẽtur Chriſtũ. Duo nãq;
Matth.20. cæci, qui in Euangelio referuntur illuminati,hos duos ſignificant populos, quod ex præeunte lectione Epiſtolæ manifeſtum eſt. Quibus enim niſi Iudæorum pariter & gentium, duobus contra ſe inuicem rixantibus
Rom.5. populis Paulus ait: Iuſtificati igitur ex fide pacẽ habemus ad Deum, per dominũ Ieſum Chriſtum?Quod ſuperiora legentibus atque intelligentibus clarum eſt, vbi longa & valida diſputatiõe cauſatur Iudęos & Gręcos omnes ſub peccato eſſe,nec iſtos excuſabiles eſſe propter ignorantiã dei:nec illos iuſtificari potuiſſe ex operibus legis, & omnibus æquè neceſſariam eſſe Chriſti gratiam.Quibus omnibus ſub peccato cõcluſis tandem infert:Iuſtificati igitur ex fide,&c. Itaq; duo cæci illuminati,myſticè duo ſunt populi, quorum & & illa vox eſt in introitu ſumpto, de prædicta lectione epiſtolæ: Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per inhabitantem ſpiritum eius in nobis. Adeò ieiunium fieri præſenti hebdomada,ratio vel authoritas exigit, vt maximè officijs conſonent lectiones,& euangelia ad ieiunium pertinentia. ¶ Sed & lectiones quinq;, ſi cõſiderẽtur,ſpiritus ſancti Iohelis.2.
gratiã teſtantur,omnes quidem ſignificatio- Leuit.23.
nibus rei competentibus, quædã autem apertis vocibus, vt hæc prima Iohelis prophetæ: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnẽ, &c. Secunda quoque,qua dicitur: Numerabitiſq; ſeptem hebdomadas plenas vſq; ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ: præſentem ſolennitatem contingit,quam numeratis à paſchę die ſeptem hebdomadibus, pro aduentu Spiritus ſancti celabramus,quæ magna,& apud antiquos in memoriam datæ legis feſtiuitas hebdomadarum erat,& apud nos in memoriam datę gratię, id eſt remiſsionis peccatorũ iucundus iubilęus eſt. Et quia poſt factam duorum concordiã populorum, in breui dominus venturus eſt,rectè filias abſentiam ſponſi deflentibus, & cum deſiderio Iohan.14.
reditum eius expectantibus, illa conſolantis verba in communione canimus:Non vos relinquam orphanos,veniam ad vos iterum,& & gaudebit cor veſtrrum.

Quod ſingula officia,quæ prædicta ſunt, ſingulis ſancti Spiritus donis conueniant. Cap.XXX.

NVnc in quo ſingulis donorũ Spiritus ſancti ſingula conueniant officia,breuiter perſtringendũ eſt. ¶ Prima duo Iohan.17.
ſabbati & ſequẽtis die pentecoſtes officia,ſpiritum ſapientiæ & intellectus prędicant. Sapientiam namq; & intellectum apoſtolis dedit, vt ſicut ſabbato cantauimus:Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & intelligerent ſcripturas, ſicut ipſa die pentecoſtes legimus,domino promittente: Paracletus au- Actor.4.
tem Spiritus ſanctus,quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia,quæcunque dixero vobis. Eoſdem enim & ſapientes, qui noſſent,quandò deberẽt proferre

ſermonem: & intelligentes vt ſcripturarum myſteria non ignorarent, qui hactenus idiotæ fuerant, & ſine literis, cœleſte magiſterium reddidit. Actor.10.

SEcundæ feriæ officium ad ſpiritum conſilij pertinet, quia de aſſumptione gentium Deum collaudant, quorum ſalus dũ in ſecreta Dei voluntate eſſet, ipſi Apoſtoli
Ioan.10. illud ignorabant conſilium, donec Petro diceretur in exceſsu mentis: Quod deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris: quo loquente poſtmodum, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum, quod ideo, vt ſupradictum eſt, commemorat officium.

FEriæ tertiæ officium, Apoſtolos & eorũ ſucceſſores cõmendat in eo, quod aduerſus fures & latrones, qui aliundè aſcendunt in ouile ouium, id eſt, aduerſus pſeudoapoſtolos vel hæreſiarchas, confortari ſpiritu fortitudinis audét, dum cauſa expoſcit, & dicunt: Nam gloria veſtra ſumus: & glorientur non inſipienter, ſed veritatem dicentes:
Iohan.6. Quapropter hoc officium ad ſpiritum fortitudinis pertinet.

QVartæ feriæ officium ſpiritum ſciétiæ prædicat, quod maximè ex Euangelio claret, quo benedictionem domini panes multiplicati referuntur, de cuius rei myſtico ſenſu ſuperius iam dictum eſt. Luc.8.

SExtæ feriæ officium reſpicit ad ſpiritum pietatis. Opus enim pietatis eſt, quod dominus puellam reſuſcitat, iubetque dari ad manducandum: imò quod per illud ſignificatur, quia mortuam nunc ſynagogam, in fine reſuſcitans per fidem, replebit os eius laude, vt piam eloquatur iuſti iudicij Dei cõfeſsionem.

SAbbati officium ad ſpiritum timoris pertinet, quia videlicet cùm duo cæci ſupradicti, id eſt, duo populi ſuum pariter agnouerint illuminatorem, propè erit dies iudicij, quæ cauſa timoris & tremoris erit etiam electis. 1.Pet.4.

¶Nec mirum hunc ordinem officiorũ deſcendendo à ſpiritu ſapientiæ ad ſpiritum timoris deduci: paſchalis verò hebdomadæ officia aſcendendo à ſpiritu timoris ad ſpiritum ſapientiæ perduci, quia per hæc deſcenſus ad nos Spiritus ſancti, per illam verò noſter aſcenſus ad ipſum digeſtus eſt, quod plenius dictum eſt in eiſdem paſchalibus officiis.

LIBRI DECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER VNDECIMVS.

Cur poſt ſolennitatem ſancti Spiritus, officium de ſancta trinitate ponatur. Caput I.

CElebrata ſolennitate de aduentu ſancti Spiritus, ſtatim eueſtigio gloriã ſanctæ trinitatis dominicæ ſubſequétis officio, recta diſpoſitione cõcinim², videlicet quia poſt aduentum eiuſdem Spiritus ſancti, prædicari ſtatim, & credi, & in baptiſmo celebrari cœpit fides & confeſsio nominis patris & filii & ſpiritus ſancti. ¶Nam antea præſente in carne domino, nuſquã nominis huius diſtinctionem apertè traditam vel obſeruatam legimus, niſi cùm poſt reſurrectionem ſuam ait diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & Spiritus ſancti. Sed tunc quidem hæc regula tradita eſt, nunc autem primum actu exhibita, vbi ipſa die pentecoſtes primitus in tribus millibus Eccleſiæ baptiſma celebratũ eſt. ¶Sicq; cœpit innoteſcere terris, fortitudinis, nomen domini, propugnantibus magni Dauid regis Chriſti ducibus, ipſo quidẽ corporaliter abſente, ſed per diuinitatis præſentiam totam belli ſummam regente ac diſponente, ſummaque cura nitentibus fidiſsimis eius ducibus, dum capitur ciuitas aduerſa, vt nõ ſuo, ſed eius nomini aſcribatur victoria, quemadmodum & Dauid illi dictũ legimus à duce ſuo, obſiſtente Rabath filiorũ Amon: Cõgrega populum & obſide ciuitatem, quia capienda eſt vrbs, ne cùm capta fuerit, nomini meo aſcribatur victoria. 2.Reg.12.

De quo & ſubditur, quia tulit diadema regis eorum de capite eius, & impoſitum eſt ſuper caput Dauid. Pro regis eorum, in Hebræo ſcribitur Melchom. Vnde Hieronymus: Rex eorũ vocatur idolum eorum, quòd hic vocatur Melchom, cuius diadematis aurum conflaſſe & purgaſſe dicitur Dauid ſecũdum legem,

legem,& feciſſe indè ſibi diadema,quod hic poſitum ſuper caput eius dicitur. Sic vtiquè cultum idolorum tulit noſter Dauid,& de ſummis principibus illa colentibus, tanquã de diademate illorum ſe atq; ecclesiam ſuam coronauit. Vndè eidem eccleſiæ ſuæ dicit in
Cant. 4. Canticis:Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum,de montibus pardorum.¶Nam & tunc tulit idem Dauid vxorem Vriæ Ethæi, ip-
2. reg. 11. ſumque Vriam fecit occidi,ferentem in manu ſua ſcriptam ſuæ mortis ſententiam, graue quidem committens piaculum ſecundum rem geſtam,ſed grande præſignans myſterium,per Chriſtum regem verè manu fortem atque deſiderabilem ſuo tempore peragendum. Sic enim hic verus Dauid dominus noſter,cùm in ſolario domus ſuę deambularet, id eſt, in paternæ maieſtatis ſolio iam regnaret poſt meridiem, id eſt, poſt paſsionis ſuæ pondus & æſtum, iamq; miſiſſet Apoſtolos ſuos ad prædicandum cunctis gentibus,quæ hic per Rabath ciuitatem filiorum Amon fi-
Rom. 7. gurantur, vidit legẽ, quam dederat per Moyſen, ſanctam quidem & bonam,ſed inutiliter carnali copulo cohærentem,ſicut infructuoſo coniugio Berſabeæ, pulchra quidem valdè, ſed ſterilis iuncta erat Vriæ Ethæo. Tollenſque eam ſcilicet legem ſacram,& ſpiritui ſuo ſenſum eius copulans virum eius ſuperbum, ſcilicet Iudaicum populum, cuius ſuperbia ſignificatur per Vriæ vocabulũ:Vrias enim interpretatur lux mea dei. Lucẽ quippè Dei ac ſcientiam ille populus putabat ſuam eſſe propriam, tanquam deus Iudæorum tantum ſit deus,non etiam gentiũ. Illum,in-
Rom. 3. quam, carnalem populum hoc modo interficit,ablato à corde eius interiore ſenſu,legis ſuæ literam ſolam in manu derelinquit, qua accuſante reus teneaẽ,ſicut ait ipſe dominus:
Iohan. 5. eſt qui accuſet vos Moyſes, in quo vos ſperatis. Hoc benè per illud figuratur, quòd cõ ſcriptam à rege Dauid mortis ſuæ ſententiã
2. reg. 11. Vrias ipſe portare iubetur.

¶Igitur celebrata, vt ſupradictum eſt, ſolennitate de aduentu ſancti ſpiritus,quo accepto,ſtatim ſanctæ trinitatis fidem prędicare cœperunt apoſtoli: rectè huius ſequentis dominicæ tam nocturno quàm diurno officio, nomen & gloriam prędicamus eiuſdem ſanctæ & indiuiduæ trinitatis.

¶De cuius ſubſtantiæ vnitate,perſonarum que trinitate, quia magni & catholici patres magna & digna conſcribentes, ſua quaſi vt vindemiantes repleuere torcularia, nos quaſi colligendo racemos poſt vindemiatores,& ipſi in benedictione dei ſperantes,nouiſsimi pro eadem fide verba catholicæ pacis effari cupimus.

Quòd nomen patris & filii & ſpiritus ſancti, propria veri dei deſcriptio ſit. Caput II.

NOmẽ patris & filii & ſpiritus ſancti perfecta & integra vnius veri dei diffinitio eſt,omniũ quicũq; dicantur,vel aliquandò dicti fuerint dii,ſiue in cœlo ſiue in terra cunctã amputãs tubã,quorũ omniũ alii falſo dicti ſunt dii, quos vario errore deluſa gentilitas coluit, alii non naturaliter dii,ſed accidentali dono à vero Deo deificati, iux-
ta illud: Ego dixi,dii eſtis:& filii excelſi omnes. ¶Nam cætera quidem quamuis propria ſummę & vnius dininitatis nomina,humana præſumptio falſis diis affinxit, vt creatores atq; rectores orbis terrarum immortales ac ſempiternos,cæleſtes atq; omnipotentes eos nũcuparet,& ſimilia,quæ poeticis quoq; figmentis inſerta dęmones paſcere conſueuere, vocabula illis imponeret. ¶At verò nomen Eſai. 64.
hoc à ſeculo nõ fuit auditũ,nec homines de corde ſuo comminiſci potuerunt, videlicet quia ſignificatum eius oculus nõ vidit,& auris non audiuit,& in cor hominis non aſcendit. Solent quippè prius res intelligi, & poſt ad placitũ nomina illis imponi,ſicut aiũt mani quoque philoſophi gẽtilium, ea quę ſunt in voce,ſunt earũ, quæ ſunt in anima paſsionum notæ. Sed ſignificatum ſupradicti nominis patris,& filii & ſpiritus ſancti,nullus eorũ nouit,qu ideos ſibi finxere, quos voluerunt. Rebus ergò quas deos appellauerunt, nomẽ hoc adinuenire vel imponere nequiuerũt.Solus ipſe deus nomẽ ſibi hoc impoſuit,vbi dixit:Euntes docete omnes gentes, baptizan- Mat. ult.
tes eos in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.Cuius ſignificatum & ſi prophetæ vtcunque nouerunt,tamen ipſum nomen edicere non debuerunt,videlicet quia mũdus adhuc infans, ipſum nominis capere non poſſet ſignificatum. ¶Perfecta igitur, vt prædictum eſt, & integra veri Dei diffinitio eſt, nomen hoc Dei viui, manifeſtam faciens diſcretionem, quò pertineant hi, qui ſcriptum illud habent in frontibus ſuis, de quibus clamatum eſt in Apocalypſi ab angelo aſcendente ab ortu ſolis, & habente ſignum dei viui: Nolite nocere terræ & mari,nequè Apoc. 7.
arboribus,quoaduſque ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorum.Tunc enim ange- Iſa. 4.
lus ille magni conſilii clamauit quatuor angelis,id eſt,quatuor principalibus regnis, id quod ſupradictum eſt, quandò clamore prædicationis euincente,factũ eſt, vt reges quoquè & imperatores ad fidem conuerſi,nõ obſtarent

Pſal. 81.

ſtarent docentibus & baptizantibus in nomine patris & filij & Spiritus ſancti.

De ſignificato eiuſdem nominis patris & filii & ſpiritus ſancti. Cap.III.

AD ſignificatum verò ſiue myſteriũ huius tanti nominis intelligendũ, mundandus eſt, quo ſolo Deus videri poteſt, cordis oculus: ſicut cùm ſolem iſtum aſpicere volumus, oculũ corpóreum à puluere ſi fortè incidit, mundare neceſſe habemus. Nam nomen quidem patris & filij, & ſpiritus ſancti, carnales quoque qui ſunt in Eccleſia, multę quoq; hęreſes, non ſolũ carnis puluere cęcutientes, ſed & impietatis tenebris palpantes, nomen hoc memoriter tenent & cõfitentur: quia videlicet Euangelica autoritate, quæ voce domini tradita eſt, vtcunq; tenentur. At verò ſignificatum nominis, ab his tantum, qui cordis oculos emundauerunt, videtur nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem videbitur, cùm venerit quód perfectũ eſt. Qui ergò eiuſmodi ſunt, intelligunt per hæc pia naturæ vocabula patris & filii & ſpiritus ſancti, verã & vnicã ſummæ diuinitatis gloriã, videlicet quia & nunc, & antequã quicquam faceret, vnus idemq́;, & ſolus erat Deus, ſed non deſertus neq; ſolitarius: ſolus inquam, ſed in ſubſtãtia, ſolus & vnus, ſed non in perſona. 1.Cor.13.

Quòd his relatiuis nominibus magis quàm ſubſtantialibus natura Dei ſignificetur. Caput IIII.

IPſum diuinæ naturæ arcanum his relatiuis magis quàm quibuſlibet ſubſtantialibus exprimitur nominibus. Subſtantialia nanq; dicimus nomina, quæ tribus ęquè perſonis ſunt communia: qualia ſunt, Deus omnipotens, increatus, immẽſus, ęternus, & his ſimilia. Hęc autẽ relatiua ſunt, quia videlicet, pater alicuius pater eſt, & filius alicuius filius eſt: & Spiritus ſanctus alicuius ſpiritus eſt. ¶ Sciendũ verò, quia relatio nõ ęquè in omnibus cõuertitur. Nã pater quidẽ ad filiũ refertur & conuertitur, quia pater filij pater eſt, & filius patris filius eſt: ſpiritus autem ſanctus patris quidem & filii ſpiritus eſt, ſed non cõuertitur. Non enim pater ſancti ſpiritus pater eſt, neq; filius ſancti ſpiritus filius eſt. Sed idem ſpiritus ſanctus dicitur, & eſt donum, quo nomine relatio rectè reciprocrári poteſt. Donũ quippè datoris donum eſt, & dator doni, dator eſt. ¶ His inquã, relatiuis nominibus magis quàm ſubſtantialibus commendatur nobis, quid amemus, laudémus, glorificemus. Quid enim creaturæ beneuolẽtia creatori ſuo magis cupiat, quàm illud, vndè potiſsimum ipſe gloriatur dicens: numquid ego qui alios parere facio, ipſe non pariam: ſi ego qui aliis generationem tribuo, ſterilis ero. Quod licet de adoptiuis dictum videatur filiis, principium laudis ab illius habet genitura filij, qui ſolus naturalis eſt, cuius participatione alii fiũt adoptiui filij: quia ſolum illum pater, qui hęc loquitur, genuit: alios autem creauit, nec de ſua ſubſtantia genuit, ſed per gratiam ſuam regenerauit. Eſa.66. Rom.8. Gal.4. Tit.3.

Cur tres perſonas confitentes, tres tamẽ deos dicere prohibetur. Caput V.

ICcirco autẽ tres perſonas cõfitentes, tres deos nihilominus dicere prohibimur, quia nec ipſa, quæ prędicta eſt relatio, Deo per accidens euenit, nec aliud quodlibet accidens diuinę ſubſtantię ſe interſerit. Nõ enim in his tribus perſonis vlla eſt diuerſitas, aut quantitatis, aut qualitatis, aut tẽporis, aut loci, aut faciendi, aut patiendi, aut ſitus, aut habendi. Quantitatis, eò quòd ſubſtantialiter tam pater, quàm filius, & ſpiritus ſanctus ęquè ſit immenſus: Qualitatis, eò quòd item ſubſtantialiter ęque ſit ſanctus, iuſtus, & bonus: temporis, eò quòd ęquè ſine initio ſit: loci, quòd ęquè incircunſcriptus & in omni loco ſit: faciendi, eò quòd operatio trinitatis ęquè impermutabilis ſit: patiẽdi, eò quòd ęquè nulli ſubiacet paſsioni: ſitus, eò quòd ęquè nulla teneatur poſitione locali, iacendi aut ſedendi. Eius verò generis, quòd dicitur habere, eò quòd nũquam de Deo niſi figuratè prędicetur calceatus, armatus, coronatus, & his ſimilia. ¶ Vnde ergò numerus deorum in trinitate poteſt aſtrui, vbi deeſt accidentium multitudo, quę ſola in his, quę ſub eadem ſpecie ſunt, indiuiduis numerum facit? Nam verbi gratia, cùm ſit homo ſpecialis vnus, & omnes homines ſpecie ſint vnus (vt ipſi quoq; gẽtiles perhibent philoſophi) ſcrutare, quęcunq; in indiuiduis numerum faciunt, & nihil omninò inuenies præter ſolam multitudinem accidentium. Sed hęc (vt dictum eſt) à diuinitate penitus aliena ſunt. Quapropter nec eſt, cur vel vndè dicatur pluralitas deorum.

Quod diuina ſubſtantia propter ſui ſimplicitatem nullis accidentibus ſubiacet. Caput VI.

CAuſa manifeſta eſt, cur ſubſtantia creatrix accidentia non ſuſcipiat, ſi primo attendas, cur eiſdem creata ſubſtantia ſubiaceat. Videlicet accidẽtibus iccirco ſubiacet, quia quæcunq; illa ſit, ex materia ſimul & ex forma conſiſtit, verbi gratia: velut artifex cum fabrili arte ſtatuam figurat, materia eius eſt ęris ſpecies, forma verò, quęuis inducta per artem effigies, ſcilicet imago imperatoris,

toris,aut ſi maluerit ſimulacrum Iouis. Ita ꝙ ſtatuã nominamus,non eſt id quod eſt, quia non vnũ aut ſimplũ aliquid eſt.Sic nec ipſum æs, antequàm in illo aliquid figuretur, ſimplum quid eſt,vtpotè cuius materia terra eſt, multùm ipſa differens,quæ videtur æris ſpecie.Ipſam quoq; ſi conſideres terram, nõ eſt id quod eſt, vtpotè quæ à forma nomen hoc habet: Dicitur enim terra,eò quòd ſit grauis & ſicca.Suum aũt eſſe ſumit ex hyle,quam dicunt materiã creatã informẽ.Similiter homo nõ eſt ſimpliciter hoc vel hoc, videlicet quia cõſtat ex partibus,quę ſunt anima & corpus, quas ſolubili vinculo nexas, proculdubiò mors diſſociat. Sic & cætera quæcũq; ſunt,ex materia ſimul & forma, vt dictum eſt, conſiſtunt,ideoq; accidentium multitudini ſubiacẽt,& mutabilia ſunt. ❡At verò Dei ſubſtãtia ſimplex eſt non formata, ſed ſolùmodò forma,forma inquam,carens materia.Vndè neſcio, quod ſancti ſpiritus organũ cecinit præmiſſum,cõfirmatũ eſt cor virginis,in quo diuina myſteria angelo narrante concepit, ſtatim ſubijciens: Te forma præ filiis hominũ caſtis ſuſcepit viſceribus. Hoc verè catholicus eccleſiæ præcentor prædixit: Formam enim, id eſt Deum, beata virgo caſtis viſceribus ſuſcepit, & hominem eadem forma ſpecioſum præ filiis hominum nobis protulit. ❡Hoc vnũ eſt quod formatum nõ eſt. Vndè ergò accidentibus ſubiaceat? Nam quòd cætera ſunt mutabilia,de ſua,vt dictum eſt,trahunt materia. Hoc vnum ſine materia eſt, & ideò verè eſt,nulloq; nixum eſt,quod eſt,prę cunctis ſolidum,ſuper omnia pulchrum. Nõ

1.Cor.1. poteſt quicquã ineſſe, præter id quod ipſum eſt,nec eñ poteſt accidentibus eſſe ſubiectũ. Cumq; ſit ſubſtantia,non eſt ſuſceptibile cõtrarium,licet hoc non capiat ſapientia mundi,quam hic idem Deus ſtultam fecit.

Quòd relatio nominũ patris & filii & ſpiritus ſancti, nullatenus in Deo accidens ſit, licet relatio vnum de accidentibus ſit. Cap. VII.

IGitur tres perſonas,vt ſupradictum eſt,cõfitentes,tamen tres dicere deos iure prohibemur, & quæcũq; ſubſtantiæ nomina ſunt, numero plurali prædicare non debemus.Solummodò perſonas triplicamus, quoniã ad hoc manifeſta relatiõe,id eſt,relatiuis nominibus,patris & filii & ſpiritus ſancti,ritè compellimur.❡Sed hęc ipſa relatio,licet in multitudine accidentiũ ſecundũ hominẽ rectè cõputetur: ſciendum tamen, quia deo nullatenus accidiſſe concedimus.Non enim ex tempore accidit Deo,vt pater eſſet,aut filium generaret,quemadmodùm homini, qui longè antè in ſua ſubſtantia perfectus eſt,quàm pater ſit,aut filium generet.Trãſeunda eſt tota hæc noſtræ mutabilitatis nebula, & purgato cordis oculo (ſicut initio iam dictum eſt)videndum eſt ſaltem per ſpeculũ in ænigmate, quia lõgè aliter de deo natus eſt Deus,quàm de homine homo per carnis fluxum temporaliter & localiter naſcitur.Ad quod nõnihil adiuuat,ſi nunc interim patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum, aliis & ſubſtantialibus vocabulis exprimamus.

Dicimus itaq; ſanctam trinitatem eſſe,vitã, ſapientiam atq; amorem. Nã deum patrẽ vitam dicimus, immortaliter in ſe viuentem: filiũ Dei patris ſapientiã eius dicimus,ineffabiliter de corde eius genitam,conſubſtantialem & coęternam:ſpiritum ſanctum dicimus amorem patris & filij, nihilominus conſubſtantialem & coęternum. Hęc autem ſubſtantiæ nomina ſunt. ❡Pater nanq; ſubſtãtialiter vita eſt, non viuificatũ aliquid, vt homo ſiue animal quod viuificatũ corpus eſt:non vt anima,quæ cùm ſit viuens,nõ eſt ipſa vita, vndè multis perturbationibus eſt obnoxia,& vitæ ſuperioris indiga:ſed ipſa vitę ſubſtãtia, ſubſtãtia ſubtilis,lucida,mobilis,acuta,nullis,vt ſupradictum eſt,accidentibus ſubiecta, nullius indigens,omni vitæ rationali capabilis, nullius ipſa capax. ❡Nam id quod alterius capax eſt,craſsius vtique denſius atq; corpulentius eſt eo,cuius capax eſt:vt vaſculum idcirco aquæ capax eſt,quia materia eius terra eſt, quæ perfecto denſior atq; copulentior aquæ elemento eſt. Sed hęc vita,de qua loquimur, adeò cunctis ſubtilior atq; purior eſt, vt rebus omnibꝰ ex materia formaq; cõſtantibus, ſicut iam ſuperius dictũ eſt, forma ipſa ſiue materia ſit, atq; ideò ſimplex,& id quod eſt, abſq; omni mutabilitate permanens, forma bona,lumẽ non illuminatũ,ſed tamẽ illuminans,lumen inquam, verum,fonsq; & origo ſempiterni luminis. ❡Nullius ergò hęc vita capax eſt,ſed tamen capabilis,cuius ad comparationẽ & cætera denſa atq; corpulenta ſpirituũ vaſcula ſunt,ſed ab hac vita in ſe viuẽte deo,capaci rationabilitate formata,eius capacia ſunt,vndè & beatè ſancteq; viuunt.

❡Filius verò itẽ ſubſtãtialiter ſapiẽtia eſt, id eſt,nõ tantùmodò ſapiens(quod dici poteſt, & de aliquo qui accidẽtali dono ſapiẽtię participat)ſed ipſa ſapiẽtiæ ſubſtãtia. Nec idcirco dialecticorũ vocibus vtimur, quòd eorũ vanitati ſanctam trinitatem ſubiciendã nullatenus arbitremur, ſed vt ſignificanda notis ſignificationibus melius & cõpendioſius exprimamus.Nam illis concedimus quidem,in duo ſcilicet,in ſubſtantiam & accidẽs,omnia diui-

diuidétibus,ſed id quod eſt vltra omnia,extra omnia,& præter omnia,videlicet hanc ſapientiam,imò totam beatam trinitatem, eorum deſcriptionibus nequaquàm ſubmittimus. Etenim ſubſtantia hæc nullatenus cõtrariorum ſuſceptibilis eſt,licet Deus, more noſtræ locutionis,nunc iraſci,nunc verò cõ-
Sapient.7.8. placari dicatur. ¶Et hæc dei ſapiẽtia,accidẽs quidem eſt homini,quoniã poteſt adeſſe vel abeſſe præter ſubiecti corruptionem, id eſt, præter humanæ ſubſtantiæ diminutionem vel abſumptionem. Sed in ſeipſa verè ſubſtãtia eſt mobilibus omnibus mobilior, vbiq; attingens, omnia operans, cũcta diſponens, ſpecioſa, ſuauis, lucida, generoſa, locuples, omnium artifex. Hanc ſapientiã Dei eſſe filium,naturaliter ex illo genitũ didicimus,credimus,& confitemur. ¶Naturaliter inquam, non imaginariè vel per ſimilitudinem,quomodo filios beati hominis interdum accipimus opera eius: ſed quàm naturaliter gignit homo hominem,tàm naturaliter gẽtium accipimus ex Deo deum,ex lumine lumen,genitum, inquam,non factum,natum,non adoptatum,coęqualem,coęternum,conſubſtan-
Matth.12. tialem.Iccirco non conſequitur, vt cùm homini datur hæc eadem ſapientia,filius cordis eius dicatur, niſi figuratè, quomodò dominus,quicunq; fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Non inquam, hæc ſapientia filius eius eſt,cui datur, ſed eius de quo verè nata eſt,à quo datur: quoniam & radius, quo noſtri oculi irradiantur,nõ noſter, ſed ſolis eſt radius. Illius eſt filius hæc ſapientia, qui illã non aliundè accepit, cuius de corde nata eſt, vt ſplẽdor ex ſole,vt riuus ex fonte, vt vapor ex igne.

¶Spiritus ſanctus nihilominus ſubſtantialiter amor eſt,id eſt,non tantummodò amãs, quod dici poteſt & de aliquo,qui accidentali dono eiuſdem Spiritus participans,ſecundum quantitatem participationis amare incipit: ſed ipſa diuini amoris ſubſtantia eſt.

¶Nec ideò caliginem noſter ſenſus vllam patiatur, quò minus hunc amorem ſubſtãtiam veram atq; perfectam arbitremur, quoniam humanæ ſubſtantiæ diuinus hic amor adeſſe vel àbeſſe poteſt,præter aliquã eiuſdem ſubſtantię noſtræ abſumptionem, quoniam hic amor,homini quidem accidens, id eſt, accidentale donũ eſt. Sed in ſeipſo vera ſubſtãtia eſt,viuida natura eſt,verus Deus.¶Qui iccirco propriè ſpiritus ſanctus dicitur,cũ &pater ſpiritus,&filius ſpiritus ſit,& pater ſanct᷒,& fili᷒ ſanctus ſit.Quia ſicut ſpiritus aereus,verbi gratia,meridianus auſter, (hic eñ Spiritũ ſanctum ſignificat, quia calidus eſt)ſicut inquã, meridianus auſter à plaga ſua in oppoſitũ ſeptentrionem tranſcurrit,& oportunos arentibus terris imbres aduehit, ſic iſte Spiritus ſanctus, operatione ſua, quæ ipſius propria eſt,à creatore procedens,in creaturam rationalem,ſupradictam eius ſapientiam inopi naturæ,prout vult Deus ipſe ac dominus,infundit. ¶Vndè & ſpiritus ſapiẽtię dicitur, etiam extra diſpoſitionem vel ordinem, quo ſeptẽ eius gratiæ numerantur, ſpiritus inquam, ſapientiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis,diſertus, mobilis, coinquinatus,certus, *Sapie.7.*
ſuauis,amans bonũ,acutus,humanus,benignus,ſtabilis,ſecurus,omnem habens virtutẽ, omnia proſpiciens.

¶His igitur ſubſtantialibus nominibus, vt ſupradictum eſt, quę ſunt vita, ſapientia, amor vel charitas:his inquam, ad intellectum iuuamur,vt relationẽ,quę in nominibus patris & filii & ſpiritus ſancti conſiſtit, nullatenus ex tempore,cœpiſſe vel ſuſpicemur.¶Nã cùm pater,vt dictum eſt,vita ſit,& filius ſapientia:quiſquis ex tempore cœpiſſe contẽdit nomen patris,aut generationem filij, conſequitur, vt Deum aliquandò ſine ſapientia: Deum inquam,inſipientem(quod dictu quoque nefas eſt)fuiſſe concedat.Sed hoc abhorret fides, anathematizat pietas,omnis deteſtatur creatura. Itaque non ex tempore, ſed ante omnia ſecula Deus pater eſt, quia filius, id eſt, ſapientia eius ſine initio cum illo eſt. Vndè ipſa eadem ſapientia dicit: Ante- *Prouer.8.*
quàm Deus quicquàm faceret, aderam,cum eo cũncta componens, ludens cum eo omni tempore,ludens in orbe terrarum.Et delicię meę eſſe cum filiis hominum.Cui par vel idẽ eſt illud :In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum,& deus erat verbum, &cęt. *Iohan.1.*
Rurſus cùm ſpiritus ſanct᷒ amor ſit,quiſquis patrem & filium prius fuiſſe cõtendit, quàm ſpritum ſanctum, conſequitur fuiſſe,quãdo neq; filius patrem,neq; pater amabat filium. Quod vel ſuſpiciari dementiſsimum eſt atq; impium. Nobis verò ſuperuacaneum eſt,teſtimoniis aſtruere,quod pater diligat filium, imò quod (ſicut ipſe ait)dilexerit eum ante *Iohan.17.*
mundi conſtitutionem,quia ſatis probabile, imò neceſſarium eſt, quòd talis pater talem ſemper dilexerit filium.

Quod ait Sapientia, Ludens eram coram eo (ſcilicet Deo) in principio,idẽ eſſe quod de verbo dictũ eſt.Quod factũ eſt, in ipſo vita erat.Cap.VIII.

ATtamen ne capitulum prelibatum ſub obſcuro reliquiſſe videamur, quẽ aliũ arbitrari poſsumus ludum,in eo quod ait

ait Sapientia: Ludens eram coram eo omni tempore, ludés in orbe terrarum: niſi huius, Prouer.8. de qua loquimur, dilectionis gaudiū? Ludus enim erat amabilis deo patri, videre in ſapientia ſua, quæ facturus erat, primo beatā cœli curiam, pulchramq; rempublicam decus erat denis angelorum ordinibus diſtinguendam: deindè viſibilē mūdi hui' architecturā, ſphæricam cœli camerā, ſolemq; & lunā, lucida ſydera, aquas ſuperiores, aquas inferiores, omnes abyſſos, niues atq; grandines, montes & colles, cūctamq; terræ areā, mare & omnia, quæ in eis ſunt, quicqd ſurſum volat, quicquid deorſum repit aut ambulat, beſtias & vniuerſa pecora, reges terræ, & omnes popu-
Iohan.1. los. Nā de his omnibus ait Euāgeliſta: Quod factum eſt, in ipſo vita erat. ¶Quid verò eſt,
Prouer.8. quod addidit, Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum? Quid, inquam, niſi quòd iam tūc in eadem ſapientia prouiſum & hoc erat, vt in humana requieſceret natura, & caput hominum effecta, ſanctorum & ſapientium ſibimet conſociaret in ſuis deliciis agmina? Hæc (inquam) videre antequàm fierēt, ludus erat deo & ſapientiæ eius, ludus feſtiuus, ludus iucundus, ludus delicioſus. ¶At verò de huiuſmodi gaudere, hæc omnia ſpectare cū hilaritate, in cordis amplitudine, amor eſt ſapiētię, amor ſtudioſus, amor ſanctus: quē ſupra ſanctum eſſe ſpiritum diximus. Igitur quòd ſapientia, quæ filius eſt, de ſua dicit antiquitate æterna, ſimul & de hoc amore, qui ſpiritus ſanctus eſt, neceſſariò conceditur: videlicet, quia dominus poſſedit eum initio viarum ſuarum, antequàm quicquam faceret à principio, ab æterno ex antiquis, antequàm terra fieret, &c.

Quod fides catholica neq; (vt Arrius) ſubſtantiam ſeparet, neq; (vt Sabellius) trinitatis perſonas confundat.

Caput IX.

ITa neq; (vt Arrius) ſubſtātiam ſeparamus, neq; (vt Sabellius) perſonas in trinitate cōfundimus, vtriuſq; erroris voraginem declinantes cum execratione, & via regia currentes, vela pandimus inſignia confeſsionis ca-
Gen.1. tholicæ. ¶Alter enim eorum, filium patre minorem, & creaturam, atq; conuertibilem eſſe contendens, impiè atque ſceleratiſsimè creatori hoc auferre molitus eſt, quòd ille creaturis à ſe factis omnibus, quæ viuunt tantū, quęq; viuunt, ſimul & ſentiūt, benignè largiri dignatus eſt. Sic enim ſingula diſtinxit, vt in ſpecie ſua generarent, & non degenerarent: Germinet, inquiens, terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuū, lignumq; faciēs fructū, & habēs vnūquodq; ſemen ſecundum ſpeciem ſuam. Itē: Creauit Deus cete grandia, & omnem animam viuentem atq; motabilē, quàm produxerunt aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecūdū ge-
nus ſuum. Ac deinceps: Producat terra animā Gen.1.
viuentem in genere ſuo, &c. Tandem & hominē ſic plaſmauit, vt generaret (ſicut ſcriptū eſt) ad imaginem & ſimilitudinem ſuā. ¶Sic fatuus ille, vt non videat quantam creatori irroget cōtumeliam, quantamq; naturæ eius criminetur ſterilitatem atq; inopiam, vt creaturis ab eo factis, in genere ſuo ſemen afferētibus, nullum ipſe creator generis ſui ſemen habeat eodem vtiq; bono, quod aliis contulit, ipſe careat, ſterilis, diſert' atq; ſolitarius? ¶Nonne ergò meritò contra huiuſmodi derogatores quæritur ipſe in Propheta, dicens: Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe non
pariam? & qui aliis generationē tribuo, ipſe Eſa.66.
ſterilis ero? Vndè enim exemplar accepit, vt fœcūditatem ſuis daret creaturis, ſi in ſeipſo ſterilitate aridus exiſtit, ſi creans tam multa, nihil de ſeipſo generare valuit? Vt quid tantoperè tota nocte vitæ præſentis adoleſcentularum oſtia circuit, ſibiq; poſcit aperiri, ſi non inſito ſibi naturaliter calet amore, ſi non
genuino viret ſemine? ¶Inſtat enim & intrin Apoc.8.
ſecus, vt ſuæ naturę communionem eum quē ſpiritum ſanctum dicimus, vehementem ſpirat amorem, ſuumq; verbum, iam filiū, iamq; à principio & ab ęterno natū, & adhuc tamē, vt verè ſemen ſibimet inſitum in multas coniuges, id eſt, in multas animas ſpargens, deorum quotidiè multiplicat gētem, quibus ait
Propheta: Ego dixi dii eſtis, & filii excelſi om Pſal.81.
nes. Itēq; euangeliſta de illo vnico filio Dei,
deiq; verbo loquens: Quotquot aut recepe- Iohan.1.
runt eū, inquit, dedit eis poteſtatē filios dei fieri. ¶At ille, de quo ſupradictū eſt, Arrius infelix, & quicunq; ſimilis eius animalis homo non percipiens ea quæ Dei ſunt, & ea ſola
ſapiēs, quæ carnis ſunt, audiēs deo filiū natū, 1.Cor.2.
toto ſenſu inhæret carnis imaginibus, conſequens eſſe contendens, quòd vt filius generaretur vel naſceretur, ſubſtantia patris deflu xerit, & filius localiter ab eadem patris ſubſtantia traductus ſit, & hanc paſsibilitatis calumniam, quaſi conſequenter aduerſum nos redarguit. Itēq; de filio ſubiicit: Si natus eſt, erat profectò quando non erat. Et quaſi neceſſariò de temporalitate cōcludens, coæternitatem patris filio, quantum in ſe eſt, auferre contendit. Sed de coæternitate vel cōſubſtantialitate iam ſuperius dictum eſt. ¶De argumento vero defluxionis vel diminutionis paternæ ſubſtantiæ, quam in generatione filii contendit, cōſequenter intelligi oportere

P dicen-

dicendũ eſt,malè illos, nimiũq; carnali ſenſu ſibimet illuſiſſe. Nõ enim à carne,quæ in propagando paſsibiliter defluit,argumẽtum ducere debuerant in ratione diuinæ generationis. Iohan.4. Rebus quippe diſsimilibus eadem non conueniunt. Quid autẽ tam diſsimile, quàm carni ſpiritus,& nõ quilibet ſpiritus,ſed omnium ſpirituum creator ſpiritus: Deus enim ſpiritus eſt,& eum qui adorat,in ſpiritu &veritate oportet adorare. ¶Nobis ergo filium dei naturaliter ex patre natum cõfitentibus, obiicere non debuerant, quòd cõfeſsionem noſtram diuinæ ſubſtantiæ paſsibilitas, quæ in generatione carnis non abeſt,id eſt,fluxus vel diminutio, conſequeretur. Nã eſt quidẽ aliqua ſimilitudo à carne ſumpta ad deũ qui ſpiritus eſt,ſacriſq; inſerta ſcripturis,vt in cãticis myſticiſq; prophetarũ libris, ſub nominib' ſpõſi & ſpõſæ, aut viri & vxoris,ſed omnino figuratè hoc .i. vt in eo quod litera ſonat,lõge aliud intelligas, ſcilicet in viro deũ, in ſemine dei filiũ,id eſt, ei' verbũ,in amore ſpiritum ſanctũ, in vxore creaturã rationalẽ id eſt, humanã animã, vel angelicã ſubſtãtiã. Sed eſt verior illa ſimilitudo,quæ ab interiore homine ſumpta,ſuis hoſtem telis reuerberat. Nam ſi ab homine ſimilitudo in deũ conquiritur,indè ſumatur,vbi eius,ſcilicet dei imago ſplendere probatur. Non autem corp' hominis formatũ eſt ad imaginem dei,quod arbitrati ſunt hi,qui dicuntur Humaniformij, pro eo quod deum humanam formam ſuſpicantes,immane ſimulachrum in templo cordis ſui collocauerunt.Nam cùm ſcriptum Eſa.66. eſt:Cœlum mihi ſedes eſt,& terra ſcabellum pedum meorum,conſequebatur opinionem eorum,vt deus in cœlo tam vaſtus ſederet,vt terram pedibus tangeret. Ab interiore ergo homine econtrariò argumentari licet, quod generatio filii dei nullam paternæ ſubſtantiæ diminutionem fluxumve nos compellat recipere.

Qua ſimilitudine valeat intelligi, filiũ abſq; fluxu vel diminutione paternæ ſubſtantię potuiſſe naſci. Cap.X.

CONſilium itaq; vel artẽ in hominis anima ſitam,operæprecium eſt aduertere, qualiter ab anima abſque diminutione eius in auditorẽ quenpiam vel in actum tranſeat. Si cunctis,qui adeſſe vel audire poſſunt, tuum cõſiliũ proferas,tuamue ſcientiam doctor ſedulus in multorum aures, dicẽdo,docendo trãſfundas, & quos vacuos acceperas, diſcentium animos impleas,num idcirco ſenſus tuus defluxit,imminut' eſt,& ſui aliquid detrimentum paſſus eſt? Itemque ſi artifex es,& egregium aliquod opus meditaris,modicumque ſtructuræ prius in mente præpingis,& poſtmodum in re mirandum atq; laudandum in actu componis, nunquid ingenii tui vena protinus aruit, nec idem retinet quod edidit? ¶Quanto ergo magis ſapientia dei,quæ eſt deus,dei filius eſt,omnium artifex,omnia proſpiciens, quæ attingit à fine vſq; ad finem,non ſic nata eſt vt efflueret,nõ ſic genita eſt,vt paternam ſubſtantiam diminueret? Nec tunc, quando primùm ad componendam mundi fabricã emicuit, & omnia viſibilia vel inuiſibilia cõdidit:nec tunc,quãdo in vtero virginis carnem aſſumens, humanæ naturæ tota inſcripta eſt, nihil minus in corde ſuo pater habuit, nec ideo verbum in eius natura deletũ aut detritum eſt, quia totum illud in noſtræ naturæ pellem transſcripſit. Hic ergo,Arrius ſcilicet,& quicunq; trinitatem conſubſtantialem non confitentur, anathema ſint, inquit, ſancta ſynodus Nicæna. His autem,qui conſubſtãtialem trinitatẽ prædicant,regna cœlorum ſint præparata. Sapient.8.

Quod hæreſis Sabelliana perſonas confundens, conſequenter dicta ſit Patripaſsiana.Caput XI.

ALter verò,videlicet Sabellius, diuerſo quidem,ſed non minus deteſtabili errore perſonas trinitatis cõfundẽs, vnam eſſe perſonam aſſerit, id eſt, ipſum ſibi eſſe filiũ, qui pater eſt,ipſumq; ſpiritũ,ita cæcus mẽte, vt hæc tam præclara, tam aperta teſtimonia non attendat domini dicentis: Ite, baptizate Matth.28. omnes gẽtes in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. Matth.3. Itemq; eo baptizato in Iordane,vocem de cœlo dicentem: Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi benè cõplacui: ſanctumque ſpiritum in columbæ ſpecie ſuper eum deſcendentem. ¶Hanc hæreſim conſequenter Patripaſsianam dicimus. Nam ſi idẽ ipſe filius,qui pater eſt, cùm filius incarnatus & paſſus ſit,proculdubiò pater ipſe incarnatus & paſſus eſt. Vnde rectè(vt dictum eſt) Patripaſsianam hãc hæreſim nominamus.Sed nos hunc errorem execrantes,verbum quod erat in principio apud deum,verbũ(inquam)Deum,nõ ipſum, apud quem erat hoc verbum, credimus & confitemur carnem factum,videlicet alium eum qui genuit,alium confitẽtes eũ eſſe qui genitus eſt. Aliũ, inquam, in perſona,non aliud in ſubſtantia. Vnde ait ipſe filius: Ego & pater vnum ſumus. Iohan.10. Vnũ vtiq; ſecundum ſubſtantiam,ſumus ſecundũ pluralitatẽ perſonarũ,eũ dixiſſe non dubitamus.

Quod in creatura rationali benè conſtituta, ſancta trinitas per ſuorum diſtinctionem operum agnoſci valeat.

Caput XII.

In crea-

IN creatura quoq; rationali benè & perſe-ᶜto decore cõſtituta, tanquàm in ſpeculo perlucido paret quodammodò, quia non in vna ſola, ſicut prædictꝰ Sabellius errat, ſed in tribus perſonis adoranda ſubſiſtit diuinitas. ¶Ecce enim (ſicut ſuperius dictum eſt) patrẽ & filium & ſpiritum ſanctũ, quæ relatiua nomina ſunt, aliis & ſubſtãtialibus nominibus dici, vel eſſe, vitã, ſapientiã, atq; amorẽ: ſic in homine, vel angelo ſancto hęc tria computamus, ſpiritũ vel animã, rationalitatẽ, atq; dilectionẽ. Hæc tria ſunt. manifeſtumq; eſt, ſpiritum vel animam non ipſam eſſe, quæ eſt rationalitas, alioqui nulla eſſet ratiõe carẽs anima. Sed eſt bruta pecoris anima, quæ ſicut ratione caret, ſic & æternitate: & ſicut ſolis fungitur carnis ſenſibus, ſic & cũ carne moritur. Item rationalitas non eſt ipſa, quæ dilectio, alioquin nullũ rationale eſſet abſq; dilectioone. Sed eſt omnis homo, vel omnis angelus rationalis quidem, non aũt omnis homo, vel omnis angelus habet in ſe dei dilectionẽ. Vnde arguitur per Ezechielem diabolus, qui illam in ſemetipſo ſpreuit primus: Aurum, inquit, opus decoris tui, & foramina tua in die, qua cõditus es, pręparata ſunt. Et poſt pauca: Repleta ſunt, ait, interiora tua iniquitate. Rationalitatem cum qua conditus eſt, foramina eius appellat: quia ſicut lapis precioſus auro ligat̃, ita ſpiritu ſancto, qui vtiq; dilectio eſt, ligari, & in vnitate cœleſtis ordinis cùm poſſet aſtringi, recuſauit. Sic & homo tumidus, quicunq; ſuperbiam eius imitatur. ¶Non ergò (vt iam dictum eſt) dilectio ipſa quæ rationalitas, nec ratiõalitas ipſa quæ anima vel ſpiritus eſt, ſed tria ſimul vnum opus perfectũ, & creatori ſimile, oſtendunt. In hoc igitur tã quàm in ſpeculo (vt ſupradictum eſt) cõtemplare creatorem Deum, non vnius tantũ, ſed trium perſonarum eſſe. Quarum quamlibet quis deneget, deum nõ habet, ſicut rationali creaturæ quodlibet ex ſupradictis tribus detrahas, nullius dignitatis opꝰ remanet. Amiſſa nanq; dilectiõe, qui angelus lucis creatus fuerat, diabolus princeps tenebrarum factus. Et homo ſimiliter abſque dilectione malus, & eiuſdem diaboli filius eſt. Quod ſi rationalitas deſit, brutũ ẽſt omne quod viuit & ſentit. Si anima vel ſpiritus non ſit, multò magis nec rationalitas nec dilectio in vlla creatura eſt. ¶Sic (inquam) quamlibet trium perſonarum deneges, deum non habes: quia ſi ſpiritum ſanctum abneges, patrem & filium confitens, cùm idem ſpiritus amor ſit, deum, ſine amore, id eſt, hoſtem vel inimicum tibi conſtituiſti. Si filium deneges, cùm filius Dei ſapientia ſit, deum tibi brutum & inſipientem

Ezech. 28.

phantaſtico errore confinxiſti. Nam de filio malè ſentientes, Niceni fides concilij gentilium ſimiles eſſe conuincit. Itaq; iure catholica fides, vt ſupradictũ eſt, ſicut in Arrio ſubſtantiæ ſeparationem, ſic in Sabellio perſonarum anathematizat confuſionem vel peremptionem.

Quomodò numerus trium perſonarum nihil indè auctus ſit, quòd homo factus eſt filius Dei: nec idcircò quaternitas, ſed dicatur & ſit nihilominus trinitas. Ca. XIII.

QVanuis autem filius incarnatus ſit, idemq; Deus & homo ſit, nõ creſcit ex eo perſonarũ pluralitas, vt quæ ante incarnationẽ eius erat trinitas, pòſt dicatur aut ſit quaternitas. Nõ enim duos eccleſia catholica recipit filios, imò anathematizat Neſtorium & omnes, qui vnum ante ſecula, aliũ profitentur poſt carnis aſſumptionem. ¶Nam duo quidem, id eſt, duas ſubſtantias, duo (inquam) neutro genere, nõ maſculino duos, id eſt, duas in Chriſto prædicamus perſonas. Et ſicut homo ſedens in equo, nõ duo ſunt, ſed vnus equus, ſic deus in homine nõ duo Chriſti, ſed vnus eſt Chr̃s. Quomodò enim de diuerſarum ſpecierũ indiuiduis duos aut tres prædicabis, cùm vnũ ſubſtantiæ nomen ſubiicere non poſsis. Verbi gratia: Hic homo, atquè hic equus diuerſarum ſpecierum, id eſt, hominis & equi indiuidua ſunt. Si ergò de hoc equo, & de hoc homine loquẽs, duos dixeris, incõueniẽter hoc mobile prædicabis, cũ ſubſtantiale fixum non ſit, quod ſubijcere poſsis: quia neq; homines neq; equos de vno homine, & vno equo dicere ratio permittit. Non minus inconuenienter de Chriſto prædicabis duos. Nam quomodò conſtat, hic eques ex hoc homine, & ex hoc equo: ſicut & Chr̃s conſtat ex hoc indiuiduo dei, quod eſt verbum patris, & ex hoc indiuiduo hominis, quod ex virgine Maria naſcendo initiũ ſumpſit. ¶Dubiùm autem non eſt, quòd deus, & homo diuerſæ ſint ſpecies, omninò ſubſtantialibus differentiis longè ad inuicem diſtantes, ab vſque generaliſsimi generis (quod eſt ſubſtantia) diuiſione prima. Nam ſub corporeo longè infra continetur homo, deus autẽ verus ſub incorporeo. Si ergò de Chriſto loquens dixeris duos, inconuenienter prædicabis: quia non eſt fixum ſubſtantiale, quod cõgruè ſubiicere poſsis. Nec ſi Chriſtos ſubieceris, rectè dixiſti: quia Chriſtus nec ſubſtantiale nomen eſt, ſed eſt nomen officii: nec magis de deo & homine, duos rectè potes prædicare chriſtos, quàm duos equites de homine & equo. ¶Sed & minus conuenienter

de Deo & homine duos dicis chriſtos, quàm de homine & equo equites duos: quia deus homini vnitus, nunquàm ſeparabitur: homo autē equo ſedens, quoties deſcēdit, toties ſeparatur. Nec incongruè ſimilitudo hæc pro argumento ſumpta eſt: quoniam in Chriſto diuinitas humanitate tanquàm equo vſa eſt, vndè in Zacharia propheta equus roſeus oſtenditur, & in Euāgelio Samaritanus hominem à latronibus conuulneratum, iumento ſuo impoſuiſſe legitur. ¶ Itaq; quemadmodū filius tuus, ſi egreſſus pedes, fortè ſedēs equo ad te reuertitur, non idcirco tecum perſonas triplicat, ſed tantū vt prius geminat, nō enim dignum eſt, vt cum filio tuo, filius iumenti perſonam duplicet: ſic filius Dei, verbum patris in ſola diuinitate eructatum in vterū virginis, dùm cum humanitate redit ad dexterā patris, perſonarum numerus non inde ſuccreſcit, quia dignum non eſt, vt cum natura Dei perſonā duplicet, natura hominis, quæ ab illa ſubſtantia, & pluribus, & maioribus diſtat differētiis, quàm equus ab homine. Nam hominē ab equo rationalis differentia ſeiungit, hominem autem à deo plurimæ ſecernūt (quas enumerare longum eſt) ſubſtantiales differentiæ.

Zach. 1.
Luc. 10.

Cur ante incarnationē domini fides ſanctæ trinitatis à vulgo nō debuerit, aut potuerit exigi. Cap. XIIII.

IDcircò præteritis generationibus ante aduentum Chriſti tacitum fuit vulgo myſterium tanti huius diuini nominis patris & filij & ſpiritus ſancti, quia necdū illud capere poterat infantia ſeu iuuentus mundi nimiū carnalis, quippè qui ne nunc quidem iam grandæuus, poſtquā incanuit, chriſto aduenięte, ſine magno prędicantium labore, intelligere potuit, ſimul quia necdū illam, quam in hac fide confitemur, ſuā beata trinitas fecerit miſericordiam. ¶ Nec dum (inquam) nobiſcum illam, pro qua nunc iure colitur, fecerat miſe ſericordiam, qua ſibi circa ſalutem noſtram beata trinitas diuiſit operationem trinam, vt hominem quem pater creauerat, filius redimeret, ſpiritus ſanctus igniret, non quia pater abſque filio ſanctoque ſpiritu quicquam creauerit, aut filius ſine patre ſanctoque ſpiritu redemirit, aut ſpiritus ſanctus abſq; patre filioq; illuſtrauerit, & peccatorū remiſsione mūdauerit, ſed quia ſic eſt cōmunis quidem, & vbiq; inſeparabilis ſummæ & vni⁹ diuinitatis operatio, vt tamē in proprietate vel ordine operis, manifeſta nulliq; fidelium ignoranda, perſonarum ſit diſcretio. Nam illa vox: Faciamus hominē ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā, patris vox eſt ad filium & ſpiritum ſanctū: & illa caro, quę de virgine ſumpta, mortua ac ſepulta eſt, & reſurrexit, filii caro eſt: & illa columba, quæ ſuper dominum deſcendit, & ille ignis qui ſuper Apoſtolos eius apparuit, non quidem ſubſtantiā, ſed præſentem ſancti ſpiritus potentiam viſibiliter exhibuit. Pręteritis ergò ſeculis iure à vulgo non exigebatur fides ſanctæ trinitatis, quia ſicut dictum eſt, infanti adhuc & ſub pædadogo ſeruienti populo Dei, declarata non fuerat hæc eadem trinitas adorandi exhibitione vel diſtinctione operis.

Gene. 1.
Matth. 3.
Actor. 2.
Galat. 3.

Quòd vetus teſtamentum eandem fidem trinitatis non tacuerit, nec ſine illa veteres ſancti deo placuerint.

Caput XV.

NOn tamen penitùs abſq; fide veteres Deo placuerunt, quoniam hi, à quibus tanquam radicibus ſuis multiplices rami portabātur, ſcilicet magni patres diuini huius nominis pinguedine non caruerunt, qua nunc paſcimur nos: qui cū oleaſter eſſemus, naturalibus ramis propter incredulitatem fractis, per eandem fidem in bonam oliuam inſerti ſumus. ¶ Plurima quippe illorū libri teſtimonia trinitatis Euangelio Chriſti conferunt. Vndè hæc duo teſtamēta rectè per duo Seraphin ſignificantur in Eſaia, quorum eſt ille clamor: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus Deus ſabaoth, pleni ſunt cœli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per apoſtolorum ora, poſt aduentum ſancti ſpiritus, incredulitate cęcatus eſt, benè & hoc prophetæ oſtenditur, in eo quòd domus domini fumo impletur. Fumus enim ille Iudæorum cæcitatē deſignat, ſicut & paulò pòſt eidem prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius, &c. ¶ Sed nos ad librum quem aperuit agnus, oculos cordis per fidem apertos habentes cum ſupradictis ſeraphim, vel cum quatuor quoque animalibus dicimus: Sanctus, ſanctus, ſanctus, adiungentes: Salus deo noſtro qui ſedet ſuper thronum, & agno, videlicet quia librū iā dictum aperiens agnus, trinitatis myſterium in illo deſcriptum oſtendit, quod neſciebatur. ¶ Nam quum interrogantibus Iudæis & dicentibus: Tu quis es: reſpondiſſet? Ego principium, qui & loquor vobis, aperuit nobis, quia iuxta quod & in Pſalmo dicit: In capite libri ſcriptū eſt de me, non aliud Moyſes principium intelligi volut, vbi ait: In principio creauit Deus cœlum & terram, non aliud (inquam) principium quàm filium, quoniam & Iohannes ait: Omnia per ipſum facta ſunt. Creauit cœlum & terram Deus in principio, id eſt, pater in filio. Cui adde

Rom. 11.
Eſai. 6.
Apoc. 5.
Iohan. 8.
Pſal. 39.
Iohan. 1.
Gene. 1.

Gene. 1. adde quod ſequitur: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & ecce in capite libri, quem agnus aperuit, beata præfulget trinitas. Per has fores trifidas ſanctam ingreſſus ſcripturam, paſsim deindè reſperſos inuenis aureos eiuſdem diuini nominis titulos.

Quomodò in operibus ſex dierum ſin gulis trinitas commendetur.

Capnt XVI.

PRimùm in opere ſex dierum, ſi vigilanter attendas, eadem commendatur trinitas, verbi gratia: Dixit deus, Fiat lux. Ac deinceps, Vidit Deus quòd eſſet bonum. In eo quod ait t Dixit deus verbum, per quod omnia facta ſunt, cũ patre agnoſcimus. Et in eo quod addidit: Et vidit Deus quòd eſſe bonum, nimiam operantis diligentiam atq; beneuolentiam intelligimus, quę proculdubiò nõ eſt aliud, quàm qui tertia in trinitate perſona eſt ſpiritus ſanctus. ¶Nõ enim caſu, aut ſuperuacuè ſic poſitum per ſingula, Vidit deus quòd eſſet bonum, ęſtimare debemus. Sed magnam creatori diligentiam nobis commẽdatam fideliter aduertamus. Et vt ſcias, quantum illa diligentia, de qua loquimur, in opere Dei profecerit, conuertere ad cor tuum, ô quicunq; es artifex alicuius laudãdi effector operis. Vt, inquam, ſcias, quantum diligentia quæ eſt ſpiritus eius, operi profecerit, reſpipice quantum in opere tuo, diligentia tua contulit. Certè in mente tua quodammodò ſic habebas artem, ſicut erat in principio verbum apud deum. Eius artis tibi conſcius, nõ ocioſum te eſſe paſſus es. Quare? Vt de multis, quæ ſubeſſe potuerunt, cauſam meliorem inferã, vtilitatis amor, id eſt, intentio proficiendi plurimis, ocii te impatientẽ reddidit. Vna cauſa hęc ab illo te ſeruo diſcernit, qui malus & piger arguitur, dũ tu lauda- *Matth. 25.* ris ſeruus bonus & fidelis. Nam de cætero pares fuiſtis, videlicet quia tàm in illius, quàm in tua mente talentum bonæ artis appenſum eſt. ¶Sed vide, quantam inter te atq; illum diſtantiam, diligentia ſiue beneuolentia, quæ in te eſt, effecerit. Dum ille fodit in terram, & aſcondit pecuniam domini ſui, tu operando in credito tibi talento, duplicia lucraris, videnſq; per ſingulos profectus, quia bonũ eſt lucrum, amplius ſitis, & præ maguitudine deſiderii laborem in opere non ſentis. Creſcit lucrum, creſcit lucri deſiderium. Ad hanc ergò ſimilitudinem perpendis, quantum in in opere Dei, diligentia vel bonitas eius effecerit, quæ magnificè delectata eſſe, monſtratur in eo, quod per ſingula dicitur: Et vidit Deus, quòd eſſet bonum, & ait, Fiat, &c. Tantum in opere ſecundi diei non eſt illud additum, certè gratia myſterij, de quo iam aliàs dictum eſt. Illa verò diligentia vel bonitas, alia (vt dictum eſt) quàm ſpiritus ſanctus, intelligi non debet. Si enim interroges (inquit Auguſtinus) quis omnia fecerit, reſpondeo, Deus: Si quęras, per quid, aio, per verbum. Si quæras, quare, reſpondeo, quia bonus. Et hæc trinitas, inquit, vnus Deus eſt.

Quòd in plaſmatione hominis, cuiuſq; perſonæ trinitatis proprium opus diſcernendum ſit. Cap. XVII.

IGitur in opere mundanæ fabricæ cunctorũq; creatione, omnipotens omnia ſciens, omnibus commendatur benigna trinitas. ¶Amplius autem in eo, quem vniuerſis præponere decernebat, id eſt, in homine ſeipſam exprimere dignata eſt, dicendo: Faciamus hominem. Nam in verbo, faciamus, manifeſtè perſonarũ pluralitas innuitur, in quo per cõſilium, quod ſic præmittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum eſt, magnificẽtius cõmẽdatur. Et in hoc opere plaſmatio, propria patris operatio eſt. Duo verò, quæ in hoc plaſmate, vltra cætera animalia, quæ iam creata fuerant, addita ſunt, videlicet, vt fieret ad dei imaginem, & ſimilitudinẽ cæterarũ perſonarũ, id eſt, filii & ſpiritus ſancti inſignia ſunt. *Coloſſ. 1.* ¶Ad imaginem quippè Dei, quæ filius eſt *Heb. 1.* ſicut Apoſtolus ait, de illo loquens: Qui eſt imago Dei inuiſibilis, & alibi: Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius: ad imaginem (inquam) Dei, ſiue figuram ſubſtãtiæ eius homo cõditus eſt, in eo quòd rationalis eſt, ad ſimilitudinẽ verò, in eo ꝙ diuinæ bonitatis imitator cõditus eſt, quod propriè ſancti ſpiritus opus eſt. Bonitas quippè vel charitas dei, ſpiritus ſanctus eſt. Qui cũ (vt ſupra dictũ eſt) patrem vt omnia per verbum operaretur, excitauerit, tùm verò in plaſmatione hominis, ita ſtudioſum reddidit, vt nihil eorum ſubtraheret, quæ conferre potuit. ¶Quid enim taliter cõdito homini præter naturalem diuinitatem defuit? At verò id, quòd per naturv Deus ſit, generare vtiq; Deus potuit: Deus enim eſt verbũ, quod genuit: creare autẽ vel plaſmare tale quid, cũ ſit omnipotẽs, nullo modo potuit. Nec in hoc quicquam derogatur omnipotentiæ, cùm ęquale ſibi, qui eſt vltra omnia, extra oña, pręter omnia, dicitur Deus creare nõ potuiſſe. Igitur in plaſmatione hominis (vt dictũ eſt) beneuolẽtia dei, quę eſt ſpiritus ſanctus, maximè operã ſuam adhibuit, cùm ei, qui (vtpotè creatus) naturaliter non poterat eſſe Deus, gratia ſui ſimilitudinem dei contulit. Quæ dei ſimilitudo, vt ſedem vel receptaculum haberet, imago ſiue figura ſubſtãtiæ Dei, quæ eſt filius,

animæ hominis impreſſa eſt, vt à ſuo ſpiritu
ſancto prædictam ſimilitudinem reciperet:
quomodò precioſo lapidi foramen aperitur,
per quod gracilē auri virgulam, qua conſtrin
gatur & teneatur, recipiat. ¶Quod & de ange
Ezec.28. lica ſentiendū eſt creatura. Vndè & arguitur
in Ezechiele(vt ſuperius dictum eſt,angelus
ille: Et foramina tua (inquit)in die,qua crea-
tus es,præparata ſunt. Qui rationalis condi-
tus,quia per foramen eiuſdem rationis aurū,
id eſt,ſanctum dilectionis ſpiritum admitte-
re noluit. Ideò ſequitur: Repleta ſunt inte-
riora tua iniquitate.. ¶Sed vt ad hominē re-
deam,maximè in plaſmatione hominis, mag
num & profundum trinitatis conſilium ſig-
nificari debuit,videlicet quia non ſolum cō-
ditus eſt,ſed & vnica materia eſt, per quā in-
noteſcit principatib⁹,& poteſtatibus,& cęle-
ſtibus(ſicut ait Apoſtolus)multiformis ſapi-
entia Dei. Nam præter hoc, quòd hæc verba
ſonant: Faciamus hominem ad imaginem,&
ſimilitudinem noſtram,hoc quoq; in eodem
conſilio præfinitum eſt, qualiter perditum
eundem hominem propria ſingularum ope-
ratione perſonarum,eadem quæ plaſmabat,
trinitas recuperaret. Quod manifeſta eiuſdē
Ephe.3. operationis diſtinctione perſpicuū eſt. ¶Nā
poſt plaſmationē,imò poſt lapſum hominis,
eadē quæ cōdidit trinitas,hoc ordine ſeſe in
recuperādo erexit.Primùm pater eſt,qui quę
ſtionē hāc depromens, Ecce Adā,quaſi vnus
ex nobis factus eſt,ſciēs bonū & malū,proti-
nus adnectit.Nūc ergò videtè,ne fortè mittat
manū ſuā, & ſumat de ligno vitæ, & viuat in
ęternū,eiecit illū,&c.¶Viā em̄ hic fecit pater
miſericordiarū,viā(inquā)facit miſericordię
ſuæ, in eo quòd hominē poſt peccatū noluit
viuere in æternū. Nam cùm ſit hominis poſt
Gene.3. peccatū miſera vita,ſi eſſet æterna, quid eſſet
niſi æterna miſeria? Hæc autē dęmonum eſt,
ſcilicet æterna miſeria, vel miſera æternitas,
ex oppoſito Dei,cuius eſt ęterna beatitudo,
vel beata æternitas.Igitur primum & magnū
opus miſericordiæ, quod (ſicut commemo-
rat Auguſtinus,Plotinū quoq; gentiliū quen
dam philoſophum rectè dixiſſe)pater miſeri
cors mortalia nobis cōdidit corpora.Hoc e-
nim modo cuſtos hominum, non ſolum ſibi
contrarium hominem poſuit,ſed & à dæmo-
bus longè differre fecit, vt eſſet eius tempo-
Iob.7. ralis miſeria, vel miſera temporalitas. ¶Eſt
ergò proprium perſonæ patris opus, morta-
litatis illatio: propriū perſonæ filii, animarū
redēptio,paritérq; corporū reſurrectio:pro-
priū ſancti ſpiritus,animarū reſuſcitatio,pari
1.Cor.15. terque corporum immutatio illa,de qua di-
cit Apoſtolus:Mortui reſurgēt incorrupti,&
nos immutabimur.i.impaſsibiles erimus.So
lùm nanq; hi, qui ſpiritū ſanctum acceperūt,
poſt reſurrectionem impaſsibiles erūt. Itaq;
tam in creatiōe,quàm in recreatiōe hominis
(vt prædictum eſt)trinitas diſtinctè operata
eſſe comprobatur,totumq́; opus hoc proui-
ſum eſſe ab eo, cuius prouidentia in ſui diſ-
poſitione non fallitur, teſtatur illa conſilii
diuini reuerenda expreſsio, qua dictum eſt:
Faciamus hominem ad imaginē & ſimilitu-
dinem noſtram. ¶Igitur vt ſuperius dictum
eſt,rectè in Eſaia per duo Seraphin,duo intel Eſa.6.
liguntur teſtamēta,quæ conſona voce ad al-
terutrum clamant: Sanctus,ſanctus,ſanctus
dominus deus ſabaoth, dum eiuſdem trini-
tatis gloriam,quæ in nouo teſtamento reue-
latur,vetus quoq; concorditer atteſtatur, ſi-
cut in ipſis antiquæ ſcripturæ foribus appare
re iam breuiter diximus. Cæterùm, ſi intro-
greſsi, vndiq; eiuſdem trinitatis teſtimonia
ſcrutari velimus, prolixitas modū excedet,
nimiūq; præſertim cùm aliud propoſitū ſit,
faſtidium pariet. Quapropter ad propoſitum
feſtinantes,illud ſolùm cōſiderare libet,qua
ratione ad propiciationē Dei patris humano
generi impetrandum, ſoli vel maximè filio
carnem aſſumere conuenerit.

Quàm rectè cùm tres perſonę ſint deitatis,ad ſolā filii perſonā carnē ſuſcipere,hominéque redimere pertinuerit.Cap.XVIII.

DIuina diſpoſitio, qua filii perſonā po-
tius,quàm patris aut ſpiritus ſancti in-
carnari cōplacuit, idcirco maximè mi-
rāda eſt,quia peccatum primi hominis maxi-
mè contra eundē filiū admiſſum eſt,ob cuius
expiationē fili⁹ ipſe homo fieri dignatus eſt.
¶Sed & diaboli peccatoris antiqui ſuperbia, Eſai.44.
maximè propter filium aduerſus creatorem
intumuit. Quod ex verbis ei⁹ aduertere prō-
ptum eſt. Ait enim: Aſcendam ſuper altititu-
dinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Vtiq;
cùm hæc diceret, inuido aduerſus filiū liuo-
re ſeruilis cōtumacia torquebatur, eò quòd
vni & ſoli nato,non facto,toto cœlorum cu-
ria æquè vt patri, pro tanta differentia iure
famularetur. Grandi quippè differentia ſeſe
ab vno, qui erat in ſinu patris diſtare indig-
nabatur, cū ſe inter cætera ab artifice deo fa
ctum,illum ex patre Deo ſolùm videret ſu-
per omnia natū. Tunc ſeruilis tumor aduer-
ſus eundem vnigenitum graſſatus eſt, longè
nequius,quàm Iſmael ex ancilla procreatus,
dominum ſuum Iſaac de libera genitum per-
ſequebat̄,vt teſtatur Apoſtolus. Nequius, in-
quam, vtpotè vbi & longè ſubtilior malitia,
& multo longinquior conditionis erat diffe
rētia,quę ſuperbientis odiū cōcitabat.¶Pro-

Iohan.8. pter quod odium iam erat homicida, teſtãte eodem dei filio in Euangelio ſuo, ac dicente: Ille homicida erat ab initio. Sed homicidiũ illud tũc actu perficere nõ poterat, cùm nõdũ in illo Dei filio eſſet humana, quę poſſet occidi natura. Perfecit aũt, cùm illũ ad terras deſcendiſſe, hominemq́; mortalem factum eſſe
Luc.24. agnoſcens (exibant enim, inquit Euãgeliſta, dæmonia à multis clamantia & dicentia, ſcimus quia filius dei es) agnoſcens, inquam, illum aduениſſe in carne, peccator antiquus inſurrexit, eũq́; per ſuos ſatellites patibulo crucis affixit. ¶ Nam ſapientiam eius, videlicet diſpoſitionem, qua per mortem ſuam redempturus erat humanum genus, nemo principũ
1.Cor.2. huius ſeculi cognouit, inquit Apoſtolus. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Virtus autẽ ipſa, per quam ſe viciſſe putabat, mortis infirmitate, perſiſtit in eiuſdem dei filii odio implacabili, per Iudęorum ora negantium, per hæreticorum blaſphemias, creaturam illum eſſe aſſerentiũ. ¶ Sed vt ad primi hominis peccatum redeã, ſciendum, quia priuſquam per ſerpentẽ diabolus de vetito ligno comedere mulierẽ perſuaderet, vterq; ſcilicet vir & mulier, occulta eiuſdẽ hoſtis inſpiratione appetiuerãt eſſe ſicut dii. Alioquin fruſtra ad perpetrandum id quod perſuadebat, hac promiſsione vſus fuiſſet, dicens: Et eritis ſicut dii. Nemo enim, niſi id quod ſentit appetit, pro fructu repromittit alicuius operis. Quàm autem contra trinitatis perſonam magis hic hominis quoque tumor ſeſe intenderit, apparet per hoc quod addidit, Scientes bonum & malũ. Vtique filium, qui ſapientia patris eſt, ſuperbè æmulati ſunt, id eſt, pares illi ſeſe fore arbitrati ſunt, habẽdo ſcientiam omniũ. ¶ Vndè lignum præuaricationis, ironicè nomen accepit, vt diceretur lignum ſcientiæ boni & mali, licet à ſcriptore hiſtorię ſic vocetur, etiam ante peccatum hominis. Quod per anticipationem conſtat fieri. Eadem ironia dicit ipſa, quæ vnus eſt Deus, trinitas: Ecce Adam qua-
Gen.3. ſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonũ & malum. Quaſi vnus ex nobis, id eſt, quaſi filius, qui ſapientia patris eſt, cuius ęqualitatem appetiuit, id eſt, ſcientiam boni & mali. Nam ſcientia boni & mali, ſolius Dei eſt, qui omnia ſcit, & malo quoq; bene nouit vti. Vnde cum dictum eſſet, Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſtatim ironicè additum eſt, in quo, videlicet in eo quòd eſt ſciens bonum & malum. Similiter ironicè diabolus quoq; appel-
Ezech.28. latur Cherub in Ezechiele, quod interpretatur, plenitudo ſcientię. ¶ Igitur magis contra propriã perſonã filii dei diabolus, & ipſe intumuit, & hominem erexit: dum vterq; æqualitatẽ ſapientię dei, quę filius eſt, appetiuit, eique ſubeſſe contempſit. Vndè miranda (vt ſuperius iam dictũ eſt) diuinitatis diſpenſatio, mira dignatio, vt ille, contra quem potiſsimũ peccatũ admiſſum fuerat, ſcilicet filius intercerceſſor apud patrẽ accederet, homo factus, & pro inimicis ſuis morti ſpõtanea charitate addictus, tanquàm ſi Iſaac idcirco ſe patiatur Gene.21.
immolari, vt Iſmael in gratiam patris ac matris veniat, ſuuſq́; cohęres fiat, qui ideò fuerat eiectus, quia ſeſe, non ipſum patrẽ perſequebatur. Sed neq; Iſaac, neq; aliũ quẽpiã ſacra refert hiſtoria pro inimicis ſuis intercedendo, ſpontanã excepiſſe mortẽ. Vix enim pro amico ſuo, vel (vt ait Paulus) vix pro iu- Rom.5.
ſto quis moritur. Cõmendat ergò charitatẽ ſuã in nobis Dei filius, quoniã cùm in ipſum peccãdo, patrẽ offendiſſemus, ipſe naturam, in qua pro nobis moreretur, aſſumere dignatus eſt. In hac dilectione, quiſquis illũ imitatur, poteſt ad illã Dei ſimilitudinẽ, quam per ſuperbiã diabolus vel ipſe homo appetiuit, aſcẽdere. Cùm em̃ dixiſſet ipſe, Diligite inimi Mat.5.
cos veſtros, benefacite his qui oderũt vos, ſtatim adiecit: Vt ſitis filii patris veſtri qui in cælis eſt. Ac ſi diceret: Non magnificentia ſcientię de qua pręſumens ſatanas, dixit in corde Eſa.14.
ſuo: Similis ero altiſsimo, vel quam veſtris pa Gene.3.
rentibus promittentes dixit, eritis ſicut dii, Ephe.3.
ſcientes bonum & malum: non (inquam) ſcientia, ſed ſupereminens ſcientię charitas, cauſa eſt efficiẽs, vt altiſsimo ſimiles ſitis. Nec Philip.2.
ego vobis filiorum dei dignitatem inuideo: non enim rapinam arbitratus ſum, me eſſe ęqualẽ deo, ſed aſcẽſum ſuperbię auerſor, per quã cũ aſcenderet Satan, videbã eũ ſicut ful- Luc.10.
gur de cœlo cadentẽ. Diſcite ergo à me, quia Math.11.
mitis ſum & humilis corde. Hoc miraculũ diuinę diſpẽſationis propheta intuẽs, ait: Deus, Pſal.71.
iudiciũ tuũ regi da, & iuſtitiã tuã filio regis. Magnũ eſt hoc & mirabile, quòd filius, cùm ęquè vt pater deus ſit creaturę ſuę, rex quoque eius dignatus eſt dici & eſſe, & hoc ſecũdum iudiciũ legemq́; iuſtitiæ. Quod hoc modo promptum eſt aduertere. Dignũ erat vt is ipſe, ſcilicet filius, per quem omnia condita ſunt, dominus & rex eſſet omnium, neq; per quemlibet alium regerentur, qui vtiq; cùm eſſet creatus, nõ erat creator eorũ. ¶ Regis autem debitum ac legitimũ eſt officiũ, vt ſubditis dãda vel data pręcepta, prior ipſe actibus impleat, nè dum militibus laborioſam mandat militiã, ipſe in deliciis ſua poteſtate abutendo, cauſam præbeat eorũ murmurio, proculdubiò dicentiũ, delicioſum eſſe ducẽ, qui ſubditis ea pręcipiat, quę facere fugiat aut nõ poſsit.

poſsit. Igitur & hoc dignũ fuit, vt ea quę pręcæperat, vel præcepturus erat, vt Deus, ipſe pręcipuè opere impleret, vt rex, videlicet omnimodæ humilitatis opus, quale eſt illud: Quantò magnus es, humilia te in omnibus. Ecclef. 3. Magnũ hoc (vt ſupradictum eſt) & mirabile eſt, quòd cum dominari poſſet creaturæ ſuæ, ſola excellẽtia potentię, maluit æqualiter cũ ea iudicium legemq́; ſubire iuſtitiæ. Quapropter antequàm in forma ſui militiã vitæ ſubiſſet humanæ, minora dedit hominibus præcepta: cùm autem homo factus eſſet, impoſuit altiora admodũ regis probi ac ſtrenui, qui dum in prima acie commiſerit cum hoſte, acri certamine feſſus, cruentiſq; inſignis uulneribus, cum diſcrimine vniuerſos eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fidutialius, iuſtius, conſtantius, vtpotè factis dicta iuuantibus: militibuſque murmurare de labore, vel delicias quærere, viſo ducis ſanguine, non audentibus. Ita priuſquàm circundatus eſſet infirmitate dominus virtutum, dictum eſt antiquis: Non occides. Quandò autem idem rex gloriæ tentatus eſt, per omnia pro ſimilitudine abſque peccato, & didicit obediens eſſe, non ſeipſum defendens: ego autẽ dico vobis, inquit, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, &c. Heb. 4. 5. ¶ Benè ergò Propheta (vt ſupradictũ eſt) Deus, inquit, iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis: quia videlicet immenſitate potẽtiæ nullatenus minor, eſt diuinę tãta magnitudo iuſtitiæ. Quam iuſtitiã nos quoq; qui ſub paterna præuaricatione rei detinebamur, in eo ſuſcipimus, ſicut mox in eodem pſalmo additũ eſt: Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam, in eo, inquam ſuſcipimus, quia quem primi parentes noſtri contempſerunt Deum in gloria ſua fulgentẽ, nos adoramus in carne noſtra naſcentem, in cruce ſua morientem. Hinc enim iuſtificamur, quia ſuper antiquũ ſeruitutis penſum, quod eſt adorare Deũ, quod debebat etiam, ſi nunquam peccaſſet genus humanum, hoc adiicitur, vt hominem crucifixum adoremus. Hac inquam, ſatisfactiõe efficitur, vt ſalua iuſtitia ſua, nos n antiquum ſtatum reſtituat iuſtus Deus.

De officio eiuſdem ſanctæ trinitatis.

Caput XIX.

IN officio eiuſdẽ ſanctę trinitatis, rectè hęc Euangelii lectio ponitur, qua maximè neceſſarium ſalutaris baptiſmi remedium commendatur, videlicet, quia ſine virtute huius nominis quantacunq; dicas, irritum eſt lauacrum, neq; per aquã poteſt quiſquam renaſci, nec aliter hoc nomine ſignamur, niſi cum illo baptiſmi ſacramentum ſuſcipiamus. Iohan. 3. ¶ Huic euangelio conſonat ea, quæ pręmittitur, lectio libri Apocalypſis, maximè in eo quod ait: Et in circuitu ſedis tanquàm mare vitreum, ſimile cryſtallo. Apoc. 4. Mare nanq; vitreũ cryſtallo ſimile, baptiſmum ſignificat puræ confeſsionis & ſolidæ fidei. Et quod in Euãgelio dictum eſt, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt videre regnũ Dei: hic ſignificatur per hoc, quod in circuitu ſedis mare oſtenditur. Nam quia in circuitu ſedis eſt mare, profectò vt ad eandẽ ſedem perueniatur, mare neceſſe eſt tranſmeare. Septem quoq; lampades ardẽtes ante thronum, id eſt, ſeptem ſpiritus Dei. Qua nõ eſt dictũ: Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſolũ, ſed ex aqua & Spiritu ſancto. Et in medio ſedis & in circuitu eius quatuor animalia, die ac nocte dicentia: Sãctus, ſanctus, ſanctus dominus Deus omnipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es, catholici doctores ſunt, qui meritorum qualitatibus, tanquàm diuerſis diſcreti vultibus, & ad cauendam hæreticorum perfidiam, ſiue ad ſubditorum, ſuãque ſalutem prouidendam, in circuitu & intus, id eſt, in corporalibus & in ſpiritualibus pleni oculis, ſcilicet illuſtratione ſpiritus ſancti, fidem ſanctæ trinitatis, tam in aduerſis quàm in proſperis, prædicare non ceſſant, & inuitare populos ad illud mare baptiſmi.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFI-cijs, liber duodecimus,& vltimus.

Dominica prima poſt pentecoſten.
Caput I.

DOminicæ primæ poſt octa-uas pentecoſtes officiũ vo-ces emittit pauperis illius, qui per Lazarum in Euange lio figuratur,ſcilicet genti-lis populi,qui ad fidem tri-nitatis,prædicantibus (vt ſupra dictum)Apo ſtolis confugiens,de interiore ſenſu legis cu piebat refici, tanquàm de micis quæ cadebãt de mẽſa diuitis,videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinã legis non ad charitatẽ habuit, ſed ad elationem, quaſi de acceptis opibus tumuit:ille autem, ſcilicet gentilis populus, dum conuerſus ad Deũ, peccata ſua confiteri non erubuit, hulceribus plenus extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquam, voces ſunt mendicãtis,quod maxime claret in gra-duali:Ego dixi,domine miſerere mei,ſana a-nimam meã,quia peccauit tibi. Epiſtola,Deus charitas eſt, primò aduerſus Iudaici populi depromitur inuidiam, qua pauperem iam di ctum non debere admitti contendit, iuxta il lud: Quare introiſti ad viros præputium ha-bentes? Manifeſtum eſt enim,Iudęos ſemper gentium odiſſe ſalutem. ¶Simul,quia mora-lis quoq; ſenſus in hoc Euangelio non deeſt, commouemur vtiliter hoc exemplo, ne ab vllo paupere auertamus faciẽ noſtram. Cha-ritatem,quæ in prædicta commendatur Epi-ſtola,promptum eſt eodem ſenſu,id eſt,mo-rali,accipere,maximè quod ait: qui enim nõ diligit fratrem ſuum quem videt, deum quẽ non videt,quomodo poteſt diligere?

Luc.16. Pſal.40. 1.Iohã.4. Actor.11.

Dominica ſecunda poſt pentecoſten.
Caput II.

DOminica ſecunda legitur hoc Euange lium:Homo quidã fecit cœnam mag-nam,& vocauit multos. Notum eſt au tẽ,quia per multos qui vocati fuerãt, & hora cœnæ cœperunt excuſare, contemptores ſig nificantur,qui plus terrena quàm cœleſtia di ligũt,qui amplius rebus corporalibus quàm ſpiritualibus occupantur. ¶Et per hoc quod ait quiſq; illorum:Rogo te,habe me excuſa-tum,quod(inquam)dicit: Rogo,& tamen ve nire contemnit,quod ſonat humilitas in vo-ce,ſuperbia in actione, per hoc plane (vt di-ctum eſt)exprimitur, quòd dum cuilibet car naliũ dicitur: Conuertere,deũſequere, mun dum relinque, reſpõdere ſolet: Ora pro me, quia peccator ſum, hoc facere non poſſum, dicendo: Peccator ſum, humilitatem inſi-nuat, ſubiungendo. Conuerti non poſſum, ſuperbiam demonſtrat. De his ergò labiis in-quis,de hac lingua doloſa,in graduali nos li-berari poſcimus. ¶Rectè,pulchrè atq; con-ſonè ſeruus egregius,qui nos inuitat,dicit in prǽeunte epiſtola:Filioli mei,non diligamus verbo neq; lingua,ſed opere & veritate. Quo rum iniqua labia linguamq; doloſam qui cõ temnit(ſolent enim alios cõuerti volentes deuocare,tum ſanctum propoſitum vitupe-rando,quod eſt iniqua labia habere,tum ni-miùm laudando,nimiaſq; difficultates arctæ viæ vel anguſtæ portæ prætendere, quod eſt linguam doloſam acuere)qui, inquam, de-hortantes eos contemnit,& audire non vult, confortat animam ſuam,& dicet illud,quod in alleluia cantamus: Deus iudex iuſtus,for-tis & patiens,nunquid iraſcetur per ſingulos dies? videlicet cùm alibi dicat:Et eum qui ve nit ad me,non eiiciam foras,tandemq; de in-firmitate conualeſcens,& viam mandatorum domini,quæ anguſto initio cœpta fuerat,di-latato corde percurrẽs,dicit,quod in Introi-tu cantatũ eſt:Factus eſt dominus protector meus,& eduxit me in latitudine.

Luc.14. Pſal.119. 1.Iohan.3. Math.7. Pſal.7. Iohan.6. Pſal.17.

Dè dominica tertia poſt pentecoſten.
Caput III.

IN Euangelio dominicæ tertiæ commen-datur nobis,quanta de conuerſis peccato-ribus deo cura ſit,per parabolam centũ ouiũ, & vnius perditæ, quam bonus paſtor inuen-tam imponit in humeros ſuos gaudens,& ſic reportat ad gregem,itemq; per aliam parabo lam decem drachmarum,quarum vnam,quę perdita fuerat, mulier ſtudioſa lucernam ac-cendens,requirit & inuenit. ¶Ad hunc ſen-ſum profectò reſpicit, quòd Petrus in Epi-ſtola ſua euigilandum eſſe cõmonens: Quia aduerſarius veſter,inquit,diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quęrẽs quẽ deuoret,qui vtiq; ouẽ illã centeſimã deuorauerat, & nũc inuentã eſſe dolens, iterũ circuit & amplius rugit. Ideo præmiſit & hoc:Omnem ſolicitu dinẽ veſtrã proiiciẽtes in eũ,quoniã ipſi cura eſt de vobis. Cui ſenſui graduale ſuccinit: Ia ctã cogitatũ tuũ:& offerẽda,Sperẽt in te om-nes,& quia prædictũ Euangeliũ pro peccato re cõtextũ eſt, ſuper quo pœnitentiã agente gaudium

Luc.15. 1.Pet.5. Pſal.54. & 9.

gaudium eſt angelis Dei,rectè vnicus & pauper clamat in Introitu, Reſpice in me & miſerere mei. Pſal.24.

Dominica quarta poſt pentecoſten.
Caput IIII.

DOminicæ quartæ Euangeliũ eſt,Eſtote miſericordes,quia &pater veſter mi ſericors eſt. Luc.6. Rom.8. Cui palàm lectio Epiſtolæ, quæ præmittitur,concinit,iterum,atq; iterũ creaturam aſſerẽs,expectare reuelationem filiorum Dei,quem patrem noſtrum eſſe præſenti Euangelio dominus aſſerit: Eſtote,inquit, miſericordes,ſicut & pater veſter cæleſtis mi ſericors eſt. Pſal.26. & 12. Introitus, Dominus illnminatio mea,itẽq; Offerenda,Illumina oculos meos, idcircò cõgruunt, quia trabem vel feſtucam peccati de oculo,id eſt odium,quod Euangelium monſtat oportere eiici, quũ gratia ſancti ſpiritus expellit, dñs illuminatio cordis eſt,& hi quibus videndus eſt Deus,illuminãtur oculi,vt (ſicut in graduali canimus) Videat cor mundum voluntatem domini,& viſitet templũ eius,& hoc non ſuis viribus, ſed eius,cui in communione dicimus, Dominus firmamentum meum,&c. Pſal.26. Pſal.17.

Dominica quinta poſt pentecoſten.
Caput V.

IN Euangelio quintæ dominicæ narratur, quia laxatis ad imperium domini retibus in capturam,concluſaq; piſcium multitudine copioſa,& retia rumpebantur,& impletę ſunt nauiculę,ita vt mergerẽtur. Iohan.5. ¶Per hoc illud ſignificatum eſt, quia carnalium turbis eccleſiam complentibus, & ſuper numerum multiplicatis, tumultus & diſſenſiones orirẽtur,& non ſolùm ebrioſorum, raptorumq́ue ſubintroeuntium malis moribus,Eccleſię nauicula premeretur,ſed hęreticorum quoque diſceptationibus rete fidei diſrumperentur. Propter hoc illa magni piſcatoris noſtri Petri Apoſtoli lectio, opportunè præmittitur, piſces ſuos ad vnitatem & pacem cohortãtis & dicentis:Omnes vnanimes eſtote, patientes,fraternitatis amatores, miſericordes,modeſti,humiles,nõ reddentes malũ pro malo, 1.Pet.3. neq; maledictũ pro maledicto,videlicet quia per hoc tumultus creſcit,& ſeditio conualeſcit.Et poſt pauca:Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiã,beati, &c. In huiuſmodi periculis conſtitutæ Eccleſiæ, voces ſunt, cæteræ partes officii. Pſal.26. Introitus,Exaudi domine vocem meam, amplius autem graduale. Protector noſter aſpice Deus ſenſui ſupradicto cõ ſonat. Pſal.83. Sumptum eſt enim de pſalmo habente in titulo,Pro torcularibus.Quo nomine præſentem Eccleſiam deſignari dubium non eſt, vbi electi reproborũ tot ſcandala patiuntur, vt iuxta Euangelicã ſimilitudinem,quaſi rete tumultu piſcium rumpi videatur. Quorum ſchiſmata quiſq; cauens,dicit in offerẽda: Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectum. Pſal.15. & 26. Et in communione, Vnam petii à domino,id eſt,nõ ſciſſuras mentium,ſed vnitatem fidei.

Dominica ſexta poſt pentecoſten.
Caput VI.

DOminica ſexta dicẽdo dominus in Euangelio,Audiſtis quia dictum eſt antiquis,Nõ occides,ego autem dico vobis,&c. Matth.5. manifeſtè nobis illam nouitatem neceſſariam inculcat,quæ paſſim in ſacris commẽdatur ſcrpturis,vt renouemur ſpiritu mẽtis noſtræ,& exuentes veterem hominẽ, induamus nouum eum, qui ſecundum deum creatus eſt. Ephe.4. ¶Quod enim antiquis dictũ eſt, nos qui noui dicimur,in melius tranſcendere debemus. ¶Rectè ergò illa præmittitur lectio,vt nouũ hominẽ chriſtũ indueremus, dicente Apoſtolo:Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus.&c. Rom.6. Dicẽdo itaq;:Et nos in nouitate vitę ambulemus,plus quàm illud,quod antiquis dictum eſt,nos debere teſtatur. Cæteræ partes officii,Introitus:Dominus fortitudo,graduale, Conuertere domine, offerenda, Perfice greſſus meos, Pſal.17. Pſal.83. & 16. Eccleſiæ voces ſunt, ad ſupradictam perfectionem Euangelicam tendentis,& auxilium implorantis, quia vera & perfecta iuſtitia,nemo per ſe poteſt iuſtificari. Et cuius iuſtitia ſic abundauit,vt iuxta idẽ Euangelium,ſi offert munus ſuum ad altare, Matth.5. & recordatus eſt,quia frater ſuus habet aliquid aduerſus eũ,relinquit ibi munus ſuũ,& vadit pri⁹ recõciliari fratri ſuo, ille eſt qui in Cõmunione dicit:Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiam iubilationis. Pſal.26.

Dominica ſeptima poſt pentecoſten.
Caput VII.

DOminica ſeptima legitur hoc Euangeliũ,quo refecturus dñs cũ dixiſſet:Miſereor ſuper turbam,&c. Marc.8. hanc miſerationis ſuæ cauſam ſubiicit,dicẽs: Quidam enim ex eis de longè venerunt.At verò hi qui de longè venerunt,illos deſignant,qui à criminalibus peccatis, vel etiam à diabolorum cultura ad verum deum conuerſi,iuſtitiam,à qua ieiuni ſunt,eſuriunt & ſitiũt. Benè ergò illa lectio præmititur,in qua talibus dicitur. Cùm enĩ ſerui eſſetis peccati,liberi fuiſtis iuſtitiæ.Quem ergò fructum habuiſtis tunc in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt. Rom.6. Talibus dicit eccleſia mater in graduali: Venite filii,audite me,&c. Et iſti quia peccatores ſunt)dicunt in offerenda:Sicut in holo-

holocauſtum arietum &c. Iſtis nihilominus
Pſal.33. ſalutaris dicitur in Introitu: Omnes gentes
Pſal.46. plaudite manibus, dicentes, quemadmodum
alibi refecti dixerunt: Verè hic eſt propheta,
imò dominus prophetarum, qui venturus es
Iohan.6. in mundum.

Dominica octaua poſt pentecoſten.
Caput VIII.

Matth.7. IN Euangelio dominicæ octauæ, Attendi-
te, inquit dominus, à falſis prophetis, qui
veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrin-
ſecus autem ſunt lupi rapaces, & reliqua. Hoc
de omnibus quidē intelligi poteſt, qui aliud
habitu ac ſermone promittūt, aliud opere de
monſtrant, ſed ſpecialiter de hæreticis intel-
ligendum eſt, qui videntur continentia, caſti
tate, ieiunio, quaſi quadam pietatis veſte ſe
circundare, intrinſecus verò habentes ani-
mum venenatum, ſimplicium fratrum cor-
da decipiunt. Lectio epiſtolæ: Debitores ſu-
Rom.8. mus non carni, vt ſecūdum carnem viuamus,
conſonat huic euangelio, quo dicitur: A fru-
ctibus eorū cognoſcetis eos. Nam & paulò ſu
prà dixerat Apoſtolus: Si quis autem ſpiritū
Chriſti non habet, hic nō eſt eius, & nunc ait:
Quicunq; enim ſpiritu dei aguntur, hi filii
ſunt dei. Et facta carnis, de quibus ait: Si au-
tem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viue
tis, fructus ſunt, ex quibus falſi prophetæ co
gnoſcuntur, à quibus filios dei diſcernit ſpi-
ritus dei, qui teſtimonium reddit ſpiritui
ipſorum. Hic ſpiritus, illa miſericordia eſt,
de qua in Introitu cantamus. Suſcepimus
Pſal.47. deus miſericordiam tuā in medio templi tui,
1.Cor.3.6. id eſt, in nobiſipſis, qui ſumus templum tuū:
Actor.2. & hoc in medio, id eſt, manifeſtò. Manife-
ſtè enim venit ſpiritus ſanctus ſuper Apoſto
los. Huic (inquam) ſpiritui clamat eccleſia in
Pſal.30. graduali: Eſto mihi in Deum protectorē, &
Pſal.17. in offerenda, Populum humilem ſaluum fa-
cies domine, iuxta illud: Super quē requieſ-
Eſai.66. cet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quie
Math.11. tum? Abſcondit enim hæc à ſapientibus &
prudentibus, & reuelauit ea paruulis. Vnde
congratulando dicitur eis in communio-
Pſal.33. ne: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt
dominus.

Dominica nona poſt pentecoſten.
Caput IX.

EVangelium dominicę nonę, præpoſitos
animarum inſtruit ad miſericordiam, vt
cōpatientes moderatam iniungant pœniten
Luc.16. tiam confitentibus, quantū debeant, vel quā-
ta peccata commiſerint. Laudauit enim do-
minus villicum iniquitatis, quia prudenter
feciſſet ea, quæ de illo propoſita narrat para-
1.Cor.10. bola. Et ad hoc Apoſtoli lectio, quæ præmit
titur, conſonat, retexendo de illis, qui mare
tranſierant, & dona dei guſtauerāt: & nihilo-
minus cōcupiſcentes & fornicantes, à ſerpen
tibus vel exterminatore perierunt, & ſtatim
adiūgēdo: Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare, videat
ne cadat, &c. ¶Nam quomodò & hi, licet iam
glorificati, perierunt, & ille villicus in Euan-
gelio gratiam domini ſui habuerat, à qua ta-
men excidit, ſic & prælatus quiſq; meminiſſe
debet, & ſcire ſe quoq; aut peccaſſe, aut ſi non
peccauit eiuſdem tamen fragilitatis eſſe, vt
potuerit, vel adhuc poſsit peccare, atq; de ſe-
ipſo cōmonitus, recogitet infirmarum ſe ſuſ
cepiſſe curam animarum, non ſuper ſanas ty-
rannidem. Introitus: Ecce deus adiuuat me, Pſal.53.
& graduale, Domine dominus noſter, offerē Pſal.8.
da quoq;, Iuſtitiæ dñi, voces ſunt ſuprà di-
cti vicilli, gratias referētis domino deo ſuo, Mat.6.
miſericordibus miſericordiam faciēti. Com-
munio verò, Primum quærite regnum dei, i- Luc.16.
dem imperat, quod illa domini ſentētia de E-
uangelio iā dicto, Facite vobis amicos de mā
mona iniquitatis, &c.

Dominica decima poſt pentecoſten,
Caput X.

DOminica decima legitur hoc Euange- Luc.19.
liū, quo dominus fleuiſſe refertur ſu-
per ciuitatē Hieruſalem. Qui & ingreſ
ſus in templum, cœpit eiicere vendētes in il-
lo. ¶Notum eſt penè cunctis, tamq; in ſcrip-
turis, quàm in ore omnium ſatis vſitatū, per
hoc illud ſignificatum eſſe, quod illos de ec-
cleſia ſua dominus eiiciat, qui ſacros ordines
emunt aut vendūt, quia videlicet tales nego-
ciatores columbas quoq;, id eſt, ſancti ſpiri-
tus dona venalia faciunt. ¶Itaq; rectè & op-
portunè illa pręmittitur Apoſtoli lectio, quę
ſatis apertè indicat, nō poſſe ab homine dari,
nedū vendi aliquid doni ſpiritualis, ſed à ſo-
lo ſpiritu dei diuidente ſingulis prout vult, 1.Cor.12.
dari gratuitò, alii ſermonē ſciētiæ, alii ſermo
nē ſapientię, alii genera linguarū, alij fidē, alii
prophetiam, &c. Et qui huius, id eſt, ſancti
ſpiritus expectat electionē potius quàm ho-
minum, dicitur in Introitu: Iacta cogitatum Pſal.54.
tuum in domino, & ipſe te enutriet. In do-
mino, inquit, iacta cogitatum tuum, non in
teipſo, dicendo quod alibi ſcriptum eſt: Do-
mine non eſt exaltatum cor meum, neq; ela- Pſal.130.
ti ſunt oculi mei. Neque ambulaui in ma-
gnis, neque in mirabilibus ſuper me. Vi-
delicet vt Simon magus ille, qui dei do- Actor.8.
nū exſtimauit pecunia poſsideri. Et ipſe te-
enutriet, inquit, dicentem ſcilicet quod in
graduali canitur: Cuſtodi me domine vt pu-
pillam oculi, ſub vmbra alarū tuarum prote-
ge me, ne ſuperbiendo, & euagando, ſiā ſicut Pſal.16.
abla-

cum fideli Abraham per repromiſsionẽ cõfirmato, videlicet quia non quidem ipſa aduerſus promiſſa dei, ſed nullus iuſtificari potuit coram deo ex operib' eiuſdem legis. In hoc itaq; intelligimus per hoc, quòd (vt dictum eſt) tam ſacerdos quàm leuita, viſo homine præteriuit. ¶ Quia ſic ſubintrauit lex, quomodo medici puer ad ęgrotũ nonnũquã ingreditur, morbi quidem cauſas ſciens, ſed quod opponat antitodum, conficere non valens, tantumq; hoc ęgroto dicere nouit, quibus ab eſcis vel potibus abſtinendum ſit, ne morbus inualeſcat, & de ſemiuiuo penitus mortuũ reddat. Hoc nanque illud eſt, quod in prædicta Epiſtola dicit Apoſtolus, Quid igitur lex? Propter trãſgreſsiones poſita eſt, eſt, &c. Plagis nanq; originalis peccati ſemiuiuus homo naſcitur. Actualibus verò tranſgreſsionibus, propter quas lex poſita eſt, ſi non abſtineat, tanquam noxijs cibis penitus moritur. Itaque ſecundum hæc benè in Introitu præmittitur, Reſpice domine in teſtamentum tuũ, quod in graduali repetitur. *Pſal. 73.* Vox enim hæc erat antiquorũ, aduẽtum Chriſti ad infirmitatem vel imperfectionem legis flagitantium, tanquam ſi prætereuntibus ſacerdote & leuita, Samaritanũ ſupradictũ vulneratus ille poſtulat apropiare, cui & dicat illud, quod canitur in Offerenda: In te domine ſperaui, &c. *Pſal. 30.* Et quia corpus Chriſti, quod ſumimus, illa ſpecialiter curat vulnera, Benè & illud de libro Sapientiæ canimus in communione: Panem de cœlo dediſti nobis. *Sapien. 16.*

Dominica quartadecima poſt pentecoſten. Cap. XIIII.

Luc. 17. IN Euãgelio dñicæ quartædecimæ, decẽ viri leproſi à domino mũdati referuntur, & vnus tantum ex eis vnicæ Eccleſiæ figuram gerens, cæteris ingratis exiſtentibus, qui hæreticorum typum pręferunt, reuerſus & gratias agens, de fide ſua, qua ſaluus factus eſt, ab eodẽ domino laudatur. Eiuſdem eccleſię, quę per illũ vnũ ſignificatur, vox eſt illa in Introitu. *Pſal. 83.* Protector noſter aſpice deus, maximè quod ait: Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper milia. Nã idẽ eſt ac ſi dicat: Melius eſt cor vnum & animã vnã habere, *Actor. 4.* & idipſum ſapere ac dicere, quàm diuerſis, imo cõtrarijs ſenſibus diuidi, & ſchiſmata facere. *1. Cor 1.* Quod ob ſeruans ſancta eccleſia, & ideo vna columba dicta, *Cant. 6.* benè per illũ vnũ (vt dictũ eſt) in Euangelio figuratur. Epiſtola verò in eo prędicto Euangelio congruit, quòd patenter exprimit, quid per illorum lepram ſignificatũ ſit, cùm dicit: Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, *Galat. 5.* quę ſunt, fornicatio, immũditia, luxuria, &c. inter quæ ſectæ, id eſt, hæreſes ponuntur. A quibus emundata eccleſia, dicit, gratias agẽs in graduali, Bonum eſt cõfidere in domino, *Pſal. 117.* &c. videlicet quia non homo, non principes ſacrificiorum carnalium, de quibus dixit eiſdem leproſis dominus, peccatorum lepram tollere poſſunt, ſed ſolus dñs. Quod autem in offerenda dicitur: Immittet angelũ *Pſal. 33.* dominus in circuitu timentiũ eum, & eripiet eos, guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus, ad fructus illos ſpectat, qui exprimũtur in epiſtola: Fructus ſpiritus eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, &c. quos guſtare, eſt à lepra ſupradicta curari. Et quia pręcepit dominus illi, qui gratias egit: Vade & offer munus, *Matth. 8.* quod præcepit Moyſes in teſtimoniũ illis, benè in communiõe canimus: Panis, quẽ *Iohan. 6.* ego dedero, caro mea eſt pro mundi vita, videlicet quia caro & ſanguis munus eſt, quod pro emundatione ſua iugiter offert vnica eccleſia Chriſti.

Dominica quinta decima poſt pentecoſten. Caput XV.

OFficium dñicæ quintædecimæ, ſi rectè animaduertit, claret, quia maximè aduerſus excellẽtiam & inanem gloriam decãtatur. Nam ad hoc pertinere illud, quod in huius dominicæ Euangelio Matthęus ait: Nolite ſoliciti eſſe, dicentes: quid mãducabimus, aut quid bibemus, &c. *Mat 6.* Lucas teſtatur, quid, cum eadẽ diceret, adiecit: Et nolite in *Luc. 12.* ſublime tolli. Et quidem ſecundum eundem Lucam, ante hæc verba dominus parabolam de diuite ſtulto, cuius ager cũ huberes illi fructus attuliſſet, & dixiſſet ipſe: Deſtruam horrea mea & maiora faciam, & dicã animæ meę: Anima, habes multa repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare, ait ad eum deus: Stulte, hac nocte repetunt animã tuam à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Igitur aduerſus diuites, quibus præcipiendum *1. Tim. 6.* eſt, nõ ſuperbè ſapere neq; ſperare in incerto diuitiarum, hoc in Euangelio ſupradicto pręcipitur: Nolite ſoliciti eſſe, & cæt. Cui & conſonat præcedens epiſtola, in eo quod ait: Nõ efficiamini inanis gloriæ cupidi. Et rurſum: *Galat. 6.* Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Et qui ſeminat in carne, de carne & metet corruptionẽ. ¶ Eius itaq;, qui hoc præceptum fideliter amplectitur, illa vox eſt in introitu ad patrem noſtrum, qui ſcit omnia quibus indigemus, ſicut in eodem Euangelio dictum eſt: vox, inquam, illa: Inclina domine aurẽ tuã ad me, vox eſt pauperis, de manu dei primũ regnũ dei, & iuſtitiã eius, & deinde neceſſaria corporis, quæ adiicienda ſunt, humiliter quęrẽtis. Qui & in graduali eodem reſpectu ait: *Pſal. 91.*

Bonum eſt cõfiteri domino, id eſt, neceſſaria quęrere à domino, & in ea ſpe pſallere, id eſt, benè operari nomine tuo, id eſt, ad honorẽ nominis tui altiſsime, Ad annũtiandũ mane miſericordiã eius, id eſt, primũ quærere regnum dei, & iuſtitiã eius. Ipſe idẽ gratulabundus, quòd neceſſariũ à patre victum acceperit, narrat in Offerẽda alijs, dicens: Expectãs expectaui dominum, id eſt, non aliundè ſed à domino quęrens eius regnũ, expectaui quę adijcienda ſunt, & reſpexit me, id eſt, adiecit quę neceſſaria ſunt huic vitę. Cõmunio clarè exprimit cibum eiuſdẽ regni Dei, qui primũ quærendus ſit. Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinẽ meũ, in me manet, & ego in eo. Quod eſt enĩ regnũ dei, niſi mãſio eius in nobis? Hoc aũt vt maneat in nobis, fit manducando carnẽ eius, & bibendo ſanguinẽ eius. Vnde & hoc in communione rectè ponitur.

Pſal. 91.

Pſal. 39.

Iohan. 6.

Dominica decima ſexta poſt pentecoſten. Cap. XVI.

Luc. 7.

DOminica ſextadecima legitur hoc Euãgelium, quo dominus flenti viduæ matri mortuũ vnicũ filiũ viuũ reddidit, & accepit omnes timor, & magnificabant deum. ¶ Hæc autẽ vidua ſanctam ſignificat matrem eccleſiam, id eſt, vniuerſum prælatorũ ordinẽ, qui regenerandarum in Chriſto curã habent animarum, qui mortẽ cuiuſq; animę, quoties manifeſtis apparet criminibus, magnis proſequuntur fletibus. Moritur enim tũc filius viduæ, quando quis per crimẽ aliquod ſeparatur à corpore eccleſiæ, quæ vidua eſt, Chriſto ſponſo in pręſenti nõ manente cum illa. Huic ergo Euangelio benè illa præmittitur Apoſtoli lectio: Fratres obſecro vos, ne deficiatis in tribulationibus meis, pro vobis, quæ eſt gloria veſtra. Huius rei gratia flecto genua mea, &c. qui ait: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis, pulchrè in officio perſonam verbis quoq; exprimit eccleſiæ viduæ, vitã filiorum magnis gemitibus poſtulãtis. Introitus, miſerere mihi domine, quoniam ad te clamaui. Itemq; Offerenda: Domine in auxilium meũ reſpice. Voces huius viduæ ſcilicet ſanctæ matris eccleſiæ ſunt, quas emittere debet pro filiorum ſuorum, qui fortè in mortẽ peccati prolapſi ſunt, reſuſcitatione. Graduale verò: Timebunt gentes nomen tuũ domine, ad hoc conſonat, quod dictũ eſt in prædicto euangelio: Accepit autem omnes timor. Nam quomodo ędificat dominus Sion, iuxta eiuſdem gradualis verſum, niſi procurãdo vitam & incolumitatem animabus ſpiritualiũ eius filiorũ? Quod quia perficit per cibũ corporis & potum ſanguinis ſui, rectè in cõmunione ponitur gratiarum actio, eadem vidua ſcilicet ſancta eccleſia dicente: Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius, &c.

Ephe. 3.

Galat. 4.

Pſal. 58.

Pſal. 70.

Pſal. 101.

Luc. 7.

Pſal. 70.

Dominica decimaſeptima poſt pentecoſten. Caput XVII.

IN officio dominicæ ſeptimædecimæ nobis innuitur, qualiter ad hoc contendere debeamus, vt in oculis domini magni & honore digni iudicemur, & in domo, quæ eſt eccleſia, primos recubitus, non noſtra præſumptione præripere, ſed ab eius electione expectare debeamus. Dicitur in euangelio huius dominicæ parabola hæc: Cum vocatus fueris ad nuptias, nõ diſcumbas in primo loco, &c. videlicet, hoc in ſuo cœleſti conuiuio futurum eſſe indicans, quod ad vltimum inſert: Omnis enim qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Hinc eſt, quod in præeunte epiſtolæ lectione Apoſtolus ait: Obſecro vos ego vinctus in domino, vt dignè ambuletis vocatiõe, qua vocati eſtis, &c. ¶ Quod vtiq; idem eſt, ac ſi diceret: Obſecro vos, vt vocati ad nuptias Chriſti & Eccleſiæ, ſic intretis & diſcumbatis, quomodo & ille qui vos vocauit, qui & dixit: Ego autem in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat. Et tãdiu miniſtrauit, donec diceret illi pater: Amice, aſcende ſuperius, id eſt, donec obediẽti vſq; ad mortẽ, daret illi nomẽ quod eſt ſuper omne nomẽ. Introitus: Iuſtus es domine, manifeſtè illam collaudat ſentẽtiã, qua in Euãgelio dicitur: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Simulq; oratio eſt pro illo, qui ſe humiliat: Fac cum ſeruo tuo ſecundũ miſericordiam tuã, hanc videlicet miſericordiã, vt dicas illi, amice, aſcende ſuperius. Graduale: Beata gens, cuius eſt dominus Deus eius, vniuerſalis beatificatio populi gentilis, qui ſuperbiente Iudaico populo, humiliatus ſub ſigno crucis Chriſti, ſuperius aſcendere meruit, id eſt, ſupra populum illum, qui primo loco conſederat, imò de primo conſeſſu ſuperbiebat. ¶ In Offerenda exemplum ponit efficaciſsimum, qui cum humiliatus diceret, peccauimus, iniquitatẽ fecimus, impiè geſsimus, &c. meruit ita exaltari, vt cùm oraret, ſicut in eadem Offerenda ipſe teſtatur, dicens: Oraui deũ meũ ego Daniel, &c. mitteretur illi index futurorum archangelus Gabriel, ſicut habet ſequẽs verſus: Adhuc me loquente, &c. Per illam nanq; viſionem ſic exaltatus eſt, vt non tantũ venturum ad ſalutem noſtrã Chriſtum pręuideret (quod cæteris prophetis commune eſt) ſed & tempora aduentus eius propria quadam gratia prædiſceret, dicente ſibi angelo: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper

Luc. 14.

Ephe. 3.

Phil. 2.

Luc. 22.

Pſal. 118.

Pſal. 32.

Dan. 9.

ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctã tuam,& conſummetur præuaricatio,&c.Cõmunio quoque: Vouete & reddite domino Deo veſtro,in eo maximè imperare videtur, vt in nouiſsimo loco recumbamus: quod ait terribili,&ei qui aufert ſpiritum principum, id eſt,ſuperborum, quos vtique vel conuertendo, vel deiiciendo factis ipſis dicit cuiq; illorum: Da huic locum.

Pſal. 75.

Dominica decima octaua poſt pentecoſten. Caput XVIII.

SVpradictum ergo officiũ hoc innuit, vt ad nuptias Chriſti quilibet inuitatus,tali in loco recũbat, vt meritò dicatur ei:Aſcende ſuperius. Huius autem ſequentis dominicæ officium,magna & mira declamatione demonſtrat eidem, qui vocatus eſt ſuperius,id eſt, prælatus eſt domui Chriſti, & curam animarum ſuſcepit, qualiter in eodẽ ſuperiori loco ſe habeat,videlicet ne iuxta Euãgelium eiuſdẽ officii,ſint ſicut ſcribæ & Phariſæi, qui ſederunt ſuper cathedram Moyſi: ſed ſint ſicut ipſe Moyſes,de cuius exemplo, quod Eccleſiaſtici ſequi debeant rectores, longa & valida declamatio eſt in offerenda, Sanctificauit Moyſes,& verſibus eius. Non enim ignorare debent animarũ rectores,quale ad negociũ in ſuperiorẽ locũ vocati ſunt, ſcilicet vt non tã præeſſe ſtudeant, quàm prodeſſe,& ſedentes in cathedra Moyſi dicant & faciant,imo prius faciant,quod cum autoritate dicãt:neq; velint vocari Rabbi, ſed ad hoc tendant,vt portare poſſint peccata populi,& à ſubditis ſuis auertere irã Dei. ¶Benè ergo cum hoc Euãgelio poſitum eſt in offerenda exemplum Moyſi,qui ſic ſedit in cathedra magiſterij,vt per nimiam humilitatem poſſet interuenire pro ſubditis, imo & tenere deũ dicentẽ:Dimitte me,vt iraſcatur furor meus contra eos. Fecerant enim vitulum (quando ſicut in verſu Offerendæ canimus.) Videns Moyſes,procidens adorauit,dicens: Obſecro domine, dimitte peccata populi tui, & dixit ad eum dominus:Faciam ſecundum verbum tuum. Hæc eſt fidelitas ſerui,quem cõſtituit dominus ſuper familiam ſuam,quam poſtulabant ipſi,dicentes in introitu,vt prophetæ tui fideles inueniantur:Da pacem,inquiunt, domine ſuſtinentibus te, id eſt,eorum,quos nobis commiſiſti,peccata dimitte. Pax enim Dei, peccatorum remiſsio eſt. Vt prophetæ tui fideles inueniãtur,vt nos fideles ſerui inueniamur, dum familiæ tuæ nõ tantum præſumus,ſed & vtiliter pro illis interueniendo proſumus.Talibus in præſente lectione epiſtolæ dicit Apoſtolus: Gratias ago Deo meo pro vobis, in gratia Dei,quæ data eſt vobis, quoniam in omnibus diuites facti eſtis, &c. Ipſi ijdem dicunt in graduali:Fiat pax in virtute tua,id eſt, remiſsio peccatorum in ſpiritu ſancto tuo. Ipſis nihilominus in cõmunione dicitur:Tollite hoſtias,& introite in atria eius, videlicet quia veſtrũ officiũ eſt, vt pro ſubditis interueniatis, exemplo Moyſi,in cõſpectu domini ſtantes in cõfractione cordis.

Matth. 23. Exod. 32. Luc. 12. Eccle. 36. 1. Cor. 1. Pſal. 121. Pſal. 95. Pſal. 105. Ephe. 4.

Dominica decimanona poſt pentecoſten. Caput XIX.

IN Euangelio dominicæ nonædecimæ ait dominus paralytico,confide fili, remittũtur tibi peccata tua. Et his qui audierant cogitãtibus mala in cordibus ſuis,& dicẽtibus, Blaſphemat,& cętera:vt ſciatis,inquit,quia filius hominis habet poteſtatẽ in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico:Surge, tolle lectum tuum,& vade in domum tuã.¶Per hũc aũt paralyticũ ſignificatur homo diſſolutus,& ab omni bono opere remiſſus, qui cũ à domino curatur,& iuxta pręeuntem epiſtolam renouatur ſpiritu mentis ſuæ, complet Apoſtolicum præceptum, quod in eadem Epiſtola ſequitur: Qui furabatur, iam non furetur, magis autẽ operetur manibus ſuis, vt habeat vnde tribuat neceſsitatẽ patienti. Nam quandiu paralyſi erat diſſolutus, nihil boni operabatur,imo labores operantiũ furabatᷣ.Qualiter ergo prælati vel rectores animarum ſalutem procurare debeant ſubditorum, ſicut in præcedenti officio dictum eſt, hoc ſequens exprimit officium. ¶Nam ipſorum eſt, offerre paralyticum in lecto iacentem,id eſt,orarę pro his,quorum peccata animas in mala conſcientia à bono opere torpẽtes detinent,& ita pro eis interuenire, vt videns dominus fidem illorum, dicat: Confide fili,remittuntur tibi peccata tua. In introitu,dũ dicit dominus: Salus populi ego ſum, hoc idẽ nobis de ſeipſo teſtatur, quod & in euangelio iam dicto murmurantibus phariſæis,curatione paralytici comprobatur,videlicet, quia poteſtatem haberet in terra dimittendi peccata. In graduali verò iam curatus idem paralyticus, iamq; laborans operando quod bonum eſt manibus ſuis,quæ prius diſſolutæ fuerant,dicit: Eleuatio manuum mearum. Et hoc experimento virtutis confortatus in fide, & fidens in remiſsione peccatorum cõſequenda, dicit in Offertorio, Si ambulauero in medio tribulationis, &c. Itemque roborans genua,diſſoluta quondam,dicit in communione. Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

Matth. 9. Pſal. 140. Pſal. 22. Pſal. 118.

Dominica viceſima poſt pentecoſten. Caput XX.

(Matth. 22.) OFficiũ dñicæ viceſimæ partim ex vocibus cõſtat, eorũ, qui ad nuptias intrauerunt, partim ex vocibus patrũ gementium pro illis, qui ad nuptias eaſdẽ vocati, quas fecit rex filio ſuo, non ſolum venire noluerũt, ſed & illos, qui à ſe miſsi ſunt, ſeruos tenuerũt, & cõtumeliis affectos occiderũt. ¶ Hoc enim priores feciſſe Iudæos notũ eſt, qui miſſos ad ſe prophetas & ſapiẽtes perſecuti ſunt, & apoſtolos Chriſti contumeliis affecerunt. Hos igitur homicidas iuſtè perdẽdos, & ciuitatẽ illorũ ſubuertẽdã prophetæ prçuiderũt, quorũ illa vox eſt, quæ in introitu ex verbis (Dan. 3.) Danielis decãtatur. Omnia quæ feciſti nobis domine, in vero iudicio feciſti, &c. Itẽ in offe (Pſal. 136.) rẽda: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus. In hac enim ſeu in verſibus eius hoc deplorãt, quod ad ſalices Babylonis organa ſua ſuſpenderũt. i. propter infructuoſos & ſteriles auditores, prædicantium voces cõticuerunt, propter eos, inquam, qui vocati ad nuptias, vt dictũ eſt, venire noluerũt, quia nõ fuerũt digni. ¶ In lectione verò Epiſtolæ eos, qui de exitibus viarũ congregati ſunt, vt impleretur nuptiæ diſcũbentiũ, Paulus apoſtolus oportunè cõmonet, dicẽdo: Videte, quo (Ephe. 5.) modo cautè ambuletis, nõ quaſi inſipientes, ſed vt ſapiẽtes, &c. hoc videlicet intẽdens, ne inebriatus vino, in quo eſt luxuria, inueniaẽ quis abſq; veſte nuptiali, cùm rex ad vidẽdos diſcũbentes intrauerit: ſed ecõtrà impleamini ſpiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis & hymnis & cãticis ſpiritualib⁹, quæ verę harũ ſunt epulæ nuptiarũ, de quibus in ſequẽti graduali gratias agẽtes dicimus: Ocu (Pſal. 144.) li omniũ in te ſperant domine, &c. vel quas (Pſal. 118.) in communione poſtulans quis noſtrũ dicit: Memento verbi tui ſeruo tuo domine.

De dominica viceſima prima poſt pentecoſten. Cap. XXI.

OFficiũ dñicę viceſimę primę voces cõtinet hominis, in cõflictu virtutũ vitiorũq; poſiti, qui interdũ, cùm cœperit (Pſal. 127.) ſanctis florere virtutib⁹, & iuxta benedictionem hominis timentis deũ vxor illius, videlicet domus dei, cui fortè prçſidet, ſicut vitis abundãs excreuerit in lateribus domus ſuæ. i. in amplitudine ſanctæ eccleſię, & filij eius, ſicut nouellæ oliuarũ in circuitu mẽſæ ſuę: cũ, inquam, ita profecerit, repente tentator diabolus occulta dei diſpẽſatione permiſſus, domum, id eſt, conſcientiæ eius ſtatũm concutiens euertit, & filios eius, id eſt, virtutes animi, turbata in cognitione cõſciẽtia, penè cõterit. Hoc luce clarius ex offerẽda cõprobatur. Vir erat in terra nomine Iob. Moraliter (Iob. 1.) enim in eiuſmodi homine agũtur ea, quæ in tẽtatione hui⁹ beati Iob hiſtorialiter acta memoratur. Huius ergo nobilis & prçliatoris animi concuſsionẽ, vel periculũ ſignificat in (Iohan. 4.) Euangelio febris, quę penè extinxerat Reguli filiũ. ¶ Præcurrẽs autem Epiſtola cõfortat eũ circumuentũ tentationibus, & cõſolatur, ne abũdãtiori triſtitia abſorbeatur, dicendo: Confortamini in domino, & in potentia vir- (2. Cor. 2.) tutis eius. Nõ enim eſt nobis colluctatio ad- (Ephe. 6.) uerſus carnẽ & ſanguinẽ, &c. Introitus autẽ: In volũtate tua domine, &c. vox eſt eiuſdem (Heſt. 13.) militis, humili conſcientia cum beato Iob in terrã corruentis, id eſt, terrã ſe eſſe cognoſcẽtis, ac dicẽtis: Dominus dedit, dominus abſtu (Iob. 1.) lit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Poſt quam cõfeſſionem petit circunfuſus, è tentatione effugiũ, dicẽs in graduali: Domine refugiũ factus (Pſal. 89.) es nobis. Et in communione: In ſalutari tuo anima mea, & verbum tuum ſperaui. (Pſal. 118.)

De dominica viceſima ſecũda poſt pentecoſten. Cap. XXII.

IN officio dominicæ viceſimæ ſecũdæ dicimus ad introitum: Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit. (Pſal. 129.) Nimirũ in perſona ſerui illi⁹, de quo Euãgeliũ nar (Matth. 18.) rat, ſemetipſum quiſq; noſtrum humiliter recognoſcit, qui decẽ milia talẽta ſuo debebat regi, procidẽſq; rogabat, dicẽs: Patiẽtiã habe in me, & omnia reddã tibi. Itaq; magnitudinem debiti, id eſt, peccati ſui quiſq; noſtrum perpendẽs, dicit: Si iniquitates obſeruaueris domine, &c. Vt aũt laxationẽ quiſq; noſtrum obtineat, agendum eſt, quod dicit Paulus in præeunte epiſtola: Et hoc oro, vt charitas ueſtra magis ac magis abundet in ſcientia, & in (Phil. 1.) omni ſenſu, & cætera, ſubaudiẽ eẽ, vt remittatis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordib⁹ veſtris. Vbi verò charitas hæc abundat, ſicut iam dictũ eſt, rectè congratulatio illa depromitur, ſecundũ quã in graduali dicimus: Ecce quàm (Pſal. 132.) bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. ¶ Et ſi quæras, quantum, vel quale bonum ſit vnitas, id eſt, charitas fratrum cohabitantium, ſequitur in verſiculo: Sicut vnguentũ in capite, & cætera: id eſt, ſicut remiſſio peccatorum effuſa per ſpiritum ſanctum, quæ de capite noſtro ſcilicet Chriſto deſcẽdit ad Barbam Aaron, id eſt, in fortes & perfectos Chriſti Apoſtolos, & ab illis vſq; ad nos. Tũc enim cohabitatio fratrum eſt, ſicut illud vnguentum, cùm donamus inuicem, ſi quid habemus aduerſus alterutrum, fratres & conſerui, ſicut Euangelicus rex chriſtus donauit (Matth. 18.) nobis. Mandauit nanq; benedictionẽ, id eſt, eandẽ remiſsionis charitatẽ, vt donemus in- (Pſal. 132.) uicem: & vitã vſq; in ſeculum, ſubaudis, fore promi-

promiſit huius charitatis præmiũ. ¶In offerẽda verò, Recordare mei domine, quæ ſum-
Act.14. pta eſt de oratione Heſter, cõmonemur ſummopere curandum eſſe & orandum, vt placeant verba noſtra in conſpectu principis, ſcilicet eiuſdem regis magni, qui poſuit rationẽ cum ſeruis ſuis, verba, inquam, noſtra dicen-
Matth.6. tium: Dimitte nobis debita noſtra. Nõ enim placebunt hæc verba noſtra in cõſpectu principis, cùm ille rationẽ poſuerit, ſi non dimittimus & nos debitorib⁹ noſtris. Quod aũt canimus in cõmunione ex autoritate Euãgelij:
Luc.15. Dico vobis, gaudiũ eſt angelis dei ſuper vno peccatore pœnitentiã agẽte, de illo ſentiẽdũ debitore, qui ſic pœnitet, & ſic ſibi poſtulat dimitti, vt primũ dimittat ipſe cõſeruis ſuis.

De dominica vigeſima tertia poſt pentecoſten. Cap. XXIII.

1.Tim.2. INtantũ ſacroſancta eccleſia iuxta edictum Apoſtoli, obſecratiões, poſtulationes, gratiarũ actiones, pro omnib⁹ agit, vt pro futura quoq; filiorũ Iſraël ſalute gratias agat, quos ſuo quandoq; corpori vniẽdos fore cognoſcit. Nam quia in fine mundi reliquiæ illorũ
Rom.11. ſaluæ fient, in hoc vltimo anni officio gratulatur de illis, vtpote futuris mẽbris ſuis. Dicit ergo in introitu, annunciãs iugiter quod
Hier.29. prophetatum eſt de illis: Dicit dominus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, Pacis enim cogitationes cogitat, & non afflictionis, qui cõuiuium gratię ſuæ facturum ſe repromittit cum illis ſecundum carnem fratribus ſuis, ſicut in patriarcha Io-
Gene.43. ſeph præfiguratũ eſt. Nam ſicut ad illũ in tota terra Aegypti dominantem venerunt, qui eum vendiderant fratres ſui, fame compulſi, & ab eo recogniti atq; recepti ſunt, & ipſe cũ illis celebrauit cõuiuium: ſic ad ipſum dominum noſtrum, toti mundo principantem, & Aegyptios, id eſt, gentiles, qui in peccatorum tenebris fuerant, pane vitæ copioſius alentẽ,
Iohan.6. reuertentur reliquiæ filiorum Iſraël, & ab eo recipientur in gratiam, quem negauerunt & occiderunt, & tunc menſam ſuã communicabit eis, & inebriabitur Ioſeph iſte cum fratribus ſuis. Huius menſæ gratiam ſignat illud Euangeliũ in officio dominicæ, quo ipſe narratur de quinq; panibus ſaturaſſe quinq; milia hominum. Tũc enim quinq; libros Moyſi aperiet Iudæis, quos nunc velut integros panes portat puer, ſcilicet idem populus ſenſu puerili, edentq; & ſaturabuntur etiam ipſi &
Hiere.23. laudabunt dominum requirentes eum. Tũc implebitur illud Hieremię vaticinium, quod hoc Euangelio rectè pręmittitur: Ecce venient dies, dicit dominus, & non dicent vltrà, viuit dominus, qui eduxit filios Iſraël de terra Aegypti: ſed viuit dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domus Iſraël de terra aquilonis, & de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc, & habitabunt in terra ſua. Soluti ergo illi, qua nunc tenentur, captiuitate animarum, clamabunt alta deuotione gratiarum actionem, quam ſequens innuit graduale: Liberaſti nos domine ex affligentibus nos, Pſal.43.
&c. ¶Supplicatio quoq;, qua dicimus in offerenda, De profundis clamaui ad te domine, Pſal.129.
eidem rei vel tempori manifeſtè congruit. Dicent enim ad hũc magnum Ioſeph, fratres Gen.50.
ſui in illa die: Obſecramus ut obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum. Communio quoque: Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, Marc.11.
& cætera: reſponſio eſt eiuſdem Ioſeph, dicẽtis: Nolite timere: Vos cogitatis de me malũ, & deus vertit illud in bonũ, vt exaltaret me, ſicut in pręſentiarum cernitis, & ſaluos faceret multos populos. Nolite metuere, ego paſcam vos & paruulos veſtros.

Item de nocturnis lectionibus per ęſtatem. Cap. XXIIII.

NOcturnæ lectiones tota ęſtate ſua varietate ſuoq; ordine ſeriem deſignant temporũ vel profectum ſanctę eccleſię. ¶Primùm nanq; hiſtoria Regũ, quę ſtatim poſt pentecoſten ponitur, primis duobus libris myſticè aſsimilatur primis Chriſtianitatis tẽporib⁹, quãdo paulatim creſcente fide Chriſti, vetus idololatria decidit. Nam ſicut regnãti Sauli, quem populus appetierat contra vo- 1.Reg.8.
luntatem dei, ſuperuenit electio Dauid, quẽ 1.Reg.16.
dominus ſecundum cor ſuum inueniſſe dicit, tandemq; totum regnum à domo Saulis euerſum, eidem Dauid ſe ſubdidit: ſic dæmonũ cultui ſuperuenit in mundũ cultus Dei, ſtatim poſt aduentũ ſpiritus ſancti, tandemq; Chriſtiana fides per bella martyrum victrix, ſedit in throno Romani imperii, totuſque deinceps mundus manu forti, Chriſto ſe ſubdidit. ¶Duobus ſequentibus libris, in quib⁹ regnum diuiſum eſt à domo Dauid, ex quo Hieroboam regni ſciſſuras (ſicut illi per manũ Achię Sylonitis ſignificatum eſt) inuaſit, & 3.Regum 12.
contẽpto templo domini duos vitulos fecit: illa ſignificabantur tempora, quibus eccleſiã hęreticorum inſania ſcidit, & contẽpto altari Chriſti, reiecto cultu veritatis, falſitatum ſuarum ſimulachra diuerſa fabricauit. Sequũtur deinde libri ſapientiſsimi Salomonis, videlicet ſicut poſt pugnas hęreticorum claruerũt in eccleſia ingenia doctorũ, qui excitati contentionibus illorũ, nõ dormitãtes, ſapiẽtiæ & ſcientię ſtuduerũt, & diſputauerũt quodammodo, & ipſi, ſicut de Salomone legitur, ſuper lignis à cedro, quę eſt in libano vſ-

que ad hyſſopum, qui egreditur de pariete, id eſt, nihil omnino de ſacra ſcriptura, nec paruum, 3.Reg.4. nec magnum aliquod verbum ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare paſſi ſunt. Deinde nihilominus congruè ſequitur liber Iob, quia videlicet maximè in pace Eccleſiæ non deſunt illę tentationes viris ad virtutem tendentibus, quæ in omnibus percuſsionibus, vel conſolationibus eiuſdē ſancti Iob, autore beato Gregorio, moraliter figurantur. Tunc enim vrgent interius tentationes ſpiritualium vitiorū, quorū quanto occultior pugna, tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectionibus à menſe Septembri. Caput XXV.

ABhinc iam menſe Septembri, quatuor imponũtur libri, videlicet Tobias, Iudith, Heſter & Eſdras. Quorum conſideratio quàm congruè quatuor cardinales virtutes, prudentiam ſcilicet, fortitudinem, temperãtiam, & iuſtitiam exprimat, palàm eſt. Tobias quippè in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur, qui cæcatis oculis exterioribus, videnti filio mandata viuendi largitur, vt illud Salomonis impleatur. Eccle.2. Sapientis oculi in capite eius. Per caput enim mentis induſtria, per oculos verò intelligitur prouidentia, quę idē eſt, quod prudẽtia. Benè ergo prudẽtiæ titulo præfulget, qui menti illius munimē prouidet, cuius ducatu ipſe foris eget.

Iudith verò fortitudinis ſpeciem in hoc nimirum prætendit, Iudith.9. quod formidantibus viris bellicoſis, immaniſsimo tyranno pro liberatione patriæ ſe oppoſuit, & principem militiæ fœmina inermis dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo enim eius à deo fuit, ſicut ipſa in oratione dicit: Et nunc domine ſubueni mihi viduę, vt quod per te poſſe credidi, perficiam. In quo quàm verè fortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate ſopiti, amputatura ipſius pugione, oſtendit dicens: Cōforta me deus meus in hac hora. Et præcidit caput eius. Verū hæc duo volumina apud Hebræos nō ſunt in canone, ſed Nicęnę ſynodi autoritate ad inſtructionem venerunt ſanctæ Eccleſiæ.

Heſt.14. Heſter aũt pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiā Vaſthi regina, in regnum ſubrogatur. Nā ipſius temperãtiæ hoc indicium eſt ſpeciale, quòd leonem illum, de quo ipſa ad dominū dicit: Et da mihi gratiam in cōſpectu leonis, id eſt, Aſſueri regis, in manſuetudinem cōuertit, eiuſq́; edictum ex inſtinctu Aman intemperantiſsimè ſuperbientis, & genus Iudæorum perdere cupientis, in conſolationē ſuæ ſtirpis tranſtulit.

Eſdras autem, qui his adiungitur, priuilegium Matt.7. iuſtitiæ in verbis & factis habere demōſtratur. Nam ſicut iuſtitia reſtituit, quod iniuſtitia deſtruxit: ſic iſte dirutū propter peccata populi templū cum ciuitate reſtaurauit. Idē quoq; ſicut in duo volumina diuiſus vnitur (nam Neæmias ei in eodem copulatur) ſic iuſtitiæ duo præcepta ſibi conueniunt, ſcilicet quæ vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis, & quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hi itaq; quatuor libri, prędictis virtutibus inſigniti, rectè librum Iob, qui afflictiōes ſanctæ eccleſiæ, beato Gregorio teſte, exprimit, ſequũtur, quia poſt tentationes validè ſuperatas gloria virtutū electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mūdo à dño peregrinamur, inter virtutes vitiorum bella patimur, 2.Cor.5. eueſtigiò Machabęorum libri leguntur, in quibus magnus ille hoſtis Antiochus con- 2.Machab.4. tra iuge ſacrificium præualere refertur, deiq́; martyres perſequitur. Qui tamen Iudæ & fratrum eius labore vincitur, quia confeſsione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando deo donante ſuperatur.

Poſt, prophetarum libri vſq; in aduentum domini concrepant, qui modò terrorem diſtricti iudicis, modò blandimenta pij conditoris prædicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei, & Daniel, qui ſonat iudiciū dei, maiores & primi ſunt, quia ſpes, quæ ex fortitudine diuini auxilij, & metus, qui eſt ex iudicio dei, mentem ęqualiter docēt pręſentibus vti, ne aut deo deſperans deficiat, aut in ſe pręſumēs corruat. De reliquis duodecim prophetis, in vnum volumē coarctatis, loqui ſuperſedemus, quia à ſanctis patribus de his copioſe diſputatum ſcimus. ¶ Ideo autem vſq; ad aduentum domini leguntur, vt inter tenebras & conflictus huius ſeculi, vſq; ad reditum Chriſti, ſcripturæ nos illu- Rom.15. minent & conſolentur. Per eundem dominū noſtrum Ieſum Chriſtū, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, ANTE QVADRINgentos annos defuncti, de Diuinis officiis, libri duodecim, Apud hęredes Arnoldi Birckmanni, iam quartò in lucem editi.

